ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 2 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12029

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.029

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՕՂԱԿԸ՝ ԼԵԶՈՒՆ

—o—

Հայրենիք – Սփիւռք միութեան գաղափարին դէմ առաջին ու գլխաւոր խոչընդոտը լեզուական խորթացումն է Հայաստանի հայերէնին:

Օտար եղինձներով, փուշ ու տատասկով կը խճողուին Մայրենիքի ածուները՝ հայրենիքի մէջ: Ռուսա – հայկական «պորշ»․ ջրհամ եւ անդիմագիծ:

Օչականի սուրբը եօթը յարկ գետնին տակ է իջած ամօթէն: Եւ եթէ ականջ տաք իր հողին՝ չա՛տ բան պիտի ըսէ ան ձեզի, ամէնօրեայ իր տառապանքէն ու զարհուրանքէն:

Սակայն, որո՞ւ հոգն է:

Ուղղագրութիւնը յանո՛ւն պարզութեան այլանդակելէ եւ լեզուական հիմնական օրէնքներու դէմ դաւելէ ետք, ռուսական բռնաչափիկը հագցուցած են այսօր՝ խոչտանգելու համար աչք ու յօնք, դէմք ու դիմագիծ:

Անծանօթ չենք հայ մտաւորականութեան վրդովումին եւ պարբերական պոռթկումներուն: Տեղեակ ենք, որ 1921-էն ի վեր ընդվզում կայ «նոր ուղղագրութիւն» յորջորջուած ոճիրին եւ լեզուական խորթացման սանձարձակ արշաւին դէմ:

Ո՛չ մեր «հակահայաստանեան»ի ձայնը կ՚ուզեն լսել, ոչ ալ հայրենաբնակ հարազատներու աղերսը: — Անպատասխանատուութիւն եւ անխղճութիւն՝ իրենց գլուխն առած կ՚երթա՛ն...

Հարց կուտանք: — Ինչո՞ւ եւ որո՛նք կը յամառին Հայութեան միւռոնէն եւ հայկական մկրտութենէ զրկել Մայրենիքը. եւ ի՞նչ չահ մօտաւորապէս յիսուն տարիներու այլանդակութիւններէն:

Ա՞յս ալ «լենինեան– մարքսիստական մատերիալիզմի» պահանջն է երկրի մը մէջ՝ ուր հայագիտութի՛ւն սերտելու կը վազեն մեր տղաքն ու աղջիկները...

Երբ լեզուի նման գիտական ամբողջութեան կարօտ հարստութիւն մը կացինահարուի արմատէն, ո՞վ կը հաւատայ թէ հայրենիքի կուսակցական իշխանութիւնները ի՛սկապէս կը փափաքին Հայաստան-Սփիւռք հոգեկան ու մշակութային միութեան սատարել:

Մեր բերանը մաղ բուսաւ, խղճահարութեան կոչ ուղղելով: Յիսուն տարիէ ի վեր՝ կը պահանջենք համայնավար մեծամեծներէն, որ հանգիստ թողուն հայերէնը եւ չկապեն Հայութիւնը՝ իր լեզուական ժառանգը անխաթար պահելու ճիգերուն մէջ: Բայց կը թուի, որ այսօ՛ր ալ, տակաւին, երբ «մշակութային կապ» կը հոլովուի չարունակ, Հայաստանի քաղաքական դէտերը տրամադիր չեն վերադառնալու ուղիղ ճամբուն:

Կը մխիթարուինք այն յուսադրիչ երեւոյթով՝ զոր կը պարզէ Հայկ. Արտասահմանը, այս տեսակէտով:

Ճիշդ է, որ մենք տարբե՛ր խիթերով կը տառապինք ու բուսաւ-հասաւ գրիչներու ձեռքին տակ լեզուական բարբարոսութիւններու կ՚ենթարկուի հայերէնը, յաճախ ամօթապարտ ձգելով մեզ 1850-1950 հարիւրամեակի իր պատմութեան առջեւ...

Սակայն ատիկա տարբե՛ր ցաւ է. ու, մի՛ մոռնաք, մենք տարագիր ժողովուրդ ենք եւ տարրական միջոցներէ խսկ զուրկ՝ աղէտը լրիւ կարենալ խափանելու համար:

Հայրենիքը որեւէ արդարացում չունի, երբ սրարշաւ կը դիմէ դէպի օտարացում, — չըսելու համար ռուսացում: Բարեբախտաբար, կ՚ըսէինք, արթուն է խելքը գլուխը ամէն մարդ, ու անկեղծ եւ քաջ է՝ իր ըսելիքը ըսելու համար առանց ծամծմելու:

Գոհունակութեամբ կարդացինք, վերջերս Հմայեակ Այուխըն ստորագրութեամբ նշմար մը՝ Նիւ Եորքի «Նոր Աշխարհ» շաբաթաթերթին մէջ (Դեկտ. 12, 1970), նո՛յն տագնապանքին իբրեւ բաբախուն մէկ արտայայտութիւնը:

— «Երբ սպասում էր (կը գրէ յօդուածագիրը) որ մեր վերածնող հայրենիքը գէթ մեր ճաղցր ու հարազատ լեզուով ու նոր ստեղծուող գրականութեամբ կարողանար իրեն հետ կապել աշխարհով մէկ ցրուած, կորչող ու լուծուող Հայութիւնը, կանգնած ենք մի նոր դժուարութեան առաջ: Այսօր՝ մայր հայրենիքից առաքուած հարուստ գրականութիւնը, — գիտական, հնաբանական լուրջ ուսումնասիրութիւնները, — մնում են շատերի համար դժուարամատչելի՝ ինչպէս մի օտար լեզու:

«Այնքա՛ն առատութեամբ են գործածւում օտար բառերը գրականութեան եւ թերթերի մէջ, որ երբեմն մտածում ես, թէ էլ ինչո՞ւ հայերէն գրել, երբ նախադասութեան կէսը կազմուած է օտար բառերով:

«Ինչո՞ւ գործածել այդքան յաճախ օտար բառեր, երբ մեր լեզուի մէջ արդէն գոյութիւն ունին եւ գործածական են նոյնիմաստ բառեր»...

Հմայեակ Այուխըն, ապա կուտայ քանի մը օրինակներ.

Պրոցես՝ ընթացք, ռեակցիա՝ հակազդեցութիւն, աբստրակտ՝ վերացական, դիվիդան՝ շահաբաժին, սիմպտոմատիք՝ ախտանշական, սինվոլ՝ խորհրդանիշ, իդեոլոգիական՝ տեսլական, պրիմիտիւ՝ նախնական, սուբեկտիւ՝ ենթակայական, եւայլն, եւայլն:

Կարելի է, թերեւս վիճիլ կարգ մը բառերու ճշգրտութեան մասին: Առարկել, օրինակ, որ «դիալեկտիկա»յի համապատասխանող բառը՝ «տրամախօսական»էն աւելի ընդմիջախօսականն է, կամ «իդեոլոգիական»ը՝ գաղափարախօսական, Հարցը այս կէտին շուրջ չէ հիմա:

Եթէ բառարանային բացատրութիւններէ եւ գրքունակ բառակազմութիւններէ խուսափինք եւ վստահինք հայերէնի լեզուական կարելիութիւններուն՝ կրնանք հայ մկրտել բոլոր օտար բառերը, առանց ռտնակոխ դարձնելու հիմնական օրէնքները:

Անշուշտ կեա՛նքը եւ քաղաքակրթութի՛ւնն են աղբիւրը նորածին բառերու: Գիտութիւնը այս տեսակէտով նոր պահանջներու առջեւ կը դնէ մեզ: — Եթէ Հայութիւն, հայրենիք եւ հայ լեզու նոր բառեր որդեգրելու ստիպողութեան մը առջեւ կը գտնուին՝ ինչո՞ւ չէ: Ո՞ր օրուան համար են Երեւանի լեզուական եւ գիտական կաճառները...: Կրնան պեղել հայերէնի հանքերը եւ գտնել ադամանդը. ո՞չ թէ բերել ու գոհարին խառնել հասարակ ապակին:

Պատրուա՛կ է ըսել՝ թէ հայերէն համազօրները չենք կրնար ունենալ ու բռնազբօսիկ կրնայ ըլլալ բառաշինական ամէն փորձ: Հարկ է լրջօրէն մօտենալ հարցին եւ դիւրին ու հեշտ ճանապարհ չնկատել թութակային իւրացումը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐԷՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

—o—

«Ափոլլօ 14»ի արձակումը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի օր Ֆրանսական ժամով 22ին, արտակարգ հետաքրքրութիւն չըստեղծեց աշխարհի մէջ: Նոյն անտարբերութիւնը նկատուած էր նաեւ անցեալ տարի Ապրիլին, «Ափոլլօ 13»ի արձակման առթիւ, թէեւ անհոգութիւնը անձկութեան վերածուեցաւ, երբ յանկարծական պայթումի մը հետեւանքով, երեք այերանաւորդներուն կեանքը վտանգի կ՚ենթարկուէր:

Մասնագէտները մանրամասնօրէն քըննած էին նախորդ այերանաւին պայթումին պատճառները: Այս անգամ, ինչպէս կը չեշտեն անոնք, ապահովութեան կրկնակ միջոցներ ձեռք առնուած էին, որպէսզի անակնկալ միջադէպի մը պարագային, աստղանաւորդներուն վերադարձը աւելի ապահով շրջագիծի մէջ դրուի:

Կիրակի օրուան արձակումը Քափ Քենըտիէն, որոշ յապաղումով տեղի ունեցաւ: Մթնոլորտային պայմանները (օդ, ամպ եւայլն) աննպաստ էին եւ, նոյնիսկ կը մտածուէր յետաձգել արձակումը: Ցամենայն դէպս «Ափոլլօ 14»ի արձակումը կատարուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ. արդարեւ 12 վայրկեան ետք հըրթիռն ու լեմ խցիկը յաջողած էին մտնել եւ հաստատուիլ երկրին ծիրին մէջ, հոնկէ ուղղուելու համար դէպի լուսին:

Առաջին դժուարութիւնը արձանագըրուեցաւ սակայն երկրին ծիրին մէջ: Արդարեւ, համաձայն ճշդուած ծրագրին եւ ժամանակացոյցին, լեմի դիրքը պէտք է վերափոխութեան ենթարկուէր. արդ՝ այդ գործողութիւնը կարելի չեղաւ իրագործել առաջին առթիւ. պէտք եղաւ քանի մը յաջորդական փորձեր կատարել յաջողութեամբ պսակելու համար գործողութիւնը:

Իրաց այդ կացութեան մէջ շատեր մըտածեցին, թէ Հուսթընի գիտնականները հաւանաբար որոշեն ջնջել «Ափոլլօ 14»ի թռիչքը՝ աւելորդ վտանգներ չստեղծելու մտադրութեամբ: Մտավախութիւնը շուտով վերջ գտաւ, երբ այերանաւը շարունակեց իր թռիչքը այս անգամ դէպի լուսին:

Երեք աստղանաւորդներ տեղ գրաւած են հոն: Երեքն ալ լաւ մարզուած են: Ալըն Շէփարտ, 47 տարեկան, վեթերան մըն է, քանի որ ոտք կոխած է լուսնի վրայ: Էտկար Միչըլ եւ Սթուարթ Ռուսա առաջին անգամ է, որ նման թռիչք մը կը կատարեն: Առաջինը՝ 40, երկրորդը՝ 37 տարեկան է:

Աւելցնենք, որ «Ափոլլօ 14»ի առաքելութիւնը Մ. Նահանգներու պիտի արժէ 400 միլիոն տոլար: Երթ ու դարձը պիտի տեւէ տասը օր, քանի որ վերադարձը Խաղաղական ովկիանոս, նախատեսուած է Երեքշաբթի Փետրուար 9ին համար: Ուրբաթ Փետր. 5ին է որ Շէփարտ եւ Միչըլ ոտք պիտի դնեն լուսնի վրայ, դառնալով հինգերորդ եւ վեցերորդ աստղանաւորդները, որոնք յաջողած են «քալել» լուսնի վրայ: Երկրորդ «պտոյտ»ին պիտի շրջագային 2560 մեթր: Գիտական բնոյթի ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարեն ճշդելու համար լուսնի կազմութեան կեղեւը, որ 4.600.000 տարուան հնութիւն ունի, ըստ գիտնականներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ բաւական ծանր միջադէպեր պատահած են Կիրակի գիշեր, Փալէ տէ Սփորի Փօփ փառատօնի ընթացքին: Քանի մը տասնեակ ոստիկաններ վիրաւորուած են որոնցմէ մէկը ծանր վիճակի մէջ է, 26 երիտասարդներ ալ ձերբակալուած են, իրենց վրայ գտնուած ըլլալով զանազան տեսակի զէնքեր: Թալանի տըրուած են պիւֆէն եւ բախումները ծանր բնոյթ ստացած են:

ՌԷՃԻՕ-ՏԻ-ՔԱԼԱՊՐԻ համար ոչ մէկ լուծում գտնուած է տակաւին եւ բախումները կը շարունակուին: Իշխանութեանց գլխաւոր մտահոգութիւնն է արիւնալի դէպքերու առաջքն առնել:

ԱՆԳԼԻԱՅԻՔ 14 օր է արդէն որ նամակ կամ թերթ չեն ստանար, թղթատարի գործադուլը կը շարունակուի եւ նոր գործադուլներու սպառնալիք կայ այլ մարզերու մէջ, ինչպէս Ֆոտի մօտ, ուր 50 հազար բանուոր ընդհանուր գործադուլի հրահանգ ստացան:

ԼԻԹՈՒԱՆԻՈՅ բարձրագոյն ատեանը 15 տարուան «կայանի աշխատանքի» վերածեց մահապատիժը, զոր տուած էր երիտասարդ Լիթուանացիի մը, որ փորձած էր օդանաւի մը ճամբան շեղեցնել:

ԱՎԻՆԵՈՆԻ մէջ ուր համագումար տեղի ունեցաւ, ընկերվարականները և Միթըրանի Հանրապետական Հիմնարկութեանց կուսակցութիւնը որոշեցին կրկին միանալ եւ այս նոր «ամուսնութիւնը» նուիրագործել յառաջիկայ Յունիսին մեծ համագումարի մը ընթացքին:

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. Թագաւորը կոչ մը ըրած է չորս Մեծերուն, որպէսզի Մերձաւոր Արեւելքի հրադադարի պայմանաժամի վերջաւորութեան նախօրեակին, ճիգ թափեն գործադրել տալու համար ՄԱԿի բանաձեւը գրաւուած հողերու պարպումի մասին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարի գործադուլը կը սկսի Չորեքշաբթի օր եւ պիտի տեւէ մինչեւ Շաբաթ, բայց շաբաթ մըն ալ հարկ է որ գործադուլի շրջանի անկանոնութիւնները եւ յապաղումները դարմանուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ 20 տարեկան երիտասարդ մը եւ իր նշանածը, մեռած են թմրեցուցիչի գործածութենէն: Երիտասարդը մօտ ատենէն զինուորական ծառայութեան պիտի մեկնէր եւ կը պատրաստուէին ամուսնանալ:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ զինուորական կառավարութիւնը հաղորդեց, թէ սուտանական ուժեր սահմանը անցած են յարձակելով սահմանամերձ քաղաքի վրայ: Խարթումի նպատակն է վերահաստատել Օպոթեի իշխանութիւնը, որ պետական հարուածի հետեւանքով տապալած էր: Խարթում հերքեց լուրը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդուժը Կիրակի օր բուռն ռմբակոծութեան ենթարկեց այսպէս կոչուած Հօ Շի Մինի երթուղին, որ պարենաւորման գլխաւոր ճամբան է Հիւսիս. Վիէթնամցիներուն համար: Որոշ լուրերու համաձայն, Հարաւ. Վիէթնամի ուժեր մտած են Լաոս, ուր կը գտնուի վերոյիշեալ երթուղին:

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Զօր. Ասատ Մոսկուա մեկնեցաւ պաշտօնական այցելութեան: քաղաքական շրջանակներու համոզումով՝ զինուորական համագործակցութիւնը աւելի եւս պիտի սերտանայ երկու երկիրներու մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ Հիլթըն պանդոկին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Նիւթական վնասներ կան:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա ածանցուց հագուստեղէնի, ձայն – պատկերափիւռի գործիքներու, լուացքի մեքենաներու գիները, միեւնոյն ժամանակ 20 առ հարիւր բարձրացնելով խմիչքներու գիները: Արեւելեան Գերմանիոյ այս միջոցառումը կը միտի խուսափիլ Լեհաստանի կացութենէն: Արեւելեան Գերմանիա ապրուստի ամէնէն բարձր մակարդակը ունի համայնավար ճակատին մէջ, շնորհիւ Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ իր ունեցած առեւտրական կապերուն:

ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ

Տուրուբերանը Տարօնի աշխարհն է. մեր պատմագրութեան մէջ քիչ անգամ յիշատակուած է Տուրուբերան աշխարհ ձեւին տակ։ Անանիա Շիրակացիի «Աշխարհացոյց»ին մէջ յիշատակուած է Տուրուբերան անունով, սակայն մինչեւ Հայաստանի երկրորդ բաժանումը (591 Թ.), նման անուանակոչում դժուար թէ ըլլայ, քանի որ այդ շրջանը բաժնուած էր քանի մը նախարարութիւններու, որոնցմէ իւրաքանչիւրը առանձին վարչական միաւոր էր։ 591ի երկրորդ բաժանումէն ետք է, որ այդ նախարարութիւնները, ինկած ըլլալով Բիւզանդական կայսրութեան սահմաններուն մէջ, բիւզանդական վարիչներուն համար վարչական մէկ շրջանի մէջ կ'իյնային, ուստի կը սկսի մէկ հաւաքական անունի տակ երեւան գալ։

Տուրուբերանը կամ Տարօնի աշխարհը Մեծ Հայքի կեդրոնական շրջաններէն է։ Ան շրջապատուած է հետեւեալ «աշխարհներ»ով. Հիւսիսէն՝ Այրարատեան աշխարհը, Արեւելքէն՝ Վասպուրականը, Հարաւէն՝ Մոկսը, Արեւմուտքէն՝ Աղձնիքը. հարաւ-արեւմուտքէն՝ Չորրորդ Հայքը եւ հիւսիս-արեւմուտքէն՝ Բարձր Հայքը։

Տարօնի աշխարհի աշխարհագրական սահմաններն են հարաւէն Տաւրոսեան լեռնաշղթան, հիւսիսէն Հայկական Պարը եւ Ծարիանի լեռնաշղթան, արեւելքէն՝ Վանայ լճին ու Բերկրի գետին ծնունդ տուող լեռները, իսկ արեւմուտքէն՝ Սերոկի լեռնաշղթան, որ կը սկսի Բիւրակնեան լեռնաշղթայէն եւ դէպի հարաւ արեւմուտք կը գալարուի։ Այս աշխարհագրական սահմանները իրենց մէջ կը պարունակեն Արածանիի միջին հոսանքի աւազանը եւ Հայկական Պարէն հարաւ ինկող Արաքս գետի վերնագաւառի աւազանը։

Տարօնի աշխարհը համադրութիւն մըն է բարձրադիր լեռնաշղթաներու, լեռներու, լեռնալանջերու վրայ գտնուող սարահարթերու եւ նաեւ դաշտավայրերու։ Լեռները իրարմէ կը զատեն Տարօնի արգաւանդ դաշտերը՝ Դութագը, Մանազկերտը, Բուլանըխը, Մուշը, Խնուսը, Տուարածատափը (Գէօքսու)։ Հայկական Պար, Հայկական Տաւրոս, Սիփան, Նեմրութ, Բիւրակն լեռներն ու լեռնաշղթաները Տարօնի աշխարհի սահմանագլխային շրջաններուն մէջ են. անոնց կազմած շրջագծին մէջէն կը հոսի Արածանին իր բազմաթիւ վտակներով եւ կ'ոռոգէ վերը յիշուած դաշտավայրերը։ Արածանին տեղ-տեղ, ուր դաշտերը շատ հարթ մակարդակով կը ներկայանան, կը կազմէ ընդարձակ ճահիճներ։

Խիստ ու խստաշունչ է Տարօնի կլիման, մանաւանդ ձմեռները։ Գեղատեսիլ են իր բարձրադիր լեռները, ուր կ'աճին Ալպեան շրջաններու բոյսեր։ Տուրուբերանը հին Հայաստանի գիւղատնտեսական կարեւոր շրջաններէն էր, հոն շատ զարգացած էին այգեգործութիւնը, բանջարաբուծութիւնը, անասնապահութիւնը, մեղուաբուծութիւնը, հացահատիկի մշակումը, նաեւ ձկնորսութիւնը (Վանայ լիճ ու Արածանի)։

ՏԱՐՕՆԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Տարօնը, հայկական անկախ Պետութեան առաջացման առաջին օրերէն իսկ, մաս կազմած է այդ Պետութիւնը բաղկացնող նահանգներուն եւ մինչեւ վերջ ալ մնացած է Հայաստանի անբաժան մասը։

Հայաստանի առաջին բաժանումին ատեն Տարօնը մնաց Արեւելեան Հայաստանի կազմին մէջ. իսկ երկրորդ բաժանման (591 Թ.) Այրարատեան աշխարհի արեւմտեան՝ մեծագոյն մասին հետ անցած է Բիւզանդական կայսրութեան իշխանութեան տակ։

Տարօնի մէջ իշխած են շարք մը նախարարութիւններ, որոնք հետզհետէ ուժեղցած եւ վերածուած են կիսանկախ իշխանութիւններու (Մամիկոնեաններ, Սլկունիներ, Բզնունիներ, Ապահունիներ, Խորխոռունիներ եւայլն)։

Տարօնէն անցնող գլխաւոր ճամբաներն էին՝ Կարին – Մանազկերտ – Խլաթ – Բաղէշ – Մծբին ճամբան, որ Մծբինի մէջ կը միանար արեւելքէն արեւմուտք երկարող եւ Հայաստանի հարաւէն անցնող մեծ ճամբուն, որ Պարսկաստանը կը կապէր Ուրֆայի վրայով Միջերկրականին. եւ Արտաշատ – Մանազկերտ – Տիգրանակերտ ճամբան։ Այս ճամբաները իրենց կարեւորութիւնը պահած էին մինչեւ 14րդ դար։

Տարօնի աշխարհը, ըստ Անանիա Շիրակացիի «Աշխարհացոյց»ին, բաժնուած է եղած 16 գաւառներու — Խութ, Ասպակունիք, Տարօն, Արշամունիք, Մարդաղի, Դասնաւորք, Տուարածատափ, Դալառ, Հարք, Վարաժնունիք, Բզնունիք, Երիվարք, Աղիովիտ, Ապահունիք, Կորի, Խորխոռունիք։

ԽՈՒԹ.— Սասունի հարաւ արեւելեան մասն է, Հայկական Տաւրոսի շրջանին մէջ։ Խիստ լեռնային շրջան է, ցուրտ կլիմայով։ Խութի բնակիչները, իրենց անմիջական դրացիներուն՝ Սասունցիներուն պէս աչքի ինկած են իրենց անվեհերութեամբ եւ քաջութեամբ։ Դարերով պայքար մղած են Խութի Հայերը, պահելու, պահպանելու համար իրենց անկախութիւնը։ Իններորդ դարու կէսերուն, արաբական իշխանութեան դէմ շղթայազերծուած ազատագրական շարժման գլխաւոր ղեկավարներէն մէկն էր Խութեցի Յովնանը։

ՏԱՐՕՆ.— Բուն Տարօնի շրջանը Մշոյ գետի (Մեղրագետ) աւազանին եւ Արածանիի երկու ափերուն կը տարածուի։ Չորրորդ դարուն անցած է Մամիկոնեաններու իշխանութեան տակ։ Ութերորդ դարուն Մամիկոնեաններու կալուածները հետզհետէ կը սկսին անցնիլ Բագրատունիներուն։

Տարօնի պատմական վայրերէն է Աշտիշատը, ուր կործանուեցան հեթանոսական շրջանի մեհեանները, երբ քրիստոնէութիւնը հաստատուեցաւ Հայաստանի մէջ։ Հոն է Ողական ամրոցը, Արածանիի վրայ, որ հին Հայաստանի սպարապետանիստ ամրոցն էր։ Տարօնի մէջ է Հացեկաց գիւղը՝ Սուրբ Մեսրոպի ծննդավայրը եւ Խորնի գիւղը, որ կ'ենթադրուի թէ Մովսէս Խորենացիի ծննդավայր գիւղն է։

ՄԱՐԴԱՂԻ – ԴԱՍՆԱՒՈՐՔ – ՏՈՒԱՐԱԾԱՏԱՓ – ԴԱԼԱՌ գաւառները կը գտնուէին Բիւրակնի արեւմտեան սահմաններուն վրայ, կը տարածուէին մինչեւ ներկայ Քիմալգլտի շրջանը։ Առնորակ աղբիւրներով, փարթամ արօտավայրերով շրջաններ են, շնորհիւ իրենց լեռնային դիրքին եւ բաւարար քանակութեամբ անձրեւի տեղումին։

ՎԱՐԱԺՆՈՒՆԻՔԸ ներկայ Խնուսի շրջանն է, իսկ անկէ հարաւ, Արածանիի երկու ափերուն տարածուող շրջանը հին օրերուն կը կոչուէր Հարք։ Ապահունիքը կը տարածուէր Հարքէն հիւսիս-արեւելք, Թունդուրեկի շրջանը։

ԱՂԻՈՎԻՏ, ԲԶՆՈՒՆԻՔ, ԿՈՐԻ, ԽՈՐԽՈՌՈՒՆԻՔ, ԵՐԻՎԱՐՔ շրջանները կը տարածուէին Վանայ լճի հիւսիսային եւ արեւմտեան կողմերուն վրայ։ Աղիովիտի շրջանին մէջ կը գտնուէին Զարիշատ հելլենիստական տիպարով քաղաքը, Արճէշը եւ Մեծոբայ վանքը (Արճէշ քաղաքի մօտ), որ յայտնի դարձաւ 15րդ դարուն իբրեւ հայկական մշակոյթի կարեւոր կեդրոն։ Հոն ապրած է, 14րդ դարու վերջին եւ 15րդի առաջին կէսին, Թովմա Մեծոբեցին, Գրիգոր Տաթեւացիի արժանաւոր աշակերտներէ մէկը, որուն գրած պատմական երկը կարեւոր աղբիւր է Լենկթիմուրի աւերիչ արշաւանքի ժամանակաշրջանին մասին։

Տարօն – Տուրուբերանի հին՝ պատմական շրջաններուն ներկայիս կը համապատասխանեն հետեւեալ շրջանները.

ՀԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐ	ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ
Խոյթ	Բռնաշէն
Ասպակունիք	Շատախ Մշոյ
Տարօն	Մուշ
Արշամունիք	Վարդօվ
Մարդաղի	Խնուս
Դասնաւորք	Շուշար
Տուարածատափ	Գէօքսու
Դալառ	Թուլթք
Հարք	Պուլանըխ
Վարաժնունիք	Լէզ, Աներ, Խանդրէզ
Բզնունիք	Ախլաթ Վանայ
Երիվարք	Կարճկան
Աղիովիտ	Փատնոց
Ապահունիք	Մալազկերտ
Կորի	Ախլաթ Մշոյ
Խորխոռունիք	Ալճաւազ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Չափանիչներու խաթարման հետեւանքով խիստ կրճատուած է տեսակարար գինիներու արտադրութիւնը («Նորաշէն», «Արեւիկ», «Արեւհատ», «Գետաշէն»), նոյն պատճառով գրեթէ արտադրութենէ դուրս կը մնան անուանի միսքաները։ Մնաց որ եղածին որակն ալ հեռու է 10–15 տարուան առաջուան որակէն։

«Գրական Թերթ»ի խմբագրութիւնը, քննելու համար իր յօդուածագրին յարուցած հարցերը, Ցունուարի սկիզբները յատուկ խորհրդակցութեան մը հրաւիրած է գինեգործութեան պատասխանատուներն ու մասնագէտները։ Թերթի Ցունուար 8ի տեղեկագրութիւնը ցոյց կուտայ, որ խորհրդակցութեան ներկայ գտնուած են շատերու կարգին, Սնունդի արդիւնաբերութեան փոխ-նախարարը՝ Լ. Զամփոլաղեան, Երեւանի քոնեակի գործարանի տնօրէնը՝ Գ. Գիւլմիսարեան, գինիի եւ քոնեակի արդիւնաբերութեան «Արարատ»ի վարչութեան պետը՝ Դ. Դանիէլեան եւ դեռ ուրիշ մասնագէտներ եւ հարցին լաւատեղեակ անձեր։

Խորհրդակցութեան մասնակիցները, իրենց կարգին, հաստատած են ցաւալի իրողութիւնը շեշտելով, որ գինիի եւ քոնեակի արդիւնաբերութիւնը ապահովուած չէ շիշերով, տակառներով, ստացուածներն ալ չեն համապատասխաներ ընդունուած կարգուսարքին։ Որակին վրայ կ'անդրադառնայ, բնականաբար, վատորակ հումքը։ Ժողովականներուն հաւաստիացումով, անցեալ տարի, խաղողի բերքը հաւաքուած է ժամանակէն առաջ (15 օր)։ Ցաճախ մթերանոց յանձնուած է 7–10 տոկոս շաքարայնութիւն ունեցող խաղող, երբ անցեալ տարի եղանակը եղած է նպաստաւոր։ Ասկէ զատ, տարիներէ ի վեր կը ձգձգուի մեծ մառաններու կառուցման գործը, որով «ստեղծուել է անհամապատասխանութիւն տարէց տարի աճող վերամշակման եւ դրա համար արտադրական բազայի միջեւ»։

Խորհրդակցութեան մասնակիցները գովելի անկեղծութեամբ թուած են նաեւ «վտանգները»։ Օրինակ, ի սպառ անհետանալու վտանգին տակ է խաղողին ոսկեհատ տեսակը, որուն անցեալի արմատները կ'երկարին մինչեւ Կարմիր Բլուր, այսինքն՝ Ուրարտու։ Խաղողի երեք այլ արժէքաւոր տեսակներ՝ Մուսկատ, Խըն–

«ՅԱՌ.Ջ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Պանդոկէն ելլելով ուղղուեցաւ դէպի Մեծ Փողոցը։ Չոր ցուրտ մը կար. թէեւ չէր ձիւներ, բայց գետինը սառած էր եւ դժուարաւ կը քալուէր։

Լեւոն քառորդ մը աննպատակ շրջելէ ետքը, Կալաթա Սարայի մօտերը, շաքարավաճառի մը խանութը մտաւ, անուշեղէն մը ապսպրեց եւ ցուցափեղկին մօտ նստելով՝ սկսաւ անցուդարձը դիտել։ Եւ սակայն չէր կրնար սթափիլ, մտային անձկութիւնը ցրուել։ Միշտ նոյն օրուան դէպքերուն կուգար կը սեւեռէր միտքը։

Դրամօժիտի մասին ծագած դժուարութիւնը զինքը կը սրտմտեցնէր եւ ինքզինքը վերլուծելով կը տեսնէր, որ Ռոզիկ իրաւցնէ տեղ մը գրաւած էր սրտին մէջ եւ անկէ զրկուելու հաւանականութիւնն էր, որ այսպէս զինքը կը տրտմեցնէր։ Մինչեւ այդ վայրկեանը տակաւին չէր կասկածած մանկատի աղջկան իր վրայ թողած տպաւորութեան մասին։ Անշուշտ անոր ներկայութենէն՝ հաճոյք զգացած էր միշտ, բայց տակաւին վստահ չէր զայն սիրելուն։ Հիմա սակայն, երբ խըզումի մը վրայ կը խորհէր, կը տեսնէր, որ սիրտը, առաջին անգամ ըլլալով կ'ըմբոստանար։

— Երբեք չէի կարծեր, որ զինքը այսպէս սիրել սկսած եմ, մտածեց ինքիրեն։

Անշուշտ Ռոզիկ մեծ, աննման գեղեցկութեամբ օժտուած աղջիկ մը չէր, բայց գեղեցկութենէ աւելի բան մը ունէր, սիրունութիւն մը, իրեն յատուկ շնորհք մը, իր ձեւերուն ու խօսուածքին մէջ հրապոյր մը, որ ազդած էր իր վրայ, մանաւանդ իր մանկատի թարմութիւնը, թովիչ զուարթ ու վառվռուն սեւ աչքերը կենդանի՝ խօսուն ակնարկով, խռովեր, յանկուցեր էին զինքը։

Հիմա խանութին մէջ նստած, երազուն, միտքը կը բերէր իր անոր հետ ունեցած տեսակցութիւններուն բոլոր մանրամասնութիւնները։ Կը յիշէր երանութեան փոփոխումը, որ անոր աչքերուն մէջ տեսած էր, երբ առաջին անգամ յայտներ էր իրեն հետ ամուսնանալու որոշումը։ Ուրեմն այդ մանկամարդ աղջիկը զինքը կը սիրէր. անկարելի էր, որ այդ աչքերը կեղծած ըլլային... Եւ այս հաստատումը զինքը հաճոյալի յուզումով մը կը խռովէր։ Ազուոր բան է, կը մտածէր, տասնեւութ տարեկան աղջիկէ մը սիրուիլ։ Եւ այդ սէրը անկեղծ ու անհաշիւ սէր մըն էր։ Ռոզիկ իր դրամին համար չէր, որ պիտի սիրէր զինքը, քանի որ իր հայրն ալ հարուստ էր եւ այս բանը կը զգուէր երիտասարդին անձնասիրութիւնը։ Լեւոն կը յիշէր նաեւ թէ մանկամարդ աղջիկը որքան դիւրաւ ու հաճոյակատար կերպով իրեն կը շնորհէր այն սիրոյ կանխոյթները, որոնք կ'ուզէր, գլուխ գլխի, առանձին գտնուած միջոցին։ Թէեւ հազիւ քանի մը անգամ այդ բախտը ունեցած էր, բայց ասիկա բաւական էր ցոյց տալու, որ մանկամարդ աղջիկը հաճոյք կը զգար երիտասարդին շաղակրատութիւններէն, որոնք անշուշտ պատշաճութեան սահմանէն անդին չէին անցնիր։ Միթէ աղջկան այս ընթացքն ալ ապացոյց մը չէ՞ր իր անկեղծ, անվերապահ սիրոյն ու հիմա իրեն համար վատութիւն մը պիտի չըլլա՞ր այդ շնորհները վայելելէ, անոնցմով զինովնալէ ետքը, նիւթական խնդրի մը պատճառով ոտնակոխ ընել իր տուած խոստումը։ Խաբեբայութիւն մը, ամօթալի արարք մը չէ՞ր ասիկա։

— Ոչ, եզրակացուց երիտասարդը, չէ, չեմ ուզեր դրամօժիտին համար որոշումէս ետ դառնալ, վերջին փորձ մըն ալ կ'ընեմ գումարը աւելցնելու համար եւ եթէ չյաջողիմ, այն ատեն տուած դրամօժիտովը կը գոհանամ...

Այս որոշումը փարատեց իր տրտմութիւնը, զգաց, որ Ռոզիկ դարձեալ իրեն կը վերադառնար, իրեն կը մնար։

Ալ հիմա՝ զուարթացած մեկնեցաւ շաքարավաճառի խանութէն։

— Խօսքկապը որոշուած օրը կը կատարենք, կը մտածէր ճամբան գացած ատեն, ու հարսանիքն ալ անմիջապէս կ'ընենք կը լմնցնենք։

Սակայն յանկարծ ճակատը մթագնեցաւ եւ կրկին թեթեւ մտատանջութիւն մը երեւցաւ դէմքին վրայ։

— Բայց մայրս ի՞նչպէս պիտի համոզեմ, յամառ կին մըն է եւ դիւրաւ պիտի չուզէ տեղի տալ եւ եթէ հակառակ իր հաճութեան ամուսնանամ, առաջին օրէն պիտի սկսի նեղել կինս, անհամաձայնութիւններ ստեղծել եւ վերջապէս տան հանգիստը խռովել... այս տէր Միքիասն ալ իր Սմսարեաններու աղջկան գովեստներով, տասը հազար ոսկի դրամօժիտի պատմութեամբը բոլորովին միտքը պղտորեց։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

կենի եւ Սապերաւի, իրենց կարգին, նոյն վիճակին կ'ենթարկուին: «Որպէսզի պարզ լինի, թէ որքան է վատացել հումքը, բաւական է նշել, որ առաջներում մենք 18-19 աստիճանի գինի ենք ստացել (32 տոկոս շաքարայնութիւն): Հիմա այդպիսի բարձր աստիճանի գինի չկայ... այդ պատճառով էլ որոշ տեսակաւոր գինիների քանակը պակասում է, որոշ տեսակաւոր գինիներ էլ անհետ կորել են»:

Անդրադառնալէ առաջ հումքին, այսինքն՝ խաղողի որակի խաթարման հիմնական պատճառներուն, ճշդենք, թէ այգեգործութեան եւ գինեգործութեան հիմնարկութիւնը շատ կարեւոր աշխատանք կը կատարէ սորտերու մշակման ուղղութեամբ: Հիմնարկութիւնը ամէն տարի հաւաքական տնտեսութիւններուն կը հայթայթէ 300.000 տունկ, որուն մէկ մասը կ'օգտագործուի նոր այգիներու տնկարաններու համար, իսկ մնացեալն ալ յաճախ կը փճանայ անհոգ վերաբերումի հետեւանքով: Այժմ, 30է աւելի ցրտադիմացկուն սորտեր, որոնք բարձր գնահատականի արժանացած են մասնագէտներու կողմէ, կը սպասեն իրենց անուանակոչութեան, ինչ որ կը նշանակէ, թէ հիմնարկութիւնը տարիներէ ի վեր նշանակալի աշխատանք կատարած է խաղողի և գինիներու տեսակի բազմացման, այլ մանաւանդ, անոնց որակի բարձրացման ուղղութեամբ: Ցաւալին այն է միայն, որ այդ աշխատանքները գործնականօրէն կը դառնան ապարդիւն, քանի որ կիրարկութեան մէջ չեն մտներ անոնք, իսկ մշակութեան դրուելու պարագային ալ՝ ի վերջոյ անհոգութիւն ցոյց կը տրուի անոնց հանդէպ:

Անտարբերութիւնը՝ հումքին եւ արտադրութեան որակին նկատմամբ, կը բխի այն իրողութենէն, որ պարզ գիւղացիէն մինչեւ կոլտնտեսութեան վարիչը, հասարակ բանուորէն մինչեւ գործարանի տնօրէնը առաւելաբար շահագրգռուած են Պետութեան սահմանած ծրագրին (իրենց խօսքով՝ պլանին) գործադրութեամբ: «Տո՛ւր հեկտարից այսքան» եւ վերջ: «Գիւղական արտադրութիւնը անմիջականօրէն ղեկավարող մարդիկ, ի հարկէ, առաւելապէս շահագրգռուած են այդ բացարձակ քանակը ունենալով... քանակը ամէն ինչ ծածկում է, թող նա կատարի սահմանուած պլանը, դա նրա համար ամենակարեւորն է, ո՛չ միայն նրա, այլեւ բրիգադիրի, այլեւ գիւղատնտեսի, սովխոզի դիրեկտորի եւ, եթէ ուզում էք, երբեմն նոյնիսկ աւելի բարձր ինստանցիաների համար», կը դանգատի «Գրական Թերթ»ի յօդուածագիրը՝ Կ. Տօնոյեան:

Պլանը որեւէ գնով եւ ձեւով իրագործելու ձգտումը ընդհանրական երեւոյթ դարձած է խորհրդային տնտեսութեան մէջ, ինչ որ, բնականաբար, բացասական անդրադարձ կ'ունենայ որակին բարելաւման ճիգին վրայ: «Դեռեւս մեծ են խոտանի (անորակ ապրանք) պատճառած վնասները ժողովրդական տնտեսութեանը», կը գրէր «Սով. Հայաստան» Յունուար 19ի իր խմբագրականին մէջ, եւ իբրեւ օրինակ կը թուէր Լենինականի արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւնները, ուր «միայն անցած տարուայ 11 ամսում խոտանից առաջացած կորուստները կազմել են 600.000 ռուբլի»:

«Գրական Թերթ»ի յօդուածագիրը, ինչպէս նաեւ ա՛յն ժողովականները, որոնք մասնակցած են նոյն թերթի կազմակերպած խորհրդակցական նիստին, զարմանալի կերպով անտեսած են հիմնական կէտ մը, որ ապահովաբար գլխաւոր պատճառներէն մէկն է հաստատուած ցաւալի պատկերին:

«Հայաստանի տնտեսագիտութեան եւ ժողտնտեսութեան գիտահետազօտական ինստիտուտի գինեգոյացման սեկտորի՝ վարիչը՝ Շ. Նազարեան, «Սով. Հայաստան» թերթի 1969 Օգոստոս 2ի թիւին մէջ, «Ինչո՞ւ խամրեց Հայոց գինու փառքը» խորագրին տակ խաղողի բերքին եւ անոր շաքարայնութեան աստիճանին նուազումը կը բացատրէր այն իրողութեամբ, որ մթերման գները նպաստաւոր չեն եղած տարիներէ ի վեր: Եւ ասոր հետեւանքով՝ Հայաստանի մէջ խաղողագործութիւնը դարձած է քիչ շահութաբեր, իսկ որոշ վայրերու մէջ նոյնիսկ վնասաբեր: Այսպէս, օրինակ, 1967ին Խորհ. Միութեան կոլտնտեսութիւններու արտադրած խաղողին միջին շահը եղած է 45 տոկոս, որուն մէջ՝ Մոլտավիա ունեցած է 82 տոկոսի բաժին, Ուկրանիա՝ 56, Վրաստան՝ 21, իսկ Հայաստան միայն 12:

Միւս կողմէ, բաւական մեծ անհաւասարութիւն ստեղծուած է խաղողի եւ գիւղատնտեսական միւս արտադրութիւններու գիներու միջեւ: Այսպէս, 1967ի հաշուով պտուղներու միջին շահը եղած է 198, ցորենինը՝ 96, գետնախնձորինը՝ 49, իսկ խաղողինը ընդամէնը 21 տոկոս:

Խաղողին որակը կը ճշդուի անոր շաքարայնութեան քանակով: Խորհ. Միութեան բոլոր երկիրներուն մէջ սահմանուած են յատակ գիներ խաղողի շաքարայնութեան տոկոսին համար: Հայաստանի մէջ այդ տոկոսը պէտք է ըլլայ 20-21 (ոմանց ճշդումով՝ 22-23), որուն համար կը վճարուի գումար մը, որ իրականութեան մէջ չի փակեր այն վնասը (յաւելեալ աշխատանք եւ ժամանակ), զոր կը կրեն կոլտնտեսութիւնները: Հետեւաբար, ինչպէս դիտել կուտար Շ. Նազարեան, տնտեսութիւնները շահագրգռուած չեն բերքահաւաքը ուշ կատարելու եւ անհրաժեշտ ճիգը ի գործ դնելու, որպէսզի աւելնայ շաքարայնութեան տոկոսը:

Տարիներ ետք նոյնը կը հաստատեն նաեւ Կ. Տօնոյեան եւ ուրիշներ («Անցեալ տարի խաղողի բերքը հաւաքուել է ժամկէտից 15 օր շուտ», «խաղողի զգալի մասը մթերւում է վնասուած, հիւանդ վիճակում, չի պահպանւում միասորտութիւնը», «Ի՞նչ անել կիսախակ խաղողի ճանապարհը փակելու համար» եւայլն):

Սահմանուած գիները, կը վկայէր այդ առթիւ Շ. Նազարեան, պատճառ կը դառնան, որ չաւելնայ բնակչութեան ծախսուող բարձր որակի խաղողին քանակը: Բաւական է ըսել, որ վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ անձ գլուխ տարեկան ծախսուած է 3,5 քիլօ խաղող, երբ նախատեսուած էր ծախել 25 քիլօ անձ գլուխ: Առեւտրական կազմակերպութիւնները ամէն տարի խաղողի վաճառումէն կը կրեն 1,5 միլիոն ռուբլի վնաս (*):

Ահա թէ ինչո՛ւ վերջին տարիներուն նուազած է գինեգործութեան կշիռը երկրին արտադրութեան կազմին մէջ (1959ին 11 տոկոս էր, իսկ 1968ին՝ միայն 8 տոկոս):

Ցամենայն դէպս, մղում տալու համար խաղողի արտադրութեան, պատկան մարմինները 1969ին որոշած էին բարձրացնել բնակչութեան հրամցուող խաղողին եւ անոր մթերումին գիները (արդիւնաբերական տեսակներու մէկ թոնին միջին գինը պիտի ըլլար 370, իսկ սեղանինը՝ 450 ռուբլի):

Այժմ, հարցական կը մնայ ծրագրին գործադրութեան պարագան, քանի որ այդ մասին չեն անդրադարձած «Գրական Թերթ»ի յօդուածագիրն ու ժողովականները: Մնաց որ՝ 1969էն ցայսօր չէ բարելաւուած վիճակը:

Մասնաւորաբար ցաւալի է հաստատել, որ իրաց այս կացութիւնը պիտի անդրադառնայ գինիի եւ քոնեակի արտադրութեան որակին, յառաջիկայ տասնեակ տարիներուն, համաձայն Կամար Տօնոյեանի: Ցատկապէս, երբ նկատի առնուին յօդուածագրին մատնանշումները, ըստ որոնց տեսակարար քոնեակը, որուն թորումը պիտի կատարուի 7-25 տարի ետք, կը պատրաստուի շատ անկանոն ձեւով եւ ապրական կանոններու խախտումով: Ինչ կը վերաբերի գինիին՝ նոր գինի պատրաստելու եւ զայն արտադրութեան վիճակի մէջ դնելու համար անհրաժեշտ է 15-20 տարի:

«Գրական Թերթ»ի խորհրդակցութիւնը ցոյց տուած է, որ Հայաստանի գինիի եւ քոնեակի արդիւնաբերութիւնը կը կարօտի լուրջ ուշադրութեան, որուն նկատմամբ պատկան մարմինները պէտք է ցոյց տան մեծ շահագրգռութիւն: Դժբախտաբար, ինչպէս կը հաստատէ ժողովը, «Հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան եւ սննդարդիւնաբերութեան մինիստրութիւնների կոլեգիաները մինչեւ օրս չեն քննարկած» վերոյիշեալ հարցերը:

Կամար Տօնոյեան այլ մատնանշումներ ալ կը կատարէ, այս անգամ անկանոնութեան եւ չարաշահութեան սահմաններու մէջ: Այսպէս, գինիի եւ քոնեակի շիշերը «զարմանալի» զուգադիպութեամբ, իբրեւ կանոն, կը լեցուին կառավարութեան նշանակած թոյլատրելի նուազագոյն չափով, շատ յաճախ կը բացակային հինգող քոնեակներու «անձագրերը», կը խախտուին, կը կեղծուին քոնեակի հնութեան տարեթիւերը եւայլն: «Պետական ստանդարտների սահմաններում թոյլատրելի գողութիւն է, որ կատարւում է գինի եւ քոնեակ արտադրող մեր ձեռնարկութիւններում», կ'եզրակացնէ Տօնոյեան:

Ասոնք՝ ուշադրութեան կարօտ կարեւոր հարցեր են, որոնք պէտք է արժանանան համակողմանի լուրջ քննութեան, որպէսզի դարմանուին թերիները եւ չխամրի «Հայոց գինու փառքը»:

Ժ. Մ.

(*) 1971ին՝ 252.000 թոն խաղող եւ այլ պտուղ պէտք է յանձնուի Պետութեան, համաձայն նոր ծրագրին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ նշանակուած է Կղեմէս Վրդ. Մալճեան: Բարերար ընտանիք մը՝ Նավեյրա, Պուէնոս Այրէսի Ֆլորէն թաղամասին մէջ, համայնքին նուիրած է ընդարձակ հող մը, որուն վրայ պիտի կառուցուի եկեղեցի եւ սրահ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» Մշակութային Ընկերակցութեան «Ջաւարեան» մասնաճիւղին որոշումով, Խրիմեան Կրթական Հիմնարկութեան կողքին պիտի շինուի ակումբ մը՝ «Ջաւարեան», որպէսզի երկսեռ երիտասարդութիւնը, մասնաւորապէս 600 աշակերտ ունեցող Խրիմեան դպրոցի ուսանողները ի մի համախմբելով, կարելի ըլլայ ազգային ոգին վառ պահել անոնց մէջ:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Յունուար 10ին, Հայ Սենֆոնիք Ընկերակցութեան առաջին նուագահանդէսը տեղի ունեցած է, ղեկավարութեամբ Վարուժան Կոճեանի եւ մասնակցութեամբ հարիւր նուագողներու: Ներկայ եղած են 3200 արուեստասէրներ: Յայտագիրը կազմուած է բացառաբար հայ հեղինակներու գործերէ՝ Եարտըմեան, Սպենդիարեան, Ա. Խաչատրեան, Ալան Յովհաննէս: Լոս Անճելըսի ամերիկեան թերթերու արուեստի քննադատները գնահատանքով արտայայտուած են նուագահանդէսին եւ խմբավարին մասին: Ընկերակցութեան յաջորդ ձեռնարկը պիտի ըլլայ «Անոյշ» օփերան:

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը հացկերոյթ մը տուած է ի պատիւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին, Յունուար 24ին: Շնորհք Արք. ընդարձակ տեղեկութիւններ տուած է Թըրքահայոց կեանքէն, շեշտելով, թէ կը փափաքի ապահովել Ամերիկայի հայ գաղութին օժանդակութիւնը, յօգուտ գաւառացի եւ այժմ պոլսաբնակ հայ տղոց կրթութեան, զանոնք իբրեւ լաւ հայ պատրաստելու նպատակով: Տեղւոյն վրայ եղած են նուիրատուութիւններ: Հաւաքուած եւ խոստացուած գումարը հասած է ութ հազար տոլարի, որ հաւանաբար տասը հազարի բարձրանայ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ինչո՞ւ համար առտուան ժամը եօթին չհասաք: Դուք ճիշդ ժամը եօթին հոն պիտի գտնուէիք, ըսաւ Փիլիփին ժպտելով, ճիշդ ժամը եօթին հոն պիտի գտնուէիք:

— Ինչո՞ւ համար դուք քաղաքական ճամբով Պոնափարթը չկրցաք համոզել, որ իրեն համար աւելի օգտաւէտ է Կէնուանը թողուլը, նոյն եղանակով պատասխանեց Անտրէյ իշխանը:

— Գիտեմ, ընդհատեց Փիլիփին, դուք այժմ կը խորհիք թէ շատ դիւրին բան է, վառարանին քով, բազմոցին վրայ նստած, մառեշալներ գերի բռնելը: Բայց եւ այնպէս ինչո՞ւ դուք գոնէ հատ մը ձեռք չանցուցիք: Եւ մի զարմանաք, երբ ըսեմ որ ոչ միայն Պատերազմական նախարարը այլեւ օգոստափառ Ֆրանց կայսրը ինքզինքնին շատ երջանիկ պիտի չըզգային ձեր յաղթութեամբը, եւ մինչեւ իսկ ես, ռուս դեսպանութեան խեղճ գրագիրս, յատուկ պատճառ մը չեմ տեսներ, ի նշան ուրախութեան Ֆրանց կայսեր տալէր մը նուիրել՝ իր սիրուհիին հետ Փրաթէր ղրկելով: Եւ չեշտակի Անտրէյ իշխանին դէմքին նայեցաւ եւ յանկարծ ճակատին կնճիռները լուծեց:

— Հիմա կարգը իմս է ձեզ հարցնելու, «ինչո՞ւ համար», սիրելիս, ըսաւ Փոլքոնսկի: Կը խոստովանիմ որ խելքս չի հասնիր. գուցէ հոս քաղաքագիտական նրբութիւններ կան որ անմատչելի են իմ բանական կարողութեանս: Բայց եւ այնպէս չեմ կրնար հասկնալ, թէ երբ Մաք ամբողջ բանակը կը կորսնցնէ, Էրցհերցոգ Ֆէրտինան Էրցհերցոգ Քարլ կեանքի ոչ մէկ նշան կը ցուցունեն եւ սխալ սխալի վրայ կը գործեն, վերջապէս միայն Կուտուզով ճշմարիտ յաղթանակ մը կը տանի, թշնամի բանակը կ'ոչնչացնէ, եւ Պատերազմական նախարարը մինչեւ իսկ մանրամասնութիւնները չուզեր գիտնալ:

— Այդ իսկ պատճառով, սիրելիս: Կեցցէ՛ ցարը, Ռուսը, Հաւատքը: Այս ամէնը բարի եւ գեղեցիկ է: Բայց մեզի համար, այսինքն աւստրիական արքունիքին համար, ի՞նչ նշանակութիւն ունին ձեր յաղթանակները: Էրցհերցոգ Ֆէրտինանի կամ Քարլի եւ Նափոլէոնի հրշէջներու խումբի մը վրայ տարուած յաղթութեան մը լուրը բերէք, եւ այդ՝ մենք թնդանօթի հարուածներով կ'ողջունենք: Էրհցերցոկ Քարլը բան մը չըներ, անգործ կեցեր է. Էրցհերցոկ Ֆէրտինան խայտառակաբար փախուստ կուտայ: Դուք Վիէննան իր բախտին կը թողուք եւ այլեւս չէք պաշտպաներ: Ժենեբալ մը ունէինք, որ ամէնուս կողմէն սիրուած ու յարգուած էր՝ Շմիտը: Դուք զայն գնդակահար սպաննել կուտաք եւ կուգաք մեզ յաղթութիւն աւետելու: Ընդունեցէք որ ասկէ աւելի վիրաւորական, ասկէ աւելի ծաղրական վարմունք մը չի կրնար ըլլալ: Ատկէ զատ, ենթադրենք թէ իրապէս փայլուն յաղթութիւն մը տարած ըլլայիք, մինչեւ իսկ Էրցհերցոկ Քարլը տարած ըլլար, ի՞նչ փոփոխութիւն կրնար յառաջացնել իրերու ընդհանուր ընթացքին մէջ: Հիմա ուշ է, երբ արդէն Վիէննան ֆրանսական զօրքին կողմէ գրաւուած է:

— Ի՞նչպէս գրաւուած, Վիէննան գրաւուա՞ծ:

— Ոչ միայն գրաւուած է, այլեւ Պոնափարթ ալ Շէօնպրունն է, իսկ կոմսը, մեր սիրելի Վիփնա կոմսը հոն կ'երթայ հրամաններ ստանալու համար:

Փոլկոնսքի, ճամբորդութեան յոգնութենէն եւ ընդունելութեան տպաւորութենէն եւ մանաւանդ ճաշէն ետքը կը զգար, որ իր լսած խօսքերուն ճիշդ իմաստը հասկնալու անկարող է:

— Այս առտու կոմս Լիխթէնֆէլսը հոս էր, շարունակեց Փիլիփին, եւ ինծի նամակ մը ցոյց տուաւ, որուն մէջ մանրամասնութեամբ նկարագրուած էր Ֆրանսացիներու Վիէննայի մէջ կատարած զօրահանդէսը: Հիմա դուք ալ կը հասկնաք որ ձեր լուրը մեծ ուրախութիւն մը չի կրնար պատճառել եւ չէք կրնար որպէս փրկիչ ընդունուիլ...:

— Իրաւ որ, ինծի համար կարեւորութիւն չունի, կատարելապէս անտարբեր եմ, ըսաւ Անտրէյ իշխան կամաց կամաց ինքն ալ հասկնալով որ Կրէմսի կռուին լուրը արդարեւ մեծ նշանակութիւն մը չէր կրնար ունենալ այնպիսի խոշոր պատահարներու քով, որպիսին է Վիէննայի գրաւումը: Վիէննան գրաւուա՞ծ է: Իսկ կամո՞ւրջը... Իշխան Աուէրշպէ՞րկը: Մենք լսեցինք որ իշխան Աուէրշպէրկը Վիէննան կը պաշտպանէ, ըսաւ Անտրէյ:

— Իշխան Աուէրշպէրկ մէկ կողմէն միայն մեզ կը պաշտպանէ, բայց իմ կարծիքովս, շատ գէշ կերպով, սակայն եւ այնպէս կը պաշտպանէ: Իսկ Վիէննան միւս կողմն է: Այո, կամուրջը դեռ գրաւուած չէ եւ կը յուսամ, թէ չի գրաւուիր, որովհետեւ ականներով սպառազինուած է եւ հրամայուած է օդը հանել: Հակառակ պարագային մենք շատոնց Պոհեմիոյ լեռներուն վրայ կ'ըլլայինք եւ դուք ալ ձեր բանակովը շատ գէշ ժամ մը պիտի անցընէիք երկու կրակի մէջ մնալով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(98 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Արիներու Միութիւնը իր ջերմագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով կամ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իր սիրելի նախագահ
ՍԱՐԳԻՍ ՊԱԼԱՊԱՆԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Է. Լազարի, Ժաք-Ժան Պալեանի եւ բոլոր պարագաներուն, այրի Տիկին Էլմաս Պալեանի մահուան առթիւ, 26 Յունուար:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը 500 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանի:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր ծնողաց անմոռանալի յիշատակին կը նուիրէ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին եւ 50 Ֆր. ալ Կարմիր Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըն-ջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:
Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République
Պարախումբ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
Եշանաւոր խումբը
Մուտք 10 ֆր. ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն Մանուկներու Օրուան առթիւ:
Նոյն առթիւ Էրեբունի հրատարակչականը 40 գրքոյկներ նուիրած է:
Տիկին Նուարդ Փապուճեան ալ անուշեղէններ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Ցնոր տնօրինութիւն յետաձգուած է Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ձեռնարկը, որ տեղի պիտի ունենար Փետր. 7ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e
Կիրակի, 7 Փետրուար, ժամը 10,30ին հանգստեան ձայնաւոր պատարագ
ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ԹԵՐԶԵԱՆԻ,
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ եւ
ՄԵՍՐՈՊ Վ. ԵՏԻՔԱՐՏԱՇԵԱՆԻ
հոգիներուն համար: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոման Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (3 Փետր.) ժամը ճիշդ 9ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Աhարոնեան ակումբին մէջ:
Առատ կերուխում:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդրոնական Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—
Ողբացեալ Տիկին Ալիս Տէր-Մարտիրոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ Գրիգոր Պօյաճեան, Պետրոս Աւոյեան 20ական: Ողբացեալ Սենեքերիմ Սահակեանի մահուան առթիւ Թադէոս Պապայեան 50 Ֆր.: Ողբացեալ Տիկին Գոհարիկ Աւադեանի մահուան առթիւ Տիկին Հայկանոյշ Երեմեան 20, ողբացեալ Գրիգոր Պաղտասարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Մանուկ Մարկոսեան 50 Ֆր.: Ողբ. Վազգէն Անդրէասեանին Թաղման առթիւ Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 30 Ֆր.:
Ողբ. Արշաւիր Հրաչեանի հոգեհանգիստին Ֆէրտի-Իսկուհի Հրաչեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան 50, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Շահպաղլեան, Բարգէն Զաքարեան եւ զաւակները 30ական ֆրանք:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 7 Մարտ 1971 կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին: Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը:

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ
GALA
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱՒԱՍԱՐԴ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré
Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

Կ Ո Չ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իսի լէ Մուլինօ, Փարիզեան շրջանի այս հայաշատ շրջանը մինչեւ այսօր չունէր իր սեփական «Տուն»ը: Մեր հաւաքոյթներն ու հանդիպումները տեղի կ'ունենային վարձու սրահներու կամ սրճարաններու մէջ:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու մեր սիրելի հայրենակիցներուն, որ նորակազմ Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղը յաջողած է նպաստաւոր պայմաններով գնել ընդարձակ յարկաբաժին մը — իր յարակից մասերով — յարմար ծառայելու իբրեւ ժամադրավայր, հաւաքատեղի, հանդիսասրահ, ընթերցասրահ մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար:

Տան գնման եւ կահաւորման ծախքերը հայթայթելու համար կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ժապաւինեալ տոմարներով հանգանակութիւն պիտի կատարէ: Ստացուած նուէրները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցաւ:

Վստահ ձեր ազգասիրական ազնիւ զգացումներուն, յանձնախումբս կը յուսայ, որ շնորհիւ բոլորիդ առատաձեռն նուիրատուութեան, յաջողութեամբ պիտի պսակուի իր ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կոչուած է կարեւոր ազդակ մը դառնալու հայապահպանման նուիրական գործին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ
էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ
Եւ ընդհանրապէս, փոխարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ
ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ	
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆ	30 Ֆ	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ	
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԻ»	10 Ֆ	» »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-Ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին ցերեկոյթ-թէյասեղանը Կիրակի 7 Մարտ, Մէզօն տէ Սանթրօ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 3 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12030 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.030

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ ՕՐԻՆԱԿԸ

«ՏՈՒՆԴԱՐՁ»Ի ԱՌԹԻՒ)

—o—

Հայրենիքի Ձայն (13 Յունուար) Տունդարձ խորագրին տակ կը գրէ թէ անցեալ Նոյեմբերի վերջին շաբթուն եւ Դեկտեմբերին, այսինքն հինգ շաբթուան ընթացքին Հայաստան ներգաղթեր են 380 Հայեր (74 ընտանիք):

«Այսպիսով, 1970 թուականի ընթացքում, Իրանից, Իրաքից, Լիբանանից, Թուրքիայից, Յունաստանից, Ռումինիայից, Բուլղարիայից, Աւստրալիայից Սովետական Հայաստան է վերադարձել ընդամէնը 4.019 Հայ (812 ընտանիք)»:

Անոնք մշտական բնակութիւն հաստատեր են Լենինական, Կիրովական, Էջմիածին, Զարենցաւան, Աբովեան, Հրազդան, Արարան, Արտաշատ, Ղափան, Հոկտեմբերեան, Սպիտակ, Աշտարակ քաղաքներուն եւ Արարատեան դաշտի նորակառոյց աւաններուն եւ գիւղերուն մէջ: Գիւղական շրջանները տեղաւորուողները բնակարանէն զատ ստացեր են նաեւ տնամերձ հողամասեր:

1971ին կը սպասուին նոր կարաւաններ, որոնց ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէն նախապատրաստական աշխատանքներ է կատարեր:

Ուշագրաւ երեւոյթ է, որ առաւելաբար Պալքաններու եւ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներն են Հայաստան ներգաղթողները:

Բացառութիւն է Աւստրալիան, ուսկից հայրենիք վերադարձողներու թիւը չէ գրած թերթը: Առաջին կարաւա՞նն է այս:

Ո՛րքան պիտի ուզէինք, որ հայրենադարձի պատասխանատու վարիչները աւելի շատ աշխատանք տանէին հայրենիք փոխադրելու հեռաւոր գաղութներու մեր հայրենակիցները, որոնք ենթակայ են ընդմիշտ ձուլուելու եւ կորսուելու, ժամանակի ընթացքին:

Աւստրալիոյ օրինակը յատկանշական է: Ուրեմն հնարաւոր է համոզել եւ Հայաստան տանիլ մեր այն ցիրուցան բեկորները, որոնք յուսահատութեան վայրկեանի մը յանձն էին առեր երթալ մինչեւ աշխարհի անդին ծայրը՝ չոր ապրուստ մը ճարելու համար:

Տարակոյս չկայ, որ անոնք այդ ծայրայեղ միջոցին պիտի չդիմէին, եթէ երբեք հայրենիքը ի վիճակի ըլլար ընդունելու զանոնք իր հողին վրայ, լայն բանալով իր դուռները բոլորին առջեւ, — ո՛չ թէ հաւատաքննութեամբ, ինչպէս 1946-1947ին — ո՛չ միայն բնակարան ու աշխատանք հայթայթելով, ինչպէս այսօր, այլեւ բարօր կեանք մը ապահովելով անոնց՝ մարդկային տարրական ազատութիւնները յարգելու սկզբունքէն առաջնորդուած:

Հայկական գաղութներու ամէնէն հեռաւորն ու նորագոյնն է Աւստրալիան, ուր տուն-տեղ կ'ըլլան մեր հայրենակիցները հետզհետէ: Ու եթէ վաղը սերունդ փոխուի, դժուար կ'ըլլայ համոզել երիտասարդները, որ Հայաստան երթան վերջնապէս հաստատուելու:

Քանի որ ներկայիս Հայաստանի Նախարարական Խորհուրդին առընթեր «արտասահմանից վերադարձող Հայերի ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէ» մը կայ Երեւանի մէջ, աւելի պէտք է ընդարձակել անոր աշխատանքի եւ գործունէութեան դաշտը ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ:

Կը թուի թէ ներքին ճակատին վրայ գործը դրուած է կանոնաւոր ճամբու մէջ քանի մը տարիէ ի վեր: Այսինքն «կոմիտէ»ն նախօրօք բնակարան եւ աշխատանք կը հայթայթէ հայրենադարձներուն, ինչ որ շատ կարեւոր է: Այլեւս չեն կրկնուիր քառորդ դար առաջուան աններելի սխալները:

Սակայն արտաքին ճակատը նոյնքան, թերեւս աւելի կարեւոր է: Հայրենադարձի քարոզիչներն ու գործակալները փոխանակ իրենց գործունէութիւնը կեդրոնացնելու Պալքաններու եւ Մերձաւոր Արեւելքի դիւրամատչելի դետիններուն վրայ, — ուր ձուլման վտանգ չկայ, պէտք է բուռն աշխատանք տանին հեռաւոր գաղութներու մէջ: Աւստրալիան միակը չէ: Պէտք քէ մոռնալ արեւմտեան Եւրոպան, մանաւանդ զոյգ Ամերիկաները, Գանատայէն մինչեւ Արժանթին:

Կը մաղթե՛նք, որ վարակիչ դառնայ Աւստրալիոյ օրինակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՆՈՐ ԱՒԵՐՆԵՐ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջին շաբթուան յարաբերական մեղմ կլիմային յաջորդեց ձմեռնային ցուրտը, որ համաձայն օդերեւութաբանական կայաններու հաստատումներուն, աւելի եւս պիտի սաստկանայ յաջորդական օրերուն:

Յատկապէս Լանկըտոքի եւ Մասիֆ Սանթրալի մէջ է, որ մեծ քանակութեամբ ձիւն տեղաց Փետրուարի առաջին օրերուն: Ձիւնի շերտը, որ կարգ մը տեղերու մէջ մինչեւ մէկ մեթրի կը հասնի, ընդհանրապէս 50 սանթիմեթրի հասած է ամէնուր, որուն հետեւանքով ձիւնը մաքրող կառքերը ի վիճակի չեն բանալու բոլոր երթուղիները, որոնք փակուած կը մնան օրերէ ի վեր: Այսպէս, բոլոր երթուղիներն ալ փակ են Սանսիի, Լիվրատուայի, Գանթալի, Գորէզի, Թարնի, Ավեյրոնի, Լոզէրի եւ Արտէշի մէջ:

Երթուղիներէն զատ երկաթուղիներն ալ դժուարութեան մատնուած են: Բոլոր շոգեկառքերը կարեւոր յապաղումներ արձանագրած են Գանթալի, Հօթ-Լուարի եւ այլ վայրերու մէջ:

Ձիւնը լուրջ վնաս հասցուցած է նոյնպէս հեռաձայնային ցանցին: Արդարեւ, Փիւի-տը-Տոմի, Օթ-Լուարի, Գանթալի եւ Ավեյրոնի մէջ աւելի քան երկու հարիւր բնակավայրեր կտրուած են հեռաձայնային ցանցէն: Համաձայն մասնագէտներուն, առնուազն շաբթուան մը աշխատանք կը նախատեսուի կարենալ վերահաստատելու համար ցանցը, անշուշտ, եթէ կլիման մեղմանայ:

Ելեկտրականութիւնն ալ վնասուած է, քանի որ բազմաթիւ վայրերու մէջ ելեկտրականութեան խզում յառաջ եկած է: Այժմ, բազմաթիւ գիւղեր զրկուած են ելեկտրականութենէ: Մասիֆ Սանթրալի մէջ հիւանդանոցներն ու պանդոկները, հաւաքական բնակութեան շէնքերը մեծ դժուարութիւն կը քաշեն ջեռուցման համար: Յաճախ հաց ալ կը պակսի:

Իշխանութիւնները շատ յաճախ թռանքներով օգնութեան կը փութան վնասուած առանձնացած վայրերու:

Օդերեւութաբանական կայանները կը նախատեսեն զօրաւոր ցուրտ մը այս շաբթուան համար: Արդարեւ, մեղմ օդը հեռանալու վրայ է դէպի կեդրոնական Եւրոպա, իսկ միւս կողմէ, բրիտանական կղզիներու պաղ օդը դէպի Եւրոպա կ'ուղղուի:

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

Ա.

1962ին, երբ Ալժերիա անկախութեան տիրացաւ, ֆրանսացի շատ մը ընտանիքներ հեռացան իրենց «երկրորդ հայրենիքէն»:

Բայց Ֆրանսան միշտ մնաց Ալժերիոյ մէջ:

Երկու երկիրներու փոխյարաբերութիւնները եղան ջերմ:

Ներկայիս սակայն, ցրտութիւն մը կը տիրէ քարիւղի հարցին կապակցութեամբ սկսած խորհրդակցական ժողովներուն մէջ:

Հին բարեկամները տագնապալից մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրին:

Ալժերացիք դարձեալ Փարիզ եկած են, յայտնելու համար իրենց կրած յուսախաբութիւնը՝ մեծ բարեկամէն:

Վերջերս, երկու երկիրներն ալ, զիրար լրտեսող կազմակերպութիւններ երեւան հանած էին:

Ֆրանքեւալժերական համագործակցութիւնը վտանգուած էր:

Ալժերացիք ի՞նչ կը հետապնդեն, հարց կուտան արեւմտեան քաղաքական շրջանակներ:

Արդեօք իրենց հողերէն անմիջապէս հեռացնե՞լ կ'ուզեն Ֆրանսան, թէ կը փորձեն անոնց հեռացումը պարտադրել:

Փարիզի մէջ յաճախ այս հարցումները կ'ընեն եւ յոռետեսութեամբ կը քննեն ալժերացի ժողովականներուն դէմքերը:

Պէտք է ընդունիլ սակայն, թէ Ֆրանսայի համար Ալժերիան ափրիկեան տիպար երկիր մըն է:

1962ին, Տը Կոլ յայտարարեց այն ինչ որ ըսած էր անգամ մը 1954ին, ալժերական յեղափոխութեան զարթօնքի առաջին օրերուն.

«Ֆրանքեւալժերական փոխյարաբերութիւնները ինծի համար կը հանդիսանան բարեկամութեան մը գեղեցիկ օրինակը: Ալժերիա պէտք է անկախ ըլլայ:

«Իր հարցը պիտի դարձնեմ իմ քաղաքականութեանս բանալին եւ ոսկեզօծ Ֆրանսայի մօտ պահեմ զինք, ազատութիւն պիտի շնորհեմ իրեն»:

1964ին, պետական նախարար Ժան տը Պրօյ յայտարարեց.

«Ալժերիա ա՛յն «նեղ դուռն» է, որուն միջոցով Ֆրանսա կրնայ մտնել երրորդ լայն աշխարհը: Հիւսիսային Ափրիկէի երկիրներուն հետ տարակարծութիւնները կարելի է շուտով հարթել: Բայց Ալժերիոյ հետ մեր վէճերէն որեւէ մէկը կրնայ իր անդրադարձը ունենալ միջազգային մեր քաղաքականութեան վրայ»:

ՄԵՂԱՊԱՐՏ ՔԱՐԻՒՂԸ

Փարիզի նոր ժողովը, որ տեղի կ'ունենայ փոխադարձ վերապահութեամբ, կը վերաբերի այս հարցին:

Այսպէս, Ալժերիոյ Արտաքին Նախարար Պութաֆլիքայի եւ Ֆրանսայի Ճարտարարուեստի Նախարար Ֆրանսուա Կզավիէ Օրթոլիի ճիգերն են, որ պիտի փորձեն յստակեցնել «յարաբերութեանց պղտոր գետի ջուրերը»:

1962ի Էվիանի ժողովին, քարիւղային պեղումներուն եւ արտածման համար, Ալժերացիք պահանջեցին Ֆրանսայի լրիւ մասնակցութիւնը:

1964ին, անոնք Ֆրանսացիներուն շահաբաժինը սահմանեցին յիսուն առ հարիւրի:

Ֆրանսա բողոքեց:

Նոյն օրերուն, Ալժերիա հետեւեալ ձեւով կ'արդարացնէր իր որոշումը:

Մեր հողերուն վրայ Ֆրանսացիներուն որդեգրած ալժերական ապրելակերպը բաւարար պատճառ մը չէ, որ անոնք հաւասար իրաւունք ունենան մեզի հետ: Այս բոլորին մէջ, կարեւորը անոնց շահերուն եւ աշխատանքին մէջ ունեցած մե՛ր մասնակցութիւնն է:

1965 Յուլիս 29ին, Պէն Պելլան տապալելէ ետք, Հուարի Պումէտիէն, Ալժերիոյ քարիւղային արտածման համար ապահովեց միջազգային շուկաներ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ երկու յարձակումներ կատարուած են Լիբանանի երկու գիւղերու վրայ՝ Գաֆր-Գալա եւ Արխիամ: Իսրայէլացի արձակազէնները երկու վայրերուն մէջ ալ օդն են հանած քանի մը շէնքեր, որ համաձայն իրենց, իբրեւ պատսպարան կը ծառայէին Պաղեստինցիներու: Այս գիւղերէն յարձակում կատարուած էր քիպուցներու վրայ: Արձակազէններէն մէկը սպաննուած եւ քանի մը հոգի ալ վիրաւորուած են:

«ԱՓՈԼԼՕ 14» պիտի շարունակէ իր երթը դէպի լուսին: Արդարեւ, Նազայի պատասխանատուները հրահանգեցին աստղանաւորդներուն շարունակել իրենց առաքելութիւնը: Լեմի միջադէպը մտածել տուած էր շատերու, թէ Հուսթընի գիտնականները կրնան թերեւս ջնջել Ափոլլօ 14ի թռիչքը:

ԱՆԳԼԻՈՅ «Ֆորտ» գործարաններու բանուորները որոնց գործադուլը սկսաւ երէկ, կը պահանջեն 60 առ հարիւրի յաւելում իրենց թոշակներուն վրայ: Ընկերութիւնը կ'առաջարկէ 8 առ հարիւր միայն: Միւս կողմէ դեռ կը շարունակուի թղթատարի գործադուլը, որ սկսաւ երկու շաբաթ առաջ: Այս վերջինները կը պահանջեն 15էն 20 առ հարիւր յաւելում:

ՆՈՊԷԼԻ գրականութեան մրցանակի գումարը՝ 78.400 տոլար, դրամատան մը յանձնուած է, Սոլժենիցինի խնդրանքով: Այս վերջինը ի վիճակի չէ անձամբ ընդունելու գումարը Սթոքհոլմի մէջ: Դրամը զետեղուած է գրագէտին անունին:

ԿՈՍԻԳԻՆ դատապարտեց ամերիկեան օդուժին ռմբակոծութիւնները Լաոսի վրայ: Խորհրդային կառավարութիւնը «լուրջ ուշադրութիւն» կը դարձնէ Հնդկաչինի իրադարձութիւններուն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ «տարուան Մարդը» նըշանակուած է Տիկին Կոլտա Մէյր ձայներու 31 առ հարիւրը ստանալով ընդդէմ Մոշէ Տայեանի որ 22 առ հարիւր ստացած է միայն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ անձնասպանութիւնը աւելի մեծ աւեր կը գործէ քան ճամբու արկածները: Տարին 14 հազար 200 անձնասպանութիւն կայ, որոնց կէսը երիտասարդներու մօտ (17էն 25 տարեկան): Այս թիւն ալ իրական պատկեր մը չի պարզեր, վասնզի սոնք միայն «յայտարարուածներն» են, կան ալ որ «արկած» կ'որակուին:

ՕՏԱՐ ՀԱՅԱԳԷՏՆԵՐ

ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ԽՄԲ.— Ռումէն հայագէտին մահուան տարեդարձին առթիւ, Փրոֆ. Զիչերոնէ փոկիրք մենագրական տողերով կը ներկայացնէ հայագէտին աշխատանքները: Յօդուածը կ'արտագրենք Պուքրէշի «Նոր Կեանք»էն:

Վլատ Պընըցեանու, որ ծնած էր Թիմիշուարա, 1900 Օգոստոս 22ին, մէկն էր համեստ պաշտօնեայի մը եօթը զաւակներէն, եւ հետեւած էր նախ իրաւաբանական ուսմանց՝ փայլուն կերպով անցընելու համար 1923ին տոքթորայի իր քննութիւնները: Փրոֆ. Ն. Եորկայի առաջարկով, որ այն ատեն տնօրէնն էր Փարիզի «Ռումանական վարժարան»ին, Պընըցեանու մեկնեցաւ Փարիզ եւ նուիրուեցաւ բանասիրական ուսումներու, իբրեւ դասախօս ունենալով հեղինակաւոր դէմքեր: Այսպէս՝ իբր լատիներէնի ուսուցիչ ունեցաւ Ա. Էրնու, կելտերէնի՝ Ժ. Վանտրիէս, սանսկրիտի՝ Ժ. Պոլք, Լ. Ֆինօ եւ Տիկին Վիչման-Կրապովսքա, իրանական լեզուներու՝ Է. Պենվենիսթ, ալբաներէնի՝ Մ. Ռոք, եւ հնդեւրոպական լեզուներու բաղդատական քերականութեան՝ մեծանուն Անթուան Մեյէն, որ թելադրեց իրեն խորանալ դասական հայերէնի մէջ, թելադրութիւն, որուն հետեւեցաւ Պընըցեանու երկու ներհուն դասախօսներու, Ֆրետերիք Մաքլէրի եւ Լուի Մարիէսի հովանութեան տակ:

Պընըցեանուի առաջին գիտական աշխատութիւններէն մէկը եղաւ «ամ նախադրութեան գործածութիւնը Մապինոճոններու լեզուին մէջ», որ լոյս տեսաւ 1928ին եւ զոր շարադրած էր Փրոֆ. Ժ. Վանտրիէսի առաջնորդութեամբ: Նոյն գիտնականին խորհուրդովն էր, որ Տըպլին եւ Լոնտոն ճամբորդեց աւելի մօտէն ուսումնասիրելու համար հին իրլանտերէնը, ճամբորդութիւն, որ հնարաւորութիւն տուաւ իրեն թարգմանելու իրլանտական զանազան բնագիրներ:

Աւելցնենք, որ 1931ին կը ստանար բաղդատական բանասիրութեան տոքթորի վկայականն ալ իբր աւարտաճառ ներկայացնելով «Սահմանական ներկայի վերջաւորութիւնը լատիներէնի մէջ» աշխատութիւնը:

Պընըցեանուի ուրիշ մէկ մեծ դաշտը կազմեցին յունարէն լեզուի նուիրուած իր երկերը: Պընըցեանուի ուսումնասիրութեանց կարեւոր թիւ կը կազմեն իր այն երկերը, որոնք կապ ունին հնդկաբանութեան, հնդիկ լեզուին եւ հնդկական հին եւ արդի գրականութեան հետ:

Վ. Պընըցեանուի երկերուն մեծագոյն մասը նուիրուած է սակայն հայ լեզուի եւ մշակոյթի վերաբերեալ հարցերու, հարցեր, որոնք զինքը զբաղեցուցին իր գործունէութեան բովանդակ շրջանին: Յիշենք անոնցմէ գլխաւորները՝

— Յունարէն դերբայական դարձուածքներու հայերէն թարգմանութիւնը (1937):

— Հայերը ռումէն պատմութեան եւ կեանքին մէջ (1937):

— Դերբայի արտայայտչական հնարաւորութիւնները դասական հայերէնի մէջ (1937):

— Կրաւորակերպ չէզոք, ր տառը դասական հայերէնի մէջ (1957):

— Հայերը Բեհիսթունի արձանագրութեանց մէջ (1957):

— Հայերը ռումանական տեղանուններու մէջ եւ հայ ծագումով ռումանական տեղանուններ (1960):

— Հայկական ցեղաբանութեան հարցեր (1961):

Պընըցեանու ուսումնասիրութիւններ նուիրեց նաեւ ուրարտական լեզուին ազդեցութեան հայերէնի վրայ, ինչպէս՝

— Ուրարտական մասնիկներ դասական հայերէնի մէջ (1960):

— Ուրարտական բառապաշարի հարցը հայ լեզուի մէջ (1962):

— Ուրարտական ձեւաբանութեան եւ շարահիւսութեան հետքեր դասական հայերէնի մէջ (1963):

— Ուրարտական ենթանիւթի ազդեցութիւնը հայ լեզուի կազմաւորման մէջ (1964):

Պընըցեանուի գիտական եւ հրապարակագրական վաստակը մօտ 200 տիտղոսներու պատկառելի թիւ մը կ'ընդգրկէ: Իր գործունէութիւնը չի սահմանափակուիր սակայն իր երկերուն մէջ: Հրատարակեց եւ երբեմն նոյնիսկ ինք շարեց, պատերազմի դժնդակ տարիներուն, յայտնի «Հնդեւրոպական ուսմանց հանդէսը» (1938–1947), որուն կրցաւ ապահովել աշխատակցութիւնը ականաւոր գիտնականներու, զանազան երկիրներէ: Մէկն եղաւ ռումէն Արեւելագէտներու Ընկերութեան հիմնադիրներէն եւ անոր անդրանիկ նախագահը, ինչպէս եւ առաջին խմբագրապետը անոր օրգանին, անդամակցելով Երեւանի «Պատմա-բանասիրական հանդէս»ի խմբագրական կազմին, եւ եղաւ հիմնադիր անդամ դասական Ուսմանց Ընկերութեան:

Պընըցեանու չմոռցաւ նաեւ հայ ունկնդիրն ու հայ ընթերցողը: Զայն միշտ ուզեց տեղեակ պահել հայագիտութեան հետ կապուած հարցերու, եւ անոր ստացած նոր երեւոյթներուն: Վկայ են իր բազմաթիւ դասախօսութիւնները եւ ելոյթները հայ հասարակութեան առջեւ, եւ իր մշտական կապը հայ թերթերու հետ: Յիշենք իր ուսումնասիրութիւնները հայ գիտական օրգաններու, ինչպէս Պատմա-բանասիրական հանդէսի (Երեւան) եւ Հանդէս Ամսօրեայի (Վիէննա) մէջ, եւ Պուքրէշի «Նոր Կեանք»ին (*):

1963 Նոյեմբեր 8ին մահը զայն կը խլէր մեզմէ իր ուժերու լիութեան մէջ հազիւ քանի մը օր մնացած իր մեկնումին Հայաստան, զոր այցելելու կ'երթար երկրորդ անգամ ըլլալով, հրաւիրուած Գիտութեան Ակադեմիայէն, որ իր մէջ կը գնահատէր ոչ միայն գիտութեան մարդը, այլեւ վաղեմի եւ անկեղծ մէկ բարեկամը հայ ժողովուրդին, եւ նաեւ մէկը որ դժուարին ժամանակներու մէջ պայքարեցաւ յանուն այսօր մեզի համար թանկագին եղող գաղափարի մը՝ ժողովուրդներու եղբայրութեան:

Նիքոլա Եորկայէ ետք, որուն օրինակին պիտի հետեւէր, Վլատ Պընըցեանու այն Ռումանացին եղաւ, որ իր դասախօսութիւններով եւ իր գիտական յօդուածներով, ինչպէս նաեւ իր փրոֆէսէօրական եւ հասարակական գործունէութեամբ իր կարելին ըրաւ Ռումանիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ ծանօթացնելու հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթը, պատմական կապերը հայ եւ ռումէն ժողովուրդներուն, ինչպէս նաեւ Ռումանիա ապրած եւ զայն արժեւորած հայ ժողովուրդին, ժողովուրդ մը, որ այնքան կարկառուն դէմքեր տուած է երկրին: Պընըցեանու ջանադիր եղաւ հետեւորդներ եւս ձգելու: Անոնցմէ մէկն է այս տողերը գրողը, ինչպէս նաեւ Ֆ. Պըլըթչեանու, որ հայագէտ Յ. Ճ. Սիրունիի առաջնորդութեամբ, կը շարունակէ հայագէտներու սերունդ մը հասցնել ինք ալ իր կարգին, հայերէն լեզուի իր դասերով, զորս կ'աւանդէ այս պահուս Պուքրէշի համալսարանին մէջ:

ՓՐՈՖ. Զ. ՓՈԿԻՐՔ

ԽՄԲ.— Աշխատակցած է նաեւ «Յառաջ»ի:

ԷՄԻԼ ԿԱՊՈՐԻՕ

(1832–1873)

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՎԷՊԻՆ ՀԱՅՐԸ

Ոստիկանական վէպը՝ ամէնէն շատ կարդացուած գրական սեռն է այսօր: Նստակեաց մարդուն համար, անիկա կը ներկայացնէ փախուստ մը տափակ ու տաղտկալի առօրեայէն եւ հրաւէր մը արկածախնդրութիւններով եւ անակընկալներով լեցուն մթնոլորտի մը մէջ ապրելու:

«Գաղտնի ոստիկանը, կը գրէ Փօլ Մորան, ներկայ դարուն թափառական ասպետն է»:

Ոստիկանական հետախուզութեան օրինակներ կը գտնենք Վոլթէրի «Զատիկ» վէպին մէջ եւ ոստիկանական բնոյթ ունեցող վիպակներ յօրինած է Արտասովոր պատմուածքներու հանճարեղ հեղինակը՝ Էտկար Ալըն Փօ, բայց այս սեռը իր վերջնական կաղապարին մէջ դնողը, զայն անկախ գրական սեռի վերածողը կը կոչուի Էմիլ Կապորիօ: Եթէ յետագային ունեցանք Քոնըն Տոյլի «Շերլոք Հոլմսը», Մորիս Լըպլանի «Արսէն Լիւփէն»ը, Ակաթա Քրիսթիի «Հէրքիւլ Փուարօ» եւ Ժորժ Սիմընոնի «Ոստիկանապետ Մեկրէն», այդ բոլորը կը պարտինք Կապորիոյի եւ իր վէպերուն:

Ո՞վ է ուրեմն շատերուն անծանօթ այս տաղանդաւոր վիպասանը:

Էմիլ Կապորիօ ծնած է Սօժոն գիւղաքաղաքը, Շառանթ նահանգին մէջ, 1832 Նոյեմբեր 9ին: Հայրը պետական տուրքերու գանձիչ էր եւ կը փափաքէր, որ զաւակն ալ դառնար պաշտօնեայ: Երկրորդական ուսումը աւարտելէն պէս, մտաւ նոտարի մը գրասենեակը իբր գրագիր: Այս եղած է յաճախ ԺԹ. դարու գրողներու մեծ մասին ճակատագիրը: Էմիլ այնքան կը ձանձրանար գրասենեակային գործերէն եւ այնքան կը պժգար իր շրջանակէն, որ զբաղելու համար գրեց «Գրասենեակի մարդիկը» անուն երգիծական վէպը, ուր կը ծաղրէր թ'ւ իր վարպետը, թ'ւ իր պաշտօնակիցները: Նոյն ատեն յամառ ընթերցող՝ կը կարդար Պալզաքի, Տիւմայի, Հիւկոյի, Քուփըրի եւ Էտկար Ալըն Փոյի գործերը:

Եւ ահա օր մը, կը լքէ Սօժոնը ու Փարիզ կը մեկնի:

Ապրուստը շահելու համար, Կապորիօ փիւպլիսիթէր ոտանաւորներ կը գրէ՝ անուաշվաճառներու եւ նպարավաճառներու ապրանքները հանրութեան ծանօթացնելու համար: Յետոյ «Թէնթամառ» երգիծաթերթին կը մասնակցի կարճ ոտանաւորներով:

1860ին, վիպասան Փօլ Ֆեվալ՝ Էմիլին կը յանձնէ իր հիմնած շաբաթաթերթ՝ «Ժան Տիապլ»ի առօրեայ դէպքերու վերաբերող սիւնակը: Տեղեկութիւններ քաղելու համար՝ Թղթակիցը օրն ի բուն կը շրջի ոստիկանատունէ ոստիկանատուն, դիարանէ դիարան եւ դատարանէ դատարան:

Այդ շրջանին, Տանթիւ հրատարակչական տան մէջ, կը ծանօթանայ Կիւսթավ Էմարի, Ալեքսանդր Տիւմայի եւ Փոնսոն տիւ Թեռայի: Կը գրէ քանի մը վէպեր, որոնք ոչ մէկ յաջողութիւն կը գտնեն:

Ատեն մը կը ճամբորդէ Աֆրիկէ ու կը հիւանդանայ: Վերադարձին, «Լը Փէյի» օրաթերթին կը յանձնէ իր «Լ'Աֆէր Լըրուժ» վէպին ձեռագիրը, որ լոյս կը տեսնէ թերթօնի ձեւով: Բայց բախտը դեռ չի ժպտիր:

Նոյն ատեն, «Լը Սոլէյ» օրաթերթը կը հրատարակէր Հիւկոյի «Ծովու աշխատաւորներ» խորագրով վէպը, որուն բաւական սուղ վճարած էր եւ որ մեծ ընդունելութիւն չէր գտած: Շավէթ, «Լը Սոլէյ»ի խմբագրապետը կարդացած էր Կապորիոյի վէպը եւ զայն շատ հետաքրքրական գտած: Կը համոզէ տնօրէնը, որպէսզի «Լ'Աֆէր Լըրուժ» վերհրատարակուի իրենց թերթին մէջ, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ մը պիտի ըլլար հրապարակագրական ասպարէզին մէջ: Կա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Դէպի Թաքսիմ այսպէս խորհրդածելով կը յառաջանար, երբ մէկէն ցնցում մը զգաց եւ սիրտը սկսաւ ուժգին բաբախել. դիմացէն՝ միեւնոյն մայթին վրայ տիկին Թագուհի եւ Ռոզիկ կը յառաջանային: Մանկամարդ աղջիկը թուխ գոյն շրջազգեստ մը հագած էր, գլուխը մուշտակէ սիրուն գլխարկ մը դրած: Ինքն ալ հեռուէն նշմարած էր Լեւոնը եւ կը ժպտէր, շրթունքներովը ու աչքերովը:

Երիտասարդը ուղղակի գնաց դէպի երկու կիները:

— Բարեւ, ո՞ւր կ'երթաք այսպէս, ըսաւ զուարթ դէմքով մը:

— Քանի մը գնումներ ունինք ընելիք, պատասխանեց տիկին Թագուհի:

— Հապա դո՞ւք, հարցուց Ռոզիկ, արդեօք այցելութեա՞ն մը կ'երթայիք:

— Այցելութի՞ւն, որո՞ւ կ'ուզէք որ այցելեմ այս քաղաքը, ուր տակաւին ձեզմէ զատ մարդ չեմ ճանչնար:

Յետոյ աւելցուց.

— Աննպատակ կը պտըտիմ, պանդոկը սիրտս նեղացաւ, դուրս ելայ, եթէ կը ներէք, եւ եթէ ձեզ անհանգիստ չեմ ըներ, ձեզի կ'ընկերանամ, գործերնիդ լմննալէ ետքը կ'երթանք տեղ մը կը նստինք եւ թէյ մը կը խմենք:

— Ամենայն հաճութեամբ, գոչեց Ռոզիկ, բոլորովին ուրախ Լեւոնի այս մեծարանքէն:

Մինչ տիկին Թագուհի կ'ըսէր.

— Մեզի համար պատիւ կը համարինք ձեր ընկերակցութիւնը:

Գնումները երկար չտեւեցին եւ կէս ժամ ետքը երեքը միասին մտան Քաֆէ Սփլանտիտ թէյ խմելու:

Ռոզիկ շատ սիրուն, շատ հրապուրիչ էր այդ օրը իր մուշտակէ փոքրիկ գըլխարկովը ու թաւիշէ կարճ վերարկուովը:

Լեւոնի հետ հանդիպումը շատ զուարթացուցած էր զինքը ու հիմա, սեղանին շուրջ նստած, անընդհատ կը շաղակրատէր ծիծաղելով: Ժամէ մը աւելի այսպէս նստեցան, յետոյ տիկին Թագուհի առարկեց թէ ժամանակը ուշ էր, հարկ էր տուն վերադառնալ:

Երկու երիտասարդները ակամայ ոտքի ելան:

— Մինչեւ տուն ձեզի պիտի ընկերանամ, յայտարարեց Լեւոն:

— Շատ շնորհակալ կ'ըլլանք:

Դուրսը սկսած էր ձիւնել եւ բարակ ճերմակ խաւ մը արդէն պատած էր փողոցին մայթերը:

Ռոզիկ, որ երիտասարդին քովն ի վեր կը քալէր, մէկ անգամ գայթեցաւ:

— Վար պիտի իյնաք, հարկ է, որ թեւս մտնէք, ըսաւ Լեւոն իր թեւը ներկայացնելով, զոր աղջիկը ամենայն ուրախութեամբ ընդունեցաւ:

— Այս առտու գացի ձեր հայրիկը տեսնելու, ըսաւ յանկարծ, Լեւոն, որ մինչեւ այն ատեն չէր խօսած իր այցելութեան մասին:

— Իրա՞ւ, ինչո՞ւ համար, հարցուց աղջիկը զարմացած:

Ռոզիկի զարմացումը կեղծ էր, արդէն իր մօրմէն իմացած էր, որ նոյն առտուն Լեւոն պիտի երթար տեսակցիլ հօրը հետ, բայց չգիտնալ կը ձեւացնէր, իբրեւ անմեղ աղջիկ մը, որ բանէ մը տեղեկութիւն չունի:

— Բայց, ըսաւ երիտասարդը, վերջնական կարգադրութեան համար...

— Ի՞նչ վերջնական կարգադրութիւն, հարցուց աղջիկը անմեղ չարաճճիութեամբ մը:

— Երկուշաբթի օրը պիտի գանք խօսքկապ բերելու:

Ռոզիկ չպատասխանեց, [illegible] Լեւոն զգաց որ իր թեւին տակ աղջկան բազուկը թեթեւ մը սարսռաց: Այդ սարսուռը անճառելի հեշտութիւն մը պատճառեց երիտասարդին:

— Գո՞հ էք, հարցուց փաղաքշոտ ձայնով մը:

Ռոզիկ Լեւոնի երեսը նայեցաւ եւ կարմրելով ժպտեցաւ: Այս յամր խոստովանութիւնը չբաւականացուց երիտասարդը, որ կրկին պնդեց.

— Ըսէք, խնդրեմ, գո՞հ էք...

— Այո, մրմնջեց Ռոզիկ ա՛լ աւելի կարմրելով:

— Եւ գիտէ՞ք որ Ղուկաս էֆ. հրաման տուաւ ուզած ատենս ձեզ այցելութեան գալու, առանց Երկուշաբթիի պաշտօնական գործողութեան սպասելու:

— Ուրեմն հիմա մեզի հետ վեր կ'ելլէք ու կը նստինք կը խօսակցինք:

— Ոչ այսօր, բայց վաղը իրիկուն անպատճառ պիտի գամ:

Երիտասարդը նոյն միջոցին շատ կը փափաքէր օգտուիլ Ղուկաս էֆէնտիի տուած արտօնութենէն, սակայն չուզեց շատ վրաձգող երեւնալ: Մանաւանդ որ տիկին Թագուհի դեռ տեղեկութիւն չունէր առունոյն տեսակցութենէն: Լաւագոյն էր, որ օր մը զոնէ անցնէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

պորիօ հեղինակի իր իրաւունքները կը ծախէ «Լը Սոլէյ»ի տնօրէնութեան: Թերթօնի երեւումէն շաբաթ մը ետք, թերթին տպաքանակը զգալապէս կը բարձրանայ: Ամէն կողմէ գնահատական նամակներ կը տեղան: Կապորիօ կը դառնայ հանրածանօթ:

Բարձրահասակ ու վայելուչ անձ մըն էր, սեւ մօրուքով, առատ մազերով, միշտ խնամքով հագուած, հակառակ իր աղքատութեան: Երբ, վերջ ի վերջոյ բախտը սկսաւ ժպտիլ իրեն, մօրուքը շոյելով, համեստօրէն կ'ըսէր. «Կը զարմանամ գործիս գտած այս ընդունելութեան: Դատական վէպին թեքնիքը անչափ պարզ է ու մանկական: Ընթերցողին դերն է գտնել ոճրագործը, հեղինակին դերն ալ զայն շուարումի մատնել է: Ահա ամբողջ գաղտնիքը»:

Բայց Կապորիօ ի՜նչպէս տիրացած էր այս գաղտնիքին: Նախ կային իր ընթերցումները, կար նաեւ իր հրապարակագիրի ասպարէզը, իր դիտողի յատկութիւնը եւ երեւակայութիւնը: «Լ'Աֆէր Լըրուժ» վէպին ծնունդ տուած էր իրական դէպք մը: Փարիզի հարաւային թաղերէն մէկուն մէջ, սպաննուած էր այրի տիկին Լըրուժ: Ջոհը կը պատկանէր համեստ դասակարգին ու կը բնակէր աղքատ տան մը մէջ, նեղ փողոցի մը վրայ: Կապորիօ սկսաւ պրպտումներ ընել, այցելութիւններ տալ դրացիներուն, հարցումներ ըրաւ: Ծանօթացաւ ոստիկանական քննիչ Թերապայի, որ նոյն հարցով կը զբաղէր: Տիկին Լըրուժի ոճրագործը կարելի չեղաւ գտնել: Կապորիօ այս թեմային վրայ յօրինեց իր վէպը: Քննիչ Թերապա եղաւ վէպին հերոսը եւ, ի հարկէ, շնորհիւ հեղինակին ճարտարամտութեան, կրցաւ լուծել առեղծուածը ու գտնել ոճրագործը:

Երբ թերթօնը վերջացաւ, «Լը Սոլէյ»ի տնօրէնը Կապորիօն հիւրասիրեց իր գրասենեակը եւ ապահովեց անոր աշխատակցութիւնը, տարեկան 20.000 ֆրանքի փոխարէն:

Արդէն ընթերցողները անհամբեր դարձած էին ու կը պահանջէին ուրիշ թերթօններ իրենց սիրած հեղինակի գրիչէն:

Տասնեւմէկ շաբաթ չանցած, արդէն կը սկսէր հրատարակութիւնը նոր վէպի մը «Օրսիվալի ոճիրը», որ նախորդին բնոյթը ունէր: «Փըթի ժուռնալ» օրաթերթը կը պատկանէր «Լը Սոլէյի»ի տիրոջ: Անոր ընթերցողներն ալ խնդրեցին, որ «Օրսիվալի ոճիրը» լոյս տեսնէ նաեւ իրենց թերթին մէջ: Անոնց ալ գոհացում տրուեցաւ եւ այսպէսով նոյն թերթօնը երեւցաւ երկու օրաթերթերու մէջ միանգամայն, ինչ որ ուրիշ աննախընթաց երեւոյթ մըն էր:

«Փըթի Ժուռնալ»ի տպաքանակը բարձրացաւ 400.000ի: 1867ին, յաջորդաբար լոյս տեսան «Թիւ 113 թղթածրարը» եւ «Փարիզի ստրուկները»: 1868ին, չընդհատ ու քսաներորդ դարու վայել փիւլիթէք մը ետք, սկսաւ լոյս տեսնել «Մէօսիէօ Լը Քոք» վէպերու շարքը, որոնց հրատարակութիւնը տեւեց հինգ տարի:

Ընդհանրապէս թերթօն գրողները օրը օրին կը շարադրէին իրենց էջերը: Կապորիօ բացառութիւն կը կազմէր: Նախ շաբաթներով կ'որոճար իր նիւթը, կ'ամբողջացնէր զայն իր երեւակայութեան մէջ եւ երբ գրիչը կ'առնէր, կը բաւականանար ընդօրինակելէ այն, որ տպագրուած էր արդէն իր մտքին մէջ: Պատրաստել կուտար չափի վրայ մանիշակագոյն թուղթի տրցակներ: Իւրաքանչիւր եօթը էջ կը կազմէր իր հանապազօրեայ թերթօնը: Այսպէս լեցուց 5էն 6000 էջեր, իր մաքուր ու չափուած գիրով, առանց դոյզն սրբագրութեան:

Կապորիոյի վէպերը կ'մրոշխնէին ոչ միայն ժողովրդային խաւերը, այլեւ զարգացած ու մտաւորական մարդիկ:

Քննադատ Մօրիս Թուփէն հետեւեալ ձեւով կ'ընէ փոյթ եւ Կապորիոյի բաղդատութիւնը. «Կապորիօ փոյին պարզ հետեւորդը չէ, ոչ ալ զայն ընդօրինակող մը, այլ առեղծագործ մը: Հոն ուր Փօ մեզի կը ներկայացնէր ալնեպրայի խնդիր մը, խամաճիկներու վերածուած անձերով, Կապորիօ մեզի կը ներկայացնէ հետաքրքրական ու կենդանի գործողութիւն մը: Անձերը ունին իրենց ուրոյն դիմագիծը, շինուած են միսէ, ոսկորէ ու ջիղէ, մինչ Փոյի տիպարները չոր կմախքներու տպաւորութիւն կը գործեն»:

Կապորիօ ստեղծեց տետեքթիվի տիպարը: Իրմէ առաջ գաղտնի ոստիկանը վանող ու անհամակրելի անձնաւորութիւն մըն էր. իրմով ան դարձաւ համակրելի, խելացի, դիտող եւ տրամաբանող տիպար մը: «Մէօսիէօ Լը Քոք», նախատիպարն է Շերլոք Հոմսին, ունի անոր ճարպիկութիւնը, ծպտուելու կարողութիւնը, տրամաբանելու տաղանդը:

Կապորիօ հեղինակեց հարիւրէ աւելի ոստիկանական վէպեր, տիպարներ եւ նիւթեր հայթայթեց իրմէ ետք եկող վիպասաններուն: Իր բեղնաւոր գրիչը դադար չէր ճանչնար: Շարադրելու վրայ էր նոր գործ մը՝ «Երդուեալներուն պետը», երբ հացկերոյթի մը ընթացքին, յանկարծամահ եղաւ 1873 Հոկտեմբեր 28ին, Փարիզի մէջ, 41 տարեկանին:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԷ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԹԵՔՆԻՔԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

(Հեղինակ ողբացեալ ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ)

—o—

Այս օրերս Գերմանիոյ Դաշն. Հանրապետութեան Տարմշտադ քաղաքի Էտուարտ Ռէօթէր հրատարակչականին մօտ հրապարակ ելաւ հանգուցեալ Տոքթ. Տիրայր Ֆրունճեանի հեղինակած գերմաներէնէ ֆրանսերէն արհեստագիտական բառարանը, որ սելիւլոզի եւ թղթագործութեան ճիւղին կը հայի, բայց լայնօրէն ներմուծուած են այնտեղ յարակից արհեստներու բառեր: Գրքին վերտառութեան մէջ կը կարդանք.

« Concernant aussi les sciences et techniques connexes comme la chimie, la physique, la botanique et le cartonnage et l'emballage, les arts graphiques, les matières plastiques, les eaux résiduaires, l'électricité, la production d'énergie, le matériel de fabrication des pâtes et des papiers ».

Այս բառարանը հակադիրն է նոյն հեղինակին նոյն հրատարակչականին մօտ 1964ին լոյս ընծայած ֆրանսերէնէ գերմաներէն բառարանին, որուն նոյն վերտառութիւնը կը վերջանայ՝ «Եւ առեւտուրի գլխաւոր արտայայտութիւնները» յաւելուածով: Ուրեմն առեւտրական բացատրութիւններ ալ կան:

Նոր հատորը առաջինին նման 12,5×18,5 սմ. ծալքով եւ 400 երկսիւնակ էջերու մէջ ունի մօտ 40.000 սկզբնաբառ: Միայն «Թուղթ» բառին առընչութեամբ ունի 270 սկզբնաբառ (էջ 262–268), իսկ հակադիր ֆրանսերէնէ գերմաներէնին մէջ կը գտնենք 1040 սկզբնաբառ (էջ 263–278):

Հեղինակին յառաջաբաններուն մէջ, որոնք դրուած են երկու հատորներուն սկիզբը, կը շեշտուի որ ստիպուած է եղեր բոլորովին չկոխուած ճամբաներէ ընթանալ՝ որովհետեւ ֆրանքեւգերման բառարանագրութեան մէջ շատ բառեր նոր էին, նախատիպ գրքեր չկային, հետեւաբար ինքն է որ առաջին անգամ առած է զանոնք իր բառարաններուն մէջ՝ նոր գործածութեան մէջ մտած արհեստագիտական գրականութենէն եւ վերջին տասնամեակին երեւցած պարբերականներու յօդուածներէն՝ սկսելով հաւաքել 1954էն: Այս կարեւոր պարագան կը տեսնուի նաեւ այն իրողութեամբ որ վերոյիշեալ հրատարակչականին նմանօրինակ անգլերէնէ գերմաներէն եւ փոխադարձ բառարաններուն բառապաշարը չի հասնիր Ֆրունճեանի բառարաններուն կէսին իսկ: Այնպէս որ թարգմանիչներ եւ գիտաշխատողներ հարկադրուած պիտի ըլլան օգտուելու նաեւ ֆրանսերէնէ գերմաներէն եւ գերմաներէնէ ֆրանսերէն այս վերջին բառարաններէն:

1967 Սեպտեմբերին Տոքթ. Ֆրունճեան մեծ ջանադրութեամբ պատրաստած էր այս գործը եւ կ'ուզէր նոյն տարեվերջին տպագրութեան յանձնել, այժմ, յետ մահու, երեք տարի վերջ, լոյս կը տեսնէ ան՝ խմբագրական հոգածութեամբ Տոքթ. Վիլհելմ Տուլցի:

Երկու հատորներն ալ արդի յառաջացեալ արհեստագիտական գրականութեան համար ճիշդ ատենին կը հասնին: Մեծ պակաս մըն է որ կը լրանայ երկու լեզուներու բառարանագիտական գրականութեան մէջ:

Հանգուցեալ Տոքթ. Տիրայր Ֆրունճեան իր հայերէնէ գերմաներէն բառարանով (1952) ուզած էր ծառայել հայեւգերման մշակութային մերձեցման, այժմ կուգայ իր բաժինը բերելու ֆրանքեւգերման արհեստագիտական գործակցութեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ց. Գ.— Քիմիական թեքնոլոժիի եւ սելիւլոզի «Տաս Փափիըր» պարբերականին Հոկտ. 1970ի թիւէն կը տեղեկանանք, թէ Ֆրունճեանի քիմիական գործարաններու ջուրերուն վնասակար լուծոյթներու մաքրաւորման «Փաթանթ»ը (որ կը գործածուի Հէնքըլի գործարաններուն մէջ) հրատարակուած է փաթանթներու կարգին 27 Մայիս 1970ին փաթանթներու պաշտօնաթերթին մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ ԴԻՒԱՆԸ

—o—

Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի թանգարանը Փարիզէն ստացած է Բիւզանդ Թօփալեանի դիւանը, որ թէեւ ամբողջական չէ, սակայն, այնուամենայնիւ, գաղափար կուտայ անոր գրականհրատարակչական գործունէութեան, ինչպէս նաեւ կեանքին մասին:

Դիւանին կարեւոր մասը կը կազմեն հեղինակին բանաստեղծութիւններու տետրերը, որոնք երկու տասնամեակի պատմութիւն ունին (1932–1952) եւ առանձին քերթուածներ, որոնք յետագայ գործեր են:

Թօփալեան զբաղած է նաեւ թարգմանութիւններով՝ Միքէլ Անճէլոյէ, Փօլ Վալէրիէ, Գրիգոր Նարեկացիէ (ֆրանսերէն, հատուած) եւ այլ գրողներէ: Դիւանին արժէքաւոր բաժինը պիտի համարիլ այն յօդուածաշարքը, ուր կը շօշափուին գրականութեան եւ արուեստի հարցեր, ինչպէս նաեւ ժամանակակից կեանքը յուզող խնդիրներ:

Հարուստ եւ արժէքաւոր է բանաստեղծին նամակագրութիւնը, շուրջ 600 նամակ: Թօփալեան նամակներ ստացած է հայ մտաւորականներէ եւ օտար դրագէտներէ, քննադատներէ:

Թօփալեանի դիւանին մէկ մասը կը կազմեն անոր գործերը՝ «Այգահանդէս» (1930), «Արեւագալ» (1936), «Հրախաղութիւն» (1952), «Արձանագիր» (1959) եւ նկարչական ցուցահանդէսներու առթիւ հայ եւ օտար մասնագէտներու գրած յօդուածները: Ուշագրաւ է յատկապէս Վահէ Կոտէլի կարծիքը նկարիչ Թօփալեանի եւ անոր արուեստի մասին: Ան կը գրէ, որ «Թօփալեան արուեստի մէջ կը ստեղծէ լուսեղէն գործ մը: Արտակարգ զգուշութեամբ կը թաքցնէ իր մէջ ուժ, երիտասարդական եղձեր եւ տեսակ մը մեծութիւն հին օրերէն յայտնուող»:

Բ. Թօփալեանի արուեստի մասին արտայայտուած են շատեր, որոնց շարքին ֆրանսացի քննադատներ:

Դիւանին մէջ նիւթեր կան «Անդաստան»ի վերջին թիւէն, որուն տպագրութիւնը դժբախտաբար չիրականացաւ խմբագրին անակնկալ մահով:

Դիւանը կը պարունակէ նաեւ հեղինակին գործունէութեան վերաբերեալ վաւերագրեր, լուսանկարներ, պարբերական մամուլի կտրոններ եւ այլ գործեր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Բայց, ասոր հետ մէկտեղ, չի նշանակեր թէ պատերազմը վերջացած է, ըսաւ Անտրէյ իշխան:

— Իսկ ես կը խորհիմ թէ վերջացած է: Եւ այդպէս կը խորհին հոս շատերը, բայց ըսել չեն համարձակիր: Պատերազմին սկիզբը ինչ դուշակութիւն որ ըրի պիտի կատարուի: Վառօղը չէ որ կուտայ վճիռը, այլ զայն հնարողը: Վայրկեան մը լռեց: Այժմ էականը այն է, թէ ի՞նչ հետեւանք կ'ունենայ Աղեքսանդր կայսեր եւ Փրուսիոյ թագաւորին տեսակցութիւնը: Եթէ Փրուսիա դաշնակցութեան յարի, պատերազմը կը շարունակուի. եթէ ոչ՝ մեզ կը մնայ ուրիշ յենակէտ մը փնտռել:

— Սակայն ի՛նչ անսովոր տաղանդ, գոչեց յանկարծ Անտրէյ իշխանը, ձեռքը սեղանին զարնելով, ի՛նչ բախտաւոր է այդ մարդը:

— Պոնափա՞րթ... պատասխանեց Փիլիփին, ճակատը կնճռոտելով որմէ կ'երեւէր թէ դուշակել թէ հիմա անմիջապէս բառ մը պիտի արտասանէ...

— Ոչ, կատակը մէկդի, ըսաւ Անտրէյ իշխան, իսկապէս կը կարծէ՞ք թէ պատերազմը վերջացած է:

— Տեսէք թէ ինչ կը մտածեմ: Աւստրիա ծաղրելի դրութեան մէջ մնաց, որուն ընտելացած չէ ան, եւ անիկա պիտի տուժէ: Ծաղրելի դրութեան մէջ ինկաւ, որովհետեւ նահանգները քայքայուած են, բանակը ջարդուած, մայրաքաղաքը գրաւուած եւ այս բոլորը... Բնազդով կը զգամ թէ, մեզ կը խաբեն, բնազդով մը կը կասկածիմ թէ Ֆրանսայի հետ սկսած բանակցութիւնները եւ խաղաղութեան դաշնագիրները գաղտնի ծածուկ խաղաղութեան...

— Ատիկա անկարելի է, ըսաւ Անտրէյ իշխան, ատիկա ստորնութիւն է:

— Աւա՛ղ, գոչեց Փիլիփին հարթելով կնճիռները, որ կը նշանակէր թէ խօսակցութիւնը վերջացած է:

Անտրէյ իշխան իրեն համար պատրաստուած սենեակը առանձնացաւ եւ անբիծ ճերմակներու ու անուշահոտութեամբ օծուած փետրեայ բարձերու վրայ հանգչեցուց իր խոնջած գլուխը: Զկրցաւ քնանալ: Իրեն թուեցաւ թէ այն պատերազմը, որուն լրաբերն է ինք, իրմէ շատ ու շատ հեռու բան մըն է: Փրուսիոյ դաշնակցութեան յարիլը, Աւստրիոյ դաւաճանութիւնը, Պոնափարթի նոր յաղթութիւնը, զօրահանդէսը եւ վաղուան Ֆրանց կայսեր հետ ունենալիք տեսակցութիւնը կը խռովէին իր նիրհը: Աչքերը փակեց, բայց անմիջապէս իր ականջներուն տակ հնչեց թնդանօթներու եւ հրացաններու որոտը, կառքի անիւներու դղրդիւնը, ու կը նշմարէր ահա սարէն իջնող հրացանակիրներու ոլորուն շարքերը, որոնց դէմ Ֆրանսացիք կը կրակեն: Սիրտը ուժգնութեամբ կը բաբախէր, եւ ձիուն հետ առաջ կը նետուէր, չորս դին սուլելով սուրացող գնդակներու ընդմէջէն: Ու կեանքը ա՛յնքան հաճելի կը թուէր իրեն, որքան դուցէ չէր թուած մանկութեան օրերուն մէջ: «Այո, այս բոլորը եղած բաներ են...» կ'ըսէր ան ինքն իրեն, մանկական անմեղ ժպիտով մը ժպտելով, եւ խորասուզուելով խորունկ անոյշ քունի մը մէջ:

ԺԱ.

Հետեւեալ օրը ուշ արթնցաւ: Նախորդ օրուան տպաւորութիւնները վերյիշեց: Այսպէս՝ Ֆրանց կայսեր հետ ունենալիք տեսակցութիւնը Պատերազմական Նախարարը եւ քաղաքավարի աժիւտանը, Փիլիփինը եւ երէկուան խօսակցութիւնը կը տողանցէին անոր մտքին մէջէն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(99 – Շար.)

ՓՈՐՏՕ.— Այրի Տիկին Արամ Միքայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Միքայէլեան եւ զաւակները (Սէն Շամոն) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԱՐԱՄ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 31ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետր. 3) առաւօտեան ժամը 10ին, Պորտոյի Սէն-Փիէռ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նուարդ Հացագործեան, Օր. Անահիտ Հայցագործեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ադամեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վարսենիկ Աչճիպաշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՀԱՅՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց զաւկին, եղբօր, քեռայրին եւ քրոջ որդւոյն՝

ԺԻՐԱՅՐ ՀԱՅՑԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շաբաթ օր, 6 Փետր. տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի և չորեքտասան զինուորացն։

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոման Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (3 Փետր.) ժամը ճիշդ 9ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Յովհաննէսեանի եւ իր բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իր ամուսնոյն՝ Միութեանս Մարսէյլի մասնաճիւղի ժրաջան քարտուղար

ԱՍԱՏՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5[e]

Կիրակի, 7 Փետրուար, ժամը 10,30ին հանգստեան ձայնաւոր պատարագ

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ԹԵՐԶԵԱՆԻ,
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ եւ
ՄԵՍՐՈՊ Վ. ԵՏԻՔԱՐՏԱՇԵԱՆԻ

հոգիներուն համար։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պետրոսեան եղբայրներ կը նուիրեն 1000 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, ողբացեալ Տիկին Վեհանոյշ Զրբաշեանի յիշատակին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ Թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

Quelques poèmes choisis pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation *EVE GRILIQUEZ*
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդի կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ

Կանուխէն ապահովել սեղանները

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon

RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Արշակ Մկրեանէ հարիւր ֆր. Մշակոյթի Տան շինութեան ֆոնտին համար, իրենց անդրանիկ զաւկին՝ Մելինէ Կակոյեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ։

Նաեւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Վարդխաթուն Նետէլեանի մահուան առթիւ այրի Տիկին Լուսինէ Տէր-Վարդանեան 200 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Գալայճեան 200, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նօտարեան 200 ֆր.։ Ընդհ. գումար 600 ֆր. կը նուիրեն կէսը 300 ֆր. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան շինութեան ֆոնտին, կէսն ալ 300 ֆր. Ալֆորվիլի հայկական դպրոցին եւ Պերճ Պռօշեանի ամբողջական գործերը Տիկին Արմենուհի Բալուեանի կողմէ։

Նոյնպէս Սիմոն Ուզունեանէ ինքնաշարժի ռատիօ մը, աճուրդի կամ վիճակահանութեան դնելու համար։

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ։

Առատ կերուխում։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ժառանգական խնդրի մը առընչութեամբ.—Լեոն Ռուբէն Յովնանեան, Կիւլինա Ծինպաշեան, Տիգրան Փիւրումեան, Բերրոնէ Մարտիրոսեան, որոնք միջոց մը եղած են Յունաստան (Գոմոթինի – Կիմիւլճինա)։

Իրենց կամ իրենց հարազատներու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի ստիպողաբար իմացնել՝

Mr. A. S. Bardis, Avocat
Rue Valaoritou No 16
Thessaloniki — Grèce

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République

Պարախումբ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
նշանաւոր խումբը

Մուտք 10 ֆր. ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները։ Հեռ. 033-02-12

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր)։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խնճոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI
4 FEVRIER
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12031
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.031

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ՀՆՁԵՑՆԵԼ ԱՀԱԶԱՆԳԸ

—o—

Այլ առակ լուարուք:

«Միջին Արեւելքէն գաղթը սխալ է»:

Այս է խորագիրը Պէյրութի մեր պաշտօնակից Ազդակ Շաբաթօրեակի 24 Յունուարի խմբագրականին:

Այստեղ գաղթ կը նշանակէ անշուշտ «արտագաղթ», ո՛չ թէ ներգաղթ, կամ նոր բառերով՝ «հայրենադարձ», «տունդարձ»: Այս բացատրութիւնը անհրաժեշտ կը նկատենք տեղի չտալու համար թիւրիմացութեանց:

Նորութիւն չէ անշուշտ Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն արտագաղթը դէպի հեռաւոր հորիզոններ:

«Առաւելաբար տնտեսական դրդապատճառներ»ու կը վերագրէ Ազդակ վերջին տասը տարիներու ընթացքին Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներէն որոշ թիւով Հայերու գաղթը դէպի Աւստրալիա, Քանատա, Հիւսիսային կամ Հարաւային Ամերիկա:

Տարակոյս չկայ, որ « տնտեսական »ը վճռական դեր կը խաղայ մարդոց կեանքին մէջ: Աւետարանին խօսքը շրջելով պէտք է ըսել՝ «ո՛չ միայն բանիւ, այլեւ հացիւ կեցցէ մարդ»:

«Ո՛ւր հաց, ա՛նդ կաց» ըսած է հայ ժողովրդական իմաստութիւնը:

Դարերէ ի վեր ա՛յս է եղած Հայուն ճակատագիրը: Զրկուած սեփական հայրենիքէ եւ իր արդար վաստակով մարդավայել ընտանիք ապրեցնելու հնարաւորութենէն, հայ մարդը, օսմանեան սուլթաններու չարաչուք օրերէն սկսեալ դարձած էր պանդուխտ իր ծննդավայրէն հեռու մեծ քաղաքներու մէջ չարքաշ, սեւ աշխատանք տարած՝ երկրին մէջ մնացած իր հարազատներն ապրեցնելու համար:

Խորհրդային Հայաստան չկրցաւ դժբախտաբար դարման տանիլ դարաւոր այս կարիքին: Ահաւոր փոթորիկը չորս հովերուն ցրուեց Մեծ Աղէտէն փրկուած բեկորները, որոնցմէ մեծ թիւ մը, տասնի կիսուն այսօր, կէս դար վերջ, քար մը կը փնտռէ՝ գլուխը վրան հանչեցնելու համար, ինչպէս աստուածորդին:

Անոնք, որ 1922ին, Կիլիկիոյ պարպումէն եւ Իզմիրի աղէտէն ետք Սուրիա, Լիբանան ու Յունաստան էին ապաստանած, կը կարծէին թէ գտած են երկրորդ հայրենիք մը, ուր պիտի կրնային ազատ ապրիլ ընդմիշտ, զերծ ջարդուելու վտանգէն, իրենց քրտինքով, մինչեւ որ բացուէին «դռներն յուսոյ»:

Տնտեսական տագնապը չուտով քայքայեց Յունաստանի հայկ. գաղութը, որ 30.000էն իջած է շուրջ 8.000ի, եթէ չենք սխալիր: Որոշ թիւով հայրենակիցներ օգտուեցան ներգաղթէն Հայաստան երթալու համար: Սակայն շատեր բախտ որոնելու գացին մինչեւ հեռաւոր Արժանթին կամ Քանատա:

Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրներուն, մասնաւորաբար Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ տնտեսական տագնապը ծանրացաւ՝ իբրեւ հետեւանք նոր օրէնքներու, որոնք կը սահմանափակէին առեւտրական գործառնութիւնները, դժուարացնելով ապրուստը, բոլորին համար առհասարակ:

Մեր այս երկու բարգաւաճ գաղութներն ալ այսօր բոլորովին կորսնցուցած են իրենց նախկին փայլը եւ կը պարպուին օրէ օր: Մէկը 35.000 էր՝ տասնի իջած է. միւսը չենք գիտեր ի՛նչ վիճակի մէջ է:

Ազդակ ղանոնութեամբ դիտել կուտայ թէ անոնք որ գաղթեցին «լաւագոյն պայմաններու» երազներով, միշտ չէ որ գտան նման լաւագոյն պայմաններ եւ փոխարէն կորսնցուցին թանկարժէք բան մը, հայկական դիմագիծով գաղութ մը մնալու ու պահելու կարելիութիւնը, հայ դպրոցը, հայ մշակոյթի հետ ամէնօրեայ շփումը. վտանգեցին եթէ ոչ իրենց, առնուազն իրենց զաւակներուն եւ անպայման իրենց թոռներուն հայեցիութիւնը»:

Քանիցս մատնանշած ենք Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներուն առած սխալ քայլը եւ վտանգը, որուն պիտի ենթարկուին անոնք հայկական միջավայրէ ու շրջանակներէ հեռու, թէեւ հիւրընկալ, սակայն օտար երկիրներու համայնակուլ յորձանքին մէջ:

Արտագաղթի հոսանքը վտանգաւոր համեմատութիւններ առած ըլլալով, Խորէն Կաթողիկոս անցեալ տարի եկեղեցւոյ բեմէն սրտառուչ կոչ ուղղեց բոլորին, որ չփորձեն գաղթել, մատնանշելով իրենց սպասող վտանգը:

Սակայն կը թուի թէ բոլոր քարոզներն ու մամուլի զգուշացումները կը մնան «ձայն բարբառոյ յանապատի»: Հոսանքն ի վեր թիավարել փորձելու պէս բան մը:

Սակայն հակառակ ձեռք բերուած բացասական արդիւնքին, մամուլին պարտականութիւնն է յարատեւ հնչեցնել ահազանգը, սպասելով այն երջանիկ օրուան, երբ մեր հայրենիքը վերջապէս ի վիճակի պիտի ըլլայ տարեկան ո՛չ թէ 4000, այլ 40.000 հոգի տեղաւորել իր հողերուն վրայ:

Այլապէս կատարեալ ազգային աղէտ մը պիտի դառնայ արտագաղթը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

—o—

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ

Թեհրանի մէջ խզում յառաջ եկաւ քարիւղի համար գումարուած բանակցութեանց մէջ, որոնք կը տեւէին Յունուար 19էն ի վեր:

Ծանօթ է որ այս բանակցութիւնները կը կատարուէին քարիւղ արտադրող երկիրներու եւ քարիւղի ընկերութիւններուն միջեւ: Արտադրողները կ'ուզեն աւելի մեծ չահաբաժին ստանալ:

Խզումի առթիւ լոյս տեսած զեկոյցին մէջ, քարիւղի միջազգային ընկերութիւնները ցաւ կը յայտնեն որ պայմանաժամ մը դրուած էր (Փետր. 3) եւ թէ այդ թուականին կարելի չեղաւ համաձայնիլ նիւթական հարցերու մասին ոչ ալ ապահովութիւն ստանալ որ բաւարար քանակութեամբ քարիւղ տրամադրելի պիտի ըլլայ սպառող երկիրներուն համար: Ընկերութեանց լաւագոյն առաջարկը պիտի ներկայացնէր — ըստ զեկոյցին — 700 միլիոն տոլար յաւելեալ եկամուտ 1971ի համար եւ այդ եկամուտը պիտի հասնէր 1600 միլիոն տոլարի 1975ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Չորեքշաբթի առտու մեկնեցաւ դէպի Մաւրիտանիոյ մայրաքաղաքը՝ Նուաքչոթ, որ առաջին հանգրուանն է իր ափրիկեան շրջապտոյտին:

ՃԱՓՈՆ մամուլի գործակալութեան համաձայն, զինուորական մեծ գործողութիւններ տեղի կ'ունենան ներկայիս Լաոսի հարաւը: Հարաւ Վիէթնամցի հինգ հազար վայրաչու եւ հազարի մօտեցող Թայիս զինուորներ Երկուշաբթի անցած են սահմանը՝ կտրելու համար Հօ Շի Մին անցքի հարաւային եզրը: Ամերիկեան օդուժը կ'օժանդակէ յարձակողներուն: Ուաշինկթըն կը մերժէ որեւէ յայտարարութիւն կատարել այս ուղղութեամբ: Գործողութիւններու մասին ամբողջական գրաքննութիւն հաստատուած է Սայկոնի մէջ: Ամերիկեան շրջանակներ մտահոգ են, որ պատերազմի դաշտը կ'ընդլայնի մինչեւ Լաոս: Կօսիգին երկրորդ անգամ ըլլալով դատապարտեց Լաոսի զինուորական գործողութիւնները: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահն ալ իր «մտահոգութիւնը» յայտնեց:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երեք ռազմանաւեր որոնք մաս կը կազմեն Միջերկրականեան 6րդ նաւատորմին, հնարաւորութիւն չունեցան Իզմիր այցելելու, հակամերիկեան բուռն ցոյցերու պատճառով: Մերսինի մէջ եւս ցոյցեր տեղի ունեցած են Ամերիկացիներու դէմ: Ցիսունի մօտ ձախակողմեան ուսանողներ ձերբակալուած են: Ցուցարարները ջարդուփշուր ըրած են ամերիկեան օդանաւային ընկերութեան եւ այլ հաստատութիւններու պատուհանները, դրասենեակները եւայլն:

ՈՒ ԹԱՆ կոչ ուղղեց Գահիրէի եւ Թել Աւիվի չվերսկսիլ կռիւները, ցոյց տալ չափաւոր կեցուածք զինուորական դետնի վրայ եւ հաստատել անդորրութիւնը, որ գոյութիւն ունի շրջանին մէջ 1970 Օգոստոսէն ի վեր: Գահիրէ նոր յուշագիր մը յանձնեց Եարինկի: Իսրայէլ ցարդ չէ գործադրած Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը եւ ոչ ալ տրամադրութիւն ցոյց կուտայ զայն ընդունելու ուղղութեամբ, դիտել կուտայ եգիպտական յուշագիրը: Հրադադարը վերջ կը գտնէ Ուրբաթ օր: Գահիրէ դեռ չէ հաղորդած իր որոշումը՝ հրադադարի յետաձգման մասին:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ նոր առաջնորդը՝ Զօր. Ամին հրամանագրով իր ձեռքը կեդրոնացուց երկրին օրէնսդրական եւ գործադիր մարմիններու իշխանութիւնը: Հրամանագրով մը պաշտպանութեան խորհուրդ մը հաստատեց, իր նախագահութեան ներքեւ:

ՖՐԱՆՔԵՒԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋ

Ալժերացիք բացայայտօրէն սկսած են նհին հողատարէն պահանջներ ընել:

Եւ ճիշդ ասոր համար, 2,08 տոլարի փոխարէն, քարիւղի իւրաքանչիւր տակառին արժէքը բարձրացուցին 3,25 տոլարի:

Ֆրանսացիներուն կողմէ այս իրողութիւնը կը նկատուի քարիւղի ազգայնացում:

Ձեւ մը, որ սկսած էր զարգանալ 1965-էն ի վեր:

Ֆրանսա պատրաստ էր 2,85 տոլար վճարել իւրաքանչիւր տակառին, յիշեցնելով միաժամանակ, թէ Ամերիկացիք 2,53 տոլարի կը գնէին լիպիական քարիւղը:

Եթէ հարցը եւ անոր կապուած տագնապը այս ձեւով լուծուի, Ֆրանսա մտադիր է ընդարձակել իր օժանդակութեանց ծաւալը:

Հակառակ պարագային, սակայն, ինքզինք պարտաւորուած պիտի զգայ պահանջելու՝

Ա) Ֆրանսական ազգայնացուած քարիւղին եւ այլ ընկերութիւններու արտադրութեանց փոխարժէքը:

Բ) Դադրեցնել Ֆրանսական բոլոր օժանդակութիւնները:

Գ) Արգիլել Ֆրանսայէն դէպի Ալժերիա կատարուած դրամական առաքումները:

Ցայտնենք, թէ Ֆրանսաբնակ Ալժերացիներ, ամէն տարի, մօտաւորապէս մէկ միլիառ Ֆրանք կը ղրկեն իրենց հարազատներուն:

Այս գումարը կը նկատուի Ալժերիոյ ելեւմտական գլխաւոր վարկերէն մէկը:

Միւս կողմէ, Ֆրանսա պիտի կորսնցնէ 1962ի Տը Կոլեան քաղաքականութիւնը եւ Պետութեան ընդդիմադիր ճակատը առիթ պիտի ունենայ հարուածելու դահլիճն ու նախագահը:

Այսքանը՝ իբրեւ ներքին տագնապի հետեւանք:

Իսկ արտաքին աշխարհի մէջ, Ֆրանսա, հաւանաբար, պիտի կորսնցնէ երրորդ աշխարհի վրայ բացուող իր «նեղ դուռը»:

Ասկէ կը հետեւի, թէ արաբեւֆրանսական քաղաքականութիւնը հիմնուած է ֆրանքեւալժերական յարաբերութեանց վրայ:

ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Այս տագնապը կրնա՞յ արդեօք լուծում մը ունենալ:

Փարիզեան «Մոնտ» թերթի խմբագրապետ Անտրէ Ֆոնթէն, հինգ յօդուածներու մէջ ամփոփելով ներկայ տագնապը, հետեւեալը կը մատնանշէ.

«Ալժերիա ազատ է յայտարարելու, թէ քարիւղը իր սեփականութիւնն է: Շահագործումի ամէն իրաւունք վերապահուած է իրեն: Քարիւղը Ալժերիոյ գերագոյն շահերուն գլխաւոր աղբիւրն է»:

Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ 1962էն ասդին ծագած այս ամենացնցիչ անհամաձայնութեան ետին, յանկարծ կը յայտնուի ալժերեւամերիկեան բարեկամութիւն մը:

Ամիսներ առաջ, Ալժերիոյ մայրաքաղաքէն թղթակիցներ հեռագրեցին, թէ Ամերիկա, 1967 Յունիսի խզումէն ետք, կ'ուզէ Ալժերիոյ հետ սերտացնել իր յարաբերութիւնները:

Այս առթիւ, որոշուած են բանագնացներ, որոնք պաշտօնական ձեւակերպութիւններու կը սպասեն:

Ալժերիա, համոզելու համար ամերիկացի ճարտարագէտները, Ուաշինկթըն ղրկած է իր Արտաքին Գործոց նախարարութեան մեծ պաշտօնեաներէն Պու Սըլհամը, որ պիտի աշխատի նաեւ նոր ուղի մը բանալ՝ երկու երկիրներուն քարիւղի հարցերուն համար:

Արդեօք ֆրանքեւալժերական վերջին տագնապէ՞ն առաջ կուգան այս նոր յարաբերութիւնները:

Անտրէ Ֆոնթէն, հետեւեալ ձեւով կ'եզրակացնէ իր յօդուածները.

«Յստակ իրողութիւն է, թէ Ֆրանսա եւ Ալժերիա կը ցանկան ռուսեւամերիկեան մրցակցութիւններէն հեռու մնալ: Ֆրանսա վերամշակելով իր ծրագիրները, միշտ յանձնառու եղած է Ալժերիոյ օժանդակել:

«Եւ կը խորհիմ, թէ Ֆրանսան, առանց նոր բարդութիւններու, պիտի կարենայ հարթել հին բարեկամներու միջեւ ստեղծուած ներկայ տագնապը»:

Կազմեց՝ Գ. Պ.

«ՍՈ՛ՒՐԲ ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ»

Ի լուր եւ ի յուշ մեր օրերու «Հերետիկոս»ներուն կ'ուզենք անցողակի յիշատակել պատմական եղելութիւն մը, որ պատահեցաւ 15րդ դարուն սկիզբը եւ որ եղերական վախճան մը ունեցաւ:

Ահաւասիկ եղելութիւնը, — չեխ կրօնական–քաղաքական շարժման առաջնորդ Եան Հուս (1369–1415) բանադրուեցաւ իբրեւ Հերետիկոս եւ դատապարտուեցաւ ողջ–ողջ այրուելու խարոյկի վրայ:

Կ'ըսուի, թէ հաւատացեալ պառաւ մը, կրօնական մոլեռանդութենէ մղուած, փայտ աւելցուց խարոյկին վրայ այն միամիտ ենթադրութեամբ, որ «Հերետիկոս»ը աւելի տանջելով, զայն այրող կրակը աւելի բորբոքելով աստուածահաճոյ գործ մը կատարած կ'ըլլայ եւ իրեն համար անկիւն մը ապահոված երկնքի արքայութեան մէջ:

Եան Հուս, ի տես հաւատացեալ պառաւի արարքին, բացագանչեց «սո՛ւրբ անմեղութիւն» կամ «սո՛ւրբ պարզամտութիւն» (սանքթա սենփլիչիթաս):

Անմեղութիւն ըլլայ կատարուածը թէ պարզամտութիւն կամ ուրիշ բան, շատ ալ կարեւոր չէ: Կարեւորը հաւատալն է երկնքի արքայութեան արժանի ըլլալու այն եղանակին, որուն հետեւած էր բարեպա՛շտ պառաւը: Արդարեւ, ան կը հաւատար, թէ «Հերետիկոս»ը այրող խարոյկին վրայ իւղ լեցնելով կամ քանի մը կտոր փայտ աւելցնելով՝ ուղղակի պիտի երթար արքայութեան առաջին պարունակը...

Մեր կեանքին մէջ — առհասարակ մարդկային կեանքի մէջ — խիստ շատ են Եան Հուսերն ալ, խարոյկը բորբոքել ուզող պառաւներն ալ:

Իրապէ՞ս արդեօք անմեղութիւն է կամ պարզամտութիւն ինչ որ ըրաւ պատմութեան մէջ անունը չյիշատակուած, բայց իր արարքով պատմութեան անցած քրիստոնեայ պառաւը: Եան Հուս, մահամերձի իր բացագանչութեամբ, այս հարցումին պատասխանած կ'ըլլայ «այո», իսկ մենք, որ Եան Հուս չենք եւ խարոյկի վրայ... այրուելու վախը չունինք, կըրնանք պատասխանել «ոչ»:

Որեւէ արարք, գիտակցական ըլլայ թէ անգիտակցական, կամայ թէ ակամայ, դատելի ու դատապարտելի է համաձայն իր արդիւնքին: Երկու կտոր փայտ աւելցնելը կամ չաւելցնելը խարոյկին վրայ, տարբերութիւն պիտի չընէր դատապարտեալին համար, որ առանց այդ երկու կտորին ալ պիտի այրէր անկասկած: Բայց անշուշտ նշանակութիւն ունի դիտումը:

Հիմա կրկին կը հարցնենք.— Դատապարտելի՞ է պառաւը իր արարքին համար: Ու կը պատասխանենք.— Այո՛, անշուշտ: Մեր ջանքը, սակայն, պիտի ըլլայ համոզել աշխարհի բոլոր ծանօթ թէ անծանօթ «պառաւ»ները, թէ իրենց ըրածը անմեղութիւն չէ եւ թէ այդ ձեւով արքայութիւն երթալու բոլոր ճամբաները փակ պիտի ըլլան իրենց առջեւ, որովհետեւ յանցանքը գործուած է կանխամտածութեամբ, ուրիշին վնասելու դիտումով:

Ատենն է, որ պատմութենէն անցնինք իրականութեան, անցեալէն՝ ներկային:

Հայաստանեայց Եկեղեցին մէկ է, տարբեր են նուիրապետական Աթոռները: Սակայն բոլորն ալ կը ծառայեն նոյն նպատակին, ամէն մէկը իր կոչումին եւ առաքելութեան իրեն թելադրած ձեւով:

Արդ, տկարացնել այդ Աթոռներէն մէկը, չի նշանակեր զօրացնել միւսը: Աթոռները իրարմով կանգուն են եւ իրարմով զօրաւոր կամ տկար: Մէկուն տկարութիւնը միւսին զօրութիւնը չէ, ինչպէս մէկուն զօրութիւնը միւսին տկարութիւնը չէ, եւ պէտք չէ ըլլայ:

Մենք բոլորս, լուսաւորչական Հայեր, ա՛յս իսկ պատճառով, այսինքն՝ լուսաւորչական ըլլալու մեր հանգամանքով, ԷՋՄԻԱԾՆԱԿԱՆ ենք, Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնն ու կաթողիկոսն ալ մեզի հետ: Մենք երբեք ըսած չենք — եւ ոչ ոք ըսած է մինչեւ հիմա — թէ նախամեծար Աթոռը Անթիլիասն է կամ թէ Էջմիածինը հայրենիքին համար, Անթիլիասը Սփիւռքին համար գոյութիւն ունին:

Բայց մենք ըսած չենք — եւ ոչ ոք իրաւունք ունի ըսելու — թէ Անթիլիասը կաթողիկոսական Աթոռ չէ, այլ վանք է, իսկ Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Հայրապետը կաթողիկոս չէ, վանահայր է:

Թեմերու յափշտակութեան խնդիր չըկայ եւ չի կրնար ըլլալ: Անթիլիասի թեմերը նոյնպէս էջմիածնական են, ինչպէս լուսաւորչական բոլոր Հայերը: Անգամ մը ընինք ասիկա արդէն եւ պիտի կրկնենք ամէն ատեն, որ հարկ ըլլայ խօսիլ Հայաստանեայց Եկեղեցիի մասին, իբրեւ ամբողջութիւն:

Ուրիշ ատեն գրած ենք եւ պիտի կըրկնենք առ հարկի.— Քարաքասի եկեղեցին դուռը Անթիլիասի ժամկո՞չը պիտի բանայ, թէ Էջմիածնի լուսարարը: Ասիկա Հայաստանեայց Եկեղեցին երկփեղկելու կամ միասնականութիւնը խախտելու բնոյթ չունի երբեք: Անթիլիասի ժամկոչը նոյնքան էջմիածնական է, որքան Էջմիածնի լուսարարը: Երկուքն ալ կը ծառայեն ու կը սպասարկեն Հայաստանեայց Եկեղեցիին: Այս է ամէնը:

Բայց կը թուի, թէ մեզի պէս չեն մտածեր «միւսներ»ը (հասկնալի է, թէ ո՞րո՞նք են այս «միւսներ»ը): Անթիլիասը Էջմիածնի հակադրելու, ինչպէս Էջմիածինը Անթիլիասի հակադրելու հարց չկայ եւ չի կրնար ըլլալ: Այս նրբութիւնը չըմբռնել է պայքարիլ մէկուն դէմ իբր թէ միւսը պաշտպանելու համար, տկարացնել է մէկը՝ իբր թէ միւսը զօրացնելու համար:

Սո՛ւրբ պարզամտութիւն է ասիկա, պիտի ըսէինք, եթէ ուզէինք կամ կարենայինք Եան Հուս ըլլալ:

Ի՞նչ բանի ծառայեց Անթիլիասի դէմ մղուած եւ դեռ շարունակուող պայքարը: Տկարացա՞ւ նուիրապետական այս Աթոռը, երկրորդը՝ 4 Աթոռներուն մէջ: Անշքացա՞ւ Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը: Վարկաբե՞կ եղաւ: Նիւթապէս ու բարոյապէս տուժե՞ց: Դադրեցա՞ւ կըրօնական ու ազգային իր առաքելութիւնը կատարելէ: Մէկուն խինդը, միւսին վի՞շտը աւելցաւ:

Ո՛չ այս, ո՛չ այն: Ո՛չ մէկը, ո՛չ միւսը:

Ընդհակառակն, աւելի զօրացաւ: Աւելի շէնցաւ ու պայծառացաւ– Աւելցաւ իր վարկն ալ, հմայքն ալ: Դարձաւ բարգաւաճ ու կենսունակ: Եւ շարունակեց — ու կը շարունակէ — իրեն վստահուած առաքելութիւնը կրօնական, ազգային ու մշակութային գծով:

Նորէ՞ն պէտք է յիշենք Եան Հուսի խարոյկին վրայ փայտ աւելցնող պառաւը եւ միւս պառաւները, որոնք արքայութիւն չգացին ու պիտի չերթան անշուշտ:

Ազգը բան մը շահեցա՞ւ անսանձ ու տռեղծ պայքարէն, 1956էն ասդին: Եւ կը կարծե՞ն արդեօք, որ ասկէ ետք պիտի շահի:

Էջմիածինը բան մը շահեցա՞ւ այս նոյն տռեղծ պայքարէն, որ կը շարունակուի ահա մօտ տասնեւհինգ տարիէ ի վեր: Եւ կը հաւատա՞ն արդեօք, որ պիտի շահի ասկէ ետք:

Մեր հարցումներուն մենք չենք ուզեր պատասխանել. պատասխանը տրուած է արդէն գործնապէս:

Քանի որ առիթը ներկայացաւ, պիտի ըսենք նաեւ, որ առնուազն յիսուն տարիէ ի վեր նոյն յանկերգը, փոխ ըսելու ձեւով, կը կրկնուի մեր հասցէին. — Դաշնակցութիւնը անելիք չունի այլեւս:

Մենք ձանձրացանք այս ուրբաթօրեայ ճէյնիմներէն, ըսողները չձանձրացան: Կը կարծէին հաւանաբար, որ ամէն ալելուիա երգող վարդապետ է կամ վարդապետցու:

Իրականին մէջ՝ ասոնք Եան Հուսեան պառաւներ են:

Ութսուն տարի շարունակ պայքարիլ, կռուիլ, զարնել – զարնուիլ, հանրային կարծիքը արթուն պահել եւ համակրութիւն ստեղծել մեր Դատին շուրջ, դպրոց բանալ, թերթ ու գիրք հրատարակել, մշակոյթ ստեղծել ու տարածել, վախկոտ փերեզակը հերոս դարձնել, սեփական շէնքեր կառուցանել հայահոծ գաղութ ունեցող քաղաքներու եւ մայրաքաղաքներու մէջ, մարզարան, ակումբ հիմնել, կրթական, բարեսիրական, հրատարակչական գործ կատարել, վերջապէս անօթի փորով եւ բոպիկ ոտքով հայրենիք ստեղծել, — ասոնք անելիք չեն, պարապ վախտի խաղալի՞կ են:

«Անելիք չունի» ըսողները ի՞նչ ըրած են մեզմէ աւելի, գոնէ մեզի չափ, որպէսզի կարենան իրենց կանգունով չափել եւ իրենց կշիռով կշռել մեզ: «Կեցցէ՞» պոռացած են, բայց «կեցցէ» պոռալը հայրենասիրութիւն չէ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՀԵՌԱԶԳԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԴՈՑ ՄԷՋ

Դարեր ամբողջ մարդկութիւնը չփոթեցնող հարցերէն մէկը եղած է վեցերորդ զգայարանը: Այս զգայարանին երեւոյթներէն մէկն է հեռազգածութիւնը (թելեփաթի): Ըստ փաստերու եւ պատահարներու, այս զգացումը կը գտնուի, շատ մօտ անձերու միջեւ ինչպէս սիրալիր եւ համերաշխ ամուսիններու, երկուորեակներու եւ մայր ու զաւակի միջեւ:

Հեռազգածութիւնը կ'ընդգրկէ անցեալը, ներկան եւ ապագան: Բառեր պէտք չեն այս զգացումին փոխանակման համար, այլ մօտիկ մարդկային կապակցութիւն, խորունկ սէր եւ խոհեր:

Տասնամեակ մը առաջ, գիտնականներ զայն կը նկատէին երեւակայական: Այսօր, անոնցմէ շատեր մխրճուած են այս զգացումի ծալքերուն մէջ, փորձելով անջատել անոր խորհրդաւոր մասնիկները, որոնք կարելի կը դարձնեն հեռազգածութիւնը, կանխագուշակումը, յստակատեսութիւնը ու անլսելի ձայներ լսելու ընդունակութիւնը: Կարգ մը փորձեր կատարուած են Անգլիոյ, Միաց. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան մէջ:

×

Անգլիացի գիտնական մը կը պատմէ կարգ մը պատահարներ, որոնց հանդիպած եւ կամ ականատես եղած է:

Պարպարա Մորկըն 18 տարեկան էր եւ կ'ապրէր իր մօր հետ: Պարպարա եւ Ճիլ երկուորեակներ էին եւ Ճիլ ամուսնին հետ կ'ապրէր Գերմանիոյ մէջ: Պարպարա սկսած էր տառապիլ սրտխառնուքէ, գլխու պտոյտէ: Ամէն առաւօտ ան կը ստիպուէր քանի մը վայրկեան կռչիլ բաղնիքին դրան որպէսզի գետին չիյնար: Պարպարա ուշիմ աղջիկ մը ըլլալով, Ճիլին հարցուցած էր առողջութեան մասին: Ճիլ պատասխանած էր թէ, թէեւ յղի էր, բայց ինքզինք լաւ կը զգար: «Իններորդ ամիսը երբ վերջացաւ, օր մը յանկարծ ինքզինքս զգացի տկար եւ երկնցայ անկողնիս վրայ», կը պատմէ Պարպարա: «Այս վայրկեանէն ետք, ամէն ինչ որ կը կատարուէր Ճիլի վրայ, կը կատարուէր իմ վրաս: Երբ Ճիլ հանդարտեցուցիչ ներարկում մը ստացաւ, հանդարտեցայ եւ մոռցայ ցաւերս: Երբ ան քնացուցիչ դեղ մը առաւ, ես ալ քնացայ: Երբ արթնցայ՝ ամէն բան վերջացած կը թուէր: Ճիլ արդէն ծնունդ տուած էր իր առաջին զաւակին:

Պարպարայի եւ Ճիլի նոյնազգածութիւնը սկսած էր փոքր տարիքէն, երբ Ճիլ գործողութեան մը ենթարկուած էր, Պարպարա զգացած էր ամէն ցաւ: Երբ Ճիլի գործողութեան կարերը կը քակ–

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Եւ անգամ մը որ նշանուինք, ալ այն ատեն անմիջապէս հարսանիքի պատրաստութեան կը սկսինք, շարունակեց Լեւոն, որ բոլորովին խանդավառուած էր, քանզի պէտք է, որ շուտով Փարիզ վերադառնամ... ասկէ զատ Փետրուար ու Մարտ ամիսները Փարիզի ամէնէն փայլուն եղանակն է, պէտք չէ որ փախցնենք:

Ալ հասած էին դրան առջեւ եւ հարկ էր բաժնուիլ:

Տիկին Թագուհի կրկին ու կրկին շնորհակալութիւն յայտնեց երիտասարդին, մինչ Թողիկ խնդալով ըսաւ.

— Ուրեմն, այսպէս, վաղը իրիկուն անպատճառ կը սպասենք:

Մայրը, որ աղջկան ու երիտասարդի միջեւ փոխանակուած խօսակցութենէն տեղեկութիւն չունէր, զարմացած Թողիկի երեսը նայեցաւ, որ միշտ ծիծաղով բացատրեց.

— Լեւոն էֆէնտին այսօր հօրս հետ տեսակցելու գացեր է եւ հայրս իրեն արտօներ է ուզած ատեն գալ մեզի այցելելու, ուստի էֆէնտին ալ վաղը իրիկուն պիտի գայ:

— Շատ լաւ, բայց միթէ հօս գալու համար արտօնութեա՞ն պէտք կայ, պատասխանեց Թագուհի, որ արդէն կռահած էր ամէն բան:

Վերադարձին Լեւոն ամենազուարթ տպաւորութեան տակ էր, այդ հանդիպումը բոլորովին կազդուրեր, երջանկացուցեր էր զինքը եւ հիմա քթին տակէն եւրոպական եղանակ մը սուլելով կը քալէր ձիւնին տակ, որ հետզհետէ կը սաստկանար: Հակառակ պէշ օղին, չուզեց պանդոկ երթալ. առանձին մնալ կ'ուզէր իր մտքի ուրախ տրամադրութեան հետ: Կը վախնար որ պանդոկ երթալով՝ մօրը հետ տեսակցութիւն մը կրկին կը խանգարէր իր հոգեկան դրութիւնը եւ կ'ուզէր վերջնական յատակագիծ պատրաստելէ ետքը, ներկայանալ պատերազմի դաշտը, քանզի կը խորհէր թէ իրաւցնէ հարկ պիտի ըլլար զուգէ կռուիլ իր մօրը հետ:

Այսպէս, ուրեմն, ալ վերջնականապէս որոշուած էր ամուսնանալ Թողիկի հետ: [illegible] փոքրիկ վարանք մը ունէր, այն ալ անհետացած էր այս դիպուածական հանդիպումէն ի վեր:

Այս որոշումս պիտի յայտնեմ մայրիկիս, կը խորհէր, գալով դրամօժիտի խնդրին, անգամ մըն ալ խօսք կը բանամ Ղուկաս էֆէնտիին, եւ եթէ յամառի աւելի չտալու, անոյշ տեղը կը կապեմ. գալով մօրս առարկութիւններուն՝ անոնց ալ ճար մը կը գտնեմ... չըլլայ նէ՝ զինքը կը խաբեմ, կ'ըսեմ, որ վեց հազար կամ եօթ հազար ոսկի կ'առնեմ, գալու համբելու չէ ես:

Այս մտածումներով թեթեւցած՝ երիտասարդը որոշեց այլեւս պանդոկ վերադառնալ: Ճամբան հարսանիքի մանրամասնութիւններուն վրայ մտածեց, եւ յանկարծ գաղափար մը միտքը եկաւ: Պսակի հանդէսէն անմիջապէս ետքը ճամբորդել, մեղրալուսինը կառախումբին մէջ անցընել, առանձին, Թողիկի հետ գլուխ գլխի, քանի մը օր մնալ Վիէննա եւ անկէ երթալ Փարիզ: Մայրը կրնային հոս թողուլ. եւ յետոյ, քանի մը շաբաթէն առանձին թող գար, երբոր իրենք ալ հաստատուած կ'ըլլային տուներնին:

— Ո՞ւր մնացիր մինչեւ այս ատեն, հարցուց մայրը, երբ Լեւոն սենեակէն ներս մտաւ:

— Գացի ասդին անդին պտըտեցայ, յետոյ տիկին Թագուհիին եւ օրիորդ Թողիկին հանդիպեցայ, միասին թէյ խմեցինք:

— Բայց, զաւակս, քանի որ հիմա կարելի է միտքդ փոխելու կ'ըլլաս, պէտք չէ որ առանկ մօտիկութիւն ցոյց տաս անոնց:

— Չէ, մայրիկ, պատասխանեց Լեւոն վճռաբար, երկար բարակ խորհեցայ, ես օրիորդ Կէլկիթեանը պիտի առնեմ, ամէնէն յարմարն է ինծի համար. գալով դրամօժիտին՝ ես վստահ եմ, որ եթէ քիչ մը պնդեմ, հայրը կը հաւանի աւելի տալու, այսօր ես շատ թոյլ խօսեցայ եւ անոր համար ինքն ալ երեք հազար ոսկի առաջարկեց, բայց դուն պիտի տեսնես, որ անոր կրկինն ալ պիտի տայ:

— Կ'երեւայ որ աղջիկը խելքդ դարձուցեր է, ըսաւ Անթառամ, դժգոհութեամբ մը, որ չկրցաւ ծածկել:

Լեւոն չպատասխանեց:

Զ.

Այդ Կիրակի առտուն, երբ Ղուկաս էֆէնտի մուշտակապատ հաստ վերարկուի մը մէջ ծուարած վեր ելաւ Ազքատախնամի դրասենեակը առաջնորդող սանդուխէն, վարի բակը, սանդուխին վըրայ ու վերը՝ նպաստընկալներու ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ուէին հիւանդանոցին մէջ, Պարպարա տան մէջ կը ճչար:

×

Մայրերու եւ զաւակներու միջեւ այս զգացումը տարածուած է, սակայն ոչ երկուորեակներու նման, եւ ոչ միշտ: Օրինակի համար, Ռէքս Ուինկ կոչուող վիրաւոր զինուոր մը մտքէն կը կրկնէր «Մա՛յր, վիրաւորուեցայ»: Ռէքսի մայրը, ուրիշ երկրի մը մէջ կը լսէր «մա՛յր, մա՛յր...» բացագանչութիւն Ռէքսի եւ խսկոյն կը հրջէր հոս–հոն փնտռելու զայն:

×

Ուրիշ մայր մը՝ որ ի ծնէ խուլ էր, ամէն գիշեր կ՚արթննար, երբ դուստրը կուլար իր սենեակին մէջ: Այս մայրը ոչինչ կը լսէր, բայց կը զգար, երբ զաւակը լար:

×

Հոգեբան – բժշկուհի Ճոան Ֆիզըրպըրթ կ՚ըսէ թէ ամէն մանուկ, մինչեւ երկու տարեկան, կ՚ունենայ մտերիմ հեռազգածական հաղորդակցութիւն իր մօր հետ: Շատ մը հանդարտ մանուկներ կ՚ըլլան անհանգիստ եւ ջղային, զգալով թէ պիտի բաժնուին իրենց մայրերէն: Թէեւ մայր մը միայն մտածած է մանուկը ձգելու եւ այցելութեան մը երթալու մասին, բայց մանուկը գիտակցած է պատահելիքին: Աւելի լուրջ պարագայ մըն է որդեգրուած մանուկի մը պարագան, որ կ՚արհամարհէր եւ թշնամական նայուածք կը սեւեռէր խորթ մօրը վրայ: Մանուկը ոչ մէկ գիտակցութիւն ունէր իր որդեգրուած ըլլալուն մասին եւ տակաւին չէր քալեր իսկ:

×

Տարբեր պարագայ մըն է լսողութեան կարողութիւնը մանուկի մը: Երբ մայրը անձայն կ՚երգէր երգ մը, մանուկը կ՚ընկերանար անոր նոյն բառին եւ նոյն ձայնին հետ: Երբ մայրը կը պատրաստուէր խօսելու, մանուկը կ՚ըսէր մտածումը: Յաճախ մայրը մտքէն կ՚երգէր եղանակ մը եւ մանուկը ձեռքերը կը շարժէր նոյն կշռոյթով:

×

Մոսկուա Բարեկամութեան Տան մէջ խմբուած էին միջազգային մասնագէտներ եւ մէկ կ՚ընէին իրենցմէ մէկուն պատմութիւնը: Գիտնականը կ՚ըսէր. — «Երիտասարդ կին մը կը սիրէր ամուսնացած հայր մը, առանց տեղեակ ըլլալու անոր ընտանիք ունենալուն: Շրջան մը ետք երիտասարդը ճամբորդած էր, լուր եկած էր, թէ արկածով մը մահացած էր: Սակայն օր մը, աղջիկը իր սենեակին մէջ նստած, «տեսած» էր իր սիրած էակը, կնոջ մը եւ երկու մանուկներու հետ: Ան նոյնիսկ ըսած էր մանուկներուն անունները, որոնք յետագային ստուգուեցան ալ: Փնտռտուքներէ ետք, երիտասարդը գտնուեցաւ իր տան մէջ, երջանիկ՝ իր ընտանիքին հետ»:

Այս պատմութիւնը ինքնին, կը փաստէ թէ խորունկ սէրը կը ստեղծէ հեռազգածութիւն, այս պարագային՝ յստակատեսութիւն:

×

Ֆինլանտացի հոգեբան Տոքթ. Եարլ Ֆահլըր իր փորձերու ընթացքին հիփնոսացուցած է աղջիկ մը եւ ըսած՝ թէ իր զգացումները պիտի փոխանցուէին ջուրով լեցուն գաւաթէ մը: Հիփնոսանալէ քիչ ետք, գաւաթը տարուած էր ուրիշ սենեակ մը եւ գնդասեղով մը ջուրի մակերեսին տրուած էին թեթեւ հարուած: Աղջիկը իւրաքանչիւր հարուածի, իր սենեակին մէջ ցնցուած էր: Այս տիպի շատ մը փորձեր յաջողած էին, նոյնիսկ երբ գաւաթը երեք սենեակ հեռու էր կամ երեք յարկ բարձր կը գտնուէր:

×

Նման զգացումներ գտնուած են կենդանիներու, յատկապէս շուներու եւ իրենց տէրերուն միջեւ: Տոքթ. Միլան Ռիզըլ իր շան գլուխը առած էր ափերուն մէջ: Բժիշկը մտովի ուզած էր հեռաձայնի թիւերու տետրակ մը, որ կը գտնուէր երկու սենեակ անդին, բարձր սեղանի մը վրայ, գիրքերու դէզի մը մէջ: Շունը շուտով գացած էր առաջին սենեակը, ապա երկրորդը, քննած էր գտնուած գիրքերն ու տետրակները, կանգնած էր ետեւի ոտքերուն վրայ եւ վերոյիշեալ տետրակը գտնելով, ակռաներով քաշած եւ բերած էր տիրոջ սենեակը:

×

Ռուս Փրոֆ. Լ. Վասիլիէվ փորձեր կատարած է մտածումով հիփնոսացնելու շուրջ: Ան կրցած է հազարաւոր մղոններ հեռաւորութեան վրայ գտնուող գիւղացի կին մը քնացնել եւ արթնցնել, ուզած ժամանակ, հիփնոսացումի միջոցաւ:

×

Այսօր Խորհ. Միութեան մէջ կան եօթը կեդրոններ, ուր այս տեսակ զանազան փորձեր կը կատարուին: Երեք ուրիշ կեդրոններ կան Չեխոսլովաքիոյ մէջ, եւ մէկական կեդրոն՝ Արեւ. Գերմանիոյ, Պուլկարիոյ և Լեհաստանի մէջ: Մեծ աշխատանք կը տարուի այս կեդրոններուն մէջ, մանաւանդ կենդանական աշխարհին վերաբերեալ: Ըստ Տոքթ. Լ. Սուխարապլսկիի, ուղեղի խորհրդաւոր կարողութիւններ յառաջիկային ի յայտ պիտի գան:

«Կարգ մը ձուկեր կը գործածեն ատարներ հաղորդակցութեան համար: Տեսակ մը օձեր շատ զգայուն են ջերմութեան մէկ հազարերորդ աստիճան փոփոխութեան»: Ան կ՚ըսէ .— «Կարգ մը միջատներ կ՚ազդուին դերմանիշակագոյն ճառագայթումներէ: Եթէ այս կենդանիները, որոնց մարմնական կազմութիւնը եւ մեքենականութիւնը շատ աւելի պարզ է մարդոցմէ, կրնան այս սուր զգայումները ունենալ, այն ատեն ոչ մէկ կասկած՝ որ մարդիկ ալ ունենան խորհրդաւոր կարծուած յայտնութիւններ իրենց բարդ ուղեղին մէջ»:

Քաղեց՝ ԹԱՄԱՐ

ԵՐԱՆԻ՜ ՔԵԶ, Ո՛Վ ԲՆՈՒԹԻՒՆ

Դրացուհիս, եօթանասունը անց հին Ֆրանսացին, այնպէս ըսեմ ազնուական տիպարը, կ՚ափսոսար ու կը գանգատէր — անշուշտ միայն ինք չէր — սա վերջին օրերու խստաշունչ ձմրան դէմ, երբ ձիւնը պատած էր ոչ միայն լեռներու բարձրութիւնները այլ նաեւ չորս դին երկրին՝ ճամբաներուն, քաղաքներուն ու գիւղերուն: Խեղճ կինը, չնայած որ կեանքի ձմեռը անգթօրէն հասեր ու բոյն դրեր էր անմեկնելիօրէն իր վարսերուն վրայ, որոնք այնքան ճերմակ՝ որքան սպիտակութիւնը ձիւնին, այդպէս, տրտունջ ու բողոք կը բարձրացնէր բնութեան դէմ, որ ինք պարզապէս իր ժամանակաւոր ձմեռը միայն կը բոլորէր: Վաղը, մշտանորոգ իր գարունը, արեգակին վառ ցոլքերով ողողուն, վերստին պիտի գայ իր գալարագեղ զարդարանքով, ծածկելու դաշտերը, մարգագետինները եւ այլուր: Վաղը, ծառերու եւ թուփերու մերկացած ճիւղերն ու ճղիկները դարձեալ պիտի փարթամանան նորաբողբոջ ծիլերով, շուտով պարգելով երփներանգ ծաղիկներու, վարդերու եւ միրգերու բուրումնալից հրաշագեղ համայնապատկերը: Սառնօրէն փչող քամին, ինք եւս դադարելով, հարկադրըուած, եթերը պիտի փոխանցէ՝ մեղմօրօր ջերմիկ զեփիւռին: Իսկ մենք մարդիկս, ո՛վ բնութիւն, որ մեր աչքերը կը բանանք քու ծոցիդ մէջ, առաջին անգամ մեր մանկական գարուն կեանքով, եւ բազում տասնեակներով ըմբոշխնելով քու մեզի պարգեւած կենդանարար գարուններդ, երբ կը հասնինք, դաւաճան տարիներու մոլեգին թաւալումով, դէպի ափերը այս անգամ մեր կեանքի ձմրան, ո՞վ պիտի տայ մեզի, այդ ճակատագրական հուսկ րոպէին նոր գարուն մը մեր կեանքին:

Մենք մարդիկս, որ կը յանդգնինք քեզ խաղալիկ ու խամաճիկ դարձնել մեր հնարքներով, բնութի՛ւն, մենք ենք ի վերջոյ խամաճիկներ քու առջեւ, մենք մահկանացուներս, դերակատարներ՝ ունայնական կատակերգութեան մը որ կեանք կը կոչուի... եւ որուն ոչնչութիւնը, դարանակալ կը սպասէ: Իսկ այն յաւիտենական գարունը, իբր թէ երկնի արքայութեան մէջ, ինչպէս մեզի կը խոստանան Աւետարանը կամ վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու պատգամները, ըլլալով հանդերձ աստուածավախ բարի քրիստոնեաներ, կարծես թէ աւելի տրամաբանական է զանոնք ենթադրել, ափսո՛ս, որպէս պատրանք ցնորական թողներուն մեզի, եւ մնաց որ, անոր իրականութեան մասին նոյն եկեղեցականներն իսկ ոչինչ գիտեն մեզմէ աւելի...:

Ուրեմն, երանի՛ քեզ, բիւր երանի՛ քու գարուններովդ մշտնջենական, իսկապէս անմահական՝ դու բնութիւն:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Նոր ամուսնացած մարդ մը, կէսօրին տուն դառնալով՝ կնոջը կ՚ըսէ.

— Սիրելիս, այսօր կեանքս ապահովագրել տուի: Եթէ օր մը ինծի բան մը պատահի, 5 միլիոն պիտի առնես ապահովագրական ընկերութենէն:

Կինը կը հարցնէ միամտօրէն.

— Հապա եթէ բան մը չպատահի, ի՞նչ պիտի ընեմ:

×

Մէկը կը տեսնէ որ, բարեկամը գինետունը նստած կը կոնծէ: Անոր մօտենալով կ՚ըսէ.

— Ի՞նչ կ՚ընես, սիրելիս: Բժիշկը քեզի չըսա՞ւ թէ օրական մէկ գաւաթէն աւելի պէտք չէ որ խմես:

— Մի վախնար, բարեկամ, կը յարէ կոնծողը: Բժիշկին խորհուրդը չեմ մոռցած: Այս գաւաթը՝ 1975 Յունուար մէկի գաւաթն է զոր կը պարպեմ:

×

Դատաւորը ամբաստանեալ կնոջ.

— Տիկին, չեմ կրնար հասկնալ թէ ինչո՞ւ սպաննեցիք ձեր ամուսինը:

Ամբաստանեալը կը պատասխանէ.

— Պ. դատաւոր, այդ գաղափարը ինք արթնցուց մտքիս մէջ: Ամէն գիշեր կ՚ըսէր. «Երբ այրի մնաս, միայն այն ատեն արժէքս պիտի հասկնաս»:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Հազաւ իր տօնական զգեստները, որ բաւական ատենէ ի վեր անգործածելի մնացած էին, թարմ, զուարթ եւ գեղեցիկ երեւոյթով մը Փիլիփինի առանձնասենեակը մտաւ, ուր քաղաքագիտական մարմնի չորս անդամները կը գտնուէին: Իշխան Իպպոլիտ Կուրաքինի հետ, որ դեսպանութեան դրագիրն էր, Անտրէյ Իշխանը արդէն ծանօթ էր: Միւսները Փիլիփինը ներկայացուց:

Առանձնասենեակը գտնուող պարոնները, որ աշխարհիկ, երիտասարդ, հարուստ եւ զուարթ անձեր էին, թէ Վիէննա եւ թէ հոս կը կազմէին առանձին խմբակ մը, զոր «մերինները» կը կոչէր:

Այս պարոնները, ըստ երեւոյթին սիրով, ինչպէս իրենց մարդը, ընդունեցան Անտրէյ Իշխանը, պատիւ մը՝ որուն շատ քիչերը կ՚արժանանային: Նախ՝ քաղաքավարութեան համար, եւ խօսակցութեան սկսելու առիթ մը ստեղծելու դիտումով, քանի մը հարցումներ ըրին բանակին եւ պատերազմին մասին, եւ ապա խօսակցութիւնը նորէն ուրախ կատակներու եւ բանսարկութիւններու փոխուեցաւ:

— Սակայն, բացառապէս զուարճալին այն է, ըսաւ մէկը, պատմելով իր քաղաքագէտ ընկերներէն մէկուն անյաջողութիւնը, որ դիւանագէտը անոր ըսաւ թէ Լոնտոն նշանակուիլը՝ աստիճանի բարձրացում կը նշանակէ, եւ այդպէս ալ պէտք է ընդունիլ՝ այդ կարգադրութիւնը: Կրնա՞ք պատկերացնել անոր դէմքին արտայայտութիւնը...

— Սակայն շատ գէշ բան մը, պարոններ, ես ձեզ կը ներկայացնեմ Կուրագինը, դժբախտ անձ մը, որ իր այդ հանգամանքը այնքան գեղեցիկ կերպով կը շահագործէ այս Տօն Ժուանը, այս սարսափելի մարդը:

Իշխան Իպպոլիտ, որ վոլթէրեան բազկաթոռի մը մէջ ընկողմանած էր, ոտքերը բազկատեղիին վրայ դուրս երկնցուցած, խնդաց:

— Բացատրութեան կը կարօտի ատիկա, ըսաւ ան:

— Օ՜, Տօն Ժուան, օ՜ օձ, բացագանչեցին չորս կողմէն:

— Դուք չէք գիտեր, Փոլկոնսքի, ըսաւ Փիլիփին Անտրէյ իշխանին, Ֆրանսական բանակին (քիչ մնաց որ ռուսական բանակին պիտի ըսէի) բոլոր արհաւիրքները ոչինչ են այս մարդուն կանանց մէջ նիւթած չարիքներուն հետ բաղդատելով:

— Կինը, բարեկամներս, ընկերն է մարդուն, ըսաւ իշխան Իպպոլիտ:

Բացի իրմէ ամէնքն ալ բարձրաձայն խնդացին նայելով Իպպոլիտի աչքերուն մէջ: Անտրէյ իշխան տեսաւ որ այն Իպպոլիտը, որ իր կնոջ հետ ունեցած մտերմական վերաբերումով նախանձն ու խանդը շարժած էր (չէր կրնար ուրանալ) այս հասարակութեան մէջ զուարճախօս կը նկատուի:

— Ոչ, ես պէտք է ձեզ Կուրաքինի միջոցով հիւրասիրեմ, ըսաւ Փիլիփին Անտրէյ իշխանին ականջին, չափազանց զուարճալի է ան քաղաքականութեան վրայ ճառած ատենը, պէտք է տեսնել անոր լրջութիւնը:

Իպպոլիտի քովը նստաւ եւ ճակատին կնճիռները ժողվելով հրաւիրեց զայն քաղաքագիտական խօսակցութեան:

— Պերլինի դաշինքը դաշնակցութեան մասին իր ունեցած կարծիքը չի կրնար արտայայտել, առանց յիշելու... ինչպէս իր վերջին ծանուցագրին մէջ... կարծեմ կը հասկնաք... կը հասկնաք... Սակայն եթէ նորին կայսերական վեհափառութիւնը մեր դաշնակցութեան էութիւնը չփոխէ...

— Կեցէք, ես դեռ չվերջացուցի, ըսաւ Անտրէյ իշխանին ձեռքը բռնելով, իմ կարծիքովս միջամտութիւնը աւելի վըտահելի է քան չէզոքութիւնը: Եւ... մեր Հոկտեմբեր 28ի պաշտօնագրին մերժումովը չէ կարելի ամէն բան վերջացած համարել: Ահա թէ ինչպէս պիտի վերջանայ:

Այս կիսատ, այլ հասկնալի խօսքերը զուարթ խնդուք մը առաջացուցին ներկաներուն մէջ: Ըն բարձրաձայն Իպպոլիտը կը խնդար, հակառակ թափած ջանքերուն, չէր կրնար սանձել իր ծիծաղը:

— Լսեցէք, պարոններ, գոչեց Փիլիփին, Փոլքոնսքի Պրինի մէջ իմ հիւրս է, կ՚ուզեմ ամէն հնարաւոր զուարճութիւններով հիւրասիրել զայն: Եթէ Վիէննա ըլլայինք, շատ դիւրին էր, բայց հոս... քիչ մը դժուար է, եւ ես ձեր օգնութիւնն ու օժանդակութիւնը կը խընդրեմ: Ուրեմն դուք թատրոնին մասին հոգացէք, ես՝ հասարակութեան, դուք՝ Իպպոլիտ, պարզ է, կանանց:

— Պէտք է Ամելիի հետ ծանօթացնել. սքանչելի կտոր է, ըսաւ պարոններէն մէկը, մատներուն ծայրը համբուրելով:

— Այս արիւնարբու զինուորին, յարեց Փիլիփին, պէտք է աւելի մարդասէր հայեացքներ ներշնչել ընդհանրապէս:

— Հազիւ թէ ձեր հիւրասիրութիւնը վայելելու կարելիութիւն ունենամ, պարոններ, իսկ այժմ մեկնելու ատեն է, ըսաւ Փոլքոնսքի, ժամացոյցը հանելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(100 — Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Պ. Լեւոն Աստուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճուհի Աթթարեան (ծնեալ Աստուրեան), Գէորգ և Ժանին, Պ. Ռուբէն Կէնճոյեան և զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (Փետր. 7) ժամը 10ին, Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ իրենց վաղամեռիկ զաւկին, եղբօր, քրոջ որդւոյն եւ ազգականին՝

ՎԱՀԷ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

յիշատակին (զոհ կառքի արկածի):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պր. Լեւոն Աստուրեան եւ իր զաւակներն ու ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին, ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով եւ թերթով, եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ ներկայ եղան եւ մասնակցեցան իրենց սիրասուն զաւկին ՎԱՀԷԻ յուղարկաւորութեան, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 31ին Տէսինի մէջ:

Այս տխուր առթիւ Լեւոն Աստուրեան եւ զաւակները կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Փարիզի Տարօնի Հայր. Միութեան 50 Ֆր., Կապոյտ Խաչի կայանին 50, Մշակոյթի Տան 50, «Յառաջ»ի զարգացման 50, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան 50, Կապ. Խաչի Տէսինի զպրոցին 50, Տէսինի Մեծ Եղեռնի Յուշարձանին 200 Ֆր.: (Ստանալ «Յառաջ»էն Կապոյտ Խաչի կայանի, Մշակոյթի Տան, Տարօնի Հայր. Միութեան գումարները):

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շաբաթ օր, 6 Փետր. տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի և չորեքտասան զինուորացն:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ:

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ

Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Ցարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 7 Փետրուար, ժամը 10,30ին հանգստեան ձայնաւոր պատարագ

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ԹԵՐԶԵԱՆԻ,
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ եւ
ՄԵՍՐՈՊ Վ. ԵՏԻՔԱՐՏԱՇԵԱՆԻ

հոգիներուն համար: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ — Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը հետեւեալ նուէրները ստացած է Մանուկներու Օրուան առթիւ.

Տէր եւ Տիկին Քիւրէճեան, Տէր եւ Տիկին Բաբախեան, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 50ական Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Նահապետեան, փոքրիկն Յարութիւն եւ Անոյշ Մարտիրոսեան, Արապեան ընտանիք, Տիկ. Թագւորեան, Յակոբեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Զարդարեան, Տիկ. Ահարոնեան, Օր. Սեդա Սիսլեան, Տիկ. Ալիքեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Կիւրկինեան 20ական: Տէր եւ Տիկ. Ղեւոնդ Թորոսեան, Տիկ. Գօսմանեան, փոքրիկն Նաթալի Գօսմանեան, փոքրիկն Սանճեան, Տէր եւ Տիկ. Փափազեան, Տիկ. Մանանեան, Տիկ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան Մառի-Լուիզ, Հանրի Մուրատեան, Մառի Միքայէլեան, Տիկ. Ճէլալեան, Տիկ. Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկ. Ղուկաս Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկ. Սիմոնեան, Տիկ. Երանոսեան, Տիկ. Գոնտուրաճեան, Տիկ. Մարգարեան, Տիկ. Քիւրաճեան, Տիկ. Պէրպէրեան, փոքրիկն Աստղիկ Անտոնեան, մի Ոմն 10ական, Տիկ. Ղուկասեան 5 Ֆր.: ընդհ. գումար 565 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Տիկին Զապէլ Կիւլպէնկեանէ իր ամուսնոյն՝ Տոքթ. Կիւլպէնկեանի մահուան տարեդարձին առթիւ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Փարիզէն Պ. Նշան Մաթոսեան կը նուիրէ 200 Ֆր. Տէսինի Ապրիլեան Յուշարձանին համար եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ Փետր. 27, ժամը 18էն
սկսեալ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴԻՒ

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Առատ կերուխում:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République
Պարախումբ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
նշանաւոր խումբը
Մուտք 10 ֆր. ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խընջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 21 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

(ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ)

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ	
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇ[illegible]	30 Ֆ	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ	
«[illegible]»	10 Ֆ	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ	

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելու եւ [illegible] համար են, չորրորդ էջը

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Անհատական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար [illegible] գինի վարչութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 5 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12032

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.032

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Աւելի քան հինգ դարու պատմութիւն ունի Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքու-թիւնը։

Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհ 1453ին Պոլիսը գրաւելով, ուզեց սիրաշահիլ իր մականին ենթակայ քրիստոնեաները։ Բիւզանդիոնի յոյն Պատրիարքութիւնը պահեց որոշ առանձնաշնորհներով։ Իսկ 1461ին Պրուսայէն Պոլիս հրաւիրեց տեղւոյն առաջնորդ Յովակիմ եպիսկոպոսը, զոր կը ճանչնար, եւ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք նշանակեց զայն։

Դարաւոր այս Աթոռը կէս դարէ ի վեր կորսնցուցած է իր հին օրերու հմայքն ու հեղինակութիւնը։ Հայը, որ «ազգ» էր սուլթաններու օրով, դարձած է պարզա-պէս «համայնք» Հանրապետական Թուր-քիոյ մէջ։ Պատրիարքին ու պատրիար-քարանին իրաւասութիւնները բոլորովին կրճատուած են։ Ջնջուած է դարաւոր Ազգային Սահմանադրութիւնը։ Գոյու-թիւն չունի ընտրովի Ազգային Երեսփո-խանական Ժողովը, որմէ կը բխէին Քա-ղաքական ու Կրօնական զոյգ Ժողովները։

Պատրիարքը կը նկատուի Պոլսոյ «պաշ փափազ»ը։ Հայ համայնքը սկզբունքով ենթակայ պէտք է ըլլայ Լօզանի դաշնա-գրին փոքրամասնութեանց յատուկ յօդ-ուածներուն։ Սակայն առիթ ունեցած ենք փաստերով ապացուցանելու, որ բազմա-թիւ պարագաներու մէջ նոյնիսկ չեն յար-գուած այդ չարաշուք դաշնագրին տրա-մադրութիւնները՝ կրթական, մշակու-թային, նոյնիսկ կրօնական – եկեղեցա-կան մարզերու մէջ։

Լուսահոգի Գարեգին պատրիարք Խա-չատուրեան փորձեց Պոլսոյ նեղ սահման-ներէն դուրս ելլելով հետաքրքրուիլ Անա-տոլուի հայկական ցիրուցան բեկորնե-րով։ Շնորհիւ Պոլսոյ կուսակալ Փրոֆ. Կէօքայի հետ ունեցած անձնական բարե-կամութեան, յաջողեցաւ կրօնաւորներ ղրկել գաւառները եւ անկէ բերուած երեք տասնեակ պատանիներու համար Սկիւ-տարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ կողքին հիմը դրաւ Դպրեվանքին։

Գարեգին պատրիարք Արմաշական էր։ Եղած էր տեսուչ Կիլիկեան Դպրանոցին եւ Արմաշի Դպրեվանքին։ Սրտին մօտ էր «Դպրեվանք»ը, որ պիտի դառնար անկա-րան մը, կրթական ու հոգեւորական մը-շակներ հայթայթելու համար ազգին։

Ս. Խաչի Դպրեվանքը առաջին օրերէն սկսեալ ջերմ ընդունելութեան արժանա-ցաւ բոլորին կողմէ։ Շնորհիւ անոր, հա-րիւրաւոր հայ բեկորներ ոչ միայն կո-րուստէ փրկուեցան, այլեւ միջնակարգ ու-սում ստանալով դարձան ազգին համար օգտակար տարրեր։ Շատեր բարձրագոյն վարժարաններու մէջ մասնագիտութեան հետեւելով լաւ դիրքերու տիրացան։

Շնորհք Արք. Գալուստեան շարունակեց իր նախորդին սկսած գործը։ Կրօնաւոր-ներ ղրկեց գաւառ, Դպրեվանքին աշա-կերտներ ճարելու համար։ Պոլսոյ մեր հայրենակիցները ամէն զոհողութիւն ը-րին կրթական այս հիմնարկութեան ծախ-քերը հոգալու համար։

Սակայն միայն դպրեվանք պահելու խնդիրը չէր պատրիարքի մտահոգութեան առարկան։ Վերջին տարիներու ընթաց-քին Վարդոյի «երկրաշարժ»էն, տիրող անգործութենէն ու թշուառութենէն տա-ռապող հարիւրաւոր Թրքախօս Հայեր, յաճախ իրենց ընտանիքներով, խոյս կու-տային գաւառի խուլ անկիւններէն եւ ա-պաստան կը փնտռէին Պոլսոյ իրենց բախ-տաւոր հայրենակիցներուն մօտ։

Բեկորներու փրկութեան հարցը դը-րուած էր օրակարգի վրայ։

Ամէնէն աւելի անոնք արժանի էին Հա-յաստան ներգաղթելու։ Հայրենադարձի գործակալները անոնց վրայ պէտք է դար-ձրնէին իրենց ուշադրութիւնը ամէնէն առաջ, օգտուելով Խորհրդային Միու-թեան եւ Թուրքիոյ սիրալիր յարաբերու-թիւններէն։

Շնորհք պատրիարք Պոլսեցիներէն զատ յոյսը դրած էր սփիւռքի Հայութեան վը-րայ բեկորներու փրկութեան համար։ Այդ նպատակով կոչեր հրատարակեց եւ շըր-ջապտոյտ մը կատարեց հինգ տարի առաջ դէպի Ամերիկա։ Որոշ յաջողութեամբ պսակուեցաւ իր առաքելութիւնը։ Սա-կայն կարիքը կ'աւելնար օրէ օր։ Նիւթա-կան նոր միջոցներ պէտք է ապահովէր։

Ուստի քանի մը ամիս առաջ նոր առա-քելութեան մը ձեռնարկեց դէպի Ամերի-կա, իբրեւ նոր օրերու «Նուիրակ»։

Շուրջ երեք ամսուան շրջապտոյտէ մը ետք, այժմ վերադարձած է իր Աթոռը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՄԵՌՆԻ ՍԹԱԼԻՆԸ

—o—

ԽՄԲ.— Արեւմտեան Գերմանիա լոյս տեսնող *Բոսեւ* ռուսերէն ամսագիրը, Յունուարի թիւին մէջ «Ապրելու իրա-ւունքը ոտնակոխ կ'ընեն» ընդհ. խորագրի եւ «Ռուսեւ-թրքական դիւանագիտութեան զոհերը» ենթախորագրի տակ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ Հայաստանի եւ Հայերու մասին։ Կու-տանք թարգմանաբար եւ անշուշտ վերա-պահութեամբ։ Որքան նախընտրելի պի-տի ըլլար որ նման լուրեր ճիշդ չըլլային որպէսզի, օր մը, կարենայինք համոզուիլ որ Սթալին մեռած է։

«Բոսեւ»ի Դեկտեմբերի թիւին մէջ հա-ղորդած ենք Պարաշեւոյի – 385-3 կեդրո-նացման ճամբարի քաղաքական բանտար-կեալներու բողոքի ցոյցերուն մանրա-մասնութիւնները։ Բողոքներն ու գոր-ծադուլը տեղի ունեցած են բանտարկեալ Պարանովի սպանութեան եւ բժշկական խնամքէ զուրկ մնացած Լութպարշի մահ-ուան հետեւանքով։ Այդ ցոյցերուն իրենց գործնական մասնակցութիւնը բերած են կարգ մը հայ բանտարկեալներ։

Խիստ պայմաններով կառավարուող ճամբարներուն մէջ այժմ կան երկու խումբ Հայեր, որոնք դատաստանի են-թարկուած են 1969 Փետրուարին եւ 1970 Փետրուարին։

Բանտարկեալներու գործադուլին մաս-նակցող Ս. Մ. Վասիլեան, 34 տարեկան, առաջին դատավարութեան գլխաւոր մե-ղադրեալն է։ Ան վեց տարուան պարտա-դիր աշխատանքի դատապարտուած է այն ամբաստանութեամբ, որ իբր թէ հեր-քած է ազգերու իրաւական հաւասարու-թիւնը Խորհ. Միութեան մէջ, որով «զրպարտիչ յերիւրանքներ տարածած է խորհրդային ներքին եւ արտաքին քաղա-քականութեան մասին»։ Ան, ինչպէս նաեւ ուրիշ հինգ Հայեր պատրաստած են 343 օրինակներէ բաղկացած գաղտնի պարբերաթերթ մը՝ «Յանուն հայրենի-քի» խորագրով։

Երեւանի երկրորդ դատավարութիւնը այսպէս կոչուած «քսանմեակներու դա-տավարութիւն» է։ Ուսանողներ Բ. Ա. Հայրիկեան, Ա. Օ. Աշիկեան եւ վարորդ Ա. Ց. Նաւասարդեան, որոնք մասնակ-ցած են Պարաշեւոյի ճամբարի բողոքի ցոյցին, դատապարտուած են այն ամ-բաստանութեամբ, որ կազմած են գաղտ-նի խմբակ մը՝ «Շանթ» անունով (գրա-գէտ Լեւոն Շանթի անուամբ)։ Այդ կազ-մակերպութեան անդամներու առաջա-դրութիւնը եղած է՝ ուսումնասիրել ի-րենց ժողովուրդին պատմութիւնը, պայ-քարիլ Հայերու ապազգայնացման դէմ եւ վերականգնել միացեալ Հայաստանը։ Անհիմն կերպով ռուս ժողովուրդին վե-րագրելով Կարսն ու Արտահանը Թուր-քիոյ տալու Լենինի եւ Քէմալի 1921ի դաւաճանական արարքը, այդ երիտա-սարդները հայ ժողովուրդը կը նկատեն «Ռուս – Թրքական դիւանագիտութեան զոհ»։ Անոնք նկատի չեն առներ, որ 1921ի խորհրդային կառավարութեան մէջ զտարիւն Ռուսերը Հայերէ աւելի քիչ եղած են, մնաց որ անոնցմէ ոչ մէկը լիազօրութիւն ունէր ներկայացնելու իր ժողովուրդը։ Այդ պատանիները ցրուած են նաեւ թռուցիկներ, որով պահանջած են Հայաստանի վերադարձնել անկէ խըլ-ուած Նախիջեւանի ինքնավար Հանրապե-տութիւնը։ Նախիջեւանի փոխանցումը Ազրպէջանի անոնք նոյնպէս համարած են «ռուսական շովինիզմի» արարք։

Ասկէ զատ, Հայրիկեան մեղադրուած է նաեւ այն ամբաստանութեամբ, թէ ան տարածած է «Փարոս» թերթը եւ ազգա-յին միասնականութեան կուսակցութեան ծրագիր – կանոնագիրը։ Ան դատապար-տուած է չորս տարուան, իսկ ընկերները երկուական տարուան հարկադիր աշխա-տանքի։

«ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԵՒ «ԼԸ ՄՈՆՏ»

Ծանօթ է որ Դեկտ. 26ին փաստաբա-նապետ՝ Փօլ Առիկի «Մոռցուած Ցեղա-սպանութիւն» մը խորագրին տակ յօդ-ուած մը ստորագրած էր Լը Մոնտի մէջ (Յառաջ Յունուար 7)։ Այդ առթիւ Թրք. դեսպանատան մամուլի կցորդը նամակ մը ղրկած էր թերթին խմբագրութեան (տես Լը Մոնտ Յունուար 17) ուր անճա-րակ փորձեր կ'ընէր պատմական ճշմար-տութիւններ խեղաթիւրելու։ Անշուշտ այս վերջին նամակին առթիւ բաւական մարդիկ իրար անցած են, մանաւանդ Հա-յեր նամակներ տեղացուցած Մոնտի խմ-բագրութեան գլխուն։ Նախ ճշդենք որ շատ իրար անցնելու հարկ չկար տըրուած ըլլալով որ Մէթր Առիկի յօդուածը հրա-տարակուած էր առանց որեւէ վերապա-հութեան («Ազատ Բեմ» չէր) ինչ որ կը նշանակէր թէ Լը Մոնտ իւրացուցած էր հոն յայտնուած կարծիքները, բայց չէր կրնար նաեւ ղրկել Թրքական դեսպանա-տունը «պատասխանի իրաւունքէն» եւ այդ իսկ պատճառով Զիա Թուկալի խօս-քերը կը հրատարակուէին իբր «Թղթակ-ցութիւն»։ Պարզ է որ Լը Մոնտ բանա-վէճը երկարելու ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի, մանաւանդ որ անիմաստ ալ կ'ըլ-լայ եւ կրնայ երբեք վերջ չունենալ։ Իբրեւ վերջին արձագանգ Փետր. 4ի իր թիւին եւ «Թղթակցութեան» բաժնին մէջ, Լը Մոնտ նամակ մը հրատարակած է Հայ Ուսանողներու Գործօն Կոմիտէին ստորագրութիւնը կրող, ուր հակիրճ պա-տասխանէ մը ետք Զիա Թուկալի, հայ ուսանողները հարկ տեսած են գլխաւո-րաբար կարծիք յայտնել Թուրքիոյ ներ-կայ «յետադիմական» վարչակարգին մա-սին, ինչ որ ոչ միայն նիւթին հետ կապ չունի, այլեւ մեզի չվերաբերող հարց մըն է։ Մնաց որ, մինչեւ հիմա գոնէ սորված պէտք է ըլլայինք որ քաղաքա-կանութեան մէջ, Թուրքերը մեր դասե-րուն պէտք չունին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՆԱԽ՝ ՄԱՒՐԻՏԱՆԻԱ

Նախագահ Փոմփիտու Չորեքշաբթի օր հասաւ Նուաքշոթ, ուր դիմաւորուեցաւ թամ-թամներու եւ եու-եուներու խան-դավառ ձայներով։ Մէշուիէն ետք, որ տրուեցաւ իրեն ի պատիւ, Նախագահ Փոմփիտու ճառ մը արտասանեց, ուր չեշտեց.— «Ֆրանսա, առաջինն է որ կը հրճուի ի տես Մաւրիտանական կենսու-նակութեան եւ ձեր հայրենիքին հիմնա-դիրներուն հեռանկարներուն»։

Նախագահը, ապա, ծանրացած է գոր-ծակցութեան վրայ Ֆրանսայի եւ Մաւ-րիտանիոյ միջեւ, որ պիտի շարունակուի։

Վրանի տակ է որ Նախագահ Փոմփի-տու մէշուին ճաշակած է եւ խմած՝ մա-տակ ուղտի կաթ։

Հինգշաբթի ամբողջ օրը այցելութիւնը կը շարունակուէր եւ Նախագահը կը վա-յելէր նաեւ շրջանի տեսարժան վայրերը։

Օդանաւով Սպանիայէն անցած ատեն Նախագահ Փոմփիտու, ինչպէս սովորու-թիւն է, ողջոյնի գիր մը ղրկած է Զօր. Ֆրանքոյի, որ ինչպէս սովորութիւն չէ, անմիջապէս պատասխանած է ռատիոյի միջոցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ եւ Սայկոն լուռ կը մնան միշտ Լաոսի գործողութիւններուն մա-սին։ Ամերիկեան մամուլի ենթադրու-թեամբ, 25.000 Հարաւ. Վիէթնամցիներ եւ ինը հազար Ամերիկացիներ մաքրա-գործման գործողութեան լծուած են Պո-լովէնի սարահարթին մէջ, Լաոս։

ՊԱՐՍԻՑ Շահը թելադրեց Պարսից ծո-ցի քարիւղ արտադրող վեց երկիրներուն, բարեփոխել իրենց օրինագիծը, որպէսզի երկիրներէն իւրաքանչիւրը հնարաւորու-թիւն ունենայ միակողմանի ձեւով ճշդե-լու իր քարիւղի գինը։ Շահը թելադրեց նաեւ քարիւղի արտադրութեան գինի յա-ւելում։

«ԱՓՈԼԼՕ 14» Հինգշաբթի օր առաւօտ-եան ժամը 8,20ին յաջողեցաւ լուսնի ծի-րին մէջ մտնել։ Ցայսօր ամէն ինչ կանո-նաւոր յաջողութեամբ կ'ընթանայ։

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ Արեւմուտքի երեք դաշ-նակիցները՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Միաց. Նահանգներ, ջնջեցին Զորսերու յառա-ջիկայ հանդիպումը, որ տեղի պիտի ու-նենար Փետրուար 9ին։ Պաշտօնական պատճառաբանութիւն չէ ներկայացուած, այսուհանդերձ, քաղաքական դէտերու կարծիքով որոշումը կը ձգտի Խորհ. Միութեան ուշադրութեան հրաւիրել Ա-րեւելեան Գերմանիոյ ձեռք առած միջոց-ները՝ խափանել Պերլինի երթուղիին կանոնաւոր երթեւեկութիւնը Արեւմտ. Գերմանիոյ հետ։

ՇԱՐԹՐԻ մօտ ինքնաշարժի ծանր ար-կած մը տեղի ունեցաւ։ Երկու կառքեր իրարու բախեցան, պատճառ դառնալով եօթը հոգիի մահուան։

ՌԷՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐԻ ցոյցերը կը շա-րունակուին եւ կիներ ու երախաներ ալ վիրաւորուած են վերջին միջադէպերու առթիւ։

ԵԳԻՊՏՈՍ ընդունած է ամիսով մը եր-կարաձգել հրադադարի պայմանաժամը։

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը որ սկսաւ Չո-րեքշաբթի իրիկուն պիտի տեւէ մինչեւ Երկուշաբթի, լուրջ յապաղումներու տե-ղի տալով ցրուումներուն մէջ։

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

Քալելով կ'երթանք Հայաստան։

Ու կը քալենք... Կը քալենք Կարինէն Մուշ եւ Մուշէն Սասուն։ Օ՛, հեշտու-թիւնը այդ գնացքին։ Կուրծքդ հեւալիր միամիտ խանդով մը, միշտ ակնապիշ ու միշտ անհամբեր, Թափ կուտաս ոտքե-րուդ, Թափ կուտաս Թեւերուդ, եւ կ'եր-Թաս, կ'երԹա՜ս անդորր, դրեԹէ բնազ-դաբար։ Կը յառաջանաս առանց ետ նա-յելու, անսահման անջրպետներ կը կըտ-րես, սար կը բարձրանաս 2–3 ժամ, յե-տոյ կ'իջնես դահավէժն ի վար, քիչ ան-դին ժէռուտքէ մը մագլցելու համար։

Ու կ'երԹաս, միշտ կ'երԹաս, առուն կամ գետակն անցնիլն ալ նկատելով այն-քան պարզ գործողուԹիւն մը, ինչպէս, քաղաքին մէջ տղմուտ է անցքը։ Բայց ահա, հեռուէն, կարաւանէն ձայն մը կ'ազդարարէ որ կենաս։ Սպասէ՛, ա՛յ տղայ, սպասէ որ ետ մնացողներն ալ հասնին...

Հա՛, հա՛, հա՛։ Սպասել... որպէսզի միւսներն ալ հասնին։ Բայց արդա՞ր է որ այդպէս ըլլայ։ Բնակա՞ն է այդ, — կա-սեցնել քու Թափդ, յանկարծ, ճամբու ընԹացքին կքիլ, որպէսզի ետ մնացող-ները, անկարողները, կԹոտներն ալ հաս-նին։

Ափսո՜ս։ Այդ նոյն տրամաբանուԹիւնն է որ ըսել կուտայ մեր երիտասարդ Թուրք հարեւաններուն, ըսել կուտայ մեր Թան-կագին պահպանողականներուն, Թէ մենք պարտաւոր ենք սպասել՝ որ ժողովուրդն ալ յառաջանայ, զարգանայ եւ հասնի մե-զի... Այսինքն պարտաւոր ենք դաւաճա-նել մեր խառնուածքին, մեր տենդերուն, անբնական ճիգեր փորձել, սեփական ձեռ-քերով փետրատել մեր ԹեւԹափը։

Կը պահանջեն ինչ որ վեր է մեր ուժե-րէն։ Մենք կը քալենք, կը քալենք ան-ընդհատ ու հաստատակամ, մեզի ի՞նչ փոյԹ Թէ ետ մնացողներ կան։ Եւ պահէ պահ, դէպի ետ ակնարկներ ալ, ինչո՞ւ չէ։ Բայց դէպի ետ կը նայինք կորուած անջրպետը չափելու եւ մեր յառաջխա-ղացուԹեան գիտակցուԹիւնովը ոգեւոր-ուելու համար։

×

Կը քալենք օրերով, կ'անցնինք անսահ-ման տարածուԹիւններ, եւ հազիւ 1–2 գիւղեր կը դիմաւորենք։ Չկա՛յ բնակչու-Թիւն, չկայ կեանք, չկայ ոչ իսկ ծառ։ Ամեն տեղ, Թուչուն մըն է որ անջրպետը կը ճեղքէ սուր ճիչով մը, ու մենք կը մնանք զարմացած, միակ շնչաւորները՝ զարհուրելի ամայուԹեան մէջ։ Հայաս-տանը ոչ միայն առանց Հայու, այլ եւ առանց մարդու...

×

Քաղաք Թէ գիւղ, — փողոցները, շըր-ջապատը, տուները, մարդիկը — բոլորը Արեւելք կը բուրեն. բայց մանաւանդ մայրերու կայքը, գիւղին կամ քաղաքին շուրջը։ Եազմաներու Թանձր փաԹաԹ մը գլուխներուն, ձեռքերը շալվարին մէջ խորասոյզ, ծերն ու երիտասարդը հաւա-սարապէս նոյն հոգեբանուԹիւնը կը մարմնացնեն իրենց արտաքին հանդամանքով իսկ։ Դիտէ անոնց դէմքերը, քալ-ուածքը, անօրակելի դանդաղուԹիւնը, եւ արդէն վերլուծեր ես անոնց բովանդակ էուԹիւնը։ Այլեւս ծածուկ բան չկայ։ Ինչ որ ունին՝ հոն է, աչքիդ առ-ջեւ, օրը ցերեկով պարզուած։ Մարմին-ներ են որ կը տատանին, շարժելու բնազդն իսկ կորսուած։

Ո՜ւհ, մանաւանդ իրենց նայուածքը։ Նայի՞լ... անոնք սէյիր կ'ընեն անկեն-դան հայեացքով մը, եւ ամբողջ Արեւելքը սէյիրճիներու արքայուԹիւն մը չէ՞ ար-դեօք։ Աշխարհ մըն է որ կը խլրտի, կը փոԹորկի, կը տապալի ու կը ստեղծա-գործէ իր շուրջը, եւ Արեւելքը, զառա-մած Ասիան՝ տխմարական համրու-Թեամբ մը, ափ ի բերան, շմորուն, կը նայի՜ ԹարԹափուն աչքերով, կը նայի՜ անխլիրդ ու անվախճան։ Շրջապատի ա-լեկոծուԹիւնն իսկ հազիւ Թէ կը վրդովէ իր միապաղաղ, իր դարաւոր անդորրու-Թիւնը, որ մեռելներու հանդստեան խա-ղաղուԹիւնն ալ չունի, ափսո՜ս...

×

Զուլո՜ւմ... Շարունակ ահուդողի մէջ ենք, որ Թուրքերն ահա պիտի ձուլեն մեզ, պիտի աղաւաղեն մեր ինքնուԹիւնը։ Թշուա՜ռ ազմկարարներ։

Զուլո՞ւմ։ Բայց արդէն իրականուԹիւն մը չէ՞ այդ։ Օհօ՛, նայեցէ՛ք մեր աչքե-րով, կոյս խղճմտանքով։ Նայեցէ՛ք ձեր շուրջը, — երկրի խորերէն մինչեւ ճա-ճանչագեղ արուարձանները — բայց մա-նաւանդ երկրի խորերը։ Հայն ու Թուր-քը՝ աւելի անունններով է որ կը զանա-զանուին։ Հագուստն իսկ շատ քիչ փոփո-խուԹիւններ կը յայտնէ։ Իսկ իրենց նիս-տուկացով, իրենց ատելուԹիւններով ու համակրուԹիւններով, իրենց ձգտումնե-րով ու բաղձանքներով, այո՛, նոյնիսկ ի-րենց խօսուածքովը մէկ ընտանիքի զա-ւակներ են անոնք, արտադրուԹիւնը նոյն միջավայրին։ ՏարբերուԹիւն կայ այն-քան որքան, օրինակի համար, տարաշ-խարհ գացած, եւ տունը մնացած՝ գիւ-ղէն դուրս չելած երկու հարեւաններու միջեւ։

Զուլումը փաստ է արդէն։ Իսկ մեր ճիգը պիտի ըլլայ լուծել այդ անճանաչ, գորշ զանգուածը, զտել ու կազմել նոր ՀայուԹիւնը։ Անդրանիկ սերունդը կա-տարեց իր պարտքը, եւ կրտսերը պար-տաւոր է ստանձնել իրենը, մեր աշխարհի քստմնելի ամայուԹեան մէջ, երգելով ռուս բանաստեղծին հետ, — «Ես լալիս եմ լացողների հետ, տանջւում եմ տան-ջուողների հետ եւ ընկճուածների ձեռք եմ մեկնում»։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

30 Հոկտ. 1911

(Թէոդիկի Տարեցոյց)

ԵՐԲԵՄՆԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՓՐԻԿԷՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Կինէի դէպքերուն եւ Նախա-գահ Փոմփտուի ճամբորդութեան առ-թիւ, կրկին օրուան նիւթ է Ափրիկէ։ Ստորեւ հակիրճ պատկեր մը, երբեմնի Ֆրանսական Ափրիկէէն, քաղուած տե-ղական մամուլէն։

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐ.— 4.500.000 բնակիչ, 322.463 քառակուսի քիլոմեԹր տարածու-Թիւն։ Մայրաքաղաքը՝ Ապիճան, 400.000 բնակչուԹեամբ։ Նախագահը՝ Ֆելիքս Հուֆուէթ Պուանեի։ Բնական հարուստ եւ այլազան աղբիւրներ։ Ուտեստեղէնի մշակուԹիւն եւ կենդանաբուծուԹիւն, կ'արտադրէ սուրճ (3րդը աշխարհի մէջ), քաքաօ (4րդը), պանան, անանաս (5րդը), կեղեւափայտ (առաջինը Ափրիկէի մէջ), ոսկի, ադամանդ եւ մանկանէզ։

Ափրիկէի ամէնէն բարգաւաճ Պետու-Թիւնը անկասկած։ ՏնտեսուԹիւն մը, որ լայն ծաղկումի մէջ է. ուսման յառաջդի-մուԹիւնը տեւական նուաճում կ'արձա-նագրէ. գրել կարդացողներու տոկոսը 49 առ հարիւրի կը հասնի, համալսարանին համբաւը տարածուած է երկրին սահ-մաններէն դուրս, ազատական վարչա-կարգ. մայրաքաղաքը, որ 1936ին տասը հազար բնակիչ ունէր միայն, սունկի պէս կ'աճի նոր, արդիական շինուԹիւններով, հրապարակներով, լայնանիստ պողոտա-ներով, շքեղ եւ ճոխ խանուԹներով եւն.։

ՅառաջդիմուԹեան եւ բարգաւաճման գլխաւոր դերակատարն է Նախագահը, որ անկախուԹեան հռչակումէն ցայսօր Ֆրանսայի հետ գործակցուԹեան ուղին ընտրած է։

ԿԻՆԷ.— Չորս միլիոն բնակիչ։ 245.857 քառ. քիլմ. տարածուԹիւն։ Մայրաքա-ղաքը Քոնաքրի, 173.000 բնակչուԹեամբ։ Նախագահն է Սեքու Թուրէ։ Աղբիւրներն են՝ պանան, սուրճ, պոքսիտ եւ եր-կաԹի կարեւոր հանքավայրեր։

Ատենէ մը ի վեր Կինէ դարձած է կա-խաղաններու երկիր։ Նախապէս կը նը-կատուէր այն միակ ափրիկեան երկիրը, որ համարձակեցաւ «ոչ» ըսել Տը Կօլի։ 1958ին, երբ Ֆրանսա անկախուԹիւն ա-ռաջարկեց իր գաղԹավայրերուն, Սեքու Թուրէ անմիջական անկախուԹեան ի նը-պաստ քուէարկել տուաւ, որուն հետե-ւանքով խզում յառաջ եկաւ Փարիզի եւ Քոնաքրիի միջեւ։ Այդ օրէն ասդին, Կինէ դարձաւ բռնատիրական երկիր մը, որ հարկադրեց իր բնակիչներէն կէս միլիո-նին տարագիր դառնալ։ ՏնտեսուԹիւնը քայքայուեցաւ։ Հակառակ իր բնական հարստուԹիւններուն, որոնց շնորհիւ ա-մէնէն հարուստ գաղԹավայրը նկատուած էր Ֆրանսական իշխանուԹեան օրով, եր-կիրը ներկայիս սակաւապետ պայմաննե-րու մէջ կը Թաւալի։

ՆԻԺԵՐ.— ԲնակչուԹիւնը՝ 3.900.000։ ՏարածուԹիւնը՝ 1.267.000 քառ. քիլմ.։ Մայրաքաղաքը Նիամեյ (60.000 բնա-կիչ)։ Նախագահը՝ Տիօրի Համանի։ Աղ-բիւրներուն մէջ ամէնէն կարեւորը ուրա-նիումն է։ Արդարեւ, աշխարհի ամէնէն կարեւոր հանքավայրերէն մէկն ունի։

Ուրանիումի յայտնաբերումէն առաջ երկիրը չափազանց աղքատ էր, քանի որ դետնապիտակէ զատ գրեԹէ ոչ մէկ բը-նական հարստուԹիւն ունէր։ Ֆրանսայի չահագործած հանքերուն շնորհիւ պիտի փոխուի շուտով երկրին դիմագիծը։ Այ-սուհանդերձ մեծ աշխատանք կայ կա-տարելիք երկրի մը համար, ուր միայն երկու հիւանդանոց եւ մէկ բժիշկ կայ 80.000 բնակիչի համար, եւ ուր տարե-կան միջին եկամուտը 400 Ֆրանք է անձ գլուխ։

ՉԱՏ.— 3.500.000 միլիոն բնակչու-Թիւն (ճերմակներ երկրին հիւսիսն ու արեւելքը, սեւեր հարաւն ու կեդրոնը)։ 1.284.000 քառ. քիլմ. տարածուԹիւն։ Մայրաքաղաքը Ֆոր–Լամի, 130.000 բը-նակչուԹեամբ։ Նախագահը Ֆրանսուա Թոմպալպայէ։ Բնական հարստուԹիւն-ներն են յատկապէս գիւղատնտեսուԹիւնը (բնակչուԹեան 80 առ հարիւրը կը զբաղի անով), ձկնորսուԹիւնը, ուտեստեղէնի ճարտարարուեստը, որ ստեղծուելու վը-րայ է և միսինը, որ ընդլայնուելու ճամ-բու վրայ է։

Չատի ողբերգուԹիւնը իր բնակչուԹեան արտակարգ այլազանուԹեան եւ լեզունե-րու զանազանուԹեան մէջ է։ ԲազմաԹիւ ցեղեր կ'ապրին հոն։ Յիսուն քիլոմեԹրի վրայ կարելի է հանդիպիլ բազմաԹիւ բարբառներու։ Չատի ՀանրապետուԹիւ-նը, որ կը գտնուի Ափրիկէի կեդրոնը եւ 1500 քիլոմեԹր հեռու է ամէնէն մօտ նա-ւահանգիստէն, բաժնուած է երկու աշ-խարհներու միջեւ, աննշմարելի սահմա-նագիծով մը։ Մէկ կողմ կը գտնուին մահմետական սպիտակամորԹները եւ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Դեկտեմբեր 28ն էր եւ Կաղանդի ու Ծնունդի տօներուն առԹիւ բացառիկ նը-ւիրատուուԹիւններ պիտի ըլլային Թա-ղին աղքատներուն։ Աղքատախնամի օժան-դակ Տիկիններու ՅանձնախումբԹիւնը խա-նուԹներէ եւ մասնաւորներէ շատ մը հա-գուստ եւ ճերմակեղէն ու բրդեղէն հա-ւաքած էր, որոնք նոյն օրը պիտի բաշ-խուէին աղքատներուն, բացի ասկէ, մէկ քանի բարեսէր հարուստներ իրենց մէջ հանդանակուԹիւն մը կատարելով այդ գումարը յանձնած էին Աղքատախնամին, որպէսզի կարօտեալներու ածուխ տրուի։

Այսպէս, բացի արձանագրուած նպաս-տընկալներէ, նոյն օրը հոն խռնուած էին նաեւ առաւել կամ նուազ վաւերական աղքատներ, դիպուածական կարօտեալ-ներ, առիԹէն օգտուող կեղծ չքաւորներ։

Երկու օրէ ի վեր անընդհատ ձիւն տե-ղացած էր ու կը շարունակէր նոյն օրն ալ առտուընէ ի վեր, խոշոր-խոշոր Թափ-Թըփիլ, եւ ասիկա բարեպատեհ նախախ-նամական շնորհ մը համարուած էր հոն դիմող Թշուառներուն համար, որոնք կ'ենԹադրէին, որ եղանակին անողոք խստուԹիւնը պատճառ պիտի ըլլար Աղ-քատախնամի անդամներուն սիրտը կա-կուղցնելու եւ իրենց ընդունելիք նպաս-տին քանակը աւելցնելու։

Շատերը դիմամբ՝ առանց շալի, առանց վերարկուի, գլխաբաց եկած էին հոն, աւելի խղճալի ու սրտաճմլիկ երեւոյԹ մը առնելու համար։ Հէք դերասաններ, ո-րոնք ԹշուառուԹիւնը պէտք է ներկա-յացնէին արուեստին բոլոր կատարելու-Թեամբը, որպէսզի արժանանային հան-դիսականներու շնորհին։

Ղուկաս էֆէնտի՝ երբ ներս մտաւ, սանդուխը այնքան խճողուած էր, որ հնար չկար վեր ելլելու, առանց կոխո-տելու հոն նստողները։

— Ի՞նչ խաղքուԹիւն է, ի՞նչպէս վեր ելլենք, մարդ չկա՞յ հոս... Ծօ՛, Մար-կոս, ո՞ւր ես, գոռաց Ղուկաս էֆէնտիի ձայնը։

Ամէնքը զսպանակէ մը մղուածի պէս ոտքի ելան, տեղ բանալ փորձեցին, բայց եւ այնպէս նորէն ճամբան գոց կը մնար։

Մարկոս՝ դռնապանը, որ լսեր էր է-ֆէնտիին ձայնը, երեւցաւ սանդուխին գլուխը։ Հասկցած էր Ղուկաս էֆէնտիի բարկուԹեան շարժառիԹը եւ ուզեց փուԹկոտ եռանդով մը դարմանել եղածը։ Բռունցքը բարձրացուցած՝ յարձակեցաւ սանդուխին վրայ եղողներուն վրայ։

— Ծօ ճամբայ չբանա՞ք, ծօ էֆէնտին է, ծօ կո՞յր էք, չէ՞ք տեսներ էֆէնտին, ծօ ձեզի չըսի՞, որ այստեղ չնստիք, հի-մա էֆէնտին կուգայ...

Ու բռունցքները կ'իջնէին աջ ու ձախ, առանց սեռի ու տարիքի խտրուԹեան։ Վայրկեանէ մը սանդուխը մաքրուեցաւ եւ Ղուկաս էֆէնտի կրցաւ վեհափառօրէն վեր ելլել, շուրջը ակնածանքով ու եր-կիւղածուԹեամբ բարեւի կեցած բազմու-Թեան մէջէն։

Մարկոս փուԹաց էֆէնտիին վերարկուն հանելու։

— Սա վրայի ձիւները Թօթվէ տէ՝ մա-քուր տեղ մը փռէ, Թող քիչ մը չորնայ, հրամայեց Ղուկաս էֆէնտի։

— Գլխուս վրայ, էֆէնտի։

Գրասենեակին դուռը բացուեցաւ եւ Ղուկաս էֆէնտի ներս մտաւ։

Դուրսը, դրան մօտ, երեք աԹոռներ դրուած էին. մին դռնապանինն էր, ո-րուն վրայ ոչ ոք կը համարձակէր նըս-տիլ, միւս երկուքին վրայ կը հանդչէին երկու առանձնաշնորհեալներ, որոնք յա-ջողած էին Մարկոսի համակրանքը շահիլ եւ անոր պաշտպանուԹիւնը [illegible] մէկն որբեւայրի կին մըն էր, վեց տարեկան աղջիկ մը ծունկին վրայ եւ փոքրիկ ծըծ-կեր մը գիրկը, եւ միւսը անկար ծերունի մը՝ որուն մէկ ոտքը չէր բռներ։ Հոն գտնուողները նախանձոտ աչքերով կը նայէին այս երկուքին՝ որոնք աԹոռի մը վրայ նստած սպասելու բախտը կը վա-յելէին։

Բայց դռնապանը էֆէնտիին վերար-կուին վրայի ձիւնը Թօթվելէ եւ զայն մասունք մը կրողի պատկառանքով բը-րելէ ետքը, խօսքը այրիին ու անկար ծերունիին ուղղելով գոչեց.

— Ելէք նայիմ։

Երկուքն ալ չհասկցան այդ հրամանին իմաստը եւ ապուշ զարմացումով մը Մարկոսին նայեցան։

— Ելէք կ'ըսեմ, չէ՞ք հասկնար, կո՞յր էք, էֆէնտիին վերարկուն չէ՞ք տեսներ։

Կինն ու անկարը ոտքի ելան և մէկ կողմը քաշուեցան, Թէեւ տակաւին չկրնալով ըմբռնել էֆէնտիի վերարկուին եւ իրենց ոտքի ելլելուն միջեւ եղած առնչու-Թիւնը։

Մարկոս Թաշկինակով աԹոռներուն վը-րայի փոշին Թօթվելու ձեւ մը ըրաւ, յե-տոյ զանոնք քով քովի բերելով եւ վերար-կուն զգուշուԹեամբ անոնց վրայ տարա-ծեց։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար. [illegible])

միւս կողմ՝ քրիստոնեայ եւ կռապաշտ սեւերը: Այս բաժանումը քաղաքացիա - կան պատերազմի մը ծայր տուած է, որ կը տեւէ հինգ տարիէ ի վեր:

Ֆրանսական ուժերու միջամտութենէն առաջ, միջամտութիւն մը, որ կը կա - տարուի Ֆոր-Լամիի կառավարութեան հետ գոյացած համաձայնութեան հիման վրայ, Ազատագրական Ճակատի մար - տիկը յաջողած էին իրենց գործողու - թեանց դաշտը տարածել երկրին երկու երրորդին վրայ: Միջամտութենէն ետք քաշուած են Սուտանի եւ Լիբիոյ սահ - մաններուն մօտ, որոնք նպաստաւոր են արձակաղէն կռիւներու համար: Նախա - գահը սեւամորթ է:

ԿԱՊՈՆ.— 500.000 բնակիչ: 267.667 քառ. քիլմ. տարածութիւն: Մայրաքա - ղաքը Լիպրըվիլ (73.000 բնակչութեամբ): Նախագահը՝ Պեռնար - Ալպեր Պոնկօ: Մեծ հարստութիւններ — անտառները (երկրին տարածութեան 85 առ հարիւրը, լաւ չահագործուած), ուրանիոմ (1969ին՝ 1340 թոն արտահանում), ման- կանէզ (5րդը աշխարհի արտադրու - թեան), երկաթ, քարիւղ, ոսկի:

Ներկայ թափով Կապոն չուտով պիտի դառնայ Ափրիկէի Էլտորատոն: Արդէն իսկ մրցանիշներու երկիրն է, ոչ միայն տնտեսական դետնի վրայ, այլեւ կեն - ցաղի մակարդակի մէջ (1968ին՝ մօտ 3000 ֆրանք տարեկան անձ գլուխ), գրագի - տութիւնը 95 առ հարիւրի հասած է, ա - ռողջապահութեան վիճակը ամէնէն բար- ձրն է Ափրիկեան երկիրներու մեծ մա- սին հետ բաղդատմամբ (մէկ բժիշկ 5000 բնակիչի, երբ Կինէի մէջ 37.600 բնակի- չի բաժին կ'իյնայ բժիշկ մը միայն):

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐ.— Եօթը միլիոն բնակ- չութիւն, 592.000 քառ. քիլմ. տարածու- թեան մէջ: Մայրաքաղաքը՝ Թանանարիվ 335.000 բնակչութեամբ: Նախագահը՝ Ֆիլիպէր Ցիրան: Աղբիւրները գլխաւորա- բար երկրագործական են եւ կը կազմեն արտածումներու 90 առ հարիւրը: Վանիլ (առաջինը աշխարհի մէջ), բրինձ, սուրճ, ծխախոտ, եղջերաւոր կենդանիներ (9 մի- լիոն 500.000 արջառ): Հանքերը շատ եւ այլազան, բայց քիչ կարեւոր:

Տասնեւմէկ տարիէ ի վեր նախագահը կը մարմնացնէ Հանրապետութեան չա - րունակութիւնն ու կայունութիւնը, ո- րու շնորհիւ այս մեծ կղզին, որ կը գըտ- նուի Ափրիկէի ծայրամասին, զերծ մնա- ցած է քաղաքական ցնցումներէ, որոնք տեղի ունեցած են ափրիկեան գրեթէ բո- լոր երկիրներուն մէջ: Ցիրան իրապաշտ է նոյնպէս Հարաւ. Ափրիկէի նկատ - մամբ: Քոթ տ'Իվուարիի նախագահին նման թէեւ կը դատապարտէ ցեղային խտրականութեան սկզբունքը, սակայն այդ կը կատարէ իբրեւ հաստատում մի- այն:

— Չենք կրնար պատերազմիլ Հարաւ. Ափրիկէի դէմ, որովհետեւ զուրկ ենք մի- ջոցներէ: Բանակցութիւններով թերեւս Փրեթորիա փոփոխութեան ենթարկէ իր ըմբռնումը ճերմակներու եւ սեւերու յա- րաբերութեան հարցին մէջ:

ՔՈՆԿՕ.— Մէկ միլիոն բնակչութիւն եւ 342.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն: Մայրաքաղաքը՝ Պրազավիլ 165.000 բը- նակչութեամբ: Նախագահը՝ հրամանա - տար Մարիէն Նկուապի: Բնական աղ- բիւրները՝ պանան, քաքաօ, սուրճ, գետ- նապիստակ, ծխախոտ, անտառ (երկրին մակերեսին կէսը), քիչ մը ոսկի, պղինձ, եւայլն:

Քոնկոյի ժողովրդական Հանրապետու- թիւնը իբրեւ խորհրդանշան ունի կարմիր դրօշ մը, որուն ձախին դեղին աստղ մը զետեղուած է՝ երկու կանաչ ոստերու վերեւ. բրիչ եւ մուրճ մը, խաչաձեւ վի- ճակի մէջ, դրօշին կեդրոնը: Ազգային փառերգը «Միջազգային»ն է: Մէկ կողմ դնելով այս արտաքին նշանները, Ֆրան- սայի նախկին գաղթավայրը թատերաբեմ դարձած է պետական հարուածներու եւ դաւերու:

Տնտեսական դետնի վրայ կացութիւնը անկայուն է, քանի որ կարեւոր բաց մը կայ արտաքին առեւտուրի մէջ: Ֆրան - սայի տիրապետութեան շրջանին գրա - գիտութեան ամէնէն լայն ցանցը ունէր սեւ Ափրիկէի մէջ, իսկ այժմ՝ պաշտօնա- տարներու ամէնէն մեծ թիւը:

Ֆրանսայի ազդեցութիւնը կը մնայ տի- րական, հակառակ Չինաստանի ճիգին:

ԹՈԿՕ.— 1.956.000 բնակիչ: 56.000 քառ. քիլմ. տարածութիւն: Մայրաքա - ղաքը՝ Լոմէ, 148.000 բնակչութեամբ: Նախագահը՝ Զօր. Էյատեմա: Հարստու- թիւնները — գիւղատնտեսական ճարտա- րուեստը, որ զարգանալու ճամբու վրայ է (քաքաօ, սուրճ, գետնապիստակ) եւ ֆոսֆաթ:

Թոկոյի զինուորականները, «ընկերա - յին մեղմ պահանջները» իրագործելու համար, 1963 Յունուար 13ին կը պաշա- րեն նախագահին պալատը եւ «առանց կանխամտածումի» կը սպաննեն նախա - գահը՝ Սիլվանուս Օլիմփիօ: Պետական հարուածներու դարաշրջանը կը բացուի Թոկոյի համար, որ 600 քիլմ. երկարու- թիւն ունի եւ որուն 50 քիլմ.ը կը նայի ծովուն: Իշխանութիւնը այժմ կեդրոնա- ցած է Զօր. Էյատեմայի ձեռքը, որ ի հակադրութիւն Սեքու Թուրէի, ճնշումի հրաման չէ տուած: Նոյնիսկ խնդրած է Տահոմէյէ՝ ազատ արձակել այն դաւա- դիրը, որ ձերբակալուած է Քոթոնու ա- պաստանելու միջոցին:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ...

Այդ շրջանին ես օրաթերթի մը տնօ - րէնն էի: Գիշերատեն ծագած էր հրդեհ մը: Կանչեցի խմբագրատան ծառան:

— Տ'Արթանեա՛ն...

Ծիծղն ըսելով, ծառային անունը Ժիւլ էր, բայց քաղաքական թերթի մը մէջ աշխատելուն համար, յարմար նկատած էր ունենալ կեղծանուն մը:

— Կանչեցէք ինծի հրդեհներով զբա - ղող խմբագիրը:

— Տուն գնաց, Ձերդ Վսեմութիւն:

Երբեք չեմ կրցած ծառայիս մոռցնել տալ «Ձերդ Վսեմութիւն» կոչելու սովո- րութիւնը եւ ընդհակառակն, երբեք չեմ ալ կրցած այս սովորութեան վարժեցնել ուրիշները:

Գերին՝ իր ժամացոյցին, հրդեհներու խմբագիրը ժամը 10ին տունը կ'երթար, եթէ աշխարհն իսկ փլելու ըլլար: Վա՜յ այն հրդեհներուն, որոնք այս ժամէն ետք կը սկսէին:

— Այն ատեն կանչեցէք ինծի աղէտնե- րու մէջ մասնագիտացած խմբագիրը:

— Հիւանդ է, Ձերդ Վսեմութիւն:

— Ո՞վ կայ այն ատեն խմբագրատունը:

— Աշխարհիկ անցուդարձերու քրոնի - կագիրը:

— Վերջապէ՛ս... ըսէք որ հոս գայ:

Վայրկեան մը անց, աշխարհիկ անցու- դարձերու քրոնիկագիրը ներս կը մտնէր, փրաք հագած:

— Շուտ, ըսի անոր: Գացէք եւ Ֆոլէ- նոյի պալատի հրդեհին նկարագրականը բերէք ինծի:

— Բայց ես աշխարհիկ անցուդարձե- րու քրոնիկագիրն եմ, պարոն տնօրէն:

— Բայց-մայց չկայ, այս ժամուն ու- րիշ մէկը չունիմ, որ ղրկեմ: Շուտ ըրէք, նոթեր առէք եւ անմիջապէս որ վերա - դառնաք, նկարագրական մը կը պատ - րաստէք:

— Եւ սակայն ուրկէ սկսիլս անգամ չեմ գիտեր:

— Գրեցէք ինչ որ կը տեսնէք: Ալէք չունի՞ք: Շուտ ըրէք, թաքսի մը առէք եւ վազեցէք:

— Հապա հրաւիրատո՞մսը:

— Ի՞նչ հրաւիրատոմս:

— Հրդեհին ներկայ գտնուելու հրա- ւիրատոմսը:

— Մարդ Աստուծոյ, հրդեհին հրաւի- րատոմսո՞վ կ'երթան... Շուտ ըրէք...

Աշխարհիկ անցուդարձերու քրոնիկա - գիրը մեկնեցաւ:

Ահաւասիկ այն նկարագրականը, որ յաջորդ առաւօտուն լոյս տեսաւ թեր - թին մէջ.—

— Լոյսերու եւ կայծկլտումներու չը- ղարձակում մը, կանացի մերկութեանց անմոռանալի իրարանցումը, — ահա այն տեսարանը, զոր աշխարհիկ կեանքը եր- բեմն երբեմն կը պարգեւէ յափրացած քրոնիկագրի յոգնած մօնոքլին: Երէկ գիշեր, հոյակապ եւ անմոռանալի հըր - դեհ մը, որուն մասնակցեցան չքեղ պա- լատին բոլոր բնակիչները, տեղի ունե - ցաւ Ֆոլէնա պալատի չքեղագոյն սրահ - ներուն մէջ: Ներկաներուն մէջ նշմարե - ցինք հրշէջներու խումբը, իրենց պաշ- տօնական զգեստներով, կոմսուհի Ֆոլէ - նան, որ հագած էր այր մարդու շատ գեղեցիկ կօշիկներ եւ որուն արձանային մարմինը ծածկուած էր անկողնի սաւա - նով մը. կոմսը, որ կաղապարուած էր երկար եւ մինչեւ կրունկները հասնող ան- դրավարտիքի մը մէջ եւայլն: Մարդիկ հիացան փոքր կոմսուհիին վրայ, որ վարդագոյն, սքանչելի գիշերանոց մը ան- ցուցած էր կռնակը, հետն ունենալով ժանեկազարդ գիշերանոցը հագած իր վարժուհին: Նշմարեցինք նմանապէս Ֆո- լէնա պալատին դռնապանը, որ շրջա - պատուած էր իր ընտանիքով, ինչպէս նաեւ հարեւան չէնքերուն դռնապանները: Կը ցաւինք որ տեղի անձկութեան պատ- ճառով չենք կրնար հրատարակել իրենց անունները: Բազմաթիւ բաց կուրծքեր, ինչպէս նաեւ շատ մեծ թիւով հողաթափ- ներ: Հրդեհը շարունակուեցաւ մինչեւ արշալոյս, մեծ ոգեւորութեան մէջ: Այն ատեն հրշէջները եւ ներկաներուն մնա - ցած մասը հրաժեշտ առին, տանելով ի- րենց հետ անկորնչելի յիշատակը գեղե- ցիկ տեսարանին, որ, վստահ ենք, կոմ- սուհի եւ կոմս Ֆոլէհաններու աւանդական հիւրամեծարութիւնը հաճոյքով պիտի կրկնէ դարձեալ, ի մեծ գոհունակութիւն իրենց բարեկամներուն:

Ա. ԳԱՄՊԱՆԻԼԷ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ո՞ւր:

— Կայսեր:

— Օ՜, օ՜, օ՜...

— Է՜հ, ցտեսութիւն, Փոլքոնսքի, ցտե- սութիւն իշխան, շուտով ճաշի եկէք, ը- սին չորս կողմէն, մենք ձեր մասին կը հոգանք:

— Երբ կայսեր հետ խօսիս, կրցածիդ չափ գովէ պաշարի մատակարարութեան ճշդապահութիւնը ու կանոնաւորութիւնը, ըսաւ Փիլիփին, մինչեւ նախասենեակ ու- ղեկցելով Անտրէյ իշխանին:

— Կ'ուզէի գովել, սակայն չեմ կրնար, ըսաւ Փոլքոնսքի ժպտելով:

— Ամէն պարագայի մէջ աշխատեցէք շատ խօսիլ: Անիկա շատ կը սիրէ տե - սակցութիւններ շնորհել, բայց ինք խօ- սիլ չի սիրեր, եւ ինչպէս անձամբ պիտի տեսնէք, մեծ դժուարութեամբ կը խօսի:

ԺԲ.

Հանդիսաւոր ելքի ատեն Ֆրանց կայսրը ուշադիր նայեցաւ Անտրէյ իշխանին, որ աւստրիական սպաներու մէջ իրեն յատ- կացուած տեղը կեցած էր եւ գլխի շար- ժումով մը ողջունեց զայն:

Հանդէսէն ետք, իրիկունը, Ֆլիկէլ- աժիւտանը քաղաքավարութեամբ հաղոր- դեց Փոլքոնսկիին՝ կայսեր իրեն տեսակ- ցութիւն շնորհելու փափաքը:

Ֆրանց կայսրը ընդունեցաւ Անտրէյ իշխանը սենեակին մէջտեղը կեցած: Նախ քան խօսակցութեան սկսիլը, Անտրէյ իշ- խանը զարմացուց այն պարագան որ կայսրը ըսելիքը չգիտնալով՝ շփոթեցաւ եւ կարմրեցաւ:

— Ըսէք, կռիւը ե՞րբ սկսաւ, հարցուց կայսրը հապճեպով մը:

Իշխանը պատասխանեց: Այս հարցու - մին յաջորդեցին ուրիշ նման հարցում - ներ. «Ի՞նչպէս է Կուտուզովի առողջու - թիւնը: Կրէմսէն ե՞րբ ճանապարհ ին - կաւ», եւայլն: Կայսրը այնպիսի երեւոյ- թով մը կը խօսէր, որ կարծես անոր միակ նպատակը որոշ քանակութեամբ հարցումներ ընել էր, եւ նկատելի էր որ պատասխանները երբեք չէին հետաքրքը- րեր զինքը:

— Ժամը քանիի՞ն սկսաւ կռիւը, հար- ցուց կայսրը:

— Չեմ կրնար ձերդ մեծապատուու - թեան ըսելու թէ ո՛ր ժամուն սկսաւ կռիւը կեդրոնական բանա՛կին հետ, սա - կայն Դիւրէնշթէյնի մէջ, ուր որ ես կը գտնուէի, զօրքը յարձակում գործեց ի- րիկուան ժամը վեցին, ըսաւ Փոլքոնսքի ոգեւորուելով, եւ այս առթիւ տեսածն ու լսածը ճշդօրէն, հակիրճ ձեւով մը պատմելու պատրաստուեցաւ: Սակայն կայսրը ընդմիջեց զայն ժպտելով:

— Քանի՞ մղոն է:

— Ո՞ւրկէ ո՛ւր, ձերդ վեհափառու - թիւն:

— Դիւրէնթայնէն մինչեւ Կրէմս:

— Երեքուկէս մղոն, ձերդ վեհափա - ռութիւն:

— Ֆրանսացիք հեռացա՞ն ձախ ափէն:

— Լրտեսներու տեղեկութեան համա - ձայն, ամէնքն ալ գիշերը լաստերով ան- ցեր են:

— Բաւարար կեր ու պաշար կա՞յ Կրէմս:

— Պաշարը պէտք եղած քանակութեամբ չմատակարարուեցաւ...

Կայսրը ընդմիջեց զայն:

— Ժամը քանիի՞ն սպաննուեցաւ Ժե - ներալ Շմիտը:

— Կարծես ժամը 7ին:

— 7ին, շա՜տ ցաւալի է, շա՜տ:

Կայսրը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ գլխու շարժումով հրաժեշտի նշման մը ըրաւ: Անտրէյ իշխանը դուրս ելաւ եւ անմիջապէս պալատականներէն պաշար - ուեցաւ: Ամէն կողմէ զայն կը դիտէին հաճոյակատար աչքերով եւ փաղաքշա - կան խօսքեր կը լսուէին: Ֆլիկէլ-աժիւ - տանը յանդիմանեց զայն որ երէկ պալատ չիջեւանեցաւ եւ հիմա իր տունը կը հրա- ւիրէր զայն: Պատերազմական նախարա- րը մօտեցաւ եւ շնորհաւորելով՝ անոր մատոյց կայսեր շնորհած Մարիա - Թե- րեզայի 3րդ աստիճանի շքանշանը: Կայս- րուհիին սենեկապետը կը հրաւիրէր զայն նորին վեհափառութեան մօտ: Էրցհերցո- կուհին նմանապէս զայն տեսնել կը փա - փաքէր: Անտրէյ իշխանը չէր գիտեր թէ որո՛ւ պատասխանէր, եւ քանի մը վայր- կեան խորհեցաւ: Ռուս դեսպանը մէկ կողմ տարաւ զայն եւ սկսաւ հետը խօ- սակցիլ:

Փիլիփինի ըսածներուն հակառակ, ա- նոր բերած լուրը մեծ ուրախութեամբ ընդունուեցաւ: Շնորհակալութեան մաղ - թանք կատարուեցաւ: Կուտուզով վար- ձատրուեցաւ Մարիա - Թերեզայի Մեծ Խաչովը, ամբողջ բանակը նուէր ստա - ցաւ: Փոլքոնսքին չորս կողմէն հրաւէր- ներ ստացաւ եւ ամբողջ օրը մինչեւ երե- կոյ այցելութիւններ տուաւ Աւստրիոյ բարձրաստիճան անձերուն: Երեկոյեան ժամը 5ին այցելութիւնները վերջացնե - լով եւ մտքովը պատերազմի եւ իր Պրիւ- նի կեանքի մասին հօրը գրելիք նամակը շարադրելով, Անտրէյ իշխանը Փիլիփինի տունը վերադարձաւ: Պատշգամին քով կէս բեռնաւորուած կառք մը կեցած էր Փիլիփինի ծառան Ֆրանց, մեծ դժուա - րութեամբ դուռնէն պայուսակ մը կը հանէր:

ԼԵՒ ՏՈԼՍՏՈՅ

(101 - Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Փերուզ Փալամուտեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (7 Փետր.) առաւօտ Մարսէյլի Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ (Փրատօ)

ԳԷՈՐԳ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պառաւեան ընտանիքը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրենց քեռայրին եւ քրոջ՝ Սարգիս եւ Զապէլ Առաքելեանի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, Տէսինի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, 7 Փետրուար, Կիրակի առաւօտ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շաբաթ օր, 6 Փետր. տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի և չորեքտասան զինուորացն:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Վարդանեան ընտանիք 1000, Պ. Վռամ Գրիգորեան 500, Եօթնեղբայրեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թաքթալեան 200, Պ. Յակոբ Մկրեան 200, Պ. Գ. Թիւթիւլեան 200, Պ. Ռուբէն Մանուկեան 100, Պ. Իսկէնտէրեան 100, Տիկին Թաշճեան Թերվիզ 50, Ալէն Սիմոնեան 50, Տէլիպօյաճեան 50, Մալխասեան 50:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խրնջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պէօ:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Աւարոնեան ակումբին մէջ:

Առատ կերուխում:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ — Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 7 Փետրուար, ժամը 10,30ին հանգստեան ձայնաւոր պատարագ

ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ. ԹԵՐԶԵԱՆԻ,
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ՊԱՊԵԱՆԻ եւ
ՄԵՍՐՈՊ Վ. ԵՏԻՓԱՐՏԱՇԵԱՆԻ

հոգիներուն համար: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ:

ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

ԺԸ. ԵՒ ԺԹ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ 5 փր.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրձինով եւ գրիչով 12 փր.
(16 վանքերու նկարներով)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

MUTAFIAN — 25, Rue du Fort
92 - Chatillon s/Bagneux

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 25ական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, Խաչատուր Պեկտիմիրեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ Փետր. 27, ժամը 18էն

սկսեալ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République

Պարախումբ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Նուագ՝

BERNIE OLIVIER O.R.T.F.

նշանաւոր խումբը

Մուտք 10 փր. ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պր. Կարպիս Ճնկըտըրեան կը նուիրէ 1000 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի նոր շէնքին կահաւորման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Անդրանեան Վազգէնի հոգեհանգստեան առթիւ.— Տիկին Սիւզան Անդրանեան 20 Փր., Տիկին Պապայեան 10, Յ. Անդրանեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 20ական, Տիկին Նեկտար Մանասեան, ողբ. Տիկին Պէչլեան Արշալոյսի յուղարկաւորութեան առթիւ 10, Տէր եւ Տիկին Ճավուլեան, Տիկ. Արաքսի Խմանէթեանի յուղարկաւորութեան առթիւ 20, բարեկամուհի մը դպրոցին 10 Փր.:

ԿՈՉ

Հայրենակիցներ,

Ցանձնախումբս, որ կը ներկայացնէ Տէսինի գաղութը իր բոլոր հոսանքներով, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի հանդիսութիւնները կազմակերպելէ ետք, անուանի փոփոխութեամբ, որոշեց շարունակել իր գործունէութիւնը, նպատակ ունենալով յաւերժացնել Եղեռնի նահատակներուն յիշատակը յուշարձանի մը շինութեան ձեռնարկելով: Առընթեր հայրենիքի մէջ նուիրագործուած պատկառազդու կոթողին:

Ցանձնախումբս, առանց երկմտութեան, տոգորուած Հայու կամքով, ու անաղմուկ, գործի լծուեցաւ իրեն գործակից ու բարոյական նեցուկ ունենալով Տէսինի համակրելի քաղաքապետն ու Թաղապետական Խորհուրդը:

Ներկայացուած խնդրագիրը նպաստաւոր ընդունելութեան արժանացաւ Թաղապետական Խորհուրդի նիստին, ուր ոչ միայն վաւերացուեցաւ յուշարձանի շինութեան ծրագիրը այլեւ այդ նպատակին յատկացուեցաւ Տէսինի ամէնէն շքեղ ու ընդարձակ հրապարակը: Յետոյ, դիմում կատարուեցաւ հայ եւ ֆրանսացի արուեստագէտներու, յուշարձանի մաքէթներ ստանալու համար: Սակայն, արուեստի նախարարութեան ներկայացուցիչին առաջարկով նախապատուութիւնը տրուեցաւ Լիոնէն ֆրանսացի քանդակագործի մը արդի վերացական ոճով (աբստրակտ) պատրաստած մաքէթին:

Ցանձնախումբիս սկզբնական ծրագիրը թէեւ համեստ էր, այսուհանդերձ արժանին յատկացուած հրապարակի ծաւալին, ինչպէս նաեւ գեղագիտական ըմբռնումներու եւ արուեստի պահանջներուն յարմարելու նկատումով պատկան իշխանութեանց թելադրութիւններուն ընթացք տալով ընդունուեցաւ մեծղի կոթողի մը շինութիւնը: Անշուշտ, յանձնախումբս գիտակից է իր ստանձնած նիւթական ծանր պատասխանատուութեան: Սակայն այս նուիրական ձեռնարկը իր համազգային բնոյթով պէտք է խթանէ բոլորին հայրենասիրութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին:

Ուրախ ենք յայտարարելու որ Ռոնի Նահանգապետութենէն ստացուած է յուշարձանի շինութեան արտօնագիրը: Իսկ քանդակագործին հետ կնքուած է շինութեան պայմանագիրը, եւ այժմ, օր ըստ օրէ, արձանը ձեւ ու մարմին կ'առնէ:

Ցանձնախումբս, վստահ իւրաքանչիւր Հայու ցեղային առաքինութիւններուն վրայ, լիայոյս է որ ամէն ոք, համեստ բանուորէն մինչեւ բարեկեցիկը եւ ունեւորը իր նիւթական օժանդակութիւնը պիտի բերէ նահատակներու յիշատակին:

Ցանձնախումբիս դիմումին ընդառաջելով, Պր. Մուշեղ Ճիէքճեան սիրայօժար նուիրեց քսան հազար նոր ֆրանք:

Տէսինի մէջ սկսուած նուիրահաւաքութիւնը ցարդ հասած է 17 հազար ֆրանքի: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի:

Հայը երբեւիցէ կէս ճամբան չէ մնացած եւ պատճառ չկայ որ այս ձեռնարկը չիրագործուի: Որովհետեւ, ճախողանքը պիտի նշանակէր արատ մը մեր անթաղ զոհերուն յիշատակին ու նսեմացում՝ մեր ազգային արժանապատուութեան:

Դրամական նուէրները կը խնդրուի ղրկել հետեւեալ ձեւով.—

Comité d'Erection du Monument
à la mémoire des victimes du Génocide
C. C. P. Lyon 922-25

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ

Կանուխէն ապահովել սեղանները

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon

RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 փր.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը տեղեկագրական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Փետրուար կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին եկեղեցւոյ կից սրահը: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 21 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-Ճաշ»ը Մարտ 27ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 6 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12033 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.033

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԴԷՄ

—o—

Դարաւոր սովորութիւնը իր դրոշմը դրած է դժբախտաբար մեր բարքերուն մէջ: Հայոց պատմութեան որոշ շրջաններուն, մասնաւորաբար մեր ազատագրական շարժումներու օրերուն եւ համիտեան բռնակալութեան տակ գտնուած են հայանուն լրտեսներ, որոնք դաւաճանած են ազգութեան շահերուն: Ցանուն մամուլի, մատնութիւններով ու զրպարտութիւններով պատճառ են դարձած դժբախտութիւններու, — աքսորի, բանտի, նոյնիսկ կախաղանի դատապարտել տալով անձնազոհ հայրենասէրներ:

Այս տիպարները, «անելիք չունենալով այլեւս», կը կարծէինք թէ բոլորովին քչուած են հրապարակէն: Կը թուի թէ սխալեր ենք: Փաստ՝ Թրքահայոց պատրիարք Շնորհք Արք. Գալուստեանի դէմ ծայր տուած զրպարտական խաչակրութիւնը, օգտուելով անոր Պոլսէն բացակայութենէն:

Պատրիարքը Եօզղատցի է, քաջ Թրքախօս: Վերջին տարիները յաջողած էր բաւուք կապեր հաստատել պաշտօնական շրջանակներու հետ եւ մինչեւ Անգարա գացած՝ ազգին ցաւերը ներկայացնելու համար կառավարութեան:

Ժամանակին անդրադարձած են այդ «ցաւ»երու մանրամասնութեանց եւ ըստացուած խոստումներուն, որոնք երբեք չգործադրուեցան:

Պոլսոյ մէջ կարգ մը մութ տարրեր, անձնական շահերէ եւ յետին մտքերէ տարուած, Կարմիր Սուլթանի «խաֆիէ»ները կարմրցնելու աստիճան դաւաճանական արարքի մըն են լծուած:

Մարմարա 1970 Դեկտ. 23ին կը գրէր.

«Անմէ որմէ առիթի կը սպասէին Սրբազան Պատրիարքը զրպարտելու եւ անոր հայրենասէր եւ գիտակից հոգեւորականի դիրքը վտանգելու համար, ազդանշանը տուին անցած շաբթու եւ իրենց կազմակերպած խաչակրութիւնը փոխադրեցին թուրք մամուլին մէջ, անլուր եւ ստայօդ վայրաբերանութիւններով արատաւորելու համար Թրքահայոց կրօնապետը: Զխորհեցա՞ն թէ իրենց այս յաւէտ դատապարտելի ընթացքով՝ Պատրիարքական աթոռն է որ կը հարուածէին ամէն բանէ առաջ, այն հոգեւոր իշխանութիւնը, որուն փարած է մեր համայնքը եւ կ'ապրի ու կը շնչէ անոր բարոյական հովանիին տակ»:

Անանուն զրպարտիչները Թուրքերէն լեզուով գրգռիչ ու ամօթապարտ յայտարարութիւն մը խմբագրելով բազմագրեր են զայն եւ ղրկեր Թուրքերէն եւ Հայերէն թերթերուն, հանրային հաստատութեանց, վարչական դէմքերու եւ զանազան անհատներու: Բացի կարգ մը սուտ վերագրումներէ, յայտարարութիւնը «ծանր մուր մը կը քսէ», չվարանելով գրելու թէ «Պատրիարք Հայրը հակաթուրք գործունէութեան մը լծուած է եւ քաղաքական նկատումներ ունի»: Տարակոյս չկայ, որ նման զրպարտութիւն մը կրնայ անդրադառնալ Թուրքեւհայ յարաբերութեանց վրայ:

Նէնի Կազէթէ, անշուշտ հիմնուած հայանուն դաւաճաններու յայտարարութեան վրայ, հետեւեալ ամբաստանութիւնները կ'ընէր Շնորհք Պատրիարքի դէմ.—

«Այս վարկաբեկեալ Պատրիարքը, 1956ին, Երուսաղէմի արժէքաւոր ձեռագիրներու գողութեան մէջ խորհրդաւոր դեր մը կատարեց: 1965ին Մ. Նահանգներ գնաց, ուր 100.000 տոլար հաւաքեց Ս. Խաչ Դպրեվանքին ի նպաստ: Սակայն այս գումարը ներկայիս աներեւութացած է եւ ըսուածներուն համաձայն՝ գրպանուած է Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ: 1966ին Սրբ. Հայրը, հակառակ որ տնտեսական համեստ միջոցներ ունի, Մարմարա ծովուն մէջ, կղզիի մը (Գնալը) մէջ 180 հազար Թրքական ոսկի արժէքով (20.000 տոլար) սուղ շէնք մը իր անունով գնեց: Քիչ ետք ալ նոյն կղզիին վրայ գտնուող դաշտ մը իր անուան փոխանցեց: Պոլսոյ Հայերը մտահոգ են, որովհետեւ Գալուստեան Պատրիարք Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան ղեկավարներուն հետ կը գործակցի եւ Քալիֆորնիոյ Ֆրէզնօ քաղաքը ըրած այցելութեան ընթացքին հրապարակաւ յայտարարած է թէ Թրքահայերը ճնշումի ենթարկուած են եւ չքաւոր կեանք մը կը վարեն: Այս յայտարարութիւնները մղած են Պոլսահայերը, որ հրապարակ գան եւ բողոքեն իրենց կրօնապետին գործունէութեանց դէմ: Հայերը մտահոգ են եւ կը կասկածին, որ Ս. Պատրիարքը Ամերիկա պիտի հաստատուի եւ պիտի գործածէ ապօրէն կերպով հաւաքուած այս դրամները»:

Մարմարա կը խարանէ զրպարտիչ փոքրաթիւ խմբակը, որ առանց խղճահարելու կը ձգտի ճուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ եւ զոհացնել իր խուլ քինախնդրութիւնը հոգեւոր պետի մը դէմ, «որ իր ամբողջ կեանքին մէջ քաղաքական որեւէ գործունէութիւն ցոյց չէ տուած, Թուրք հայրենիքին եւ հաւաքականութեան հանդէպ իր պարտականութիւնները լրիւ կատարած է եւ ո՛չ մէկ մեղանչում ունեցած է այս ուղղութեամբ»:

Կարգ մը ուրիշ Թուրք թերթեր եւս արձագանգ եղած են ծանօթ զրպարտագրին: Իսկ Նէնի Կազէթէ Յունուար 17ին հրատարակած է Պատրիարքին յայտարարութիւնները Ֆրէզնօ Կայտ ամերիկեան թերթին՝ Թուրքիոյ Հայերու կացութեան մասին: Թղթակիցը հակաթուրք մեկնութիւններ տուած է Շնորհք Պատրիարքի խօսքերուն: Ու Նէնի Կազէթէ յոխորտանքով զանոնք ուշադրութեանը կը յանձնէ Մարմարա եւ Ժամանակ օրաթերթերուն, որոնք Պատրիարքը պաշտպանած էին դաւաճաններու անորակելի զրպարտութեանց դէմ:

Բայց այդ մասին առանձին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԷՊԻ ՍԵՆԵԿԱԼ

—o—

Մաւրիտանիայէն ետք, Նախագահ Փոմփիտու եւ իրեն ընկերացողները Ուրբաթ օր կը հասնէին Տաքար: Հոն Փոմփիտու պիտի գտնէր նախագահ մը որ իր դասընկերը եղած է ուսանողական շրջանին՝ Լէոփոլտ Սէնկոր պետական ղեկավար եւ բանաստեղծ:

Նաուաքշոթէն մեկնելէ առաջ Փոմփիտու մամուլի ասուլիս մը տուած է հսկայ ճերմակ վրանի մը տակ: Այս առթիւ շեշտած է.— «Վախ կար աւելէ տասը տարի առաջ որ այն երկիրները որոնք կը փափաքին ազատիլ զրուողէն, կոնակ դարձնեն Ֆրանսայի: Փորձառութիւնը ցոյց տուաւ որ նոր յարաբերութիւններ ծնան այս Պետութեանց անկախութենէն, բայց սերտ կապերը Ֆրանսայի հետ մնացին: Իմ ճամբորդութիւնս նպատակ ունի վկայութիւնը բերել այն յարգանքին զոր կը տածենք այս ազգերուն հանդէպ եւ Ֆրանսայի երախտագիտութեան այն բարեկամութեան համար զոր պահած են մեզի հանդէպ»:

Ապա Ուլտ Տատա եւ Փոմփիտու կրկին տեսակցութիւններ ունեցած են եւ իրենց խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը եղած է Ափրիկէի կացութիւնը: Ուլտ Տատա խօսած է Սպանիոյ դէմ, Փորթուկալի եւ Հարաւային Ափրիկէի: Ափրիկեցի նախագահը դժգոհ է մանաւանդ որ զէնք կը ծախուի Հարաւային Ափրիկէի: Փոմփիտուի պատասխանը չափաւոր է անշուշտ, բայց նաեւ վճռական.— «Միջազգային ընկերութիւն մը կ'ուզենք, ուր արմատական դատապարտութիւնները ջնջուած ըլլան և ուր իւրաքանչիւրը ինքզինքին պարտադրէ անդին անցնիլ իր գաղափարական կամ վարդապետական նախընտրութիւններէն: Կը մաղթենք որ հասկցուինք եւ մեզի հետեւին»:

×

Անթըրփրիզ թերթի տուած ճաշին ընթացքին, որու հիւրն էր Շապան-Տելմաս, նախարարապետը յայտարարեց թէ լաւատես է ընկերային գետնի վրայ, շնորհիւ պայմանադրական համաձայնութեանց:

Շապան-Տելմաս յայտնեց սակայն թէ Ֆրանսա միշտ տառապած է որակաւոր աշխատաւորներու պակասէն, ինչ որ կասեցուցած է ծաւալման իր կարելիութիւնները:

×

Թղթատարի գործադուլը կը շարունակուի բայց առիկա արգելք չեղաւ որ կառավարութիւնը որոշէ գգալի նոր յաւելումներ Երկուշաբթիէն սկսեալ գլխաւորաբար հեռագիրներու, փնէօմաթիքներու եւ մանտաներու վրայ:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Եգիպտոսի նախագահը՝ Անուար էլ Սատաթ, որ կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցած էր եգիպտացի վարիչներու հետ, անցեալ շաբաթ, երկար ճառի մը ընթացքին համաձայն գտնուեցաւ հրադադարի երկարաձգման, մինչեւ Մարտ 7, ինչպէս գրած էինք երէկ:

Նախագահը այս առթիւ ճշդեց Եգիպտոսի ակնկալութիւնը ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարէն, հրադադարի ժամանակաշրջանին: Արդարեւ, ՄԱԿն ու անոր ընդհ. քարտուղարը պէտք է փորձեն ապահովել իրական յառաջդիմութիւն մը հարցին լուծման ուղղութեամբ, եւ այդ մասին զեկուցեն Ապահովութեան Խորհուրդին:

Եգիպտոսի հիմնական նպատակակէտը կը մնայ անփոփոխ, այն է ազատագրել բոլոր գրաւուած հողերը. «Ասիկա անժամանցելի իրաւունք մըն է»:

Անուար էլ Սատաթ կարեւոր առաջարկ մը ներկայացուց իր ճառի ընթացքին: Կը պահանջենք, շեշտեց ան, որ հրադադարի ժամանակաշրջանին իսրայելեան ուժերը մասնակի պարպում մը կատարեն գրաւուած հողերու, այսինքն հեռանան ջրանցքի որոշ շրջանէն. փոխարէնը, Գահիրէ կը խոստանայ բանալ Սուէզի ջրանցքը՝ նախ փութով վերցնելով հաստատուած բոլոր խոչընդոտները: Այս միջոցառումով, Գահիրէ եւ Թել Ավիվ նպաստած կ'ըլլան Եարինկի առաքելութեան գործին:

Իսրայելեան շրջանակները կ'ընդունին, թէ Սատաթ դիւանագիտական շատ վարպետ «խաղ» մը խաղաց, քանի որ այս ձեւով զոհացում կուտայ իր երկրի «կարծր» եւ «չափաւոր» տարրերուն միաժամանակ: Մէկ կողմէ կը պահանջէ իբրեւ պայման արաբ հողերու գոնէ մէկ մասին պարպումը եւ, միւս կողմէ, կ'երկարաձգէ հրադադարը մէկ ամսով:

Գահիրէի հրադադարը երկարաձգելու որոշումին մէջ դեր կատարած է Ուաշինկթըն, որ որոշ երաշխաւորութիւններ տուած է եգիպտացի վարիչներուն՝ հողերու պարպումին մասին:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը լրագրողներու հետ ունեցած հանդիպման մը ընթացքին յայտարարեց, թէ Գահիրէի որոշումը հրադադարի երկարաձգման մասին, նախատեսուած էր Ֆրանսայի կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ կազմուած է Ուսումնասիրութեան Միջազգային Յանձնախումբ մը, որ պիտի պատրաստէ պաշտօնի քահանայութեան մասին նախագիծ մը, տրուած ըլլալով որ այս հարցը մէկն է այն երկու հարցերէն որոնք օրակարգը կը կազմեն յառաջիկայ եպիսկոպոսական Սինոդին: Յանձնախումբին մաս կը կազմէ հայ կաթողիկէ կաթողիկոս-պատրիարք Իգնատիոս - Գրիգոր ԺԶ. Պաթանեան եւ բազմաթիւ եպիսկոպոսներ: Կը նախագահէ կարդինալ Հէօֆնէր:

ՊԱՐՍԻՑ ծոցի քարիւղ արտադրող երկիրները վերջնագիր մը ներկայացուցին քարիւղի 22 ընկերութիւններուն, պահանջելով ընդունիլ իրենց որոշումը մինչեւ Փետրուար 15, այլապէս «համապատասխան միջոցներ» ձեռք պիտի առնուին: Իրանի Արտաքին նախարարը դիտել տըւաւ, թէ բանակցութեան հարց չկայ. «պարզապէս կ'ընդունուի մեր պահանջը, այլապէս կը դիմենք այլ միջոցներու», ինչ որ կը նշանակէ արգիլել քարիւղի արտահանումը: Պարսից ծոցի երկիրները կը պահանջեն 35-40 սենթի յաւելում իւրաքանչիւր տակառի վրայ. ընկերութիւնները կ'առաջարկեն՝ 20 սենթ: Ֆրանքեւալժերական բանակցութիւնները առկախուեցան, ֆրանսական պատուիրակութեան պահանջով:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ «Ռոլս-Ռոյս» ընկերութիւնը, որ նաեւ օդանաւերու արտադրութեամբ կը զբաղէր, հիմնուած է 65 տարի առաջ: Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց միջամտել փրկելու համար ծանօթ հաստատութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ մասնակի ազգայնացում:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ հաստատուած Շէլ Պրիթիշ Փեթրոլիըմ եւ Մօպիլ քարիւղի ընկերութիւններու Թուրք բանուորները որոշեցին գործադուլի դիմել առանց պայմանաժամի: Բանուորները կը բողոքեն Թուրքերու հանդէպ ընկերութիւններու ցոյց տուած խտրական ոգիին դէմ: Համաձայն արհեստակցական միութեան, օտար ընկերութիւնները, որ իրենց ձեռքը կեդրոնացուցած են երկրին քարիւղի արտադրութեան, անոր զտումին եւ տարածումին 60 առ հարիւրը, կ'աշխատցնեն միայն 2500 Թուրք բանուոր, մինչդեռ պետական քարիւղի ընկերութիւնը՝ 11 հազար Թուրք բանուոր:

Հ. ԱՐՍԷՆ Վ. ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

մեր վաղուան թիւը նուիրուած է մեծանուն հայագէտին յիշատակին

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ԺԹ. դարու վերջերուն, արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը հասած էր իր գագաթնակէտին եւ ինքզինք պարտադրած երկրագունդի բոլոր ազգերուն, իբրեւ յաւերժական եւ անգերազանցելի ապրելակերպ: Բայց Ի. դարուն, 25 տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ, տեղի ունեցան երկու համաշխարհային պատերազմներ եւ քիչ մնաց, որ այդ հոյակապ քաղաքակրթութիւնը փճանար ի՛ր իսկ պաշտպաններուն ձեռքով: Ինչպէս պիտի ըսէր նշանաւոր գրագէտ մը. Քաղաքակրթութիւննե՛ր, դո՛ւք մահկանացու էք: Մազ մնաց, որ այդ քաղաքակրթութեան աննման գանձերը՝ միջնադարեան մայր եկեղեցիներ, հաղուագիւտ ձեռագիր մագաղաթներ, գիրքեր, նկարներ, մոխիրի վերածուէին անօպայ զինուորի մը արձակած ռումբին տակ: Եւ այս դիւրաբեկութիւնը ցնցեց մարդկութեան միտքը, աւելի սիրելի դարձուց այդ անկրկնելի հարստութիւնը:

Մինչեւ ԺԸ. դար, արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը հոմանիշ էր Եւրոպայի ճերմակ ցեղին: Ներկայիս, անիկա ընդարձակած է սահմանները, միշտ հետեւելով ճերմակ ցեղի հողային նուաճումներուն եւ կը պարփակէ զանազան ցամաքամասեր, ինչպէս՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաները, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Հարաւային Ափրիկէ, եւայլն:

Սակայն, ի՞նչ կը հասկնանք արեւմտեան քաղաքակրթութիւն ըսելով:

Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը հրսկայ ծառ մըն է, որ ունի երեք արմատներ.

Ա) Մտածելակերպ մը, որ մեզի կու գայ Յոյներէն:

Բ) Մարդ էակի արժեւորում մը, որ քրիստոնէութեան ժառանգութիւնն է:

Գ) Արտադրութեան թեքնիք մը, որ արդիւնքն է ճերմակ ցեղի գիտական նուաճումներուն:

Այն ատեն, երբ այս երեք արմատները կենսունակ են, արեւմտեան քաղաքականութիւնը անխորտակելի է ու կատարեալ, իսկ երբ նոյն արմատներէն մէկը փճացած է, անիկա կ'ապրի անկման շրջան մը:

Յունական մտածելակերպը հիմնուած է բանականութեան եւ քննադատական միտքի վրայ, որ տիեզերքը բացատրելու գիտական ձեւ մըն է: Մինչ նոյն արդիւնքին հասնելու համար, Արեւելքը կը դիմէր մոգութեան, մարգարէութեան եւ կրօնքին: Արեւմուտքը կրցած է անջատել բանականը գերբնականէն: Սկիզբները, Յոյներն ալ ունէին միւս բոլոր ազգերուն մտածելակերպը, բայց շնորհիւ իրենց փիլիսոփաներուն եւ գրագէտներուն, անոնք կրցան հիմնաւորել ուրոյն իմաստութիւն մը, որ կրնար գոհացնել մտածող էակը, ո՛ւր ալ ըլլայ ան, որ դարաշրջանի մէջ ալ ապրի: Յոյն եւ պարսիկ պատերազմները քաղաքական բնոյթ չունէին միայն, այլ՝ մշակութային, կրօնական եւ քաղաքակրթական: Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը ծնաւ Թերմոփիլէսի կիրճին մէջ, Լէոնիտասի եւ իր քաջերուն թափած արիւնով, պարսիկ զինուորներու դիակին վրայ, երբ հայ քաջերը դէմ դրին Յազկերտի բանակներուն:

Յոյները եղան նաեւ առաջին ազգը, որ շեշտը դրաւ մարդ էակին անհատականութեան եւ անոր ազատօրէն ապրելու եւ մտածելու իրաւունքին վրայ: Եւ հաստատեցին օրէնքներ՝ այդ ազատութիւնը ապահովելու համար: Յոյները իրենք զիրենք ազատ կը հռչակէին եւ կ'արհամարհէին պարսիկ բռնակալներուն հպատակները: Իրենց պատմութիւնը անդադրում պայքար մը եղած է այդ ազատութեան իրաւունքը բռնաբարողներուն դէմ:

Բայց քրիստոնէութիւնն էր: որ բոլոր մարդերը հաւասար հռչակելով Աստուծոյ առջեւ, մարդ էակին տուաւ իր ուրոյն դիմագիծը: Յոյներուն համար, միայն ազատ մարդիկը հաւասար էին օրէնքին առջեւ: Աւետարանին համար բոլոր մարդիկը ազատ կը ծնէին եւ հաւասար էին ո՛չ միայն օրէնքին առջեւ, այլեւ Աստուծոյ, որ իրենց Երկնաւոր Հայրն է: Քրիստոնէութիւնը կը յայտարարէր, որ մարդ էակի հոգին, ո՛ւր ալ ապրի, ե՛րբ ալ ապրի, ո՛ր ցեղի ալ պատկանի, ունի աստուածային բնոյթ:

Եւ այսպէս, դարեր շարունակ, յունական փիլիսոփայութիւնը եւ քրիստոնէական վարդապետութիւնը ձեռք ձեռքի տուած՝ կ'աշխատէին մարդ արարածի ազնուականացման: Եւ ԺԸ. դարու վերջերուն, 1789 Յուլիս 14ին, մարդկութիւնը կը հռչակուի հասուն, վայելելու համար իր արդար իրաւունքները եւ անոր գլուխը կը դրուի պսակ մը, ուր կը փայլին երեք ադամանդներ՝ ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն:

Եւ կը սկսի երրորդ շրջան մը, կը սկսի աճիլ երրորդ արմատը: Գիտութիւնը կը կատարէ անհաւատալի նուաճումներ եւ ճարտարարուեստը կը յեղաշրջուի՝ մարդոց ապահովելով նիւթական անսահման բարիքներ: Մարդ էակին օգնութեան կը հասնին բազմատեսակ մեքենաներ, որ կը դիւրացնէ անոր աշխատանքը:

Այն ատեն է, որ Եւրոպան կը գերազանցէ աշխարհի միւս բոլոր ազգերը, տէրը կը դառնայ երկրագունդի բոլոր հարստութիւններուն, կը շինէ նոր զէնքեր, կը հիմնէ գաղութներ, ինքզինք կը պարտադրէ միւս բոլոր ժողովուրդներուն:

Սակայն, Արեւմուտքը, նիւթական հրսկայաքայլ նուաճումներ կատարելով հանդերձ, բան մը կը կորսնցնէ իր հոգեկան հարստութիւններէն: Կոյր վստահութիւն մը կը ծնի իր մէջ՝ հանդէպ իր կարելիութիւններուն: Երկինքէն բան մը չի սպասեր այլեւս: Վրայէն կը նետէ կրաւորականութիւնը եւ ճակատագրապաշտութիւնը: Յոյները երբեք այնքան հեռու չէին գացած, կը հաւատային ճակատագրին, որ տէրն էր մարդոց եւ աստուածներու:

Արեւմուտքը շահեցաւ երկրին գերիշխանութիւնը, բայց կորսնցուց իր հաւատքը: Ան կը շարունակէ խօսիլ Աստուծոյ մասին, բայց բան մը չի սպասեր Անկէ: Ան աշխարհը բաժնած է երկուքի, մէկը՝ Կեսարին, միւսը՝ Աստուծոյ, Կեսարին տալով մեծագոյն մասը: Ան դարձած է Նոր Պրոմեթէոս մը, որ կը ջանայ անգիտանալ երկինքի իշխանութիւնը: Ամէն ինչ դարձուցած է խնդրոյ առարկայ: Ամէն մարզի մէջ, բնական կամ գերբնական, ան կը գործէ քննական միտքը եւ ազատ վիճաբանութիւնը: Գիտութիւնը կը յառաջդիմէ, բայց հոգին կը խեղդուի, կը տկարանայ: Մարդը կը դառնայ իր ստեղծած մեքենաներուն ստրուկը, նիւթին ծառան:

Եւ աղէտը համատարած է: Արեւմտեան քաղաքակրթութեան դէմ կը սպառնան ո՛չ միայն ամբողջատիրական ռեժիմները, որոնք կը ժխտեն անոր հոգեկան հիմերը, այլեւ ծայրայեղօրէն ճարտարարուեստականացած երկիրները, որոնք կը կարծեն զայն պաշտպանել՝ իրենց կարծեցեալ ազատամտութեամբ:

Ճիշդ է, որ Արեւմուտքը, առանց իր ճարտարարուեստի յարատեւ յառաջդիմութեան պիտի չըլլար այն՝ ինչ որ է: Առանց նիւթական բարօրութեան՝ մարդ արարածը կ'ընկճուի եւ կը դառնայ տեսակ մը ասուն կենդանի, որուն միակ նպատակն է գոհացնել իր նախնական պէտքերը: Բայց նոյնը կ'ըլլայ արդիւնքը, երբ ան հասնի յղփացումի եւ իր ամբողջ մտածումներն ու երազները կեդրոնացնէ նիւթական եւ մարմնական գոհացումներու վրայ: Անոր լինելութեան համար՝ անհրաժեշտ է նաեւ հոգեկան սնունդը, որ կը հանդիսանայ իր արմատներուն կարեւորագոյնը, որովհետեւ այսօր ոչ-եւրոպական երկիրներն ալ հասած են ճարտարարուեստի եւ գիտութեան գագաթներուն: Եթէ աչք մը նետենք Արեւմուտքը կազմող երկիրներուն վրայ, պիտի տեսնենք, որ անոնք դարեր շարունակ եղած են քրիստոնէութեան հրացայտ օճախներ, այնպէս որ, առանց վտանգի չեն կրնար ուրանալ իրենց քրիստոնէական ժառանգութիւնը, առանց դաւաճանելու իրենց ինքնութեան:

Որովհետեւ, ժողովուրդները կը ներածեն ո՛չ միայն մեքենաներ, հիւսուածեղէններ եւ զանազան առարկաներ, այլեւ պէտք ունին հոգեկան սնունդի, սփոփիչ գաղափարներու: Եւ այդ բոլորը կը սպասեն Արեւմուտքէն: Եւ որովհետեւ ատենէ մը ի վեր Արեւմուտքը, որ հրաժարած կը թուի իր հոգեկան պարունակութենէն, չկրցաւ այդ անտէր ու շուարած ժողովուրդներուն սպասածը տալ, անոնք կը դիմեն ուրիշ կողմերու, եւ ձուկերու պէս կ'իյնան պղտոր ջուրերու մէջ որսացողներու ուռկաններուն մէջ:

Եթէ Արեւմուտքը կ'ուզէ շարունակել իր լոյսի առաքելութիւնը, թող չգոհանայ միայն իր գործարանները արդիականացնելով, այլեւ վերագտնելով իր հոգին եւ մարդկային դիմագիծը, կրկին վեր բարձրացնէ իր քաղաքակրթութեան ջահը, ուր երբեմն կը տեսնուէր խաչին ուրուագիծը եւ Պղատոնի պայծառ միտքը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԵՐԲԵՄՆԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՖՐԻԿԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՏԱՀՈՄԷ.— 2.600.000 բնակչութիւն: 112.662 քառ. քիլմ. տարածութիւն: Մայրաքաղաքը՝ Փորթօ Նովօ (76.000 բնակիչ.): Տնտեսական կեդրոնը՝ Քոթոնու (բնակչութիւնը 120.000): Այժմու նախագահը՝ Հիւպէր Մակա: Աղբիւրները — իւղային բոյսեր, (գիւղատնտեսութեան 90 առ հարիւրը), բամպակ, արջառ:

Տահոմէ կը տառապի երբեմնի Ֆրանսական Ափրիկէի «Լատինական Թաղ»ը ըլլալու հանգամանքէն: Արդարեւ, Թոկոյի, Նիժերիոյ եւ Օթ-Վոլթայի միջեւ նրբանցք կազմող այս փոքրիկ երկիրն էր, որ անցեալին տեղական ընտրանին կը հայթայթէր վարչական պաշտօնատուներուն, Ֆրանսայի գաղթավայրերու մէջ: Սակայն հազիւ անկախութեան տիրացած՝ բոլոր երկիրներն ալ վտարեցին իրենց Տահոմէցի պաշտօնեաները, եւ ստիպեցին անոնց վերադառնալ իրենց երկիրը:

Տահոմէի Հանրապետութիւնը մինչեւ այսօր չգտաւ իր հաւասարակշռութիւնը, որովհետեւ մէկ կողմէ անբաւարար չափով կը շահագործուին բնական աղբիւրները եւ միւս կողմէ, պաշտօնատարները շարունակական պահանջներ կը ներկայացնեն: Բանակը, Զօր. Սոկլոյի 1964 Յունուարի զինուորական հարուածէն ետք, ձգտումն ունի պետական հարուածներ կազմակերպելու: Երկիրը ներկայիս կը կառավարուի երրեակ նախագահներով, իւրաքանչիւրը ժամանակաշրջանի մը համար «գործի գլուխ գալով»:

ՄԱԼԻ.— 4.830.000 բնակիչ, որուն 350 հազարը կիսաթափառական սպիտակամորթներ (Թուարեկ, Մաւրիտանացի, Արաբ): 1.204.000 քառ. քիլմ.: Մայրաքաղաքը՝ Պամաքօ (170.000 բնակիչ): Նախագահը՝ զինուորական Մուսա Թրաօր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Այրի կինը, իր երկու մանուկներով, պահ մը շուարած մնաց, չկրնալով կըծկուելիք տեղ մը գտնել, յետոյ տեսնելով, որ անկիւն մը գետնին վրայ պզտիկ տեղ մը կայ, դէպի հոն ուղղուեցաւ եւ երիտասարդ կնոջ մը ուղղելով խօսքը ըսաւ.

— Քուրուկ, սանկ քիչ մը անդին երթայիր տէ ես ալ սրտեղ սխմուէի ոտքերուս վրայ կենալու կարողութիւն չունիմ:

Միւսն ամենայն հաճոյակատարութեամբ ջանաց գոհացնել խեղճ մայրը եւ վերջապէս յաջողեցաւ տեղ մը բանալ:

Այն սեւազգեստ կինը, որուն այրին այդ խօսքերը կ'ուղղէր, Սաթենիկն էր, այն, որ երկու շաբաթ առաջ ներկայացած էր Աղքատախնամին եւ ձեռնունայն ետ դարձած, արձանագրուած չըլլալուն եւ իր մասին քննութիւններ կատարելու պէտք տեսնուելու համար:

Այդ քննութիւնն այժմ կատարուած էր: Քանի մը օր առաջ, Աղքատախնամի օժանդակ մասնախումբէն անդամ մը, որուն պաշտօնն էր այդ տեսակ քննութիւններ կատարել, եկած էր իր տունը եւ մանրամասն հարցուփորձած էր զինքը, եւ կարգ մը բաներ ծանօթագրած՝ յուշատետրի մը մէջ:

Քառասունեւհինգ տարեկան մարդ մըն էր եկողը, որ պարկեշտ եւ զթասէր մէկու մը տպաւորութիւնը թողուցեր էր Սաթենիկի վրայ, թէեւ իր նիւթական վիճակին ու կեանքին վրայ կատարուած բոլոր այդ քննութիւնները շատ անհաճոյ, շատ ստորնացուցիչ եղեր էր խեղճ կնոջ համար, որ արհեստով ու կոչումով մուրացկան մը չըլլալով, երբեք չէր վարժուած այդ տեսակ բաներու:

Յետոյ, իմացեր էր, որ մարդը միայն զինքը տեսնելով չէր բաւականացած՝ այլ նաեւ այցելած էր մէկ քանի դրացիներու, անոնցմէ ալ տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Անշուշտ իր զաւկին ամենատարրական պէտքերը եթէ հոգալու կարողութիւն ունենար, Սաթենիկ երբեք պիտի չդիմէր դիմում ընել Աղքատախնամին, բայց երկու շաբաթէ ի վեր իր դժնդակ վիճակն ա՛լ աւելի յուսահատական դարձեր էր:

Իր փոքրիկ աղջկան՝ Սիրվարդի վիճակը թէեւ փոփոխութիւն մը չէր կրած ու չէր ծանրացած, ինչպէս բժիշկը վախ յայտներ էր, բայց միշտ տկար ու նիհար կը մնար, սնունդի անբաւականութեան պատճառով: Եթէ չըլլային կարի գործերը, որոնք արդէն մեծ բան մը չէին արտադրեր, գրեթէ բոլորովին անօթի պիտի մնար իր փոքրիկ Սիրվարդին հետ, եթէ իր երիտասարդ վարձակալը՝ Պ. Գաբրիէլ՝ ինքնաբերաբար եւ գրեթէ բանի, նիւթական օգնութիւններ չընէր:

Այժմ Սաթենիկ բաւական դրամ պարտական էր երիտասարդին եւ ասիկա մեծ խղճի խայթ մըն էր իրեն համար, որովհետեւ գիտէր, թէ ան իր անհրաժեշտ պէտքերէն զրկուելով էր, որ այդ նիւթական փոքրիկ օգնութիւնները կ'ընէր իրեն:

Եթէ պզտիկ ամսական մը կապէին իրեն Աղքատախնամին կողմէ, գոնէ հացի դրամ մը, եթէ քանի մը բրդեղէն լաթեր տային Սիրվարդին համար, Սաթենիկ ինքզինք երջանիկ պիտի համարէր: Ու ժամերէ ի վեր դուրսը, ցուրտին կծկտած այդ շնորհին կը սպասէր անհամբեր, վերադառնալու համար իր աղջկան քով, զոր քանի մը ժամուան համար բարեացակամ դրացուհիի մը խնամքներուն յանձնած էր:

Միւս աղքատները հաշտ աչքով չէին նայեր այդ երիտասարդ կնոջ, որ յայտնապէս կ'երեւար թէ իրենցմէ չէր եւ որ թշուառութեան մէջ պահած էր տակաւին յանկուցիչ գեղեցկութեան մը հետքերը:

Բաց աստի, Սաթենիկ իրենց հետ չէր խօսակցեր, իր տուայտանքն ու թշուառութիւնը չափազանցելով չէր ցուցադրեր ամէնուն, չէր փորձեր շուրջիններուն արդահատանքը հրաւիրել իր վրայ: Աղքատ ու հպարտ էր միանգամայն, ինչ որ աններելի թերութիւն մըն էր իրենց աչքին: Չէ՞ որ ժողովրդական բացատրութիւնն ալ «Աղքատ ու հպարտ» տեսակ մը անբնական, արտառոց, չըլլալիք բան մը կ'ենթադրէ:

Աղքատը իրաւունք չունի հպարտ ըլլալու, պէտք է գետնամած սողոսկի, խոնարհի, լքի, ցածնայ ամէնուն առջեւ, առանց արժանապատուութեան ամենափոքր հետք մը պահելու վրան:

Աղքատ ու հպարտ, Աստուած իմ, միթէ կարելի՞ է երեւակայել այդպիսի անհեթեթութիւն մը: Եւ սակայն, ահա այդպիսի տարօրինակ աղքատ մըն էր Սաթենիկ...

Երբ Ղուկաս էֆէնտի մտեր էր Աղքատախնամի գրասենեակէն ներս, ամէնքը փութացեր էին յարգանքով ոտքի ելլելու, նոյնիսկ հոն գտնուող երկու խնամակալուհի տիկինները եւ օրիորդ մը, որ անոնց կ'ընկերանար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Աղբիւրները առհասարակ երկրագործական նկարագիր ունին։ Ափրիկէի ամէնէն հարուստ եղջիւրաւոր կենդանիները ունի։ Ընդերքը դեռ լաւ չէ հետազօտուած։ վերջերս երեւան ելան պոքսիտ, երկաթ, մանկանէզ։

Մոտիպօ Քայթայի նախագահութեան օրով Մալի ջանաց «ընկերվարութեան փորձ» կատարել՝ Չինացիներու քաջալերութեամբ։ Չինացի մասնագէտներ Ֆրանսացիները փոխարինելու եկան, սակայն այս քաղաքականութիւնը ի վերջոյ եղմտական փիասքոյով վերջացաւ։ Քայթա պաշտօնազրկուեցաւ երեք տարի առաջ, զինուորական պետական հարուածով։ Կացութիւնը այնուամենայնիւ չէ բարելաւուած։ Պարտքերը կը ծանրանան։

ՕԹ-ՎՕԼԹԱ.— Հինգ միլիոն բնակչութիւն, 274·000 քառ. քիլմ. տարածութեան վրայ։ Մայրաքաղաքը՝ Ուակատուկու (105·000 բնակիչ)։ Նախագահը՝ Զօր. Սանկուլէ Լամիզանա։ Առայժմ իրբեւ միակ աղբիւր կայ երկրագործութիւնը (արջառներու եւ բամպակի արտածում), երեւան հանուած են մանկանէզ, պոքսիտ, պղինձ եւայլն։

Տարեկան 275 ֆրանք։ Այս է միջին եկամուտը Օթ-Վոլթայի բնակչութեան, այսինքն 75 սանթիմ օրը։ Այս երկիրը, որ կը գտնուի սուտանական կլիմայի տակ եւ որուն հողը անբարեբեր է, աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրներէն է։ Նոր հանքերու չահագործումը թերեւս բարելաւէ կացութիւնը։ Քաղաքական ներքին վիճակը անստոյգ է։ Ներկայիս, առժամեայ կերպով նախագահի պաշտօնը ստանձնած է զօրավար մը։ Նախագահին ընտրութիւնը պիտի կատարուի չորս տարիէն, ընդհանուր հանրաքուէով։

ԿԵԴՐՈՆԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ — 1·800·000 բնակիչ։ 623·000 քառ. քիլմ. տարածութիւն։ Մայրաքաղաքը՝ Պանկի (300·000 բնակիչ)։ Նախագահը՝ Զօր. Ժան Պետէլ Պոքասա։ Աղբիւրները՝ բամպակ, սուրճ, արջառ, անտառ, ադամանդ (չահագործուած հիմնական հարստութիւնը)։

Իր խիտ անտառներուն եւ ձկնառատ բազմաթիւ գետերուն շնորհիւ զբօսաշրջիկութեան յարմար երկիր մըն է, յատկապէս սաֆարիներու համար։ Արդէն ի վերջոյ զբօսաշրջիկութիւնը պիտի դառնայ երկրին մեծագոյն հարստութիւնը, հակառակ ընդերքին խոստումներուն։

ՔԱՄԵՐՈՒՆ.— 5·470·000 բնակիչ։ 474 հազար 900 քառ. քիլմ. տարածութիւն։ Մայրաքաղաքը՝ Եաունտէ (120·000 բնակչութիւն)։ Նախագահը՝ Ահմատու Ահիճօ։ Աղբիւրները՝ բազմազան եւ հարուստ են — ուտեստեղէնի ճարտարարուեստ եւ մշակութիւն (քաքաօ, սուրճ, բամպակ, ձղախէժ, ձէթ, ծխախոտ) անտառ (12 միլիոն հեկտար)։ Կարեւոր պաշարներ երկաթի եւ պոքսիտի (աւելի քան մէկ միլիառ թոն)։ Հիւսուածեղէնի, քիմիագիտական, մետաղագործական եւ փայտի ճարտարարուեստ։ Կը թուէր թէ անկախութեան նախօրեակին ամէնէն քիչ նպաստաւորուած երկիրն էր։ Գերման նախկին գաղթավայր, 1919ին բաժնուած անգլիական եւ ֆրանսական հողատարութիւններու, Քամերուն բաժնուած էր նաեւ կրօնքով — կաթողիկէ երկրին արեւելքը, բողոքական՝ արեւմուտքը, մահմետական հիւսիսը։ Արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան, որոնք կրնային Պիաֆրայի ստիճանին հասնիլ։ Նախագահը յաջողեցաւ սահմանափակել ապստամբութիւնը, որ նախաձեռնուած էր համայնավար մաօյական տարրերու կողմէ, մահապատիժի ենթարկելով անոնց վերջին առաջնորդը։

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻԱ.— 1·150·000 բնակիչ, որուն 80 առ հարիւրը մաւրիտանացի արաբ-պէրպէրներ են, բոլորն ալ վաչկատուն, իսկ 20 առ հարիւրը նստակեաց սեւեր։ 1·032·452 քառ. քիլմ. տարածութիւն։ Մայրաքաղաքը՝ Նուաքչոթ (42 հազար բնակիչ)։ Նախագահը՝ Մոքթար Ուլտ Տատա։ Աղբիւրները՝ անբաւարար երկրագործութիւն կլիմայի պատճառով, սակայն հարուստ ընդերք (երկաթ, պղինձ)։

1968 Նոյեմբեր 28ին, երբ նախագահ Ուլտ Տատա Մաւրիտանիոյ մահմետական Հանրապետութեան անկախութիւնը հռչակեց, ընդհանուր վերապահութիւն ծայր տուաւ երկրին ապագային մասին — ժամանակավրէպ գաղթատիրութեան մը ստեղծած ուրուականը... անգլուխ հրէշը... Չի կրնար գոյատեւել...»։ Անապատի մէջ սահմանագծուած այս երկիրը, որ նոյնիսկ չունէր իր մայրաքաղաքը, դատապարտուած կը թուէր ըլլալ անհետանալու։ Մարոք կը պահանջէր այդ հողամասը, իբրեւ Շերիֆեան կայսրութեան նախկին սեփականութիւն։ Խորհրդային Միութիւն իր վեթօն գործածեց արգիլելու համար Մաւրիտանիոյ անդամակցութիւնը ՄԱԿի։ Սակայն, հակառակ բոլոր նախատեսութիւններուն, Մաւրիտանիա գոյատեւեց, ստացաւ իր ինքնութիւնը եւ մուտք գործեց զարգացման ուղիներու մէջ։ Մարոքի հետ իր յարաբերութիւնները զգալի կերպով բարելաւուեցան։ Այն աստիճան՝ որ ներկայիս Ուլտ Տատա կը փորձէ իր երկիրը դարձնել «կամուրջ» մը Մաղրէպեան երկիրներու եւ Սահարայի հարաւին միջեւ։

ՍԵՆԵԿԱԼ.— 3·800·000 բնակիչ։ 197 հազար 161 քառ. քիլմ. տարածութիւն։ Մայրաքաղաքը՝ Տաքար (600·000 բնակիչ)։ Նախագահը՝ Լէօփոլտ Սենկոր։ Աղբիւրները՝ գլխաւորաբար գետնապիստակը, որուն մշակութեամբ կը զբաղի աշխատունակ բնակչութեան 87 տոկոսը եւ ֆոսֆատ։

Տասնեւմէկ տարուան անկախութեան ժամանակաշրջանին, Սենեկալ չորս ծանր տագնապներ դիմագրաւած է։ Մալիի դաշնակցութեան խզումը 1960 Օգոստոսին, երբ Տաքար եւ Պամաքօ հրաժարեցան հասարակաց ճամբայ որդեգրելէ։ Մամատու Տիայի չէզոքացումը մինչեւ այս վերջնոյն դատապարտութիւնը Պետութեան ապահովութեան դէմ դաւած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Տաքարի ցոյցերը 1963 Դեկտեմբերին։ Ընկերային եւ ուսանողական խլրտումները 1968 Մայիս – Յունիսին։ Հաւասարակշռութիւնը կը թուի վերահաստատուած ըլլալ։

Սենեկալ տնտեսական դժուարութիւններ ունի։ Հիմնական աղբիւրը տնտեսութեան մարզին մէջ կը մնայ գետնապիստակը։ Ասկէ զատ, Տաքար անցեալին կեդրոնն էր ֆրանսական արեւմտեան Ափրիկէի, որ կ'ընդգրկէր 20 միլիոն բնակչութիւն, իսկ այսօր, անկախութենէն ետք, իր շրջագիծին մէջ մնացած է միայն չորս միլիոն բնակչութիւն։ Այս պատճառով է, որ Սենկոր կը ջատագովէ համափրիկեան դաշնակցութիւններու գաղափարը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Ամերիկայի Ներկայացուցչական Տան մէջ գիտական հանդիպում մը տեղի ունեցած է Յունուար 26, 27 եւ 28ին։ Աշխարհահռչակ գիտնականներ, 12րդ տարին ըլլալով քանի մը օրով կը հաւաքուին հոն, քննելու եւ ուսումնասիրելու համար գիտական աշխարհը չահագրգռող զանազան հարցեր։ Բացի ամերիկացի աշխարհահռչակ գիտնականներէ, գիտական այս հանդիպումին մասնակցելու հրաւիրուած են միջազգային չափանիշով վեց ուրիշ գիտնականներ, որոնց շարքին նաեւ Վիքթոր Համբարձումեան, իբրեւ նախագահը Միջազգային Գիտնականներու Միութեան, որու կեդրոնատեղին կը գտնուի Հռոմ։ Վ. Համբարձումեան իր խօսքին մէջ շեշտած է օգտակարութիւնը գիտնականներու համագործակցութեան եւ միտքերու փոխանակութեան։ «Գիտնականները քաղաքականութեան հետ որեւէ գործ պէտք չէ ունենան եւ միայն գիտութեամբ զբաղին», յայտարարած է հայազգի գիտնականը։ Ուաշինկթընի հայ գաղութը հաւաքոյթ մը սարքած է ի պատիւ Համբարձումեանի, Յունուար 27ին։ «Այս բոլոր պատիւները զորս ինծի կ'ընծայէք, կ'երթան հայ ժողովուրդին եւ հայ գիտնականին», դիտել տուած է ան։

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Գրական Շրջանակի վարչութեան նախաձեռնութեամբ նկարչական ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է Պէյրութի մէջ, Յունուար 22ին։ Հայաստանէն 27 ծանօթ կամ նորեկ արուեստագէտներ իրենց գործերը ցուցադրած են։

ՀՈՂՎՈՐՏԻՔ

—o—

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՊԷՔՏԵՄՈՒՐԵԱՆ

Յունուար 6ին, փարիզեան հիւանդանոցի մը մէջ իր մահկանացուն կնքեց Խաչատուր Պէքտեմուրեան։ Ողբացեալը ծնած էր Շապին Գարահիսար, 1903ին, բազմանդամ նահապետական ընտանիքի ծոցը։

Պէքտեմուրեան ընտանիքը անձնազոհութեան սքանչելի օրինակ տուած է արծուեբոյնին հերոսական դիւցազն ընթացքին։ Խաչատուրին վեց հօրեղբայրները սպաննուած են բերդին մէջ, օրհասական դիմադրութեան օրերուն։ Տոհմին միւս անդամները՝ կիներ, երախաներ եւ ուրիշներ, տարագրուած են. միայն ինքն ու իր երկու հօրեղբօր զաւակներն են, Արշակն ու Արտաշէսը, որ հրաշքով ազատած են ջարդէ։

Տարիներ ետք բախտի բերմամբ երեքն ալ կը հաստատուին Խարբերդ, տեղւոյն ամերիկեան որբանոցը։ Ես առիթն եմ ունեցած իր ընկերակիցը դառնալու որբանոցի շրջապատին մէջ, որու ընթացքին հաստատած եմ անոր քաջ եւ յանդուգն նկարագիրը։

Արդարեւ, որբերու իրաւունքները կը պաշտպանէր չարաչահ տնօրէնուհիին դէմ ըմբոստանալով, ինչպէս նաեւ Թուրք լակոտներու դէմ կռուելով։

Տարիներ ետք ես զինք կրկին տեսայ այս անգամ Փարիզի մէջ 1927ին, ուր ան արդէն կազմած էր նահապետական տիպար բոյն մը։

Խաչատուրի մահով կորսնցուցինք ազգասէր Հայ մը, որ միշտ նուիրումով ծառայեց իր ժողովուրդին համեստ պայմաններու մէջ։

Կ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

×

ԱՍԱՏՈՒՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Յունիս 27ին Մարսէյլի մէջ յանկարծամահ եղաւ ընկ. Ասատուր Յովհաննիսեան, Խարբերդի Հողէ գիւղէն։ Փոքր տարիքին կորսնցուցած ըլլալով իր հայրը, Խարբերդի ամերիկեան որբանոցին յանձնուած էր։ 1915ի տարագրութեան օրերուն, շնորհիւ իր ընդունակութեան իբրեւ արհեստաւոր «պաշտպանուած» էր գիւղի Թուրք աղաներէն։ Այսպէսով կրցած էր փրկել իր կեանքը։ Գաղափարով դաշնակցական՝ ան եղաւ համեստ շարքային մը։ Տարիներէ ի վեր քարտուղարն էր նաեւ Մարսէյլի Խարբերդի Վերաշինաց Միութեան։

Զափազանց բարեխիղճ՝ կը ջանար օգտակար հանդիսանալ կարօտեալ ազգակիցներու։ Մեր համեստ ընկերը սիրուած էր բոլորէն։

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Տուն հասնելէն առաջ Անտրէյ իշխան գրավաճառին մտաւ թուղթ եւ գիրքեր գնելու համար եւ հոն քիչ մը նստաւ։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Փոլքոնսքի։

— Ո՛հ, ձերդ վսեմութիւն, ըսաւ Ֆրանց պայուսակը դժուարութեամբ կառքին վրայ բարձրացնելով, նորէն տեղ կ'երթանք, չարագործը վրայ հասաւ։

— Ի՞նչ, ի՞նչ, հարցուց Անտրէյ իշխան։

Փիլիփին Փոլքոնսքին դիմաւորեց։ Փիլիփինի մշտական խաղաղ դէմքը քիչ մը այլայլած էր։

— Ոչ, ոչ, ընդունեցէք որ այս հրաշք է, Դափորեան կամուրջին դէպքը։ Անցեր են առանց դիմադրութեան հանդիպելու։

Անտրէյ իշխան բան մը չհասկցաւ։

— Ո՞ւրկէ կուգաք, որ լուր չունիք այնպիսի բանի մը վրայ, որ արդէն քաղաքին կառապաններն անգամ գիտեն։

— Էրհցոկուհիին քովն էի։ Հոն բան մը չլսեցի։

— Եւ տեսա՞ր որ ամէնքն ալ մեկնելու պատրաստութիւն կը տեսնեն։

— Ոչ, չտեսայ... բայց ի՞նչ է պատահեր, հարցուց Անտրէյ իշխանը անհամբերութեամբ։

— Ի՞նչ է պատահեր։ Այն է պատահեր որ Աուէրշպերկի պաշտպանած կամուրջէն Ֆրանսացիք անցեր են եւ կամուրջը օդը չեն հաներ, այնպէս որ հիմա Միւրան Պրինի ճամբուն վրայէն կ'արշաւէ եւ այսօր վաղը հոս կ'ըլլայ։

— Ի՞նչպէս հոս կ'ըլլայ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կամուրջը օդը չեն հաներ. չէ՞ որ ականներ դրուած էին։

— Ատոր պատասխանը ձեզմէ կը սպասեմ...

Փոլքոնսքի ուսերը թօթվեց։

— Եթէ կամուրջը գրաւուած է, կը նշանակէ թէ բանակն ալ ոչնչացած է, ըսաւ։

— Ծիշդ հոն է գաղտնիքը, պատասխանեց Փիլիփին։ Մտիկ ըրէք։ Ինչպէս ըսի, Ֆրանսացիք Վիէննա կը մտնեն. աղէ՛կ. միւս օրը, այսինքն երէկ, Պ. Պ. մարեշալները՝ Մուրատ, Լան եւ Պիլէար, ձի կը հեծնեն եւ դէպի կամուրջ կ'ուղղուին (նկատեցէք որ երեքն ալ Կասքոն են)։ «Պարոններ, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը, գիտէք որ Դափորեան կամուրջին վրայ ականներ զետեղուած են եւ մեր ճամբուն վրայ կեցած են տասնեւհինգ հազար զինուոր, որոնց հրամայուած է կամուրջը օդը հանել եւ արգիլել անցքը։ Բայց մեր Թագաւոր-կայսր Նափոլէոնին շատ հաճելի բան մը ըրած կ'ըլլանք եթէ գրաւենք այդ կամուրջը»։ — «Երթանք» կ'ըսեն միւսները. եւ անոնք կ'երթան եւ կը գրաւեն կամուրջը, կ'անցնին անոր վրայէն եւ հիմա ամբողջ բանակով Դանուբի այս ափին կողմն են եւ մեր վրայ կը քալեն։

— Կատակը մէկդի թողէք, ըսաւ Անտրէյ իշխանը տխրութեամբ եւ լրջօրէն։

Լուրը Անտրէյի համար միաժամանակ թէ՛ դառն էր եւ թէ ուրախալի։

Հիմա որ ռուս բանակին այդպիսի անյոյս վիճակի մէջ գտնուիլը ըմբռնեց, մտածեց միայն իրեն վիճակուած է զայն այդ վերահաս վտանգէն փրկելու գործը եւ ահա վերջապէս եկած է յարմար վայրկեանը աննշան սպաներու շարքէն դուրս գալու եւ մտնելու փառքի ճանապարհը։

Ականջ դնելով Փիլիփինի խօսքերուն, կ'երեւակայէր արդէն թէ ի՛նչպէս բանակ կ'երթայ, ի՛նչպէս զինուորական խորհուրդին մէջ կը յայտնէ իր կարծիքը, զոր ամէնուն հաւանութեան կ'արժանանայ՝ որպէս փրկութեան միակ միջոց, եւ թէ ի՛նչպէս այդ ծրագրին իրագործումը իրեն կը յանձնուի։

— Բաւական է, որքան կատակեցիք, ըսաւ իշխանը։

— Ես կատակ չեմ ըներ, շարունակեց Փիլիփին, ըսածներէս աւելի ճշմարիտ եւ դառն բան չի կրնար ըլլալ։ Այդ պարոնները միայնակ կամուրջին գլուխը կուգան եւ ճերմակ թաշկինակ կը պարզեն։ Կը հաւատացնեն որ արդէն հաշտութիւնը գոյացած է եւ իրենք՝ մարեշալները իշխան Աուէրշպերկի հետ խօսելու կ'երթան։ Հերթապահ սպան կը թողու զանոնք։ Ֆրանսացի սպաները անոր հազար ու մէկ ապուշութիւններ կը պատմեն, իբրեւ թէ պատերազմը վերջացեր է, իբրեւ թէ Ֆրանց կայսրը Պոնափարթին տեսակցութիւն մը նշանակեր է, եւ թէ իրենք իշխան Աուէրշպերկը տեսնել կը փափաքին եւ այսպէս կարգ մը յիմարութիւններ։ Սպան լուր կը ղրկէ Աուէրշպերկին։ Այդ պարոնները կը գրկեն սպաները, կատակներ կ'ընեն, թնդանօթներուն վրայ կը հեծնեն. մինչ այդ ֆրանսական վաշտ մը աննկատելի կերպով կամուրջին վրայ կ'ելլայ, վառօդի պարկերն ու ականները ջուրը կը նետէ եւ կամուրջին գլուխը կը հասնի։ Վերջապէս կը հասնի ժեներալ լիէտնանտը, մեր սիրելի իշխան Աուէրշպերկ Ֆոն Մաութերն։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(102 – Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շաբաթ օր, 6 Փետր· տօն է Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսի և չորեքտասան զինուորացն։

Ժամը 10ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի եւ Շրջակայքի Ս· Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ Աղաւնի Խաչիկեանի մահուան առթիւ, իր ընտանեկան պարագաներուն։ Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները ստացած է փոխան ծաղկեպսակի.—

Այրի Տիկին Ալեքսանեան եկեղեցւոյ 100 ֆր·, Քրիստափոր Թերզիպաշեան 50, Փուքէ Գոճապաշեան 50 եկեղ· 50 դպրոցին, Թովմասեան ընտանիք 50, Մարտիրոս Կարապետեան 30, Մարսէլ Զաթալեան 20, Թագուհի Զաթալեան 20, Մանուկ Մանուկեան, Մկրտիչեան, Եղիազարեան, Մինասեան ընտանիք, Ստեփան Սամուրեան, 10ական եկեղեցիին, Երանուհի Տէր–Կարապետեան 10 եկեղց·, 10 դպրոցին, Ժորժ Լուսարարեան 20 աղքատներու, Քրիստափոր Թերզիպաշեան 50 աղքատներու։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ փետր· 27, ժամը 18էն
սկսեալ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ
փետր· 14ին կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր·

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեան եւ զաւակները իրենց սիրեցեալ աներձագին, եղբօր եւ մօրեղբօր՝ Ստեփան Պագրճեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մահացած Արժանթին), ինչպէս նաեւ Արշակ, Ասատուր եւ Կարապետ Պագրճեաններու անմոռանալի յիշատակին կ'ընեն հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— 30 ֆր· ծերանոցին, 30 Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 «Յառաջ»ին։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ· Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ատիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր· Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը 7 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին եկեղեցւոյ կից սրահը։ Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր· 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ· ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ· Մ· ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր)։
Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Ճաշագին՝ 20 ֆր·

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խընջոյքով մը, Կիրակի, Փետր· 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը նախագահէ
ԸՆԿ· ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ
ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ։

Առատ կերուխում։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Կիրակի, 7 Փետրուար, ժամը 10,30ին հանդստեան ձայնաւոր պատարագ
ՄԵՍՐՈՊ ԵՊՍ· ԹԵՐԶԵԱՆԻ,
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ· ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ,
ԳՐԻԳՈՐ Վ· ՊԱՊԵԱՆԻ եւ
ՄԵՍՐՈՊ Վ· ԵՏԻՔԱՐՏԱՇԵԱՆԻ
հոգիներուն համար։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՍՈՒՆԻ։

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2·150 ՖՐ·

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԷՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը։ Ա· կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ)։

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոկտեմբերեան, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն։

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République
Պարախումբ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
Նշանաւոր խումբը
Մուտք 10 ֆր· ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները։ Հեռ. 033-02-12

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝
Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԽԸՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 7 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12034 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.034

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՀԱՅԱԳԷՏԸ

Պարտէզակի զաւակ: Մխիթարեան միաբան: Վաստակաւոր հայ գրականութեան՝ Հ. Արսէն Ղազիկեան իր ուրոյն ու արժանաւոր տեղը կը գրաւէ հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Մեր զոյգ Մխիթարեան միաբանութիւնները, Վենետիկինն ու Վիէննայինը, հայ ազգին պարգեւած են արժէքաւոր, հմուտ, անխոնջ աշխատող ու պրպտող հոգեւորականներ, որոնցմէ մէկն է Հայր Ղազիկեան:

Անմահ Մխիթար աբբայի գործը շարունակած են իր աշակերտներն ու յաջորդները՝ հայ մշակոյթի անդաստանը ճոխացնելու սրբազան գործին նուիրելով իրենց ամբողջ կեանքը:

Հայ ժողովուրդը այսօր երախտագիտութեամբ կը յիշէ անունները Ալիշանի, Աւգերեանի, Աւետիքեանի, Բագրատունիի, Զարբհանալեանի, Ջօհրապեանի, Հիւրմիւզեանի, Չամչեանի, Ջախջախեանի, Սիւրմէլեանի եւ Վենետիկի միաբանութեան այլ վաստակաւոր մտաւորականներուն:

Վիէննայի Ուխտը նոյնպէս հայ ազգին պարգեւած է Հ. Արսէն Այտընեանի, Հ. Յակոբոս Տաշեանի եւ Հ. Ներսէս Ակինեանի եւ ընկերներուն պէս անմոռանալի դէմքեր:

Հ. Արսէն Ղազիկեանի համար բսուած է թէ երրորդութիւն մը կը կազմէ իր միւս երկու անուանակիցներուն՝ Հ. Արսէն Բագրատունիի եւ Հ. Արսէն Այտընեանի հետ: Ճիշդ է այս դասաւորումը: Բագրատունի, Հայկ Դիւցազնի հեղինակը, դասական գրականութեան կարգ մը հրաշակերտները թարգմանած է գրաբարով: Ղազիկեան նոյնպէս դասական բազմազգի հեղինակներու գործերը թարգմանած է աշխարհաբարով եւ աւելի լայն ատրճանաչափով:

Իբրեւ հայագէտ, զինքը կը նմանցնեն Հ. Արսէն Այտընեանի, հեղինակ «Քննական քերականութեան հայերէն լեզուի» մեծարժէք գիրքին (Վիէննա, 1866):

Հ. Ղազիկեանի գրական վաստակը կարելի է բաժնել երեք մասի.— թարգմանիչ, մատենագէտ եւ հայագէտ:

Իբրեւ թարգմանիչ իր տուած գործերու ցանկը, առանձին կուտանք ներսի էջը:

Իբրեւ մատենագէտ իր հոյակապ գործն է՝ Հայկական նոր Մատենագիտութիւն եւ Հանրագիտակ հայ կեանքի, որ կը պարունակէ 1512էն սկսեալ մինչեւ 1904 հրատարակուած գիրքերու մանրամասն ցուցակը, ճշգրտութեամբ եւ ընդարձակ տեղեկութիւններով՝ դասաւորուած այբուբենական կարգով: Կը բաղկանայ երկու մեծադիր հատորներէ՝ 2080—306 սիւնակ, տպուած 1905–1912ին: Դժբախտաբար կիսաւարտ մնացած է այս խիստ գնահատելի եւ օգտակար աշխատասիրութիւնը, որ չէ շարունակուած Յ տառէն վերջ: Ո՛չ մէկ միաբան յարդ համարձակած է լրացնել Հ. Ղազիկեանի այս երկը, ինչպէս շարունակող չէ ունեցած Հ. Սուքիաս Էփրիկեանի Բնաշխարհիկ Բառարանը, որ 1905ին կանգ առած է Կ տառին վրայ (Կոստանդնուպոլիս):

Իբրեւ հայագէտ՝ վերջին ծայր բծախնդիր էր մեր ոսկեդարեան քերականութեան եւ ուղղագրութեան օրէնքներուն. ուշադրութեամբ կը հետեւէր հայերէն թերթերուն եւ կը մատնանշէր սխալները, ինչպէս երբեմն Հորոյ՝ պոլսահայ մամուլին մէջ: Հայ խմբագիրները Հորոյի պէս զինքն ալ մկրտած էին «հայերէն լեզուի ոստիկան»:

1923ին հրատարակեց Հայ լեզուի ուղղագրական դասերը, իսկ 1930ին Մի՛ գրէք ... այլ գրեցէք, որ 1932ին երկրորդ տպագրութեան արժանացաւ: Այս գիրքը այսօր ալ կրնայ իբրեւ ուղեցոյց ծառայել մեր գրողներուն եւ ուսուցիչներուն:

Եւ սակայն դասական հեղինակներու թարգմանութեանց մէջ բնագրին հաւատարիմ մնալու բծախնդրութիւնը յաճախ աւելի ծանր կշռած է քան ընթերցումը հաճելի դարձնելու մտահոգութիւնը:

Անմոռանալի պիտի մնայ իր բերած թանկագին նպաստը հայ մշակոյթին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

1870

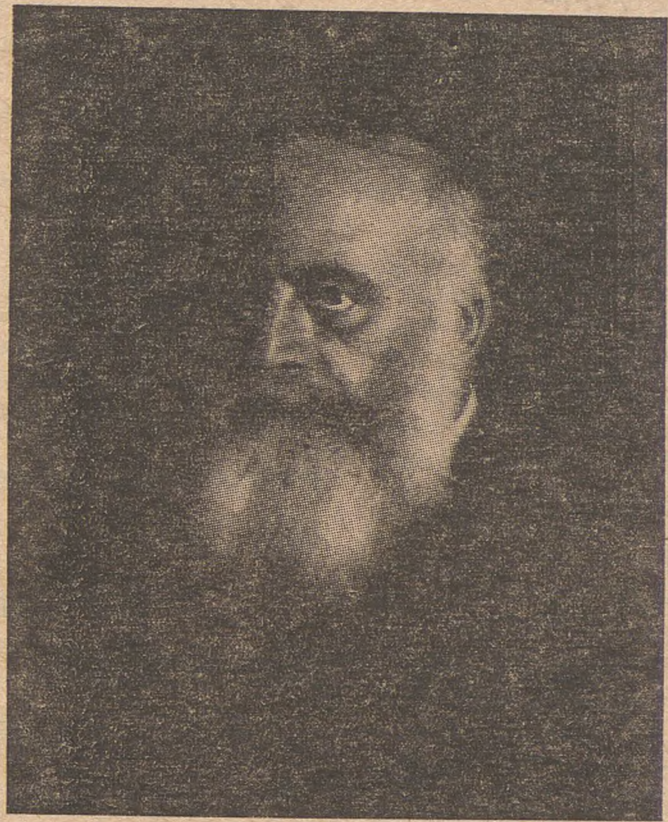

1970

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍՆԻՆ ՎՐԱՅ

Երրորդ անգամն ըլլալով, ամերիկացի երկու աստղանաւորդներ ոտք դրին լուսնի վրայ:

Առաջին անգամ 1969 Յուլիսին էր, որ Արմսթրոնկ եւ Ալտրին յաջողած էին իրականացնել մարդոց դարաւոր երազը՝ չըրջագայիլ լուսնի մէջ: Երկրորդ փորձը յաջողութեամբ պսակած էին այս անգամ Քոնրատ եւ Պին, 1969 Նոյեմբերին:

Լեմի բաժանումը մայր զանգուածէն կանոնաւոր ձեւով կատարուեցաւ Ուրբաթ ժամը 5,50ին: Շեփըրտ եւ Միչըլ տեղ գրաւած են Լեմի մէջ, որ զանգաղ ընթացքով մը վայրէջք կատարեց: Պահ մը փոքր դժուարութիւն մը երեւան եկաւ վայրէջքի ընթացքին, սակայն Հուսթընի գիտնականները մտավախութիւն չունեցան եւ հրամայեցին աստղանաւորդներուն շարունակել վայրէջքը: Մէկ վայրկեանի յապաղումով է, որ Լեմը ժամը 10,18ին հաստատուեցաւ լուսնի վրայ, Ֆրա Մորօ կոչուած հրաբխային վայրին մէջ: Աւելցնենք, որ Լեմը հաստատուած է նախօրօք ճշդուած վայրին մօտ, հազիւ 20 մեթր հեռու, ինչ որ ցոյց կուտայ գիտական մտքի ճշգրտութիւնը:

Երկու աստղանաւորդները Ուրբաթ եւ Շաբաթ օր երեք անգամ դուրս ելան իրենց «խցիկ»էն եւ պտըտեցան մինչեւ երեք քիլոմեթր շրջագիծի մը վրայ: Գիտական փորձեր կատարեցին եւ, միեւնոյն ժամանակ, հաւաքեցին հող, ժայռակտոր, որպէսզի քննութեան ենթարկուին յետագային Հուսթընի մասնագէտներու կողմէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՔԱՐԻ մէջ Նախագահ Փոմփիտու ընդունուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ: Նախագահ Սէնկոր շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի Նախագահին, շեշտելով. «... Վերջապէս ուրախ եմ երկրիս մէջ ընդունելու լիսէի հին դասընկեր մը եւ բարեկամ մը»: Փոմփիտու, իր պատասխանին մէջ, ոգեկոչած է իրենց հին բարեկամութիւնը եւ կտրած ճամբան ու իր ուրախութիւնը յայտնած որ առիթն ունեցած է ծանօթանալու Սենեկալի կենդանի իրականութեանց հետ որպէսզի զանոնք աւելի լաւ հասկնայ:

ԼՈՌԷՆԻ հանքերուն մէջ ընդհ. գործադուլը մեծ արձագանգ գտաւ բոլորը հետեւած ըլլալով հրահանգին: Թղթատարի գործադուլը կը վերջանար Շաբաթ գիշեր: Նախարարութիւն եւ սենտիքա համաձայն չեն սակայն շարժումին ծաւալին մասին, մինչ սենտիքաները կ՚ըսեն թէ 70էն 80 առ հարիւր էր մասնակցողներու թիւը, Նախարարութիւնը 20 առ հարիւրի մասին կը խօսի: Հաւանաբար պէտք է միջին մը գտնել: Վախ կայ սակայն որ շարժումը վերսկսի:

ԻՍՐԱՅԷԼ մտահոգ է Արաբ Մ. Հանրապետութեան բուն նպատակներէն բանակցութեանց ընթացքին, մանաւանդ որ Միացեալ Նահանգները խանդավառութեամբ ընդունած են Սատաթի առաջարկը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ շատ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ ծայրայեղ կուսակցութեանց միջեւ: Առջի օր Քաթանզարոյի եղեռնափորձը, որ մէկ հոգիի մահուան եւ 9 հոգիի ալ վիրաւորուելուն պատճառ եղաւ, աւելի լարած է ջիղերը եւ ծանր դէպքերու վախը կայ երկրին մէջ:

ՓԱՐԻԶ Ռիւ տը Ռիշըլիէօ, երկու աւազակներ կրցած են գողնալ ծանօթ դրամագէտ Վէնչոնի ամբողջ ունեցածը որ երկու միլիոնի արժէք ունի (200 հին միլիոն):

...ՄԵՂԱ՛Յ, ՄԵՂԱ՛Յ ԱՐԱՐԱՏԻՆ

Ահազանգ մըն էր, զոր կը հնչեցնէր 1929ին, Սփիւռքի ամէնէն հարազատ գըրագէտը.

«... Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, մեղա՜յ, մեղա՜յ Արարատին»:

Նահանջը չդադրեցաւ տասնեակ տարիներու ընթացքին, այլ մանաւանդ շեշտուեցաւ հոն՝ ուր պէտք չէր, հայրենիքի ծոցին մէջ: Ուղղագրութիւնն ու օտար բառերու անընդունելի ներմուծումը հասան այլանդակութեան եւ կտրեցին բոլոր մրցանիշները: Ու այսօր սովետահայ մամուլը մեզի կը շնորհէ սա տեսակ «փառաւոր» հայերէն մը, զոր իբրեւ հանելուկ կրնանք ներկայացնել մեր ընթերցողներուն.—

«Լեֆիստական կոմֆուտների դեղատոմսով ստեղծելու ուտիլիտար, արուեստի թէորիա եւ պրակտիկա, արուեստը ենթարկելով արանդուր դիզացիայի: Դա գրողի պրոֆանացիա է, որ վուլգարացիայի է ենթարկում Մարքսի հիմնական սկզբունքը»...

Թէ խորթ վարչականդի մը Պալէն աւելի պապական ծառաները աղճատեն մեր դասական ուղղագրութիւնը ու զայն պարտադրեն, յանուն հաւանաբար մարքսլենինեան սկզբունքներու, արդէն մէկ պատկերն է մեր անսահման ողբերգութեան: Բայց երբ մարդիկ փութկոտութիւնը կը հասցնեն հոն, ուր կ՚ընեն ինչ որ պարտադրուած չէ, այսինքն հայերէնը կը վերածեն վոլափիւքի, այս արդէն պիտի ըլլար զուարճալի եթէ չըլլար եղերական եւ գայթակղեցուցիչ:

Ու գայթակղութիւնը դեռ աւելի կը ծաւալի, երբ կը տեսնենք որ Արտասահմանը, որու վերջին եւ հիմնական կոչումն է պահպանել ու պաշտպանել դասական ուղղագրութիւնը եւ մեր անաղարտ հայերէնը, օրէ օր տեղի կուտայ ստրուկի խղճալի հոգեբանութեամբ մը:

Արդարեւ ո՞վ կը ստիպէ Սոֆիայի «Երեւան»ին կամ Պուքրէշի «Նոր Կեանք»ին, որ հրաժարին դասական ուղղագրութենէն: Ու հատուածականութիւն թող չնկատուի երբ ծիծաղելի գտնենք որ Սոֆիայի «Երեւան»ը ուղղագրութենէն ետք, որդեգրէ նաեւ իր չգիտցած լեզուն, այսինքն՝ արեւելահայերէնը:

Ցաւը շատ խոր է եւ կը կարօտի լուրջ անդրադարձումի: Երբ ոմանք, համակերպած այլեւս Սփիւռքի հոգեվարքին, միայն Երեւանէն կը յուսան Հայոց ապագան ու փրկութիւնը, թող չմոռնան որ եթէ անուրանալի է հայրենիքի կենսական դերը, հայրենիքին ալ ճիտին պարտքն է գիտակցիլ իր պատասխանատուութեան, որպէսզի Մեծասքանչը չվերածուի այն հանելուկ լեզուին որմէ նըմոյշ մը տուինք քիչ վեր:

Օրերը եւ ժամերը անցան, եւ Սփիւռքը պարպուեցաւ, ամայացաւ: Չկան այլեւս անոնք որոնք չունէին հաւցուցին եւ աչքի լոյս քամեցին յանուն մայրենիքի: Ու երբ այսօր կ՚ոգեկոչենք մէկը այն երեք մեծ Արսէններէն, որոնք իրենց աղօթքին խորանը ըրած էին Հայոց լեզուն, տխրութեան մշուշ մը կը քօղարկէ մեր հոգին, ի տես գործուած աւերին:

Մշակութային կապերը իմաստէ զուրկ կը մնան եթէ նախ եւ առաջ չխօսինք նոյն լեզուն, գոնէ բառական իմաստով, վասնզի այս ընթացքով, վաղը՝ հայրենիքի մէջ է որ պիտի ստիպուինք ըսել՝ կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, մեղա՜յ, մեղա՜յ, Արարատին:

«ՅԱՌԱՋ»

ՎԱՍՏԱԿԵՑԱՒ ԵՒ ԱՍՏ ՀԱՆԳՉԻ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՎՐԴ. ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մխիթարեան Միաբանութիւնը մեծա–նուն վարդապետին ծննդեան հարիւրամ–եակը իրաւամբ յարմար առիթն է նկա–տեր անոր աճիւնները Փատովայի գերեզ–մաննոցէն փոխադրելու Վենետիկ, Ս. Ղազար, մայրավանքի հողին ծոցը ամփո–փելու համար, միւս բազմաթիւ անուա–նի կամ համեստ այլ վաստակաւոր միա–բանակիցներու կողքին:

Ծանօթ է որ Հ. Արսէն Վրդ. Ղազիկ–եան վախճանեցաւ Փատովա, հազիւ 66 տարեկանին, այլեւս անօգուտ գործողու–թենէ մը վերջ:

Ուշացած բայց մեծ գոհունակութիւնն ունիմ ես, ի վերջոյ այդ փոխադրութիւ–նը կատարուած ըլլալուն, որովհետեւ իր մահուան առթիւ այս թերթին մէջ իսկ երեւցած տողերուս վերջաւորութեան, անդրադառնալով Ալիշանի տապանագրին — «Վաստակեցաւ եւ աստ հանգչի» — ըսած էի որ Հայր Արսէն վաստակեցաւ եւ հոն պէտք է հանգչի:

Միաբանութիւնը իր կանոնագրական օրէնքները կրնայ ունենալ եւ պէտք է ու–նենայ, Հայր Արսէն կրնայ լիովին յար–գած ըլլալ կամ ոչ իր միաբանական պար–տաւորութիւնները: Այդ պարագաները որոնք ոմանց առաւել կամ նուազ չափով ծանօթ էին առենօք, այլեւս վերարծար–ծելու հարց չի կրնար ըլլալ եւ անցեալին կը պատկանին: Կրնան առ առաւելն չա–հագրգռել հայ գրականութեան պատմու–թեամբ հետաքրքրուողները:

Բարեխինդ իրողութիւնը կայ ներկա–յիս: Հայր Արսէնի աճիւնները փոխադրը–ուած են Ս. Ղազար, ի հանգիստ վերջ–նական եւ մենք շնորհակալ ենք Գերա–պայծառ Աբբահօր եւ Գերյարգելի Ցա–ռաջիկաներու ժողովին իրենց տնօրինու–թեանը համար:

Հայր Արսէնի գրականութիւնը առա–ւելապէս Թարգմանական գրականութիւն եղաւ, ճանչցընելէ աւելի ընդհանրացուց միջազգային տարողութեամբ հեղինակ–ներ, եւ այդ ճամբով իսկ կոկեց, յղկեց, շնորհք տուաւ մեր լեզուին, կարգ կանո–նի բերաւ:

Խոր հայկաբան էր, արտակարգօրէն հմուտ գրաբարի եւ այդ իսկ պատճառաւ իր բացառիկ դերն ունեցաւ արդի աշ–խարհաբարի կանոնաւորման մէջ: Անվե–րապահ կուսակից բիւրեղացած աշ–խարհաբարի, կը չեշտէր սակայն որ այդ աշխարհաբարը պէտք չէ անջատէ իր ար–մատը գրաբարէն եւ անկէ ծծէ գինք զօ–րացնող աւիշը: Այս գաղափարը, ըստ ե–րեւոյթին հակասական, հիմնովին ճշմա–րիտ է սակայն, որովհետեւ կարելի չէ ջղուտ ու ճկուն աշխարհաբար մը ունե–նալ առանց գրաբարի նպաստին:

Բացառութիւն մը չէր տար, գրեթէ միշտ յանպատրաստից, առանց որ անմի–ջապէս բացատրութեան չհետեւէր նախ–նեաց գրականութենէն, ոսկեդարեան, արծաթէ դարու կամ չարական մէջբե–րում մը, ըսածը հիմնաւորելու համար, այնքան խոր էր իր հմտութիւնն ու պա–շարը: Ի բնէ չէն ու զուարճարան, իր գասաւանդութիւնները հաճելի մթնոլոր–տի մը մէջ կ՚ընթանային եւ առավ իսկ մեր, իր աշակերտներուն նախընտրու–թեան արժանացած: Կը խղճար գրաբարի նրբութիւններուն մտերմանալու մեր ըս–պառիչ ճիգերուն վրայ, երբ ըստ իրեն «Հայեանի աղջիկները Եղնիկը կլլած էին» զուարճացնելով եւ զարմացնելով մեզ այդ արտակարգ աղջիկներուն կո–կորդային տարողութեան չափին վրայ:

«Հայ գրականութեան եղը» անուանած էր զինք առենօք երգիծաբան մը: Այո՛, մեր գրականութեան, առաւելապէս մեր լեզուին հուժկու եղը եղաւ իր ամէնէն վսեմ, իր ամէնէն աղնուական իմաստով: «Բարբարոս Տաղեր»ու հեղինակ իտալա–ցի Ճոզուէ Քարտուչչիի «եղը» հիանալի բանաստեղծութեան իմաստով, որ Թարգ–մանած ենք աշակերտներս Հ. Արսէնի թելադրանքով եւ հսկողութեամբ: Լուծը վիզին արօրը քաշող հանդարտաքայլ այլ զօրեղ եզի մը պէս, մեր լեզուին հողը ճեղքեց, ակօսներ ղծեց վարպետ առատ

բերքերու հրաւէրով ու խոստումով:

Թարգմանական գրականութեան մեծ վարպետ մը եղաւ, գրականութիւն մը՝ որ այսօր առաւելապէս ի պատուի է առ հասարակ քաղաքակիրթ ազգերու գրա–կանութեան մէջ եւ նկատելի նպաստ մը կը բերէ անոնց մշակոյթին:

Բազմաթիւ են իր թարգմանութիւննե–րը: Հոմերոսի Իլիականէն ու Ոդիսակա–նէն մինչեւ Վիրգիլիոսի Ենէականը, Տան–թէի Աստուածային Կատակերգութենէն (Դժոխք, Քաւարան, Արքայութիւն) մին–չեւ Թորքուաթօ Թասսոյի Երուսաղէմ Ա–զատեալը, Արիոսթոյի Կատաղի Օրլան–տոյէն մինչեւ երրորդ դարու կեղծ վի–պերգակ Օսիանի հետեւողութեամբ եւ խորամանկօրէն անոր վերագրած Սկով–տացի Մաքֆերսոնի երգերը, Վիքթորիա Աղանուր իտալահայ բանաստեղծուհիին Ցաւիտենական գրոյցէն մինչեւ անհաւատ Ճովաննի Փափինիի Յիսուսի կեանքը: Պէտք է ընդգծել սակայն որ դասական–ներու թարգմանութիւններուն մէջ ակ–ներեւ է միւս մեծ Արսէնին, Բագրատու–նիի գրաբար թարգմանութիւններուն ազ–դեցութիւնն եւ օգտագործումը:

Բացառիկ ու մեծարժէք, հայ մշակոյ–թին մեծ նպաստ մը բերող գործ մըն ալ իրականացուցած էր, Հայոց գրականու–թեան մատենագրութիւնը՝ ուր կը յիշա–տակուէին սկիզբէն մինչեւ իր օրերը կա–տարուած հեղինակութիւններն եւ անոնց հեղինակները:

Աքսոր ելլելուն, որովհետեւ այդ չա–րաշուք օրերուն Թուրքիա գտնուելուն ինքն ալ ճաշակեց աքսորին եւ աղէտին ամբողջ դառնութիւնը, խնամքով թաղեր էր Պարտիզակ ձեռագիրը: Դժբախտաբար աքսորէ վերադարձին ի զուր փնտռեց թաղածը: Ոճրագործ ձեռքեր իրմէ առաջ հաներ էին եւ ցրուեր հովին: Յետագա–յին կրկին ձեռնարկեց երկին խմբագրու–թեան, դժբախտաբար ժամանակը, մի–ջոցներն եւ աղբիւրները պակսեցան իրեն եւ կիսաւարտ մնաց գործը:

Հայոց լեզուի ոստիկանը կոչած էին զինքը: Թերեւս ամէնէն յատկանշականն եւ ամէնէն դրականն էր իրեն համար այդ դերը իր գործունէութեան մէջ ի սպաս Մեծասքանչին:

Յիշեցէք իր «Մի՛ գրէք, այլ գրեցէք»–ներու շարքը՝ որ հատորով մըն ալ հրա–պարակուեցաւ յետագային: Խստօրէն ձաղկեց, կշտամբեց այլ եւ խրատեց այն բոլոր այլանդակ սխալներուն համար՝ որոնք կ՚երեւէին ծանօթ, նոյնիսկ համ–բաւի տիրացած գրիչներու տակ, Նա–ւասարդ, Բարձրավանք, Հայրենիք հան–դէսներէն մինչեւ լրագրական առօրեայ խմբագրականներն ու պարզ լուրերու թարգմանութիւնները:

Դժբախտաբար իր ոստիկանական ազ–դեցութիւնը, ինքնաշարժի անխոհեմ վա–րիչ մը յանդիմանող եւ քանի մը մեթր անդին մոռցուող պարզ ոստիկանի մը ազդարարութենէն անդին չանցաւ: Պարզ օրինակ մը յիշելու համար միայն, տա–րիներով չունչ սպառեց, բարկացաւ, պո–ռաց կանչեց, «օրուայ, տարուայ, առեն–ուայ»ներուն դէմ փոխանակ «օրուան, տարուան, առենուան» ճչցրիտ ձեւին: Կամ «ուր, ուրեմն, ուրեք, ում, ումեմն, ումեք» կաղապարին հետեւողութեամբ «երբ, երբեմն, երբեք» պահանջեց փոխա–նակ «երբէք»ի:

Կրնա՞ք ըսել թէ քանիներ օրուան կամ երբեք կը գրեն փոխանակ օրուայի եւ երբէքի, պարզ թղթակցութենէն մինչեւ խմբագրականներն ու գրական յաւակնու–թիւնները: Շատ պզտիկ է տոկոսը:

Տակաւին «օրուայ» կամ «երբէք» ինչ անմեղունակ մեղքեր են, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, «ռըքորտային թիմ»երուն կամ «կուլտուրային էվոլուցիա»ներուն բաղդատմամբ որոնցմով կը վխտայ Հա–յաստանի մամուլը եւ որ կարդալու, այլ մանաւանդ հասկնալու համար մեր դիտ–ցած հայերէնը անբաւարար է եւ բազմա–լեզուեան հմտութիւն կը պահանջէ: Կ՚ե–րեւի երկրի ժողովուրդին «մասսան» օժ–տուած է այդ հմտութեամբ, քանի որ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅՐ ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

Մխիթարեան Միաբանութեան գրական դէմքերէն երկու նշանաւոր մատենագիր–ներու ծննդեան հարիւրամեակը կը զու–գադիպի իրարու:

Երկուքն ալ Պարտիզակէն են, Հ. Արսէն Ղազիկեան՝ ծնած 8 Հոկտեմբերին եւ Հ. Վարդան Հացունի՝ ծնած 10 Յուլիսին, ճիշդ դար մը առաջ. առաջինը նուիրուած հայ լեզուին, երկրորդը՝ հայկական հնա–խօսութեան:

Ղազիկեան պատանին Եղիշէ Դուրեա–նին առեն մը աշակերտելէ ետք Պարտի–զակին մէջ, կ՚անցնի Պոլիս՝ մղուած կեանքի պայքարէն: Գործ կը փնտռէր ապրելու համար, դեռ հոգեւորականի գաղափարականը չէր հրապուրած զինքը: Պոլսոյ տպարաններուն մէջ գրաշարու–թեան տալով ինքզինքը ժամանակ մը, հետամուտ եղաւ նաեւ իր ինքնազարգա–ցումին: Աշխոյժ գրաշար էր: Թէոդիկ կը պատմէ թէ Գրաշարաց Ընկերութեան մէջ օր մը մրցումի կ՚ելլեն գրաշարները. Ղազիկեան Ղազարոս «Ոըքորը կը կոտրէ,

մէկ օրուան մէջ երկու Փորմա շարելով, այսինքն 32 էջ, տճ. 16 փունթօ»:

Մխիթարեան վարդապետներու ծանօ–թութիւնը Պոլսոյ մէջ փափաքը կ՚արթըն–ցնէ անոր մէջ՝ անցնելու Վենետիկ, ուր կար աւելի կարեւոր եւ աւելի եւրոպա–կան ոճով կազմակերպուած տպարան մը: Հոս ալ Ղազարոս ցոյց կուտայ մտքի եւ ձեռքի տարօրինակ աշխուժութիւն: Սա–կայն նախախնամութեան ծրագիրը ուրիշ էր իրեն համար:

Մխիթարեան վարդապետներու ծանօ–թութիւնը տպաւորիչ կ՚ըլլայ Ղազարոսին վրայ, որ կ՚որոշէ նուիրելու ինքզինքը հոգեւորական ու գրական կեանքի: Ե–ռանդուն կերպով կը փարի ուսումներուն եւ կը հասնի իր նպատակին, կը լրացնէ ուսումնական ընթացքը եւ կը ձեռնա–դրուի կուսակրօն քահանայ 1895ին:

Հ. Արսէն Ղազիկեան իր երիտասար–դութեան առաջին տարիներէն յայտնուե–ցաւ հայ լեզուի պաշտպանութեան հա–մար զինուած մեծ ուժ մը, ուխտեալ մը, հայ գրի անխոնջ մշակ մը, աշակերտ մը Բագրատունիին, որուն դասական թարգ–մանութիւնները խորապէս ուսումնասի–րած էր: Գրուած էր կարծես անոր ճակ–տին վրայ աշխարհաբարի Բագրատունի մը ըլլալու կոչումը:

Ղազիկեանի մէջ կայ, ուրեմն, հայա–գէտ մը՝ որ կը հսկէ հայերէնի մաքրու–թեան վրայ, եւ դասական թարգմանիչ մը: Կայ երրորդ անձ մըն ալ՝ մատենա–գէտը, ծովածաւալ հմտութեամբ, հեղի–նակ Հայկական Մատենագիտութեան:

Այս երեք անձերն առանձին կրնային բաժնուած ըլլալ տարբեր դէմքերու վրայ եւ նշանաւոր դարձնել իւրաքանչիւրն ալ:

Հայերէնի սէրն ու գուրգուրանքը այն–քան զօրաւոր եղած է իր մէջ՝ որ իր բո–լոր զրոյցներէն, խօսքերէն կը ցոլար այդ պաշտամունքը եւ իր նուիրումը: Մա–մուլը կոչած էր զինքը «Պահապան հրեշ–տակ հայ լեզուի», ոչ որովհետեւ գրած էր Ուղղագրական դասեր եւ կամ Մի՛ գրէք... այլ գրեցէք հատորիկները, այլ ամէն տեղ, ամէն առիթին, օրաթերթե–րուն մէջ կամ դասախօսութիւններուն ժամանակ՝ իր անյաղթելի կեցուածքով զինուած էր պաշտպանել իրաւունքները լեզուական օրէնքներու եւ ճաշակի պա–հանջներուն:

Իսկ մատենագէտը իր մէջ մտասեւե–ռում մը դարձած էր 1898էն ի վեր, «Ինչ–պէս ես (կ՚ըսէ ան), նոյնպէս ամէն հայ անհատ կը փափաքի կարդալ, իմանալ ինչ որ գրուած է իր ազգին վրայ... ես ուզեցի տալ ամէն Հայու ձեռք գիրք մը՝ ուր խտացած ըլլան անոնք բոլոր. գիրք մը որ իր մէջ գրատուններ բովանդակէ»:

Սակայն այս ձեռնարկը իրեն մեծ գո–հունակութիւններ, ժամանակի ահաւոր կո–րուստ արժած է, ու ինքը թողած՝ ինչ–պէս կ՚ըսէ ուրիշ տեղ մը (Ցառաջաբան Մատենագիտութեան) ծաղկազարդ ճամ–բան, որ գրական թարգմանութիւններու հաճելի զբաղանքն էր, քալած է ապառա–ժուտ վայրերէ, մագլցած է փշոտ զա–ռիվերներէ: Յամառ եւ ապերախտ գործ մը՝ որ աշխատաւորը կը յոգնեցնէ, կը տանջէ անոր խելապատակն ու երեւակա–յութիւնը, կը լեցնէ յիշողութիւնը գրքե–րու եւ լրագիրներու անուններով, թիւե–րով, թուականներով, սկսեալ 1512էն, երբ սկիզբ առած է հայկական տպագրու–թիւնը: Ու ցաւալին այն է՝ որ առատա–պանքով արդիւնաբերուած հսկայ աշխա–տանք մը աղէտի կը մատնուի, կը կոր–սուի Պոլիս կամ Պարտիզակ, անսահման վիշտ պատճառելով հեղինակին: Եւ ո–րովհետեւ ո՛չ յուսահատող մէկն էր Ղա–զիկեան եւ ոչ ալ աշխատանքէն սարսա–փող, վերստին կը ձեռնարկէ: Գործը, սակայն վերստին ձեռք զարնելէն ետքն ալ, կիսաւարտ մնացած է մահուան պատճառով:

Ով որ անգամ մը տեսած է իր Հայկա–կան Նոր Մատենագիտութիւն և Հանրա–գիտարան հայ կեանքի՝ կրնայ իրապէս հասկնալ այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնցմէ անցած է ան, եւ հասկնալ նաեւ անոր արժէքը, կարեւորութիւնը՝ հայկա–կան ուսումներու, բանասիրութեան, քննական աշխատանքներու համար որոնք

ՄԻ՛ ԳՐԷՔ ՓԱՌԱՅԵՂ ԱՅԼ ԳՐԵՑԷՔ ՓԱՌԱՀԵՂ

Ձեռքս թերթ մ՚ունիմ, որ միշտ փառայեղ կը գրէ, չկայ այսպէս բառ. պիտի ըլլայ փառահեղ:

Հին բառ չէ, գործածուած է Ոսկեփորիկներու եւ Ցայսմաւուրքներու մէջ: «Այր մեծաշուք եւ փառահեղ»: Ուրիշ է ծայրայեղ բառը, նոյնպէս բազմայեղ, խելայեղ, որոնք կազմուած են յեղ արմատով, եւ բոլորովին տարբեր իմաստ ունին:

Եղ ածանցով ալ կազմուած չի կրնար ըլլալ. այն ատեն փառեղ պիտի ըլլար, ինչպէս ջուք՝ ջքեղ, ահեղ, ընչեղ, մագեղ, անձնեղ, զօրեղ, ակնջեղ եւայլն. ածանց մը որ շատութիւն՝ ճոխութիւն կը ցուցնէ:

Իմաստը կա՛մ տեղ փառօք, կամ որ փառք կը հեղու դէպի դուրս. ինչպէս արիւնահեղ, որ արիւն կը հեղու, կը թափէ: Բայց ճիշդ է տեղ փառքովը: Միացած առանց յօդակապի, որովհետեւ տեղը ձայնաւորով կը սկսի. կ՚ըսուի նաեւ տեղափառ, ինչպէս յաղթանդամ, անդամայաղթ: Ուստի

Մի՛ գրէք
ՓԱՌԱՅԵՂ
այլ գրեցէք
ՓԱՌԱՀԵՂ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ընականաբար նախ անոր սահմանուած է այդ մամուլը:

Եւ ըսել որ Ոխկարներ «քիւլօն» ունեցան (օտարահայ բառի մը գործածութիւնն ալ ես թելադրեմ իրենց) «Հաստուածային տխալեկտ», կերպով մը անկատար զարգացածներու լեզու որակելու մեր հայերէնը, արեւմտեան ճկուն, ջըղուտ հայաշունչ, արի ու կայտառ հայերէնը, մէկ խօսքով Հայր Արսէնի հայերէնը՝ որուն կատարելութեան հասնելու համար տակաւին շատ բան կը պակսի իրենց:

Ներկայ յօդուածը յաւակնութիւնը չունի մեծ Հայր Արսէն Ղազիկեանի հսկայ գործունէութեան ամբողջական պատկերն ըլլալու: Հպանցիկ ակնարկ մըն է միայն, իր ծննդեան հարիւրամեակին եւ աճիւններուն Ս. Ղազար փոխադրութեան առթիւ:

Պարտիզակցի մանուկ մը, Ղազարոս Ղազիկեան, Ս. Ղազարի շունչով եղաւ մեծ Հ. Արսէն Վրդ. Ղազիկեանը եւ հիմա կը հանգչի այլեւս անոր հայրենի եւ նուիրական հողին ծոցը:

Վաստակեցաւ եւ աստ հանգչի:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՁ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԸ

1870–1970

Տարին կը լրանայ: Շուտով կը թեւակոխենք 1971ը: Յոյս ունէի որ մատենագիտական հմտութիւնով սպառազէն մեր գրողները մոռացութեան պիտի չտային նաեւ թարգմանական հայ գրականութեան մեծ վարպետ, հայ լեզուի քերականական կանոններուն քաջահմուտ, նաեւ մարակը ձեռքին՝ թերթերու մէջ սպրդած լեզուական այլանդակութիւնները անխնայ հարուածող անժխտելի մեծութեան՝ Հ. Արսէն Ղազիկեանի ծնընդեան հարիւրամեակը:

Պարտիզակցի համեստ ընտանիքի մը զաւակն էր Հայր Արսէն Ղազիկեան:

Ծնած էր 1870ին, Պարտիզակի մէջ ուր ստացած է իր նախնական կրթութիւնը: Ժամանակ մը գրաշարութիւնով զբաղելէ յետոյ, ուսման ծարաւը զինք կը մղէ երթալ Վենետիկ, Մխիթարեան Հայրերու կերտած հայագիտական տաճարը՝ հազիւ 18 տարեկան հասակին:

1888-1895 տարիներուն, յարատեւ աշխատանքով եւ տքնաջան ճիգերով, եօթը տարուան ուսանողական շրջանին, լիովին կը տիրանայ հայերէնի, աշխարհաբար թէ գրաբար, իտալերէնի, ֆրանսերէնի, անգլերէնի, ինչպէս նաեւ լատիներէնի եւ յունարէնի:

Հայր Արսէն Ղազիկեանի ծառայութիւնը՝ հայ մատենագրութեան անդաստանին մէջ, գերազանցապէս կը կայանայ համաշխարհային արժէքով համբաւուած գլուխ գործոց դասական ստեղծագործութիւններու թարգմանութեանց մէջ: Այս մարզին վրայ, մինչեւ 1900 թուական, իր թարգմանութիւնները կը կատարէ գրաբար լեզուով: Առաջին այս շրջանին է որ լոյս կ'ընծայէ Լէոփարտիի «Հատընտիր քերթուածք»ը, Վիքթորիա Աղանուրի «Լուրթիւնը», Թէնիսընի «Մահ Արթուրոյ» քերթուածները:

Թարգմանական իր աշխատանքներուն երկրորդ շրջանին, երբ կը ձեռնարկէ դասական այլ գլուխ գործոցներ աշխարհաբար լեզուով, լոյս ընծայելու, հետզհետէ կը թարգմանէ Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւն»էն «Դժոխքի», «Քաւարան»ի եւ «Արքայութեան» հատուածները: Յաջորդաբար լոյս կ'ընծայէ նաեւ Հոմերոսի «Իլիական»ն ու «Ոդիսական»ը, Վիրգիլիոսի «Մշակականք»ը եւ «Ենէական»ը, Որատիոսի «Արուեստ Քերթողական»ը, Միլտոնի «Դրախտ կորուսեալ»ը, Թասսոյի «Երուսաղէմ Ազատեալ»ը, Օսիանի «Քերթուածներ»ը, Լէոփարտիի «Երգեր»ը, Ատա Նեկրիի «Ճակատագիր», «Մրրիկներ» եւ «Մայրութիւն» երեք գործերը, Վիքթորիա Աղանուրի «Երգերն»ու «Յաւիտենական զրոյցը», Պոյիթոյի «Ներոն»ը եւ բազմաթիւ այլ գլուխ գործոցներ, — առաւելապէս դասական գրողներէ:

Իբր հայրենակից եւ իր դասընկերոջ զաւակը, յաճախ կ'այցելէի իրեն՝ երբ Պարտիզակ կուգար կամ Պոլիս կը գտնուէր: Շատ երիտասարդ հասակէս, հիացողներէն մէկն էի Հայր Արսէն Ղազիկեանի թարգմանական լեզուին, որ իր պարզութեամբ հաճելի կը դարձնէր ընթերցումը իր թարգմանութեանց՝ բոլոր դասակարգի ընթերցողներուն: Թարգմանական աշխատանքի մէջ իր հմտութիւնը կ'ապշեցնէր բոլոր անոնք՝ որոնք ականատես կ'ըլլային իր աշխատանքին:

աղբիւր ծառայող հիմնական կոթողի մը: Որքան ալ շատ կարեւոր եւ անհրաժեշտ բաց մը գոցած է Ղազիկեան, բայց անուրանալի է թէ այդ նիւթական աշխատանքը խլած է իրմէ գեղարուեստական թարգմանութիւններու թանկագին ժամանակը: Արփիար Արփիարեան տեսնելով օր մը զինքը՝ լծուած այդ ահաւոր գործին եւ ցաւելով որ այդ մարդուն ժամերը այդպէս կը վատնուէին, ըսած է ուղղակի իրեն. «Այդ գործը ամէն մարդ կրնայ ընել, դուն թարգմանութիւնները նայէ». եւ ուրիշ անգամ մըն ալ նամակով մը Գահիրէէն հետաքրքրուելով Մատենագիտութեան առած ընթացքին մասին, կը մաղթէր որ փութով ազատէր այդ փորձանքէն, նուիրուելու համար իր գլուխ-գործոց թարգմանութիւններուն: (Տես դարձեալ Յառաջաբանը գործին):

Դասական գործերու թարգմանութիւնները իր մեծագոյն արժանիքները կը կազմեն: Ան ծրագրած էր, ըստ իր յայտարարութեան, 50 հատոր գործ թարգմանել: Ուզած էր ըլլալ աշխարհաբարի Բագրատունին: Թարգմանչական այս ծրագիրն ալ, սակայն, մէկէն իր յստակ գիծերով չէր յայտնուէր իր մօտ. փորձերու տարիներէն ետքն է որ բիւրեղացած է գաղափարը եւ առած զինքը բնորոշող ուղղութիւնը:

Արդարեւ 1896էն ան սկսած էր գրաբար թարգմանութիւններով: Դեռ ժամանակները չէին հասունցած: Բայց պիտի չուշանար որ Պոլսոյ «Հայրենիք»էն եւ «Մասիս» շաբաթաթերթին պայծառ ուղղութիւնը, Արփիարեանի մը, Գրիգոր Զօհրապի մը կամ Բաշալեանի մը վճիտ հայերէնի նախամարտիկ պայքարին՝ ինք ալ բերէր իր բաժինը ամուր եւ հիմնական եղանակով: 1896–1900 իր գրական թարգմանութիւնները եղան գրաբար. Վիքթորիա Աղանուրի Լուրթիւնը, Լէոփարտիէն եւ Քարմէն Սիլվայէն կատարուած Հատընտիր քերթուածք, եւ Թէնիսընի Մահ Արթուրոյ, տակաւին հիներուն ոգեւորութեամբ եւ արուեստով՝ չմտան ազգին մէջ: Չէին կրնար ալ մըտնել, կարդացուիլ, սիրուիլ, վասնզի ժամանակները փոխուած էին: Ղազիկեանի ըրած գործը դուրս էր բոլորովին աշխարհաբարի առած հոսանքէն եւ բնականաբար պիտի մնար խաւարի մէջ: Այդ բանը հասկցաւ ան, եւ փոխեց անմիջապէս իր ուղղութիւնը:

Ղազիկեան դարձաւ աշխարհաբարի վարժապետը, պատգամատուն եւ մեծ առաջնորդը՝ այն օրէն երբ դարուս սկիզբը յանկարծ երեւան եկաւ իր արդի հայերէնի թարգմանութիւններով: 1902ին Ճոն Ստուարդ Պլաքի Դաստիարակութիւն անձին արդէն մաքուր, սահուն անխառն աշխարհաբարով էր, հեռու գրաբարի տիրապետութեան առած վնասներէն: Կը յաջորդեն Պոյիթոյի Ներոն ողբերգութիւնը (1902), Օսիանի Քերթուածներ Ա-Բ (1902), Կորնոյի Ճիոգոնտան (1903) եւ Վիքթորիա Աղանուրի Յաւիտենական զրոյցը (1905), ուր վարպետը չափածոյ թարգմանութեան մէջ ալ իր ճարտարութեան ապացոյցը կուտար. Աղանուրի քընարական տողերը քնարական, ներդաշնակ, վճիտ հայերէնով վերածուած՝ պարզապէս հիացում կ'ազդէին, ուր թարգմանութեան ճիգը չէր զգացուեր, կը թուէին անոնք գրուած հայերէն: Ասիկա յաղթանակ մըն էր 1905ին աշխարհաբարի պատմութեան մէջ: Վարուժանի «Սարսուռներ»ը նոյն տարին լոյս կը տեսնէր, իր կարգին տալով ուրիշ ապացոյց մը Մխիթարեաններու ըմբռնումի նկատմամբ: Անշուշտ նկատի չենք առներ անձնական կարգ մը եզականութիւններ, որոնք շատ ուշ ատեն ալ մնացին միշտ եզականութիւններ: Ղազիկեանն է որ Մխիթարեան դպրոցը կը ներկայացնէ ազգին մէջ, ինքն է խօսնակը եւ ինքը պատգամատու վարպետը:

Այդ թուականէն ասդին կը յաջորդէ բեղուն արտադրութիւն մը, հակառակ նոյնիսկ երկար տարիներու ընդհատումներուն, ծանր ու նիւթական զբաղանքներուն ա՛յլ գործերով, որ զինքը կը հեռացնէին սրտին մօտիկ թարգմանութիւններէն: Հոմերոս, Վիրգիլիոս, Որատիոս, Տանթէ, Դասսօ, Միլտոն, Լէոփարտի, Ֆոսկոլօ, աւելի ուշ շրջանին նաեւ Մանծոնի եւ Ճ. Պափինի, մէկիկ մէկիկ հայացան:

Միայն Տանթէի հայացումը իր երրեակ մասերով Դժոխք – Քաւարան – Արքայութիւն՝ բաւարար էր զուգէ արժանիքի մը փառապսակով լուսազարդելու ճակատը իր Թարգմանիչին: Ուրիշ թարգմանիչի մը գործ կրնար ըլլալ յոյն դասական զոյգ դիւցազներգութիւններու հայացումի վիթխարի ձեռնարկը, Իլիականին եւ Ոդիսականին: Նոյնպէս ըսելու է Վիրգիլիոսի եւ Որատիոսի գործերուն հայացումին համար, թողունք Երուսաղէմ Ազատեալի եւ Դրախտ կորուսեալի թարգմանութիւնները, եւ ուրիշ կարգ մը գործերու:

Գրական հայացումներուն շարքը շատ աւելի հարուստ պիտի ըլլար անտարակոյս եւ պիտի անցնէր իր ծրագրած 50 հատորներու թիւէն ալ անդին, եթէ «Հայկական Նոր Մատենագիտութիւնը» չկլանէր զինքը: Իր եռանդը, իր աշխատութիւնը վանքի մէջ առակի կարգ անցած էր. ինչպէս ինքն իսկ կը խոստովանի՝ Դասսոյի 20 երգերը 140 օրուան մէջ հայեցան ձեռքերուն մէջ: Այդ արագութեամբ ո՛րքան գրական հրաշակերտներ դեռ պիտի հայանային:

Տասը գրագէտի եւ թարգմանիչի գործ կատարած այս Մխիթարեանը կը վայելէ ազգին մէջ աննախընթաց եւ անյաջորդ հայ գրի մշակի մը վարկը, որպէս վերահսկիչ հայ լեզուի անաղարտ պահպանութեան եւ որպէս աշխարհաբարի զարգացման գործնականօրէն նպաստող մշակ իր այլազան թարգմանութիւններու վկայութիւններով: Ո՞ւր կը մնան այն Գարագաշները, կամ Գուրդէնները, որոնք գրական աշխարհաբարը կը կարծէին հիմնած ըլլալ, բայց չէին կրցած ազատիլ գրաբարի գերիշխանութենէն: Անոնք չէին կրցած ըմբռնել քսաներորդ դարու սեմին, եւ զայն կանխող տասնեակ մը տարիներու շրջանին Արեւելք – Հայրենիք – Մասիս պարբերաթերթերու զմայլելի յառաջդիմութիւնը, աշխարհաբարի ինքնուրոյն կեցուածքը գրաբարի հանդէպ, նոր ժամանակներու պահանջը: Հ. Արսէն Ղազիկեան պէտք է դար որ Այտընեանի վարդապետականին միացնէր վարպետօրէն նաեւ գործնականը, զգար նոր երիտասարդութեան ճաշակին նրբութիւնը, մտածէր անոնց պէս, անցնէր անոնց գըլուխը եւ ըլլար առաջնորդը աշխարհաբարի նոր շրջանին:

Հ. ՄԵՍՐՈՊ ՃԱՆԱՇԵԱՆ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1899	Ֆրանսուա Կոբէի՝ Գործադուլը	1923	Զ. Ռ. Գամէլլի՝ Երգեծարանութիւն Արուեստի անկման վրայ
1899	Մողկաթյան [illegible]	1923	Որատիոսի՝ Արուեստ քերթողական
1902	Ճոն Պլէքի՝ Դաստիարակութիւն անձին	1923	Ֆոսկոլոյի՝ Տաղ գերեզմանաց
1902	Պոյիթոյի՝ Ներոն (ողբերգութ.)	1923	Վիրգիլիոսի՝ Մշակականք
1902	Օսսիանի՝ Քերթուածներ (Ա-Բ)	1924	Զ. Ռ. Գամէլլի՝ Երգեծարանութիւններ եւ ուրիշ քերթուածներ
1902	Տանթէի՝ Դժոխք	1924	Հոմերոսի՝ Ոդիսական
1903	Կոռնոյի՝ Ճիոգոնտա	1924	Տանթէի՝ Արքայութիւն
1905	Վիքթորիա Աղանուրի՝ Յաւիտենական զրոյց	1924	Ատա Նեկրիի՝ Մրրիկներ
1905	Տանթէի՝ Քաւարան	1925	Վիրգիլիոսի՝ Հովուականք
1909	Ատա Նեկրիի՝ Ճակատագիր	1925	Ռոլանի երգը
1909	Վիպակներ	1925	Իմ Սիտի երգը
1910	Լէոփարտիի՝ Երգեր	1925	Նիբելունգներուն երգը
1910	Վիքթ. Աղանուրի՝ Նոր երգեր	1926	Ճ. Պափինիի՝ Պատմութիւն Քրիստոսի
1910	Վիրգիլիոսի՝ Ենէական	1927	Սոփոկլէսի՝ Իդիպոս Թագաւոր
1911	Հոմերոսի՝ Իլիական	1927	Ճ. Պափինիի՝ Հաց եւ գինի
1911	Դ. Դասսոյի՝ Երուսաղէմ Ազատեալ	1928	Ա. Մանծոնիի՝ Նշանածները
1913	Միլտոնի՝ Դրախտ Կորուսեալ		

Եթէ թարգմանելի կտորը թարգմանուած էր այլ լեզուներու, բոլոր այդ թարգմանութիւնները կը դնէր իր գրասեղանին ճակատը՝ թարգմանելիք էջը բաց վիճակի մէջ: Ապա, երբ կը սկսէր թարգմանել, կը տարուէր ենթադրելու թէ բան մը կ'ընդօրինակէ եւ ոչ թէ կը թարգմանէ: Աչքով կը հետեւէր թարգմանելիք կտորի համապատասխան տողերուն, որոնք մէկէ աւելի լեզուներով թարգմանուած են եւ իր առջեւ կը գտնուին, ու ձեռքով գրի կ'առնէր այդ տողերուն հայերէն թարգմանութիւնը՝ առանց իսկ վայրկեան մը ընդհատելու իր աշխատութիւնը, որ ընդհանրապէս չափածոյ քերթողութիւն էր:

Թարգմանական այս բեղուն աշխատանքին զուգահեռ՝ ան ժամանակ կը գտնէր կեդրոնանալու նաեւ իր գլուխ գործոց աշխատանքին վրայ, որ զինք անմահացնող գլխաւոր վաստակը պիտի ըլլար: «Հայկական Մատենագիտութիւն» անուն հոյակապ գործն էր ատիկա՝ հայ գիր ու գրականութեան տեսակ մը համայնագիտարան, ուր արձանագրուած էին անունները հայերէն լեզուով լոյս տեսած բոլոր գիրքերուն, սկիզբէն մինչեւ իր մահուան մերձ օրերը: Այդ գիրքերուն բովանդակութիւնը, հեղինակին մասին կենսագրական ծանօթութիւններ, խնդրոյ առարկայ գրքին մասին մատենախօսական ծանօթութիւններ, եւայլն, ամփոփուած էին «Հայկական Մատենագիտութեան» մէջ:

Յիշողութեանս միայն ապաւինելով, առանց հաստատ տուեալներու աւելցնեմ՝ որ այբուբենական կարգով խմբագրըւած «Հայկական Մատենագիտութեան» այս հոյակապ գործին առաջին ձեռագիրները, մինչեւ որոշ տառեր իրեն հետ ունեցած էր Պարտիզակի մէջ եւ թաղած զանոնք՝ գիւղի կաթողիկէ եկեղեցւոյ բակին մէջ: Սակայն, 1915ի աղէտէն յետոյ երբ վերադարձած էր գիւղ, աւերակի վերածուած եկեղեցիի բակին մէջ չէր կրցած գտնել տարիներու իր քրտինքին արգասիքը եղող այդ հոյակապ գործին առաջին տառերուն ձեռագիրները:

Հետեւաբար, 1918էն յետոյ է որ կը վերսկսի գրելու կորսուած մասերը իր «մատենագիտութեան»: Կը մնայ որ այս պարագան ստուգապէս ճշդեն վենետիկեան հայրերը, որոնք եղան իր գործակիցները մինչեւ իր մահուան թուականը՝ 1932:

Բացի թարգմանական եւ մատենագիտական մեծակշիռ այս աշխատանքէն, նկատի ունեցէք նաեւ ուսուցչական զբաղումներով ծանրաբեռնուած իր վիճակը: Հայր Արսէն Ղազիկեան ժամանակ կը գտնէր հետեւելու օրաթերթերու կամ պարբերաթերթերու լեզուական սայթաքումներուն: Սխալներո՛վ սխալներ կը մատնանշէր, թերթերէն քաղուած, մի՛շտ խարանելով տգիտութիւնը շատերուն: Լեզուական այդ սայթաքումները «Հարթող» իր գրութիւնները կը կրէին «Մի՛ գրէք, այլ գրեցէ՛ք» խորագիրը: Այդ մարակումէն բաժին ինկած է նաեւ ինծի, երբ դեռ շատ երիտասարդ, համարձակեր էի Մերուժան Պարսամեանի «Շանթ» շաբաթաթերթի 1918 Դեկտեմբեր թիւին մէջ առաջին թոթովանքներս կակազել՝ մամուլի միջոցաւ: «Սաֆա, Սաֆա...» խորագրով իմ գրութեանս մէկ տողին մէջ՝ գործածած էի «հողածածկ» բառը: «Շանթ» շաբաթաթերթին այդ թիւը հազիւ լոյս տեսած, յաջորդ օրն իսկ, Հայր Արսէն Ղազիկեան ուրիշներու կարգին ինծի՛ ալ շառաչուն ապտակ մը կուտար, գրելով որ լեզուական այլանդակ սխալ մըն է գործածութիւնը «հողածածկ» բառին, քանի որ ծածկել բային արմատը «ծածուկ» է եւ «հող» եւ «ծածկել» բառերէն կազմուած բարդ բառ մը կրնայ ըլլալ մի՛ միայն «հողածածուկ»:

Այդ թուականէն ասդին, անցեր են յիսուն երկու տարիներ. սակայն թարմ է դեռ Հայր Արսէնին այս նկատողութեան յիշատակը: Ամէն անգամ որ «ծածկել» բային միջոցաւ բարդուած բառի մը կը հանդիպիմ, մի՛շտ կը վերյիշեմ Հայր Արսէնին տուած դասը:

Հիմա ո՞վ կ'ուզէ յոգնիլ լեզուական անդաստաններու մէջ: Եւ եթէ մատի վըրայ համրուող քանի մը հոգի սիրտ կը մաշեցնեն ուղիղը եւ սխալը ցոյց տալու համար՝ ո՞վ կ'ուզէ լսել արդեօք...:

2-12-1970

Ս. ՍԱՐՈՒՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՕՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ

Կանուխէն ապահովել սեղանները

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon
RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA
Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի Տիկին Տոմանճ Նորեկեան եւ Օր. Նորեկեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մօր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ դպրոցին՝ Պր. Կարօ Օհանեանէ 50 Ֆր., մի Ոմն 50։ Ողբացեալ Օր. Տէր–Պօղոսեանի (Պաճի) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Վ. Պառաւեանէ, Ժ. Պառաւեանէ եւ Մ. Պառաւեանէ 25 Ֆր. դըպրոցին։

Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ծ. Մանուկեանի հօր մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ Հ. Ց. Դ. Տան նորոգութեան։

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ։

Առատ կերուխում։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ Փետր. 27, ժամը 18էն
սկսեալ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ 50 Ֆր. իրենց աղջկան՝ Ազատուհիի ամուսնութեան առթիւ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըն– ջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը սոխպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները 8 Փետր. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Ռիւ Պլէօ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր)։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 Ֆր.

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République
Պարախումբ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
Եշանաւոր խումբը
Մուտք 10 Ֆր. ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները։ Հեռ. 033-02-12

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԽԱՍԱՐԴ
80 ՀՈԳԻԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 Ֆր.

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր։ Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն *ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարեբար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ*

Ցարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն *Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն*

ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ. – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921

Պէյրութ 1970

Հրատարակութիւն «Համազգայինի» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 Ֆր

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–Ճաշ»ը Մարտ 27ին։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 9 FEVRIER 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12035

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.035

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

Թուրք թերթերը, ճղճղացած սփիւռքի մէջ Սեւրի յիսնամեակին առթիւ կատարուած հայկական ցոյցերէն եւ միջազգային մամուլի հրատարակութիւններէն, յարմար առիթ մը գտած են իրենց մոլեռանդական յարձակումներուն նշաւակ դարձնելու համար Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը:

Կարդալով իրենց գրութիւնները, կը յիշենք 1914ի պատերազմէն առաջուան պայքարը, որուն լծուած էին ոճրագործ Իթթիհատի պաշտօնաթերթ Թանին եւ այլ թուրք ազգայնամոլ թերթեր, որոնց աչքին փուշ էին Հայոց եւ Յունաց պատրիարքարանները: Անոնք նոյնիսկ կը մեղադրէին սուլթան Ֆաթիհը, որ այս վերջիններուն ա՛յնքան արտօնաշնորհներ էր տուած: Պատրիարքարանները «Պետութեան մէջ Պետութիւն» մըն էին դարձեր...:

Դաւաճան Հայերու ծանօթ մեղադրանքներէն ետք, թուրք թերթերուն օգնութեան հասած է Ֆրէզնօ Կայտ թերթը, որու թղթակցին կարգ մը յայտարարութիւններ ըրեր է Շնորհք Պատրիարք: Ըստ Եէնի Կազէթէի թարգմանութեան, Պատրիարքը ըսեր է.

Ա) Թրքական օրէնքներուն համաձայն, ո՛չ միայն արգիլուած է հայ եկեղեցի մը կառուցանել, այլ անկարելի է նաեւ հինը նորոգել: Օրինակ, Անգարայի 3000 Հայերը ո՛չ կրնան եկեղեցի կառուցանել, ո՛չ ալ՝ հին եկեղեցի գործածել որեւէ չէնք մը:

Բ) 1950էն ի վեր Թուրքիոյ մէջ մահմետականները աւելի մոլեռանդ դարձած են: Լաւ վերաբերում չկայ ուրիշ կրօնքներու հանդէպ:՝ Աւելին՝ յարաբերութիւնները լաւ չեն Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն հետ:

Գ) Թուրքիոյ մէջ օտար հոգեւորական մը չի կրնար կրօնական արարողութիւն վարել: Խորհ. Հայաստանի մէջ նուազ վտանգի կը հանդիպինք:

Պահ մը ընդունինք, որ թուրք թերթը ճիշդ թարգմանած ըլլայ Ֆրէզնօ Կայտի գրութիւնը: Մենք Պատրիարքի յայտարարութեանց մէջ չենք գտներ ո՛չ թէ որեւէ տող, այլ որեւէ բառ, որ սխալ կամ սուտ ըլլայ:

Պատրիարքը քանիցս բողոք ներկայացուցած է Պոլսոյ թուրք իշխանութեանց, որոնք խուլ ականջ կը ձեւանային եւ հետեւանք չէին տար Խասգիւղի եկեղեցիին, Գալֆայեան որբանոցին, կարգ մը ազգային – եկեղեցական կալուածներու տեղափոխութեան, կառուցման կամ նորոգութեան համար իր ըրած դիմումներուն:

Ժամանակին այս էջերուն մէջ մանրամասնօրէն արձագանգ եղած էինք անոնց: Պատրիարքը պահ մը նոյնիսկ մինչեւ Անգարա գնաց՝ ուղղակի, անձամբ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլի ներկայացնելու համար իր տարրական պահանջները, որոնց գոհացում չէին տար Պոլսոյ պատկան մարմինները:

Վարչապետը, ըստ թրքական աւանդութեան, սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ Պատրիարքին եւ գայն ճամբու դրաւ անուշ խոստումներով: Չենք գիտեր թէ իրականացա՞ն անոնք:

Նիւ Եորքի Արմինիըն Րիփորթըր անգլերէն շաբաթաթերթի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Պատրիարքին հետ, որ յայտարարած է թէ իր շրջապատողներու եւ այցելութեանց ընթացքին ո՛չ մէկ հակաթուրք արտայայտութիւն է ունեցած: Ընդհակառակն թելադրած է հայ շրջանակներուն, որ զգուշանան թուրքերու հանդէպ թշնամական դիրք բռնելէ, միանգամայն մատնանշելով, որ այսօրուան Թուրքիան օժտուած է որեւէ ժամանակէ աւելի լաւագոյն Սահմանադրութեամբ մը, որ ընկերային ու կրօնական լայն ազատութիւն կ՚երաշխաւորէ բոլոր հպատակներուն:

Աւելցուցած է թէ իր հանգանակած գումարները պիտի յատկացուին ներքին գաւառներէն Պոլիս փոխադրուիլ փափաքողներուն իբր նիւթական օժանդակութիւն: Այս ֆոնտերը ուղղակի հակակշռուած են ամերիկահայ եկեղեցիներու վերին իշխանութիւններուն կողմէ եւ դրամը առժամաբար պիտի մնայ Ամերիկա, մինչեւ որ կարելիութիւն ստեղծուի եւ ըստ պահանջի ղանձուի մաս առ մաս:

Պատրիարքը հերքած է իր դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները իբրեւ «ամբողջութեամբ անհիմն»: Թրքական նախկին օրէնքով Հայկ. որեւէ հիմնարկութիւն կալուածի մը սեփականատէր չէր կրնար ըլլալ: Որով, Կիւլպէնկեան ֆոնտի յատկացուցած քսան հազար տոլարով (180.000 ոսկի) Գնալը կղզիի մէջ գնուած շէնքը իր անունին էր արձանագրուած: Երբ օրէնքը փոխուեցաւ, անիկա փոխանցուած է Գարակէօզեան որբանոցի անունին:

Շնորհք Պատրիարք ցաւ յայտնած է, որ Ֆրէզնօ Կայտ օրաթերթը սխալ եզրակացութիւններու հասած է: Անոր գրածները ո՛չ իր բառերը, ո՛չ ալ իր զգացումները կը պատկերացնեն: Սրբազրութեան գրութիւն մը ուղղած է ամերիկեան թերթին եւ կը յուսայ որ շուտով կը հրատարակուի:

Յայտնելէ վերջ թէ հայ եկեղեցին ներկայիս Թուրքիոյ մէջ պետական իշխանութեանց պաշտպանութիւնը կը վայելէ, Պատրիարքը հերքած է թէ մասնաւոր ջանքեր կը տարուին գաւառէն հայ ընտանիքներ Պոլիս փոխադրելու համար: Հայերէն զատ շատ մը թուրքեր ու Քիւրտեր նոյնպէս յետամնաց ներքնագաւառներէն հեռանալով կ՚ուզեն Պոլիս երթալ եւ հոն հաստատուիլ:

«Պատրիարքարանը, իբրեւ Հայերու հոգեւոր գլուխը, բնականաբար պարտաւոր կը զգայ առժամաբար նիւթապէս օժանդակել կարօտ նորեկներու տեղաւորման եւ կ՚աշխատի գործ հայթայթել անոնց», եզրակացուցած է Շնորհք Սրբազան:

Կը յուսա՛նք, որ Պատրիարքին վերադարձով թիւրիմացութիւնները փարատած են եւ զրպարտիչները անպարգութեան սիւնին գամուած:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՔԱՐԷՆ ԵՏՔ՝ ԱՊԻՃԱՆ

Խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասած է Ապիճանի մէջ, ուր մէկ միլիոն հոգի արտակարգ ընդունելութիւն մը ըրած են Նախագահ Փոմփիտուի: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ օրէ օր եւ հանգրուանէ հանգրուան ոգեւորութիւնը կը մեծնայ: Տաքարէն ետք ուրեմն, Նախագահ Փոմփիտու Կիրակի օր Ապիճան կը ժամանէր, որ ամէնէն հարազատը մնացած է Ֆրանսայի հանդէպ եւ ողակայանին առջեւ, ցեղապետ մը յայտարարած է. «Ֆրանսան կ՚ընդունինք ինչպէս մայր մը, որ տասը տարուան բացակայութենէ ետք, կուգայ իր զաւակները տեսնելու: Կ՚ուզենք ցոյց տալ իրեն թէ արժանի ենք»:

Հուֆուէթ – Պուանյի, Ափրիկէի «մարգարէն», «իմաստունը», արժանացաւ Ֆրանսայի Նախագահին սա խօսքերուն.— «Ծանօթ ենք ձեր իմաստութեան, չափի ձեր գիտակցութեան: Ձեր երկիրը օրինակ մը դարձաւ համայն Ափրիկէի համար»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Լեհաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն իր 8րդ լիակատար նիստը գումարեց շաբաթավերջին: Նոր առաջնորդին համար ժողովը հանդիսացաւ առիթ մը քննադատելու անցեալի սխալները եւ, միեւնոյն ատեն, քաւութեան նոխազներ փնտռելու, որպէսզի գոհացում տայ ժողովուրդին պահանջներուն:

Արդարեւ, լման երկու օր իրարու յաջորդած են ժողովականները՝ խստիւ քննադատելու եւ պարսաւելու համար Դեկտեմբերեան ցոյցերու «պատասխանատուները»: Կեռէք Կիրակի գիշեր երկար ճառ մը խօսած է, որու ընթացքին յստակ յայտարարած է, թէ «բոլորս ալ սխալներ գործած ենք», այլ խօսքով՝ իրադարձութեանց պատասխանատուները միայն «իրենց պաշտօնէն հեռացողները չեն», այսինքն Կոմուլկա եւ իր գործակիցները: Այս վերջինոյն կապակցութեամբ ըսած է, թէ 1960էն ի վեր ցոյց կուտար «մենատիրական տագնապ»ի նշաններ:

Դեկտեմբերեան դէպքերը, որոնք «աղէտի ծայրին» հասցուցած էին երկիրը, հետեւանք էին այն իրողութեան, որ ոչինչ կատարուած էր քաղաքական գետնի վրայ, այլ ընդհակառակն, ի գործ դրուած էր միայն ուժի գործածութիւն՝ ի պատասխան բանուորական ցոյցերուն: Այս դէպքերը ծանր հարուած հասցուցած են կուսակցութեան: «Դեկտեմբեր 20ին (երբ Կոմուլկա կը փոխարինուէր Կեռէքով) կարողացանք կասեցնել դժգոհութեան շարժումը: Թերեւս քիչ մը ուշ դիմեցինք կարգադրութեան»:

Լեհաստանի նոր առաջնորդը իր ճառի ընթացքին թուած է նաեւ ցոյցերու զոհերուն թիւը: Այսպէս՝ սպաննուած են 45 հոգի, վիրաւորուած 1169 անձ, որոնցմէ 564ը քաղաքացի, 531ը քաղաքային ոստիկան եւ 70 զինուորական: 150 անձ գնդակով վիրաւորուած է: Պալթեան նաւահանգիստներու մէջ 12 հանրային շէնքեր եւ 220 խանութներ քանդուած են, առանց հաշուելու նիւթական այլ վնասները:

Համաձայն Կեռէքի, նախկին վարիչները «հակայեղափոխական» ցոյցերու բռնոյթ տուած են իրադարձութիւններուն, երբ իրականութեան մէջ «ընկերվարութեան դէմ ուղղուած շարժում մը չէր ան»:

Կեռէք ընդունած է, որ «կեանքը դիւրին չէ» ժողովուրդին համար, եւ խոստացած է թոշակներու կարեւոր յաւելումներ կատարել 1972էն 1975: Միւս կողմէ ձեռք կը քաշէ «յաւելեալ» արտադրութեան սկզբունքէն, առանց համապատասխան վճարումի: Տիէթը, (լեհ Խորհրդարանը), պէտք է զօրացնէ իր դերը՝ կառավարութեան հսկողութեան իր պարտաւորութեան մէջ, լեհ մամուլը եւ արհեստակցական միութիւնները պէտք է ազատ ըլլան եւ ժողովրդավարական գառնան եւայլն: Ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան՝ Խորհ. Միութեան հետ հաստատուած «դաշնակցութիւնը» երաշխիք է Լեհաստանի անկախութեան, իսկ լեհեւգերման համաձայնագիրը կարեւոր ազդակ մըն է Եւրոպայի ապահովութեան համար:

Կեդր. Կոմիտէի շարքերէն դուրս հանուած են Կոմուլկա եւ իր երկու մօտիկ գործակիցները: Այլ պաշտօնազրկումներ ալ կատարուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՇԱՆԻԱՅԻ մէջ, որ փոքր գիւղ մըն է Հռոմէն հազիւ 80 քիլոմեթր, շատ ծանր երկրաշարժ մը քարուքանդ ըրած է ամբողջ գիւղը: Ցարդ 20 մեռեալ եւ 100 վիրաւոր կայ բայց դեռ դիակներ կը գտնուին աւերակներուն տակ: Կիրակի գիշեր նոր երկրաշարժ մը քանդած է ինչ որ դեռ կանգուն կը մնար: Հարիւրաւոր աղէտեալներ ցուրտին դիմերած են աւերակներուն մէջ, առանց իսկ լոյսի, ելեկտրականութիւնը կտրած էին խոհեմութեան համար: Դեռ յայտնի չէ թէ ի՞նչ աւեր գործուած է արուեստի մարզին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկու աստղանաւորդները 35 ժամ մնացին լուսնի վրայ, որու ընթացքին կարեւոր քանակութեամբ ժայռի նմոյշներ հաւաքեցին, ինչպէս նաեւ գիտական փորձեր կատարեցին: Իբրեւ հետեւանք յոգնութեան՝ չյաջողեցան մագլցիլ բլուր մը, որ 120 մեթր էր: Լեմը յաջողութեամբ միացաւ «Ափոլլօ 14»ի մարմնին: Այժմ կ՚ուղղուի դէպի Խաղաղական:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ քաղաքներուն մէջ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան կաթողիկէներու եւ անգլիական ուժերու միջեւ: Սպաննուեցան հինգ հոգի, որոնցմէ մին անգլիացի զինուոր մը:

ԶՈՒԻՑԵՐԱՅԻ կիները քուէարկելու իրաւունք ստացան Կիրակի օր, երբ այդ ուղղութեամբ կազմակերպուած հանրաքուէ մը, որուն իրաւունք ունէին մասնակցելու միայն այրերը, հետեւեալ արդիւնքը տուաւ: Կիներու քուէարկութեան ի նպաստ՝ 621.403, դէմ՝ 323.596:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Նովոմոսկովսկ» նաւուն բժիշկն ու գլխաւոր ճարտարագէտը քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեցին Աւստրալիոյ իշխանութիւններէն:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլը վերջացաւ Երկուշաբթի օր, բայց մինչեւ Հինգշաբթի պէտք է սպասել, որպէսզի ամէն ինչ կանոնաւորուի: Հեռատեսիլի գանազան մարզերու գործադուլը կը շարունակէ սակայն խանգարել յայտագրերու նախատեսուած սփռումը:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ եւ Ալպանիա վերջ տուին 22 տարուան իրենց քէնին եւ դիւանագիտական իրենց փոխանկութիւնը բարձրացուցին դեսպանի աստիճանին:

ԵԼՏԻՈԹ ԱՀԱՐՈՆՈԹ, իսրայէլեան թերթին համաձայն 40 հրեայ ընտանիքներ արտօնութիւն ստացած են Խորհ. Միութենէն հեռանալու:

ՀԱՅԿ ՈՒՆՃԵԱՆ...

Շաբաթ երեկոյ, հեռատեսիլի երկրորդ կայանէն Զուիցերիոյ Ցիւրիխ քաղաքին մէջ կազմակերպուած գեղարուեստական չմշկումի Եւրոպայի ախոյենական մրցումներու կանանց բաժնէն ետք ներկայացաւ հայ երիտասարդ մը՝ Հայկ Ունճեան: Խօսնակը՝ Լէոն Զիթրոն, յայտարարեց որ ան, նախորդ երեկոյ նոյն մրցմանց այրերու բաժնին մէջ երրորդ հանդիսացած է մեծ տպաւորութիւն թողելով հանդիսականներուն վրայ, իր սլացիկ ու բարձրարձիկ ոստումներով, ինչպէս եւ պարանցիկ ներդաշնակ շարժուձեւերով: Հայկ Ունճեան հաւանաբար մասնակցի Լիոնի մէջ 15 օրեր վերջ տեղի ունենալիք աշխարհի ախոյենութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԺԳ. ԴԱՐՈՒՆ

Ա.

Կեդրոնական Ասիոյ խորերէն եկած քոչուոր բազմաթիւ ցեղեր, որոնք պատմութեան մէջ ծանօթ են Մոնկոլներ անունին տակ, սկսան բախտորոշ դեր կատարել ԺԳ. դարասկիզբին, Ասիոյ եւ Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներու կեանքին մէջ: Այդ ցեղերը պատմական չափազանց կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին յաջողեցան ոչ միայն մեծ եւ հզօր Պետութիւն մը ստեղծել, այլեւ իրենց տիրապետութիւնը տարածել հսկայ տարածութիւններու վրայ, Խաղաղական ովկիանոսէն մինչեւ Սեւ եւ Միջերկրական ծովերը: Իրենց առաջնորդն էր Չինկիզ խան (մեծ, հզօր խան): ԺԳ. դարու երկրորդ տասնամեակին անոնք իրենց հայեացքը ուղղեցին դէպի Անդրկովկաս, Կեդրոնական Ասիա եւ Իրանի հիւսիսային սարահարթերը գրաւելէ ետք: 1220ի աշնան Պարսկաստանն ու Անդրկովկասը հետախուզելու նպատակով մոնկոլ 30 հազարնոց բանակ մը, Ճէպէ Նոյինի, Սուպատա եւ Տոկուչար Պահատուրներու հրամանատարութեամբ, կ'անցնի Արաքս գետը եւ Նախիջեւանի արեւմուտքէն կը շարժի դէպի հիւսիս: Անոնց համար այդ թուականներուն բաւական նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած էին, քանի որ Վրաստանի զօրաւոր Պետութիւնը արդէն կորսնցուցած էր իր ռազմական կորովը, եւ քայքայումի ճամբուն վրայ էր: Պատմական Հայաստանի քաղաքական դիրքն եւս նպաստաւոր չէր զօրաւոր ընդդիմութեան մը համար: Այս պատճառով էր, որ կարելի չեղաւ կասեցնել տափաստանի հրոսախումբերու յառաջխաղացումը: Շուրջ երեք տարի Մոնկոլները ասպատակեցին Վրաստանի արեւելեան շրջանները, Հիւս. Հայաստանն ու Աղուանքը:

1223ին հրոսախումբերը Շիրվանի ճամբով անցան Հիւս. Կովկաս: Այդ արշաւանքը նախերգանքն էր նոր աւելի աղէտալի իրադարձութիւններու:

Դեռ թարմ էին Մոնկոլներու պատճառած վնասները, երբ վրայ հասաւ նոր չարիք մը: Խորէզմի Թագաժառանգը՝ Ճալալ-էլ-Տին, որ կը հետապնդուէր Մոնկոլներու կողմէ, 1225ին մեծ բանակով անցաւ Անդրկովկաս եւ փորձեց զայն դարձնել յենակէտ Խորէզմի Պետութեան վերստեղծման: Չյաջողեցաւ: Այսուհանդերձ, Խորէզմցիները եօթը տարի շարունակ ահ ու սարսափ տարածեցին իրենց շրջապատին մէջ՝ անասելի աւերածութիւններու, կողոպուտներու, գերեվարութեան ճամբով:

Անիի, Կարսի եւ քանի մը այլ քաղաքներու հերոսական դիմադրութիւնը զգալի չափով տկարացուց թշնամիին ուժը: Հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուին Մանազկերտն ու Խլաթը, այս վերջինը մէկուկէս տարի դէմ դրաւ պաշարումին:

Օգտուելով Ճալալ-էլ-Տինի անյաջողութիւններէն, Պարսկաստան խուժած մոնկոլ բանակը, 30.000 հոգի, Չարմաղան Նոյինի գլխաւորութեամբ յարձակեցաւ անոր վրայ: Ճալալ նահանջեց Խլաթ, ապա Ամիդ, ուր 1231ին սպաննուեցաւ:

Այս դէպքերէն հինգ տարի ետք, մոնկոլ Պետութիւնը, որ կեանքի էր կոչուած հուրի եւ սուրի միջոցով, որոշեց նուաճել նաեւ Անդրկովկասն ու Փոքր Ասիան: Այդ նպատակով Չարմաղան միշտ 30.000 զինուորներով խուժեց Անդրկովկաս եւ բանակեցաւ Մուղանի դաշտը: Հոնկէ քանի մը ջոկատներ ուղարկեց, «իբրեւ վիճակաւ բաժանեալ, կը գրէ մոնկոլ գերութեան դառնութիւնը ճաշակած, Կիրակոս Գանձակեցի, զամենայն աշխարհս Հայոց, Վրաց եւ Աղուանից իւրաքանչիւր գլխաւորի ըստ մեծութեան ու փոքրութեան՝ զքաղաքս եւ զգաւառս, զաշխարհս եւ զբերդս առնուլ, քանդել, աւերել եւ չոգան իւրաքանչիւր մասն բաժնի կանամբք եւ որդւովք եւ ամենայն աղխիւ բանակին իւրեանց»:

1236ի ամրան ամիսներուն մոնկոլ հորդաները նուաճեցին Սեւանի աւազանը, Լոռին, Դուինը, Բջնին իրենց շրջակայ գաւառներով, Ուտիք, Խաչէն, Սիւնիք եւ ապա ուղղուեցան դէպի Անի: Թշնամիին դէմ յամառ եւ հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուին Շամքորի, Ներքին Խաչէնի, Սիւնիքի, Լոռիի քանի մը գաւառները:

Վրաց արքունիքը, Զաքարեանները եւ միւս հայ ու վրացի իշխանները որեւէ փորձ չկատարեցին միացնելու իրենց ռազմական ուժերը, կազմակերպուած դիմադրութիւն ցոյց տալու թշնամիին, այլ, ինչպէս կը վկայեն հայ եւ վրացի պատմագիրները, իւրաքանչիւր իշխան ամրացաւ իր անառիկ բերդին մէջ, իսկ անոնց մէկ մասն ալ ապաստանեցաւ Արեւմտեան Հայաստան:

Նուաճողներու բանակը հիմնականին մէջ կազմուած էր հեծելազօրքէ: Հետեւակը կազմուած էր գերիներէ, որոնք հարկադրուած էին կռուիլ առաջին շարքի գիծերու վրայ: Նոյնը կիրարկեցին նաեւ Հայաստանի մէջ: Հայ իշխանները հպատակեցնելէ ետք, առին անոնց ուժերը եւ ուղղուեցան դէպի Անի: Չարմաղան պատուիրակութեան մը միջոցաւ պահանջեց քաղաքին անձնատուութիւնը: Քաղաքի աւագանին թոյլ գտնուեցաւ, չկրցաւ վճռական որոշում տալ, մինչդեռ արհեստաւորներն ու վարի խաւերը սպաննեցին պատուիրակները եւ ձեռք առին քաղաքի ինքնապաշտպանութեան գործը: Հակառակ հերոսական դիմադրութեան, Չարմաղան յաջողեցաւ գրաւել Անին, աւագանիին դաւաճանութեան հետեւանքով: Չարմաղան բնակչութեան մեծ մասը սրածեց, մնացածը գերեվարեց եւ քաղաքն ալ աւերեց: Նոյն բախտին արժանացաւ նաեւ իր կամքով յանձնուած Կարսը:

Հայաստանի հարաւ - արեւմտեան նահանգները եւ Իկոնիայի սուլթանութիւնը նուաճելու նպատակով Մոնկոլները, Բաչու զօրավարին հրամանատարութեամբ, 1242ին նոր գործողութեանց ձեռնարկեցին: Կարինի պաշարումը երկու ամիս տեւեց, բնակչութիւնը հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուաւ: Անոնք «ոչ կամեցան գալ, այլ անարգանօք դարձուցին զպատգամաւորսն, եւ ինքեանք ելեալ ի պարիսպն՝ նախատէին զնոսա»: Բաչու մեծ կորուստներու գնով յաջողեցաւ գրաւել քաղաքը եւ հուրի ու սուրի մատնել զայն:

Լ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԳԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ Է

Այժմ յուսադրիչ երեւոյթի մը առջեւ կը գտնուինք: Ֆրանսայի հայ գաղութը ճիգ եւ ջանք կը թափէ պահպանելու իր դիմագիծը: Արդարեւ, ժամանակէ մը ի վեր շարժում մը նշմարելի է շրջաններու մէջ, նախանձախնդիր խլրտում մը ազգային, քաղաքական եւ մշակութային գետնի վրայ: Եղելութիւններն ու փաստերը հաստատել կուտան, որ Ապրիլեան Յիսնամեակի ոգին իր բարերար սրսկումով, ներարկումով աւիշ ջամբած է գաղութներուն: Մեզի կը մնայ գոհունակութեամբ արձանագրել այս փաստը եւ մաղթել, որ շարունակուի աշխատանքի թափը մեր գաղութին մէջ:

Այդ օգտակար եւ այլապէս քաջալերելի շարժումին մէկ երեսն է Մշակոյթի տուներ ստեղծելու ձգտումը շրջանէ շրջան:

Բացորոշ կերպով կրնանք հաստատել, որ Մարսիլիոյ Հայութիւնը իր լայն զանգուածով տարիներու ընթացքին կուռ համոզում դարձուցած էր, անպայման ունենալու իր սեփական Մշակոյթի Տունը: Այս կենսական պահանջին գիտակցութիւնը լուրջ աշխատանքի լծած էր Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան տեղական մարմինը, որ երբ պահանջուած յարմարագոյն վայրը գտաւ՝ մտավախութիւն, երկընտրանք չունեցաւ իրականութեան առջեւ դնելու մեր հասարակութիւնը: Պատասխանատու մարմինը այս ծանր բեռը վերցնելու վճռականութեամբ նախաքայլը առաւ յանուն նոր սերունդի փրկութեան գործին, յանուն հայ ժողովուրդի ներկայ պահանջներուն, յանուն Հայ մնալու իտէալին:

Ներկայիս իրականութիւն դարձած է քաղաքին կեդրոնական մէկ փողոցին մէջ մեր ժամադրավայրը ունենալու փաստը: Արդէն քանի մը կոչերով, տեղեկատու թղթակցութիւններով հաստատուած է, որ ան պիտի տրամադրուի բոլոր կազմակերպութիւններուն, բոլոր հոսանքներուն անխտիր: Կը հաւատանք, եւ համոզումն ալ ունինք որ Մշակոյթի Տունը համերաշխութեան օղակ մը պիտի դառնայ՝ նորերը իրար կապելով, իրարմով ներշնչելով՝ շնորհիւ սերտ ծանօթութեան: Համաձայն պատրաստուած ծրագրին՝ հոն տեղի պիտի ունենան դասախօսական ժողովներ, գրադարանի ընդարձակ բաժին, հայերէնի դասաւանդութիւն, ժամանցի խաղարան, զուարճացուցիչ ըմպելիներու մատուցման բաժին, հանդէսներու մասնաւոր սրահ, մէկ խօսքով պիտի ըլլայ հայ երիտասարդութեան կեդրոնատեղին, մեր բոլոր կազմակերպութիւններուն պահանջներուն գոհացում տուող հարազատ միջավայրը:

Ներկայիս, Մշակոյթի Տան կեդրոնական մարմինին գլխաւոր մտահոգութիւնն է գոհացում տալ մեր գաղութին բոլոր կենսական պահանջներուն, մանաւանդ նորահաս երիտասարդութեան հոգեկան ու ազգային իղձերուն ձայնակցելով: Կը հաւատանք, որ համախումբ աշխատանքի, առողջ նկարագրի ճամբով, նոր միջոցներով հնարաւորութիւն կ'ունենանք ազգային զգացումներու կանթեղը վառ պահել, նորահաս սերունդին հոգիին մէջ:

Մարսէյլ, Հայ Մշակոյթի Տան մարմինին հովանաւորութեան տակ կազմուած են յանձնախումբեր, որոնք կնքուած ընկալագրերով լիազօրութիւն ունին շրջանները այցելելու, բոլոր հայրենակիցներուն դուռը բախելու: Հարկ է որ բոլորն ալ ըլլան զոհաբերուող, քաջալերող, մանաւանդ ըլլան հպարտ նման ձեռնարկի մը իրագործման համար: Մշակոյթի Տան ձեռնարկը բոլորիս կը պատկանի անխտիր, բոլորիս արժանիքին ու արժանապատուութեան հետ կապուած ձեռնարկ մըն է ան, զայն պիտի իրականացնենք ամէն զոհողութիւն յանձն առնելով: Կենսական է որ մեր տեղացի բարեկամները գիտնան, թէ մեք միայն ճարպիկ, ձեռնհաս, աշխատասէր, ուղղամիտ դրամ դիզող առեւտրականներ չենք, այլ եւ գիտենք դարերու խորքէն մեզի ժառանգ մնացած մեր անկորնչելի մշակոյթին ու ազգին ծառայել հաւատքով, նուիրումով, եւ ապագան դիմաւորել վճռական յոյսով:

Զոհողութիւնը որ կը պահանջուի, նորահաս սերունդին հայեցի ճակատագրին պահպանման հետ կապ ունի, ո՞վ պիտի չուզէ ուծացումէ փրկել հասնող սերունդը, ո՞վ պիտի չուզէ մեր ազգային դիմագիծը պահել ու պահպանել անաղարտ, ո՞վ պիտի չուզէ, որ տոկանք եւ ապագան դիմաւորենք առանց խղճահարութեան, ո՞վ պիտի չուզէ, որ ամբողջական Հայութիւն, ամբողջական Հայաստան նշանաբանով ասպարէզ իջնեն մեզի յաջորդող սերունդները՝ պայքարելով մեր ազգային իրաւունքներուն հաստատման համար:

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Նստեցէք, էֆէնտիմ, ի՞նչ կ'ընէք, կ'աղաչեմ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի դանդաղաքայլ դէպի իրեն սահմանուած թիկնաթոռը յառաջանալով:

Ղուկաս էֆէնտի գիտէր, որ միւսները նստելու համար պիտի սպասէին, որ նախ ինք բազմէր եւ ասոր համար կամաց կը քալէր, որպէսզի զանոնք ոտքի վրայ կեցնելու հաճոյքը ըմբոշխնէ:

— Է, գործի սկսինք, ըսաւ դրասենեակին մէջտեղը տեղաւորուելով... սարսափելի օդ:

— Ես այդ օդը շատ կը սիրեմ, ըսաւ օրիորդ Նունիկ՝ հարուստ յանձնակատարի մը սիրուն, թխագոյն աղջիկը, զուարթ ու բարի:

— Ես ալ այնպէս, աւելցուց տիկին Սոֆի, քառասունեւհինգնոց մսեղ ու լայնափոր կին մը, ունեւոր այրի մը, որ իր գայթակղալից պատմութիւններովը յաճախ խօսեցնել կուտար իր վրայ... այս առտու ելած ատեն անկողնիս մէջէն խոշոր-խոշոր ձիւներու իյնալը տեսայ նէ՝ անանկ քէյֆ ըրի որ...

— Մէյ մըն ալ աղքատներուն հարցուցէք, ըսաւ Մարդար էֆէնտի, ծանօթ փաստաբան մը, որ Աղքատախնամի անդամ էր, սակայն հազիւ տարին մէկ քանի անգամ կը մասնակցէր ժողովներուն: Տաքուկ անկողնին մէջ պառկած ձիւնը դիտելը կրնար շատ հաճելի բան մը ըլլալ, բայց երբ վառելիք ու հագնելիք չունիս, այն ատեն այսպիսի օդ մը պարզապէս պատուհաս մըն է, եւ կարելի չէ հանդիստ սրտով վայելել ձիւնը, երբ միտք բերենք աւուր հացի կարօտ հազարաւոր չքաւորները:

— Այդ մասին իմ խիղճս հանգիստ է, պատասխանեց տիկին Սոֆի, իր դէմ ուղղուած համարելով փաստաբանին խօսքերը, ես կրնամ հանգիստ սրտով ձիւնը վայելել, քանի որ ձեռքէս եկածը կ'ընեմ աղքատներուն համար:

— Իմ ալ խիղճս հանդարտ է, մէջ մըտաւ Նունիկ, տեսէք ասանկ օդով օրս զոհեցի հոս գալով, փոխանակ տաքուկ սենեակս նստած՝ դաշնակ զարնելու:

— Կեցցեն ուրեմն մեր պատուական խնամակալուհիները, որոնք այսքան անձնուիրաբար կ'աշխատին աղքատներուն համար, ըսաւ տարեց մարդ մը, ձեռքերը թեթեւօրէն իրար զարնելով:

— Կեցցեն նաեւ Աղքատախնամին անդամները, որոնք նոյնպէս այնքան կը յոգնին թաղին չքաւորներուն համար, աւելցուց տիկին Սոֆի:

— Ամէնքս ալ կեցցենք, քանի որ ձեռքերնէս եկածը չենք խնայեր, եզրակացուց Ղուկաս էֆէնտի:

Այս փոխադարձ գովասանքներէն ետքը՝ վերջապէս նպաստներու բաշխումը սկսաւ:

Երկու կիները եւ օրիորդ Նունիկ բըրդեղէն ու ֆանելայէ հագուստները, որոնք խոշոր ծրարներու մէջ դրուած էին, մէջտեղ հանեցին ու խոշոր սեղանի մը վրայ դիզեցին: Յետոյ մէկիկ - մէկիկ նպաստընկալները ներս կանչուեցան եւ իրենց հանած աղմուկին, պոռչտուքին ու լացուկոծին համեմատութեամբ նուէրներ ընդունեցան:

Ղուկաս էֆէնտի իր թիկնաթոռին մէջ փռուած, անձնդիւր, սիկարէթը բերանը, կը դիտէր այս տողանցութիւնը, ատեն - ատեն չափազանց աղմկարարները սաստելով բարձրագոչ:

— Է, երկար ըրիք, դուրս կորսուեցէք նայիմ, աս ի՞նչ անամօթութիւն է... շատ խօսիս նէ՝ բնաւ բան մը չենք տար հա... խայտառակութիւն պէտք չէ, եւայլն:

Ասիկա կ'ընէր պարզապէս զգացնելու համար իր իշխանութիւնը: Իրողութիւնն այն էր, որ այդ գործողութիւններուն միջոցին ինք՝ մտովի, բոլորովին այլուր փոխադրուած էր: Հետեւեալ օրը, Երկուշաբթի, վերջապէս պիտի կատարուէր աղջկան խօսք-կապը: Տղան ալ բոլորովին «ապան էրած էր», ինչպէս ուրախութեամբ կ'ըսէր Ղուկաս էֆէնտի:

Թէեւ դրամօժիտի մասին անգամ մըն ալ խօսք բացեր էր երիտասարդը, բայց ինք որ կացութիւնը կշռած էր, բացարձակապէս մերժած էր երեք հազար ոսկիէն աւելի վճարել: Նոյնիսկ այդ գումարը այժմ չափազանց կը նկատէր:

— Գուցէ երկու հազար ոսկիով ալ գործը կը լմնցնէինք, կը խորհէր. եւ միտքէն ի վար միջոց մը կը փնտռէր խաղի մը բերելու համար իր փեսացուն:

Խօսք-կապի առթիւ նոյն առտուն կըրկին իրենց տունը հիւր եկած էր քենին, տիկին Երանիկ Ամիսեանը, իր փոքրիկ աղջկանը՝ Արաքսիի հետ, որ տասներկու տարեկան գիրուկ, սեւաչուի եւ թուխ աղջիկ մըն էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կազմակերպութեան բազմալիսի առաջադրութիւններու կարգին, կարեւորագոյն տեղը կը գրաւեն ձմեռնային եւ ամառնային եղանակներուն կատարած ձեռնարկները, որոնք ազդանուէր ըլլալով հանդերձ, նուիրական սկզբունք մըն է որ որդեգրած է իբրեւ բարոյական հաստատման խորհրդանիշ։

Ասոնցմէ առաջինը այն է որ, Յուլիս-Օգոստոս ամիսներուն, հայ մանուկներուն պատեհութիւն կը տրուի իրենց ամառնային արձակուրդը անցընելու Կապոյտ Խաչի գեղատեսիլ եւ օդասուն կայանի մէջ, հայկական մթնոլորտի ներշնչման տակ։

Իսկ երկրորդը, առհասարակ կը զուգադիպի ձմեռուան խրախճանք եղանակին։ Որքան որ ամառնային եղանակին բացօթեայ եւ ազատ թռիչքի մէջ տեղի կ'ունենայ մանուկներու ժամանցը, ընդհակառակն ձմեռուան եղանակի հանդիսութիւնը կը կատարուի փակուած եւ սեղմուած շրջանակի մը մէջ «Մանուկներու Օր» նշանաբանով։

Այս տարի, — ինչպէս ամէն տարի — տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ 17 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ եկեղեցւոյ կից Ազգ. Տան սրահին մէջ։

Հանդէսը սկսելէ առաջ սակայն, հաճելի երեւոյթ է դիտել, սրահի խոհանոցին մէջ Լիոնի Մ. ճիւղի անդամուհիներու մեղուաջան աշխատանքը։ Իւրաքանչիւր անդամուհիի նուիրած անուշեղէնները կարգաւորելով պնակներու մէջ զետեղելը, մանուկներու բաժնուելիք նուէրներու դասաւորումը, յայտագրի ուսումնասիրութիւնը, կիրարկումի եղանակին շուրջ որոշումները եւ իրենց ունեցած խանդավառ տրամադրութիւնը, որ կը կատարէին հոգեկան ներքին գոհունակութեամբ։

Ժամը չհասած, արդէն սրահը լեցուած է ոչ միայն ծնողքներով, այլեւ Լիոնի հայ հասարակութիւնով։ Իսկ բեմին վրայ արդէն շարուած էին ամէն տարիքի մանուկներ (6-7էն 10-12 տարեկան) մեծամասնութեամբ Լիոնի «Հայկազեան» վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը, որ խարխափ կը կազմէր գեղարուեստական բաժնի՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, ներկայութեամբ մանկապարտիզպանուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանի։

Հանդէսը կը բանայ Տիկ. Գ. Գայթանճեան, խնամքով պատրաստած ճառով մը, որուն մէջ ցայտուն կերպով կ'անդրադառնար Կապոյտ Խաչի երկարամեայ բարեսիրական գործունէութեան։ Ան ըսաւ.— Տարեկան բացառիկ ելոյթներէն զատ, կ'այցելէ հիւանդանոցներ, հիւանդներու, չքաւորներու նիւթապէս եւ բարոյապէս կ'օգնէ, որոնք եղած են Կապոյտ Խաչի էական սկզբունքները, որուն շնորհիւ այսօր առաւել եւս կանգուն պահած է իր գոյութիւնը, եւ անտարակոյս իր խնամատար հոգածութեան գծով պիտի յարատեւէ ընդմիշտ։ Եւ այսօր առիթ մը եւս կ'ընծայէ Մանուկներու Օրուան յայտագրով, հաւաքականութիւն մը ստեղծելու, որուն խորքին մէջ կայ հայապահպանման գիծն ու ոգին։

Հանդէսը կը սկսի մանուկներու արտասանութիւններով, պարերգներով, տրամախօսութիւններով։ Անշուշտ ուրախալի երեւոյթ է տեսնել, հայ նորահասներու հայկական հանդէսի մը մէջ, իրենց մայրենի լեզուով մասնակցիլը։

Միջանկեալ կարելի է ըսել որ, «Հայկազեան» վարժարանի չափահաս երկսեռ աշակերտները յաճախ իրենց մասնակցութիւնը բերած են ֆրանսական դպրոցական եւ այլ հանդիսութիւններու, հայկական երգերով ու գեղջկական պարերով, առաջնորդութեամբ Տիկ. Գայթանճեանի։ Հրաւիրող կազմակերպութիւնը եւ ներկայ Ֆրանսացի հասարակութիւնը խելայեղ ծափահարութիւններով ողջունած են մեր հայ երկսեռները։

Հանդէսի առաջին մասը լրանալէ վերջ 30 վայրկեան դադար կը տրուի, այդ միջոցին մանուկները իրենց յատկացուած սեղանները կը գրաւեն, որ ճոխ կերպով ուտելիքներով, ըմպելիներով, անուշեղէններով զարդարուած են ու կը ճաշակեն Կապոյտ Խաչի անդամուհիներու հոգածու հսկողութեան տակ։

Երկրորդ բաժինը սկսելէ առաջ, բեմ կը հրաւիրուի Լիոնի Հոգեւոր Հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան, որ իմաստալից շեշտով ըսաւ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կատարած նուաճումները ոչ միայն բարեսիրական եւ մարդասիրական ձեռնարկներ են, այլ նաեւ կրթական, հայապահպանման յաւաղոյն միջոցներ են, որ իւրացուցած է Կապոյտ Խաչը։

Կապոյտ Խաչը եւ իր նման կազմակերպութիւնները, արտասահմանի մէջ գերմարդկային ճիգ կը կատարեն, նորահասներու մէջ վառ պահելու հայ հոգին, տալով անոնց հայկական շունչ։ Իբրեւ ապացոյց կրնանք առնել, ըսաւ, Տէսինի, Վիէնի եւ ուրիշ գաւառներու մէջ իր խնամքին տակ սնունդ առնող մեծ թէ փոքրաթիւ մանուկներու պարագան։ Գերազանցօրէն գնահատելի եւ արդարանալի գործ կը կատարեն Լիոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ժրաջան անդամուհիները, որոնք ազդանուէր ձեռնարկներ կատարելէ զատ, միշտ ալ պատրաստակամութիւն ցոյց տուած են ծառայելու հայկական ազգօգուտ որեւէ հանդիսութեան, կեցցէներով կը վերջացնէ իր շինիչ խօսքը։

Երկրորդ բաժնի յայտագրին անցնելէ առաջ շնորհակալութեան բաժինով մը կը յայտարարուի մի քանի ազգայիններու կայանի համար ըրած նուիրատուութիւնը. կ'երեւի առիթ ընծայեց այս յայտարարութիւնը որ ուրիշներ ալ մասնակցին այդ նպատակին, եւ արդարեւ կարճ ժամանակի մը մէջ գոյացաւ 155.000 հին ֆրանք։ 20.000 հին ֆրանք կը յատկացուի խիկոյն «Հայկազեան» վարժարանին, (յիշենք որ Կապ. Խաչը կ'ապահովէ նաեւ տղոց ճաշը)։

Երկրորդ բաժնի գեղարուեստական բաժին, ուր լայն տեղ գրաւած էր «Հայկազեան վարժարանի աշակերտութիւնը իր գեղջկական պարերով եւ երգերով։ Բոլորն ալ յաջող էին։

Հանդէսը վերջ կը գտնէ երեկոյեան ժամը 7ին, ներկայ հասարակութեան, մանաւանդ մանուկներու գոհունակութեան տակ։

Հ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

×

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մանուկներու նուիրուած օրուան հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Սէն Լուի սրահին մէջ, Կիրակի, Յունուար 17ին, կազմակերպութեամբ Կապոյտ Խաչի շրջանի մասնաճիւղին։

Հանդէսը բացուեցաւ գրեթէ յայտարարուած ժամուն։ Տիկին Մ. Միքայէլեանի քանի մը կարճ խօսքէն ետք, Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտութիւնը մեներգներու, տրամախօսութիւններու եւ պարերու շարք մը հրամցուց ներկաներուն՝ փոխադրելով մեզ դէպի մեր մանկութիւնը, մանկապարտէզի անմեղ անհոգութեան քաղցր տարիները։

Տիկին Մ. Միքայէլեանի եւ ուսուցիչ Հայկ Միքայէլեանի յարատեւ աշխատանքներուն շնորհիւ, բոլոր երախաներն ալ յաջողեցան պատուով կատարել իրենց ստանձնած դերերը ըլլան անոնք արտասանութիւն, երգ կամ պար։ Աւելցնենք, որ դպրոցի աշակերտութեան հիմնական մասը բաղկացած է Միջին Արեւելքէ ժամանած ընտանիքներու զաւակներէ։ Անոնք թթխմորը կը կազմեն գաղութին։

Դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ «Մանուկներու Օր»ը կը տօնուէր աւելի բազմամարդ միջավայրի մէջ, իսկ դպրոցի աշակերտութեան թիւն ալ շատ աւելի մեծ էր։ Ասիկա կ'արձանագրենք լոկ իբրեւ երեւոյթ, զանց առնելով խորհրդածութիւնները։ Ցաւին լուծումն ու դարմանը ենթադրուածէն աւելի բարդ հարցեր են։

Միջնարարին՝ ծնողք թէ երախայ ստացան խմիչք եւ կարկանդակ։ Միջնարարը առիթ ծառայեց նաեւ մտերմիկ խօսակցութիւններու։

Հանդիսութեան ընթացքին եղան սըրտառուչ նուէրներ ի նպաստ դպրոցին։ Ցանկը կը ներկայացնենք առանձին։

Հանդէսի աւարտին վերջապէս բեմ եկաւ Կաղանդ Պապան, որուն ժամանման ակնդէտ կը սպասէին երախաները։ Ինչո՞ւ ուշացաւ պապուկը այս տարի։ Որովհետեւ, պատասխանեց իր մախաղին տակ կքած ծերունին, ինք ալեւոր մըն է այլեւս եւ կուգայ շատ հեռուէն, Հայաստանէն, եւ երկինքը խճողուած է օդանաւերով, թռաններով։ Անշուշտ երախաները հնազանդ, բարի եւ աշխատասէր եղած են անցեալ տարի, որով անոնց բաժնեց զանազան նուէրներ, խոստանալով յաջորդ տարի եւս այցելել իրենց։

Ուրախ տրամադրութեամբ վերջ գտաւ «Մանուկներու Օր»ը։

Վ. Բ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Յունուար 19ին, Վարդգէս Համազասպեան, նախագահը Սփիւռքի Հայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի, պաշտօնապէս ընդունած է «Յուսաբեր» մշակութային ընկերակցութեան ներկայացուցիչները, որոնց հետ խօսած է արտասահմանի Հայութեան ազգային կեանքի հարցերու մասին, բարեկամական մթնոլորտի մէջ։ Վ. Համազասպեան Եգիպտոս մնացած է հինգ օր։

ՕՍԼՕՅԻ մէջ Արամ Խաչատրեան ղեկավարած է տեղւոյն համանուագախումբը, Յունուար 25ին։ Յայտագրին մաս կազմած են երգահանին երկրորդ համանուագը, Թաւջութակի քոնչերթօն եւ սուիտ մը «Գայանէ» բեմապարէն։ Քոնչերթօն մեկնաբանած է թաւջութակահար Կարինէ Գէորգեան։

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Դատարանին մէջ ամուսինը կ'ամբաստանէ կինը, ըսելով թէ շունի պէս կը վարուի իրեն հետ։

Կինը կ'ըսէ.

— Ի՞նչ ընեմ, պարոն դատաւոր, շաքարի համար խենթ կ'ըլլայ, կատուները կը հալածէ, ցեխոտ ոտքերով գորգերուն վրայ կը կոխէ, ապուրը կը հոտոտէ եւ մանաւանդ, առանց պատճառի, օրական քանի մը անգամ վրաս կը հաչէ։

×

Հիւանդանոցին մէջ, հիւանդ մը բժիշկին կ'ըսէ.

— Տոքթոր, այս սենեակի հիւանդներէն երկու հոգի մեռան երէկ։ Ինչո՞ւ զանոնք մահամերձներու սենեակը չէին դրած։

Բժիշկը կը պատասխանէ.

— Մահամերձներու սենեակը ասւելա է, բարեկամ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

«Սիրելի՛ Թշնամի, աւստրիական զօրքին ծաղիկը, Թրքական պատերազմի հերո՛ս։ Պատերազմը վերջացած է, կրնանք իրարու հաշտութեան ձեռք մեկնել... Նափոլէոն կայսրը, ջերմապէս կը փափաքի ծանօթանալ իշխան Աուէրշպէրկին հետ»։ Մէկ խօսքով, այդ պարոնները այնքան շողոքորթ խօսքեր կ'ընեն, որ ան այնչափ կը հրապուրուի մառեշալներու այդ մտերմական վարմունքէն, այնչափ կը շլանայ Մուրատի թիկնոցին եւ ջայլամի փետուրներուն տեսքէն, որ... սակայն ֆրանսական վաշտը արագօրէն կը յառաջանայ, թնդանօթները կ'ամբացնէ եւ ահա կամուրջը գրաւուած է։

Բայց էն ծիծաղելին այն է, շարունակեց ան, մեղմելով իր յուզումը իր իսկ պատմութեան զուարճութեամբ, որ թընդանօթին քով պահապան կեցող յիսնապետը, որուն ազդանշանին վրայ ականները պիտի կրակէին եւ կամուրջը օդը հանէին, այդ յիսնապետը տեսնելով որ Ֆրանսացիք կամուրջին վրայ են կրակել կ'ուզէ, բայց Լան կը բռնէ անոր ձեռքը։

Յիսնապետը որ հրամանատարէն շատ աւելի խելացի եղած պիտի ըլլայ, Աուէրշպէրկին կը մօտենայ եւ կ'ըսէ. «Իշխան, ձեզ կը խաբեն, ահա Ֆրանսացիք»։ Միւրան տեսնելով որ եթէ յիսնապետը խօսի ծրագիրնին ջուրը պիտի իյնայ, կեղծ զարմացումով մը (ճշմարիտ Կասքոնացի) Աուէրշպէրկին կը դառնայ. «Աւստրիական կարգապահութիւնը առաջինն է աշխարհիս վրայ, կ'ըսէ ան, եւ դուք թոյլ կուտա՞ք որ պարզ սպայ մը այդպէս խօսի ձեզի հետ, սքանչելի է, չէ՞»։ Իշխան Աուէրշպէրկ կը վիրաւորուի եւ կը հրամայէ յիսնապետը ձերբակալել։ Ո՛չ, ընդունեցէք որ այս կամուրջին պատմութիւնը կատարեալ հրաշք է, այս ոչ յիմարութիւն է, ոչ ստորնութիւն։

— Գուցէ դաւաճանութիւն կայ, ըսաւ Անտրէյ իշխան, շլացած իրեն սպասող փառքի դափնիներէն։

— Ո՛չ, հիմա արքունիքը անել դրութեան մէջ է, շարունակեց Փիլիփին, ասիկա ոչ դաւաճանութիւն է, ոչ ստորնութիւն, ոչ յիմարութիւն։ Ասիկա ինչպէս Ուլմի մօտ...

— Ո՞ւր, ըսաւ յանկարծ, դառնալով Անտրէյ իշխանին, որ ելեր իր սենեակը կ'երթար։

— Կ'երթամ։

— Ո՞ւր։

— Բանակ։

— Բայց չէ՞ որ երկու օր հոս պիտի մնայիք։

— Իսկ այժմ, այս վայրկեանիս պիտի մեկնիմ, ըսաւ Անտրէյ իշխան եւ փութով իր սենեակը քաշուեցաւ, ճամբորդութեան համար պէտք եղած կարգադրութիւնները ընելու։

— Գիտէ՞ք ինչ, սիրելիս, ըսաւ Փիլիփին իշխանին սենեակը մտնելով, ձեր վրայ մտածելով գտայ որ ձեր երթալը զուրկ է որեւէ իմաստէ։

Անտրէյ իշխան հարցական ակնարկ մը նետեց իր խօսակցին վրայ եւ պատասխան չտուաւ։

— Ինչո՞ւ համար կ'երթաք։ Գիտեմ, կը խորհիք թէ ձեր պարտքն է այժմ բանակ սլանալ, երբ ան վտանգի մէջ է, կը հասկնամ, սիրելիս, հերոսութիւն մըն է։

— Երբեք, ըսաւ Անտրէյ իշխան։

— Բայց դուք կատարեալ փիլիսոփայ եղէք, դէպքերը միւս կողմէն ալ քննեցէք եւ պիտի տեսնէք, որ ձեր պարտքն է ընդհակառակն խնայել ձեր կեանքը, եւ ուրիշներուն թողուցէք, որոնք բանի մը չեն ծառայեր... Ձեզի վերադառնալու հրաման տրուած չէ, ուստի դուք կըրնաք հոս մնալ եւ մեզի հետ գալ, ո՛ւր որ ճակատագիրը կ'առաջնորդէ։ Օլմից պիտի երթանք, եւ Օլմից շատ աղուոր քաղաք է։ Ու մենք միասին կառքով հանգիստ կ'երթանք։

— Վերջ տուէք կատակին, ըսաւ Փոլքոնսքի Փիլիփիլի։

— Ճիշդ կ'ըսեմ եւ բարեկամաբար խորհուրդ կուտամ։ Դուք դատեցէք։ Ո՞ւր եւ ինչո՞ւ համար կ'երթաք այժմ, քանի որ կրնաք հոս մնալ։ Ձեզ երկու բան կը սպասէ, կամ դեռ բանակ չհասած հաշտութեան դաշինքը կը կնքուի, կամ Կուտուզովի ամբողջ բանակը պարտութեան եւ խայտառակութեան կը մատնուի։ Եւ իր ըսածներուն անհերքելիութեանը վըստահ, լուրջ կերպարանք մը ստացաւ իր դէմքը։

— Ատիկա հիմակուընէ չեմ կրնար դատել, ըսաւ Անտրէյ իշխանը սառնութեամբ։ Սակայն... «բանակը փրկելու կ'երթամ»։

— Սիրելիս, դուք կատարեալ հերոս մըն էք։

ԺԳ.

Փոլքոնսքի, նոյն գիշերը հրաժեշտ տալով Պատերազմական նախարարին, մեկնեցաւ դէպի բանակ, հաստատապէս չգիտնալով անոր բուն տեղը, Ֆրանսացիներու ձեռքը իյնալու մշտական վտանգին ենթակայ ըլլալով։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(103 – Շար.)

ԼԻՈՆ.— Տիկին Աննա Խաղնաճեան եւ զաւակը Արաքսի, այրի Տիկին Տիգրանուհի Խաղնաճեան (Տիթրօյթ), Պ. Անանիա Խաղնաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սարայտարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փառանձեմ Պօղոսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Միշէլ Զավուշեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Կասթոն Հէլվաճեան (Մարսէյլ), Պ. Միսաք Գալայճեան (Տիթրօյթ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գոճեան եւ զաւակները (Տիթրօյթ), այրի Տիկին Հայկուհի Փանոսեան եւ զաւակները (Տիթրօյթ), այրի Տիկին Վարդուհի Տէր-Գէորգեան եւ զաւակները (Լոնտոն), այրի Տիկին Մարիձա Կէտիկեան եւ զաւակները (Երեւան) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉՆԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 6ին, 69 տարեկանին։

Յուղարկաւորութեան թուականն ու ժամը տենել՝ Լիոնի Փրոկրէի մահազդներու բաժնին մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաշեան,
Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան,
Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետրուար 14) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԶՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնս կը կազմակերպէ հայկական պարի ձրի դասընթացք մը՝ մասնագէտ պարուսոյցի մը կողմէ, 13էն 25 տարեկան աղջիկներու եւ տղոց համար։

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շաբթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ։

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան շաբաթ կէսօրէ վերջերը։

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ։

Առատ կերուխում։

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ
GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ
80 ՀՈԳԻԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 փր.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր)։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Ճաշագին՝ 20 փր.

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République
Պարախումբ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
Նշանաւոր խումբը
Մուտք 10 փր. ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները։ Հեռ. 033-02-12

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խնջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ Փետր. 27, ժամը 18էն սկսեալ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի։ Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ԱՂ. ԽԱՏԻՍԵԱՆ, Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, Բ. տպագրութիւն, պատկերազարդ, 1968	20 փր.
Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ, Ամբողջական երկեր, 3 հատոր, հատորը	20 փր.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կեանքի ուղիներով, 6 հատոր, հատորը	15 փր.
Ա. ՇԻՐԱԿԵԱՆ, «Կտակն էր նահատակներուն»	15 փր.
ՀԱՅԿԱԶՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, Ցեղասպան Թուրքը	16 փր.
Ե. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Հայք-Տարօն (Տարօնի շրջանի պատմութիւն)	15 փր.
(Վերոգրեալ գրքերը՝ տպուած Պէյրութ՝ բոլորն ալ լաթակազմ են)	
ԱՂԱՍԻ, Զէյթուն եւ իր շրջակաները, Պէյրութ, Թղթակազմ	15 փր.
Գր. ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ, Հայ Գողգոթան, Բ. հատոր, Փարիզ	15 փր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, Երեւան, 1967	72,60 փր.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶ, Աւագեան Գառնիկ, Երեւան, 1967	17 փր.
ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ, Կոմիտաս Վարդապետի բոլոր երկերը	

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Դիմել

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, rue Monsieur-le-Prince - PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

Tél. : 326-88-65

Quelques poèmes choisis
pour composer

La légende Arménienne

Disque 33 tours

Montage poètique et réalisation EVE GRILIQUEZ
Production ROUBEN MELIK

Կ'արտասանեն

François Chaumette (sociétaire de la Comédie Française)
Jean-Jacques Aslanian — Eve Griliquez — Jean Martin

Թարգմանուած հեղինակներ՝

Եղիշէ Չարենց, Նարեկացի, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Յովհ. Շիրազ, Սայաթ Նովա, Յովհ. Երզնկացի, Նահապետ Քուչակ, Վահան Թէքէեան, Դանիէլ Վարուժան, Պարոյր Սեւակ եւ ժողովրդական։

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

PRIX 30 FR

Դիմել

Editions EREBOUNI, B. P. 46, Charenton(94) — Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, Paris (8e) — Librairie H. Samuélian, 51, Rue Mr-le-Prince — Tarpinian, 269, Bd. Voltaire — Palouyan, 43, Rue Richer Paris (9e) et « Haratch »

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐԸ ՁՈՐ ԿՐՆԱՔ ԸՆԵԼ ՁԵՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 10 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12036 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.036

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՏԱՐԱԾՈՒԻ

—o—

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԿԸ ԴԱՏԱՐՊԱՐՏԷ ԼԱՈՍԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ուաշինկթըն եւ Սայկոն պաշտօնապէս ընդունեցան, թէ Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը մուտք գործած են Լաոս:

Աւելի քան շաբաթէ մը ի վեր ենթադրութիւններ եւ, նոյնիսկ, հաստատումներ կը կատարուէին այս ուղղութեամբ: Երկու մայրաքաղաքներն ալ սակայն, լուռ կը մնային ձեռնարկուած գործողութիւններու մասին, թէեւ անհաւանական չէին նկատեր զինուորական միջամտութիւն մը Լաոսի մէջ, մաքրագործելու համար Հօ Շի Մին երթուղին, որ Հիւսիս. Վիէթնամցիներու պարենաւորման գլխաւոր ղիծն է:

Հարաւ. Վիէթնամի նախագահն է, Զօր. Թիէօ, որ պաշտօնական յայտարարութեան մէջ ճշդեց, թէ հրաման տուած է իր բանակինե «յարձակիլ Հիւս. Վիէթնամեան ուժերու վրայ, Լաոսի մէջ»: Նախագահը նոյն առթիւ վստահեցուց, թէ յարձակման նպատակը հողային գրաւել իր բանակի «յարձակիլ Հիւս. Վիէթնամցիներու պարենաւորման» ճամբան: «Պաշտօնապէս կը յայտարարեմ, թէ Վիէթնամ միշտ պիտի յարգէ Լաոսի թագաւորութեան գերիշխանութիւնն ու չէզոքութիւնը»:

Համաձայն կարգ մը լուրերու, քսան հազար Հարաւ. Վիէթնամցիներ, ներկայիս, զինուորական գործողութեանց մէջ են Լաոսի եւ Վիէթնամի սահմանամերձ շրջաններուն մէջ: Ամերիկեան օդուժն ու հրետանին զօրավիգ կը կենան յարձակողներուն: Ցամենայն դէպս, ամերիկեան բանակը հաստատուած է սահմանագիծին վրայ:

Ուաշինկթըն իր կարգին անդրադարձաւ զինուորական գործողութեանց յայտարարելով, թէ ամերիկեան ուժեր չեն անցած սահմանը, եւ երբեք պիտի չփորձեն անցնիլ: Միւս կողմէ, գործողութիւնը սահմանափակ շրջագիծ մը պիտի ունենայ, այլ խօսքով՝ երկար պիտի չտեւէ եւ ոչ ալ լայն տարածութիւն պիտի ընդգրկէ:

Ուաշինկթըն միաժամանակ կը ճշդէ հետապնդուած նպատակը — ապահովել «վիէթնականացման» ծրագրին գործադրութիւնը:

Մինչ կռիւները կը շարունակուէին նոր ճակատի մը վրայ եւս, անդին Լաոսի վարչապետը՝ իշխան Սուվաննա Ֆումա, պահանջեց օտար ուժերու հեռացումը իր երկրէն: Իշխանը մասնաւոր յիշատակութիւն չկատարեց Հարաւ. Վիէթնամցիներու յարձակման մասին, այլ շեշտեց, թէ «բոլոր» ուժերն ալ անխտիր պէտք է հեռանան Լաոսէ: Իշխանը այնուամենայնիւ, իրաց այս կացութեան առաջին պատասխանատուն նկատեց Հիւս. Վիէթնամցիները, որ բռնաբարեցին Ժընեւի 1962ի համաձայնագիրը՝ ուժեր մտցնելով Լաոս:

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, Փեքին, Հանօյ եւ Մոսկուա խստիւ քննադատեցին Լաոսի վրայ կատարուած յարձակումը: Փեքին «ոճրագործներու տրամաբանութիւն» որակեց Նիքսընի որոշումը: Մոսկուա աւելի զուսպ եղաւ իր արտայայտութիւններուն մէջ:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը, իր կարգին, դատապարտեց միջամտութիւնը, շեշտելով, թէ Հարցին լուծումը միայն քաղաքական ճամբով կրնայ իրագործուիլ:

ԴԷՊԻ ՔԱՄԸՐՈՒՆ

Ափրիճանի մէջ, Նախագահ Փոմփիտու փոքր վեհաժողով մը ունեցաւ Համաձայնութեան Խորհուրդի պետական ղեկավարներուն հետ, բոլորովին յանպատրաստից կերպով: Կը մասնակցէին Համանի (Նիժէր), Լամիզանի (Բարձր-Վոլթա), Մակա (Տահոմէ) եւ Խուայէնա (Թոկօ):

Այս այցելութիւնները շատ կարեւոր են նաեւ Հուֆուէթ Պուանեիի վարկին համար: Համաձայնութեան երկիրներու միջեւ գլխաւոր տարակարծութեան նիւթն է՝ Կինէ:

Ափրիճանի մէջ ալ, Փոմփիտու մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ խոստացաւ բարձրացնել Ֆրանսայի օժանդակութիւնը: «Գործակցութիւնը, շեշտած է Փոմփիտու, պէտք է ափրիկանացումի ձգտի եւ օտար դրամագլուխները այդ ըմբռնումով պէտք է գետեղուին»:

Նախագահ Փոմփիտուի յաջորդ հանգրուանն էր՝ Քամըրուն, ուր կը հասնէր Երեքշաբթի օր:

ՀԱՅԿ ՈՒՆՃԵԱՆ

Գրած էինք Հայկ Ունճեանի յաջողութեանց մասին չմշկումի մէջ: Երեքշաբթի օր Ֆիկառօ երկար կ'անդրադառնար ախոյեանին շեշտելով թէ ան «լաւագոյնն է Եւրոպայի ազատ յայտագրի մէջ»: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսա կրնայ պահանջատէր ըլլալ վաստկի.— «Եթէ Հայկի մայրը Անգլուհի է եւ հայրը՝ պարսիկ, մեծ-մայրը Տիժոնցի է»...:

Պարզ է որ եթէ Հայկ Ունճեան պարտութիւն կրած ըլլար, այն ատեն իր Հայ ըլլալը միայն պիտի յիշատակուէր...:

Երիտասարդ ախոյեանը 20ուկէս տարեկան է: Կ'ապրի Լոնտոն, ուր կ'աշխատի զորգավաճառ հօրը հետ: Իր ընտանիքէն քոյրը՝ դասատու է նոյն ճիւղին մէջ, Մոնթանա, իսկ եղբայրն ալ իրեն պէս վարպետ չմշկումի մէջ, քանի որ անոր առջեւ է որ Գ. տեղը գրաւած էր Եւրոպայի ախոյենական մրցումներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒԵՆԻ ածխահանքերու գործադուլի շարժումը կը ծաւալի: Սէ. Ժէ. Թէ.ն եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն կոչ մը ըրին ընդհ. գործադուլի համար բոլոր հանքագործներուն: Նոյն ատեն ամսաթոշակներու շուրջ համաձայնագիր մը ստորագրուած էր Սէ. Էֆ. Թէ. Սէ. Էֆ-Օ. եւ Սէ. Ժէ. Սէ.ի միջեւ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ բախումները միշտ ծանր բնոյթ ունին մանաւանդ որ վերջին միջադէպերուն մասնակցած են նաեւ երախաներ, ձեռնառումբերով եւ զոհեր ալ կան: Կառավարութիւնը ծնողքները պատասխանատու կը նկատէ: Պելֆասթի մէջ, վեց տարեկան աղջնակի մը մահը (ճզմուած զրահապատ կառքի մը կողմէ) նոր բախումներու դուռ բացաւ:

ԱՇԽԱՐՀԻ Հրեայ համայնքները մէկ միլիառ տոլար յանձնած են Իսրայէլի 1967ի Ցունիսեան պատերազմէն ի վեր: Այդ թուականէն մինչեւ 1970ի վերջ 115 հազար Հրեայ Իսրայէլ ներգաղթած է: Ասոնց 35 առ հարիւրը 19 տարեկանէն վար է, 45 առ հարիւրը 20էն 45 տարեկան եւ 20 առ հարիւրը 45էն վեր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ շարաթավերջի կառքի արկածներու հետեւանքով 56 մեռեալ եւ 662 վիրաւոր եղած են:

ԱՆԳԱՐԱ բնակող ամերիկացի զինուորականի մը կինը մազապուրծ ազատած է ահաբեկումէ: Ծրարուած ռումբ մը զետեղուած էր իր տան առջեւ, որ բացուելու պարագային պիտի պայթէր՝ սպաննելով կինն ու երախան: Կինը խուճապահար փախուստ տուած է:

1970ԻՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ երեք հարիւր հազար առանց փոխարժէքի չէքեր տրուած են Ֆրանսայի մէջ: Զգալի մաս մը կայ որ ցրուած եւ մոռացկոտներու գործն է բայց շատ են նաեւ խաբեբաները: Իշխանութիւնները մտահոգ են եւ կը խորհին միջոցներ ձեռք առնել: Միայն Փարիզի մէջ ամիսը 45 հազար առանց փոխարժէքի չէք հրապարակ կ'ելլէ:

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅԻ մէջ ծայրայեղ-ձախ ցոյցեր եղած են առջի օր: Զօրս ոստիկան վիրաւորուած է:

ԱԼԺԵՐԻԱ կ'ուզէ անմիջական կերպով վերսկսիլ քարիւղի բանակցութիւնները մինչ Ֆրանսա «խորհելու պայմանաժամ» մը ուզած էր:

«ՔԱՐԻԹԱՍ» միջազգային բարեսիրական կազմակերպութեան Զուիցերիոյ արնօրէնը պաշտօնանկ եղած է բազմաթիւ միլիոններու դէպ «մատակարարութեան» համար: Դեռ Լօզանի դրամատան մը մէջ «սառած» է Պիաֆրայի սահմանուած մօտ 400 միլիոն ֆրանքի գումար մը:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԱՈՍ

—o—

Ամերիկեան եւ Հարաւ. Վիէթնամեան զինուորական գործողութիւնները կրկին լուսարձակի տակ առին այս երկիրը, որ Ֆրանսայի տարածութեան մէկ երրորդը ունի՝ հազիւ երեք միլիոն բնակչութեամբ: Լաոսի թագաւորութիւնը կ'ապրի զարգացած երկրագործութեամբ մը, որ կը գրաւէ իր մակերեսին 4 առ հարիւրը: Արդարեւ, մնացեալ տարածութիւնը հիմնականին մէջ կազմուած է անտառներէ, որոնք կը տարածուին հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, այսինքն չինական սահմանէն մինչեւ Քամպոճ եւ Թայլանտի սահմանները:

Ան ինչ որ տեղի կ'ունենայ ներկայիս, խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ Ժընեւի 1954ի եւ 1962ի համաձայնագիրները: Երկրորդ խորհրդաժողովին, որ տեղի ունեցաւ 1962ին, երկրին չէզոքութիւնը երաշխաւորուեցաւ 14 երկիրներու կողմէ, որոնց շարքին կը գտնուէին նաեւ Միաց. Նահանգները: Չէզոքութիւն մը, որ սկզբունքով հաստատուած էր 1954էն ի վեր: Որոշուեցաւ նոյնպէս սկզբունքով պահպանել երկրին ամբողջականութիւնը, հակառակ այն իրողութեան, որ երկիրը արդէն մասնատուած էր աջի, ձախի եւ չէզոքներու կողմէ: Փաթէթ-Լաօ կը ստանար երկրին կէսը, որուն վերագրաւման կը ձգտի այսօր: Այդ հողամասը կ'սկսէր Պիրմանիոյ սահմանէն, կ'անցնէր այսպէս կոչուած Կարասներու սարահարթէն եւ կը կիսէր երկրին հարաւային մասը երկուքի:

Հարաւային Լաոսի շրջանին մէջէն է, որ կ'անցնի Հօ Շի Մին ճամբան: Ասիկա կը սկսի Հիւսիս. Վիէթնամէն եւ կ'երկարի մինչեւ Քամպոճի եւ Հարաւ. Վիէթնամի սահմանները: Փաթէթ-Լաօ ընդունեցաւ, որ այս շրջանը օգտագործուի Հիւսիս. Վիէթնամցիներու կողմէ, իբրեւ պարենաւորման ուղի, երբ Ամերիկացիք սկսան ռմբակոծել Հիւսիս. Վիէթնամը: Փաթէթ-Լաոյի այս որոշումը կը բռնաբարէր առաջին անգամ ըլլալով 1962ի չէզոքութեան համաձայնագիրը:

Ժընեւի համաձայնութեամբ, երկրին ամբողջ հարաւ-արեւմուտքը կը վիճակուէր չէզոքավարներուն, եւ Լաոսի աջակողմեաններուն, որոնք համայնավարներու քաղաքական ճիւղին հետ կը կազմէին դաշնակցային կառավարութիւն մը:

Քոալիսիոն կառավարութիւնը կը տապալի, երբ 1964ին կը սպաննուի նախարար մը, որ կը պատկանէր Փաթէթ-Լաոյի: Այդ թուականէն ասդին՝ իշխան Սուվաննա Ֆումա կը պահէ իշխանութիւնը, որուն չորս աթոռները պարապ կը մնան:

Աջը, ղեկավարուած իշխան Պուն Ումի կողմէ, տէր դարձած է այժմ հարաւային Լաոսի: Դաշնակիցներու (ամերիկեան եւ Հարաւ. Վիէթնամեան) ուժերը հաւանաբար այս շրջագիծին մէջ է, որ կը կատարեն իրենց մաքրագործումները: Փաթէթ-Լաօ եւս դուրս ելլելով իր «շրջագիծէն», անցեալ տարի յարձակեցաւ Հարաւ. Լաոսի կարգ մը քաղաքներու վրայ: 1960էն ի վեր Ամերիկացիք «իւրայատուկ պատերազմ» մը կը մղեն Լաոսի մէջ:

1960ին չէզոք գնդապետ մը՝ Թոնկ Լէ, որ արձակաղէնի մասնագիտութիւն ձեռք ձգած էր Փաթէթ Լաոյի շարքերուն մէջ, պետական հարուած մը սնուցանեց առաջարկելով իշխան Սուվաննա Ֆումային՝ ստանձնել նախագահութիւնը կառավարութեան մը, որ պիտի դաշնակցէր արձակաղէններու հետ: Հարաւային Լաոսի մէջ, իշխան Պուն Ում եւ Զօր. Ֆումի, որոնք Փաթէթ Լաոյի համաձայն, այդ օրերուն կը վայելէին ամերիկեան գաղտնի գործակալութեան օժանդակութիւնը, նախաձեռնարկ կ'ըլլային փոխադարձ յարձակումի մը, սակայն չէին յաջողեր գրաւել համայնավար դիրքերը: Այսպէս է, որ կը գումարուի Ժընեւի խորհրդաժողովը, որ իր աշխատանքները կը սկսի 1961 Ապրիլ 16ին եւ կը տեւէ տասնմէկ ամիս, մինչեւ 1962:

Անցեալ տարի ամերիկեան օդուժը կանոնաւոր կերպով ռմբակոծեց Լաոսի մէջ հաստատուած Հօ Շի Մին երթուղին: Զօր. Վանկ Փաոյի «յատուկ ուժերը», ամերիկացի խորհրդատուներու ցուցմունքով, առժամեայ կերպով կը գրաւէին այսպէս կոչուած Կարասներու սարահարթը: Սուվաննա Ֆումա հրադադար մը կ'առաջարկէր Փաթէթ Լաոյի: Իշխանին պայմանն էր, որ Հիւսիս. Վիէթնամցիները հեռանան Հօ Շի Մինի երթուղիի արեւմտեան մասէն, ուր ամերիկեան օդուժը կը պահէր իր ռմբակոծելու իրաւունքը: Փաթէթ Լաօ կը պահանջէր հրադադար մը, առանց պայմանի, պահանջելով միեւնոյն ատեն որ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները վերջ գտնեն ամբողջ երկրին վրայ:

Քամպոճի պետական հարուածը, ինչպէս նաեւ իրադարձութիւնները, որոնք տեղի ունեցան անկէ ետք, վերջ տուին համաձայնութեան հեռանկարին, եւ իշխան Սուվաննա Ֆումա ու իշխան Սուֆանուվոնկ դէմ յանդիման գտնուեցան նոր իրականութիւններու առջեւ, որոնք նուազ լաւատես իրողութիւններ էին: Պատերազմը կը տարածուէր, եւ այլեւս տէրը չէին իրենց երկրին մէջ ստեղծուած կացութեան:

Իշխան Սուվաննա Ֆումայի կառավարութիւնը, ներկայիս, պետական հարուածի մը վտանգին տակ կը գտնուի, աջակողմեան տարրերու կողմէ: Այդ տարրերը կը ճանչցուին Զօր. Թիէօյի (Սայկոն), Զօր. Լոն Նոլի (Փնոմ Փէն) եւ Թայլանտի մառեշալներուն: Եթէ պետական հարուած տեղի ունենայ, Ժընեւի համաձայնութիւնը յօդս կը ցնդի, իսկ Ամերիկացիք ուժի քաղաքականութիւնը որդեգրելով կրնան չինական հակադարձութեան մը դուռ բանալ: Փեքին կրնայ իր այդ հակադարձութիւնը արդարացնել ցոյց տալով իր սահմանին վրայ ստեղծուած վտանգը:

Թ. Ա. Թ.

ԹԵՐԹԵՐ՝ ԳՐԳԱՆԻՍ ՏԵՏՐԱԿԷՆ

Ա.

—Հայը այն այլանդակ կենդանին է զոր յաճախ կարելի չէ դասակարգել: Ստրո՞ւկ թէ հերոս, վա՞տ թէ վեհանձն: Դատելու համար կը շուարի մարդ: Ամենաստրուկն է ազգերուն, բայց եւ այնպէս ամենա-քաջ: Իր ծոցէն այնքան մատնիչ տուող այս ազգը՝ անսահման կերպով կ՚ատէ լրտեսութիւնը: Ինչո՞ւ: Ի՞նչպէս: Ձեմ կրնար ըմբռնել այս հակադրութիւնը:

— Ձեմ կարծեր թէ Հայուն պէս ուրիշ ազգ մըն ալ կայ: Իր անհեռատեսութեամբ՝ սուրը գլուխէն անպակաս ժողովուրդ, դա՛րձեալ ու միշտ անզգոյշ է: Ամէն օր զղջում մը ունի եւ ամէն օր ալ նոր յոյս մը: Ա՞յս է արդեօք իրմէ շատ աւելի մեծ ու հզօր ազգութիւններու անհետացումին քով իր գոյութեան անիմանալի պատճառներէն մին:

— Հայը հաւաքաբար տխմար, անհատապէս վատ է: Միասնաբար միշտ կը վտանգէ ինքզինքը, իսկ խիստ հանճարեղ՝ անձը փրկելու մէջ:

— Աստուած Հայուն խոշոր քիթ մը տուաւ որպէսզի անոր ծայրը կարենայ տեսնել: Բայց Հայը այս ընծայէն ա՛յնքան հպարտացաւ որ աչքը գործածեց միայն հեռուն նայելով շլանալու, ու սկսաւ իր բարձրաթառ քիթովը դիտել ու դատել չուրջը: Այս է պատճառը որ մեր քիթին ծայրը տեսնելու սովոր չենք, մանաւանդ քաղաքականութեան մէջ:

— Կեանքը մթնոլորտային ու հողային ուժերու պայքար մըն է. մին վեր կը քաշէ, միւսը վար: Ի վերջոյ, ինչ որ ոգի է մեր մէջ կը ցնդի, եւ ինչ որ նիւթ՝ կը դառնայ հողին այն պահէն սկսեալ որ այլեւս չենք կրնար այդ երկուքը հաշտ պահել իրարու, մեր պարունակին մէջ:

— Քմայական վէպի մը նիւթ.—

Մարդ մը որուն աչքերը իրականին հակառակը կը տեսնեն. սեւը ճերմակ, ճերմակը սեւ, հեռուն՝ մօտ, մօտը՝ հեռու, տգեղը՝ գեղեցիկ, աղուորը՝ տձեւ, մութը՝ լոյս, լոյսը՝ խաւար, չարը բարի, բարին՝ չար, գլուխը վար, ոտքը վեր, եւայլն: Կեանքի բոլոր իրերը դիտել, տեսնել ու պատմել այս ձեւով. ճոխացած՝ մանրավէպերով ու դիպուածներով:

Իրերը այսպէս դատելով ու վերլուծելով պիտի հասնինք այն եզրակացութեան թէ շրջուած տեսնող մարդն է ճիշդ տեսնողը եւ թէ աշխարհ է որ սխալ կը դատէ, ծուռ կ՚ըմբռնէ, հակառակ կը քալէ, յաւերժական ինքնախաբութեան մը մէջ:

— Մանուկները կը քնանան իրենց թեւերը ծածկոցէն դուրս, դէպի ազատութիւն կ՚երկարեն զանոնք: Իսկ դիտեցէք, չափահասն ու ծերը իրենց թեւերը ծալած, կուրծքին փակած կը պառկին: Ասոնք ա՛լ դադրած են դէպի երազ բազուկ երկարելէ. կեանքը կապած է անոնց թեւը:

— Կը խորհիմ որ մարդկութեան կողմէ երախան կրթելու համար դարերէ ի վեր մտածուած, գործադրուած միջոցներն ու տրուած ժամանակը եթէ անասուններու դաստիարակութեան յատկացուէր, արդեօք այս վերջինները աւելի ազնիւ ու բարձր դասակարգ պիտի չկազմէի՞ն քան մենք:

— Կ՚ըսեն պատմութիւնը անցեալին հայելին է. ո՛րչափ սխալ դատում. բայց ո՛րչափ ճիշդ պատկեր: Երբ հայելի մը առնենք ի՞նչ կը տեսնենք՝ եթէ ոչ մեր սոսկական պատկերը: Հետք մը կը գտնե՞նք հոն մեզմէ առաջ անոր մէջ նայողէն:

— Ես կը ջնջէի պատմութեան դասը դպրոցներէն, իբր ամէնէն անօգուտը ուսումներուն: Մարդիկ սովոր չեն անցեալէն դաստիարակուելու: Սերունդները կը կարծեն թէ իրենց նախորդները յիմար էին, մինչ իրենք իմաստուն, ինչ որ անոնց պատահած է, իրենց չի կրնար պատահիլ: Մարդիկ եթէ անցեալէն դաս առնելու իմաստութիւնը ունենային, չէին հասնիր այս ողորմելի ու թշուառ վիճակին ուր որ են այժմ:

— Կիները ճանճի կը նմանին, հոն են ուր ճենճ կայ:

— Կիները ամէն ջուրի մէջ կրնան որսալ, բա՛ւ է որ կարթին ծայրը կեղծիքի ու ունայնութեան խայծ մը զետեղես. կիները ամէնէն միամիտ անասուններն են:

—Այրերը ընդհանրապէս կը զղջան իրենց չըրած բաներուն համար, իսկ կիները իրենց ըրածին համար:

— Կեանքը զղջում մըն է եղած կամ չեղած, մեր ըրած կամ չըրած բաներուն համար:

— Հաճեցէք ինծի հաղորդել թէ հանդիպա՞ծ էք կնոջ մը որ իր ամուսինին խելքին հաւնի:

— Առաջին անգամ որ Արդարութեան Պալատ մը այցելեցի շատ դժնդակ եղաւ տպաւորութիւնս: Սեւազգեստ մարդիկ աճապարանքի կամ խորհրդաւորութեան մէջ, կ՚անցնին, կը դառնան, կը շղթայեն, կ՚արձակեն: Ագռաւներու վոհմակ որ կը սնանի Արդարութեան դիակին վրայ:

Ձեմ հասկնար թէ ի՞նչ է փաստաբանութիւնը եթէ Արդարութիւն կայ: Փաստաբանը դատարանին ծաղրն է պարզապէս. ընկերութեան մակաբոյծը, ճշմարտութեան խեղկատակը:

— Թէ Հայերը Արեւելքի Հրեաներն են, կարգախօսք մըն է որ Հրեաները իրենք են հնարած՝ իրենք զիրենք երկրորդ մակարդակի վրայ դնելու համար: Նախ Հրեան ինքը Արեւելքի ժողովուրդ մըն է, Արեւելքէն է որ ճիւղաւորուած, տարածուած, իր մագիլներուն մէջ առած է աշխարհը:

Հայերը հրէակերպ չեն կրնար ըլլալ, որովհետեւ — խոստովանի՛նք — անոնց արժէքները չունինք, ոչ մէկ կերպով: Իբր առեւտրական՝ Հայերը շատ ետ են թէ՛ Յոյներէն եւ թէ Հրեաներէն: Աւելի դէչ վաճառականներ են:

Իսկ իբր քաղաքացի, Հայերը իրենց բնակած երկրին վարչութեանց մէջ իրենց ճիրանները չեն խորասուզեր եւ չեն ջանար տիրել բոլոր ազդեցութեանց ճամբաներուն: Թուրքիոյ մէջ ուր անցեալին այնքան փայլուն դիրք մը ունէինք իբր թէ, պետական եւ վարչական շրջանակներուն մէջ մատի վրայ կը համրուէին հայ պաշտօնատարները: Եւ անոնք ալ աւելի պետութեան կը ծառայէին քան ազգին: Եւրոպական ու ամերիկեան ուրիշ երկիրներու մէջ գոյացող մեր քանի մը երկրորդական հարուստներն ալ ամբողջովին խզուած են բնիկներուն հետ մօտաւոր յարաբերութենէ եւ չէզոքացած:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԺԳ. ԴԱՐՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1243ին մոնկոլ ուժերը արշաւեցին Իկոնիոյ սուլթանին վրայ: Ղիաթետտին Քայխոսրով սուլթանի եւ Բաչուի բանակները իրարու դէմ ճակատեցան Ձմանկատուկի մօտերը (Երզնկայէն 15–20 քիլմ. արեւելք): Սուլթանին բանակը պարտուեցաւ: Անապատի հորդաները գրաւեցին Փոքր Ասիոյ քանի մը հարուստ քաղաքները, ինչպէս Երզնկա, Կեսարիա, Սեբաստիա, Տիվրիկ: Աւարի եւ կոտորածի ենթարկուեցան յատկապէս Երզնկա եւ Կեսարիա, որոնց բնակիչները բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուած էին Մոնկոլներուն: Այդ յաղթանակներէն ետք Կիլիկեան Հայաստան լուրջ վտանգի ենթակայ կը մնար, սակայն, հեռատես թագաւորը՝ Հեթում, 1243ին պայմանագիր մը կը կնքէ Բաչուի հետ, որով վտանգը կը հեռանայ ժամանակաւոր կերպով: Կիլիկեան Հայկական Պետութիւնը կը դառնայ մոնկոլ կայսրութեան դաշնակից, որոշ պայմաններով պահպանելով իր ինքնուրոյնութիւնն ու անկախութիւնը: Միջին Ասիոյ հրոսակները 1245ին նուաճեցին նաեւ Խլաթի ամիրայութիւնը: Ասով վերջ տրուեցաւ Էյուպեաններու տիրապետութեան Հայաստանի մէջ:

Մէկ կուսակալութիւն կազմեցին հետեւեալ շրջանները — Արեւելեան Վրաստան, Զաքարեաններու իշխանութիւնը, Առան, Շիրվան եւ Ատրպատական: Կուսակալութիւնը բաժնուեցաւ հինգ վարչական – տնտեսական շրջաններու, վիլայէթներու: Արեւելեան Վրաստան, Այրարատ, Սիւնիք, Արցախ, Գուգարք եւ Վանանդ կազմեցին Կիւրճիստանի վիլայէթը, իսկ Հայաստանի հարաւային եւ արեւմտեան նահանգները՝ Մեծ Հայք վիլայէթը: Ասոնք իրենց կարգին բաժնուած էին ռազմա – վարչական մասերու՝ Թումաններու: Առաջին վիլայէթը ունէր 10 թուման, որմէ 5ը՝ վրացական եւ 5ը՝ հայկական նահանգներ էին: Մեծ Հայքի վիլայէթի կեդրոնն էր Կարին, իսկ Կիւրճիստանի՝ Թիֆլիս:

Հայկական իշխանութիւնները Արեւելեան Վրաստանի մէջ պահեցին իրենց ներքին ինքնավարութիւնը: Զաքարեանները շարունակեցին վարել Վրաց արքունիքի բարձրաստիճան պաշտօնները:

Մոնկոլներու ներքին քաղաքականութիւնը՝ հարկերու գանձման մէջ, պատճառ դարձաւ նոր դժբախտութիւններու: Քոչուոր ժողովուրդ ըլլալով, անոնք կ՚ամայացնէին հսկայ տարածութեամբ արգաւանդ հողեր, որպէսզի անոնք ծառայէն արօտավայր իրենց ձիերուն եւ անասուններուն: Միւս կողմէ, հարկերու ծանր քաղաքականութիւնը, հարկեր գանձելու դաժան ձեւերը, քօչուոր ազնուականներու սանձարձակ կամայականութիւնները եւ բռնութիւնները, գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, պատճառ դարձան ապստամբական շարժումներու բռնկումին 1240ին:

Մոնկոլ կայսրութեան արեւմտեան սահմանները ընդարձակելու նպատակով, Մանկու Խան Պարսկաստան ուղարկեց իր եղբայրը՝ Հուլավու: Այս վերջինը 1256ին հիմը դրաւ պարսկա – մոնկոլական Պետութեան եւ Հուլավեաններու հարստութեան: 1258ին ջնջեց արաբ խալիֆայութիւնը: Պաղտատի գրաւումին մասնակցեցան նաեւ հայ – վրացական ուժերը, ամիրսպասալար Զաքարէի եւ սպարապետ Պռօշի հրամանատարութեամբ:

Նորաստեղծ իշխանութեան սահմաններուն մէջ մտան ամբողջ Պարսկաստանը, Ազրբէջան, Արեւելեան Վրաստան, Հայաստան, Միջագետք, Ռում, Քիւրտիստան: Անոր հարկատու կը մնային Արեւմտեան Վրաստան, Կիլիկիա եւ Տրապիզոն:

Իշխանութեան գլուխ գտնուող ազնուական դասին մէջ սուր եւ բացայայտ պայքարներ արձանագրուեցան 1280ի ատենները: Այդ պայքարներէն մեծապէս տուժեցին հպատակ ազգերը: Ապաղախանէն ետք քոչուոր ազնուականութեան բռնութիւնները աւելի վայրագ նկարագիր ստացան: 1290ին իշխանութիւնը տնտեսական եւ քաղաքական ճգնաժամի մատնուած էր: Կացութիւնը փրկելու դիտաւորութեամբ իշխանութեան գլուխ կուգայ Ղազան խան, որ 1295ին կը մշակէ բարենորոգումներու ծրագիր մը, որ, սակայն, փաստօրէն չիրագործուիր Հայաստանի մէջ: Երկրին տնտեսական

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտի քանի մը տարիէ ի վեր ծածուկ յարաբերութիւններ հաստատած էր քենիին հետ, որ ինչպէս գիտենք, յաճախ իրենց տունը հիւր մնալու կուգար: Այս բանը գրեթէ բնի պարտադրած էր կնոջ, իբրեւ փոխարինութիւն մը այն պաշտպանութեան եւ դրամական օգնութեան, որ ըրած էր սնանկացեալ ամուսնոյն:

— Խալբ մըն էր, իմ երեսէս կ՚ապրիք, ըսած էր Երանիկի, անոր ընդդիմութիւններուն յաղթելու համար:

Եւ խեղճ կինը ստիպուեր էր տեղի տալու, նախ տեսակ մը խղճի խայթով ու զզուանքով, յետոյ, ալ սովրած, գրեթէ անտարբերութեամբ, անձնամատոյց կիներու պէս, որոնք ապրելու համար բռնադատուած են իրենց մարմինը վաճառելու:

Այդ առտու, երբ Ղուկաս էֆէնտին տեսած էր քենին, հաճելի զգացում մը, տարփոտ ցանկութիւն մը զգացած էր ու հիմա շուայտ հեշտանքով մը կը խորհէր իրեն սպասող հաճոյքին վրայ, քանզի միտքը դրած էր նոյն իրիկունն իսկ օգուտ քաղել անոր ներկայութենէն: Բոլոր այս հայրատ մտածումները կը գրգռէին իր երեւակայութիւնը եւ ամբողջ ջղային դրութիւնը: Աճապարանք մը ունէր ժամ առաջ տուն դառնալու:

— Դեռ շատ մարդ կա՞յ, դեռ որքա՞ն մնաց, կը հարցնէր ատեն-ատեն դռնապան Մարկոսին, անհամբեր կերպարանքով մը:

— Դուրսը լեցուն են, կը պատասխանէր մարդը անդրդուելիօրէն:

Եւ կը շարունակէր տողանցութիւնը, պոռչտուքները, լացուկոծը, բողոքները, օրհնութիւններու եւ փառաբանութիւններու հետ խառնուած:

— Ողջ ըլլաք, շատ ապրիք, Աստուած մէկ օրերնիդ հազար ընէ, ցաւ չցուցնէ, եւայլն:

Բրդեղէն ու ֆանելա զգեստներն ալ սպառեցան, երկու տիկինները եւ օրիորդը գործերնին աւարտած նկատելով՝ մեկնեցան, կէսօր էր ու տունը ճաշի կը սպասէին: Դուրսը հազիւ մէկ քանի հոգի մնացեր էին:

— Ամէնքը մէկէն ներս կանչեցէք, դոչեց Ղուկաս էֆէնտի, ժամացոյցին նայելով:

Չորս կին եւ երկու ծերունի մարդ ներս մտան ու եկան շարուեցան գրասեղանին առջեւ: Սաթենիկն ալ իրենց մէջն էր, երկչոտ, ամչկոտ, ետեւոք կեցած՝ լուռ ու նեղուած:

— Ասոնց ալ գործը տեսէք, ճամբեցէք, հրամայեց էֆէնտին:

Բայց անոնք սովորական նպաստով գոհանալու երեւոյթ չունէին:

— Մեր լաթերը ո՞ւր են... սաանկ օրով մե՞րկ պիտի ձգէք մեզի, ամէնուն ալ տուիք, մեր յանցանքը ի՞նչ է, մենք Հայ չե՞նք, քրիստոնեայ չե՞նք... փայտ չունինք, ածուխ չունինք, ուտելիք չունինք:

— Ի՞նչ ընենք, չմնաց, ուշ եկաք, ըսաւ Աղքատախնամի անդամներէն մէկը... ամէնքն ալ տրուեցաւ, դուք ալ Զատկին կ՚առնէք, քիչ մը համբերեցէք...

Եւ ընդհանուր դժգոհութեան մրմունջներու մէջ մեկնեցան մէյ մէկ դրամական նուէր քսանական օխայ ածուխի համար տոմսակ մը առնելով:

Ալ միմիայն Սաթենիկը մնացած էր դրան քով:

— Դուն ի՞նչ կ՚ուզես, գոռաց Ղուկաս էֆէնտի:

Սաթենիկի մասին քննութիւն կատարող անձը ծռեցաւ էֆէնտիին ականջին ու բաներ մը փսփսաց.

— Ահաւասիկ, հոս, ձեր առջեւ, դրասեղանին վրայ է, պատասխանեց մարդը, ծալուած թուղթ մը ցոյց տալով:

Էֆէնտին առաւ եւ սկսաւ կարդալ:

Տեղեկագիրը կը հաստատէր թէ Սաթենիկ իր, ինչպէս նաեւ իր դրացիներու վկայութեամբ, որեւէ ապրուստի միջոց չունէր, թէ ձեռագործի աշխատութիւնները բացարձակապէս անբաւական էին զինքն ու փոքրիկ աղջիկը, որ նոր հիւանդութենէ ելած էր, ապրեցնելու: Բայց կը յաւելուր, մութ կէտ մը կար, որ լուսաբանութեան կարօտ էր եւ որու մասին գայթակղական զրոյցներ կը շրջէին դրացիներու մէջ, Սաթենիկ իր տան մէջ իբրեւ վարձակալ ունէր Գարեգին անունով երիտասարդ մը, որ կը վճարէր տան վարձքը, ըստ խոստովանութեան նոյնիսկ Սաթենիկի, դրացիները կը կասկածէին, թէ այդ երիտասարդը հաւանօրէն Սաթենիկի հոմանին էր, մանաւանդ որ հոգ կը տանէր տունուորներուն եւ նոյնիսկ աղջկան հիւանդութեան ատեն բժիշկ բերած, դեղերը շինել տուած եւ ամէն կերպով հոգածու գտնուած էր, ինչ որ պարզ եւ անտարբեր վարձակալի մը պարտականութիւնները չէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հինգշաբթի է. հապճեպ քայլերով կը մտնեմ Մշակոյթի Տունէն ներս, մեծ ազդ մը աչքերուս դիմաց, հպանցիկ ակնարկ մը, բայց ո՛չ, կրկնապատկուած ուշադրութեամբ կը կարդամ, վերստին կը կարդամ սրտի խօսող երեք գեղեցիկ անուններ, համերաշխօրէն գիրար գրկած երեք եզրայրներու պէս: Կովկաս, Նաւասարդ եւ Նայիրի միացեալ պարախումբ մը ութսուն հոգիէ բաղկացած Փլէյէլի բեմին վրայ:

Ապրի՛ք տղաք, կ՚ըսեմ ու կը չարունակեմ ճամբաս, հեռուէն եկող մտածումներ կը սկսին գիրար հրմշտկել գլխուս մէջ:

Առաջինը Կովկաս, սրտամօտիկ սիրուած անուն մը՝ իր երեք մայրաքաղաքները՝ Պաքու, Թիֆլիս, Երեւան, մեզի տուած են մեծ մտաւորականներ, քաջարի հերոսներ, ազգային գործիչներ:

Երկրորդը՝ Նաւասարդ, հին Հայոց տարեգլուխն էր, եւ ամէն տարի Օգոստ. 15ին կը տօնուէր մեծ հանդիսութեամբ. ոլիմպիական խաղեր, նուագներ, երգեր, աղաւնի թռցնել, մատաղօրհնութիւն, եւայլն: Ի վերջոյ սակայն զանազան պատճառներով Հայոց տարեգլխի թուականը կ՚արոչուի Յունուարի առաջին օրը եւ մինչեւ այսօր կը տեւէ:

Երրորդը՝ Նայիրի, ի՜նչ առինքնող հոգեպարար անուն. հին Հայաստանն է ան, երկի՛ր դրախտավայր, «Ու Նայիրեան աղջիկների հեղաճկուն պարն եմ սիրում», երգեր է Զարենց:

Ուրեմն այս բոլորը ամփոփելով ըսենք թէ երեք միացած պարախումբերը մեզի պիտի ապրեցնեն քանի մը ժամեր մեր հայրենի երկիրներուն մէջ Փլէյէլի բեմին վրայ. կատարեալ հոգեկան վայե՛լք:

Քիչ մըն ալ խօսինք իրենց եռուն գործունէութեան մասին:

Ա) Կովկաս խումբը ունի 30 պարողներ երկու սեռէ, տասը տարիէ ի վեր ան կազմուած է Ալֆորվիլի երիտասարդներուն կողմէ. իր կողքին 1967ին Մինի-Կովկաս անունով օժանդակ խումբ մը եւս կազմուեցաւ 9–13 տարեկան տղոցմով, ապագայի բացակաները փոխանորդելու համար:

Բ) Նաւասարդը՝ այժմ ունի 40ի չափ երկու սեռէ պարողներ եւ իր մասնայատուկ նուագախումբը:

Գ) Նայիրին՝ Նոր Սերունդի պարախումբն է որ կազմուած է 1949ին 30 երկու սեռէ պարողներով:

Այս երեք պարախումբերն ալ Փարիզի, արուարձաններու կամ գաւառներու մէջ մասնակցած են միջազգային մրցումներու, իրենց մասնայատուկ նուագախումբով եւ անսպասելի յաջողութիւններ արձանագրած են հայ եւ օտար տեղական թերթերու մէջ:

Այժմ տարիէ մը ի վեր բծախնդրօրէն մրջիւններու աշխատանք կը տանին հայ եւ օտար հասարակութեան ներկայացնելու համար մեր հայկական ֆոլքլորը, Փլէյէլի բեմին վրայ, անսփիտ նուիրումով՝ փարած իրենց աշխատանքին, իրենց անձնական գործերը մէկ կողմ ձգած կը ջանան իրենց այս ձեռնարկը նիւթապէս եւ բարոյապէս յաջողութեամբ գլուխ հանել:

Չենք կրնար չգնահատել մեր այս կենսունակ տղաքը որոնք Ֆրանսայի հողին վրայ, հակառակ տառապած, դժբախտ ազգի մը բեկորները ըլլալնուն, կը պահեն այսօր օտար ափերու վրայ իրենց հայկական դրոշմը եւ կը մղեն այսպէսով գոյամարտի պայքարը Հայ մնալու, չկորսուելու յոյսով:

Այս սեղմ ծանօթութիւններէն ետք երբ աչքի առջեւ ունինք այս երեք խումբերու յարատեւ աշխատանքն ու թափած ջանքը, մեզի պարտականութիւն կ՚իյնայ օգնել բարոյապէս եւ նիւթապէս ու չզլանալ մեր աջակցութիւնը:

Ուրեմն խմբովին ժամադրուինք Փետրուար 14ի գիշերը ծափահարելու եւ գնահատելու Կովկասի, Նաւասարդի եւ Նայիրիի մեր քաջ հայորդիները:

ՀՌ. ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

կեանքին քայքայումը աւելի չեչտուեցաւ, հայ ժողովուրդին վիճակը աւելի անտանելի դարձաւ, սկսաւ նաեւ կրօնական հալածանքը, Հայերէ սկսան գանձել գաւանանքի հարկ, որուն գանձումը եւս վայրագ եւ բիրտ ձեւեր առաւ:

ԺԳ. դարու վերջերուն հայ քաղաքական կեանքի աչքառու դէմքերն են Տարսայիճ Օրբելեան եւ Ամիր-Հասան Պռօշեան, իսկ ԺԴ. դարու առաջին կէսին՝ Բուրդել Օրբելեան եւ Քուրդ Ամբերդցի Վաչուտեան:

Ղազան խանէ ետք իշխանութիւնը բոլորովին քայքայուեցաւ (1344): Անոր տեղ մէջտեղ եկան բազմաթիւ փոքր իշխանապետութիւններ, որոնց մէջ ամէնէն զօրաւորն էր Զոպանեաններունը Ատրպէջանի մէջ, կեդրոն ունենալով Թաւրիզ քաղաքը (մինչեւ ԺԴ. դարու 60ական թըւականները) եւ Ճելայիրեաններունը՝ Իրաքի մէջ, կեդրոն ունենալով Պաղտատ (մինչեւ 1410):

Հայ եւ վրացի իշխանները երեք անյաջող ապստամբութիւններ կատարած են 1249ին, 1259–1261ին եւ 1290ին:

Երկրագործութեան մէջ զարգացած Հայաստանը, որ մինչեւ Մոնկոլներու արշաւանքները տնտեսական դետնի վրայ զարգացման փուլի մէջ կը գտնուէր, մոնկոլական նուաճումներէն ետք բոլորովին ամայացաւ, արգաւանդ դաշտերը վերածուեցան արօտավայրերու, հողի մշակութեան տեղ լայն տարածում գտաւ քոչուոր ցեղերու անասնապահական տնտեսութիւնը: Մեծ չափով տուժեց նաեւ այգեգործութիւնը:

Մեծ անկում կրեց նաեւ ներքին եւ արտաքին առեւտուրը, բազմաթիւ հարուստ քաղաքներ աւերակներու կամ գիւղերու վերածուեցան (Մուշ, Անի, Բայբուրդ, Բերկրի եւայլն):

Հայաստանի տնտեսական կեանքի քայքայման հիմնական պատճառներէն էր գանդուածային բնոյթ ստացած արտագաղթը: Միայն Անիէն շուրջ 40.000 Հայ գաղթեց դէպի Աստրախան եւ Սարայ:

Հայաստան յաջորդ հինգ դարերուն յետաղիմեց:

Լ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԷՔՈԼ ՆՈՐՄԱԼԻ ՄԷՋ

Էքոլ Նորմալի սրահին մէջ երաժշտասէր հասարակութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը Յունուար 17ին, Կիրակի օր, կազմակերպուած ուսանողներու Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ, որուն մասնակցեցաւ գաղութիս սիրուած արուեստագէտներէն հոյլ մը:

Գառզուի կողմէ պատրաստուած ճոխ յայտագիրը գործադրուեցաւ ունկնդիրներուն տալով իսկական վայելք մը:

Ուսանողներու կողմէ առաջին բաժնին մէջ գործադրուեցան չարք մը հատուածներ ծանօթ հեղինակներէ, ինչպէս՝ Սափրիչը (Յ. Պարոնեանի), Առկայծ ճրագ (Դ. Վարուժանի), որմէ յետոյ իսկական վայելք մը եղաւ յաջորդական երեւումը մեր արուեստագէտներուն: Օր. Մառի Իւսթատ, ծանօթ դաշնակահարուհին, խոստմնալից նոր ուժ մը, Օր. Տէմիրեան (դաշնակ), Տիկին Խտչեան-Լա Շասանեը արտասանութիւն, Օր. Վիքի Մոստիչեան (արտասանութիւն), Օր. Վէմեան՝ տրամաթիք երգչուհին, մեր շնորհալի դեռատի ջութակահարը՝ Ժիրայր Թորգոմեան, Օր. Վարդանեան (արտասանութիւն), Տիկին Էվա Արզուեան (հայկական պար) եւ վերջապէս պուլկար երգիչ մը Պ. Փէթէր Նիքոլոֆ (Օթէլլօ օփերայէն կտորի մը մէջ):

Գնահատութեան արժանի են կազմակերպիչ տիկինները գլխաւորութեամբ Տիկին Շաքէ Պետրոսեանի, որոնց անձնուէր գործունէութիւնը յօգուտ հայ ուսանողներու գոհունակութեամբ կ՚արձանագրենք:

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շաբաթ Յունուար 30ին Մարսէյլի հայ համայնքը չեղեցիկ պահեր ապրեցաւ արեւելեան երգ ու նուագով. Հայ Արենոյշներու կազմակերպած թատերահանդէսը՝ Արշին մալ ալան թատերգութիւնը կը կրկնուէր այս անգամ Պօմոնի եկեղեցապատկան սրահին մէջ. հասոյթը ի նպաստ Հայ Մշակութային տան, սիրայօժար մասնակցութեամբ Արենոյշներու հիմնադիր Տիկին Մանուշ Շահմիրեանի, որուն զովելի ջանքերովն ու նախաձեռնութեամբը բեմադրուած էր գործը, նոր սերնդական ուժերով եւ որ տեղին բաժնած էր դերերը:

Արշին մալ ալան թատերգութիւնը ծիծաղաշարժ իր տիպարներով կը պահէ իր այժմէականութիւնը եւ իր հանդիսադրած բարքերուն հարազատութիւնը ի զօրու կը մնայ ներկայ օրերուս մեր կեանքին համար, եւ այդ է իր մեծագոյն արժէքը: Տիկին Մանուշ Շահմիրեան իբր գործնական ոգիով օժտուած կին՝ մարզարքան ու թատրոնը իրարու հետ համրնթաց քալեցնելու գաղտնիքին տիրացած, յանուն հայապահպանման, լիուլի յաջողած էր եւ նոյնիսկ ստանձնած էր յուշարարի դերը, վերոյիշեալ բեմադրութեան մէջ, եւ օփերէթին դերակատարները հարազատութեամբ տարին իրենց դերերը ու յաջողեցան ոգեւորութիւն ըստեղծել, որուն մէջ մեծ գնահատանքի բաժին մըն ալ կ՚երթայ իրենց ընկերացող այն նուագախումբին, որ գիտցաւ հրահրել եւ հմայել մթնոլորտը, տալով այդ երգերուն ու պարերուն հնչական թէմաները:

Անգամ մը եւս մեզ կը մնայ շնորհաւորել բեմադիրն ու հիմնադիրը որ իր համեստութեան մէջ, իր գեղարուեստական գործիչի ձեռնհաս բնոյթով համբերութեամբ եւ բծախնդիր աշխատանք մեզի կուտայ օրինակը՝ թէ ի՞նչպէս կարելի է Հայը Հայ պահել եւ մայրենի լեզուն տարածել ու նոր սերունդին աղաւաղեալ հնչումները ուղղել ի սէր հայ լեզուին. եւ նկատելի է մանաւանդ որ այս կերպով յաջողեցաւ նաեւ աչքառու նպաստ մը բերել մեր այգիին՝ ապահովելով լիքը սրահ եւ բազում գոհունակութիւն:

Մ. Ե.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գեղարուեստից վարժարանէն շրջանաւարտ, Հաճընցի ծնողքէ նկարիչ ԱՐՏԱՇ իր վերջին նկարները կը ցուցադրէ Թուրիժաք Տավիտսոն ցուցասրահը (17 Ռիւ տէ Սըրիզիէ): Երիտասարդ նկարիչը արժանացած է 1971ի Տոմի մրցանակին:

Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Փետրուար 28:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Պրինի բոլոր պալատական պաշտօնէութիւնը իրենց իրերը կապելով Օլմից դրկեր էին: Էցելտորքի մօտերը հանդիպեցաւ ռուսական բանակին, որ մեծ խուճապով եւ աննկարագրելի խառնաշփոթութեամբ կը յառաջանար: Ճամբաները կառքերով, սայլերով եւ ֆուրկոններով այնքան խճողուած էին որ, կառքով յառաջանալ այլեւս անկարելի դարձաւ: Կոզակներու հրամանատարէն ձի մը եւ կոզակ մը առնելով, անօթի եւ յոգնած չարունակեց ճամբան, ընդհանուր հրամանատարը եւ իրեղէնները փնտռելու: Ճամբան արդէն շատ տխուր եւ աննպաստ լուրեր ստացած էր բանակին դրութեան մասին եւ հիմա անկարգ անկանոն փախչող բանակին տեսքը կը հաստատէր իր լածներուն ճշմարտութիւնը:

«Այդ ռուսական բանակը, որ անգլիական ոսկիի ուժով աշխարհի մէկ ծայրէն հոս բերուեր է, նոյն բախտին պիտի արժանանայ (Ուլմի բանակի բախտին)», յիշեց ան, պատերազմի սկիզբի օրերուն Պոնափարթի խօսքերը՝ իր բանակին ուղղուած եւ այդ խօսքերը իր մէջ միաժամանակ հիացում կը յարուցանէին դէպի տաղանդաւոր հերոսը: «Իսկ եթէ մեռնելէ զատ ուրիշ բան չմնայ, վերստին մտածեց իշխանը, պէտք է ատոր մէջ ալ ուրիշներէն վար չմնալ»:

Անտրէյ իշխան զզուանքով կը նայէր այդ անհատնում, անթիւ կառքերուն, թնդանօթներուն, սայլերուն, ֆուրկոններու, որ մէկզմէկու ճամբան կը խափանէին, եւ երեք-չորս չարքերով ցեխոտ խճուղիին վրայ փռուած էին: Ամէն կողմէ, ետեւէն եւ առջեւէն, լսողութեան մատչելի տեղերէն կը լսուէին անիւներուն դղրդիւնը, սայլերուն ճռինչը, ֆուրկոններուն, դրօժկաներու ոստոստումը, ձիերուն դոփիւնն ու խրխնջիւնը, խարազաններուն շաչիւնը, անէծքի ճիչեր, զինուորներուն, սպաներուն հայհոյանք զոռում-գոչումը: Ճամբուն երկու կողմը անընդհատ կը պատահէին ինկած քերթուած կամ չքերթուած ձիեր, կոտրուած կառքեր, որոնց քով կը սպասէին զուռդէն բաժնուած զինուորներ, որոնք միատեղ մերձաւոր գիւղերը կը խուժէին, կամ գիւղէն կը վերադառնային իրենց հետ բերելով հաւեր, ոչխարներ, խոտի տըրցակներ եւ լեցուն պարկեր: Վերելքներու կամ զառիվայրերու վրայ ամբոխը աւելի կը խտանար եւ միալար զոռում-գոչումի աղմուկը կը լսուէր ամէն կողմէ: Զինուորները, մինչեւ ծունկերը ցեխերու մէջ թաղուած, ձեռքերով զէնքերնին բարձր բռնած՝ կը տնքային: Խարազանները կը շաչէին, սմբակները կը սայթաքէին, սապանդակներու կաշէկապերը կը փրթէին եւ ճիչն ու աղաղակը մարդուն ականջները կը խլացնէին: Պաշարարարձ կառքերու հրամանատար սպաները մէյ մը առաջ մէյ մը ետ կ՚արշաւէին: Անոնց ձայնը հազիւ կը լսուէր ընդհանուր աղմուկին մէջ եւ անոնց դէմքերէն կը հասկըցուէր որ այս անկարգութեան առաջքը առնել անկարող կը զգային ինքզինքնին:

Իշխանը ընդհանուր հրամանատարին մասին տեղեկութիւն մը առնելու մտադրութեամբ կառքի մը մօտեցաւ, որուն քովէն տարօրինակ կառք մը կ՚երթար, հաւանօրէն հապճեպով տնային միջոցներով շինուած: Կառքը զինուոր մը կը վարէր, իսկ կաշիէ վերնածածկին տակ կին մը նստած էր լաթերու մէջ փաթթուած: Անտրէյ իշխան մօտեցաւ եւ հազիւ զինուորին հարցում մը ուղղեց, երբ հնչեց կնոջ յուսահատ ճիչը: Այդ խումբին հրամանատար սպան խարազանով կը հարուածէր կառապան զինուորը, որովհետեւ կառքը արագ կը քշէր եւ միւսներէն առաջ անցնիլ կ՚ուզէր ու խարազանին հարուածներէն մէկը կառքին վերնածածկին հանդիպեր էր: Կինը ականջ ծակող ձայնով կը ճչար: Կինը, Անտրէյ իշխանը տեսնելով ծածկոցին տակէն դուրս ելաւ եւ ձեռքը հանելով պոռաց.

— Ադիւտան, պարոն ադիւտան... ի սէր Աստուծոյ... պաշտպանեցէք... այս ի՞նչ է... ես 7րդ գունդին դեղագործին կինն եմ.. թող չեն տար, ետ մնացինք, մերինները կորսնցուցինք...

— Կաշիդ կը քերթեմ, ե՛տ դարձիր, պոռաց զայրացած սպան զինուորին, ե՛տ դարձիր այդ քու անճարակ կինովդ մէկտեղ, ե՛տ:

— Պարոն ադիւտան, պաշտպանեցէք, ի՞նչ է այս, գոչեց դեղագործին կինը:

— Զգեցէք որ անցնին, մի՞թէ չէք տեսներ որ մէջը կին կայ, ըսաւ Անտրէյ իշխան սպային մօտենալով:

Սպան նայուածքով մը չափեց զայն եւ պատասխան չտուաւ եւ նորէն զինուորին դառնալով.

— Խերդ կ՚անիծեմ... ե՛տ...

— Ձեզի կ՚ըսեմ ձգեցէք որ անցնի, կրկնեց Անտրէյ իշխան շրթունքները կըրծելով:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(104 – Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրեն. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Խլոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Խլոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Կիրակոսեանի (Փիժէ), իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ ԽԼՈՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 փր.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կը տօնուի Վալանսի մէջ Վարդանանցի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Հինգշաբթի 18 Փետր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին Ե. Հիւսիսեան սրահը:

Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ԷՎԱ ՌԸՍՏԻԿԵԱՆ

Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ

Կանուխէն ապահովել սեղանները

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon

RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն՝ հետեւեալ բացառիկ օգնութիւնները եղած են 1970ի ընթացքին:

Նկատի առնուած են բազմաթիւ դիմումներ եւ յետ քննութեան 11 անձերու յատկացուած է 1630 ֆրանքի օժանդակութիւնը հետեւեալ վայրերու մէջ.—

Փարիզէն մէկուն 200 ֆր., միւսին 150 ֆր., երրորդին 100 ֆր.:

Արուարձաններէն մէկուն 200, ֆր., միւսին 150 ֆր., երկու անձերու 100ական ֆրանք:

Օտար երկիրներէ անցորդներու՝ երկու հոգիի 200ական ֆր., մէկուն 150 ֆր., միւսին 80 ֆրանք:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խրնջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Կ Ո Չ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իսի լէ Մուլինօ, Փարիզեան շրջանի այս հայաշատ շրջանը մինչեւ այսօր չունէր իր սեփական «Տուն»ը: Մեր հաւաքոյթներն ու հանդիպումները տեղի կ'ունենային վարձու սրահներու կամ սրճարաններու մէջ:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու մեր սիրելի հայրենակիցներուն, որ նորակազմ Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղը յաջողած է նպաստաւոր պայմաններով գնել ընդարձակ յարկաբաժին մը — իր յարակից մասերով — յարմար ծառայելու իբրեւ ժամադրավայր, հաւաքատեղի, հանդիսասրահ, ընթերցասրահ մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար:

Տան գնման եւ կահաւորման ծախքերը հայթայթելու համար կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ժապաւինեալ տոմարներով հանգանակութիւն պիտի կատարէ: Ստացուած նուէրները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցաւ:

Վստահ ձեր ազգասիրական ազնիւ զգացումներուն, յանձնախումբս կը յուսայ, որ շնորհիւ բոլորիդ առատաձեռն նուիրատուութեան, յաջողութեամբ պիտի պսակուի իր ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կոչուած է կարեւոր ազդակ մը դառնալու հայապահպանման նուիրական գործին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République
Պարախումբ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
Աշանաւոր խումբը
Մուտք 10 փր. ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ 13 Փետր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 5,30ին կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

×

Կիրակի 14 Փետրուար Տեառընդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Ի ժամ պատարագի, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիւ, կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայքի եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.—

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Գալըքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս Քհյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ Քհյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհյ. Սկպեանի, Բառնաբաս Քհյ. Խնտամեանի, Արիստոմ Քհյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհյ. Խոյեանի, Բարթող Քհյ. Թագըմճեանի, Գէորգ Քհյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհյ. Արսլանեանի, Գարեգին Քհյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քհյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհյ. Ադամեանի, Վարդան Քհյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն Քհյ. Ճօրթուեանի, Ադդէ Քհյ. Փայլակեանի, Եսայի Քհյ. Ալթունեանի, Թովմաս Ա. Քհյ. Մինասեանի, եւ հանգուցեալ դպիրներու համար:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն եւ աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն համար:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ Փետր. 27, ժամը 18էն սկսեալ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի: Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը:

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱՒԱՍԱՐԴ
80 ՀՈԳԻԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 փր.

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Աւարոնեան ակումբին մէջ:

Առատ կերուխում:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ Թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (13 Փետր.) երեկոյեան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ճերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Թատերական ներկայացումը Կիրակի Մարտ 14ին:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 11 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12037
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.037

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆԸ

Հրադադարի երկարաձգումը մինչեւ յառաջիկայ Մարտ 7 բարեդէպ երեւոյթ մըն է: Հակառակ երկուստեք արտասանուած սպառնական ճառերուն, տարակոյս չկայ, որ կողմերէն ո՛չ մէկը կ՚ուզէ զէնքով լուծել վէճը:

Օգոստոսէն ի վեր թնդանօթներն ու ռումբերը լռած են: Դիւանագէտները յաջորդած են զինուորականներուն: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թան եւ իր ներկայացուցիչը Կուննար Եարինկ լուրջ աշխատանքի լծուած են՝ վերջնական խաղաղութիւն հաստատելու համար Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Անոնց կ՚օժանդակեն չորս մեծերը:

Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան դիւանագիտական ներկայացուցիչները իրենց խորհուրդներով յաջողած են համոզել իրենց պաշտպանեալները, որ աւելի ճկուն քաղաքականութիւն մը որդեգրեն եւ խաղաղ բանակցութիւններով ու փոխադարձ զիջումներով վերջնական եզրակացութեան մը յանգին:

Ամերիկա չի կրնար անտեսել արաբական աշխարհը, ուր տնտեսական մեծ շահեր ունի եւ որոնք կրնան վտանգուիլ, եթէ շարունակէ բացէ ի բաց թեւ ու թիկունք կանգնիլ Իսրայէլի:

Հրադադարը առիթ ընծայած է կողմերուն ամրապնդելու իրենց ռազմական դիրքը եւ սպառազինուելու բոլորովին նոր, արդիական զէնքերով:

Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նախագահ Անուար էլ-Սատաթ կը պնդէ Ապահովութեան Խորհուրդի 22 Նոյ. 1967ի բանաձեւին գործադրութեան վրայ: Իբրեւ առաջին քայլ, կը պահանջէ, որ Իսրայէլ Սուէզի արեւելեան ափերէն ներս քաշուի որոշ հեռաւորութեան վրայ: Փոխարէնը կը խոստանայ Ջրանցքը նաւարկելի դարձնել՝ ընկղմած նաւերէն մաքրելով զայն: Նաւարկութեան իրաւունք պիտի ունենայ նաեւ Իսրայէլ:

Այս առաջարկը որ կարեւոր նպաստ մը կը կազմէ խաղաղութեան համար, անընդունելի կը նկատուի Տիկին Կոլտա Մէյրի կողմէ: Էլ-Սատաթ այս մերժումը կը վերագրէ Հրեաներու չկամութեան:

Սուէզի Ջրանցքին բացումը կը շահագրգռէ Արեւմտեան Եւրոպան, որ մեծ քանակութեամբ քարիւղ կը ներածէ Իրանէն, Պարսից ծոցի իշխանապետութիւններէն ու Սէուտի Արաբիայէն: Ջրանցքի ճամբով փոխադրութիւնը շատ աւելի արժան կ՚արժէ:

Վեցօրեայ պատերազմէն առաջ ձեռնարկուած էր խորացնելու Ջրանցքը, հնարաւոր դարձնելու համար 270.000 թոննոց քարիւղատար նաւերու եւ մեծ շոգենաւերու անցքը: Նախատեսուած ծախքն էր 400 միլիոն տոլար: Աշխատանքներու տեւողութիւնը՝ վեց ամիս: Պատերազմը կիսաւարտ ձգեց ձեռնարկը: Այժմ Ջրանցքը մաքրելու գործողութիւնները չորս ամիս կը պահանջեն, ըստ Սուէզի Ջրանցքի Կազմակերպութեան հրատարակած հաղորդագրութեան:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, 1975ին Արեւմտեան Եւրոպայի կողմէ ներածուելիք 410 միլիոն թոն քարիւղին 350 միլիոնը Ջրանցքի ճամբով պիտի փոխադրուի:

Արաբեւիսրայէլեան վէճով կը հետաքրքրուին նաեւ Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրները, որոնց Արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը վերջերս Միւնխի մէջ իր օրակարգին վրայ դրած էր հարցը եւ կարգ մը որոշումներ տըւած:

Այսպէս՝ պարտականութիւն յանձնուած է Ֆրանսայի, որ ուսումնասիրէ ապազինեալ գօտիներու խնդիրը: Իտալիա պիտի քննէ Երուսաղէմի հարցը, անշուշտ Վատիկանի հետ համախորհուրդ: Արեւմտեան Գերմանիա պիտի զբաղի նաւարկութեան հարցերով: Պելժիա եւ Հոլանտա պիտի ուսումնասիրեն Պաղեստինի գաղթականներուն խնդիրը:

Չորս Մեծերը համաձայն կը թուին զինուոր տրամադրելու արաբեւիսրայէլեան սահմանները երաշխաւորելու համար:

Սակայն դրական արդիւնքի մը յանգելու նախապայմանն է գրաւեալ հողերու պարպումը՝ եթէ ոչ ամբողջովին, գոնէ մասամբ:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

«Ափոլլօ 14»ի առաքելութիւնը կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ, երբ ինը օրուան «ճամբորդութենէ» մը ետք, այերանաւին խցիկը հանդարտ եւ կանոնաւոր վայրէջք մը կատարեց Խաղաղականի մէջ: Ճշդելու համար գիտական մտքին յաջողութիւնը աւելցնենք, որ «ժամադրութիւնը» միայն 19 երկվայրկեանի ուշացում արձանագրեց:

Երեք այերանաւորդները, որոնք իրենց հետ կը բերէին մեծ քանակութեամբ լուսնաժայռի բեկորներ, ժպիտով դիմաւորեցին «Նիւ Օրլէընս»ի անձնակազմը: Շեփըրտ, Միչըլ եւ Ռուսա անմիջապէս փոխադրուեցան առողջապահական սենեակ, ուր պիտի մնան ճիշդ երեք շաբաթ: Բժիշկները կ՚ուզեն վստահ ըլլալ, թէ այերանաւորդները լուսնէն իրենց հետ մանրէներ չեն փոխադրած:

Նախագահ Նիքսըն յատկապէս շնորհաւորեց զանոնք՝ իրենց յաջողութեան համար:

Արդէն իսկ կը խօսուի «Ափոլլօ 15»ի մասին: Յառաջիկայ թռիչքը պիտի տեւէ աւելի քան 12 օր (այս անգամ՝ ինը օր էր), իսկ երկու աստղանաւորդներ՝ Սքոթ եւ Իրուին, լուսնի վրայ պիտի մնան 66 ժամ (Շէփըրտ եւ Միչըլ 33ուկէս ժամ մնացին) եւ իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան «լուսնային ճիփ» կառք մը:

Յառաջիկայ թռիչքի թուական նշանակուած է Յուլիս ամիսը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻԽՍԷԼԻ մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ ի վերջոյ դրամական միաւորման շուրջ Վեցերու մէջ: Ուրեմն սկզբունքով 1981ին Եւրոպա մէկ դրամ պիտի ունենայ:

ՄԻՒՆԻԽԻ մօտ գիծէն ելած է Թրանս-Էօրէփ-Էքսփրէս, 100 քիլոմեթր արագութեան վրայ: Չորեքշաբթի առտու արդէն 36 դիակներ գտնուած էին եւ 45 վիրաւորներ որոնց մեծ մասը ծանր վիճակի մէջ են: Բայց այս թիւերը վերջնական բնոյթ չունէին տրուած ըլլալով որ գիշերուան մշուշը արգելք եղած էր որ փնտռտուքները վերջանան: Պատերազմէն ի վեր երկաթուղիի ամէնէն ծանր արկածն է զոր Գերմանիա կ՚արձանագրէ: Կը կարծուի որ ուղեվարը անզգոյշ եղած է, տրուած ըլլալով որ այդ շրջանը շատ վտանգաւոր է եւ պարտաւոր էր արագութիւնը պակսեցնել:

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, շատ ծանր երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է Երեքշաբթի իրիկուն եւ նոյնիսկ պատճառ դարձած որ մօտ հինգ վայրկեան հաղորդակցութիւնը ընդհատուի Ափոլլոյի այերանաւորդներուն եւ Հուսթընի միջեւ: Երկրաշարժին աւերակներուն մէջ արդէն աւելի քան 40 դիակներ գտնուած են եւ տասնեակներով վիրաւորներ կան: 60 հոգի պաշարուած են հիւանդանոցի մը աւերակներուն մէջ:

ԱՊԻՃԱՆԷՆ ետք Նախագահ Փոմփիտու հասաւ Եաունտէ (Քամըրուն) ուր եւս արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան թէեւ նուազ խանդավառ քան Ապիճանի ոգեւորութիւնը: Խօսք կայ թէ Նախագահը կրնայ «թեքնիք» պատճառներով Չատ ալ հանդիպիլ: Բայց լուրը չէ հաստատուած:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը երկար ճառով մը պատասխանեց Եգիպտոսի նախագահին վերջին առաջարկներուն շեշտելով, թէ Իսրայէլ տրամադիր է Սուէզի ջրանցքի բացման մասին խօսիլ, առանց սակայն, այդ հարցը կապելու Միջին Արեւելքի խնդրին հետ: Այլ խօսքով՝ առանձին քննելի հարց կրնայ դառնալ: Ծանօթ է, որ Անուար էլ Սատաթ կը պահանջէր իսրայէլեան ուժերու հեռացումը Ջրանցքի անմիջական շրջագիծէն՝ փոխարէնը խոստանալով բանալ Ջրանցքը: Եգիպտոս, դիտել տուաւ Տիկին Կոլտա Մէյր, Իսրայէլէ կը պահանջէ պարպել գրաւուած հողերը՝ «ժամանակացոյց»ի մը ճշդումով, որպէսզի Թել Աւիվ գործադրած ըլլայ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը: Սակայն, նոյն որոշումը կը խօսի խաղաղութեան հաստատման, ինչպէս նաեւ «ապահով» սահմաններու ճշդման մասին: Եգիպտոս ոչ մէկ յանձնառութիւն կը ստանձնէ այս ուղղութեամբ: Տիկին Մէյր մերժեց նաեւ ընդունիլ Չորս Մեծերէ կազմուած ուժի մը ներկայութեան գաղափարը, եւ ոչ իսկ Չորս Մեծերու երաշխաւորութիւնը: «Իսրայէլ երբեք չի կրնար իր ճակատագիրը վստահիլ ուրիշ պետութիւններու»: Ահա թէ ինչու Թել Աւիվ «մտահոգ» է, որ Ուաշինկթըն տրամադիր է այս մասին խօսելու միւս երեք մեծ պետութիւններուն հետ: Տիկին Մէյր կրկին շեշտեց, թէ անհրաժեշտ է որդեգրել ուղղակի բանակցութեան ձեւը՝ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ:

«ԿԱՐՄԻՐ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ» կօշիստ կազմակերպութեան կոչին ի պատասխան, 3–4 հազար երիտասարդ ցուցարարներ հաւաքուած են Երեքշաբթի օր Փլաս Քլիշի, հակառակ անոր որ ոստիկանութիւնը ցոյցը արգիլած էր: Բախումներ տեղի ունեցած են ու նաեւ ձերբակալութիւններ: Երեք ոստիկան վիրաւորուած է:

ՁԱՅՆՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՌՈՒԹ գործադուլը չվերջացաւ Երեքշաբթի օրուան շարժումով: Սենտիքաները նոր հրահանգ տուին Հինգշաբթի օրուան համար:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Գերագոյն Ատեանը վերահաստատեց պատմաբան Անտրէ Ամալրիքի դէմ տրուած պատիժը, որ երեք տարի էր, «խիստ վարչակարգով» արգելափակման կայանի մը մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ այն լրագրողները որոնք կուսակցութենէն արտաքսուած էին, որովհետեւ դաւաճանած էին «ընկերվարութեան», հիմա ալ լրագրողներու սենտիքայէն արտաքսուեցան:

« ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ » երեսուն առ հարիւր յաւելում կրեց, անցնելով 789 ֆրանքէն 1.025,70 ֆրանքի: Այս նպաստը կը տրուի երկու անգամէն՝ կէսը երբ երախան ծնի եւ կէսն ալ երբ վեց ամսու ըլլայ: Պէտք չէ զայն շփոթել մայրութեան արձակուրդի շրջանի օրական հատուցումին հետ:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ անգլիական ձայնասփիւռի հինգ արհեստաւորներ սպաննուած են ականի մը կողմէ: Ողբերգական միջադէպերը եւ բախումները կը շարունակուին քաղաքացիական պատերազմի պատկեր տալով երկրին:

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐԸ չկրցան շատ յառաջանալ Լաոսի մէջ, մշուշի հետեւանքով: Փոմփիտուէն զատ, Ու Թան ալ կը դատապարտէ օտար ուժերու միջամտութիւնը Լաոսի մէջ, մինչ Ամերիկայի Պաշտպանութեան նախարարը կը յայտարարէ թէ այդ յարձակումը թոյլ պիտի տայ որ Միացեալ Նահանգները յիսուն հազար զինուոր քաշեն Վիէթնամէն Մայիս մէկէն առաջ:

... ԲԱՅՑ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Եգիպտացին սրամիտ է:

Նեղոսի հովիտի բնակիչներուն սրամտութիւնը առածի կարգ անցած է:

Անխնայ են: Չէին խնայեր նոյնիսկ իրենց նախագահին, ու, Աստուած գիտէ, թէ որքա՛ն կը սիրէին զայն:

Պատճառ մը չունէին, ուրեմն, խնայելու իրենց բարեկամներուն, բարեկամներէն հոգ չէ թէ ամէնէն հաւատարիմին:

Չխնայեցին:

Քանի մը շաբաթ առաջ, Խորհրդային Միութեան նախագահը, Նիկոլա Պոդգորնի, խոստումը յարգած մարդու արդար ինքնագոհութեամբ, Եգիպտոս եկաւ ու, նախագահ Սատաթի հետ, կատարեց բացումը արդի Եգիպտոսի մեծագոյն իրագործման, Ասուանի բարձր ամբարտակին:

Այս առթիւ, Կրեմլինի ղեկավարը, սրտագին ճառով մը, խօսեցաւ եգիպտացի եւ խորհրդային ժողովուրդներու «յաւիտենական բարեկամութեան» մասին:

Թէեւ, քաղաքական կեանքի մէջ, յայտնի է, թէ ի՛նչ արժէք պէտք է տալ նման արտայայտութիւններու, երբ, մանաւանդ, «յաւիտենական»ը բաւական կարճ տեւողութիւն մը կ՚ենթադրէ, եւ սակայն ժողովուրդը, այդ բառին տալով իր իսկական տարողութիւնը, կը յայտնաբերէ այլ տրամադրութիւններ, որոնք, կը կարծենք, աւելի իրական են եւ աւելի արդար:

— Յաւիտենական բարեկամութիւն՝ շատ լաւ, բայց առժամեայ ներկայութիւն:

Նման արտայայտութիւն մը, նոյնիսկ եթէ սրամիտ լրագրողի մը երեւակայութեան ծնունդ ըլլայ, չի դադրիր հաստատելէ մտածողութիւն մը, որ իր երկրին անկախութեան եւ գերիշխանութեան նախանձախնդիր քաղաքացիին կրնայ ըլլալ, որեւէ երկրի մէջ:

Պարագաներու բերումով ստեղծուած գործակցութիւնները չեն կրնար մոռցնել տալ այն իրողութիւնը, թէ Եգիպտոս դարերով պայքարած է իր անկախութեան համար եւ բարեկամութիւնները, որքան ալ անշահախնդի՛ր ըլլան, ի վերջոյ ծանր կը կշռեն, երբ բարեկամներէն մէկը անհրաժեշտ ներկայութեան ստիպողութիւն մը կ՚ուզէ արժեցնել...

Ներկայ դարուն, բոլոր ժողովուրդները կ՚ուզեն բարեկամ ըլլալ իրարու, բայց ամէն մէկը ի՛ր սահմաններէն ներս, առանց ճնշող ներկայութեան մը, որ կըրնայ դառն յիշատակներ արթնցնել եւ կասկածներ ստեղծել, որքան ալ ճիգ թափուի անշահախնդրութեան երեւոյթ տալու բարեկամական ներկայութիւններուն:

«Ազդակ» Տ. Ո.

ԹԵՐԹԵՐ՝ ԳՐՊԱՆԻՍ ՏԵՏՐԱԿԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայերը այլամերժ են, ինքնամփոփ ու քիչ մըն ալ կոպիտ կերպով կը պահեն իրենց ինքնութիւնը: Օփերայի հրապարակը՝ պոռալով հայերէն կը կռուին, տասնեակ տարիներ բնակելով հանդերձ քաղաքացի չեն դառնար, մինչ Հրեան եկած օրէն կը պահանջէ երկրին հպատակութիւնը, իր տունին մէջ իսկ տեղական լեզուն կը խօսի, կը ձեւացնէ թէ ինքնութիւնը արդէն կորուսած, հալած, իւրացուած է բնիկ տարրէն, մինչ կը պահէ գաղտնի կամ յայտնի ցեղային իր իտէալները:

Հրեաները ներքին ուժեղ կազմակերպութիւն մը ունին իրերօգնութեան, մինչ Հայերը ընդհակառակն, կը ձգտին իրար չէզոքացնել՝ իրարու վնասել, եթէ ոչ կործանել:

Քառասուն Հրեայ կրնան ընկերակցիլ, կռուիլ, իրար նախատել, բայց յաջորդ առաւօտ քով քովի են դարձեալ: Երկու Հայ, նոյնիսկ եղբայր՝ չեն կրնար գործակցիլ եւ ծուռ ակնարկ մը բա՛ւ է իրար ցմահ ատելու համար:

Հրեան ունեցածը կը ծածկէ, Հայը չունեցածը կը ցուցադրէ: Մեր նոր հարուստները աղմկալից հանդէսներ կը սարքեն, մկրտութեան մը, հարսնիքի մը, անուան տօնի մը առթիւ իրենց չտեսութեան խայտառակութիւնը ազգին գլխուն պայթեցնելու առիճան: Հրեայ մեծահարուստը իր խնջոյքը չորս պատի մէջ կը խեղդէ:

Հայը ժողովուրդ մըն է որ աչքերը Արարատի է յառած, անոր միակ իտէալը իր հեռաւոր հայրենիքն է, եթէ նոյնիսկ ան դժոխք համարուի: Մինչ Հրեան հայրենիք չունի, աշխարհը իր հայրենիքը եւ բոլոր ժողովուրդները ստորադաս կը համարի: Չէ՞ որ Եհովան ըսաւ Աբրահամի թէ «երկնքի աստղերուն, ծովի աւազներուն պէս պիտի ըլլայ իր սերունդը, պիտի ժառանգէ իր թշնամիներուն քաղաքները եւ երկրի բոլոր ազգերը անոր սերունդովը պիտի օրհնուին»: (Տես Ծննդոց ԻԲ. 17, 18):

Ուրեմն ցեղային ու անհատական նկարագրի, հանրային ու մասնաւոր բարոյականի այս տարբերութիւններն իսկ բաւ են ապացուցանելու թէ Հայուն եւ Հրեային միջեւ մերձաւորութիւն, նմանութիւն կամ խնամութիւն չի կրնար ըլլալ:

Հայերը կրնան դէշ բան մը ըլլալ, բայց ոչ Հրեայ:

— Աստուա՛ծ, իրա՞ւ է որ գիս քու պատկերիդ վրայ շինեցիր: Մո՛ւրս ի վրադ ուրեմն:

— Ֆրանսացին որ հարստանայ, կը նրբանայ: Հայը՝ աւելի՛ կոպիտ կը դառնայ:

— Բժշկութիւն կայ, այո՛, բայց ո՞ւր է բժիշկը:

— Աղքատը որ հարստացաւ, աղքատները ծաղրելէն հաճոյք կ'առնէ:

Մտաւորական աղքատը՝ արհամարհանք ունի դանձելիք, սովորական աղքատը՝ անտարբերութիւն, իսկ առեւտրականին աղքատը՝ արգահատանք:

— Հա՛յր, երիտասարդ տղաք եղա՞ծ է փափաքներուդ համաձայն:

Եթէ այո, խնդակցութիւններս եւ... ցաւակցութիւններս միանգամայն:

— Հիները արդարութիւնը նկարած են աչքերը կապ: Կրնային նաեւ խորհրդանշել խուլ:

— Հին քաղաքականութիւնը կը յորդորէր բարեկամանալ դրացիիդ դրացիին հետ: Հիմա անզօր է այդ միջոցը: Հեռուի սուրբը որ զօրաւոր կը կարծենք մինչեւ որ հասնի — եթէ՛ հասնի — պատկեր անսուրբը քեզ լափած է արդէն:

— Ժողովուրդ մը պահողը իր մտաւորականութիւնը չէ, այլ գանգուածը: Մտաւորականը ազգի մը այլասերեալ մասն է, խառնածին, խառնազգի՝ իր մտաւոր կազմուածքով: Ազգը կը պահուի այն տարրով որ հողին է կպած, ֆիզիքական աշխատանքի է լծուած եւ իր տգիտութեան ու յետամնացութեան մէջ կը պահէ, կը պահպանէ ցեղին ոգին, աւանդութիւնները եւ նախնական անխաթար տարրը: Մտաւորականները պարծանքի բաժին մը թող չփնտռեն իրենց համար, ժողովուրդի մը յարատեւութեան գործին մէջ: Մտաւորականը ոչ թէ սերը, այլ թանն է կաթին:

— Կ'ըսեն. հանրային գործիչները իրենց անձնական գործին պէս եթէ ուշադրութեամբ տանէին ընդհանուրին գործը՝ ազգը աւելի բարգաւաճ վիճակ կ'ունենար:

Սխա՛լ: Անոնք ազգային գործը ի՛սկապէս անձնականի վերածելով է որ կը տանին: Ո՞ւր:

— Այն օրը որ դաղանադուսպը կարենայ առանց խարազանի ընտելացնել վագրն ու առիւծը, այն օրը կը հաւատամ որ մարդիկ ալ կրթուած կ'ըլլան:

— Զարախօսելով մենք մեզ բարձր կը դնենք ուրիշներէն: Իսկ ուրիշի գովեստը մեզ կը նուաստացնէ, կը կարծենք: Ասկէց՝ հաճոյքը բամբասանքին — իսկ տհաճութիւնը այլադովութեան:

— Մարդը չի շինուիր, կը ծնի: Ամբոխը կը շինուի, կ'ըլլայ խուժան:

— Ամբոխը չի կառավարուիր, կը մորթուի:

— Ամբոխը «անմեղ» կը յայտարարեն, կ'ատեմ այդ անմեղները: Ա՛ն է միակ մեղաւորը: Ամբո՛խն է անասունը, գրաստը, չարիքը:

— Դուն չդղմելէ հաճոյք կը զգաս, ես հայհոյելէ, դուն չոյելէ, ես խոցելէ: Գիտցիր որ ես աւելի մօտիկ եմ ճշմարտութեան քան թէ դուն: Ուրեմն թող որ, ի՛նչ կ'ըլլայ, հայհոյեմ ու խայթեմ քեզ:

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«Արածանի» 1943

ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐ

—o—

ՖՐԱՆՑ ԼԻՍԹ

(1811-1886)

Ֆրանց Լիսթ, որ պաւակն էր իշխան Էսթերհազիի մօտ խոհարարութիւն ընող երաժշտասէր հօր մը, ծնած է Ռայտինկ, Հունգարիա: Ինը տարեկանին տուած է իր առաջին նուագահանդէսը այնպիսի յաջողութեամբ, որ խումբ մը երաժշտասէրներ, անմիջապէս դրամ հանգանակած են ապահովելու համար վեց տարուան երաժշտական ուսումը: Այնուհետեւ իրարու յաջորդած են Լիսթի նուագահանդէսները Եւրոպայի մէջ: Հազիւ 14 տարեկան՝ գրած է մէկ արարով օփերա մը՝ Սիրոյ դղեակը: 1827ին փոխադրուած է Փարիզ, ուր հաստատուած է երկար ժամանակի մը համար: Շատ չուտով բարեկամացած է Ժորժ Սանի, Հիւկոյի, Լամարթինի, Շոփէնի եւ Պերլիոզի հետ, որոնք մեծ ազդեցութիւն գործած են իր անհատականութեան վրայ:

Կոմսուհի տ'Ակուի հետ ունեցած իր սիրային կապերուն հետեւանքով ունեցած է երեք զաւակ: 1847ին գացած է Վայմար նախ իբրեւ մեծ դուքսի մատրան երգեհոնի վարպետ, ապա, 1848ին՝ իբրեւ օփերայի ղեկավար: Այս թուականէն սկսեալ իր նուագահանդէսներուն բոլոր հասոյթները նուիրած է բարեսիրական նպատակներու: Կը պաշտէր Վակնէրը եւ իր ամբողջ հեղինակութիւնը ի գործ դրաւ ծանօթացնելու համար անոր գործերը:

Լիսթ Վայմարէն հեռանալով հաստատուեցաւ Վատիկան: Կրօնաւոր դառնալով կոչուեցաւ «Աբբայ Լիսթ»: Հռոմի մէջ, սակայն, Փականինիի արուեստը բոլորովին հոգեփոխեց զայն եւ կարգաթող դառնալով այցելեց Եւրոպայի մեծ քաղաքները եւ ապա գնաց Պայրէօթ, ուր եւ մեռաւ 75 տարեկանին:

Ան ձգեց երաժշտական ստեղծագործութեանց մեծ ժառանգութիւն: Յիշենք գլխաւորները.— Տասներկու համանուագային պոէմներ՝ Օրֆէ, Մազէփփա, Համլէթ, եւայլն, երգչախումբով համանուագներ՝ Տանթէ, Ֆաուսթ եւ բազմաթիւ նուագախումբի կտորներ՝ Մեֆիսթոյի վալսը, Տօնական քայլերգ, դաշնակի բազմաթիւ գործեր, որոնց շարքին հռչակաւոր Հունգարական ռափսոտիները: Ու տակաւին՝ երգեհոնի եղանակներ, զանազան պատարագներ, Օրաթորիօներ, տաղեր, մեղեդիներ, վաթսունի չափ ժողովրդական երգեր, խմբերգներ եւն.:

Լիսթ հանդիսացաւ մեծ հեղինակութիւն մը դաշնակահարութեան մէջ: Վակնէրեան ոճը զգալապէս ուրուագծուած է անոր գործերուն մէջ: Անոնց մէջ կայ ճոխ երանգաւորում, շարժում, դաշնակի եւ նուագախումբի բաժիններու սքանչելի գիւտեր եւ անդիմադրելի բոց մը, որ կը ժայթքէ հեղինակի էութենէն եւ կը պարուրէ ունկնդիրը:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ 150-ԱՄԵԱԿԸ

—o—

ԼԻՈՆ.— Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրաւէրին եւ թելադրութեան համաձայն, Լիոնի Ազգ. Միութիւնը նախաձեռնարկ եղաւ, երջանկայիշատակ Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան 150ամեակի տօնակատարութեան, եւ առթիւ կազմուած էր նաեւ կարգադիր յանձնախումբ մը, վարչական անդամներէն, գլխաւորութեամբ Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ, Դաւիթ Ծ. վարդապետի:

Կիրակի Յունուար 31ին, մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցուեցաւ, ուր պատարագիչ Հայր Սուրբը հանդիսաւորապէս կարդաց ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը Վազգէն Հայրապետի կոնդակը, որ յարգանքով ու երկիւղածութեամբ ունկնդրուեցաւ:

Կէսօրին հոգեճաշ տրուեցաւ Ազգ. Տան սրահին մէջ, ուր աւելի քան հարիւր հոգի, մտերմիկ պահեր անցուցին եւ ապրեցան յիշատակովը մեծ հայրենասէր եւ բարձրաշնորհ եկեղեցական Խրիմեան Հայրիկի: Ժամը 16ին, նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական տօնակատարութիւնը, ուր փութացած էր ներկայ գտնուիլ նաեւ Լիոնի հայ հասարակութիւնը յարգելու համար յիշատակը բարձրաստիճան եկեղեցականին:

«Բաժ փորոտանօով բացումը յայտարարեց Պր. Տօնիկեան, որ հանդէսին խօսնակն էր եւ ֆրանսերէն բանախօսը միանգամայն եւ դիւրահասկնալի ըլլալու համար նորահաս սերունդին, նախապէս ըրաւ հակիրճ կենսագրութիւնը Խրիմեան Հայրիկի, տալով իր կեանքի զանազան երեւոյթները, որպէս կրօնաւոր, գրագէտ եւ ազգային գործիչ: Մասնաւորապէս ծանրացաւ անոր ըրած դիմումներուն առ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Դրացիները նկատած էին նաեւ, որ Սաթենիկ միշտ կը խուսափէր դրացի էրիկ մարդոց հետ որեւէ յարաբերութիւն ունենալէ, կամ հետերնին խօսելէ, ինչ որ ցոյց կուտար, թէ, երիտասարդը շատ նախանձոտ նկարագիր մը ունենալու էր:

Տեղեկագիրը կ'եզրակացնէր, թէ որոշումը տալէ առաջ լաւ կ'ըլլար, որ Ֆերիգիւղի եկեղեցիի քահանային կողմէ ալ կնոջ բարոյականին մասին քննութիւն մը կատարուէր եւ անոր վկայաթուղթը լըսուէր:

Երբ Ղուկաս էֆէնտի տեղեկագրին ընթերցումը աւարտեց, խօսքը Սաթենիկի ուղղելով՝ ըսաւ.

— Հոս եկուր նայինք:

...հետզհետէ աւելի կարմրած, աւելի ամօթահար:

— Ի՞նչ կ'ուզես հիմա, հարցուց էֆէնտին:

— Տասնեւհինգ օր առաջ եկած էի աղջրկանս հիւանդութեան առթիւ, որ ամսական նպաստ մը շնորհուի ինծի, գոնէ քիչ մը առնուան համար, եւ դուք ալ ըսիք, որ նախ պէտք է քննութիւն կատարուի իմ մասին եւ թէ հարկ էր, որ երկու շաբաթ ետքը կրկին գայի... կարծես քննութիւն կատարուեցաւ, ուստի այսօր եկայ, որպէսզի նպաստը առնեմ:

— Այո, քննութիւնը կատարուած է... կրնաս երթալ:

— Շնորհակալ եմ, բայց նպա՞ստը, կմկմաց Սաթենիկ, որ չէր հասկցած Ղուկաս էֆէնտիի խօսքերուն իմաստը:

— Նպաստ չկայ:

— Ինչո՞ւ համար, կակազեց հէք թըշուառուհին:

— Դուն նպաստ քու ձեռքովդ ճարեր ես, չարունակեց էֆէնտին չար ժպիտով մը... սիրականիդ տուածը չի՞ բաւեր:

Սաթենիկ այլայլած՝ շմորած՝ դոյնը յանկարծ մեղրամոմի սպիտակութիւն մը առած, կմկմաց.

— Ո՞ր սիրականս...

— Վա՜յ, ըսել է քանի մը հատ կայ, հա՞... կեցցես, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի խնդալով, տեղեկագրին մէջ սիրականդ,

...փարաները քեզի պէս բոզերո՞ւն պիտի տանք... դուրս կորսուէ նայիմ...

Սաթենիկ, լեզուն բռնուած, առանց կարենալ բառ մը արտաբերելու, ինքզինք սենեակէն դուրս նետեց եւ սանդուխէն վար գահավիժեցաւ:

Ամէնքը մեկնելու համար ոտքի ելած էին:

— Բայց, էֆէնտի, առարկեց Աղքատախնամի փաստաբան անդամը, որ քիչ մը առաջ տեղեկագիրը աչքէ անցուցած էր, որոշ ամբաստանութիւն մը չկայ, եղածները պարզ ենթադրութիւններ, դրացիներու բամբասանքներ են...

— Դեռ ի՛նչ ըլլայ, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի բարկացած, երիտասարդ այրի կնիկ մը, որ ամուրի երիտասարդի մը հետ առանձին կը նստի ու այդ երիտասարդը տանը վարձքը կը վճարէ... արդէն չտեսա՞ք, բերանը կրցա՞ւ բանալ, խօսք մը կրցա՞ւ ընել, ձգեց փախաւ անամօթը, վայ անբարոյական վայ, մէյ մըն ալ եկեր երես ունի տէ փարա կ'ուզէ, կը նայի՞ք սըսոր...

Փաստաբանը, որ դիւրաւ տեղի տուող չէ, կրկին փորձեց արդարացնել հէք կինը.

— Տունը երիտասարդ վարձակալ մը ունենալով անպատճառ անոր սիրուհին եղած չըլլար... եւ յետոյ պարզ ենթադրութեամբ մը իրաւունք չունինք զինքը

...ռանց պատիւին դպչելու:

— Ի՞նչ ընէինք էֆէնտիս, պոռաց Ղուկաս էֆէնտի, աղաչէի՞նք, պաղատէի՞նք, ոտքը ձեռ՞քը իյնայինք, գլխերնուս վրա՞յ նստեցնէինք... ըրածս քիչ էր անգամ, այդ տեսակ անպատիւ կիները ոստիկանին տալու է, անառականոցը բանտարկելու է, որ երթան սորվին... չտեսա՞ք ինչ լկտած կերպարանք մը ունէր, աղաչել, պաղատիլ չկայ, խոնարհիլ չկայ... «քննութիւնը ըրիք, նպաստ տուէք»... վայ անբարոյական... գրելու է Ֆէրի Գիւղի Թաղական խորհուրդին, որ այդ բոզը հանել տայ այդ թաղէն... աղբերնուս մէջ մէկ ընտանեկան պատիւ մը ունէինք, անիկա գոնէ մաքուր պահենք:

Հասած էին եկեղեցիին դրան առջեւ, Ղուկաս էֆէնտի մնաք բարով ըսաւ, կառք նստաւ եւ մեկնեցաւ:

— Սիրտը բարի մարդ է, բայց բարոյականի մասին խստապահանջ է, ըսաւ Աղքատախնամի անդամներէն մէկը՝ էֆէնտիին ակնարկելով:

— Ընտանիք, պատիւ, բարոյական՝ ուրիշ բան չի ճանչնար, աւելցուց ուրիշ մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

բարձրագոյն Դուռ, հայ ժողովուրդի կեանքի ապահովութեան եւ բարելաւման համար, Սան – Ստեֆանոյի դաշնագիր, Հայկական Հարց, կաթողիկոսական ընտրութիւն, եկեղեցական գոյքերու գրաւում եւ եկաւ այն եզրակացութեան թէ, «Խրիմեան Հայրիկ, ինքնորոշման խորհրդանիշը եղաւ հայ ժողովուրդին համար»։

Երկրորդ բանախօսն էր Դաւիթ Ծ. վարդապետ, որ ընդհանուր ակնարկ մը նետելէ յետոյ համաշխարհային պատմութեան վրայ եւ թուելէ վերջ կարգ մը ազգերու ենթակայութիւնը զօրաւորներու տիրապետութեան, ըսաւ. «Հայ ժողովուրդ մը կ'ապրէր Աստուծոյ արեւուն տակ, որ ունեցած է իր դարաւոր պատմութիւնը, վանքերը եւ լոյսի օրրանները, ինչո՞ւ գրկուէր, այս աշխատունակ ժողովուրդը իր անկախութենէն։ Ազատութեան չեփորը հնչեցուցին Նալբանդեան, Ալիշան, Արծրունի եւ ուրիշներ եւ անոնց սիրոյ մարմնացումը եղաւ Մկրտիչ, որ արժանացաւ Խրիմեան Հայրիկ կոչումին։ Ամենուրեք պէտք է փառաւորուի անոր անունը, որ վշտի եւ արցունքի կեանք մը ապրեցաւ, սակայն եղաւ նաեւ առաքեալ մը եւ ջահակիր մը լուսաւոր հորիզոններու, ազգային վերածնունդի։ Հայր Սուրբը տուաւ նաեւ կեանքը անձնուէր եկեղեցականին, մինչեւ անոր փառաւոր մուտքը ի Սուրբ Էջմիածին, որպէս կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, եւ վերջացուց իր խօսքը ըսելով. «Խրիմեան Հայրիկի տարած աշխատանքները ի զուր չանցան, քանի որ Մայիսեան օրով, Սարդարապատի յաղթանակով, իրականացաւ այն երազը որուն համար աշխատեցաւ Խրիմեան Հայրիկ, եւ դէպի երկիր թող վերադառնան պանդուխտ բոլոր Հայերը, մնալով հաւատարիմ Խրիմեանի տեսիլներուն եւ ցանկութեան»։

Ցաջորդ բանախօսն էր Գեղամ Կանանեան, որուն պարտականութիւնն էր ներկայացնել Հայրիկը, որպէս ազգային գործիչ։ Իրապէս շարունակեց բանախօսը. «Ազգային գործիչ Խրիմեանը ներկայացնելու համար, ես ստիպուած պիտի ըլլամ ներկայացնել եկեղեցական մը, որուն ամբողջ կեանքը լի է յեղափոխական մարդու սխրագործութիւններով եւ պայքարներով, յուսախաբութիւններով, բայց երբեք յուսահատութիւններով։ Խրիմեան Հայրիկի մօտ յեղափոխական մարդը ոչ թէ գործունէութեան տարբերակն է, այլ նոյնինքն իր էութիւնն է։ Իր կեանքի միւս երկու էջերը կղերականութիւն եւ գրականութիւն, պարզ միջոցներ են իր առաքելութիւնը յաջողցնելու եւ իր հետապնդած նպատակները իրագործելու համար»։ Տուաւ լայն տեղեկութիւններ Խրիմեանի ապրած փոթորկալի կեանքի մասին, թուեց կրօնական ու քաղաքական առաքելութիւնները ու ծանրացաւ մանաւանդ Պերլինի վեհաժողովին եւ իր «Թղթէ շերեփ»ի հռչակաւոր պատգամի վրայ։ Բացատրեց թէ Խրիմեան Հայրիկ որքան կարեւորութիւն կուտար հայրենի հողին, եւ կը ցանկար որ հայ շինականը կապուի անոր եւ ապրի իր պապենական հողերուն վրայ եւ այդ հողէն առնէ իր կեանքի բոլոր հանգանակները. Հատուածներ կարդաց «Պապիկ ու Թոռնիկ»էն գաղափար մը ունենալու համար, եւ վերջացուց իր խօսքը. «Այսօր՝ իր վախճանումէն 63 տարիներ յետոյ, Խրիմեան Հայրիկի կոչերն ու քարոզները ուղեցոյց են հայ ժողովուրդին ցրուած ի սփիւռս աշխարհի, ու տակաւին կը լսենք շրթներուն վրայ «Խրիմեան Հայրիկ, անուն Մկրտիչ, դու պիտի լինիս, Հայրիկ ջան, Հայութեան փրկիչ»։ Մեր այս ցերեկոյթը եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կոնդակը, երաշխիքն են այդ երախտագիտութեան որ այսօր ազգովին կը տածենք, հանդէպ մեր վախճանեալ կաթողիկոս, գրագէտ եւ յեղափոխական Հայրիկին»։

Վերջին բանախօսը Պր. Վարդան Եղիշեան, խօսեցաւ գրագէտ Խրիմեանի մասին, պատմական վերլուծումէ մը ետք Բիւզանդիոնի, Լէնկթիմուրներու եւ Ճինկիզ խաներու շրջաններու, որոնք վերջ տուին մեր պետականութեան, բարեբախտաբար գտնուեր են Խրիմեաններու պէս կրօնաւորներ, որոնք արծարծեր են ազգային գիտակցութեան ոգին մեր մէջ։ Ըսաւ թէ, «Խրիմեան Հայրիկ որքան ցանկութիւն ունէր ուսման, եւ այդ շրջանին առաւելապէս կարդաց Վենետիկի Մխիթարեան հայրերու պատկառելի գործերը, գաղտնի կերպով, որոնք կը խօսէին Հայաստանի աշխարհագրութեան մասին։ Աւելի ուշ Պոլսոյ մէջ ապրած կեանքը, որպէս հայրենաշունչ քարոզիչ, իր հրատարակութիւնները «Հրաւիրակ Այրարատեան», «Արծուի Վասպուրականի» եւ Վանի մէջ իր հիմնած առաջին տպարանը եւ լոյս կ'ընծայէ «Արծուիկ Տարօնոյ»։ Ցարգելի բանախօսը տուաւ նոյնպէս լայն տեղեկութիւններ Խրիմեանի կեանքի մասին, «որուն ազատատենչ ու յախուռն քարոզները հաճոյք չէին պատճառեր Համիտեան բռնապետութեան ու կ'աքսորուի Երուսաղէմ»։ Թուեց իր գործերէն «Հայ գոյժ» եւ «Պապիկ ու Թոռնիկ» ու ներբողականը ընելէ յետոյ գրագէտ Հայրիկին եզրակացուց. «Խրիմեան ըլլալով խորապէս քրիստոնեայ, եղաւ նաեւ մեծ փիլիսոփայ, իրմով սկսուած գրականութիւնը ունեցաւ իր հետեւորդները՝ Թլկատինցին, Մելքոն Կիւրճեան, Ռ. Զարդարեան եւ ուրիշներ։ Խրիմեան Հայրիկի անկորնչելի վաստակը նոր սերունդներուն առաջնորդ պիտի հանդիսանան այսօր, վաղը եւ յաւիտեան»։

Այս հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Կոմիտաս» երգչախումբի նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Յ. Պէրպէրեանի, որոնք երգեցին ու նուագեցին հայրենաշունչ եղանակներ։ Արտասանեց հայկական վարժարանի աշակերտուհի Օր. Զաբուհի Նահապետեան «Լուսաւորչի կանթեղը» եւ բոլորն ալ արժանացան ներկաներու գնահատանքին։

Հայր Սուրբին փակման խօսքով եւ տէրունական աղօթքով վերջացաւ յիշատակի եւ ոգեկոչման այս հանդէսը։

«ՊԱՐՏԻԶԱՆՑԻ»

×

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

—o—

ՎԻԷՆ (Ցառաջ).— Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան 8րդ ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Ցունուար 31ին, Կիտխիլլէի սրճարանին երկրորդ յարկը, ժողովականի վայել կարգապահութեամբ։ Ներկայ էին Միութեան անդամները մեծամասնութեամբ։

Միութեան քարտուղարը բացաւ ժողովը (նախագահը հիւանդ ըլլալով), եւ տեղեկագիրը կարդաց երկու տարուան գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական պատկերը ներկայացնելով, եւ յարակից հարցերու շուրջ ալ տեղեկութիւններ տալէ ետք, վարչութեան հրաժարականը ներկայացուց։

Ժողովականները ունկնդրելէ յետոյ վարչութեան զեկուցումը, թեր ու դէմ մտքերու փոխանակումներէն ետք, գնահատելով վարչութեան տարած աշխատանքը, միաձայնութեամբ վերընտրեցին նախկին վարչութիւնը։ Իսկ վարչութենէն բացակայողներուն տեղը երեք երիտասարդներ (Մաղաքեան Աստուր, Արզումանեան Սեպուհ եւ Լուսարեւեան Աւագ) ընտրուեցան գաղտնի քուէարկութեամբ։ Արդարեւ վարչութիւնը բոլորովին թարմ ուժերով կազմուած պատկեր մը ունեցաւ։ Ժողովը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, մաղթելով նորընտիր վարչութեան յաջողութիւն եւ գործունեայ շրջան մը։

×

Ուստի նախկին նախագահը (Մուրատեան Մուշեղ) հիւանդ ըլլալով, թէեւ կը մնայ պատուոյ նախագահ, սակայն յետ այսօրիկ միութեան հետ կապ պահող նոր հասցէն հետեւեալն է.

Arzoumanian François
Vienne - Agence
79, Rue Boson — 38 - Vienne
Tél. : 85-19-70 et 85-26-59

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լենինականի երկրաբանական հիմնարկութիւնը յատուկ բաժին մը ունի, որ կը զբաղի երկրաշարժներու հետ կապ ունեցող հարցերով։ Այդ աշխատանքներուն շնորհիւ է, որ կը ճշդուին Հայաստանի, մասնաւորապէս անոր հարաւ–արեւելեան մասին, այսինքն Զանգեզուրի երկրաբանութեան վերաբերեալ տուեալները։

Ձեռք ձգուած արդիւնքներու մասին խօսուեցան հիմնարկութեան կազմակերպած գիտական համագումարին, որուն մասնակցեցան Երեւանի, ինչպէս նաեւ Մոսկուայի եւ Լենինկրատի մասնագէտները։

ԿԱՊՐԻԷԼ ՖՕՐԷԻ «ՌԵՔԻՈՒԷՄ»Ը

Հայաստանի պետական ակադեմիայի երգչախումբը նուագահանդէսի մը ընթացքին երգած է Ֆրանսացի երգահան Կապրիէլ Ֆօրէի «Ռեքիւէմ»ը, որ յօրինուած է 1887ին։ Այս գործը առաջին անգամն է, որ կ'երգուի Խորհ. Միութեան մէջ։

ՎԱՅՐԻ ԲՈՅՍԵՐ

Վայրի բոյսերը իբրեւ դեղ օգտագործելու սովորութիւնը հին պատմութիւն ունի։ Օրինակ, 800 տարի առաջ, Մխիթար Հերացի բազմաթիւ անգամներ անդրադարձած է Հայաստանի վայրի բոյսերուն եւ բանջարներուն, զանոնք ներկայացնելով իրենց բուժիչ յատկութիւններովը։ Այնուհետեւ այս հարցին մասին գրած են Ամիրդովլաթ Ամասիացի (1480) եւ մեր դարուն՝ թժիշկ Գաբրիէլեան 1912ին։ Այս վերջնոյն գիրքը լոյս տեսած է Իտալիա։

Աւելորդ է ըսել, որ այդ բոյսերուն բազմաթիւ տեսակները կ'օգտագործուին գիւղացիներու կողմէ, իբրեւ դեղ։ Հաստատուած է, որ անոնք կրնան աղբիւր ծառայել իբրեւ նոր եւ աժան կենսանիւթ։

Այս ուղղութեամբ հետազօտական շահեկան աշխատանք կատարած է բուսաբուծութեան հիմնարկութիւնը, Ս. Ալրիկեանի ղեկավարութեան տակ։ Հիմնարկութիւնը եկած է այն եզրակացութեան, որ անոնցմէ պէտք է պատրաստել պահածոներ, որով պէտք է զարգացնել պահածոներու արդիւնաբերութիւնը։ Այս մասին որոշում տրուած է 1970–71ի արտադրութեան համար, քանի որ հիմնարկութիւնը արդէն իսկ պատրաստած է 302 տեսակ պահածոյ։

Դժբախտաբար, սնունդի արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը ցայսօր անհրաժեշտ կարգադրութիւններ չէ կատարած։ Միւս կողմէ, հող չէ տարուած այդ բոյսերու մթերումը ապահովելու համար։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Դուն ո՞վ կ'ըլլաս, գոչեց յանկարծ սպան մոլեգին կատաղութեամբ մը. դուն ո՞վ կ'ըլլաս։ Մեր մեծաւո՞րն ես, ի՞նչ է։ Հոս մեծաւորը ես եմ, ոչ թէ դուն։ Դուն մէկդի քաշուէ։ Կաշիդ կը քերթեմ, կրկնեց յետոյ, խօսքը ուղղելով զինուորին։

Այդ արտայայտութիւնը, ըստ երեւոյթին, շատ հաճելի էր սպային։

— Աղէկ լուաց ածիւտանը, լսուեցաւ ետեւէն ձայն մը։

Անտրէյ իշխանը նկատեց որ սպան այնպիսի մոլեգնած կատաղութեան մէջ կը գտնուի, երբ մարդ ըրածն ու թողածը չի հասկնար։ Սպան վերջին բառերը դեռ չէր լմնցուցեր, երբ Անտրէյ իշխան դալբոյթէն գունափոխուած անոր վրայ սլացաւ եւ խարազանը բարձրացուց.

— Բարեհաճեցէք թողուլ։

Սպան ձեռքը թափահարեց եւ հեռացաւ մրմնջելով.

— Բոլորին պատճառը վարչային սպաներն են, չորս կողմ անկարգութիւն կը տիրէ, գիտցածնուդ պէս ըրէք։

Անտրէյ իշխանը արտօրանքով, աչքը չբարձրացնելով հեռացաւ դեղագործին կնոջ քովէն, որ զինքը բարերար կը կոչէր, եւ զզուանքով կը յիշէր այդ ստորնացուցիչ տեսարանին մանրամասնութիւնները։ Կ'արշաւէր դէպի այն գիւղը, ուր, ինչպէս ըսին իրեն, ընդհանուր հրամանատարը կը բնակէր։ Գիւղ մտնելով, ձիէն վար իջաւ եւ առաջին պատահած տունը դիմեց, վայրկեան մը հանգստանալու, պատառ մը բան ուտելու եւ այդ վիրաւորական տանջող մտքերը պարզելու դիտումով։ «Ասոնք սրիկաներու ամբոխ մըն են եւ ոչ թէ զօրք», կը մտածէր ան, առաջին տան պատուհանին մօտենալով, երբ իրեն ծանօթ ձայն մը իր անունը տուաւ։

Նայեցաւ եւ տեսաւ որ պզտիկ պատուհանէն դուրս կը նայէր Նէսվիցքի գեղեցիկ դէմքը։ Նէսվիցքի բան մը ծամելով եւ ձեռքերը շարժելով զայն իր քով կը կանչէր։

— Փոլքոնսքի, Փոլքոնսքի, չե՞ս լսեր, ի՞նչ է, շուտ ըրէ, կը գոչէր ան։

Անտրէյ իշխան, ներս մտնելով տեսաւ որ Նէսվիցքի եւ ուրիշ ածիւտան մը բան մը կ'ուտէին. անմիջապէս Փոլքոնսքիի վազեցին, հարցնելով թէ՝ նոր լուր մը ունի՞։ Անոնց դէմքերուն վրայ Անտրէյ իշխանը յուզմունք եւ անհանգստութիւն նշմարեց։

— Ընդհանուր հրամանատարը ո՞ւր է, հարցուց Փոլքոնսքի։

— Հոս է, ահա այն տունը, պատասխանեց ածիւտանը։

— Հա, խաղաղութեան եւ անձնատուր ըլլալու լուրը ճի՞շդ է, հարցուց Նէսվիցքի։

— Ես ձեզ պիտի հարցնեմ. ես ալ լուր մը չունիմ. հազիւ ինքզինքս այստեղ նետեցի։

— Մեր վիճակը սարսափելի է, եղբայր, մեղաւոր ենք. Մաքի վրայ կը խնդայինք, բայց մենք աւելի դէշ բախտի պիտի արժանանք, ըսաւ Նէսվիցքի։

— Հիմա, իշխան, բան մը չէք կրնար գտնել, ձեր երբեր ո՞վ գիտէ ուր են, ըսաւ միւս ածիւտանը։ Բայց պատառ մը բան կերէք։

— Կեդրոնը ո՞ւր է։

— Ցնէյմ կը գիշերենք։

— Իսկ ես, ունեցածս չունեցածս ժողվեցի, երկու ձիի բեռ եղաւ, ըսաւ Նէսվիցքի, հակերը շատ աղէկ կապեր են։ Գոնէ Պոհեմեան լեռներէն խոյս տանք։ Բաներնիս դէշ է, եղբայր։ Բայց դուն ի՞նչ ունիս, կ'երեւի հիւանդ ես, ինչո՞ւ այդպէս կը դողաս, հարցուց Նէսվիցքի, նկատելով թէ ինչպէս Անտրէյ իշխանը կը սահմռկէր։

— Բան մը չունիմ, պատասխանեց Անտրէյ իշխանը, եւ դեղագործին կնոջ եւ սպային հետ քիչ մը առաջ ունեցած ընդհարումը յիշեց։

— Ընդհանուր հրամանատարը ի՞նչ կ'ընէ։

— Խելքս չի հասնիր, պատասխանեց Նէսվիցքի։

— Ես միայն մէկ բան կը հասկնամ, որ այս բոլորը խայտառակութիւն է, խայտառակութիւն, խայտառակութիւն, յարեց իշխանը, եւ ընդհանուր հրամանատարին գտնուած տունը գնաց։

Կուտուզովի կառքին, շքախումբին յոգնած ձիերուն եւ բարձրաձայն խօսող կոզակներու քովէն անցնելով, Անտրէյ նախասենեակ մտաւ։

Կուտուզով, ինչպէս ըսին, իշխան Փակրատիոնի եւ Վէյրոտերի հետ այս խրճիթին մէջ կը բնակէր։ Վէյրոտէր Շմիտի տեղ եկող գերմանացի ժեներալն էր։

Պզտիկ նախասենեակին մէկ անկիւնը Կոզլովսկին եւ դրագիր մը նստած էին։ Գրագիրը շրջած կիսատակառի մը վրայ թեքուած՝ արագ արագ կը գրէր։ Կոզլովսկիի դէմքը տանջուած երեւոյթ մը ունէր, երեւի ամբողջ գիշերը անքուն մնացեր էր։ Անտրէյի երեսը նայեցաւ եւ չբարեւեց անգամ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(105 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10,30ին Վալանսի մէջ, մայրապետներու եկեղեցին (Ռիւ Մոնժօ) հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ

ՅՈՎՀ. Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆԻ

վախճանման քառասունքին:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

×

Տիկին Լիզա Տապաղեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Լիւսի Սալմասլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փետր. 14 իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆԻ

յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ Տիկին Սալմասլեան 70 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 50 ֆր. ալ Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան,
Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան,
կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փեփրուար 14) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէր-Պօղոսեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Արշալոյս Սահակեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն նորոգ հանգուցեալ

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Սէն-Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցին, այս Կիրակի (Փետր. 14) առաւօտ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Գասպարեան, Ինճէեան, Սթաթեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Փետրուար 14 Կիրակի օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր, մեծ-մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԳՐԻՏ ԳԱՊԱԳՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Լեւոն Համբարձումեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն՝

ԼԵՒՈՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնս կը կազմակերպէ հայկական պարի նոր դասընթացք մը՝ մասնագէտ պարուսոյցի մը կողմէ, 13էն 25 տարեկան աղջիկներու եւ տղոց համար:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շաբթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ:

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան շաբաթ կէսօրէ վերջերը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն Պ. Արամ Պայրամեան 50 ֆր. կը նուիրէ:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պր. Օհաննէսեան Ժան 2000 ֆր.,

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութիւն 1125 ֆր.,

Ճանիկեան Կարապետ 500, Սերժ Սվազլեան 300, Մէսկճեան Գէորգ 300, Տիկին Պօյաճեան Մարիամ 250, Գասպարեան Ժորժ 250, Կտաւճեան Կարապետ 100, Զորպաճեան Մկրտիչ 100, Տիկին Խաչխաղեան Զարուհի 100, Վարդանեան Կիրակոս 100, Պալթայեան Հայկ 100, Կոստիկեան Գուրգէն 50, Թօքայեան Խաչիկ 50, Վարդգէս Խօղեան 30, Էտմոն ժամագործ 30, Նիկողոսեան Թուռիկ 30 ֆր.:

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱՒԱՍԱՐԴ
80 ՀՈԳԻԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

ՆՈՒԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին կը նուիրեն՝ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան իրենց ողբացեալ մօր, Վեհանոյշ Ջրբաշեանի յիշատակին 2000 ֆր. ի նպաստ սրահի շինութեան:

Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան իրենց մօր, ողբացեալ Վ. Ջրբաշեանի կըսկծալի մահուան առիթով 1000 ֆրանք:

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Աիարոնեան ակումբին մէջ:

Առատ կերուխում:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի: Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (13 Փետր.) երեկոյեան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon

Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Կը ներկայացուի էտմոն Ապուի
ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը
Կը մասնակցին Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Ն. Պշտիկեան, Բ. Հապէշեան, Ա. Պետրոսեան եւ Ս. Մոստիչեան
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նուէր Նորհատեան (Շաւիլ) կը նուիրէ 20 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, այրի Տիկին Արուսեակ Հէյվաճեանի մահուան տխուր առիթով:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըմբոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԵՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կը տօնուի Վալանսի մէջ Վարդանանցի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Հինգշաբթի 18 Փետր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին Ե. Հիւսիսեան սրահը:

Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ 13 Փետր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 5,30ին կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր Նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

×

Կիրակի 14 Փետրուար Տեառընդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Ի ժամ պատարագի, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայքի եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու.—

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յովհաննէս Քհյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սահակ Քհյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհյ. Սկպեանի, Բառնաբաս Քհյ. Խնտամեանի, Արիստղոմ Քհյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհյ. Խոյեանի, Բարթող Քհյ. Թագըմճեանի, Գէորգ Քհյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհյ. Արսլանեանի, Գարեգին Քհյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քհյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհյ. Աղամեանի, Վարդան Քհյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն Քհյ. Ծօրթուեանի, Ադդէ Քհյ. Փայլակեանի, Եսայի Քհյ. Ալթունեանի, Թովմաս Ա. Քհյ. Մինասեանի, եւ հանգուցեալ դպիրներու համար:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն եւ աղօթելու բազում տարիներ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն համար:

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides
Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. Քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարեբար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Ցարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ	50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 12 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12038 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — No 12.038

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶՈՒԳԱԿՇԻՌ

Կարճ լուր մը՝ տեղական թերթերուն մէջ:

Սփիւռքի հրեայ համայնքները վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր, այսինքն շուրջ երեքուկէս տարուան ընթացքին մէկ միլիառ տոլար (հինգուկէս միլիառ նոր ֆրանք) նուիրած են Իսրայէլի Պետութեան:

Նոյն ժամանակաշրջանին օտար երկիրներէ Իսրայէլ ներգաղթած են 115.000 Հրեաներ, որոնց 35 առ հարիւրը 19 տարեկանէն վար, 45 առ հարիւրը 20էն 45 տարեկան եւ 20 առ հարիւրը 45 տարեկանէն վեր: Նորեկ 70.000 չափահաս գաղթականներէն 35.000ը երկրին համար էական արհեստներու մէջ կ'աշխատին: Յետոյ նաեւ 330 միլիոն տոլար յատկացուած է 1968էն 1970 ներգաղթող վկայեալ համալսարանականներու մասնագիտացման համար:

Այս թիւերը պերճախօս են ինքնին եւ չեն կարօտիր մեկնութեան:

Սիոնական շարժումը սկզբնական շրջանին շատ քիչ հետեւորդներ միայն ունէր: Հակառակորդ Հրեաները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմէին:

1917 Նոյեմբերին Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին Նախարար Լորտ Պալֆուր կը յայտարարէր, որ յաղթանակէն ետք «հրէական օջախ» մը պիտի հիմնուէր Պաղեստինի մէջ: Սիոնականներու պետ Տոքթ. Վայցմանի ուրախութիւնը չափ չունէր:

Նոյն օրերուն բազմաթիւ ուրիշ Նախարարներ, նոյնիսկ Նախարարապետներ հանդիսաւոր խոստումներ ըրին «Հայկական օջախ»ի եւ «անկախ Հայաստան»ի համար:

Ու մինչ Հրեաներուն տրուած խոստումը իրականացաւ հարիւրին հարիւր տոկոսով, նոյնիսկ քիչ մըն ալ աւելիով — քանի որ «օջախ»ը վերածուեցաւ «անկախ Պետութեան» — Հայերու ազատութեան ու անկախութեան համար կատարուած երդումներն ու տրուած հաւաստիքները բոլորովին յօդս ցնդեցան:

1918ի Զինադադարին, երբ Կիլիկիան գրաւուեցաւ դաշնակից բանակներուն կողմէ եւ Հայկական Լեգէոնի կամաւորները տեղաւորուեցան Ռուբինեան Թագաւորութեան պատմական հողերուն վրայ, ազգովին յուսացինք, որ իրականութիւն պիտի դառնար «Հայկական Կիլիկիա»ն Միջերկրականի ափերուն:

Յուսադրուեցանք՝ մանաւանդ երբ տեսանք թէ ի՛նչպէս ֆրանսական իշխանութիւնները ամէն օժանդակութիւն կ'ընծայէին Միջագետքի, Սուրիոյ ու Պաղեստինի անապատներէն ճողոպրած հայ բեկորները տեղաւորելու համար Կիլիկիոյ մէջ:

Եւ այսօր, երբ կը տեսնենք թէ Կիլիկեան ափերէն քիչ անդին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին ի՛նչ նուաճումներ է կատարած փոքրիկ Իսրայէլ, մեր սրտերը կը ճմլուին՝ խորհելով, որ յիսուն տարուան մէջ ի՛նչ հրաշքներ պիտի գործէր շինարար եւ ստեղծագործ հայ ժողովուրդը Կիլիկիոյ հարուստ ու բարեբեր հողերուն վրայ, եթէ աշխարհի Մեծերուն հանդիսաւոր խոստումները իրականութիւն դառնային: Եթէ Մեծ Եղեռնի մեր զոհերուն արիւնը չուրացուէր և արդարութիւնը չխաչուէր:

Միայն Կիլիկիան չէ, որ կորսնցուցինք: Եթէ Ֆրանսա գրաւոր յանձնառութիւն չունէր Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպարի հետ, երբ կը կազմուէր Հայկական Լեգէոնը, հապա՞ ի՛նչ ըսել Սեւրի դաշնագրին, որուն տակ հանդիսաւորապէս իրենց ստորագրութիւնն էին դրեր յաղթական դաշնակիցները:

Ա՛յդ ալ ուրացան ու լքեցին մեզ մեր ճակատագրին:

Մեզի ձգեցին փոքրիկ կորիզ մը, զոր հայ ժողովուրդը կորզեր էր աշխարհի քարտէսէն՝ շնորհիւ իր հերոսական մարտնչումներուն, որոնք ի վերջոյ պիտի յանգէին Արարատեան դաշտի դիւցազնամարտերուն, Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի յաղթանակներուն:

Իսրայէլի նեղ սահմաններուն վրայ ապրող Հրեաներու թիւը 40.000էն բարձրացած է 2.500.000ի — թերեւս աւելի: Հակառակ պատերազմական վիճակին, վերջին քառասուներեք ամիսներու ընթացքին 115.000 Հրեաներ գացած են շէնցնելու իրենց երկիրը, — տարեկան շուրջ 32.500 հոգի:

Սփիւռքի Հրեաները մէկ միլիառ տոլարի պատկառելի գումար մըն ալ նուիրած Իսրայէլի Պետութեան: Անոնք որ հակառակ էին սիոնական շարժման, անոնք որ իրենց ապրած երկրի ժողովուրդներուն մէջ ձուլուած՝ գրեթէ կ'ուրանային հրէութիւնը, վեցօրեայ պատերազմէն ետք յանկարծ արթնցան եւ զգացին, որ կը պատկանին ո՛չ միայն մովսիսական կրօնքին, այլեւ հրեայ ցեղին: Այս հրաշքը գործեց 1967ի յունիսեան յաղթանակը:

Դժուար է զուգակշիռը:

Յաւակնութիւնը չունինք երբեք Հայը համեմատելու Հրեային հետ:

Յիսուներեք տարի անցաւ այն օրէն ի վեր, երբ հիմը դրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան՝ արեան ճապաղիքներու, աւերակներու եւ համաճարակներու մէջէն: Որբերու եւ այրիներու բանակ մը փաթթուած Նորազատ Պետութեան վիզը:

Խորհրդայնացման յիսնամեակին առթիւ Երեւանի վարիչները ձեռք բերուած նուաճումները կը համեմատէին 1918–20ի վիճակին հետ, երբ մարդիկ քաոսէն անկախ Պետութիւն կը ստեղծէին եւ Հայաստանի «հայացման» կենսական, բայց դժուարին գործին էին լծուած:

Լաւ կ'ըլլար, եթէ Իսրայէլի քսաներկու տարիները համեմատութեան դնէին Խորհրդային Հայաստանի յիսուն տարիներուն հետ:

Այն ատեն աւելի ճշգրիտ իմաստ մը կ'ունենար զուգակշիռը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՈՍԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՅՑ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հարաւ. Վիէթնամցիները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը Լաոսի մէջ, թէեւ վերջին լուրերու համաձայն, յանկարծական մշուշն ու անձրեւը դանդաղեցուցած են գործողութիւնները: Ամերիկեան օդանաւերն ու թռաններն ալ, որ զօրավիգ կը կենան Սայկոնի ուժերուն՝ ռմբակոծելով Հիւսիս. Վիէթնամցիներու դիրքերը, դժուարութեան մատնուած են օդի աննպաստ պայմաններու հետեւանքով:

Համաձայն հաղորդուած լուրերուն, Հարաւ. Վիէթնամցիները յաջողած են ամբողջովին գրաւել Հօ Շի Մին երթուղին, անոր հիւսիսային շրջագիծին մէջ, այսինքն 17րդ զուգահեռականէն վեր: Այս զուգահեռական գիծը Վիէթնամը կը բաժնէ Հիւսիսային եւ Հարաւային գօտիներու: Սայկոնի ուժերը շփում հաստատած են Լաոսի «յատուկ» ուժերուն հետ, որոնք իրենց կարգին յարձակած էին Հօ Շի Մին երթուղիի ուղղութեամբ:

Յառաջխաղացման ընթացքին, Հարաւ. Վիէթնամցիները կարեւոր քանակութեամբ խորհրդային եւ չին զէնք ու ռազմամթերք երեւան հանած են պահեստներէ:

Հիւս. Վիէթնամ արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ: Արդարեւ, ըստ Հանոյի ձայնասփիւռին, երկիրը պատերազմական վիճակի մէջ կը գտնուի, իսկ միւս կողմէ, օժանդակ ուժեր ղրկուած են կեդրոնական նահանգները՝ Հա Թին եւ Քուանգ Պին: Աւելցնենք, որ Զօր. Քի Սայկոնի մէջ յայտարարութեան մը ընթացքին ըսած էր, թէ կրնան ի հարկին յարձակիլ Հիւս. Վիէթնամի վրայ:

Կոսիգին կրկին անգամ ըլլալով քննադատեց «ամերիկեան յարձակումը» Լաոսի վրայ: Միւս կողմէ, Մ. Նահանգներու Պաշտ. նախարարը յայտարարեց, թէ Լաոսի «միջամտութիւնը» կրնար պատճառ դառնալ ամերիկեան յաւելեալ ուժերու պարպումին մինչեւ Մայիս մէկ: Պաշտ. նախարարը կ'ըսէ թէ այս ձեւով կրնայ միայն 284 հազար զինուոր մնալ Վիէթնամ:

Քամպոճի մէջ կը շարունակուին կռիւները: Զօր. Լոն Նոլ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, որովհետեւ կաթուած ունեցած է:

× Փարիզի մէջ Չորեքշաբթի օր, ձախակողմեան 40 կազմակերպութիւններու հրաւէրով, ցոյց մը կատարուեցաւ բողոքելու համար ամերիկեան միջամտութեան դէմ, Լաոսի մէջ: Գլխաւորութեամբ Ժաք Տիւքլոյի, թափօրը ճամբայ կ'ելլէր Շաթըլէէն եւ կը հասնէր Կառ տը լ'Էսթ: Կարգ մը միջադէպեր ալ կը պատահէին երբ ժամը 20,30ին խումբ մը անիշխանականներ կը մերժէին ցրուիլ եւ կը խանգարէին երթեւեկը պուլվարներուն վրայ, կառքերուն վրայ ալ յարձակելով:

Ցուցարարները ընդհանրապէս կը պոռային «Նիքսըն, մարդասպան»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Հինգշաբթի օր կը հասնէր Կայոն, որ վերջին հանգրուանն է Նախագահին ափրիկեան շրջապտոյտին: Նախապէս, Քամըրունի մէջ, կրցած է քիչ մը զբօսաշրջիկի պէս պտըտիլ եւ վայելել տեսարժան վայրերը:

ԳԱՀԻՐԷԻ համար Իսրայէլ մերժած է եգիպտական նախաձեռնութիւնը, որ կը ձգտէր խաղաղութեան հաստատման: Եգիպտական կառավարութեան բանբերը, անդրադառնալով Տիկին Կոլտա Մէյրի առջի օրուան յայտարարութեան, դիտել տուաւ նաեւ, թէ Իսրայէլ կ'ուզէ իր պայմանները պարտադրել Արաբներուն: Ապա խյան կ'ակնկալէ, որ Եգիպտոս «աւելի ուշադիր ըլլայ վարչապետին ճառին» հանդէպ: Իսրայէլցի տասը զինուորներ պիտի դատուին զինուորական ատեանի կողմէ, որովհետեւ «անարդարանալի բռնութիւն» ի գործ դրած են Արաբներուն վրայ, Կազայի շրջանին մէջ:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ երկրաշարժին հետեւանքով 120.000 հոգի հեռացան վտանգուած շրջանէն, առ ի պահովութիւն: Հսկայ ջրամբար մը տապալելու վտանգի մէջ կը գտնուի, թէեւ իշխանութիւնները ջրամբարի ջուրը պարպելու վրայ են: Յայսօր 45 հոգի մեռած, 10 անհետացած եւ մօտաւորապէս 1000 հոգի ալ վիրաւորուած են: Նիւթական վնասը հարիւրաւոր միլիոն տոլարներու կը հասնի:

ՆԻՕԹՊՈՐԿԻ (Շուէտ) եուկոսլաւ հիւպատոսարանը «գրաւած» են երկու Խրըուաթներ՝ սպառնալով սպաննել անձնակազմը, հինգ հոգի, եթէ Պելկրատ ազատ չարձակէ իրենց բանտարկուած ընկերներէն մին:

ԼՈՒԷՆԻ ածխահանքերու գործադուլը կը շարունակուի եւ կարգադրութեան անմիջական յոյս ալ չկայ:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ հրէշային ոճիրին մէջ նոր անակնկալներ եղան առջի օր երբ Սուզըն Աթքինս յայտարարեց թէ ինք սպաննած է Շարոն Թէյթը եւ Կառի Հինմանը: Ըստ երեւոյթին Աթքինս կ'ուզէ փրկել Մէնսընը նման խոստովանութիւն մը ընելով, որ չի համապատասխաներ ճշմարտութեան: Եօթը ամիս է Աթքինս լուռ մնացած էր իսկ հիմա կը յայտարարէ թէ ի սէր Մէնսընի է որ գործած է ոճիրը:

ՄԻՒՆԻԽ–ՑԻՒՐԻԽ էքսփրէսը շատ արագ կ'երթար երբ գիծէն ելաւ: Արդարեւ կը հաստատուի որ վարողը չէր յարգած արագութեան սահմանափակումը որ 80 քիլոմեթր է այդ շրջանը: Զոհերու վերջնական հաշուեկշիռն է՝ 33 մեռեալ եւ 35 վիրաւոր: Կասկած մը կայ որ վարողը սրտի տագնապէ մեռած է, ինչ որ կը բացատրէ պատահածը:

ՁԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԻ զանազան մարզերու գործադուլները կրնան շարունակուիլ, խանգարելով յայտագրերու կանոնաւոր եւ նախատեսուած սփռումը:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ սկսած է Տնտեսական Խորհուրդի անդամ նշանակել քաղաքապետներ: Միթերան եւ ուրիշներ կը բողոքեն առարկելով թէ այս ձեւով կառավարութիւնը նախապէս կը յայտնէ թէ այդ քաղաքապետները այլեւս ընտրելի չեն: Սովորութիւն է որ պատուակալ պաշտօն տրուի անոնց որոնց աթոռները կ'ուզեն առնել:

ԱԼԺԵՐԻԱ սկսած է անհամբերութիւն ցոյց տալ, կ'ուզէ ժամ առաջ վերսկսիլ Ֆրանսայի հետ բանակցութիւնները, քարիւղի շուրջ: Վախ կայ որ յանկարծակի որոշում մը տայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ մեռած է բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանի այրին՝ Օլգա Թումանեան, որ անձնուիրութեամբ բաժնած է գրագէտին դառն ու ուրախ օրերը: Ողբացեալը, ինչպէս կը հաստատեն իր ժամանակակիցները, մտերմիկ մթնոլորտներ կը ստեղծէր այն գրական հաւաքոյթներուն, որոնք «Վերնատուն» անունին տակ տեղի կ'ունենային բանաստեղծին տան մէջ, Թիֆլիս: Այդ երեկոյթներու մասնակիցներէն են եղած Աղայեան, Իսահակեան, Շիրվանզադէ, Մուրացան, Լէօ, Դեմիրճեան, Ջամալեան, Շանթ, Աղբալեան եւ ուրիշներ:

Բանաստեղծին վաղաժամ մահէն ետք ականատես կ'ըլլայ նաեւ իր զաւակներէն երկուքին, ղեռափթիթ տղաքներ, մաքրագործման համայնավար Չեկայի կողմէ: Իր աղջիկը՝ Նուարդ Թումանեան, յետագային կը ստանձնէ իր հօր տուն-թանգարանին տնօրէնութեան պաշտօնը: Ն. Թումանեան 1969ին կը հրատարակէ յուշագրութիւն մը իր հօր մասին՝ «Յուշեր եւ զրոյցներ» խորագրին տակ:

1939ին Օլգա Թումանեան Հայաստանի կը նուիրէ իր ամուսնոյն հարուստ գրադարանը՝ ձեռագիրներ: Ապա իր զաւակներուն հետ Թիֆլիսէն կը տեղափոխուի Երեւան, ուր մեծ նպաստ կը բերէ Թումանեան տուն–թանգարանի հիմնադրութեան աշխատանքին:

ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Գի՛ր եւ գի՛րք եւ մշակո՛յթ։ Ահա՛ ժողովուրդի մը հարստութիւնն անկապուտ, գանձն անկորնչելի, մեծութիւնն անթառամ, փառքը յաւերժական։

Որքան բովանդակութիւն, ձեւ ու խորք ունին գիրքեր, այնքան ծանր կը կշռեն ընդերկար, եւ այնքան աւելի կշիռ կը ներկայացնէ անոնց ծնուցիչ տաղանդին ու հանճարին ծնունդ տուող ժողովուրդը։ Որքան բարձր է մշակոյթ մը, այնքան աւելի բարձր է ու բարձրէն կը ճախրէ զայն մասնիկ առ մասնիկ ստեղծող ժողովուրդը ինք։

Գիրը, գիրքը, մշակոյթը ժողովուրդի մը զգալու կարողութեան չափանիշն են, անոր մտքի թափանցումի զօրութեան աստիճանը, անոր հոգիի սլացքին սահմանը, պարզ խօսքով՝ անոր ստեղծագործող զօրութեան ամբողջական արտայայտութիւնը։ Երնէկ այն ժողովուրդին, որ տէր է բարձր մշակոյթի։

Բաւական չէ, սակայն, ունենալ գիր, ունենալ գիրք, ունենալ մշակոյթ։ Բաւարար չէ անոնցմով մեծ զգալ, հարուստ զգալ, հպարտ զգալ, փառքի հասած ըլլալ, բայց անոնց անհաղորդ, օտար մնալ։ Այդ պիտի նշանակէր հողին տակ թաղուած գանձ պահել անհուպ ու աղքատ ապրիլ, մարմարէ գեղակերտ պալատի մը տէր ըլլալ, բայց զայն չվայելել եւ կողպ պահել։ Անհրաժեշտ է հաղորդուիլ անոնցմով ամէն օր, ամէնուր։ Անհրաժեշտ է ամէնօրեայ սնունդի պէս ծծել, ընտիր հացի պէս անյագ ուտել զանոնք, կենսական է անոնց կեցուցիչ կենսահիւթով սնանիլ միշտ եւ զօրանալ հայօրէն՝ անհատապէս եւ ազգովին։ Վասնզի այդ ձեւով միայն կարելի է լեցուն եւ առողջ գիտակցութեամբ պարծանքն ապրիլ գիրով անանց մեծութեան, գիրքով անկապուտ հարստութեան, մշակոյթով յաւերժ փառքի։

Սակայն գիրով եւ գիրքով եւ մշակոյթով սնանելու եւ զօրանալու համար ալ հարկ է, որ անոնք ըլլան մատչելի, ըլլան հասողութեան կարելիութեան մէջ ամէնուն։ Հարկ է, որ գիրքեր ըլլան դիւրաւ գտանելի եւ գոհացում բերեն իւրաքանչիւրին բնածին հետաքրքրութեան եւ պատրաստութեան. տակաւին՝ հարկ է, որ պատասխանեն իւրաքանչիւրին անհրաժեշտութեան ու պէտքին՝ մասնաւորաբար ինչ որ հին է, ինչ որ հեռու կամ մօտիկ անցեալին կը պատկանի ու անցեալէն կուգայ՝ իբրեւ թանկագին աւանդ կամ նշխար։ Այն ատեն միայն ի վիճակի կ'ըլլանք հինն ու նորը ներդաշնակելու, անցեալը ներկային մերձեցնելու եւ ապագային բացուելու ու ապագան բանալու՝ աւելի շքեղ, աւելի հարուստ ու փառաւոր։

Ո՛րքան եւ ո՛րքան գործեր՝ գրական, պատմական, կրօնական, ծիսական, դաւանաբանական, մեկնաբանական, մատենագրական, բանասիրական, վաղուց սպառած են եւ հազիւ մեծ մատենադարաններու մէջ կը գտնուին՝ յաճախ մէկ օրինակով, երբեմն մաշած, հետեւաբար՝ դժուար տրամադրելի եւ գործածելի։

Ո՛րքան եւ որքան գործեր՝ շատ կարեւոր եւ շատ օգտակար՝ հանդէսներու մէջ կը մնան կուղպ, հետեւաբար՝ անմատչելի, շատերուն համար ալ բոլորովին անծանօթ։

Դեռ որքան գործեր՝ մեծ ու փոքր, դասական եւ արդի, լոյս կը պաղատին, վերհրատարակութեան համար բարեգութ սրտերու կ'աղերսեն, օրհնեալ ձեռքերու կը սպասեն բազում տասնամեակներէ ի վեր։

Կարիք կա՞յ յիշելու։ Բայց ո՞ր մէկը յիշենք կամ ո՞ր մէկը թուենք, վասնզի անթիւ են։ — Օրինակի համար լոկ յիշենք Գիրք Թղթոց, Կնիք Հաւատոյ, Մեկնութիւն Երգոց Երգոյն՝ Նարեկացիի (բնագիրը), Հայոց Եկեղեցւոյ Իրաւունքը՝ Մելիքթանգեանի, Հայոց Եկեղեցին (մանաւանդ Ֆրանսերէն բնագիրն ու անգլերէն թարգմանութիւնը)՝ Օրմանեանի, ամբողջական գործերը Նահատակ գրագէտներու, Աւագ Շաբաթ, Տօնացոյց։

Դիւրին գործ չէ, սակայն, վերհրատարակութիւնը վաղուց սպառած այս անհաշուելի գործերուն՝ գրաբար ու աշխարհաբար, հին ու նոր, փոքրածաւալ ու մեծածաւալ։ Դիւրին գործ չէ, կը շեշտենք, բայց անհրաժեշտ է, կենսական է։ Մէկ հրատարակչականի գործ ալ չէ։ Մեծ գումարներ կը պահանջէ։ Կը պահանջէ ժամանակ եւ բազում տարաններ· յաճախ նաեւ գիտական հետաքննին աշխատանք եւ խորունկ ուսումնասիրութիւն։

×

Հրաշալի էր ոգին Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներուն։ Եւ ո՛րքան բաղձալի է, որ շուտով վերակազմուի միութիւնն իրենց եւ նոր թափով մը՝ արագ եւ ուժեղ՝ վերսկսի հրատարակութեան Նահատակ գրագէտներու սպառած գործերուն՝ ամբողջական եւ ընտիր հատորներով եւ մեծ տպաքանակով ի լոյս ընծայելով զանոնք։

Հայպետհրատի հրատարակութիւնները, այնքան գովելի, ոչ գոհացուցիչ են եւ ոչ ալ յանձնարարելի՝ ուսանողութեան, Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեան շրջումի ողբերգութեան պատճառով եւ մեր ուսանողութեան այլապէս արդէն տկար ուղղագրութեան խաթարումի վտանգին լուրջ մտահոգութեամբ։

Աքանչելի է ծնունդը, խրախուսիչ է յայտնութիւնը Գէորգ Մելիտինեցի, Հայկ Սէրէնկիւլեան եւ Հայկաշէն Ուզունեան եռեակ գրական մրցանակներուն։ Նորութիւն են, օրհնութիւն են հայ մշակութային կեանքին մէջ եւ մղում տուող, գրգիռ տուող ի՛նչ մեծ ու հզօր ազդակներ են տաղանդներու եւ հանճարներու ստեղծագործող թափին եւ յորդ հոգիներու գեղարուեստական զեղումին։ Հազա՛ր շնորհակալութիւն եւ բի՛ւր օրհնութիւն հիմնադիրներուն։ Բայց, անոնք ալ չափազանց սահմանափակ են եւ հաւանաբար չէին ալ կրնար չըլլար, քանի իրենց դրամագլուխի տարեկան եկամուտն է միայն, որ կը յատկացուի տարեկան մրցանակի արժանացած գործերու հրատարակութեան։ Հին գործերու, սպառած գործերու, անմիջականօրէն կարեւոր գործերու վերհրատարակութեան վերաբերեալ տրամադրութիւն չունին իրենց կանոնագրին մէջ եւ չէին ալ կրնար ունենալ, քանի իրենց նպատակն է օգնել նորերուն, դիւրութիւն ընծայել նոր գրողներու, գրգիռ ու մղում տալ նոր տաղանդներու ծաղկումին, նոր հանճարներու յայտնութեան։

Արդ, անհրաժեշտ են նոր հիմնադրամներ՝ առանց սեղմումի, առանց սահմանափակումի, որոնց տարեկան եկամուտով կարելի ըլլայ մէկ կամ մէկէ աւելի գործեր վերհրատարակել։ Անմիջական կարիքն ունինք նոր բարերարներու, այլ խօսքով՝ նոր մեկենասներու, որոնք ազնիւ վեհանձնութիւնն ունենան մէկ կամ մէկէ աւելի գործերու վերհրատարակութեան ծախքերը սիրայօժար ստանձնելու ի յիշատակ սիրելիի մը կամ սիրելիներու, կամ տարաբախտ գրագէտի մը եւ կամ պարզապէս ի յաւերժացումն իրենց անունին, ինչպէս ըրին վերջերս Լոս Անճելըսէն Տիկ. Հելէն Թելմա Մեծոֆ եւ Պոսթընէն Պր. Լեւոն Թիւֆէնկճեան, որոնք օրինակելի վեհանձնութեամբ ստանձնեցին վերհրատարակութեան ծախքերը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Ժամագիրքին եւ Գրիգոր Նարեկացիի անզուգական Աղօթամատեանին, տրամադրելով հինգ հազարական տոլար, կամ ինչպէս պէյրութաբնակ Զամիչեան եղբայրներ սրտառուչ պատրաստակամութեամբ յանձնառու եղան հոգալ վերհրատարակութեան ծախքերը Բաբգէն կաթողիկոսէ այնքան պարզ եւ աշակերտութեան մատչելի Քրիստոնէականին, որ քանի մը ամիսէն լոյս կը տեսնէ Կաթողիկոսարանիս տպարանէն։

Տակաւին ո՛րքան եւ ո՛րքան ազգայիններ ունինք, ամէն երկրի մէջ, որոնք իրենց ցեղային բնատուր ձիրքերուն ու շնորհներուն եւ մանաւանդ իրենց չարաչար արդար աշխատանքին շնորհիւ նախանձելի դիրք ու կեանքի միջոցներ ըստեղծած են, որուն համար հազա՛ր գոհութիւն ու փառք Աստուծոյ։ Եւ ո՛րքան դիւրին է անոնց իւրաքանչիւրին՝ բարի նախանձի ազնուական զգացումէ մը բռնուած՝ ազգային մշակութային կեանքին իրենց նպաստը բերելու վեհանձն ազնուութեամբ ստանձնել վերհրատարակութիւնը հին կամ նոր, գրաբար կամ աշխարհաբար գործի մը, ի յուշ իրենց հանգուցեալ սիրելիներուն եւ ի յաւերժացումն իրենց բարեսէր ու բարերար անունին։

Այսպէս, քիչ ատենէն, առանց անձի մը կամ հիմնարկութեան մը վրայ ծանրանալու, հին ու նոր սպառած մեր բոլոր գործերը շքեղ հատորներով եւ գոհացուցիչ տպաքանակով վերստին լոյսի կուգան եւ լոյս կը բերեն լուսածարաւ հայ հոգիներուն եւ եւրոպացի պրպտող հայագէտներուն։ Այսպէս, հայ ուսուցիչը, ուսանողը, կրօնաւորը, բանասէրն ու պարզ հետաքրքիր ընթերցողը ամէն օր իրենք զիրենք նեղացուցիչ դժուարութեանց առջեւ չեն գտներ այլեւս եւ հայ մշակոյթի կեցուցիչ սնունդէն զրկուած չեն զգար։ Այսպէս, տակաւին, անհաշիւ գործեր իրենց մոռացութենէն դուրս կուգան, լոյս կ'առնեն եւ մղում ու թափ կուտան ընթերցանութեան, ուսումնասիրութեան, խուզարկու պրպտումին ու ստեղծագործող ներշնչումին։ Այսպէս, ի վերջոյ, Հայութեան գանձուածը հնարաւորութիւն եւ առիթ կ'ունենայ իր հեռաւոր թէ մօտիկ անցեալի ոգեկան ստեղծագործութեամբ, այսինքն մշակոյթով հաղորդուելու, անկէ ամէն օր ու լիառատ սնունդ քաղելու եւ այդ սնունդին հրաշագործութեամբ ոչ միայն մեր մշակութային հարստութեան, մեծութեան ու փառքին գիտակցելու իբրեւ հեռաւոր ու գեղեցիկ իրողութիւններ, այլեւ ու մանաւանդ ապրիլ զանոնք կենդանի անմիջականութեամբ եւ այդ ապրումին մէջ երաշխաւորել ու կնքել յաւերժութիւնը մեր ազգին։

Ո՛րքան պիտի սիրէինք, որ մեր այս խմբագրական սեղմ տողերուն մէջ ծրարուած մտածումները լայն ու խորունկ արձագանգ գտնէին եւ ընտիր ցորենի բարի սերմերու պէս մեր պատուական ժողովուրդին նիւթապէս բախտաւոր զաւակներուն սրտերուն մէջ իյնային եւ գեղեցիկ իմն ծլարձակումով ուռճանային եւ առատ հասկեր կազմելով առատ արդիւնք տային՝ ի պայծառութիւն եւ ի տարածումն հայ մշակոյթին, ի լուսաւորութիւն լուսածարաւ հայորդիներու եւ ի յաւերժացումն Հայութեան։

ԽՄԲ. «ՀԱՍԿ»Ի

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

« ԱՄԷՆ ՓՈՍ ԿՌՋ ՄԸՆ Է »

Տասնըչորս տարի առաջ, այս օրերուն, ոչ եւս էր Շ., — «Ցառաջ»ի խմբագրապետը, «Ազատամարտի Սերունդ»ին կարկառուն ներկայացուցիչներէն Շաւարշ Միսաքեան, գրագէտ, հրապարակագիր եւ հանրանուէր Դաշնակցական՝ որ մօտ վաթսուն տարի եղաւ ու մնաց աննիւթապաշտ եւ անկաշառ «մեծ»ութիւն մը, կեանքի ու մարդոց բոլոր

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Անանկ ըլլալու է, էֆէնտիմ, եթէ անոր պէս մարդիկ չըլլան, ո՞ւր կ'երթայ վերջերնիս։

Եւ փողոցին ծայրը Աղքատախնամի անդամները իրարմէ զատուեցան։

Ձիւնը կը շարունակէր տեղալ։

Սաթենիկ հետիոտն կը քալէր Բանկալթիի շիտակ ճամբէն, ընկճուած, ջախջախուած։ Ղուկաս էֆէնտիի անլուր նախատինքները տակաւին կ'այրէին իր սիրտը։ Լալու, արցունքներու մէջ անէանալու փափաք մը կը զգար ներսիդին, բայց գերմարդկային ճիգով մը կը զսպէր ինքզինքը։ Երբեք չէր կրնար երեւակայել, որ իր վրայ կատարուած քննութիւն մը այդպիսի արդիւնքի մը պիտի յանգէր։ Իր վարձակալը՝ Գարեգին, մեռած ամուսնոյն մտերիմ բարեկամը, միմիայն եղբայրական համակրանք եւ խնամք ցոյց տուած էր իր ու աղջկանը, Սիրվարդին հանդէպ։ Ինքն ալ փոխադարձաբար, իբրեւ իր մէկ մօտիկ ազգականը նկատած էր զայն միշտ, առանց երբեք մտքէն տարփական մտածում մը անցընելու։ Եւ ահա հիմա իբրեւ սիրահար ու սիրուհի կ'ամբաստանէին... Ասիկա հրէշային բան մը, ահաւոր անարդարութիւն մը կը թուէր իրեն։ Ալ գրեթէ մոռցած էր ձեռնունայն դառնալը, իր նիւթական սարսափելի կացութիւնը, թշուառութիւնը, որ իրեն կը սպասէր քիչ մը անդին։

— Իցիւ թէ չերթայի, իցիւ թէ չենթարկուէի այդ խօսքերուն, այդ նախատինքներուն, կը խորհէր ինքնիրեն։

Վերջապէս հասաւ Ֆերի գիւղ, իրենց բնակած թաղը։ Գնաց դտաւ աղջիկը, որ դրացիի մը պահպանութեան յանձնած էր եւ որ անհամբեր իրեն կը սպասէր։

— Գոնէ բան մը տուի՞ն, հարցուց դըրացուհին, հոգատար ձայնով մը։

— Չէ, Շագիկ հանըմ, բան մըն ալ չտուին, պարապ տեղը մինչեւ հոն գացի ժամերով սպասեցի։

— Քա, վո՛ւյ, մեղքիս, ինչո՞ւ համար... աժեմին չաժեմին կուտան, քեզի պէս երիտասարդին չտան... սա ի՞նչ անաստուածութիւն է։

Սաթենիկ [illegible] ամօթ կը զգար ըսելու թէ ինչո՞ւ մերժած էին նպաստը։

— Քա, հէչ խորաթա մը չըրի՞ր, բան մը չըսի՞ր... քիչ մը պոռայիր կանչէիր ... մինչեւ որ աներեսութիւն չընես, անոնք փարա չեն տար... գառնուկի պէս ծանդ քաշես նստիս նէ՝ անշուշտ չեն տար։ Քա, վա՛խ, զավալլը, ասանկ օրով փարասըզ ձգել... գետինն անցնին, սա ինչ անխիղճ մարդիկ են եղեր... տալը կ'ըսէ նէ իրաւունք ունի, մարդկութիւնը աշխարհքէս վերցեր է... քա, վախ, վախ... շատ դէշ եղայ, քուրուկ, աս ինչ պան է գլխուդ եկաւ...

— Ել տուն երթանք, աղջիկս, ըսաւ Սաթենիկ, Սիրվարդի ձեռքը բռնելով, որպէսզի վերջ տայ այս անախորժ խօսակցութեան։

Շագիկ հանըմ, որ այսպէս կ'ողբար Սաթենիկի վիճակին վրայ, այն կինն էր, որ Աղքատախնամի կողմէ եկող քննիչին հաղորդեր էր դրացիներու կասկածները Գարեգինի եւ Սաթենիկի սիրային յարաբերութիւններու մասին, կասկածներ, որոնք միայն իր երեւակայութեան մէջ ծնունդ առած էին եւ որ սակայն իբրեւ հանրային կարծիք կը ներկայացնէր։

Երբ Սաթենիկ իր աղջկան, փոքրիկ Սիրվարդի հետ վերադարձաւ տուն, Գարեգին հոն էր։ Երիտասարդը, երբ այսպէս օրը մէջ ըլլար Կիրակի օրերը, իր սենեակը նստած՝ [illegible] ժամանակ կ'անցընէր։ Սրճարանի կեանքը հաճելի չէր իրեն. մանաւանդ որ, մենասէր ըլլալով, բարեկամական յարաբերութիւններ չէր հաստատած իրեն տարեկից երիտասարդներու հետ, ուստի կը նախընտրէր Կիրակիի ազատ ժամերը օգտակարապէս գործածել, զանոնք ինքնազարգացման զոհելով։

Պատմական գիրքի մը ընթերցումին մէջ թաղուած էր, երբ որ լսեց տան դրան բացուիլը եւ Սաթենիկի ներս մտնելը։ Գիտէր որ Աղքատախնամէն կուգար եւ կ'ուզէր արդիւնքը իմանալ, քանզի խեղճ կնոջ թշուառ վիճակը, որուն ականատես վկան էր ամէն ժամ, զինքը սաստիկ կը տաղնապեցնէր, մանաւանդ որ իր ալ նիւթական միջոցները չէին ներեր ուզածին պէս օգնելու իր բարեկամին այրիին ու աղջկանը։ Մեծ յոյս ունէր նոյն օրուան Սաթենիկի դիմումին վրայ։ Անկարելի կը թուէր իրեն, որ Աղքատախնամը չփութար օգնութեան հասնելու այնքան իրապէս թշուառ կնոջ մը, որուն վիճակին վրայ ալ նախապէս քննութիւն մը կատարուած էր։

Ուստի երբ Սաթենիկ վեր ելաւ, Գարեգին անմիջապէս գիրքը բազմոցին վրայ դրաւ եւ սենեակին դուռը բանալով, ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

վատութիւններուն դէմ ժայռի պէս ամուր, անտեղիտալի ու աննահանջ, ու իր գործին թէ խօսքին մէջ ուղենիշ դաւանեցաւ ճանաչումը, հաւատքը եւ նուիրումը՝ որոնք նկարագրային բնորոշիչ գիծերն էին իր անհատականութեան:

Շատե՛ր պատմութիւն կերտեցին. կրցան «էջ» մը բանալ իրենց մաշումով, խիզախումով, մտքի ու բազուկի տուրքով, ծառայութեամբ եւ ինքնուրաց գործով՝ մեր ժողովուրդի ժամանակագրութեանց մէջ: Բոլորն ալ արժանի՝ «գրոց յիշատակի»:

Բացառիկ էր Շաւարշ Միսաքեան անոնց մէջ, որովհետեւ կը յատկանշուէր իբրեւ տիպարներէն մէկը այն քիչերուն՝ որոնք «կռիւ» ունին իրենք իրենց հետ, խոյս տալու համար փառքէ, ցոյցէ, ուշադրութենէ եւ մարդկօրէն ընթացիկ ու «բնական» սէրերէ: Սրատես ոեւէ մարդ կը տեսնէր, իր մէջ, նախ խրտչումը ապա նաեւ ընդվզո՛ւմը՝ պոռոտաշէշտ յարդանքի արտայայտութիւններէ, ծեքծեքուն բառերէ, բեմերէ, ամբիոններէ, դիրքերէ կամ աթոռներէ՝ որոնք կ'ենթադրեն անձին պաշտամունքը կամ անհատին ուղղուած ամէն փառաբանութիւն:

Լուռ, ինքնամփոփ, — սրտի զարկին, մտքի թելադրանքին ու հոգիի թեւարախումներուն ունկնդիր Մարդն էր անդաժան՝ մանրախնդրութիւններու, փոքրոգութեանց, չտեսութեան ու փառախնդիր հակումներու հանդէպ. կեղծիքի եւ ձեւապաշտական սիրալիրութիւններու. գլտոսիկ ու մեծամիտ ամէ՛ն արտայայտութեան: Ու հայրագորով, խոնարհամիտ, բարի եւ ազնուական հոգիով մարդն էր՝ հանդէպ իր ժողովուրդի տոհմիկ, անխառն, հող ու արեւ բուրող կապոտներուն, սէրերուն, աքնութեան, պայքարին, քրտինքին: Ամէ՛ն ընդունակութեան ու խոստումի՝ որ թէեւ անձով կը սկսէր եւ անձէն կ'առնէր իր ծագումը, սակայն կը ձգտէր ու կը հասնէր հանրութեան, Հայութեան ու հայրենիքին:

Մէկ կիրք ճանչցաւ, — Հրապարակագրութիւնը: Մէկ սէր: — Հայութիւնը: Մէկ ձգտում: — Հայրենիքի արժանապատուութիւնը: Մէկ պայքար: — Մայրենիքի անխաթար զարգացումը: Իր այս կիրքերուն, սէրերուն, ձգտումներուն ու պայքարներուն մէջ՝ Շաւարշ Միսաքեան անունը դարձեցաւ անձ մը բնորոշելէ ու դարձաւ խորհրդանիշ. Ներշնչումի աղբիւր բոլոր անոնց համար՝ որոնք գինք մօտէն ճանչնալու երջանկութիւնը ունեցան:

Իր զաւակը՝, Արփիկ Միսաքեան, դէթ մասամբ փրկած է Շ.ի մէջ գրագէտն ու հրապարակագիրը յետնորդներուն փոխանցող իր էջերը, «Օրեր ու Ժամեր» անուն ստուար հատորով:

Ձենք հաւատար, սակայն, որ Շաւարշ Միսաքեան, միայն այդ պատկառելի գործով կրնայ ամբողջ ճանչցուիլ: Ու կ'ակընկալենք, — կը հաւատա՛նք, — որ այս անգամ փորձուի Մարդն ու Գործը արժանաւորապէս եւ լրիւ ապագային շաղկապող հատոր մը խմբագրել մօտաւոր օրերու մէջ՝ իր շունչէն շունչ եւ իր ոգիէն ոգի մը մնայուն ներկայութիւն դարձնելու համար հայ խղճութեան ծարաւի գալոց «սակաւ»ներուն ...(*):

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

×

(*) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Պոսթընի մեր պաշտօնակիցը՝ «Հայրենիք» վերոյիշեալ Ծանօթութիւնը հրատարակած է Փետր. 7ի իր թիւին մէջ, միաժամանակ արտատպելով Հրանտ-Սամուէլի եւ Շ.ի խմբագրականները, որոնք լոյս տեսան «Յառաջ»ի Յունուար 26ի թիւին մէջ, ի յիշատակ Շ.ի մահուան 14րդ տարեդարձին:

Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք մեր պաշտօնակիցին, յարգանքի իր մասնակցութեան համար մեր յաւէտ ողբացեալ խմբագրին յիշատակին, պարտք կը սեպենք անդրադառնալ վերջին տողերուն մէջ եղած թելադրանքին: Նախ թող թոյլ տրուի մեզի զարմանք յայտնել որ նման «փափաք» մը գայ... Ամերիկայէն, այսինքն երկրէ մը որ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ «Օրեր եւ Ժամեր»ու հանդէպ, քանի որ սակաւաթիւ օրինակներ միայն բախտ ունեցան Ատլանտեանը անցնելու: Բայց հարցը հոդ չէ անշուշտ: «Օրեր եւ Ժամեր»ու հրատարակութեան ձեռնարկեցինք մէկ նպատակով՝ մնայուն բան մը թողուլ անձէ մը որ աւելի քան 50 տարի թուղթ մրոտած էր, սիրտին խորը պահելով մեծ դառնութիւն մը՝ «ինձմէ բան մը պիտի չմնայ»: Ուզեցինք որ Իրմէ բան մը մնայ, հոդ չէ թէ կիսակատար հատորով մը, որ յաւակնութիւն չունի եւ չէր կրնար ունենալ լրիւ կերպով տալու Շաւարշը — Մարդը եւ Գործը: Եւ կը խորհինք թէ ոչ մէկ հատոր կրնայ այդ դերը կատարել:

Շաւարշ Միսաքեանի անձն ու գործը ցրուած են յիսունէ աւելի երկար տարիներու մամուլի մը մէջ, որ ճամբայ կ'ելլէ 1900ական թուականներուն Պոլսոյ «Սուրհանդակ»էն եւ կը հասնի իր վախճանին, 1957 Յունուար 25ին Փարիզի «Յառաջ»ի մէջ: Դեռ պէտք է քրքրել հաւաքածոները՝ «Ազատամարտ»ի, «Ազդակ»ի (շաբաթաթերթ), «Յառաջ»ի (Էրզրում), «Հայաստան»ի (Սոֆիա), «Ռազմիկ»ի (Ֆիլիպպէ), «Արեւ»ի (Բագու), «Ճակատամարտ»ի (Պոլիս), «Հայկաշէն»ի եւ «Արածան»ի (Փարիզ, գաղտնի հրատարակութիւն գրաւման շրջանի), «Արեւելք»ի (Հալէպ), «Նայիրի»ի (ամսաթերթ, Հալէպ), «Յուսաբեր»ի (Գահիրէ), Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ի, եւլն., եւլն.:

Պարզ է որ մեր այս ըսածները նորութիւններ չեն «Հայրենիք»ի խմբագրին համար: Բայց մենք, որ կը հաւատանք թէ մարդ մը կը ճանչցուի գլխաւորաբար իր գործով, յիսուն տարուան մամուլի էջերուն մէջ միայն կրնանք գտնել Շաւարշ Միսաքեանը, — մարդը եւ գործը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԷՇ.— Կիրակի, Փետրուար 7ին, Վալանսի Հայ Մարզականը իր 12րդ պաշտօնական մրցումը կատարեց, պարտութեան մատնելով Իւ. Էս. Մոնթէլիմարի պահեստի խումբը՝ 3-2ով, հակառակորդին մարզադաշտին վրայ:

Մրցումը սկսաւ Ֆրանսացիներու առաւելութիւնով, իրենց կուռ յարձակողականներով յաջողեցան արձանագրել առաջին նշանակէտը: Երկու կողմէ ալ վտանգաւոր յարձակողականներ եղան առանց արդիւնքի եւ Ա. կիսախաղը վերջացաւ 1ով 0:

Երկրորդ կիսախաղին կրկին յարձակեցան, բայց մեր տղաքը աւելի թարմ՝ ախրեցին խաղին, շատ լաւ խաղարկութիւնով մը նշանակեցին իրենց առաջին կէտը, որմէ ազդուեցաւ հակառակորդ կողմը, որուն յաղթութիւնը նախատեսած էին Տռոմ - Արտէշի մարզական թերթերը: Ֆրանսացիները, ըստ սովորութեան, կը յարձակին կէտեր նշանակելու եւ իրենց հակառակորդը վհատեցնելու համար:

Սակայն այս անգամ ալ իրենց հաշիւը սխալ կ'ելլէ: Հայ Մարզականի պողպատեայ յետսապահները ետ կը մղեն զանոնք դիւրաւ:

Կարգը յառաջապահներունն է: Անոնք ալ իրենց կարգին հիանալի «փասեր»ով եւ հաւաքական խաղով կը հարուածեն հակառակորդին բերդը եւ կը շահին 2ի դէմ 3 նշանակէտով:

Հայ Մարզականին Ա. խումբը այս Կիրակի կը մրցի Լիոնի Վէնիսիէօ խումբին դէմ, Վալանսի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ: Անշուշտ հայ մարզասէր հասարակութիւնը խուռներամ պիտի փութայ մարզադաշտ, քաջալերելով մեր հայ մարզիկները:

ԱԶԱՏ-ՄԱՐԶԻԿ

ՁԱՆԱՁԱՆ ՄՏՔԵՐ

Ճշմարտութիւնը չայլափոխուիր նոյնիսկ երբ մարդիկ զայն կ'անգիտանան, կը մոռնան կամ կը ծաղրեն:

ԻՐՎԻՆ ԷՏՄՈՆ

×

Մարդուն տաղանդը կը զարգանայ առանձնութեան մէջ, սակայն իր նկարագիրը կը կազմուի կեանքի փոթորիկներուն մէջ:

ԿԷՕԹԷ

×

Առաքինութիւնը պատերազմական վիճակ է. առաքինի ապրելու համար, պէտք է միշտ պայքարինք մենք մեզի հետ:

ԺԱՆ-ԺԱՔ ՌՈՒՍՕ

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

—o—

ՎԱՀԱՆ ԽԼՕՅԵԱՆ

Յունուար 20ին, Տէսինի մէջ հողին յանձնուեցաւ Վասպուրականցի տիպար Հայու մը մարմինը — Վահան Խլոյեան:

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Ծուստան, Վանի գիւղերէն, 1890ին: 96ի ջարդին կորսնցուցած էր իր հայրը, որուն մահուան վրէժը պիտի լուծէր յետագային, սպաննելով իր հօր դահիճը՝ քիւրտ բէգ մը:

Դեռ պատանի՝ կը մտնէ Դաշնակցութեան շարքերը:

Առաջին համաշխարհային պատերազմին՝ պարտադրաբար կը զինուորակոչուի Թուրք բանակին կողմէ, սակայն, քիչ ժամանակ ետք, ընկերոջ մը հետ կը յաջողի դիշերանց փախիլ զօրանոցէն եւ ապաստանիլ Վան, Արամ Մանուկեանի մօտ:

Վահան Խլոյեան Վասպուրականի հերոսամարտի, ինչպէս նաեւ Նահանջի օրերուն, մաս կը կազմէ կռուող մարտիկներու խումբի մը, Լեւոն Շաղոյեանի ղեկավարութեան տակ:

Երկրէ երկիր թափառելէ ետք վերջնապէս կը հաստատուի Ֆրանսա:

Տարիներ շարունակ նուիրուեցաւ հանրային - կուսակցական կեանքի, Տէսինի մէջ:

Ողբացեալը տիպար Հայ մը եւ գործունեայ դաշնակցական մըն էր:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻ

«ԱԶԴԱՐԱՐ»Ի ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ անդրանիկ պարբերականը՝ «Ազդարար», որ լոյս տեսած է Մատրասի մէջ, Հնդկաստան, իր 18 թիւերով մշակութային եզակի արժէք կը ներկայացնէ: Պարբերականի հին թիւերուն վերհրատարակութիւնը կարեւոր պահանջ դարձած էր ժամանակէ մը ի վեր, առաւելաբար իր շահեկան բովանդակութեան համար:

Երեւանի Մատենադարանի եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան համատեղ ջանքով իրագործուեցաւ այդ ծրագիրը: Արդարեւ, իբրեւ հայկական մատենաշարի հերթական հատոր Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ «Ազդարար»ը:

Վերատին տպելու համար օգտագործուած է պարբերականին հաւաքածոներէն մէկը, որ կը գտնուի Երեւան: Երկու մեծադիր հատորներու մէջ ամփոփուած են «Ազդարար»ի 965 էջերը՝ իրենց բոլոր նիւթերով եւ պատկերազարդումներով: Անոր առաջին օրինակները արդէն ղրկուած են Հայաստան:

Պարբերականի խմբագրին (Յարութիւն Շմաւոնեան) կեանքն ու գործը յառաջաբանին մէջ ներկայացուցած է Մարգարիտ Մխիթարեան:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Մի շտապէք, ձերդ բարձրապատուութիւն, պատասխանեց գրագիրը, ատոնց յարգանքի, եւ բարկութեամբ անոր նայեցաւ:

Դրան ետեւէն այդ վայրկեանին լսուեցաւ Կուտուզովի յուզուած եւ դժգոհ ձայնը, որ ուրիշ անծանօթ ձայնէ մը ընդմիջուեցաւ: Իշխանը այդ ձայներու շեշտերէն, Կոզլովի իրեն ցոյց տուած անտարբեր վերաբերումէն, չարչարուած գրագիրին ոչ յարգական վերաբերումէն, եւ այն պարագայէն որ գրագիրն ու Կոզլովսկին քով նստեր էին եւ այն պարագայէն որ ձիերու քով կեցած կոզակները տան պատուհաններուն տակ բարձրաձայն կը խօսէին եւ կը խնդային, այս ամէնքէն դժբախտութեան մը նախազգացումը կ'ունենար:

Անտրէյ պահանջկոտ կերպով Կոզլովսկիի դիմեց.

Կոզլովսկի, դիմադրութիւնը Փակրատիոնին է յանձնուած:

— Իսկ անձնատուր ըլլալու խօսք կա՞յ:

— Երբեք. կռուի պատրաստուելու համար արդէն կարգադրութիւն եղած է:

Անտրէյ ապա դիմեց դէպի դուռը ուրկէ ձայներ կը լսուէին: Բայց այն վայրկեանին երբ դուռը բանալ կ'ուզէր, ձայները լռեցին եւ դուռը ինքնիրեն բացուեցաւ եւ Կուտուզով իր արծուի քիթով եւ լայն դէմքով շէմքին վրայ երեւցաւ: Անտրէյ Կուտուզովի ճիշդ դիմացը կեցաւ: Բայց ընդհանուր հրամանատարին աչքերու արտայայտութենէն յայտնապէս նկատելի էր որ մտքերն ու հոգերը այնպէս պաշարեր են զայն որ խափաներ են անոր տեսողութիւնը: Ան շիփ-շիտակ իր աժիւտանին երեսը նայեցաւ բայց չճանչցաւ զայն:

— Է՛հ, վերջացա՞ւ, հարցուց Կուտուզով Կոզլովսքիի:

— Այս վայրկեանիս, ձերդ գերազանցութիւն:

Փակրատիոն՝ միջահասակ, հաստատ եւ անշարժ դէմքով, նիհար, տարիքոտ մարդ մը՝ Կուտուզովի կը հետեւէր:

— Պատիւ ունիմ ներկայանալ, կրկնեց բաւական բարձր ձայնով Անտրէյ իշխանը նամակը յանձնելով:

— Ա՛հ, Վիէննայէ՞ն, լաւ, յետոյ, յետոյ:

Եւ այս ըսելով, Փակրատիոնի հետ միասին պատշգամ ելաւ:

— Դէ՛, իշխան, մնացէք բարով, ըսաւ Փակրատիոնի, Աստուած հետդ ըլլայ: Ուժ եւ կարողութիւն կը մաղթեմ եւ կ'օրհնեմ զքեզ մեծ նախճիրի համար:

Կուտուզովի դէմքը յանկարծ մեղմացաւ եւ անոր աչքերուն մէջ արցունքի երկու կաթիլներ փայլեցան: Ձախ բազուկով դրկեց Փակրատիոնը, իսկ աջով խաչակնքեց զայն. Փակրատիոն համբուրեց անոր պարանոցը:

— Աստուած հետդ, կրկնեց Կուտուզով եւ կառքին մօտեցաւ. Նստէ քովս, ըսաւ յետոյ Փոլքոնսքիի:

— Ձերդ գերազանցութիւն, կ'ուզեմ այստեղ օգտակար ըլլալ: Թոյլ տուէք իշխան Փակրատիոնի զօրաբանակին մէջ մնալ:

— Նստէ, ըսաւ Կուտուզով եւ նկատելով Փոլքոնսքիի դանդաղումը աւելցուց, աղէկ սպաներ ինծի ալ հարկաւոր են, ինծի ալ:

Անոնք կառք նստան եւ քանի մը վայրկեան լռութեամբ արշաւեցին:

— Դեռ ընելիք շատ բան ունինք, շատ բան, ըսաւ ան զօրականի խորաթափանց արտայայտութեամբ մը, կարծես Փոլքոնսքիի հոգին կարդալով: Եթէ վաղը անոր զօրաբանակին մէկ տասներորդը ետ դառնայ, Աստուծմէ շատ շնորհակալ կ'ըլլամ, աւելցուց կարծես ինքիրեն խօսելով:

Անտրէյ իշխան Կուտուզովին նայեցաւ եւ ակամայ ուշադրութիւնը գրաւեց անոր ձախ քունքին վրայ գծուած լայն սպին, ուրկէ իսմայելեան գնդակը մտեր եւ քերծեր էր գլուխը եւ անոր դուրս թափած աչքը. «Այո, ան իրաւունք ունի մարդոց մահուան վրայ այդպէս հանդարտ կերպով խօսելու», մտածեց Փոլքոնսկի:

— Այդ իսկ պատճառով կը խնդրէի որ զիս հոն ղրկէիք, ըսաւ:

Կուտուզով չպատասխանեց: Ան կարծես մոռցեր էր ըսածը եւ մտածկոտ նստած էր:

Հինգ վայրկեան ետքը, մեղմօրէն օրօրուելով կառքին զսպանակներուն վրայ, Կուտուզով Անտրէյ իշխանին դարձաւ: Դէմքին վրայ յուզման որեւէ նշան չկար: Նուրբ հեգնանքով մը հարցուփորձ ըրաւ Անտրէյ իշխանը եւ կայսեր տեսակցութեան, Կրէմսի ճակատամարտի տպաւորութեան եւ քանի մը հանրածանօթ կիներու մասին տեղեկութիւն առաւ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(106 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լիզա Տապաղեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Լիւսի Սալմասլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փետր. 14 իրենց տագրոջ եւ հօրեղբօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆԻ

յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ Տիկին Սալմասլեան 70 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 50 Ֆր. ալ Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաշեան,
Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան,

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փեփրուար 14) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԶՐԲԱՇԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէր-Պօղոսեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Աննման է գարունը Երեւանի մէջ, ուր վերածնող բնութեան հետ կ'եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան ամբողջական գինն է 2200 ֆրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր Տարուան առթիւ.

Տիկին Վերոնիք Դաւիթեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Ճերանեան 50, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեան 50, Տէր եւ Տիկին Մաթէոս Պըլըգեան 30, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Եազըճեան 20, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Մարտիրոսեան 20 Ֆրք.: Տիկին Մարիձա Մարգարեան Լիոնէն Կապոյտ Խաչի կայանին 20, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր-Սարգիսեան 10 Ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Անդրանիկ Տերօյեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօր՝ Կարապետ Տերօյեանի (Միրիպէլ):

CESSION DE FONDS

Տարիքի բերմամբ, Կրընոպլի մօտ, Ֆոնթէնի կեդրոնը (Նոր քաղաքապետարանէն 50 մեթր), խանութ մը 70 ք. մեթր որեւէ առեւտուրի համար, երեք մեծ ցուցափեղկերով եւ բոլոր յարմարութիւններով (թու քոնփոր): Ի հարկին տրամադրելի էնաեւ վրայի յարկաբաժինը:

Դիմել՝
Hovnanian
79, Ave. Aristide Briand
Fontaine (38)
Téléphone : 96-40-34

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կը տօնուի Վալանսի մէջ Վարդանանցի առթիւ, Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Հինգշաբթի 18 Փետր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին Ն. Հիւսիսեան սրահը:

Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

URGENT

Recherchons ouvrières pour confection couture, robes, tailleurs, ensembles.

Téléphoner LOU. 46-40

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ 13 Փետր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 5,30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

×

Կիրակի 14 Փետրուար Տեառնընդառաջ է, տօն քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն:

Ժամը 10ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Ի ժամ պատարագի, Ղեւոնդեանց քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, կը կատարուի մասնաւոր հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջակայքի եկեղեցիներու մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու, հոգեւորականներու:—

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն եւ առթելու բազում տարիներ Հայաստան — եւայց եկեղեցւոյ համար ծառայած իր հոգեւոր մշակներուն համար:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խնջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ — Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ — Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱԻԱՍԱՐԴ
80 ՀՈԳԻԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել

Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր — Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Արշաւիր Հրաչեանի հոգեհանգստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Հրաչեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Պետիկեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Ե. Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Աթթարեան, Կ. Ծղնաւորեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան 10 Ֆրանք:

Արսէն Քիւրտեանի հոգեհանգստին առթիւ Վարուժան Պողարճեան 200, Տիկին Ասլէկեան 20, Տիկին Լիւսի Ղազարեան իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին ի յիշատակ 20 Ֆրանք:

Պալաքեան եպիսկ.ի հոգեհանգստին առթիւ Տիկին Պ. Ծրահեան 50, Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոսեան 10, Տիկին Ատրինէ Փափազեան 10 Ֆրանք:

(Շար.)

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի: Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ (13 Փետր.) երեկոյեան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

Surprise - Party Masquée

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Վալանսի խումբին, Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 14,30ին Վալանսի Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Առատ կերուխում:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République
Պարախումբ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
նշանաւոր խումբը
Մուտք 10 ֆր. ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՐԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ
Կանուխէն ապահովել սեղանները
Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon
RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA
Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 13 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12039
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.039

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՄԷՆԱԿ ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆ

Ֆրանսահայ գաղութը քառասուն օր առաջ կորսնցուց մտաւորական մը — Արմենակ Սալմասլեան, ծնած Պրուսայի Միխալըճ գիւղը՝ ութ տասնեակ տարի առաջ:

Հանգուցեալը կը պատկանէր այն սերունդին, զոր սովոր ենք կոչել «միջին»:

Մեծ Եղեռնը հնձած էր մեր մտաւորականներու ընտրանին: Զինադադարի վաղորդայնին Հայութիւնը այս սերունդին վրայ էր դրած իր յոյսը՝ լեցնելու համար գոյացած պարապը:

Սալմասլեան աւարտելով Պոլսոյ ամերիկեան Ռոպէրթ քոլէճը՝ կանուխէն եկած էր Փարիզ եւ հետեւած իրաւաբանութեան: 1921ին ներկայացուց իր աւարտաճառը (թէզ) եւ ստացաւ դոկտորի տիտղոս:

Ինչպէս քանական թուականներուն Ֆրանսայի զանազան համալսարաններուն մէջ մասնագիտական բարձրագոյն ուսման հետեւող ուրիշ հայ երիտասարդներ, հանգուցեալն ալ ծրագրած էր երթալ Հայաստան՝ լաւագոյնս ծառայելու համար ազգին:

Դժբախտ եղան «միջին սերունդ»ի տղաքը: Փակուեցան Հայաստանի եւ Թուրքիոյ դուռները: Դպրոցը աւարտելէ ետք ապրուստ ճարելու հոգը չարչարեց գիրենք: Անոնք Ֆրանսան ընտրեցին իբրեւ երկրորդ հայրենիք: Ամէն ոք գլխուն ճարը նայեցաւ: Շատ քիչեր միայն իրենց մասնագիտութեան յարմար գործերու մէջ մտան: Միւսները համակերպեցան համեստ պաշտօններու կամ աշխատանքներու, որոնց համար պէտք չունէին համալսարան յաճախելու:

Սալմասլեան տարիներով իբրեւ դրագիր աշխատեցաւ հայ ծանօթ առեւտրականի մը մօտ:

Ետքէն մատենադարանի պաշտօն մը գտաւ Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ:

Այնտեղ շրջադարձ մը տեղի ունեցաւ իր կեանքին մէջ: Պաշտօնին բերումով հետաքրքրուեցաւ Ազգ. Մատենադարանի Հայաստանի եւ Հայոց յատկացուած բաժինով: Ժամանակ ունեցաւ ընդօրինակելու ցանկը օտար լեզուով հրատարակուած այն բոլոր գրքերուն, որոնք աղերս ունէին Հայութեան հետ:

Ու գաղափար յղացաւ հրատարակելու «Հայկական Մատենագիտութիւն» մը, նուիրուած Հայոց վերաբերեալ օտարալեզու գրքերու: Ժամանակի ընթացքին ճոխացուց ցանկը եւ 1946ին Փարիզի մէջ լոյս ընծայեց փոքրածաւալ հատոր մը՝ ակադեմական Ռընէ Կրուսէի յառաջաբանով:

Յաջորդ տարին, Արամ Անտոնեանի մահէն վերջ, նշանակուեցաւ մատենադարանապետ Բարեգործականի Մառի-Նուպար մատենադարանին: Այս նոր պաշտօնին մէջ առիթ ունեցաւ աւելի ճոխացնելու ցանկը, սրբագրեց թերիները «մանրակրկիտ կերպով», օժտեց զայն մանրամասնութիւններով: 1965ին գնաց Հայաստան, հետը տանելով Մատենագիտութեան ձեռագիրը:

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիան 1969ին իր «Հիմնակամ Գրադարան» մատենաշարանին մէջ լոյս ընծայեց Սալմասլեանի Հայկական Մատենագիտութիւնը՝ «ամբողջութեամբ վերանայուած եւ զգալիօրէն աւելցուած», բաղկացած 472 էջէ:

Հատորին մէջ առաւելապէս տեղ գտած են ֆրանսերէն, անգլերէն եւ գերմաներէն լեզուներով հրատարակուած գրքերը: Դուրս կը մնան ռուսերէն, լեհերէն, չեխերէն, ռումաներէն, պուլկարերէն, թուրքերէն եւ այլ լեզուներով գրուածները: Խօսք չի կրնար ըլլալ հայերէնի մասին, որ իր ծրագրին մաս չէր կազմեր:

Իրմէ առաջ օտար լեզուներով հայագիտական հրատարակութեանց ցուցակ լոյս ընծայած են՝ Մ. Միանսարեանց, 1874–1876, Ս. Պետերբուրգ (Կովկասեան և Անդրկովկասեան Մատենագիտութիւն), 804 էջ, եւ Հ. Պետրոս Ֆէրհաթեան, Ցուցակ հայագիտական հրատարակութեանց յեւրոպա (1896–1910), Վիէննա, 1919, 273 էջ: Մխիթարեան վարդապետը 1914 Հոկտ. 17ին վախճանած ըլլալով Թրանսիլուանիոյ Սամոշույվար (Կերլա) քաղաքին մէջ, կիսաւարտ մնացած է իր գործը:

Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ աշխատանք կը տարուի Մատենագիտութեան հայկական բաժինը ճոխացնելու համար: 460 տարիէ ի վեր աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ լոյս տեսած հայերէն գրքերն ու պարբերականները կը ցուցակագրուին: Հ. Գարեգին Զարբհանալեանի (Վենետիկ, 1883) եւ Հ. Արսէն Ղազիկեանի (1905–1912) գործը կը շարունակեն երիտասարդ մտաւորականներ: Երեւանի Միասնիկեան Հանրապետական Գրադարանը հետզհետէ լոյս կ'ընծայէ 1912էն սկսեալ հրատարակուած հայերէն գրքերու ցուցակը:

Նախկին չափահաս որբ Ցակոբ Անասեանի խմբագրած ընդարձակ Հայկական Մատենագիտութեան առաջին մեծադիր հատորը 1228 մեծադիր սիւնակ յատկացուցած է Ա տառին: 1959էն ի վեր լոյս չէ տեսած դեռ Բ. հատորը: Անասեան աւելի լայն աստիճանաչափով կը շարունակէ Հ. Ղազիկեանի գործը:

Անդրադառնալով Արմենակ Սալմասլեանի «Հայկական Մատենագիտութեան», տարակոյս չկայ, որ անիկա կարեւոր նպաստ մը կը բերէ Հայագիտութեան:

Լրիւ չէ անշուշտ իր երկը: Հեղինակը 25 տարի աշխատած է զայն խմբագրելու համար: Սակայն մէկ հոգիի գործը չէ ամբողջական եւ անթերի Մատենագիտութիւն պատրաստելը: Մեզի ծանօթ որոշ թիւով գրքեր տեղ չեն գտած իր հատորին մէջ, որ սակայն կրնայ ծառայել իբրեւ աղբիւր ապագայ նման մատենագիտական հրատարակութեանց համար:

Ամէն պարագայի գնահատելի է իր աշխատանքը եւ իր անունը կապուած պիտի մնայ հայագիտութեան, իբրեւ համեստ մշակ մը, որ համբերատարութեամբ յաջողած է ի մի հաւաքել եւ ցուցակագրել օտար լեզուով լոյս տեսած հազարաւոր հատորներ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Հինգշաբթի օր Նախագահ Փոմփիտու կը հասնէր Լիպրըվիլ որ վերջին հանգրուանն էր ափրիկեան իր շրջապտոյտին: Ֆոլքլորը այստեղ մանաւանդ լրիւ եղած երբ Նախագահ Պոնկօ, պալատ հասնելէ հարիւր մեթր առաջ խնդրած է Փոմփիտուէն որ Մերսետէսէն իջնէ եւ տեղ գրաւէ Թիփոյի մը վրայ (փոխադրական աթոռ) որ ափրիկեան տեսակի Սետիա ժեսթաթոռիա մը կարելի է համարել:

Ճամբու ընթացքին Ֆրանսայի Նախագահը տեսած էր չահեկան պաստառներ, ուր կը կարդացուէր.— «Բարելաւենք Ֆրանսան Կապոնը կառուցանելով», «Կեցցէ'ն ֆրանքեւկապոնական բարեկամութեան 132 տարիները» եւայլն եւայլն:

Կապոնի ընդունելութեան ամէնէն ուշագրաւ կէտը եղած է անհամար երախաներու ներկայութիւնը:

Նախագահ Փոմփիտու Փարիզ կը վերադառնայ Շաբաթ օր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ք. ՖՈՒՇԷ ԵՒ ՎԱՆՏՐՈՒ հրաժարած են Իւ. Տէ. Էռ.էն (Կօլիստ կուսակցութիւնը) որովհետեւ անընդունելի կը գտնեն կարգ մը «ամուսնութիւններ» ընտրական ցանկերու վրայ թաղապետական մերձաւոր ընտրութիւններու առթիւ: Պարզ է որ հարցը կը վերաբերի առաւելաբար Լիոնի, ուր քաղաքապետ Փրատէլի ցանկին վրայ կը կը գտնուի Ժաք Սուսթէլ: Ֆուշէ եւ Վանտրու (այս վերջինը Տը Կօլի աներձագն է) քաշուեցան նաեւ խորհրդարանական խմբակցութենէն եւ իբրեւ երեսփոխան միացան «ոչ-արձանագրուածներու» շարքին: Այս առթիւ Սուսթէլ յայտարարեց թէ ժամանակավրէպ նեղմիտ մտայնութիւն մըն է:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Սըր Տըկլաս Հիւմ իր կառավարութեան վստահութիւնը յայտնեց եւրոպական միութեան հանդէպ, ինչպէս նաեւ իր կամքը մասնակցելու այդ միութեան իրագործման աշխատանքներուն: «Դեռ խակական գործ կայ կատարելիք քաղաքական Եւրոպայի հաստատման համար, եւ Անգլիա կը փափաքի ու տրամադիր է մասնակցելուատոր իրագործման աշխատանքին»:

ԱՄՄԱՆԻ մէջ 12 ժամուան հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ Պաղեստինցիներու եւ Յորդանանցիներու միջեւ, որու հետեւանքով փակուեցան օդակայանին մերձակայ թաղերու խանութներն ու դպրոցները: Իշխանութիւնները կարեւոր քանակութեամբ զէնք ու ռազմամթերք գտած են գաղտնի պահեստներու մէջ:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակի սպայակոյտի նախկին պետը՝ Զօր. Ալի Ամիր, մեռած է Աղեքսանդրիոյ մէջ, 64 տարեկանին: Մասնակցած էր Պաղեստինի առաջին կռիւն 1948: 1964–1969 ընդհանուր հրամանատար նշանակուած էր արաբ միացեալ բանակներուն: Նախապէս եղած էր Պատերազմական Նախարար:

ԿԷՕԹՊՈՐԿԻ եւկոլսլաւ հիւպատոսարանը «գրաւող» երկու Խրուաթները յանձնուեցան ոստիկանութեան, առանց ընդդիմութեան: Մօտաւորապէս 35.000 Խրուաթ գաղթած է Շուէտ, մեծամասնութիւնը անօրինական ճամբով: 1941ին Հիթլէր անկախութիւն շնորհած էր Խըրուաթներուն: Պատերազմի աւարտին երկիրը վերստին կցուեցաւ Եուկոսլաւիոյ:

ՊԵԼԺԻԱՅԷՆ քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեցին հինգ Չեխեր, որոնք գաղտնի ճամբով փախուստ տուած էին իրենց երկրէն:

ԼԱՈՍԻ պատերազմը կը ծաւալի եւ ամէն կողմէ կը հաստատուի թէ ամերիկեան զօրքն ալ կը մասնակցի: Փարիզի Վիէթնամին ժողովի 102րդ նիստին ծեծուած գլխաւոր հարցը այս եղած է: Թէեւ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ բայց երկու Ամերիկացիներ ալ յայտարարած են թէ ամերիկացի զինուորներ կան Վիէթնամցիներու զգեստով: Հանոյի համար ամերիկեան միջամտութիւնը ուղղակի կը սպառնայ Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ ի վերջոյ որդեգրեց տասնորդական դրութիւնը իր դրամին համար, ինչ որ համահաւասար է յեղափոխութեան: Երկուշաբթի Փետրուար 15էն սկսեալ անգլիական ոսկին կ'արժէ 10 շիլինկ (փոխանակ 20ի) եւ շիլինկն ալ՝ 10 փէնց (փոխանակ 12ի):

ԺՈՐԺ ԻԶԱՐ, փաստաբան, ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Անրի Մասիսի աթոռին: Բացարձակ մեծամասնութիւն ստացաւ առաջին քուէարկութեան: Ծնած է 1903ին Հեռոյի նահանգը: Գրականութեան եւ իրաւաբանութեան լիսանսիէ, 1933էն ի վեր փաստաբան է Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանը: Հիմնադրն է նաեւ «Էսփրի» պարբերաթերթին: Հեղինակն է բազմաթիւ հատորներու որոնց կարգին՝ Լա փանսէ տը Փէկի, Լա Ֆետերասիոն էօռոփէէն, Սէնթ-Քաթրին տը Ժէն եւայլն, եւայլն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ հիւսիսը շատ զօրաւոր երկրաշարժ մը եղած է բայց զոհ չկայ:

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն դիմադրական չորս շարժումներ որոշած են միանալ մէկ միացեալ ճակատ կազմելու համար վարչակարգին դէմ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ 60 երկիրներու միջեւ (ի շարս որոնց Խորհ. Միութիւն, Անգլիա, Միացեալ Նահանգներ եւայլն) ապահելցնելու համար ծովուն յատակը, ուր կ'արգիլուի նաեւ պահեստ ունենալ: Երկու մեծ բացականերն էին՝ Չինաստան եւ Ֆրանսա:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Նաւատորմը իր մասնակցութիւնը կը բերէ Ատլանտեան Ուխտի նաւային փորձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան այժմ Ատլանտեանի մէջ: Ֆրանսա քաշուած էր Ուխտի զինուորական գօտիէն, Տը Կօլի որոշումին վրայ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահեցան: Կաթողիկէները ներկայիս անգլիական ուժերու հետ է, որ բախումներ կ'ունենան:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷԻ Անգլիայի դեսպանը Ճէքսըն, որ Թուփամարօներու կողմէ առեւանգուած էր անցեալ Դեկտեմբերին, ողջ առողջ է, համաձայն առեւանգիչներուն: Այս վերջինները պատրաստակամութիւն յայտնած են բանակցելու դիւանագէտին ազատ արձակման համար:

ԼՈՌԷՆԻ ածխահանքերու գործադուլը վերջ գտաւ ամբողջովին Ուրբաթ օր: Արդէն Հինգշաբթի օր իսկ բանուորներու թիւը հազիւ 30 առ հարիւր էր հակառակ Սէ. Ժէ. Թէ.ի հրահանգին:

ՌԷԺԻՕ ՏԻ ՔԱԼՊՐԻ մէջ նոր բախումներ տեղի ունեցած են: Եօթը հոգի ձերբակալուած է:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Խորհրդարանը նիստի հրաւիրած է Փետր. 13ին որոշելու համար այն փոփոխութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան Պրեզիտիումին եւ պետական կարգ մը պաշտօններու մէջ:

ՀՌՈՄԻ մէջ քննութիւն բացուած է ծառաներու առեւտուրի մը շուրջ: Մօտ քսան «գործ գտնող գործակալութիւններ» փակուած են: Արդարեւ երբ գործակալութիւնը ծառայ մը կը հայթայթէր ընտանիքի մը, այս վերջինը պէտք է 15էն 50 հազար լիռ վճարէր: Ամիս մը ետք, ծառան կը ձգէր գործը, կրկին տրամադրելի էր, եւ գործակալութիւնը զինքը ուրիշ ընտանիքի մը մօտ կը տեղաւորէր նոր դանձում մը ընելով:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ 1970ին 600 միլիոն Ֆրանքի թմրեցուցիչ գրաւուած է եւ տասը հազար ալ ներածման գործողութիւններ երեւան հանուած են:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ՝

ԵՐԳԱՀԱՆ-ԽՄԲԱՎԱՐ ՌՈՒԲԻԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապ»ի Կոմիտէի հրաւէրով, Դեկտեմբերի վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին, հայրենիքի մէջ երաժշտական եւ մշակութային կարեւոր հանդիպումներ, ճաշագահանդէսներ ու կարգ մը տեսակցութիւններ ունեցաւ Պոսթընի «Կոմիտաս» երգչախումբի վարիչ, Պոսթընի Երաժշտանոցի ուսուցիչ եւ նուագախմբային ղեկավար, երգահան – երաժշտագէտ Պր. Ռուբիկ Գրիգորեան, որուն հետ հարցազրոյց մը ունեցաւ վերջերս «Հայրենիք»ի աշխատակիցներէն Գէորգ Տօնապետեան:

Ստորեւ, նոյնութեամբ կը հրատարակենք հետաքրքրական այդ տեսակցութիւնը:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Յարգելի Պր. Ռուբիկ, կը հաճի՞ք ձեր Հայաստան մեկնումի եւ շրջապտոյտի ընդհանուր գիծերը պարզել մեզի:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Դեկտեմբեր 18ին, Նիւ Եորքէն օդային ճամբով եւ Քոփենհակի վրայով մեկնեցանք Մոսկուա, ուր գիշերեցինք:

Հ.— Որեւէ հանդիպում ունեցա՞ք Մոսկուայի մէջ:

Պ.— Դիպուածով իմացայ, որ երգահան Էտիկ Միրզոյեան Մոսկուա կը գտնուի, Պեթհովէնի ծննդեան 200ամեակին առթիւ շարք մը տօնախմբութիւններու մէջ կովկասեան երկիրները ներկայացնելու: Իջեւանած հիւրանոցէս քիչ անդին գտնուող ուրիշ հիւրանոցի մը մէջ կը գտնուէր: Հեռաձայնով կապուեցայ իրեն հետ: Եկաւ ու ամբողջ գիշերը միասին խօսեցանք զանազան հարցերու շուրջ: Շատ տաղանդաւոր եւ հետաքրքրական անձնաւորութիւն է Էտիկ Միրզոյեան, որ միջազգային համբաւի տիրացած է արդէն, շնորհիւ իր ինքնատիպ ստեղծագործութիւններու:

Հ.— Ե՞րբ հասաք Երեւան:

Պ.— Դեկտեմբեր 20ի առտուն, օդային գծով մեկնեցանք Երեւան, ուր հասանք յետմիջօրէի ժամը մէկին: Օդակայանին մէջ հանդիպեցայ Հայաստանի Երգահաններու Միութեան պատուիրակութեան, յանձինս երգահան Ալեքսանդր Յարութիւնեանի եւ գործավար Բաբգէն Սօսեանի:

Քաղաքավարական կարճ խօսակցութենէ մը ետք, մասնաւոր ինքնաշարժով օդակայանէն մեկնեցանք Արմենիա հիւրանոց, ուր մնացի Հայաստան կեցութեանս շրջանին: Նոյն օրը, երեկոյեան, հիւրանոց այցելեցին Կ ո մ ի տ ա ս երաժշտանոցի վարիչ Լազար Սարեան (Մարտիրոս Սարեանի որդին), Երեւանի Ֆիլհարմոնիայի տնօրէն Գուրգէն Հայրապետեան եւ Տիկին Էտիկ Միրզոյեան: Խօսակցութիւնները կեդրոնացան ընդհանրապէս մշակութային եւ գեղարուեստական նիւթերու շուրջ: Նաեւ՝ Երեւանի մէջ կազմակերպուած համերգի մանրամասնութիւններուն շուրջ:

Հ.— Կը հաճի՞ք ընդհանուր կերպով տեղեկութիւն տալ մինչեւ համերգ կատարած ձեր աշխատանքներուն մասին:

Պ.— Իրապէս, առաջին իսկ օրէն զգացումներու իմ աշխարհը փոխուած էր: Ի վերջոյ հայրենի հողին վրայ կանգնած՝ ամբողջ Հայոց պատմութեան էջերը կը թերթատէի, երեւակայութեամբ: Ու կը սպասէի այն րոպէին, երբ առաջին հանդիպումը պիտի ունենայի հայ նուագածուներու, երգահաններու եւ խմբավարներու հետ:

Դեկտեմբեր 21ին, պաշտօնապէս ծանօթացուցին զիս Երեւանի Պետական Ֆիլհարմոնիայի նուագախումբի անդամներուն եւ անձնակազմին: Ճշդեցինք փորձի ժամերը: Նոյն օրը, ըրինք մեր առաջին փորձը: Նախ՝ ընդհանուր ծանօթութիւններ տուինք համերգի յայտագրին շուրջ:

Դեկտեմբեր 22ին տեղի ունեցաւ երկրորդ փորձը, որ աւելի քան չորս ժամ տեւեց: Սիպելիուսի Թիւ 1 համանուագը (սէնֆոնին) ութ տարի առաջ նուագուած է Երեւանի մէջ: Սակայն, որովհետեւ նուագածուները մեծամասնութեամբ նոր եւ երիտասարդ տարրերէ կը բաղկանային՝ անհրաժեշտ էր ծանրանալ այս գործին վրայ: Ի պատիւ սէնֆոնիկ նուագախումբի անդամներուն, կ՚ուզեմ ըսել, թէ այս բարդ կտորը կրցան իւրացնել առաջին իսկ փորձին եւ ինծի տալ երաշխիքը յաջող համերգ մը ունենալու:

Դեկտեմբեր 26ին ըրինք երրորդ փորձը, յատկացուած՝ Ֆրանսացի երգահան Փուլէնկի երգեհոնային քոնչերթոյին, որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի ներկայացուէր Խորհրդային Միութեան մէջ: Երգեհոնի մենանուագային բաժինը պիտի կատարէր միջազգային չափանիշով երգեհոնահար՝ ամերիկահայ Պր. Պերճ Ժամկոչեան: Ասիկա առիթ մը պիտի ըլլար, նաեւ, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի նուիրատուութեամբ Հայ Ֆիլհարմոնիայի սրահին մէջ զետեղուած երգեհոնին պաշտօնական բացումը կատարելու: Երգեհոնը գնուած է Չեխոսլովաքիայէն:

Յայտնեմ, թէ մեր յայտագրի յատուկ երաժշտական կտորներու ձայնանշային տետրակները բազմագրած ու մեզի հետ տարած էինք Երեւան:

Երրորդ փորձին, կատարեցինք նաեւ Էտիկ Միրզոյեանի «Տօնական նախերգանք»: Այս գործի երաժշտական առաջին ներկայացումը՝ Մ. Նահանգներու մէջ, տեղի ունեցած էր 1969ին, Պոսթընի ՓԱՓՍի կողմէ, իմ ղեկավարութեամբ:

Հ.— Քանի՞ համերգ տուիք եւ ի՞նչ եղաւ ձեր տպաւորութիւնը համերգներուն ներկայ եղող երաժշտասէր հասարակութեան մասին:

Պ.— Առաջին համերգը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 27ի գիշերը, Հայ Ֆիլհարմոնիայի ընդարձակ դահլիճին մէջ: Ներկայ հասարակութեան մէջ նշմարելի էին Երեւան գտնուող բոլոր հայ երգահանները, գրագէտներ, պետական դէմքեր, միութենական արուեստագէտներ եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.՝ իր շքախումբով:

Դահլիճը լեցուն էր: Յայտագիրը՝ Սիպելիուսի Թիւ 1 սէնֆոնին, Փուլէնկի երգեհոնի քոնչերթօն եւ Էտիկ Միրզոյեանի Տօնական Նախերգանքը:

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ, նոյն գիշերը, Ամերիկայի Ձայնը եւս կը ձայնասփռէր Էտիկ Միրզոյեանի «Տօնական նախերգանք»ը: Երգահան Առնօ Բաբաջանեան, որ հիւանդ էր եւ չկրցաւ անձամբ ներկայ գտնուիլ, լսած էր ձայնասփռումը եւ ապշած՝ այս զուգադիպութեան համար:

Ընդհանուր առմամբ, Երեւանի Պետական Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը հաւասար յաջողութեամբ նուագեց երեք կտորները, ինչ որ խոր գոհունակութիւն պատճառեց ինծի եւ ներկայ արուեստագէտ ու արուեստասէր հասարակութեան:

Համերգը կրկնուեցաւ Դեկտեմբեր 30ին, Ֆիլհարմոնիայի տնօրէնի փափաքով: Սրահը կրկին լեցուն էր: Այս անգամ, իմ փափաքով Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը նուագեց Եկմալեանի Հայր Մերը, զոր ներկաները ունկնդրեցին խոր երկիւղածութեամբ: Առաջին անգամ ըլլալով կը նուագուէր եւ ներկաներու կողմէ գնահատուեցաւ: (Ծ. Խ.— Եկմալեանի Հայր Մերի գործիքային դաշնաւորումը կատարած է Պր. Ռուբիկ Գրիգորեան):

Ներկայ հասարակութեան 75 առ հարիւրը, կարելի է ըսել, երիտասարդներ էին: Լուրջ եւ կարգապահ ունկնդրութիւն մըն էր, որ խոր տպաւորութիւն թողուց վրաս:

Հ.— Կարելի՞ է յաւելեալ տեղեկութիւններ ունենալ ձեր հանդիպումներուն եւ տուած այցելութեանց մասին:

Պ.— Երկու համերգներէն անմիջապէս ետք, Էտիկ Միրզոյեանի եւ այլ երգահաններու հետ մեկնեցանք Դիլիջանի հայ երաժիշտներու հանգստեան տունը. ինծի տրամադրեցին հիւրանոցի այն բաժինը, ուր հիւրասիրուած են Պենճըմըն Պրիթըն եւ Շոսթաքովիչ: Երկու օր մնացինք հոն, լեռնային բնութիւնը վայելելու եւ հանգստանալու: Հրաշալի է Դիլիջանի լեռնային բնաշխարհը: Ներշնչման աղբիւր է: Զինածածկ լեռներու ծերպերուն մէջ կան վանքեր, յուշարձաններ, մատուռներ, խաչքարեր, որոնք յաւերժութեան կոթողներն են հայ ժողովուրդին: Նոյն այդ շրջանին մէջ կը գտնուի Հաղարծնի վանքը, կառուցուած 10-13րդ դարերուն, — հրաշալիք մը՝ բնութեան հետ հէքեաթային ամբողջութիւն մը դարձած:

Այցելեցինք վանքի զանազան մասերը: Պաշտօնական այցելութիւններ տուինք նաեւ Էջմիածին Հայրապետին, ընդառաջելով իր հրաւէրին: Հարցազրոյց ունեցանք Երեւանի պետական ռատիոկայանի անձնակազմին հետ:

Երեւանի ռատիոկայանի տնօրէն Արմէն Յովհաննիսեան հետաքրքրուեցաւ հայկական ռատիոհեռարձակումներու արտասահմանի մէջ ձգած տպաւորութիւններով: Յայտնեցինք, թէ դժբախտաբար հեռաւոր Ամերիկայի մէջ ներկայ հեռարձակումները լսելի չեն: Խոստացան ապագային բարելաւել հեռարձակումներու տարողութիւնը:

Հ.— Հայաստան ձեր այցելութիւնը որո՞ւն միջոցաւ կատարուեցաւ:

Պ.— Պաշտօնական հրաւէր ստացած էի Հայաստանի Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի Ընկերակցութեան կողմէ: Հիւրն էի նաեւ Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան:

Հ.— Քանի՞ սէնֆոնիք եւ այլ արժէքաւոր նուագախումբեր կան Երեւանի մէջ:

Պ.— Առաջին գծի վրայ կուգայ Երեւանի Պետական Ֆիլհարմոնիան՝ 75-80 նուագածուներով, մեծամասնութեամբ Երեւանի Երաժշտանոցի ընթացաւարտներ: Առհասարակ, օտար եւ հիւր խմբավարներ ա՛յս նուագախումբն է, որ կը վարեն:

Ապա կուգան, յաջորդաբար, Պետական Օփերայի նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. Ոսկանեանի, ռատիո-հեռուստատի նուագախումբը՝ Օհան Դուրեանի ղեկավարութեամբ, Փողային նուագախումբը՝ Հայկազն Մեսիայեանի ղեկավարութեամբ, եւ վերջապէս Երեւանի Պատանիների Համոյթը՝ ղեկավարութեամբ տաղանդաւոր երաժիշտ Գէորգ Աճէմեանի, որ Թաւրիզի եւ Թեհրանի մէջ եղած է իմ սաներէս:

Կ՚արժէ հոս յիշել, որ Պատանիների Համոյթը բովանդակ Խորհրդային Միութեան մէջ առաջնակարգ համբաւի տիրացած է:

Պետական Ֆիլհարմոնիայի ապապայ սերունդն է ան, անտարակոյս:

Ունին նաեւ Սենեկային նուագախումբը (միւզիք տը շամպր), 14 հոգիէ բաղկացած, բոլորն ալ լարային գործիքներ նուագող: Յաճախ արտասահման կը ճամբորդեն: Իմ Հայաստան գտնուած շրջանին՝ արդէն շարք մը համերգներ կուտային Փարիզի մէջ: Այս խումբը կը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Դո՞ւք էք, տիկին, կը յուսամ, որ ձեր խնդիրը յաջող կերպով կարգադրուեցաւ... գոնէ կարեւոր նպաստ մը որոշեցի՞ն:

Սաթենիկ վարանում մը ունեցաւ. ի՞նչպէս կարելի էր Աղքատախնամի մէջ անցածը պատմել երիտասարդին, բայց ստելն ալ անկարելի էր, ուստի վճռաբար ըսաւ.

— Նպաստը մերժեցին, բան մըն ալ չտուին, պարապ տեղը գացի մինչեւ հոն:

— Մերժեցի՞ն, գոչեց Գարեգին զարմացած... ինչո՞ւ համար:

— Քննութեան տեղեկագիրը աննպաստ է եղեր ինձ, մրմնջաց Սաթենիկ, որուն ձայնը յուզումէն կը դողար:

— Բայց անկարելի բան է ձեր ըսածը, ի՞նչպէս կարելի է որ ձեր վիճակը ունեցող մէկու մը աննպաստ տեղեկագիր տրուի:

— Որովհետեւ... սիրահար ունիմ եղեր:

Առտուընէ ի վեր զսպուած յուզումն էր, որ ալ կը պայթէր: Սաթենիկ ինկաւ աթոռի վրայ եւ սկսաւ դանդաղօրէն լալ, երեսը երկու ձեռքերուն մէջ պահած: Մանկուհին, որ քովն ի վեր կանգնած էր, մօր արցունքը տեսնելով, ինքն ալ սկսաւ լալ:

Գարեգին ջանաց հանդարտեցնել խեղճ կինը, ստիպեց որ երեսը լուայ, լացը դադրեցնէ, մանաւանդ որ հէք փոքրիկ Սիրվարդը, առանց գիտնալու պատճառը, ինքն ալ մօրը փաթթուած բարձրաձայն կ՚արտասուէր:

Սաթենիկ վերջապէս հանդարտեցաւ եւ մանրամասնօրէն պատմեց Աղքատախնամի գրասենեակին մէջ պատահածը:

Գարեգին երբ իմացաւ, որ Սաթենիկ իր պատճառով կը զրկուէր նպաստէ եւ միանգամայն անունը կ՚աղարտէր, շատ յուզուեցաւ, մանաւանդ չէր կրնար ընդունիլ, որ այս թշուառ կինը այդպիսի նախատինքներու ենթարկուէր բոլորովին անմեղ տեղը, այս խրողութիւնը զինքը կը կատղեցնէր:

— Պէտք է երթամ այդ Ղուկաս էֆէնտիին հետ տեսնուիմ, ըսած խօսքերը ետ առնել տամ, կը երկնէր սենեակին մէջ բարկութեամբ վեր վար քալելով:

Բայց Սաթենիկ զգացուց, թէ երիտասարդին կողմէ այդպիսի արարք մը ոչ թէ օգուտ մը պիտի չունենար, այլ աւելի փաստ մը պիտի համարուէր եղած ամբաստանութեան ու պատճառ պիտի ըլլար, որ անունը աւելի եւս աղարտի: Լաւագոյն էր լռութիւն պահել, ծածկուիլ, մոռացուիլ:

Երբ Գարեգին վերադարձաւ իր սենեակը, չկրցաւ ընթերցումը շարունակել: Սաթենիկի պատմութիւնը տակնուվրայ ըրած էր զինքը ու այժմ աչուելի խղճահարութեան մը մատնուած էր:

— Ուրեմն այսպէս, խեղճ կինը իմ պատճառովս կը զրկուէր նպաստէ մը, իր ապրուստի միակ յոյսէն, ի՞նչպէս կըրնամ խղճի հանդարտութեամբ հանդուրժել այսպիսի բանի մը... ձգել Եղել տունէն եւ սակայն այն ատեն խեղճ կինը բոլորովին անօգ ու անպաշտպան պիտի մընայ. հիմա գոնէ ինձմէ ստացած դրամովը տան վարձքը կը վճարէ եւ հոգ մը պակաս կ՚ունենայ, բայց աստի վերջապէս միշտ քովը մէկը ունի, որ նեղ պարագաներուն գոնէ փոքրիկ օգնութիւն մը կըրնայ ընել... չէ, թողուլ երթալը պարզապէս վատութիւն պիտի ըլլայ, դասալքութիւն մը... ընդհակառակն պէտք է մնալ եւ կռուիլ, պէտք է այդ մարդոց հասկցնել, թէ անլուր զրպարտութիւն մըն է այդ ըսած խօսքերը, թէ իրաւունք չունին պարզ ենթադրութիւններու վրայ յենելով, այսպէս անօթութեան մատնելու որբեւայրի մը ու իր փոքրիկ աղջիկը:

Գարեգին հետզհետէ այդ գաղափարին կը կառչէր. պէտք էր երթալ գտնել Աղքատախնամի անդամները եւ ջանալ զանոնք համոզել, թէ իրենց տեղեկաբերը սխալած էր եւ թէ Սաթենիկ պարկեշտ կին մըն էր ու ամէն կերպով արժանի օգնութեան:

— Վաղն իսկ պէտք է որ երթամ եւ համոզեմ զիրենք, աւա՜ղ միայն խիղճս պիտի կրնայ հանդստանալ... իսկ եթէ ինծի հետ ալ նախատական լեզուով խօսին, այն ատեն գիտեմ ընելիքս:

Ու այս որոշումը տալէն ետքը, երիտասարդը հանդարտած շարունակեց իր ընթերցումը:

Սաթենիկ իր խուցը քաշուած՝ կը ջանար կուրծքին վրայ տաքցնել Սիրվարդը, որ ցուրտէն կը դողար:

Նոյն իրիկունը մեծ ուրախութիւն կար Ղուկաս էֆէնտի Կէլկիթեանի բնակարանը:

Հետեւեալ օր խօսք-կապ պիտի կատարուէր վերջապէս, լուրը արդէն գրեթէ կէս պաշտօնապէս հաղորդուած էր բարեկամներու եւ շատերը եկած էին մտերմօրէն իրենց խնդակցութիւնը յայտնելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՕՏԱՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան կացութեան տասէն օրէն իսկ չափազանց դժուար եղած է օտար լրագրողներուն՝ տեղեկութիւններ քաղել խորհրդային կեանքի մասին։ Արդարեւ, անոնց հանդէպ աւանդական կասկածամտութիւն մը գոյութիւն ունի խորհրդային շրջանակներու մօտ։ Այս վերջինները հաստատապէս համոզուած են, թէ թղթակիցները կամ լրտես են եւ կամ այնպիսի անձեր, որ անուղղակի կերպով կը ծառայեն օտար գաղտնի սպասարկութիւններու։ Լաւագոյն պարագային, այսինքն երբ իրենց համոզումով լրագրողը որեւէ կապ չունի նմանօրինակ գործակալութիւններու հետ, ան «գաղափարական պատերազմ» մըն է որ կը մղէ՝ «թշնամական լուրեր» տարածելով Խորհ. Միութեան մասին։

Այս մտածումը, որ ամրապնդուեցաւ Սթալինեան բռնութեան օրերուն, արմատձգած է խորհրդային պաշտօնական շրջանակներու մօտ։

Մինչեւ 1961, արեւմտեան թղթակիցները պարտաւորուած էին իրենց տեղեկագրութեան մէկ օրինակը ներկայացնել խորհրդային գրաքննութեան, զայն արտասահման ուղարկելէ առաջ։ Ինքնըստինքեան յայտնի կը դառնայ, որ առաքուած լուրերը կը կրէին գրաքննութեան պարտադիր կնիքը։ Խրուշչեւ 1961ին վերջ տուաւ «ուղղակի» գրաքննութեան ձեւին՝ զայն փոխարինելով «պատասխանատուութեան գրաքննութեամբ»։ Թղթակիցները, ներկայիս, կրնան իրենց լուրերը հաղորդել արտասահման հեռաձայնով եւ կամ թելեֆսով։

Սակայն, Ռուսերը յստակ հասկցուցած են լրագրողներուն, թէ կրնան արտաքսուիլ երկրէն, եթէ երբեք իրենց հաղորդած լուրերը դժգոհ կը ձգեն խորհրդային իշխանութիւնները։ Ինչ կը վերաբերի լուսանկարներուն՝ գրաքննութիւնը կը մնայ միշտ ի զօրու։ Եւ, ինչ որ տարօրինակ է, թղթատարով ղրկուած լուրերը կ'ենթարկուին նոյնպէս գրաքննութեան, երբ նոյն լուրը հեռաձայնով ազատ է հաղորդուելու նոյնութեամբ արտասահման։

Խրուշչեւի աղատախոհութիւնը կարեւոր դարձակէտ մը հանդիսացաւ Մոսկուայի օտար թղթակիցներուն համար։ Արդարեւ, այդ կարգադրութենէն ետք է, որ խորհրդային մայրաքաղաքին մէջ հաստատուեցան աւելի քան 80 թղթակիցներ, որոնցմէ 22ը՝ ամերիկացի, 12ը՝ Արեւմտեան Գերմանացի, 13ը՝ անգլիացի եւ 12ը Ֆրանսացի։

Խրուշչեւ սիրեց վիճիլ եւ խօսիլ օտար թղթակիցներու հետ, թէեւ անոնց նկատմամբ կատարուած հսկողութիւնը չաբունակուցաւ ըստ առաջնոյն։ Խրուշչեւի խօսակցութիւնները թղթակցութեանց նիւթ հայթայթեցին լրագրողներուն։ Սակայն, Խրուշչեւի պաշտօնազրկումով 1964ին կացութիւնը վերստին փոխուեցաւ։

Խորհրդային պաշտօնական մարմինները յատկապէս նեղացուցիչ կը գտնեն ամերիկացի լրագրողները, որոնք աւանդաբար վարժուած են տեսակցիլ թէ՛ պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ թէ պարզ քաղաքացիներու հետ՝ քաղելու համար իրենց լուրերը։ Խորհրդային լրագրողները Մ. Նահանգներու մէջ կրնան տեսնուիլ բարձրաստիճան պետական անձնաւորութիւններու հետ, առանց դժուարութեան։ Նոյն կարելիութենէն զրկուած են ամերիկացի լրագրողները։ Նոյնիսկ կարելի չէ խօսակցիլ երկրորդական պաշտօնատարի մը հետ։

Խորհրդային ղեկավարները ո՛չ մէկ հանդիպում կ'ունենան լրագրողներու եւ, նոյնիսկ արեւմտեան դեսպաններու հետ։ Խորհրդային լուրերու աղբիւր կը մնան միայն Թասն ու Պրաւդան, ինչպէս նաեւ Իզվեստիան։ Խորհրդային իշխանութիւնները մամուլի ասուլիսներ կը կազմակերպեն երբեմն, բայց կը խրտչին լրագրողներու հարցումներէն, զանոնք նկատելով «հարցաքննութիւն»։

Օտարներու բնակութիւնը հսկողութեան ենթարկուած է։ Օտար դիւանագէտներն ու լրագրողները զետեղուած են յատուկ շէնքերու մէջ, որոնք շրջապատուած են բարձր ցանկապատերով։ Ոստիկանութիւնը թոյլ չի տար Ռուսերու (բացի պաշտօնական անձնաւորութիւններէ) մուտք գործել շրջափակէն ներս։ Լրագրողներն ու դիւանագէտները համոզուած են, որ քննութիւն եւ հսկողութիւն հաստատուած է հեռաձայնի վրայ։ Խորհրդային քաղաքացին օտար թղթակիցներու կամ դիւանագէտներու հետ կրնայ տեսնուիլ միայն մէկ ճամբով — կառավարութեան եւ կամ խորհրդային մամուլի գործակալութեան (Նովոստի) կարգադրութեամբ։

Խորհրդային մամուլը կառավարական եւ կուսակցական օրգան մըն է լոկ, որ կոչուած է դաստիարակելու ժողովուրդը միայն «լաւ լուրեր» հաղորդելով ընթերցողներուն։ Տեսակէտներու եւ այլամերժ կարծիքներու հրապարակումը մամուլի էջերու մէջ, ըստ խորհրդային իշխանութիւններուն, կրնայ վնասել կուսակցութեան։ Կը մտածեն, թէ խորհրդային ժողովուրդը դեռ պատրաստ չէ բացորոշ վիճաբանութիւններ լսելու եւ արտայայտելու կարծիքներ։

Այսպէս, օրինակ, խորհրդային պատկերասփիւռի մէջ երբեք չեն կազմակերպուիր հրապարակային խօսակցութիւններ «կլոր սեղանի» շուրջ։ Վալէնթին Զօրին, խորհրդային պատկերասփիւռի աչքառու դէմքերէն մին կը բացատրէր վերջերս արեւմուտքի լրագրողներուն, թէ ինչու «կլոր սեղան»ի հանդիպումներ տեղի չեն ունենար պատկերասփիւռի մէջ — «Վերջերս փորձեցինք զայն իրագործել հինգ մասնագէտներու մասնակցութեամբ։ Հազարաւոր բողոքի նամակներ ստացանք քաղաքացիներէ. բոլորն ալ ամօթալի կը նկատէին խեղահաս մարդոց վիճաբանութիւնը պատկերասփիւռի առջեւ»։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Արտաշատ քաղաքը շինուած է ինը բլուրներու վրայ։ Հնագէտները առայժմ սկսած են պեղել անոնցմէ մէկը միայն, եւ յաջողած են գտնել մեծ շինութիւններու մնացորդներ, որոնք շինուած են տեղական կարմրաւուն մարմարէ եւ, մանաւանդ Արարատեան կրաքարէ. Մաքրուած է ամրոցի պարիսպին մէկ մասը, գտնուած են մեծ քանակութեամբ հնագիտական նիւթեր՝ նետերու երկաթէ ծայրեր, հմտօրէն պատրաստուած ոսկէ թագի մը 26 թերթիկներ, կաւէ արձանիկներ, քարէ սկահակներ եւայլն։

Արտաշատի հնագիտական աշխատանքներուն մասին զեկուցած է Ակադ. Բ. Առաքելեան, որ կը վարէ քաղաքին հնախուզական գործը։

— Ինչպէս ծանօթ է, Աղեքսանդր Մակեդոնացիի հարուածներուն հետեւանքով քանդուեցաւ Աքեմենեան հսկայ կայսրութիւնը։ Այդ փլուզումէն ետք Հայաստանի մէջ ստեղծուեցան երեք պետութիւններ։ Այդ ժամանակաշրջանին արդէն իսկ կազմաւորուած էր հայ ազգին ցեղագրական դիմագիծը, եւ ան պայքարի մէջ մըտած էր յանուն իր լիակատար անկախութեան, ընդդէմ Սելեւկեաններու։ Այդ պայքարը յաջողութեամբ պսակուեցաւ Ք. Ա. 189ին, երբ Արտաշէս Ա. յաջողեցաւ տէր դառնալ ամբողջ հայկական լեռնաշխարհին։

Արտաշէս Ա.ի պետական կարեւորագոյն գործերէն եղաւ, անկասկած, Հայաստանի նոր մայրաքաղաքին Արտաշատի հիմնադրումը, Ք. Ա. երկրորդ դարու 80–70ական թուականներուն։

Ստրաբոնի համաձայն, քաղաքը հիմնադրուած էր Արաքսի ափին, պաշտպանուած էր շատ լաւ պարիսպներով եւ կը ծառայէր իբրեւ թագաւորանիստ վայր։ Արտաշատ «մեծ եւ չափազանց գեղեցիկ քաղաք» որակած է Պլուտարքոս։

Մ. Խորենացի, իր կարգին, կը նկարագրէ նոր մայրաքաղաքին կառուցումը Արտաշէս Ա.ի կողմէ։ Քաղաքը, որ կը գտնուէր Արարատեան դաշտի մէջ, արագ կերպով կապ հաստատեց դրացի երկիրներու հետ եւ դարձաւ միջազգային առեւտուրի կարեւոր կեդրոններէն մէկը։

Հնագէտները մեծ յոյսեր կը կապեն իրենց աշխատանքին, եւ ունին նաեւ մեծ ակնկալութիւններ։ Եւ եթէ յաջողին գըտնել միայն այն թատրոնը, ուր Ք. Ա. 53ին բեմադրուած է Եւրիպիդէսի «Բաքոսուհիներ»ը, արդէն մեծ յայտնութիւն մը կ'ըլլայ։

ՀԻՆ ԳԻՆԻՆԵՐՈՒ ՄԱՌԱՆԸ

Գինիի առաջին գործարանը Երեւանի մէջ հիմնած են Թայիրեան եղբայրները 1881ին։ Այդ շէնքը ունէր նաեւ մառան մը, որ այժմ դարձած է գինիի «Թանգարան»։ Մետաղէ վանդակներու մէջ զետեղուած են 200.000 շիշ գինի՝ զանազան աստիճաններու։ Ասոնք հաւաքուած են զանազան երկիրներէ։ Կան նաեւ հաղուագիւտ խմիչքներ։ Ամէնէն հինը «Մադերա» գինին է, որ պատրաստուած է 1847ին, Սպանիա։ Հայկականներէն հնագոյները 1902ի գինիներ են — «Խերես», «Պորտվէյն» եւ «Մադերա»։ Կան նաեւ Ֆրանսական գինիի 1909ի եւ 1911ի նըմոյշները։

նկատուի Հայաստանի ամէնէն բարձրորակը։

Հ.— Քանի՞ խումբի կարելի է բաժնել Հայաստանի երգահանները։

Պ.— Յուսադրիչ եւ քաջալերական երեւոյթը այն է, որ ներկայիս երեք սերունդի ներկայացուցիչներ կան։ Առաջին եւ աւագ սերունդը՝ ինչպէս, օրինակ, երգահան Գրիգոր Եղիազարեան. միջին սերունդը՝ Ալեքսանդր Յարութիւնեանի, Էտիկ Միրզոյեանի եւ Առնօ Պապաջանեանի նման միջազգային չափանիշով տաղանդաւոր երգահաններ. երրորդ եւ նոր սերունդի ներկայացուցիչներ՝ ինչպէս Էմին Արիստակէսեան, Մելիք Մաւիսաքալեան։

Նոր եւ արժէքաւոր գործեր կը յօրինուին, ուր հայկական դիծը շեշտուած է։ Տպաւորուեցայ երաժշտական մարզի մէջ իրագործուած նուաճումներով, զորս կը նկատեմ հայ ժողովուրդի նուաճումներ։ Հայաստան, երաժշտական իր նուաճումներով երկրորդ տեղը կը գրաւէ բովանդակ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Երաժիշտներու Միութեան անդամ են 93 հայ երգահաններ։ Բացի Կոմիտաս Պետական Երաժշտանոցէն, համաձայն քաղած տեղեկութիւններուս՝ կան 66 երաժշտական թեքնիքով ուսումնարաններ։

Հ.— Ձեր կարծիքով, որո՞նք են միջազգային համբաւ ունեցող հայ երգահանները։

Պ.— Առնօ Պապաջանեան, Ալեքսանդր Յարութիւնեան եւ Էտիկ Միրզոյեան։ Անշուշտ պէտք չէ մոռնալ Արամ Խաչատրեանը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԺԴ.

Նոյեմբեր մէկին Կուտուզով, իր լըրտեսներուն միջոցով այնպիսի անհպաստ լուր մը առաւ, որով ամբողջ բանակը անել կացութեան մը մէջ կը գտնուէր։ Լրտեսը զեկոյց, որ Ֆրանսացիք ահագին զօրութեամբ Վիէննայի կամուրջը անցնելով ճիշդ Կուտուզովի եւ Ռուսաստանէն նոր եկող զօրաբանակին հաղորդակցութեան ճամբուն վրայ կը քալեն։ Եթէ Կուտուզով վճռէր Կրէմս մնալ, այդ պարագային Նափոլէոնի 150 հազարնոց բանակը կը կղզիացնէր, ամէն կողմէ շըրջապատելով ռուսական 40 հազարնոց ծիւրած բանակը եւ ճիշդ Մաքի Ուլմին մօտ կրած խայտառակութեան կը մատնուէր։ Եթէ Կուտուզով վճռէր Ռուսաստանէն եկող զօրքին եւ իր բանակին հաղորդակցութեան ճամբան թողուլ, այդ պարագային ստիպուած պիտի ըլլար կանոնաւոր ճամբաներէ զուրկ Պոհեմեան լեռները քաշուիլ եւ անընդհատ պաշտպանուիլ Ֆրանսական գունդերուն յարձակումներէն, եւ Փուքսքէվտին հետ միանալու ամէն յոյս մէկդի դնել։ Եթէ Կուտուզով վճռէր Կրէմսէն Օլմից տանող ճամբայէն ետ նահանջել դէպի Օլմից Ռուսաստանէն եկող զինուորներուն միանալ, այդ պարագային կէս ճամբուն կրնար Ֆրանսական բանակին հանդիպիլ, ստիպուած պիտի ըլլար բաց դաշտին մէջ, իրմէ չորս անգամ աւելի զօրեղ Ֆրանսական բանակին դէմ ճակատիլ եւ վճռական ընդհարում մը ունենալ։ Կուտուզով այս վերջինը ընտրեց։

Ֆրանսացիք, լրտեսին ըսածին նայելով, Վիէննայի կամուրջը անցնելով, թեթեւակի զօրաշարժով մը դէպի Ցնայմ կ'արշաւէին, որ Կուտուզովի նահանջի ճամբուն վրայ կը գտնուէր՝ 100 մղոն հեռաւորութեամբ։ Եթէ Ֆրանսացիներէն առաջ Ցնայմ կարենար հասնիլ, բանակը փրկուած կարելի էր համարիլ։ Իսկ եթէ Ֆրանսացիք գիրենք կանխեն, այդ պարագային ոչնչացման կը մատնուէր։ Սակայն ամբողջ բանակով չէր կրնար Ֆրանսացիներէն առաջ տեղը հասնիլ։ Ֆրանսացիներու ճամբան Վիէննայէն մինչեւ Ցնայմ աւելի կարճ եւ լաւ էր, քան Կրէմսէն Ցնայմ... Լուր ստանալու գիշերը, Կուտուզով, Փակրատիոնի չորս հազարնոց առաջապահ բանակը կարճ ճամբայէն, այսինքն լեռներու վրայէն, Վիէննայէն Ցնայմ ղրկեց։ Փակրատիոն առանց դադար տալու, պիտի անցնէր այս հեռաւորութիւնը եւ եթէ յաջողէր Ֆրանսացիներէն առաջ տեղը հասնիլ, պիտի կտրէր անոնց ճամբան, եւ կրցածին չափ պիտի դիմադրաւէր։ Իսկ ինք, Կուտուզով, ամբողջ բանակով ճամբայ ինկաւ դէպի Ցնայմ։

Անօթի եւ մերկ զինուորներով, լեռներուն վրայէն, փոթորկալի գիշերուան մէջ, 45 մղոն կտրելով, բանակին մէկ երրորդը ճամբան ուժասպառ եղած, Փակրատիոն Կոլլապրուն հասաւ, Ֆրանսացիներէն քանի մը ժամ առաջ, որոնք Վիէննայէն Կոլլապրուն կ'արշաւէին, Կուտուզովի Ցնայմ հասնիլը ամբողջ օրուան մը կը կարօտէր, հետեւապէս բանակը փրկելու համար Փակրատիոնը իր չորս հազարնոց յոգնած, անօթի, ծարաւ բանակով ամբողջ օր մը պիտի դիմադրաւէր Ֆրանսական բանակին, ինչ որ անհնարին բան մըն էր։ Բայց, տարօրինակ ճակատագիրը անհնար կարծածը հըրնարաւոր դարձուց։ Խրախուսուած այն խաբեբայական յաջողութենէն, որով Վիէննայի կամուրջը առանց արիւնահեղութեան ձեռք անցուցին, Միւրա Կուտուզովի գլխուն ալ նոյն խաղը խաղալ ուզեց։ Միւրա Ցնայմի ճամբուն վրայ Փակրատիոնի սակաւաթիւ բանակին պատահելով, կարծեց թէ Կուտուզովին ամբողջ ուժը այդ էր։ Որպէսզի կատարելապէս ոչնչացնէ ռուսական բանակը, սպասեց Վիէննայէն եկող զօրքին ժամանման, եւ այդ նպատակով երեք օրուան զինադադար առաջարկեց, պայմանով որ երկու բանակներն ալ իրենց դիրքը չփոխեն եւ չշարժին իրենց տեղերէն։

Միւրա կը հաւաստէր թէ արդէն հաշտութեան համար բանակցութիւն սկսած է, ուստի աւելորդ արիւն չթափելու համար զինադադար կ'առաջարկէ։

Աւստրացիներու հրամանատար կոմս Նոստից, որ առաջապահ գունդերուն կը հրամայէր, հաւատաց հաշտութեան բանբեր Միւրայի խօսքերուն եւ իր գունդերով ետ քաշուեցաւ։ Միւս բանբերը նոյն առաջարկով ռուսական բանակը եկաւ եւ երեք օրուան զինադադար առաջարկեց։ Փակրատիոն պատասխանեց որ ընդունիլը կամ չընդունիլը իրմէ կախում չունի, եւ իր ադիւտանին միջոցով լուր ղրկեց Կուտուզովին։

Կուտուզովին համար զինադադարը միակ միջոցն էր ժամանակ շահելու Փակրատիոնի յոգնած, ուժասպառ բանակին եւ վերակազդուրուելու կարելիութիւն տալու։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(107 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան,
Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան,
կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետրուար 14) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէր-Պօղոսեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր - Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Ալիս Տէր-Մարտիրոսեանի հոգեհան - գիստին առթիւ՝ Հ. Տէր-Մարտիրոսեան 20 ֆր., Յ. Տէր-Պետրոսեան 20, Պ. Ա-ւոյեան, Կ. Զօրաճեան, Տիկին Ա. Ալոյեան, Գ. Նաճարեան, Վ. Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները 10ական ֆր.:

Խաչիկ Տօրումեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գ. Տօրումեան 50, Տէր եւ Տիկին Խ. Պէրպէրեան 50, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան 30, Տէր եւ Տիկին Մ. Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մըկրտիչեան, Հ. Արամեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Ֆրէնկեան, Յովհ. Վարժապետեան 20ական ֆրանք:

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըն - ճոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օղափոխութեան կայանի նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան, Պր. Սեդրակ Տաւուտեան, Տիկին Վ. Մեսրոպեան 200ական ֆր.: Պր. Դանիէլ Նշան - եան (Մուլէն), Տիկին Անահիտ Շէնքալ, Սուրէն Նշանեան (Վիշի), Տիկին Յակոբեան, Պր. Ճարիկեան (Տրակինեան), Օր. Ատրինէ Սըվաճեան, Ժիրայր Առաքել - եան, Զիլինկիրեան եղբայրներու Հաստատութիւն 100ական ֆր.: Տէր եւ Տիկին Դարբինեան 80, Տիկին Տիրատուրեան, Փիէր Գաբրիէլեան (Քլերմոն Ֆերան), Անթուան Իսպէնեան (Լա Սէն Սէն Քլու), Տէր եւ Տիկին Արամ Աբգարեան (Ալփի), Յովհաննէս Մալեանց, Օր. Եւա Մկրտիչեան, Ր. Շահմիրեան, Տիկին Եղիսաբէթ Թաթինեան (Լա Սիոթա), Շարլ Տէօրէ - եան, Տիկին Լուիզ Ինկիլիզեան 50ական ֆրանք:

(Շար.)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝ Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14ին:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

THEATRE DE L'ALLIANCE FRANÇAISE
101, Boulevard Raspail, Métro : N. D. des Champs

« ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՏՈՒՆԸ » ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
ՊԱՐՍԻԿ ԹԱՌԻՍՏ

ԱՆՏՐԷ ՀՈՍԷՅՆ

իր ստեղծագործութիւններով

Ամէն երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին
Փետրուար 15 եւ 22 Մարտ 1, 8, 15, 22 եւ 29

Մուտք՝ 30 ֆր., 20 ֆր. եւ 10 ֆր. (ուսանողներուն)

Location au Théâtre — Téléphone : 548-87-93

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կը տօնուի Վալանսի մէջ Վարդանանցի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Հինգշաբթի 18 Փետր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին Ն. Հիւսիսեան սրահը:

Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՏՕՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ

GALA

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԵՐԵՔ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԵՐ ՄԻԱՑԱԾ
ԿՈՎԿԱՍ, ՆԱՅԻՐԻ, ՆԱՒԱՍԱՐԴ
80 ՀՈԳԻԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
Փետր. 14ին Կիրակի ժամը 20,45ին
Salle Pleyel, 252 Rue du Fbg. St-Honoré

Տոմսերը այժմէն ապահովելու համար դիմել
Bakerdjian, 35 Rue de Trévise
Massis, Rue Saulnier
Nigoghossian, Arnouville les Gonesse
Café Philippe, Place Carnot, Alfortville
եւ երեք խումբերու անդամներուն մօտ
Տոմսերու գինը 10, 15, 20 ֆր.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի: Ընդ - հանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգ - շաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921
Պէյրութ 1970

Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 ֆր.

ՁԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԵՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոփփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

ԵՒ ՁԱՏԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերուն - դի կողմէ:

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides
Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. Քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊՈՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 14 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12040 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.040

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Ֆրանսահայ գաղութի ինքնապաշտպանութեան ճիգերը շատ կանուխէն սկսան: Ակամայ դաղարի մը հրջանէ մը ետք, վերջին տասնամեակներուն նոր թափ ըստացան անոնք եւ կը շարունակուին ցարդ, ամէն օր նոր նուաճումներ արձանագրելով:

Քսանական թուականներէն սկսեալ ունեցանք Մամուլ, Հայրենակցական, կրթական, մշակութային, երիտասարդական, մարզական, բարեսիրական, կրօնա-եկեղեցական, կանանց, թատերական եւ այլ զանազան միութիւններ, երգչախումբ, պարախումբ եւ քաղաքական կուսակցութիւններ:

Գաւառը ետ չմնաց մայրաքաղաքէն, զանազան մարզերու մէջ: Բոլոր այս կազմակերպութիւնները ծնունդ առին ու զարգացան սրճարաններու մէջ, որոնք կը ծառայէին իբրեւ հաւաքավայր եւ ժողովատեղի:

Ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն ունէր իր սեփական ակումբը կամ սրահը:

Առաջին օրինակը տուաւ Տէսին, ուր մեր խոնարհ ընկերներու կամքին ու զոհողութեան շնորհիւ կառուցուեցաւ Ժողովրդային Տունը, որ շուրջ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր կը ծառայէ իբրեւ դպրոց, հանդիսասրահ եւ ժողովատեղի:

1935ին կազմուեցաւ «Հայ Մշակոյթի Տուն»ը, որ երկար տարիներ իր զոյգ շէնքերով — մէկը Թանգարան — Մոնմորանսի մնալէ ետք փոխադրուեցաւ Փարիզի կեդրոնը: Փրկութիւն մը եղաւ ու-Պլէօի Մշակոյթի Տունը մեր բազմաթիւ կազմակերպութեանց համար: Սրճարաններու ապականիչ մթնոլորտէն ազատեցան անոնք:

Փարիզի օրինակը վարակիչ դարձաւ: «Հայ Մշակոյթի Տուն»եր սկսան մարմին առնել զանազան շրջաններու մէջ:

Վերջին ամիսներու ընթացքին Յառաջի էջերէն կոչեր կ'ուղղուին Ֆրանսահայ գաղութի մեր հայրենակիցներուն, նիւթական աջակցութեան խնդրանքով: Վերջինը՝ Մարսիլիոյ Հայ Մշակոյթի Տան նոր գնուած շէնքին մասին (9 Փետր.):

Փարիզեան արուարձաններու մեր հայրենակիցներն ալ մրցումի ելած են իրարու հետ՝ ունենալու համար իրենց սեփական Տունը:

Ալֆորվիլի Մշակութային Միութիւնը գնած է հող մը՝ վրան կառուցանելու համար յարմար շէնք մը, որ ծառայէ բոլորին: Ալֆորվիլ շատոնց ունի իր սեփական եկեղեցին, սակայն զրկուած է Տունէ:

Փարիզեան շրջանի հայաշատ կեդրոններէն Իսի լէ Մուլինօ իր ետեւ ունի փայլուն անցեալ մը: Հայապահպանման դետնի վրայ իր ճիգերը գնահատելի են եղած: Գրեթէ մեր բոլոր կազմակերպութիւնները իրենց մասնաճիւղերն են ունեցած այնտեղ:

Մասնաւորաբար ուշագրաւ դեր էր վիճակուած Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին, որ տարիներով մեծ զոհողութեամբ կանգուն պահեց Խրիմեան Հայրիկի անունով մկրտուած իր վարժուսրահը: Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը բարերար գործ տեսաւ Իսիի գաղութին մէջ: Խրիմեան սրահի իր հայերէնի դասընթացքին շնորհիւ, տարիներու ընթացքին բազմահարիւր հայ աղջիկներ ու տղաք մայրենի լեզուն սորվեցան:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը այնտեղ է, որ ծնունդ առաւ ու զարգացաւ:

Զաւարեան կոմիտէն, Սեբաստացիներու «Մուրատ» Միութիւնը եւ այլ կազմակերպութիւններ Խրիմեան սրահի հայաշունչ մթնոլորտին մէջ է, որ կազմակերպեցին իրենց հանդէսները:

Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջակայի Հայութիւնը աւանդական դարձած իր այս ժամադրավայրէն զրկուեցաւ քանի մը տարի առաջ, երբ շէնքին օտար տէրը ճամբու դրաւ վարձակալները:

Ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի:

Զաւարեան կոմիտէի մեր անձնուէր ընկերները նոր զոհողութեամբ մը յաջողած են այժմ, նոյն փողոցին մէջ, սեփականատէր դառնալ աւելի ներկայանալի շէնքի մը, մեծ սրահով եւ յարակից մասերով: Փրկուած են տանտիրոջ անհարկի, երբեմն նաեւ անհանդուրժելի քմայքներէն: Խրիմեան սրահի ոչ-հանդստաւէտ վերնայարկին փոխարէն, Իսիի մեր հայրենակիցները ներկայիս տէր դարձած են արդիական յարմարութիւններով օժտուելիք ժամադրավայրի մը, տրամադրելի բոլոր կազմակերպութիւններուն, իբրեւ հանդիսասրահ, հաւաքավայր, ժողովատեղի ու դպրոց:

Ափ մը ընկերներ, շնորհիւ իրենց նախաձեռնութեան ոգիին, մանաւանդ շնորհիւ իրենց նիւթական օժանդակութեան, կրցած են կանխավճարով մը գնել շէնքը: Սակայն մնացեալ պարտքը փակելու եւ անհրաժեշտ նորոգութիւններն ու բարեզարդումը գլուխ հանելու համար անոնք պէտք ունին մեր հայրենակիցներու աջակցութեան:

Գաղթական չէ այլեւս Հայը: Երէկի բանուորն ու արհեստաւորը այսօր դարձած է եթէ ոչ բարեկեցիկ, գոնէ ինքնաբաւ: Շատեր սեփականատէր են արդէն իրենց բնակարաններուն: Դիւրութեամբ կը շահին իրենց ապրուստը, երբ մանաւանդ ընտանիքին մէջ մէկէ աւելի աշխատող ձեռքեր կան:

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը Յառաջի մէջ լոյս տեսած կրկնակ կոչերով հրաւէր ուղղեց մեր հայրենակիցներուն, որ օգնեն իրեն: Պատրաստած են ժապաւինեալ տոմարներ, որոնց մէջ պիտի արձանագրուին հանգանակուած գումարները: Նուիրատուներու անունները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցով:

Վստահ ենք, որ բոլոր սրտցաւ Հայերը սիրով պիտի փութան իրենց լումաներով քաջալերել Իսի լէ Մուլինոյի խումբ մը տղոց հայրենասիրական այս ձեռնարկը, կոչուած կարեւոր նպաստ մը բերելու ազգապահպանման, նոր սերունդի փրկութեան նուիրական գործին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՈՍԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ Հարաւ. Վիէթնամցիները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացքը Լաոսի մէջ, Հիւսիս. Վիէթնամի սահմաններուն, անդին այս վերջինները, իրենց կարգին, կը շարունակեն հարուածել Լաոսի կառավարական ուժերուն: Առջի օր գրաւեցին Լոնկ Ջենկ կայանը, այսպէս կոչուած Կարասներու հարթավայրին մէջ: Կայանը կարեւոր կեդրոն մըն էր, քանի որ կը նկատուէր կեդրոնատեղին «յատուկ ուժերու», որոնք կազմուած եւ պարենաւորուած են ամերիկեան գաղտնի գործակալութեան կողմէ:

Հիւսիս. Վիէթնամցիք այժմ կը սպառնան գրաւել նոյնիսկ մայրաքաղաքը, քանի որ իրենց յառաջապահները հեռու չեն Վիենտիանէ: Իրաց այս կացութեան հետեւանքով է, որ իշխան Սուվաննա Ֆումա, «Լաոսի թագաւորին անունով» պատերազմական վիճակ հռչակեց երկրին մէջ: Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը նկատել կուտայ, որ Հարաւ. Վիէթնամցիներու յանկարծական մուտքը Հարաւային Լաոս, կրնայ անդրադառնալ զինուորական կացութեան եւ խնդրոյ առարկայ դարձնել Ժընեւի համաձայնագիրը: Հարաւ. Վիէթնամցիներու մուտքը թէեւ կը հակասէ Ժընեւի համաձայնագրի տրամադրութիւններուն, այսուհանդերձ, անիկա արդիւնքն է Հիւսիս. Վիէթնամցիներու կատարած հողային բռնաբարումներուն, կը ճշդէ կառավարական հաղորդագրութիւնը:

Հարաւ. Վիէթնամի նախագահը այցելեց ճակատ, ուր յայտարարեց, թէ «դեռ ժամանակը չէ հասած միջամտելու Հիւս. Վիէթնամի մէջ»: Ծանօթ է, թէ Թիոյէ առաջ Զօր. Քի, որ փոխ-նախագահն է Հարաւ. Վիէթնամի, անհաւանական չէր գտած յարձակում մը Հիւս. Վիէթնամի վրայ:

Հանօյ, արդէն, անհաւանական չի գտներ նման «արկածախնդրութիւն» մը:

Ցամենայն դէպս պէտք չէ անտեսել Չինաստանը, որ դեռ առջի օր կը յայտարարէր, թէ «Լաոս դրացի է Չինաստանի» եւ «ամերիկեան յարձակումը Լաոսի վրայ կը սպառնայ Չինաստանի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ երկու եղեռնափորձեր կատարուած են: Մէկը՝ Թուրքիա - Միացեալ Նահանգներ մշակութային ընկերութեան կեդրոնատեղիին դէմ, միւսն ալ Հարաւ. Վիէթնամի դեսպանատան: Զոհ չկայ բայց վնասները շատ մեծ են: Վերջին շաբաթներուն արդէն գրեթէ ամէն օր եղեռնափորձեր կը կատարուին ամերիկեան եւ օտար հաստատութեանց դէմ:

ԳԵՐՄԱՆ թերթի մը համաձայն, ծայրայեղ ձախեր ծրագրած են առեւանգել Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը, որպէսզի զայն փոխանակեն բանտարկուած ձախակողմեան փաստաբանի մը հետ: Ոստիկանութիւնը երեւան հանած է դաւը:

ԱՄՄԱՆ վերստին թատերաբեմ դարձաւ բուռն հրացանաձգութիւններու: Համաձայն կարգ մը լուրերու, բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են, երբ բանակը «մաքրագործման» դիմած է կարգ մը թաղերու մէջ: Արաֆաթ կոչ ուղղեց արաբ առաջնորդներուն, որպէսզի արգիլեն «Պաղեստինցիներու սպանդը» Ամմանի, Կազայի, Երուսաղէմի, Նապլուսի մէջ: Ամմանի մէջ, Ուրբաթ իրիկուն Պաղեստինցիք եւ Յորդանանցիք նոր համաձայնագիր մը ստորագրած են բայց բախումները վերսկսած են Շաբաթ առտու:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ պետական հարուածի դաւ մը երեւան հանուած է, ըստ Սուտանի Յեղափոխական Խորհուրդի նախագահին: 1969 Մայիսի զինուորական հարուածէն ետք, Զօր. Նիմէյրիի կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ դէմ դնել բազմաթիւ պետական հարուածի փորձերու: Զօրավարը յայտարարեց առջի օր Օմտուրմանի ձայնասփիւռէն, թէ որոշած է «ճզմել եւ քանդել» Սուտանի Համայնավար կուսակցութիւնը, քանի որ այս վերջինը կ'ուզէ ձախողեցնել երկրին տնտեսութիւնը, ազգային միասնականութիւնը եւ երկրին արտաքին յարաբերութիւնները: Զօրավարը չեշտեց նաեւ, թէ Համայնավար կուսակցութեան դէմ ձեռք առնուած մաքրագործման քաղաքականութիւնը ոչ մէկ ձեւով կ'անդրադառնայ այն բարեկամական յարաբերութիւններուն վրայ, որոնք հաստատուած են Խարթումի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Թրոցկիստներ կարճ ժամանակուան մը համար «գրաւեցին» Փարիզի չէխ հիւպատոսարանը: Պաստառի մը վրայ արձանագրած են՝ Ընկերվարութիւն՝ այո: Սթալինականութիւն՝ ոչ»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ Շաբաթ օր Փարիզ վերադարձաւ: Լիպրըվիլի մէջ արտասանած ճառին ընթացքին, Ֆրանսայի Նախագահը շեշտած է.— «Կը մաղթեմ որ Ափրիկէի ճամբորդութիւնս վերջնապէս վերջ դնէ գործակցութեան կռիւներուն: Կը խորհիմ թէ այլեւս ոչ ոք կը համարձակի Ֆրանսական գործակցութիւնը ներկայացնել կորստեան սահմանուած օգնութիւն մը: Ինչ որ տեսակ մը մրսխում կը նշանակէ Պետութեան լումաներուն»:

ՓԱՐԻԶԻ Շափթալ լիսէի աշակերտները, դասատուներն ու ծնողքները գործադուլ ըրին առջի օր: Բոլորը շէնքին առջեւ, փողոցը նստած էին բողոքելու համար աշակերտի մը ձերբակալութեան, ապա բանտարկութեան դատապարտումին դէմ: Արդարեւ Ժիլ Կիօ, ձերբակալուած է առջի իրիկուն, Փլաս Քլիշի, կռիւթիններու ցոյցին առթիւ: Դասատուները եւ ընկերները միաձայնութեամբ կը հաստատեն թէ թիւրիմացութիւն կայ, Կիօ քաղաքականութիւն չէր ըներ եւ զոհ է դատական սխալի մը: Երիտասարդը, որ 18 տարեկան է եւ աշակերտ բարձրագոյն թուաբանութեան, անմիջապէս վեց ամիս բանտարկութեան (3ը՝ յետաձգումով) դատապարտուած էր երբ փաստաբան իսկ չունէր կողքին: Այս եւ այլ միջադէպեր պատճառ են որ մթնոլորտը կրկին պղտորի վարժարաններէն ներս:

ՍԷՆ-ԺԱՆ ՏԸ ԼԻՒԶԻ քաղաքապետը կը պնդէ որ Պասք յեղափոխականներու բանբերը՝ արբայ Լարզապալ իր եկեղեցին փոխ տուած էր Պասքերուն եւ անոնք ալ, Պուրկոսի դատավարութեան առեն, չարչարանքի շինծու բեմադրութիւններ սարքած են ինչ որ կրնար ճակատագրական ըլլալ ամբաստանեալներուն:

ԳԻՆԱՐԲՈՒՔ

Լեցո՛ւր բաժակը՝ խըմե՛մ
Գինին անո՛յշ հեշտագին.
Ալ կը ծաղրե՛մ այս կեանքին
Սըրբութիւնները դըժխեմ:

Լեցո՛ւր բաժակը՝ խըմե՛մ
Գինին կախա՛րդ հեշտանքին.
Այսքան ցաւով՝ երկրքին
Ի՛նչպէս ճամբան ես գըտնեմ:

Լեցո՛ւր բաժակը՝ խըմե՛մ
Գինին բոսո՛ր հեշտանքին.
Կ'ուզեմ հո՛ւրը դըժոխքին,
Ալ լուսնի լոյսն ի՛նչ ընեմ:

Լեցո՛ւր բաժակը՝ խըմե՛մ
Գինին պղտոր հեշտանքին.
Քիչ մ'ալ այս մութ վայրէջքին
Ծով-ծով խըռովքը փորձեմ...:

Լեցո՛ւր բաժակը՝ խըմե՛մ
Գինին հարո՛ւստ հեշտանքին.
Գինով ըլլամ ու կեանքին
Անմըտութիւնը երգեմ...:

Լեցո՛ւր, լեցո՛ւր որ խըմեմ.
ՄԱՀն է ահա աչքիս դէմ...:

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՑՈՒՆԻ

ԽՄԲ. — 1970ին կը լրանար ճանւ ծննդեան հարիւրամեակը ուրիշ վաստակաւոր Մխիթարեանի մը՝ Հայր Վարդան Հացունիի: Ստորեւ կուտանք Հայր Մեսրոպ Ճանաշեանի յօդուածը իր յիշատակին նուիրուած:

ԿԵԱՆՔԸ

Հ. Վարդան Հացունիի կեանքը նուիրուած է կրթական եւ գրական գործունէութիւններու: Տարուած գրական վաստակներու սէրէն, ան ալ՝ ինչպէս Ղազիկեան, գիտցած է օգտագործել ժամանակը, նոյնիսկ այն տարիներուն՝ երբ առաքելական նպատակներու համար հեռու կը գտնուէր Ս. Ղազարէն:

Պարտիզակցի ծնունդով: Յուլիս ամսի 10ին ծնած եւ նոյն ամսու 8ին ալ վախճանած է 1944ին: Թաղումն ալ զուգադիպած է ճիշդ ծննդեան թուականին:

Քահանայական ձեռնադրութիւնը առած է 1892ին: Բազմավէպի աշխատակից եղած է շատ կանուխէն իբր օգնական խմբագրի, եւ ապա խմբագրապետ՝ 1909ին:

1901ին արդէն Պոլիս է, որպէս տնօրէն Բերայի Մխիթարեան վարժարանին: Երկու տարի ետքը անցած է Քաղկեդոնի վարժարանը եւ ստանձնած անոր մատակարարական հոգը: 1909ին, հինգ տարի ետք կը դառնայ Վենետիկ, ուր իրեն կը սպասէին նոր ասպարէզներ: Կը նշանակուի հոգաբարձու հայ համալսարանական ուսանողներու, որոնք Մ.-Ռափայէլեան վարժարանէն շրջանաւարտ ըլլալով կը յաճախէին համալսարան: Կ'ընտրուի ատենադպիր վանքի Վարչական Ժողովին եւ միաժամանակ կը նշանակուի դաստիարակ - մեծաւոր վանքի աշակերտութեան 1913–1916:

Միջազգային առաջին պատերազմի տխուր տարիներուն, երկու տարի կը մնայ վարիչ Մ.-Ռափայէլեան վարժարանին եւ 1920–1922ին ալ վերստին կը գտնենք զինքը տեսուչ Բերայի վարժարանին: Յաջորդ տարին դառնալով Վենետիկ, քանի մը տարի ազատ կը մնայ պաշտօններէ, նուիրուած իր գրական գործերուն. բայց 1927–1929 կը գտնենք մեծաւոր Միլանի Հայ Որբանոցին, իսկ 1929–1932 ալ տեսուչ Մ.-Ռ. վարժարանին, ըլլալով միանգամայն ընդհ. առաջիկայ վանքին Վարչական Ժողովին:

1933էն անդին միայն ազատած բոլորովին վարչական եւ դաստիարակչական հոգերէն, տուած է ինքզինքը իր գրական գործերուն: Բայց դժբախտաբար տասը տարի ետք, այդ օրերուն համար անբուժելի հիւանդութիւն մը, կոչուած փէմփիկիւս, մահուան դուռը կը հասցնէ զինքը, բժշկական բոլոր դեղերն անկարող ըլլալով երկարաձգելու անոր թանկագին կեանքը:

ԳՐԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իր բազմաթիւ երկասիրութիւնները երեք գլխաւոր ուղղութիւններ ունեցան: Անդրանիկ գործերը ունին գրական մատենագրական ուղղութիւն մը. այսպէս Պետրոս Ադամեան դերասանին վրայ ուսումնասիրութիւն մը եւ հրատարակութիւն անոր քերթուածներուն կենսագրութիւն եւ Քերթուածք Պետրոս Ադամեանի (1896) խորագրով, նոյն տարին քննութիւն մը Եղիշէի վրայ, լոյս տեսած Բազմավէպի թիւերուն մէջ եւ ապա առանձին հատորով ալ ամփոփուած. գործը կը կրէ Խորհրդածութիւնք Եղիշէի պատմութեան վրայ խորագիրը:

Շատ չուշացաւ իր մէջ ծիսագէտի յայտնութիւնը. ժամանակին պահանջները առիթ տուին իրեն քննութեան առնելու կարգ մը հարցեր՝ որ ծիսական էին եւ կը կարօտէին ուսումնասիրութեան: Այդ գործերն էին Հայ Եկեղեցւոյ պատարագի օբերն ու տեսակները (1899): Թուականով բաւական հեռու է իր երկրորդ փոքրիկ գործը, որ սակայն այնքան կարեւոր անդրադարձութիւններ կը պարունակէ եւ որ մինչեւ այսօր ալ չարունակ կը փնտռուի. այդ գործն է Հայ ծէսն 1911 ազգային Սինոդոսի գործոց մէջ (1919): Ծիսական գրքերու մէջ՝ Պատարագամատոյցը եւ Ժամակարգութիւնը առարկայ եղած են իր ուսումնասիրութեան, նախնեաց ձեռագիրներու հիման վրայ կատարելով քննական տեսութիւններ, ցոյց տալով դարերու ընթացքին կրած փոփոխութիւնները: Այդ գործերը՝ որոնք ծաւալով ալ աւելի ծանրակշիռ եւ լուրջ, կեանքին վերջերը պատրաստուած են. այսպէս Պատարագամատոյցի քննական ուսումնասիրութիւն (1936) եւ Պատմութիւն Հայոց աղօթամատոյցին (1965). այս վերջինը հրատարակուած է մահէն ետք:

Եկեղեցապատմական եւ հնախօսական ուղղութիւնները կը կազմէին Հ. Վարդան Հացունիի ուրիշ գիտական ասպարէզները: Ու նախ հնախօսական գիծով ան տուաւ շարք մը միջակ ու մեծ գործեր, որոնք զարգացուցին մեր մէջ այդ ճիւղը եւ մղում առաջ բերին հին ազգային կեանքի, սովորութիւններու, գրական գրաղանքներուն քննական ուսումնասիրութեան: Երեւցան ազգին մէջ ինչ ինչ դէմքեր՝ որոնք փորձեր ըրին այդ ուղղութեամբ, սակայն ոչ մէկը լուրջ ու տեւական գործ մը թողուց: Հ. Հացունի մնաց պատնէշին վրայ բացառիկ դէմք մը իր հետեւեալ երկասիրութիւններով. Երդմունք հին Հայոց քով (1910), Ծաշեր եւ խնջոյք հին Հայաստանի մէջ (1912), Հայ դրօշները պատմութեան մէջ (1919), Դաստիարակութիւնը հին Հայոց քով (1923), Պատմութիւն հին հայ տաբազին (1924), Հայուհին պատմութեան առջեւ (1936):

Վերջին երկու հնախօսական գործերը խիկապէս կոթողային կրնան համարուիլ, պարծանք հայ հնախօսութեան եւ աղբիւր նման գործերու յաջորդներուն համար, ինչպէս որ արդէն յաճախ կը յիշատակուին քննական ուսումնասիրութիւններու մէջ:

Եկեղեցապատմական են Կարեւոր խնդիրներ հին հայ եկեղեցւոյ պատմութենէն (1927), որ շատ կարդացուած գիրք մը եղաւ իր օրերուն, եւ Կաթողիկոսական ընտրութիւն եւ ձեռնադրութիւն պատմութեան մէջ (1930), որ կը քննէ հին հայ եկեղեցւոյ սովորութիւնները կաթողիկոսներու ընտրութեան եւ օծումին:

Պէտք է նշել թէ այս հնախօսական, եկեղեցապատմական եւ ծիսական ծանր գործերը արդիւնք են երկար պրպտումներու, աշխատանքի եւ զոհողութեան: Հացունի ուղի մը բացաւ, յետ Ինճիճեանի՝ որ գրաբարի շրջանին կատարած էր իր դերը, եւ որ մեր ժամանակներուն համար այլեւս հինցած կը նկատուէր, մնալով հանդերձ միշտ որպէս աղբիւր նման հրատարակութիւններու համար: Հացունիի մեր ազգային հին պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան վրայ նետած քննական հայեացքը ներկայիս կը կատարէ առաջնորդողի դերը, կը զօրացնէ նոր սերունդին մէջ սէրը եւ ծանօթութիւնը հին կեանքի ձեւերուն, սովորութիւններուն, բանասիրական օգտակար թելադրութիւններով:

Իր վերջին գործերէն է նաեւ, որոշ արժէքով՝ Ուղղագրութիւն եւ Առոգանութիւն հայերէնի (1933), որ կը ծանրանայ գլխաւորապէս լեզուին քննական հարցերուն շուրջ եւ կ'անդրադառնայ հնչաբանական, լեզուաբանական կարգ մը լուծուած եւ լուծուելիք խնդիրներու մասին: Անշուշտ ունի իր եզականութիւնները, որոնք ընդունելի չեղան. ինքը մնացած էր միշտ գրաբարի ուժեղ տիրապետութեան տակ, հակառակ Ղազիկեանի՝ որ գրական աշխարհաբարի մը ճամբան հարթած էր, ոգեւորութեամբ եւ քերականագէտի մը նախանձախնդրութեամբ պաշտպանելով զայն:

Հացունիի պատմական գործ մըն է նաեւ Նորակերտ Լուսինեանները, որ անոր մահէն ետք մաս մաս հրատարակուեցաւ «Բազմավէպ»ի մէջ եւ ապա առանձին ալ հատորով երեւցաւ 1953ին:

Հացունի պիտի մնայ անտարակոյս որպէս բանասէր, հնախօս միտք՝ որ ունի իր անժխտելի արժանիքները եւ իր կարգ մը հոյակապ գործերով անմոռանալի տեղ մը՝ մեր մատենագրական, բանասիրական ու հնախօսական երկասիրութիւններու շարքին մէջ:

Հ. Մ. ՃԱՆԱՇԵԱՆ

ՎՈԼԹԷՐ ԵՒ ՇԷՅՔՍՓԻՐ ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Փոքր յապաւումներով)

Մօտաւորապէս դար մը (1750–1850) Մատրաս եւ Կալկաթա հայ մշակոյթի կարեւորագոյն կեդրոններէն հանդիսացան: 1770ական թուականներուն Մատրասի մէջ է, որ ծնունդ առաւ ազգայինազատագրական այն գաղափարախօսութիւնը, որ հայ նոր շրջանի պատմութեան ամէնէն փայլուն դրուագներէն մէկն է: Այդ գաղափարախօսութիւնը իր արտայայտութիւնն է գտած հոն հրատարակուած Բաղրամեանի «Յորդորակ» եւ Շահամիրեանի «Որոգայթ փառաց» ծանօթ աշխատասիրութիւններուն մէջ: Յաջորդ դարու առաջին տասնամեակներուն Կալկաթայի մէջ երեւան եկան հայերէն տպագիր առաջին աշխարհաբար կատակերգութիւնը՝ «Խտրադիմա դժբողութեան», «Շտեմարան» ամսագիրը, Թաղիադեանի պատմավէպերը եւ երկու տասնեակի հասնող այլ գործերը, «Ազգասէր» եւ «Ազգասէր Արարատեան» պարբերականները, Թ. Աւետումեանի «Արամայիս» աշխարհաբար վիպակը եւայլն:

Գրական – մշակութային այս հարուստ ժառանգութիւնը, սակայն, դեռ կը կարօտի լայն ուսումնասիրման, լուսաբանելու համար բազմաթիւ խնդիրներ: Այսպէս, օրինակ, մինչեւ այժմ հանգամանօրէն պարզաբանուած չէ, թէ երբ հիմնուած են Օճանասփեան եւ Իմաստախնդրեան ընկերութիւնները եւ մշակութային ինչ գործունէութիւն ունեցած են, ինչ պայմաններու մէջ աշխատած են Յակոբ եւ Յովսէփ Նազար Շամիրեանները, որոնք հրատարակած են Ֆլորեանի «Նումա Պոմպիլիուս» վէպը եւ Վոլթէրի «Կեսարի մահը»: Չէ յայտնաբերուած եւ գնահատուած առաջին աշխարհաբար գրականագիտական ուսումնասիրութիւնը՝ Մարտիրոս Մկրտչեան Դաւթեանցի «Հասարակախօսութիւն ի վերայ Խտրադիմայի դժբողութեան»ը (1821): Չեն ուսումնասիրուած «Հայելի կալկաթեան» պարբերականը, «Սիրակարկաչ» հաւաքածոն, ուր զետեղուած են նաեւ Թադիադեանի անստորագիր բանաստեղծութիւնները:

Չլուծուած հարցերէն է նաեւ Վոլթէրի «Կեսարի մահը» ողբերգութեան հայերէն հրատարակութեան թուականը:

ԺԹ. դարու առաջին տարիներուն կատարուած այս թարգմանութիւնը, ֆրանսացի մեծ գրագէտին գործին, հայ գրականութեան համար կարեւոր երեւոյթ էր: Մատենագիտական աշխատութիւններու մէջ զանազան թուականներ կը մատնանշուին՝ գիրքին հայերէն լեզուով տպագրութեան վերաբերեալ: Հայր Գ. Զարբհանալեան եւ Թէոդիկ, իրենց տե-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Այս խնամութիւնը մեծ բախտ մը կը համարէր Ռոզիկի համար եւ բոլոր բարձր դասու աղջիկներուն նախանձը կը գրգռուէր: Ամբողջ Բերայի մէջ օրուան խօսակցութեան նիւթ էր այդ նշանտուքը:

— Ինտոր խլեցին այս տղան, կ'ըսէին ծնողքները, Կելլիթեաններուն ակնարկելով:

Եւ սակայն կ'ըսէին, թէ երիտասարդին մայրը շատ համամիտ չէր այս միութեան, թէ անոր կամքին հակառակ կը կատարուէր, տղուն ստիպումներուն վրայ եւ թէ այս առթիւ բաւական բուռն վէճեր տեղի ունեցած էին մօր եւ զաւակին միջեւ:

Իրաւ ալ վերջին օրերս Լեւոն միշտ առանձին այցելած էր Ղուկաս էֆէնտիի տունը, տիկին Անթառամի բացակայութիւնը վերագրելով անհանդստութեան մը: Տիկին Թագուհի եւ աղջիկը առջի օր գացեր էին պանդոկ հիւանդտեսի, սակայն հիւանդը դուրս ելած էր, ինչ որ ցոյց կուտար, թէ այդ անհանդստութիւնը պարզ պատրուակ մըն է: Տիկին Անթառամի այս ընթացքը անուշադիր չէր անցեր Ղուկաս էֆէնտիի եւ կնոջ աչքէն եւ միակ սեւ կէտն էր, որ կը մնար հորիզոնին վրայ:

Արդարեւ տիկին Անթառամ բաւական բուռն ընդդիմութիւն մը ցոյց տուեր էր զաւակին, մասնաւորաբար դրդուած Տ. Միքիաս քահանայէն, որ կրկին եկած էր պանդոկ, եւ հոն առանձին գտնելով Լեւոնի մայրը, այս անգամ բացէ ի բաց ջանացեր էր համոզելու, որ փոխանակ Ռոզիկը հարս առնելու, Հերմինէի հետ ամուսնացնէ տղան:

Տ. Միքիաս քահանան հիմա առանձին, իր հաշւոյն չէր գործեր, այլ դացած էր միջնորդութիւնը առաջարկած էր Սըմսարեաններ եւ անոնք ալ սիրով ընդունած էին եւ մեծկակ գումար մըն ալ խոստացած՝ եթէ յաջողէր Լեւոնը իրենց աղջկան հետ նշանելու:

Ու սակայն Լեւոն անդրդուելի մնացեր էր եւ նոյնիսկ կռուեր էր մօր հետ, որ այժմ բոլորովին հակառակ դարձած էր Կէլլիթեաններուն, որոնց մասին շատ մը անհիմն բաներ պատմած էր Տ. Միքիաս քահանան:

ԳԼՈՒԽ Է.

Եւ սակայն, ինչպէս ըսինք, Երկուշաբթի օր խօսք-կապ կատարուեցաւ: Տիկին Անթառամ ակամայ՝ ոսկի օղակը անցուց Ռոզիկի մատը եւ անոր երեսը համբուրեց:

Տ. Միքիաս հայրը, որուն մեքենայութիւնները հեռուէն հեռու իմացած էին Կէլլիթեանները չհրաւիրեցին այս հանդիսաւոր արարողութեան, ինչ որ ալ աւելի կատղեցուց քինախնդիր քահանան:

Ղուկաս էֆէնտի շատ ուրախ էր: Այս նշանտուքը անձնական յաղթական մը կը համարէր իրեն համար եւ անով կը փառաւորուէր:

— Վերջապէս յաջողեցայ երեք հազար ոսկիով խնդիրը լմնցնել, կը խորհէր:

Իսկ երկու նշանածներուն դէմքին վրայ երջանկութիւն կը ճառագայթէր:

Միայն պզտիկ տխրութիւն մը ունէին: Լեւոն 1–2 օրէն անակնկալ ստիպուած էր Փարիզ մեկնիլ խիստ կարեւոր անակնկալ գործի մը համար, որու մասին առջի օր հեռագիր մը ստացած էր. բացակայութիւնը հազիւ երկու շաբաթ պիտի տեւէր: Տիկին Անթառամ Պոլիս պիտի մնար, իր զաւկին վերադարձին սպասելով:

Այս մեկնումը ահա միակ սեւ ամպն էր երկու սիրահարներու ջինջ երկինքին վրայ եւ խօսք-կապի օրը գրեթէ ամբողջ խօսակցութիւնը անոր շուրջ դարձաւ:

— Թող գործ ըլլայ տէ՝ մնաս չունի, ինչ ընենք, երկու շաբաթը շուտով կ'անցնի, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, որ գիտէր թէ իր փեսացուն փայլուն գործ մը լմնցնելու համար կ'երթար Փարիզ:

— Մենք ալ հոս օժիտի պատրաստութիւններ տեսնելով ժամանակ կ'անցընենք, աւելցուց տիկին Թագուհի, այնպէս չէ՞, տիկին Անթառամ:

Տիկին Անթառամ գլխով հաւանութեան նշան մը ըրաւ:

Լեւոն արտօնութիւն խնդրեց Ղուկաս էֆէնտիէն, որպէսզի բացակայութեան միջոցին թղթակցի իր նշանածին հետ:

— Ուզածիդ չափ գրէ, արտօնեց Ղուկաս էֆէնտի:

Երկու օր ետքը Լեւոն մեկնեցաւ Փարիզ: Ղուկաս էֆէնտի եւ Ռոզիկ իրեն ընկերացան մինչեւ Սիրքէճիի կայարանը:

Բաժանումը շատ սրտայոյզ եղաւ, Ռոզիկ գրեթէ կուլար մինչեւ ետքը, մինչդեռ Լեւոն զոյգ բառերով կը ջանար զայն մխիթարել:

Խոստացաւ որ ճամբէն, ամէն կայարան հասնելուն իրեն քարթ մը պիտի ուղղէր, ցոյց տալու համար թէ միշտ իր սիրելի Ռոզիկի վրայ կը մտածէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ղեկութիւնները կողմնակի աղբիւրներէ քաղելով, հրատարակութեան թուական նկատած են 1818ը։ Նոյն թուականն է ընդունած Գ. Լեւոնեան 1946ին հրատարակուած եւ 1958ին վերհրատարակուած «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը» աշխատութեան մէջ։ Բայց ահա Արամ Երեմեան «Նոր Ազդարար»ի (Կալկաթա) 1952ի Ապրիլ – Դեկտեմբերի թիւերին մէջ խօսելով «Ջուլֆա – հնդկահայ մշակոյթը եւ ժողովրդական բանահիւսութիւնը ԺԷ.–ԺԹ. դար»ի մասին, կը թուարկէ հնդկահայ հրատարակութիւնները, եւ «Կեսարի մահը» գիրքի հրատարակութեան թուական կը նշանակէ 1812ը։

Թիւրիմացութեան եւ իրերամերժ թըւականներու պատճառն այն է, որ այդ գիրքէն օրինակ մը գոյութիւն չունի մեր գրադարաններուն մէջ։ Բարեբախտաբար, վերջերս, Ջուղայաբնակ բանասէր մը՝ Լեւոն Մինասեան Երեւան ղրկեց իր մօտ գտնուող այդ գիրքին առայժմ յայտնի միակ օրինակին լուսապատճէնը, որով կը պարզուի տպագրութեան յստակ թուականը — 1812։

Ահա այդ գիրքին խորագիրը նոյնութեամբ.

«Ողբերգութիւն ի վերայ մահուան Յուլիոս Կեսարոսի։ Արարեալ ի ներհուն Վոլդերայ Գաղղիացւոյ։ Ի մերս վերածեալ հայկական բարբառ ի Պարոն Յակոբայ Նազար Շամրեան, յանգլիական բնագրէ, ի գրօսանս ընթերցասէր պատանեկացն մերազնէից։ Ի հայրապետութեան Տեառն Եփրեմի Սրբազան Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց։ Ի Մադրաս։ Ի տպարանի երկուցունց հարազատացն պարոնաց Յակոբայ եւ Յովսեփայ Նազար Շամրեանց, 1812»։

Վոլթէրի գործին հայերէն հրատարակութեան այս հազուագիւտ օրինակին ուսումնասիրութիւնը թելադրեց մեզի արծարծել ուրիշ հարց մը։ Խօսքը հայ իրականութեան մէջ Շէյքսփիրի անունին առաջին յիշատակութեան մասին է։ Յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ այն խնդիրը, թէ Անգլիայէ ետք ո՛ր երկրին մէջ եւ ե՞րբ մուտք գործած են մեծ թատերագրին ստեղծագործութիւնները։ Յայտնի է, որ Ֆրանսայի մէջ Շէյքսփիրի անունը առաջին անգամ տպագիր ձեւով յիշատակուած է 1970ին, Գերմանիա 1760ին, իսկ Ռուսիա աւելի ուշ, Գերմանիայէն մէկ – երկու տասնամեակ ետք։

Արամ Րաֆֆիի մէկ յայտարարութեան համաձայն, ԺԷ. դարավերջին է, որ անգլիացի թատերագրին անունը առաջին անգամ ըլլալով յիշատակուած է հայ իրականութեան մէջ։ Շատեր ընդունած են այս հաստատումը, որ ցարդ ապացուցուած չէ։

Վոլթէրի գործի հայերէն հրատարակութեան մէջ յիշատակուած է հետեւեալը. «Ի տեղիս ինչ պարոն Վոլդերն զհետ գնաց Շէքսպերայ ուրեմն անգլիացի բանաստեղծին, որ սպրդեցոյց ի նոյն գործն զօղայական զանպատշաճութիւնս՝ միանգամայն եւ զվայելչական նիւթս դերակայ հանճարոյ»։

Այսպիսով, Շէյքսփիր հայ իրականութեան մէջ մուտք գործած է 1812ին։ Ինչպէս կ'երեւի մէջբերումէն, անգլիացի թատերագիրը կը նկատուի պարզ հեղինակ մը, որուն թատերգութիւններուն մէջ տեղ գտած հանճարեղ տեսարաններուն եւ արուեստի գլուխ – գործոցներուն կողքին կան նաեւ «անպատշաճ», «ստոր» տեսարաններ։ Եւ ասիկա բնական երեւոյթ պէտք է նկատել դարաշրջանի մը համար, որ դասական դպրոցի տիրապետութեան տակ կը գտնուէր։ Դասականութիւն մը, որ իր կատարելութեան հասած էր Ռասինի եւ Քոռնէյի կողմէ։ Նոյնիսկ Անգլիոյ մէջ Շէյքսփիրի երկրպագուներուն համար անհանդուրժելի էին անոր գործերուն մէջ երեւցող հասարակ մարդոց տիպարները՝ գերեզմանափորներ, ատաղձագործներ, կառապաններ։ Անոր գրութիւնները բաւարարութիւն չէին տար դասականութեան ձեւական եւ տեսական պահանջներուն։ Ահա թէ ինչու դժուար է պնդել, թէ ԺԷ. կամ ԺԸ. դարերուն, թէկուզ ամենէն զարգացած հայկական մշակոյթի կեդրոնին մէջ, տպագրութեամբ յիշատակուած է Շէյքսփիրի անունը եւ նոյնիսկ յիշատակուած է անոր գործերէն մէկ երկուքը։ Պատահական չէ, որ հայ իրականութեան մէջ ԺԹ. դարու սկիզբները տպագրուած է դասական մեթոտով գրուած Վոլթէրի «Կեսարի մահը» եւ այդ առիթով է միայն, որ յիշատակուած է Շէյքսփիրի անունը։

Հ. ԴԱՒԹԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՆՐԻ ՎԵՐՆԷՕՅԻ ՆՈՐ ՖԻԼՄԸ

Անրի Վերնէօյ ներկայիս կը պատրաստէ նոր ժապաւէն մը՝ Լը Քաս, որուն արտաքին տեսարանները կը դարձնէ Յունաստանի մէջ։

Տաղանդաւոր բեմադիրը քսան տարուան մէջ, 27 ֆիլմ դարձուցած է եւ վերջինը՝ Լը քլան տէ Սիսիլիէն, 4 միլիոն հասոյթ ապահոված է մէկուկէս միլիոն պիւտճէի մը համար։

Ֆրանս – Սուառ անդրադառնալով նոր ժապաւէնին երկարօրէն կը ծանրանայ Մալաքեանի կեանքին ու գործին վրայ, յիշելով անոր առաջին կարճ ժապաւէնը՝ Էսքալ օ Սոլէյ, որուն իր մասնակցութիւնը բերած էր Ֆեռնանտէլ։ Նոր ժապաւէնը քաղուած է Տավիտ Կուտիսի ատիկանական մէկ վէպէն, բայց Մալաքեան եւ Վահէ Քաչա գրեթէ ծայրէն գրած են ամբողջ սենարիոն։

Գլխաւոր դերասաններն են.— Ժան–Փոլ Պելմոնտօ, Օմար Շարիֆ, Ռոպէր Հոսէյն եւ Ռենաթօ Սալվաթորի։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Եօթը հարիւր հազար գիրքեր, որ համամարդկային քաղաքակրթութեան վաղեմի վկաներն էին, «նահատակուեցան» 1300 տարի առաջ։

Գիրքերը կը գտնուէին Աղեքսանդրիա։ Գրադարանը հիմնուած էր Ք. Ա. երրորդ դարուն, Պտղոմէոս Եղբայրասէր թագաւորի օրով։ Հոն նստած եւ գիրք կարդացած էին բազմաթիւ հայ գիտնականներ, ինչպէս, օրինակ, Մովսէս Խորենացի։ Ասոր մասին անդրադարձած է պատմահայրը ամբողջ հատուածով մը իր «Հայոց Պատմութիւն» գիրքին մէջ։ Հատուածին խորագիրն է՝ «Ուսուցիչներու, իր եւ ուսումնական ճամբորդութեան մասին՝ երկնային զարդի նմանութեամբ»։

1330 տարի առաջ՝ 640ին, արաբ Ամր խալիֆայի զօրքերը կը պաշարեն Աղեքսանդրիան։ Քաղաքը կը պարտուի եւ կը սկսի անոր կործանման գործը։

Ամրի կը հարցնեն.

— Ի՞նչ ընենք աւարի ենթարկուած գիրքերը։

Ամր կը պատասխանէ.

— Եթէ այս գիրքերը համաձայն են մեր Գուրանին, կը նշանակէ թէ աւելորդ են, որով պէտք չկայ պահելու, իսկ եթէ մեր դէմ կը խօսին, ուրեմն վնասակար են եւ պէտք է փճացնել։

Այս ձեւով «նահատակուեցան» Աղեքսանդրիոյ մեծ գրադարանին գիրքերը՝ առաւելապէս բաժնուելով քաղաքի բաղնիքներուն իբրեւ վառելանիւթ։

×

Ութ հարիւր տարի անցած է հայ գիրքերու վիճակուած առաջին մեծ եղեռնի թուականէն, երկրորդը ըլլալով 1915ը։

1170ին սելճուկ Թուրքերը, երկար պաշարումէ մը ետք յաջողեցան գրաւել Սիւնիքի Բաղաբերդ ամրոցը։ Ինչպէս որ կը վկայէ Ստեփանոս Օրբելեան, ԺԳ. դարու մատենագիրը, կորուստէ փրկելու համար Սիւնիքի բոլոր վանքերու եւ դպրոցներու սրբութիւնները, գանձերը «եւ բազմաթիւ մատեանները, որոնք տասը հազարէ աւելի էին, ամբարուած էին Բաղաբերդի մէջ։ Բոլորն ալ վերի տարուելով՝ ցաք ու ցրիւ եղան աշխարհի երեսին»։

Աւելի քան տասը հազար գիրք, որոնք գրուած էին 1170է առաջ։ Գաղափար մը տալու համար ճշդենք, թէ հին մատեաններու թիւը տասը հազար է այժմ Մատենադարանի մէջ, Երեւան։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԱՐՄԱՇ

Երեւան – Ջերմուկ ճամբուն վրայ, հոն ուր գրեթէ կը վերջանայ Արարատեան դաշտի հարթութիւնը եւ կը սկսին Դարալագեազի նախալեռները, Արագդայանի «Ղռեր» կոչուած ամայութեան մէջ փըռուած է ովասիս մը — Արմաշ։

1920ի կէսերուն, այսինքն Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, պատմական Արմաշէ տեղահանուած ժողովուրդին մէկ մասը, օտար հորիզոններու տակ դեգերելէ ետք, ի վերջոյ կը հաստատուի հոն, եւ կը հիմնէ նոր բնակավայր մը, որ ի յիշատակ հին ու սիրելի Արմաշի, կոչուեցաւ նոյնպէս Արմաշ։

Այս շրջանը բոլորովին ամայի էր։ Պատճառը այն էր, որ այդ բարձրադիր վայրին մէջ ջուր չկար։

Դարալագեազի նախալեռներու փոքրիկ աղբիւրներէն, ինչպէս նաեւ ձիւնի հալումէն եւ անձրեւներէն գոյացած խոր ու քարքարուտ հեղեղատը, որ կը կոչուէր Ասուն, այսինքն ըսող, խօսող, անյիշելի ժամանակներէն կը հոսէր անօգուտ մինչեւ Արաքս։ Արմաշցիներու առաջին գործը եղաւ Ասունի ջուրերը ուղղել դէպի անջրդի հողերը։ Բայց մեծ բերք ապահովելու համար գետակին ջուրերը չէին բաւեր։ Ասունը կը յագեցնէր միայն քանի մը տասնեակ հեկտար հող, հարիւրաւոր հեկտար ամայի տարածութեան մը մէջ։ Այս պատճառով շինուեցաւ Արագդայեանի ջրհան կայանը, որու շնորհիւ Արաքսի ջուրը հասաւ մինչեւ Նոր Արմաշ։

Ջուրի շնորհիւ հարիւրաւոր հեկտար «Ղռեր» կ'արդասաւորուին բերքով եւ բարիքով։ Նոր բնակավայրը արդէն պէտք ունէր նոր ձեռքերու։ 1947–53ին 150 ներգաղթող ընտանիքներ կը հաստատուին հոն, որոնց, յետագային, կը միանան այլ շրջաններէ եկած ընտանիքներ։

Այսպէս շրջանը դարձաւ գեղեցիկ աւան մը՝ իր տուներով, փողոցներով եւ ծառուղիներով։ Շինուեցաւ դպրոց, հիւանդանոց, մանկապարտէզ, բաղնիք են.։

Նկատուեցաւ, որ Արաքսի ջուրը պիտանի չէր առօրեայ գործածութեան համար, որով Արմաշ բերուեցաւ Գառնիի ջուրը, տասնեակ քիլոմեթր հեռաւորութենէ։ Այս ձեւով ապահովուեցաւ նաեւ խմելու ջուրը։

Աւանը այժմ ունի 375 հեկտար խաղողի եւ 125 հեկտար պտղատու այգիներ։ Սկիզբի տարիներուն հոն մշակուած են հացահատիկ, բամպակ եւ ծխախոտ, սակայն հաշիւները ցոյց տուած են, որ ամէնէն շահաբերը շրջանին համար խաղողն ու պտուղն են։ Արմաշ ներկայիս մասնագիտացած է տնտեսութեան այդ ճիւղերուն մէջ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Զինադադարին առաջարկը բանակը փրկելու միակ եւ անակնկալ միջոցն էր։ Այս լուրը առնելուն պէս, Կուտուզով ժեներալ-ադիւտան Վինցէնկերոդը թշնամի բանակը ղրկեց։ Վինցէկերոդ ոչ միայն զինադադարը պիտի ընդունէր, այլ եւ անձնատուր ըլլալու պայմաններու մասին պիտի խօսէր, մինչ այդ Կուտուզով լուր ղրկեց ետ մնացած զօրքին եւ կառքերուն որպէսզի հնարաւոր եղածին չափ աճապարեն եւ ժամ առաջ տեղը հասնին։ Փակրատիոնի քայքայուած եւ ուժասպառ բանակը առանձին պիտի ճակատէր իրմէ բազմապատիկ զօրեղ թշնամիին հետ։

Կուտուզովի ակնկալութիւնները ի դերեւ ելան։ Միւրայի սխալը շատ շուտով մէջտեղ ելաւ։

Պոնափարթ, որ Կոլլապրունէն 25 մղոն հեռու՝ Շէնպրուն կը գտնուէր, Միւրայի հաղորդած զինադադարի եւ անձնատրութեան լուրը առնելուն պէս, հասկցաւ որ ատոնք լոկ խարեբայութիւններ են եւ հետեւեալ նամակը գրեց Միւրային.

Շէնպրուն, 25 Բրիւմէրի 1805 թուի,
առաւօտեան ժամը 8ին

«Իշխան Միւրա,

«Խօսք չեմ գտներ դժգոհութիւնս յայտնելու համար։ Դուք միայն առաջապահ բանակին կը հրամայէք եւ առանց իմ հրամանիս, զինադադար կնքելու իրաւունք չունիք։ Պատերազմի արդիւնքը կորսնցնելու պատճառ կը դառնաք։ Անյապաղ զինադադարը խզեցէք եւ յարձակեցէք թշնամիին վրայ։ Անոր յայտնեցէք որ այդ զինադադարը ստորագրող ժեներալը զուրկ է այդ կարգի իրաւասութենէ եւ Ռուսիոյ կայսրէն զատ ոչ ոք կրնայ ստորագրել։ Իսկ եթէ Ռուսիոյ կայսրը, յիշեալ պայմաններուն համաձայն ըլլայ, ես ալ կը համաձայնիմ։ Սակայն ատոնք խորամանկութիւններ են։ Գացէք ոչընչացուցէք ռուսական բանակը... Մեզի անհրաժեշտ են անոր թնդանօթները ու ռազմապաշարը։ Ռուսական կայսրութեան ժեներալ – ադիւտանը... մէկն է։ Սպան ոչինչ կ'արժէ. անիկա զուրկ է որեւէ իշխանութենէ...

ՆԱՓՈԼԷՈՆ»

Պոնափարթի ադիւտանը, ստանալով այս նամակը, եւ դայն չվստահելով յանձնել զօրավարներէն միոյն, ինք անձամբ, ուղեկցութեամբ գունդ մը հեծելազօրաց, սրարշաւ մեկնեցաւ դէպի ռուսական բանակը, պատրաստ որսը ձեռքէ չփախցնելու համար։

Իսկ Փակրատիոնի 4000նոց բանակը ուրախ զուարթ խարոյկներու շուրջը բոլորուած, հաղուստնին կը չորցնէին, կը տաքնային, կերակուր կը պատրաստէին եւ ոչ ոք գլուխնին գալիքին վրայ կը խորհէր։

ԺԵ.

Անտրէյ իշխանը պնդելով իր խնդրոյն վրայ, Կուտուզովի թոյլտուութեամբ, երեկոյեան ժամը 4ին իշխան Փակրատիոնի քով հասաւ։ Պոնափարթի ադիւտանը դեռ չէր հասեր Միւրայի զօրաբաժնին, եւ կռիւը չէր սկսեր։ Փակրատիոնի զօրաբաժնին մէջ գործի ընդհանուր ընթացքին մասին լուր մը չունէին. հաշտութեան վրայ կը խօսէին, բայց հաւատք չէին ընծայեր։ Պատերազմի մասին կը խօսէին, բայց ատոր ալ չէին հաւատար։ Փակրատիոն, ճանչնալով Կուտուզովի սիրելի եւ վստահելի ադիւտանը մեծ հաճութեամբ ընդունեցաւ զայն եւ ըսաւ որ հաւանօրէն այսօր կամ վաղը կը սկսի կռիւը, եւ իրեն ազատ կամքին՝ թողուց կռուի առեն իր քով գտնուիլ կամ առաջապահ գունդերու գործունէութեան վրայ հսկել, որ նոյնպէս պատասխանատու պաշտօն մըն է։

— Բայց, հաւանական է որ այսօր ընդհարում տեղի չունենայ, ըսաւ Փակրատիոն, կարծես Անտրէյ իշխանը հանդըստացնելու համար։

«Եթէ սա եւս այն սպաներէն մէկն է, որոնց ամբողջ ձգտումը խաչ մը ստանալն է, այդ պարագային առաջապահ գունդերուն մէջն ալ նուէր մը կրնայ ըստանալ. իսկ եթէ ինծ հետ կ'ուզէ ըլլալ, թող այդպէս ըլլայ...։ Եթէ արիասիրտ մարդուն մէկն է, կրնայ օգտակար ըլլալ», մտածեց Փակրատիոն։

Անտրէյ իշխան պատասխան չտալով թոյլտուութիւն խնդրեց իշխանէն երթալ դիրքերը քննել, որպէսզի պէտք եղած պարագային երթալու տեղը գիտնայ։ Հերթապահ սպան, որ ճաշակաւոր հագուած գեղեցիկ անձ մըն էր, ու ցուցամատին վրայ խոշոր ադամանդեայ մատանի մը կը կրէր, Անտրէյ իշխանին առաջնորդ նշանակուեցաւ։

Ամէն կողմ թրջուած եւ մռայլ դէմքով սպաներ ու զինուորներ կ'երեւային, որոնք մերձակայ գիւղերէն փայտ եւ ցանկապատերու մացառներ կը կրէին։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(108 – Շար.)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ Փետր. 27, ժամը 18էն

սկսեալ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի Փետր. 21 կը կատարուի Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց: Կը տօնակատարուի նաեւ Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան հարիւրյիսունամեակը, եւ այս առիթով կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի Կոնդակը:

Հայրապետական մաղթանք, Վազգէն Ա.ի անուան տօնին առիթով: Պատարագի աւարտին՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ Վարդանանց եւ Խրիմեան Հայրիկի հոգիներուն համար:

Հանդիսութեանց կը նախագահէ, պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ հանդիսութեանց: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 9,45, ընթերցում Կոնդակին, քարոզ եւ հայրապետական մաղթանք 11,15, հոգեհանգիստ 11,50:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Երապաքանեան իր ամուսնոյն մահուան 17րդ տարեդարձին առթիւ 30 Փր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Փր. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին կը նուիրէ 30 Փր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·

Խաչիկ Տօբումեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 50, Ց. Էսկիրճեան, Տիկ. Տէր–Գէորգեան, Կ. Աճամեան, Կ. Աւագեան, Մ. Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան 10ական:

Անդրանիկ Գէորգեանի մահուան առթիւ, Տիկին Տէր–Գէորգեան 20, Տիկին Լ. Կարապետեան 10 Փրանք:

×

Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան 50, Տիկին Վ. Դարբինեան 50, Տիկ. Ղազնաճեան–Վարդանեան 20, Տիկին Մ. Մեհլէմէճեան 20, Ղ. Տէրտէրեան 15, Գր. Նաճարեան 20, Տէր եւ Տիկին Արզարեան 20, Տիկ. Մըկրեան, Տիկին Երեմեան, Գ. Պետոյեան, Ս. Մանուկեան, Ք. Արզումանեան, Օր. Խաչատուրեան, Յովհ. Զաքարեան, Տիկին Գալփաքճեան, Տիկին Ազարեան 10ական Փրանք:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon
Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Կը ներկայացնէ խումբ Ապուի
ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը
Կը մասնակցին Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Ն. Պշտիկեան, Բ. Հայէչեան, Ա. Պետրոսեան եւ Ս. Մոստիչեան
Տախճերու մասնակցութիւն 15 Փր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Շիրինեան 20 Փր. կը նուիրեն Հայ Կարմիր Խաչին այրի Տիկին Շահնար Նիկողոսեանի (Կրընոպլը) մահուան տխուր առիթով:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յարութիւն Պօյաճեան (Վալանսէն) վիրաբուժական գործողութենէ իր ապաքինման առթիւ 20ական Փր. կը նուիրէ Վալանսի Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, Ահարոնեան ակումբին, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Նոր Սերունդի խումբին եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ
Կանուխէն ապահովել սեղանները
Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon
RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA
Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԽՄՇԱՆ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Ճաշագին՝ 20 Փր.

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կը տօնուի Վալանսի մէջ Վարդանանցի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Հինգշաբթի 18 Փետր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին Ն. Հիւսիսեան սրահը:

Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օգտակարութեան կայանի նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Պր. Ժիրայր Յովակիմեան (Նիս), Արշակ Պէկեան (Քոլոմպ), Օր. Հ. Թորոսեան 40ական, Պր. Վահրամ Գըրմըզեան, Ստեփան Պօղոսեան, Օր. Փերուզ Սարայլեան, Հանրի Գույումճեան (Լիվրի Կարկան), Տիկին Սիլվա Մաշինգա 30ական, Տոքթ. Արզարեան, Համբար Թագւորեան (Անկէն), Տիկին Սոնա Պիպէրեան, Սարգիս Պէնկլեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Տիարեան, Արամ Գարակիւզէլեան (Սթէն), Տիկին Քլօտ Եղիայեան (Աոլ), Պերճ Գըլըճեան (Շարփինյի), Տիկ. Ս. Զարֆճեան, Պր. Քէօսէեան (Մոնմորանսի), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Թուրեան, Քէօսէեան (Սեւրան), Տիկին Անտրէ Սաաթճեան (Պուա Քոլոմպ), Պր. Ասատուրեան (Քլամար), Օր. Էֆրազ Տօղրամաճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սէտէֆ, Ստեփան Պառաւեան (Առնուվիլ), Արժ. Տէր Վարդան Քհնյ. Ժամկոչեան (Նիս), Աբէլ Համբարձումեան, Տիկին Վ. Ալթունեան (Լիվրի Կարկան), Յակոբ Էրքիլէթեան, Օր. Սիրարփի Սինանեան, Ա. Գասպարճեան, Տիկին Աշտեմիս Սինան 10ական Փրանք:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրալի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի: Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է.

Յակ. Սահակեան եւ Յովհ. Ժամկոչեան 500ական Փր., Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեան Վարդան 300, Տէր եւ Տիկին Սահակ Աթանեան եւ Պր. Ծողոյեան 200ական, Տէր եւ Տիկին Տէր–Սահակեան 150, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Օսկիան Սառոյեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Մելոյեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Հեքիմեան 60, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ Պր. Նազարեան 50ական, Խաչատուրեան, Ազատեան, Տէր եւ Տիկին Գառաճեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան 20ական Փրանք:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14ին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըռնջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ԽԸՏՐՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐՐԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 16 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12041

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.041

ՄԵՐ ՑԱՒԵՐԷՆ ՈՒ ՀՈԳԵՐԷՆ

Մեր ցաւերուն ու հոգերուն մէջ առաջին կարգի վրայ կուգայ անտարբերութիւնը, հիւանդութիւն մը որ վիթամիններով չի դարմանուիր: Կրնանք ըսել՝ բոլոր դեղատոմսերը անզօր են այս հիւանդութեան դէմ:

Երբ ոգին ժանգ կապէ մեր մէջ, յայնժամ զգալի, գրեթէ շօշափելի կը դառնայ անտարբերութեան ներկայութիւնը: Ուրիշ խօսքով՝ երբ անտարբերութեան մանրէն մտնէ մեր մէջ, կը նշանակէ, որ ոգին արդէն սկսած է ժանգ կապել: Երկու պարագային ալ մենք հարկատու ենք մեր խառնուածքին եւ դարաշրջանի ճրնշումին:

Այո՛, դարաշրջանն է մեր վրայ իշխողը մանաւանդ եւ ոչ թէ մենք՝ դարաշրջանին վրայ: Դարձեալ, մենք հաւատարիմ հպատակներն ենք մեր խառնուածքին, որ տէր է եւ ո՛չ թէ ծառայ:

Արդ՝ դարաշրջանը եւ մեր ներքին միջօրէականը զիրար կը լրացնեն եւ իրարմով կանգուն են: Ատեն մը, ուրիշ դարաշրջանի մը մէջ, անտարբերութիւնը անքաւելի մեղք կը համարուէր: Մարդիկ կարեկցութիւն ունէին իրարու հանդէպ. մէկուն դժբախտութիւնը չափով մը նաեւ միւսին դժբախտութիւնն էր, ինչպէս աջ կողմի հարեւանին բարօրութեան մասնակից ու բաժնեկից էր ձախ կողմի հարեւանը:

Հիմա այս զուգահեռականը ջնջուած-վերցած է: Կը համարձակինք ըսել, թէ երկու հաւասարներու — կամ անհաւասարներու — մէջ առաջինին դժբախտութիւնը երկրորդին բարօրութիւնը կը համարուի: Կարեկցութիւնը հարեւանէ հարեւան, բարեկամէ բարեկամ ծանօթէ ծանօթ, իր տեղը տուած է անկարեկիր անտարբերութեան:

Ասիկա այսպէս է անհատական կեանքի մէջ, այսպէս է նաեւ հանրային, ազգային եւ միջազգային կեանքի մէջ: Միակ զսպանակը, որ շարժման մէջ կը դնէ մեր ջիղերն ու զգայնաչափը, սեփական շահն է, սեփական բարօրութիւնն է, սեփական երջանկութիւնն է: Մինչեւ իսկ կարելի է ըսել, թէ մենք հիմա վարժուած ենք մեր երջանկութիւնը փնտռել ուրիշ դըժբախտութեան մէջ, մեր յաջողութիւնը՝ ուրիշներու ձախողութեան մէջ:

«Ի՞նչ ընենք, աշխարհի օրէնքը այս է», — կրնար ըսել քարոզիչը կամ բարոյախօսը:

Անտարբերութիւնը աւեր կը գործէ ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ: Ցորչափ վտանգուած չեն մեր շահերը, ուրիշին վնասը մեզ չի շահագրգռեր:

Ո՛չ միայն չի շահագրգռեր, այլեւ մինչեւ իսկ թաքուն, հաճոյ սփոփել ու ուրախութիւն կը պատճառէ մեզի: Ասիկա չի բացատրուիր, կը զգացուի միայն:

Ինչո՞ւ այսպէս է. — որովհետեւ անտարբերութեան մանրէն եկած տեղաւորուած է մեր ողնածուծին մէջ. որովհետեւ մեր ոգին ժանգոտած է:

Մենք անձնապէս վկայ ենք անտարբերութեան, անփութութեան, բծախնդրութեան պակասի ամէնէն խօսուն տեսակներուն: Գիտենք, թէ այս հիւանդութենէն վարակուողները կը կազմեն ինննուն առ հարիւրը մեր գործաւորներուն, պաշտօնեաներուն, ղրողներուն, հրապարակագիրներուն եւ իշխանութեանց: Նոր բան սորվիլը, սորվածին վրայ նոր բան մը աւելցնելը թիապարտութիւն է այս մարդոց համար: «Գիտցածս կը բաւէ, չատ իսկ է», կ'ըսեն եւ հետամուտ չեն այլեւս անդին անցնելու:

Այերն վրայ յամեցողները աղանդ են հիմա...

Հոն, ուր սեփական շահը կը միջամտէ, անտարբերութիւնը կը դառնայ չարժում, նոյնիսկ յարձակողական շարժում եւ կը վերածուի գործուն ազդակի: Մնացած բոլոր պարագաներուն՝ մեր անտարբերութիւնը կը հասնի անզգայութեան աստիճանին: Երեւան կուգայ Ֆրանսացիներուն ընտանի «Ժը մ'ան ֆիշիզմ»ը: Կրակը ո՛ւր կ'ուզէ իյնայ, գով կ'ուզէ այրէ, միայն թէ մեր մազ-մօրուքէն թել մը չայրէ...:

Սակայն պիտի խոստովանինք, անտարբերութիւն մը կայ, որ քաջութիւն է, մինչեւ իսկ հերոսութիւն է: Կայ նաեւ անտարբերութեան ուրիշ տեսակ մը, որ թուլութիւն է, մինչեւ իսկ վատութիւն է:

Վիլհելմ Թել առանց բարեւելու անցաւ Կեսլէրի գլխարկին առջեւէն, որուն ամէն քաղաքացի պարտաւոր էր իր յարգալիր մեծարանքը ընծայել: Ասիկա անտարբերութեան այն տեսակն է, զոր քաջութիւն, մինչեւ իսկ հերոսութիւն անուանեցինք:

Մեր հայդուկները, որոնք ժամը երեքին ուտելիք չունէին եւ պատրաստ էին ժամը չորսին մեռնելու, նոյնպէս անտարբեր էին մահուան հանդէպ, որ ամէն օր, ամէն ժամ կախուած էր իրենց գլուխներուն վերեւ: Պէտք կա՞յ յիշեցնելու, թէ անտարբերութեան այս զգացումը քիչ մը աւելի էր, քան պարզ քաջութիւնը, քան կիրակնօրեայ հերոսութիւնը:

Ստալինի կենսագիրներէն մէկը (գերմանացի) կը վկայէ, թէ այս ահարկու մենատէրին նկարագրի ամէնէն ցայտուն, ամէնէն տիրական գիծն էր անտարբերութիւնը, որ, կը հասկցուի անշուշտ ո՛չ արաւելութիւն էր, ո՛չ առաքինութիւն, ո՛չ քաջութիւն, ոչ ալ մանաւանդ հերոսութիւն: Ստալինի հոգը չէր, որ միլիոնաւոր մարդիկ կը տառապին, կը բանտարկուին, կ'աքսորուին կամ պարզապէս կը սրածուին: Կամ թէ երկու հարիւր այսքան միլիոննոց ռուս ժողովուրդը դըժբախտ է եւ չունի նոյնիսկ կեանքի ապահովութեան նուազագոյն երաշխիքը:

Ստալինի անտարբերութիւնը թուլութիւն չէր, աւելի բան մըն էր, վատութի՛ւն էր, որուն զոհ գացին երեսուն միլիոն անմեղ մարդ-արարածներ:

Մեր, այսպէս կոչուած՝ չարքայիննեբուս անտարբերութիւնը հաւանաբար թուլութիւն է, «Ժը մ'ան ֆիշիզմ» է, բայց վատութիւն չէ:

Դեռ այս աստիճանին հասած ենք...

×

Անտարբերութեան քոյրը կամ մօրաքոյրն է անփութութիւնը, նոյնպէս անբուժելի հիւանդութիւն մը, թերեւս նոյնիսկ եօթը մահացու մեղքերուն մէջ ամէնէն մահացուն:

Այս հիւանդութիւնը եւս ժառանգած ենք մեր դարաշրջանէն: Քանի որ, — կ'ըսենք կամ կը մտածենք, — մենք բացառութիւն չենք անփոյթներու թագաւորութեան մէջ, ի՞նչ պէտք ունինք մեր անփութութիւնը փութաջանութեան վերածելու:

Հիւանդութիւնը քրոնիկ կը դառնայ, եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին զայն դարմանելու: Եւ աւելորդ է ըսել, թէ մենք գրեթէ չենք իսկ մտածեր դարմանումի մասին: Որովհետեւ ո՛չ գլխու ցաւ կը զգանք, ո՛չ ստամոքսի, ո՛չ երիկամունքի:

Բծախնդրութեան պակասը, բարեխըղճութեան կատարեալ կամ մասնակի բացակայութիւնը մեր մէջ ստեղծած են հոգեվիճակ մը, զոր կարելի է սեղմել-ամփոփել սա քանի մը բառերուն մէջ.

— Ասանկ ալ կ'ըլլայ, անանկ ալ: Կամ՝ հատ ու բարակ մէկ դին է, վա՛յ բարակ մանողին:

Տեսակ մը իմ ալ այս է ահաւասիկ, Ֆրանսացիներուն «Ժը մ'ան ֆիշիզմ»ը մօտէն կամ հեռուէն յիշեցնող բան մը:

Գրեթէ մեր բոլոր թերութիւնները կեանքի, գործի, արուեստի կամ գրականութեան մէջ, կը բխին այս իմէն, հարկատու են անփութութիւն կոչուած հիւանդութեան, որ ոչ նուազ մահացու է, որքան միւսը՝ անտարբերութիւնը:

Սակայն, եթէ անտարբերութիւնը ար-դարացում մը ունի որոշ պարագաներու եւ որոշ պայմաններու մէջ, անփութութիւնը այդ արդարացումն ալ չունի: Երբե՛ք, որեւէ պարագայի՝ առաքինութիւն չէ, քաջութիւն չէ, հերոսութիւն բնաւ չէ: Ընդհակառակն, գլխագիր թերութիւն մըն է, գրեթէ մեղք մը: Ու այդ մեղքով մեղաւորները արքայութիւն չեն երթար...

Կը պատահի, որ մեր անփութութիւնը ուղղակի գծով չվնասէ մեզի, բայց անկասկած կը վնասէ ուրիշի մը կամ ուրիշներու: Տեղ մը բան մը կը կոտրի մեր անփութութեան պատճառով: Գործերը մեր ուզածին պէս չեն ընթանար, ընդհակառակն՝ մեր չուզածին պէս կ'ընթանան: Տուժողը մենք ըլլանք թէ ուրիշ մը, միեւնոյնն է, հաշուեցոյցին վրայ կ'արձանագրուի «կորուստ»ի բաժինին մէջ:

Այս հիւանդութեան դէմ ալ — ինչպէս միւսին — անզօր են դեղատոմսերը: Եթէ խառնուածքով, նկարագրով կամ ծնունդով անփոյթ ենք, դաստիարակութիւնը չուղղեր մեզ կամ շատ քիչ կ'ուղղէ: Ուղղուածը բան մը չէ չուղղուածին բաղդատմամբ:

Միակ բառի մը վրայ քրտնող մեր գրագէտները հիմա «անցեալ» են: Պարզ թուական մը, անուն մը կամ եղելութիւն մը ճշդելու համար, օրը իրիկուն ընող մեր հրապարակագիրները ատեն մը կային էին, հիմա բացառութիւն իսկ չեն:

Եւ պիտի ըսենք, որ հայ լեզուն նահատակողները, բայէն առաջ կամ տէր բայէն ետք ստորակէտ դնող... հայրադէտները մենք ենք, խմբագիր կոչուած հոսհոսներս:

Ինչո՞ւ գրեցինք այս երեմիականը, որ կիրակնօրեայ քարոզի բնոյթ ստացաւ ակամայ:

Գրեցինք մեր հանրային — մա՛նաւանդ հանրային — կեանքի մէկ խոցը հաստատելու, բայց ոչ մեկնաբանելու համար:

Եթէ կրցանք տեսանելի, գոնէ զգալի դարձնել խոցը, ատիկա պիտի ըլլայ արդարացումը մեր քարոզին...:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԵՏԵՒԱՆՔ՝ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԸ ՊԻՏԻ ՍՂԷ

Թեհրանի մէջ, Կիրակի օր, լուծուեցաւ քարիւղի հարցը, որ, ինչպէս ծանօթ է, կրնար վառելանիւթի դժուարութիւն ստեղծել յատկապէս Եւրոպայի, Ճափոնի եւ կարգ մը այլ երկիրներու համար, եթէ երբեք անմիջական կարգադրութիւն մը չգտնուէր:

Համաձայնութիւնը կնքուեցաւ վերջին պահուն քարիւղի ընկերութիւններուն եւ Պարսից ծոցի քարիւղ արտադրող երկիրներուն միջեւ, այսինքն՝ Պարսկաստան, Սէուտական Արաբիա, Քուէյթ, Իրաք եւ արար իշխանապետութիւններ:

Դեկտեմբերին Քարաքասի (Վենեզուելա) մէջ էր, որ քարիւղ արտադրող երկիրներու մարմինը վերջնագիր մը ներկայացուց քարիւղի ընկերութիւններուն՝ պահանջելով վառելանիւթի գինին յաւելումը, ինչպէս նաեւ շահաբաժնի մէկ մասին օգտագործումը քարիւղ արտադրող երկիրներու տնտեսութիւնը զարգացնելու համար եւայլն: Ընկերութիւնները, իրենց կարգին, պահանջեցին ընդհանուր համաձայնագիրի մը կնքումը բոլոր երկիրներու հետ միասնաբար: Աւելին՝ հինգ տարուան երաշխաւորութիւն համաձայնագրի կէտերու յարգման ուղղութեամբ:

Երկար բանակցութիւններէ եւ քանի մը վերջնագիրներէ ետքն է, որ կարելի եղաւ ընդհանուր համաձայնութիւն մը գոյացնել Թեհրանի մէջ: Շնորհիւ քարիւղի արտադրութեան գինի յաւելման, Պարսից ծոցի երկիրները մօտաւորապէս մէկ միլիառ 200 միլիոն տոլար յաւելեալ գումար պիտի ստանան տարեկան: Այսպէս՝ անմիջական կերպով 35 սէնթի յաւելում կը կրէ քարիւղի տակառը, իսկ յաջորդաբար ամէն տարի, մինչեւ 1975, 2,5 առ հարիւրի յաւելում մը քարիւղի արտադրութեան գինին վրայ, որու վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ տակառ գլուխ 5 սէնթի յաւելեալ գումար մը իւրաքանչիւր տարի: Այս ձեւով, երեք միլիառ տոլար յաւելեալ շահ մը կ'ապահովեն քարիւղ արտադրող երկիրները մինչեւ 1975:

Միւս կողմէ, ընկերութիւնները հինգ տարուան ապահովութիւն ստացած են: Այլ խօսքով նոր պահանջներ պիտի չըրատանան մինչեւ 1975: Այս վերջինները պարտաւոր չեն նաեւ իրենց շահաբաժնէն գումար մը յատկացնելու քարիւղի երկիրներու տնտեսութեան զարգացման նըպաստելու համար:

Թեհրանի համաձայնութիւնը մերժեցին ընդունիլ Լիբիա եւ Ալժերիա: Առաջինը, նոյնիսկ, նախաձեռնարկ կ'ըլլայ նոր խորհրդաժողովի մը, որուն պիտի մասնակցին Միջերկրականեան քարիւղ արտադրող երկիրները, ինչպէս նաեւ Իրաք, Սէուտական Արաբիա:

Լիբիոյ համար Թեհրանի մէջ սահմանուած քարիւղի գինը «նոյնիսկ նուազագոյն»ը չէ իր պահանջին: Միւս կողմէ անհրաժեշտ կը գտնէ, որ արտահանուած իւրաքանչիւր տակառ քարիւղին համար ընկերութիւնները գտնեն անոր համապատասխան նոր արտադրութիւնը:

Ալժերիա եւս դժգոհ է Թեհրանի համաձայնագրէն:

Ցամենայն դէպս, արդէն իսկ կը խօսուի վառելանիւթի գիներու նոր յաւելումներու մասին, Ֆրանսայի մէջ: Հաւանաբար 2-3 սանթիմ յաւելում կրէ լիթրը եւ 10 առ հարիւրի յաւելում մըն ալ ջեռուցումի փիւէլը:

× Թեհրանի համաձայնագիրը կը նըպաստէ Ֆրանսայի, Ալժերիոյ հետ իր ունեցած բանակցութեանց համար: Արդարեւ Ֆրանսա ալ (Ֆրանսէս տէ Փեթրոլ) ստորագրած ըլլալով Թեհրանի համաձայնագիրը, կրնայ ուրիշ տեղէ քարիւղ ճարել եւ տեղի չտալ Ալժերիոյ սպառնալիքներուն:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ աշխատող թուրք բանուորները 1970ին 265 միլիոն տոլար մուտք ապահոված են Թուրքիոյ, ինչ որ բոլոր մրցանիշները կը կոտրէ: Այս գումարը աւելի է քան ինչ որ Թուրքիա կը վճարէ տարեկան իր արտաքին պարտքերուն հաշւոյն եւ որ բստ տարիներուն 150էն 180 միլիոն տոլար է: 1971ի համար նախատեսուած է 300 միլիոն տոլար մուտք: Միայն Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ կ'աշխատին 500 հազար թուրք բանուորներ այսինքն «արտածուած» աշխատաւորներու թիւին 80 առ հարիւրը:

ԿԱՊԻԿ ՁԳԱՌՆԱՆՔ...

Ա.

(«ՅՕՆՔ ՇԻՆԱԾ ԱՏԵՆ
ԱՉՔ ՀԱՆՈՂ»ՆԵՐԷՆ...)

Հալէպահայ ծանօթ ակնաբոյժ մը՝ Րոպըրթ Ճեպէճեան, Միջին Արեւելքի մէջ իր արդար վարկով ու բժշկապետի համբաւով յայտնի Բժ. Ասատուր-Արամ Ալթունեանի նուիրուած մենագրութիւն մը պատրաստած ու հրատարակած է զայն, Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Հալէպի «Մատենագիտական Յանձնախումբ»ին միջոցաւ:

Փոքրածաւալ 130 էջերէ բաղկացած պատկերազարդ գրքոյկ մը, զոր կարդացինք հաճոյքով, հակառակ բարբարոսատիպ հայերէնին...

Հանրյքո՛վ՝ որովհետեւ բժշկապետ Ալթունեան բացառիկ անհատականութեան տէր գիտութեան մարդ մը եւ բարոյական ցայտուն արժանիքներով յարգանք պարտադրող անձնաւորութիւն մըն է եղած միանգամայն:

Բժշկական իր ասպարէզին մէջ թէ մարդկային իր գիծերով՝ Ալթունեան այն «սակաւ ընտրեալ»ներէն էր, որ մարդասիրութեան զգացումը դաւանանքի էր վերածած իրեն համար. կոչումի եւ ծառայութեան:

Հալէպի հայկական միջավայրէն մինչեւ Արաբական Աշխարհի հեռաւոր անկիւնները, ամբողջ յիսուն տարի (1899-1950), իր անունն ու գործը առարկայ մնացին անվերապահ յարգանքի, սիրոյ եւ համաժողովրդային երախտագիտութեան: Իշխանական ապարանքներէ մինչեւ յետին խրճիթ, իր փրկարար ներկայութիւնը, ինչպէս իր անձնական տիպար հիւանդանոցը՝ եղան ապաւէն դժբախտներու, անկար հիւանդներու, արդիական առումով գիտական խնամքի կարօտ հազարաւոր բազմազգի մարդոց, որոնք «Ալթունեան» անունը կը նկատէին կախարդական ուժի ու մարդկային արժանաւորութեան նշանակ մը:

Մենագրութեան հեղինակը, ակնաբոյժ Բժ. Ճեպէճեան բնորոշիչ հաստատում մը կ'ընէ, երբ կ'ընդգծէ իր «ներածական»ին մէջ՝ թէ «թէպէտ գիտական ու թեքնիք մտորումներով սերտօրէն կապուած էր ան (Բժ. Ալթունեան) Արեւմուտքի հետ, սակայն իր ներշնչումով մնաց Հայ. վառ պահեց իր հետաքրքրութիւնը սեփական իր ժողովուրդին հանդէպ: Համաշխարհային Ա. պատերազմի աղիտալի դէպքերուն, իր դստեր՝ Նորայի միջոցաւ, մեծ դեր կատարեց հայ որբերու հոգատարութիւնը կարելի դարձնելու գործին մէջ»: (էջ 7):

Սերաստացի այս ազնուական Հայը, իր նուիրումով եւ նախաձեռնութեան ոգիով շատ աւելին արժանի է, ու կասկած չունինք՝ թէ հայ բժշկութեան ժամանակակից տարեգրութեանց մէջ Ասատուր Ալթունեան եւ «Հալէպի Ալթունեան Հիւանդանոց»ը պիտի յիշատակուին իրենց գիտական թէ հանրային առաքելութեան համապատասխան վարկով եւ գնահատումով:

Ակնաբոյժ Բժ. Րոպըրթ Ճեպէճեանի այս առաջին փորձը կ'ողջունենք, հետեւաբար, անվերապահ գոհունակութեամբ ու յարգանքով:

Եւ սակայն...

Մեր ամէնէն անխառն հրճուանքներն իսկ թոյնի կը վերածուին, երբ մարդիկ, յանուն չես գիտեր ի՛նչ բանի վկայութեան, իրենց քիթը կը խօթեն հարցերու կամ խնդիրներու մէջ՝ որոնց տարրական ճանաչումն իսկ չունին:

Շատերո՛ւ օրինակով, նաե՛ւ Բժ. Րոպըրթ Ճեպէճեան անպատեհութիւն գտած չէ... ակնաբուժական իր մասնագիտութիւնը չփոթելու հայերէնագիտական մարզանքներու հետ, Բժ. Ալթունեանի նուիրուած իր մենագրութեան մէջ կամայական փոփոխութիւններ կատարելով հայերէնի ուղղագրական ձեւերուն մէջ, յանո՛ւն... «ընդհանրացումներու», որոնք, ճշդենք անմիջապէս, ուրիշ բան չեն, բայց եթէ այսպէ՛ս կոչուած «հայաստանեան» ծաղրանկարային գրելաձեւի կապկումը, — բաղաձայնային «ու»երու եւ «ւ»երու տեղ «վ»ի գործածութեամբ, մականուանային «եան» մասնիկներու «յան»ի վերածումով, ու կարգ մը օտար բառերու ռուսատիպ հնչումներու նուիրագործումով:

Իր այս քայլը բացատրելու համար ընթերցողին, ակնաբոյժը դիտել կուտայ գրքոյկի առաջին իսկ էջին վրայ.

— «Ընթերցողին համար գուցէ անակնկալ մը պիտի ըլլայ արեւմտահայերէն եւ դասական ուղղագրութիւնով գրված այս գրքոյկին մէջ՝ տեղ-տեղ հանդիպիլ բառերու, որոնք գրված են նոր ուղղագրութիւնով: Արդարեվ, եղածը դիտումնավոր է. սկզբունք ընդունած ենք գիտական տերմիններուն եւ յատուկ անուններուն համար որդեգրել բարեփոխեալ ուղղագրութիւնը, խուսափելու համար լեզվական նոր եւ անտեղի երկփեղկումներէ: Բաց աստի, քիչ բացառութիւններով, ընդհանրացուցած ենք «վ»ի գործածութիւնը «ու»ի եւ «ւ»ի փոխարէն»...

Կ'ուզենք ճշդել անմիջապէս, թէ յարգելի բժիշկը մեծ թիւրիմացութեան մը մէջ է, եթէ կը կարծէ որ յատուկ անուններու եւ օտար բառերու համար իր գործադրած տառադարձական օրէնքը... «բարեփոխեա՛լ ուղղագրութեան» (այսինքն՝ համայնավարներու լեզուական բռնաբարումին) հետ մուտք է գործած հայերէնի մէջ:

Դարերու անցեալ ունեցող, դասական ձեւն է ատիկա, որմէ չեղած է այսօր Արեւմտահայութիւնը միայն՝ որովհետեւ կորսնցուցած է հայ տառերու հնչական-արտասանական հարազատութիւնը...:

Բայց սակա տարբե՛ր պատմութիւն է:

Ոչ ոք կրնայ մեղադրել ակնաբոյժ Պ. Ճեպէճեանը, որ անգլերէն կամ ֆրանսերէն «Րոպըրթ»ն ու «Ռոպէր»ը դասականօրէն ուղիղ տառադարձէ, եւ գրէ Ռոբերտ, իսկ թրքերէն «Ճեպէճեան»ը՝ Ջեբեջեան:

Արդարեւ, կը տեսնենք ամբողջ գրքոյկին մէջ՝ որ «Անթէպը» վերածուած է Անտեբի, «Ահմէտ»ը՝ Ահմեդի, «փրոֆեսէօր»ը՝ պրոֆեսորի, «քուրս»ը՝ կուրսի, «քարիէռ»ը (ասպարէզ)՝ կարիերայի, եւայլն: Այս պարագային ալ, սակայն, տառադարձական օրէնքը յարգած ըլլալով հանդերձ, մեր բժիշկը հայրենասիրակա՛ն պարտականութիւն նկատած է հնչականօրէն ռուսերէնին հետեւիլ ու մերժե՛լ... արեւմտական – կայսերապաշտական – «կապիտալիստական» հնչումները:

Արեւելահայերը մինչեւ այսօր հաւատարիմ կը մնան դասական տառադարձութեան, եւ — ինչ որ հիմնականն է — հայերէնի տառերը իրենց հարազատ հնչիւնով կ'արտաբերեն: Ըսելիք պիտի չունենանք հետեւաբար ցոյց տրուած պահպանողականութեան համար, պայմանաւ որ բժիշկ Ռոբերտ Ջեբեջեանէն սկսեալ ամէն ոք... Ջեփէչեան չկարդա՛յ իր անունը:

Զարմանալին այն է միայն, այս բոլորէն վերջ, որ Հալէպահայ ծանօթ ակնաբոյժը չէ յարգած ի՛ր իսկ «որդեգրած» սկզբունքը եւ «Ալթունեան» մականունի «եան» մասնիկը պծելով ու... «յան»ի վերածելով հանդերձ՝ տառադարձած չէ «թ»ն: Չէ՛ գրած Ալտունեան (ինչ որ ուղիղ ձեւն է, ըստ տառադարձական օրէնքի), այլ գրած է «Ալթունյան» ինչ որ հերքո՛ւմն իսկ է իր ուխտին...

Բայց մենք աւելի հրահանգիչ դասե՛ր ունինք քաղելիք՝ բժիշկ Ռոբերտ Ջեբեջեանի լեզուական «բոստան»էն...:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՄԱՌԻ-ՆՈՒԱՐԴ

ԽՄԲ.— Արեւմտահայ թատրոնի պատմութեան եւ դէմքերու ներկայացման մէջ մեծ երախտիք ունի Շարասան (Սարգիս Թիւթիւնճեան), որուն «Թրքահայ բեմն ու իր գործիչները» հատորը նկատուեցաւ բացառիկ արժէք եւ շահեկանութիւն ներկայացնող աշխատութիւն մը, արժանանալով միաժամանակ Իզմիրլեան մրցանակի 1907ին:

Ստորեւ Շարասանի մէկ մենագրութիւնը, որ լոյս տեսած է Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ի 1908ի հատորին մէջ:

Մարի – Նուարդ ծնած է 1853ին, Կ. Պոլիս, Բերա: Շատ փոքր հասակին մէջ իր հայրը կորսնցնելու դժբախտութիւնն ունեցաւ, եւ մանկութիւնը կատարեալ զրկանքի ու թշուառութեան մէջ անցաւ: Անշուշտ, այսպիսի ցաւագին պայմաններու տակ, դժուարին էր լուրջ դաստիարակութիւն մը տալ իրեն. դատապարտելի անտարբերութիւն մը չենք կրնար վերագրել երբեք, այրուստի հոգովը ծանրաբեռնուած իր մօր, և ըսել թէ Մարիի մտային զարգացման գործով չէ ուզած զբաղիլ: Որքան ալ իր ընտանիքին հացը ճարելու հարկին տակ առաջնորդուեցաւ բեմ, սակայն քիչ ետքը, հարկ է խոստովանիլ, թէ այդ կեանքն իրեն համար պէտք մը դարձաւ. այնքան սիրեց զայն, այնքան խանդավառուեցաւ անոր յուզումներովն ու վայելքներովը: Քիչեր եղած են այնպէս սիրահար ու անձնուրաց բեմին տախտակներուն համար, ինչպէս եղաւ Մարի-Նուարդ: Արեւելեան Թատրոնն, որ 1868էն ետք Ալքազար անունը ստացաւ եւ լարախաղացներու տրամադրութեան տակ դրուեցաւ, 1873ին դադրեցաւ թատերական ներկայացումներու յատկացուելով Պետրոս Մաղաքեանի յանձնուեցաւ: Այս թուականին կը սկսի Մարի – Նուարդի բեմական գործունէութիւնը, թէեւ նոյն տարուոյն ձմեռուան առաջին խիստ փայլուն ներկայացումներու շարքէն ետք՝ այդ կազմակերպութիւնը երկար կեանք չունեցաւ: Վարպետ դերուսոյցին՝ Մաղաքեանի ձեռքին տակ Մարի – Նուար բեմական արուեստին ամենանուրբ պահանջներն իսկ սորվեցաւ, եւ անդուլ աշխատութեամբ նուիրագործեց իր ուսուցիչին ջանքերն ու ակնկալութիւնները: Յաջորդ տարին զինքը կը գտնենք Վարդովեանի վարչութեան տակ: Հոս, առաջին քայլերուն իսկ յայտնուեցաւ իր թրաժէտիէնի անստգիւտ կարողութիւնները: Իր քանի մը ընկերուհիները՝ մասնաւորապէս Երանուհի Գարագաշեան՝ սկսան վախ մը զգալ այս նորածիլ տաղանդին յայտնութենէն, այնպէս որ նախանձով լեցուն խուլ հակառակութիւն մը ինկաւ մէջերնին, եւ օր մը այնքան մեծցաւ այդ նախանձն որ բացէ ի բաց դերասանապետ Թովմաս Ֆասուլաճեանէն պահանջեցին, որ Մարի-Նուարդ գլխաւոր դերերու մէջ չերեւայ: Ֆասուլաճեան՝ խիստ հոգեբան մարդ եւ տեղեակ կնոջական սրտի տկարութեանց, չափազանց վարպետ եւ շրջահայեաց կերպով մը Մարի-Նուարդը մօտեցուց իր հակառակորդուհիներուն, եւ անոր ազնիւ ու բարի սիրտը ճանչցուց անոնց: Այս մերձեցումը՝ թէեւ ուշ, սակայն շատ անկեղծ ու կատարեալ եղաւ, որովհետեւ ալ անկէց վերջ Մարի-Նուարդ ամբողջ խումբին սիրելին ու յարգելին դարձաւ, որքան իր արուեստագէտի ճշմարիտ արժէքին, նոյնքան ալ իր խոնարհ, անյիշաչար եւ պարկեշտ բնաւորութեան համար: Զարմանալի քաջութեամբ եւ ազնուութեամբ տարած է իրեն համար բոլոր հեդնանքներն ու քաշքշուքներն ու կամքի հիանալի կորովով մը հետեւած է իր գործին, առանց դոյզն տկարութեան եւ յուսահատութեան: Այս կորովը Մարի – Նուարի նկարագրին ամէնէն յատկանշական գիծերէն մին կը կազմէ: Մինչեւ 1878ի վերջերը մնացած է Վարդովեանի թատերախումբին մէջ, ստանձնելով՝ մանաւանդ վերջին տարիներուն, առաջնակարգ դերեր. յիշենք հետեւեալները, Էֆրոզինէ (Որկրամոլութեան Նպատակաւ Ասողաղէտ), Գլոթիլտ (Կճէպորդ), Փոլին (Տիկին Սանդրոփէղ), Էսթինի գուքսին աղջիկը՝ Մարի (Կարմիր բիծը), Գլեմանս (Մաքտովէլ), Մարքիզուհի Անիէզլէ (Մէր առանց համարման), Մինա տը Ռանցպերկ (Ծերունի տասնապետը), Լէոնի Փերօ (Կարծեցեալ հոմանուհի), Պառոնուհի Էյքպուրկ (Մալթայի ծովասպատկք), Ռաքել (Հրէուհի), Իւլէ կոնտա եւայլն: 1875էն սկսեալ յաջորդաբար բեմական ճամբորդութիւններ ունեցած է Անդրիանապոլիս, Սելանիկ, Մերսին եւ Ատանա: Ատանայի համար Չափրաստ, որ խումբին կազմակերպիչն էր, Մարի – Նուարդի 16 օսմ. ոսկի ամսական կը վճարէր: Վերադարձին, արուեստագէտներու ընտրելագոյն խումբով մը ներկայացաւ Օրթագիւղի բեմին վրայ: 1881ին Մնակեանի, Հրաչեայի եւ քանի մը ուրիշներու հետ մեկնեցաւ Կովկաս, ուր Թիֆլիսի բեմին վրայ արդարացուց իր համբաւն ու անունը:

Կովկասէն դառնալէն ետքը մինչեւ իր մահը մնաց Մնակեանի թատերախումբին մէջ, որուն գլխաւոր դերասանուհին եղաւ, բոլորովին սահմանուած մեծ դերերու: Մնակեան, որուն դերուսուցչութիւնը անքննադատելի կը համարինք, անթերի արուեստագիտուհի մը ըրաւ Մա-

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտի պատշաճ դատեր էր մէկ կողմ քաշուիլ, որպէսզի երիտասարդները կարենան ազատօրէն վայելել իրենց վերջին վայրկեանները, նոյնիսկ թոյլ տուած էր, որ թեւ թեւի հեռանան կայարանի քարափին վրայ, հեռու հետաքրքիր ու պրպտող ակնարկներէն:

Եւ երկու նշանածները փութացեր էին օգուտ քաղել հայրական այս թոյլտուութենէն:

Բայց վերջապէս հնչեր էր մեկնումի սուլումը, ճամբորդները կը վազէին վակոններէն ներս մտնելու համար եւ Լեւոն վերջին անգամ մըն ալ համբուրելով Ռոզիկի այտերը, ցատկեր էր իր վակոնը:

Շոգեկառքը վերջին սուլում մըն ալ արձակելով, կամաց կամաց ճամբայ ելած էր:

— Ցտեսութիւն, Ռոզիկ:

— Ցտեսութիւն, Լեւոն:

Եւ աղջիկը իր արցունքները կը սրբէր, մինչ երիտասարդը, յուզուած, բայց ժպտերես՝ ձեռքով համբոյրներ կը ղըրկէր:

Վայրկեան մը ետքը կառախումբը անհետ եղեր էր, մինչ Ռոզիկ մտածկոտ՝ աչքը յառած կը մնար երկաթուղիի գիծերուն:

— Քալէ երթանք, աղջիկս, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի:

Ցեռոյ անոր տրտում տխուր կերպարանքը տեսնելով, ուզեց մխիթարել, իր գիտցած կերպովը:

— Աղջիկս, ինչո՞ւ կը տխրիս, հոն պիտի չմնայ եա, երկու շաբաթէն պիտի գայ, աղուոր շահ մը ընելու միտք ունի, ինծի պատմեց գործը, եթէ յաջողցնէ՝ քանի մը հազար ոսկի պիտի շահի, դէ՞չ է, դուն ալ կ'օգտուիս, քանի մը ոսկի աւելի նուէր կ'առնես... փոխանակ տխրելու՝ պէտք է որ ուրախ ըլլաս:

Աղջիկը չպատասխանեց. հօրը մխիթարանքը աւելի նիւթականի վրայ հիմնուած, զինքը կը վիրաւորէր: Հիմա սկըսած էր ճշմարտապէս սիրել այդ երիտասարդը, որուն հետ նախ արուեստակեալ պէտք մը պէտքը ունեցած էր միայն, եւ իրեն ծանր կը թուէր, որ իր սէրը այսպէս նիւթական հաշիւներու առարկայ ըլլար:

Բայց Ղուկաս էֆէնտի չնկատեց աղջըկան վրայ իր խօսքերուն թողած ազդեցութիւնը եւ ուզեց աւելի առաջ տանիլ մխիթարանքը եւ իր տեսութիւնները:

— Աղջիկս, շարունակեց, ես քեզ աւելի լուրջ եւ խելացի կը կարծէի, նշանածիդ քով անշուշտ ինքզինքդ տխուր ցոյց տալու էիր, քանի որ կը բաժնուի քեզմէ, ատոր ըսելիք չկայ, բայց հիմա որ դնաց, հեռացաւ, ալ պէտք չունիս այդ տխրութիւնը շարունակելու:

— Բայց ի՞նչ ընեմ, երբ որ ճշմարտապէս տխուր եմ, կմկմաց աղջիկը, վիրաւորուած հօր խօսքերէն:

— Վայ, ըսէ որ իրաւցնէ կը սիրես այդ միսիւ Լեւոնը, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի խնդալով:

Ռոզիկ կրկին չպատասխանեց:

— Անշուշտ պէտք է սիրել այսպիսի գործունեայ եւ հարուստ երիտասարդ մը, որ ինքն իր գլուխը կրցած է այսպիսի դիրքի մը տիրանալ, շարունակեց հայրը, ես ալ կը սիրեմ այս տեսակ գործի մարդերը, բայց ամէն բանի մէջ հաշիւ պէտք է, մինչեւ իսկ սիրոյ մէջ... առանց հաշուի սէրը մարդուս գլուխը փորձանք կը բերէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ըի–Նուարդը: Հասարակութիւնը կը դուրգուրար անոր վրայ. այն ներկայացումները, որոնց մէջ Մարի–Նուարդ դեր չունէր, որեւէ պատճառաւ, անլի կերանէնար կը նմանէին, ոգեւորութիւնը պակաս, թատրոնը պարապ կ'ըլլար, ա՛յնքան հարկեցուցիչ դարձած էր ներկայութիւնը բեմին վրայ: Տիկին Պերնիէի (փարիզի աղքատները) դերը իր գլխաւոր փառքերէն մին կրնար համարուիլ. գամելիազարդ Տիկինը հիանալի ճշմարտութեամբ կը ներկայացնէր, հապա Մերսետէսի դե՞րը, պարզապէս հրաշալիք մըն էր. եւ սակայն արդար ըլլալու համար՝ իր գլուխ գործոցը պէտք է ընդունիլ Քաթերին Հովուարտի դերն, որուն բարձրութեան ու գեղարուեստական նըրբութեան թերեւս՝ տարբեր հայեցակէտ մը դիտելով, հասած ըլլայ միմիայն Հրաչեան: Մարի – Նուարդ այնքան պղպջուն էր, որ իր արուեստագէտի գիտակցութիւնը շատ անգամ բեմի վրայ ճշմարիտ արցունքներով, հեծկլտուքներով կը հաչակուէր: Հոն ուր մարիլ պէտք էր, երբեմն իրապէս մարած կը գտնէինք: Այսքան զօրեղ զգացողութեան տեսարաններ Ադամեանէն զատ ոչ մէկը ցոյց տըւած է մեր բեմին վրայ: Շատ անգամ իր շուրջիններն անխառն կարեկցութեամբ մը դիտել կուտային իրեն.— «Մարի, ինչո՞ւ ասանկ կը զգածուիս, միթէ ասոնք խաղ չե՞ն»: — «Այո՛, սակայն մարդկային կեանքի խաղերն են. ա՛խ, մեզի համար ասոնք ճշմարիտ չարչարանքներ են»:

Միջահասակ էր, գիրուկ եւ ցորենագոյն մարմինով, թաթարական գեղեցկութեան կատարեալ մէկ տիպարն էր. խոշոր ու երկայնկեկ աչքերը չափէն աւելի գրաւիչ արտայայտութիւն մը ունէին. քիթը փոքր ինչ տափակ, բերանը թանձրկեկ շրթունքներով եւ բաւական մեծ էր: Արտասանութիւնը վերջին ծայր մաքուր եւ սահուն՝ իր նշանակելի մէկ առաւելութիւնն էր,: Պատրանքին, ժըպտումին, կեղծաւորութեան ծանր դիմակներուն տակ այս վարպետ արուեստագիտուհիին գոհար սիրտը չէր կրցած պարպուիլ ճշմարիտ զգացումներէն: Մայրապետի յատուկ սեւ ու մութ գոյն հանդերձեղէններու մէջ փաթթուած, անմեղ, գրեթէ սրբակեաց մըն էր, գինքը ճանչցողներուն համակրանքովն ու անկեղծութեամբ շրջանակուած հրեշտակ մը, միշտ ծանրաքայլ, միշտ լուրջ, համեստ միանգամայն տղու մը չափ միամիտ: Ընկճուած, սակաւախօս եւ հազուադէպօրէն զուարթ տեսնուած է մեծ արուեստագիտուհին: Մարի – Նուարդ նահատակներուն մեծն եղաւ, մեծ Մարիամէն ետք կիներուն ամէնէն տարաբախտը կրնայ համարուիլ: Օր մը, տկարութեան վայրկեանի մը մէջ, իր պարկեշտութեան կընիքն ի սպառ կորսնցնելու դժբախտութիւնն ունեցաւ: Երբ ալ ակնյայտ տեսաւ իր խաբուած, սակայն չարաչար խաբուած ըլլալն, այն ատեն սոսկաց իր անկումէն: Ամօթին գիտակցութիւնն՝ իր բոլոր դառն ու դժնդակ ծանրութեամբ ճնշեց իր հոգին, որովհետեւ նոր կեանքի մը գոյութիւնը կը զգար արգանդին մէջ: Գրեթէ կենդանի դիակ մը դարձաւ, սակայն իր արտաքին կեանքէն բան մը չփոխեց. բեմէն չհեռացաւ, իրեններուն բան մը չյայտնելու համար: Շահզադէ Պաշիի Թատրոնին մէջ Լա Տամ օ Քամելիա կը ներկայացուէր. Մարի – Նուարդ Մարկրիտ Կօթիէի դերին մէջն էր. ինչպէս ուրիշ ատեններ, այս անգամ ալ հիանալի խաղաց, յուզուեցաւ, ժպտեցաւ, լացաւ եւ խռովեց՝ առանց զգալի ընելու ընդերքներուն մէջ հոսող բոցերուն տանջանքները: Ոչ ոք բան մը հասկցաւ, ոչ ոք բան մը տեսաւ: Ներկայացումէն ետք՝ հանդիսականներու ահագին բազմութեան որոտընդոստ ծափերուն զօռումները, կեցցէներու եւ սրտագին բացագանչութիւններու ժխորն, ա՛խ, շատ քիչ, շատ ակար էին բեմին վրայ իսկապէս մեռած Մարկրիտ Կօթիէն՝ Մարի – Նուարդը վերակենդանացնելու համար: Խեղճը վիժման դեղի մը ազդեցութեան տակ մեռած էր (1885):

Իր դագաղին հինգ հազարէ աւելի մարդ հետեւեցաւ. այսքան մեծ ու սրտաբեկ բազմութիւն՝ անգամ մըն ալ Ադամեանի յուղարկաւորութեան տեսանք: Մանաւանդ Թուրք մամուլն ողբաց արուեստագիտուհիին մահն, անոր յիշատակին ձօնուած բազմաթիւ արձակ ու ոտանաւոր ուղերձներ հրատարակելով:

Ս. ԹԻԹԻՆՃԵԱՆ

ԿՈՉ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ժամանակաւոր հրադադարներէ ետք, հայկ. մամուլը կը ստիպուի պարբերաբար զբաղիլ Երուսաղէմի վանքի զարմանազան պատմութիւններով: Հակառակ Պատրիարքին կարծիքին, մասնաւոր հաճոյք մը չունի հայ մամուլը նման հարցեր ծեծելու եւ ուրախալի կ'ըլլար որ առիթն ալ չընծայուէր: Հրատարակելով հանդերձ Իսրայէլի Հայկ. Համայնքի վարչութեան կոչը, հարկ կը տեսնենք ըսելու թէ հոն եղած առաջարկը դարման չի կրնար բերել, քանի որ ոչ տրամաբանական է, ոչ ալ գործնական: Այդ մարմինը ո՞վ պիտի կազմէ, որո՞նցմէ պիտի կազմուի, ո՞ւր պիտի կազմուի: Հարցումներ են որոնք անպատասխան կը մընան: Շատ շատ կրնայ նշանակովի ըլլալ եւ այդ պարագային ալ նմանիլ այն երանելի քննիչ յանձնախումբին որուն «քննութեան» արդիւնքը տեսանք: Այսինքն բան մըն ալ չտեսանք:

Կը խորհինք թէ էջմիածինն կախում ունի հիմնական լուծում մը գտնել, վերջ տալու համար Ս. Յակոբայ վանքի անհամ պատմութիւններուն:

×

Ոչ մէկ Հայ կ'անգիտանայ թէ ինչ անգնահատելի եւ պատմական գանձ մը կը ներկայացնէ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց դարաւոր վանքը: Հայ ժողովուրդը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ իր անսահման հոգեկան եւ նիւթական գանձերը կորսնցնելէ ետք, շատ բնական եւ պատշաճ է որ գուրգուրայ Երուսաղէմի հայկական գանձատան վրայ, ուր, դարեր շարունակ, մեր նախնիքներուն բարեպաշտութիւնն ու առատաձեռնութիւնը ամբարած է իսկական գանձ մը, ազգային եւ համաշխարհային առումով անգնահատելի:

Արդ, այս Հաստատութեան վարչութիւնը ներկայիս սահմանադրութիւն – կանոնագիր մը չունի: Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը 18 Մարտ, 1888ին կանոնագիր մը սահմանած է, բայց անկէ ի վեր քաղաքական, եւ Հայութեան կեանքին մէջ տեղի ունեցած դէպքերը վերիվայր շրջած են Միջին Արեւելքի կեանքի պայմանները եւ գործնականին մէջ անգործադրելի դարձուցած են այդ սահմանադրութիւնը: Իրականին մէջ այսօր, Ամենապատիւ Պատրիարքը, Միաբանութեան գլուխը, անձամբ կը վարէ ամէն ինչ, առանց պատասխանատու ըլլալու ոեւէ անձի կամ մարմնի մը:

Նման բեռ մը միայն անձի մը վրայ ձգելը ամէն մարդ կը հասկնայ թէ սխալ է, մանաւանդ ժամանակաշրջանի մը, երբ Միջին Արեւելքի ապագայի դոյավիճակը կը կերտուի:

Նախապէս Երուսաղէմի Միաբանութիւնն ու Պատրիարքարանը նիւթական մատակարարութեան համար պատասխանատու էր Ազգին: Պոլսոյ Պատրիարքարանի Երեսփ. Ժողովը կը ներկայացնէր Ազգը. հետեւաբար այդ ժողովին կուտար իր հաշիւը: Ա. Համաշխարհային պատերազմի հետեւանքով Պաղեստինը անջատուեցաւ Թուրքիայէն: Պոլսոյ Պատրիարքարանը մնաց Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքարան եւ Երուսաղէմի Միաբանութիւնն ու Պատրիարքարանը դադրեցան կախում ունենալէ Պոլսէն: Այսօր, յիսուն տարիէ ի վեր ոեւէ նոր կանոնագիր սահմանուած չէ ճշդելու համար թէ, որո՞ւ առջեւ պատասխանատու է Պատրիարքը իր մատակարարութեան համար: Այս թերիին հետեւանքով վանքին վիճակը անկումի շրջան մը կը բոլորէ, թէ ներքին կարգապահական ու վանական տեսակէտով, եւ թէ արտաքին մատակարարական տեսակէտով:

1888ի կանոնագրով Պոլսոյ Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը կը ներկայացնէր Ազգը: Այդ ժողովի դադրելովը հայ ազգը չդադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ: Հայութիւնը կայ եւ կենսունակ է. եթէ այդ ժամանակավրէպ ժողովով չի ներկայացուիր անհրաժեշտ է –որ արտասահմանի մէջ կազմուի ընդհանուր Հայութենէ ըլխած մարմին մը որ խորհրդակցի Իսրայէլի Հայութեան վարչութեան հետ ու տէր կանգնի Հայութեան դարաւոր ըստացուածքներուն եւ թիկունք կանգնի Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազանին:

Այս մտահոգութեամբ Իսրայէլի հայ գաղութը 1970 Յունուար 22ին ժողով մը գումարեց եւ ընտրեց վարչութիւն մը, որ վաւերացուեցաւ Իսրայէլի կառավարութենէն 1970 Փետր. 19ին որպէսզի առաջքը առնուէր կալուածներու քմահաճ մատակարարութեան: Բայց, բոլոր կալուածները վանքին սեփականութիւն արձանագրուած ըլլալով, օրէնքի առջեւ մատակարարութեան միջամուխ ըլլալու իրաւունք չտացաւ, քանի որ վանքին պետը Պատրիարքն է: Բայց, ճիդ մը եղաւ. փափաքելի է որ այդ ճիգը համայն Հայութեան կողմէ որդեգրուելով Պետութեան կողմէ օրէնքով մը հաստատուի եւ ճշդուի թէ, Իսրայէլի եւ այլուր, Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան կալուածները եւ շարժուն հարստութիւնը միաբաններու սեփականութիւն չէ, այլ ազգային հարստութիւն, եւ թէ անոնց մատակարարութեան մէջ խօսք ունենալու է Ազգը, իր յարմար տեսած մարմինին միջոցով:

Ասկէ առաջ մամուլին միջոցով մատնանշած ենք բազմաթիւ դէպքեր վաճառումի, 99 տարիներու վարձքի, եւն., եւն.: Արդ 1888ին կանոնագրին 21րդ յօդուածը կը տրամադրէ որ ազգին հաշիւ տրուի, իսկ 31րդ յօդուածն ալ կը պահանջէ նման կարեւոր որոշումներ վանքին Միաբանութեան տնօրէն Խորհուրդէն անցնիլը: Վանքին վերջին տասնամեայ գործունէութիւնը այս բոլորը անտեսած է:

Իրաւ է որ մամուլին յարուցած աղմուկին հետեւանքով Ն. Ս. Օ. Վազգէն Հայրապետը երկու յանձնախումբեր նշանակեց, մին Ս. Յակոբեանց վանքէն 28 արժէքաւոր ձեռագիրներու Լոնտոնի մէջ երեւան ելլելու պարագան լուսաբանելու եւ պատասխանատուները ճշդելու համար: Երկրորդ յանձնախումբն, Երուսաղէմի Պատրիարքարանի բարեկամներու Միութեան վարչութիւնը, անշարժ կալուածներու վաճառումները քննելու համար: Երկու յանձնախումբերն ալ եկան, իրենց տեղեկագիրները խմբագրեցին, յանձնեցին առ որ անկ է, ու քաշուեցան իրենց պարտականութիւնը լիովին կատարած ըլլալու սրտի գոհունակութեամբ:

Բայց եթէ միտքերը լուսաբանուեցան մասամբ, ապագան չապահովուեցաւ: Անհրաժեշտ է մնայուն մարմին մը, որու առջեւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը, իր տնօրէն Խորհուրդով ու Պետով, պատասխանատու ըլլայ միշտ, եւ որու կարենան դիմում կատարել անոնք որ դիտողութիւն մը ունին:

Իսրայէլի Հայութեան կազմակերպութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ Հայութենէն որ տէր կանգնի մեր նախնիքներուն մեզի աւանդ ձգած միակ Հաստատութեան: Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Միաբանութեան ժողովին հետ գործակցելով կարգ ու կանոն դրուի թէ ներքին եւ թէ արտաքին գործունէութեանց, որպէսզի սնանկութենէ փրկուի այդ գանձը որ մինչեւ մեզի հասած է եւ մենք պարտականութիւն ունինք այդ աւանդը ամբողջութեամբ գալիք սերունդներուն յանձնելու: Հակառակ պարագային յաջորդ սերունդներէն պիտի դատապարտուինք անտարբեր աչքով ՀԱՅԿԱԿԱՆ այսքան ճոխ ԳԱՆՁԻ մսխումը դիտած ըլլալու մեղքով:

Այն յոյսով որ մեր այս սրտաբուխ կոչը, որ ներշնչուած է միայն Երուսաղէմի Պատրիարքարանին յառաջդիմութեան, զարգացման եւ տեւականութեան մտահոգութենէն, արձագանգ գտնէ աշխարհի չորս ծագերուն տարածուած Հայութեան սրտին մէջ, եւ կազմուի մարմին մը, որ թեւ եւ թիկունք ըլլայ վանքին, ամուր հիմերու վրայ դնելով անոր կազմակերպութիւնը:

Յարգանքներով կը մնանք

Ի դիմաց Իսրայէլահայ Համայնքի Վարչութեան

Ատենապետ Կ. ԼՈՒՍԱՐԱՐԵԱՆ

Ատենադպիր ՀՐԱՉ ԳԷՈՐԳԵԱՆ (Կնիք)

Փետրուար 1971

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ահա, իշխան, չենք կրնար այս ժողովուրդէն ազատիլ, ըսաւ սպան զանոնք ցուցնելով: Հրամանատարները կը թոյլատրեն: Իսկ հոս, տեսէք, գինեպանին զարկած վրանը ցուցնելով, նստեր կը խմեն: Այս առտու ամէնքն ալ վռնտեցի, տեսէք նորէն լեցուեր են: Պէտք է երթալ, իշխան, եւ քիչ մը վախցնել: Վայրկեան մը միայն:

— Մէկտեղ երթանք, ես ալ պանիր հաց պիտի գնեմ, ըսաւ Անտրէյ իշխան որ դեռ չէր կրցած բերանը պատառ մը բան դնել:

— Ինչո՞ւ համար չըսիք, իշխան, ես սիրով ձեզի հետ կը կիսէի ունեցած աղս ու հացս:

Ձիերէն իջան եւ գինեպանին վրանը մտան: Քանի մը սպաներ կարմրած եւ յոգնած դէմքերով նստեր կ'ուտէին ու կը խմէին:

— Այս ի՞նչ է պարոններ, ըսաւ սպան յանդիմանական շեշտով մը, չէ՞ որ այսպէս բացակայիլ չըլլար: Իշխանը պատուիրեց որ ոչ ոք հոս չնստի: Ա՛յ տեսէք դուք, պարոն հրամանատար, դիմեց ան կարճահասակ, աղտոտ, նիհար թնդանօթաձիգ սպայի մը, որ առանց կօշիկի (զանոնք չորցնելու համար գինեպանին տուեր էր) գուլպաներով ոտքի ելեր էր ներս մտնողներուն առջեւ եւ կը պտըտէր քիչ մը անբնական երեւոյթով մը:

— Ձեզ, քափիթան Դուշին. չէ՞ որ ամօթ է, դուք իբրեւ թնդանօթաձիգ, կարծեմ օրինակ պիտի ըլլաք ամէնուն, բայց ելուր տես որ կօշիկ անգամ չունիք: Մարդակոչը կը հնչէ եւ դուք առանց կօշիկի... սքանչելի է (սպան ժպտեցաւ): Հաճեցէք ձեր տեղերը երթալ, պարոններ, բոլորդ, բոլորդ, աւելցուց ան իշխանաբար:

Անտրէյ իշխան քափիթան Դուշինին նայելով ակամայ ժպտեցաւ: Դուշին, նոյնպէս լռութեամբ եւ ժպտելով, բոպիկ ոտքերով ետ ետ կ'երթար. խոշոր, խելացի եւ բարի աչքերով հարցականօրէն մէյ մը Անտրէյ իշխանին, մէյ մը սպային կը նայէր:

— Զինուորը կ'ըսէ. «Քանի մը հատ որ պարպես, աղէկ կը կռուիս», ըսաւ քափիթան Դուշին ժպտելով եւ կատակով մը իր անյարմար վիճակէն դուրս գալու փափաքով:

Բայց խօսքը չվերջացուցած, զգաց որ կատակը լաւ չփախաւ ու աւելի եւս շփոթեցաւ:

— Հաճեցէք երթալ, ըսաւ սպան, ջանալով լրջութիւնը պահել:

Անտրէյ իշխան անգամ մը եւս նայեցաւ թնդանօթաձիգ սպային կերպարանքին: Անոր վրայ ոչ–զինուորական, քիչ մը քոմիքական, բայց սաստիկ գրաւիչ երեւոյթ մը կար:

Սպան եւ Անտրէյ իշխանը ձիերը հեծան եւ իրենց ճամբան շարունակեցին: Գիւղին եւեւի կողմը հասնելով, տեսան նոր փորուած կարմիր կաւէ նորաշէն ամրութիւն մը: Քանի մը վաշտ զօրք, հակառակ փչող ցուրտ հովին, շապիկով մը, ճերմակ մրջիւններու պէս կը վխտային այդ ամրութեան վրայ: Պատնէշին միւս կողմէն աներեւոյթ ձեռք մը անընդհատ կաւի նոր կոյտեր կը նետէր պատնէշին վրայ: Անոնք մօտէն դիտեցին աշխատութիւնը եւ անմիջապէս հեռացան. քիթերնին բռնեցին եւ ձիերը խթանեցին, վայրկեան մը առաջ թունաւորուած մթնոլորտէն դուրս ելլելու համար, եւ սկսան դիմացի լերան վրայ բարձրանալ: Լերան գագաթէն Ֆրանսացիները կ'երեւային: Անտրէյ իշխանը կեցաւ եւ սկսաւ ուշադրութեամբ դիտել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(109 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Աննա Խաչնէճեան եւ զաւակները, Պ. Անանիա Խաչնէճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով եւ անձամբ մասնակից եղան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉՆԷՃԵԱՆԻ

մահուան սուգին (Փետր. 6ին 68 տարեկանին):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց վկայից ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին այս Շաբաթ (20 Փետր.):

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարսէյլի մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոց համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան: Կը քարոզէ Եղիշէ խաչակիր քահանայ Փանոսեան: Պատարագին կը մասնակցի Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10 եւ քարոզ 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հոգեպարար արարողութեանց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Վազգէն Անդրէասեանի մահուան առթիւ՝ Յ. Անդրանիկեան 20, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 20, Տիկին Պապայեան, Տիկին Զուքասիզեան, Տիկին Ն. Մանասեան 10ական, Տիկին Ք. Շաքարեան 50:

Արաքսի Իմանէքեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խոսրովեան 50, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Բայրէեան 10, Պ. Թաշճեան 10 Փր. «Յառաջ»ին:

Տիկին Արշալոյս Պեզեանի մահուան առթիւ՝ Խ. Միրիճեան 20, Տէր եւ Տիկին Ճաուլեան, Գեղամ Մալխասեան 10ական:

(Շար.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի Փետր. 21 կը կատարուի Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց: Կը տօնակատարուի նաեւ Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան հարիւրյիսունամեակը, եւ այս առիթով կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի Կոնդակը:

Հայրապետական մաղթանք, Վազգէն Ա.ի անուան տօնին առիթով: Պատարագի աւարտին՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ Վարդանանց եւ Խրիմեան Հայրիկի հոգիներուն համար:

Հանդիսութեանց կը նախագահէ, պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ հանդիսութեանց: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 9,45, ընթերցում Կոնդակին, քարոզ եւ հայրապետական մաղթանք 11,15, հոգեհանգիստ 11,50:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խրնջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Օր. ՍՈՖԻ ԽԱՅԻՆԵԱՆ
եւ
Պ. ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ՓԵԱՆ
ամուսնացած
Փարիզ, 1971 Փետրուար 13

×

Իր զաւկին ամուսնութեան ուրախ առթիւ, Պ. Պօղոս Խայինեան 100 ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14ին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կը տօնուի Վալանսի մէջ Վարդանանցի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Հինգշաբթի 18 Փետր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին Ե. Հիւսիսեան սրահը:

Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
ՀԱՅԿ. ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92-SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական տրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. ՍԱՍՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 փրանք
Տոմսերը տեղւոյն վրայ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի: Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՑԱՆ

Պր. Գէորգ Պաքըրճեան (Փարիզ) 1000, Տէր և Տիկին Սիսակ Սիսլեան (Կըընօպլը) 500, Լեւոն Աստուրեան եւ որդիք (երկրորդ անգամ), Տիկին Զուլաքեան (Վիրոֆլէ) 200ական, Ժիրայր Պառուեան, Սիմոն եւ Օր. Ագապի Պօչնաքեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պապիկեան 150ական, Վարդան Դաւիթեան 130 Փրանք: Նախկին գումար 41950, հինգերորդ ցանկի գումար 2480, ընդհ. գումար 44430 Փրանք:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT-RAPHAEL

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ՝ Փետր. 27, ժամը 18էն

սկսեալ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի հանդիսասրահին մէջ

26, Rue Troyon — 92-SEVRES

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌԷՍՏԻԿԵԱՆ

Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ

Կանուխէն ապահովել սեղանները

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CAS INO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube

Organisée par le NOR SEROUND

Avec l'orchestre GARY BIBERIAN

Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon

RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69

à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République

Պարախումբ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Նուագ՝

BERNIE OLIVIER O.R.T.F.

նշանաւոր խումբը

Մուտք 10 ֆր. ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ

Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին

որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 17 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12042
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.042

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐԸ

—o—

Ա.

Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, որ իր պաշտօնին բերումով առիթ ունի յաճախակի ճամբորդելու եւ շփումներ ունենալու սփիւռքի Հայութեան հետ, վերջերս այցելած է Միջին Արեւելք, ինչպէս գրեցինք։

Այս անգամ իր նախորդ շրջագայութեանց առեն եղածին պէս սահմանափակ չէին եղած իր շփումները։ Կա՛մ ժամանակներն են փոխուած եւ կամ Միջին Արեւելքի մթնոլորտն է մղած զինքը, որ այցելութիւններ տայ դաշնակցական հիմնարկութեանց՝ Լիբանանի եւ Եգիպտոսի մէջ։

Իրմէ առաջ Սիլվա Կապուտիկեան, Մորուս Հասրաթեան, Արամ Խաչատրեան, Հրաչեայ Քոչար եւայլն Միջին Արեւելքի մէջ նոյն լայնախոհութեան ապացոյցն էին տուած։

Դժբախտաբար մթնոլորտը տարբեր է Ֆրանսայի մէջ։ Այստեղ Հայաստանէն Փարիզ այցելող մտաւորականները շըրջապատուած կ՚ըլլան միշտ տխրօրէն մոլեռանդ թիկնապահներով, որոնք թոյլ չեն տար անոնց հետ շփման մէջ մտնելու դաշնակցական շրջանակներու հետ։ Բացառութիւն կազմեց Ջօր. Սարգիս Մարտիրոսեան, որ, իբրեւ զինուորական չուզեց ենթարկուիլ անհարկի սեղմումներու, եւ այցելեց Ռուբէն Պէշօի Հայ Մշակոյթի Տունը։ Յուսա՞նք, որ բացառութիւնը օրէնք դառնայ այսուհետեւ։

Վարդգէս Համազասպեան տեսակցութիւն մը շնորհած է Պէյրութի Երիտասարդ Հայուհի թերթին (9–23 Յունուարի թիւ) եւ ըրած կարգ մը ուշագրաւ յայտարարութիւններ։ Կ՚ամփոփենք գլխաւոր կէտերը.—

Մշակութային Կապի Կոմիտէն ստեղծուեր է 1964 Յունիսին, Հայաստանի մտաւորականութեան պահանջով։ Անհրաժեշտ նկատուեր է ընդլայնել Հայրենիք – Սփիւռք կապերը։ Մտաւորականներու այս բաղձանքին ընդառաջ գացեր է Հայաստանի կառավարութիւնը։ Կոմիտէի նախագահութեան կազմին մէջ մտեր են «Հայաստանի համարեա՛ ամբողջ մտաւորականութիւնը, լաւագոյն կորիզը»։

Կոմիտէն կը հրատարակէ երկու թերթ, — Հայրենիքի Ձայն շաբաթօրեակը եւ Սովետական Հայաստան ամսագիրը։ Առաջինին տպաքանակն է 75.000, այսինքն «այնքան, որքան Սփիւռքի բոլոր թերթերը միասին վերցրած»։ Թուղթի որակը վատ է։ Բայց «մեզ մօտ տպագրական մեքենաները այնպիսի են, որ ուրիշ թուղթ չեն ընդունում։ Ուրեմն պէտք է, որ մեր տպագրական միջոցները փոխուեն»։

Այն հարցումին թէ ի՞նչն է որ կը մղէ Կապի Կոմիտէն աշխատակցելու Սփիւռքի հետ, Համազասպեան պատասխանած է.

— Մեր սկզբունքն այն է, որ առանց խտրականութեան, մեր բոլոր կազմակերպութիւններին մօտեցում ունենանք օգնենք այդ կազմակերպութիւններին, հիմնականում հայապահպանութեան եւ ամբողջ Հայութեան Մայր Հայրենիքի շուրջ համախմբելու գործին։ Որքան մենք կարողանանք շատ գործ կատարել, շատ աշխատանք տանել, մենք այնքան նպաստած կը լինենք Հայապահպանութեան գործին»։

« Հայապահպանում » ըսելով Համազասպեան կը հասկնայ արգիլել աշխարհի մէջ մեր պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան ձուլումը։ Սփիւռքի Հայութեան թիւն է մօտաւորապէս 1.700.000։ «Տարին երեւի շուրջ 50.000 ծնունդ է լինում Սփիւռքում, եթէ ոչ աւելին»։ Հիւսիսային Ամերիկայի Մ. Նահանգներուն մէջ կ՚ապրին աւելի քան 400.000 Հայեր։ Դպրոցներ համարեա՛ չկան այնտեղ։ Ամբողջ կենցաղը ամերիկեան է։ Երախաները աստիճանաբար կը կորուին արմատէն եւ կը կորսնցնեն իրենց «պատկանելիութիւնը»։ Իսկ Կոմիտէի նպատակն է պահպանել այդ ազգային պատկանելիութիւնը։

Երբ Կոմիտէն ստեղծուեցաւ, կապ ունէր ընդամէնը 400 կազմակերպութիւններու եւ անհատներու հետ։ «Այժմ մենք ունենք 900 կազմակերպութիւններ։ Իսկ անհատ գործիչները, մտաւորականները, արուեստագէտները հաշւում են շուրջ 5000»։

Կոմիտէն, Երեւանի մէջ կազմակերպած է Սփիւռքահայ շարք մը նկարիչներու ցուցահանդէսները։ Արտասահմանեայ Հայ արուեստագէտներու ելոյթներ կազմակերպուած են Երեւան եւ Մոսկուա։ Հայրենիքի միջոցաւ անոնք կը ծանօթանան ամբողջ Սփիւռքին։ Կոմիտէն բլանաւորել (ծրագրած) է Սփիւռքահայ գըրողների մատենաշարի տպագրութիւնը ո՛չ թէ այն տպաքանակով, որ կը տպուի արտասահմանի մէջ եւ չի ծախուիր։ «Լաւագոյն գործերը մեզ մօտ տպագրւում են մինչեւ 30.000, 40.000 թիրաժով։ Երկրորդ օրը այդ չես կարող գըտնել»։

Վարդգէս Համազասպեան ըրած է նաեւ այլ յայտարարութիւններ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐԸ
ԿԸ ՋՆՋՈՒԻՆ

Լեհ կառավարութիւնը նոր դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի, հակառակ իր ճիգին՝ գոհացում տալու ժողովուրդին պահանջներուն։

Պալթեան նաւահանգիստներու խռովութիւններէն երկու ամիս ետք, այս անգամ ուրիշ կարեւոր քաղաքի մը բանուորներն են, որ Հինգշաբթի օրուընէ ի վեր գործադուլի կը դիմեն։ Արդարեւ Լոցի հիւսուածեղէնի գործարանը, ուր մօտաւորապէս տասը հազար բանուոր կ՚աշխատի, մեծամասնութեամբ կին, փակուած է օրերէ ի վեր։ Այսպէսով երկրին կարեւոր ճարտարարուեստներէն մէկն է, որ կը տուժէ ներկայիս։

Բանուորուհիները կը պահանջեն թոշակներու յաւելում եւ աշխատանքի պայմաններու բարելաւում։

Գործադուլի այս շարժումը ցոյց կու տայ, թէ հակառակ կառավարութեան ճիգին եւ կատարած խոստումներուն, դժգոհութեան ալիքը կը տարածուի Լեհաստանի մէջ։ Մտահոգիչ կացութեան մը առաջքն առնելու համար է, որ Լոզ փութացած է լեհ կարեւոր անձնաւորութիւն մը, ընկերակցութեամբ կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի երեք անդամներու։ Ջօրս ժամուան խօսակցութեան ընթացքին կուսակցութեան ներկայացուցիչները յայտարարած են, թէ կ՚ըմբռնեն բանուորուհիներուն ցաւը, սակայն ի վիճակի չեն աշխատավարձքի յաւելում կատարելու։ «Պահանջը անգործնական է», որովհետեւ նման պարագայի մը կառավարութիւնը հարկադըրուած պիտի ըլլայ դեղչելու այն գումարները, որոնք նախատեսուած են տնտեսութեան զարգացման համար։ Արդ այդ նոր տնտեսութիւններու հաստատման շնորհիւ է, որ կարելի պիտի ըլլայ 900.000 անձի համար նոր գործ հայթայթել մինչեւ 1975։

Միւս կողմէ, սակայն, կառավարութիւնը որոշեց իջեցնել ուտեստեղէնի գիները, որոնք, ինչպէս ծանօթ է, մեծ յաւելումներ կրած էին տարեգլուխին։ Այդ յաւելումներն են, որ պիտի ջնջուին Մարտ մէկէն սկսեալ։

Համաձայն կառավարական շրջանակներու, նման միջոցառում մը հնարաւոր կը դառնայ ներկայիս, շնորհիւ Խորհ. Միութենէն ստացուած օժանդակութեան։ Ծանօթ է, որ Լեհաստան ներկայիս Խորհրդային Միութենէ կը ներածէ երկու միլիոն թոն արմտիք, փոխանակ մէկ միլիոնի։ Միեւնոյն ատեն կարեւոր վարկեր պիտի ստանայ ընկերվարական ճակատէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ (Սարայեւօ) կառախումբ մը որ առաւելաբար բանուորներ եւ աշխատաւորներ կը փոխադրէր, յանկարծ կրակ առած է երբ փապուղիէն կ՚անցնէր հսկայ խուճապ ստեղծելով։ 34 հոգի մեռած են եւ 120 հոգի ալ վիրաւորուած, ոմանք ծանր վիճակի մէջ։

ԿՈՇԻՍԸ տարրեր, Շաբաթ օր, փորձած են գրաւել Սաքրէ-Քէօրի տաճարը երեկոյեան արարողութեան ատեն։ 68 երիտասարդներ հարցաքննուած են բայց կը թուի թէ ամէն մարդ աժան ազատած է տրուած ըլլալով որ ոստիկանները վառելանիւթ եւ հրդեհող ձեռնառումբեր գըտած են եկեղեցւոյ մէջ, մինչ պատարագիչ քահանան հաւատացեալները հրաւիրած է, որ առանց խուճապի, տուն վերադառնան։ Բաւական վնասներ կան եկեղեցւոյ ներսը, պատերուն վրայ եւայլն։ Յայտնի է որ կանխամտածուած եւ կազմակերպուած արարք մըն էր։

ՓԱՐԻԶԻ լիսէներուն մէջ գործադուլը կը շարունակուի իբրեւ արդիւնք Ժիլ Կիւյի ձերբակալութեան։ Արդարեւ Ուրբաթ օր է միայն որ Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանը պիտի անդրադառնայ հարցին։ Ծանօթ է որ դասատու թէ աշակերտ բոլորը կը պնդեն որ ձերբակալութիւնը թիւրիմացութեան արդիւնք է, կիս փայլուն եւ լուրջ ուսանող մըն է, որ երբեք քաղաքականութեամբ չէ զբաղած։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը համաձայն է խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքելու Իսրայէլի հետ։ Ամերիկեան «Նիւզուիք» շաբաթաթերթի թղթակցին հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին, Անուար էլ Սատաթ յայտարարեց նաեւ, թէ իսրայելեան նաւերը կրնան ազատ անցք ունենալ Սուէզի եւ Թիրանի մէջ։ Խոստացաւ նոյնպէս վեց ամսէն բանալ Ջրանցքը, եթէ երբեք իսրայելեան ուժերը քաշուին մինչեւ Էլ Արիշ։

ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՉԱԼԸՔԵԱՆ

Խոր ցաւով կ՚իմանանք որ Երկուշաբթի օր, ժամը 4ին, Լոնտոնի հիւանդանոցի մը մէջ, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Յովհ. Չալըքեան։

Մեր ողբացեալ բարեկամը, Ուրբաթ օր կառքի ծանր արկած մը ունեցած էր երբ փողոցէն կ՚անցնէր։ Կառքը որ շատ արագ կ՚երթար գետին կը նետէր տարաբախտ Չալըքեանը եւ կը փախէր։ Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուած, Յովհաննէս Չալըքեան կ՚ենթարկուէր ուղեղի գործողութեան, բայց կը մնար մահաքունի մէջ եւ իր հոգին կ՚աւանդէր Երկուշաբթի օր։

Ընկ. Չալըքեան ծանօթ դէմք մըն էր ոչ միայն Անգլիոյ Հայութեան այլեւ բոլոր Հայերուն որոնք Անգլիա կ՚այցելէին։ Տեսակ մը «Հայոց դեսպան» էր եւ երբեք չէ զլացած իր օժանդակութիւնը ոեւէ Հայու, որ Լոնտոնէն կ՚անցնէր։ Շատ են անոնք, ուսանող, զբօսաշրջիկ, հանրային դէմք որ միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշեն իր անունը։

Ծնած էր Կէյվէ – Էշմէ գիւղը (Պրուսա)։ Շուրջ 60 տարեկան, ողբացեալը աքսորի տառապանքը ճաշակած է եւ մէկն էր Ապրիլեան տարաբախտ Սերունդէն։ Կորսնցուցած էր ամբողջ ընտանիքը եւ ինք ալ փրկուած պատահմամբ, պահուըտելով դիակներու կոյտի մը մէջ։ Մէկն էր այն որբերէն, որոնք մաս կազմեցին նախ Արմաշի, ապա Նոր Բայազիտի դիւզատնտեսական վարժարանի աշակերտներու բազմութեան։ Յետագային կը փախի, կ՚ապաստանի Պաթում եւ իտալական շոգենաւով մը կը վերադառնայ Պոլիս։ 1923ին որբերու հետ կը փոխադրուի Գորֆուի որբանոցը։ Անկէ ետք կը սկսի թափառական նոր շրջան մը։ Կը փոխադրուի Փարիզ եւ 1924ի վերջը կը մեկնի Քուպա, ուր կը մնայ երեք տարի, ապա կ՚անցնի Նիքարակուա եւ Փանամա։ 1929ին կը վերադառնայ Փարիզ եւ յաջորդ տարին կ՚երթայ Նիւ Եորք։ Լոնտոն կը փոխադրուի 1942ին (կամաւոր արձանագրուած էր անգլիական բանակին մէջ) եւ չորս տարի բանակը ծառայելէ ետք, 1946ին վերջնապէս կը հաստատուի բրիտանական մայրաքաղաքը։

Անդամ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ պաշտամունքի առարկայ էին իրեն համար Հայութիւնն ու իր պատկանած կուսակցութիւնը։

Անձնուէր, գաղափարապաշտ, առատաձեռն, ողբացեալ Յովհ. Չալըքեան յաճախակի պոռթկումներ ունէր երբ ականատես կ՚ըլլար անարդար որեւէ արարքի։ Ընտանիք չունէր բայց ամէն Հայ հարազատ մըն էր իրեն համար եւ իր դուռը բաց էր բոլորին առջեւ։

Իր անակնկալ մահը, զգալի պարապ մը կը ստեղծէ Լոնտոնի հայ կեանքին մէջ եւ դժուար է հաշտուիլ այն գաղափարին հետ թէ Լոնտոն գացողը այլեւս պիտի չգտնէ սիրելի Չալըքեանը։

ԼՈՆՏՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան կոմիտէն խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր գոհաբերուող ընկերներէն՝

ՅՈՎՀ. ՉԱԼԸՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 15ին, արկածի հետեւանքով։

ՀԻ՞Ն ԽՕՍՔԸ Ի ԶՕՐՈՒ Է ՄԻՆՉԵՒ...

(«ՑԿՕՇԻԿ»)

Բ.

Հալէպահայ ակնաբոյժ Ռոպըրթ Ճեպէճեանի «դիտումնավո՛ր» նախասիրութիւններուն եւ ուղղագրական – լեզուական կապկումներուն առթիւ՝ թոյլ տուէք ընդհանուր հաստատում մը ընել, իբրեւ հրաւէր զգաստութեան եւ... համեստութեան :

Չէք գտներ ոեւէ հայ լեզուագէտ, քաղաքացի ուսուցիչ կամ գեղջուկ վարժապետ հայերէնի, որ աչքէն, սրտէն կամ ստամոքսէն տառապող հիւանդ մը ընդունի իր սենեակին մէջ ու փորձէ... ախտաճանաչումը ընել ցաւին կամ հիւանդութեան :

Հի՜ն խօսքը կը պահէ իր զօրութիւնը այսօ՛ր ալ. «Կօշկակա՛ր, ցկօշիկ»:

Բայց, մեր օրերուն, կեանքի բոլոր մարզերուն վրայ անխտիր, անպատասխանատուութեան ախտադին թափը ամենագէտներու բանա՛կ մը հասցուցած է՝ հայաշխարհի մէկ անկիւնէն միւսը...

Մէկը համալսարան յաճախե՞ց. կամ մասնագիտական վկայականը ստացա՞ւ: «Սլացի՛ր, երիվար». կրնայ արածի՛լ գիտութեան, արուեստի ու մշակոյթի բոլոր մարզերուն վրայ, ազատ ու անկաշկանդ: Իսկ երբ տիտղո՛ս մըն ալ կցած է իր անունին, ո՞վ կը համարձակի ըսել թէ տիտղոսակիրը իրաւունք չունի իր չգիտցած բաներուն մասին խօսելու...

Պատկերը նոյնն է ամէն տեղ, — ժողովրդային համախմբումներէ մինչեւ դասախօսական ամբիոններ, տուներէն մինչեւ սրահներ, երգի մարզէն մինչեւ արտասանական արուեստ, խմբագրական գրասեղաններէ մինչեւ ուսուցչական ասպարէզ:

Եթէ վիթխարի Ամերիկան անգամ հայագիտական նիւթեր դասաւանդելու իրաւո՛ւնք կը ճանչնայ... կենսաբանութեան մէջ մասնագիտացած մարդուն, «Փոքր Ածու» Հայութեա՞ն կ'իյնայ մերժել հեղինակութիւնը մեծ ու պզտիկ բոլոր պսակաւորներուն՝ կեանքի բոլո՛ր ճակատներուն եւ գիտութեան ու արուեստի բոլո՛ր ճիւղերուն մէջ:

Ակնաբոյժ յարգելի բժիշկ Պ. Ճեպէճեանին ո՞վ կրնայ ծուռ նայիլ՝ երբ ան կ'որոշէ «բարեփոխեա՛լ ուղղագրութեան» անունով եւ «անտեղի երկփեղկումներէ» խուսափելու տաջադրութեամբ Հայկ. Արտասահման փոխադրել հայրենիքի համայնավար իշխանութեան բարբարոսավիպ ուղղագրութիւնը եւ բաղաձայնային բոլոր «ու»երն ու «ւ»երը՝ հոլովական, ածանցային, խոնարհման թէ բարդութեանց յատուկ ձեւերու մէջ վերածել «վ»ի, փոյթ չէ՛ թէ այդ «գործնականութեան» կամ կապկութեան սիրոյն լըլըրճուին ու խոշտանգուին մայրենի լեզուի ուղղագրական, քերականական, հնչաբանական, լեզուաբանական եւ գիտական օրէնքներ, եւ կարգապահական անվրէպ կանոններու ենթակայ մարդի մը մէջ՝ մէկն ու միւսը համարձակին հոպիտային խաղերու ձեռնարկել...

«Դիտումնավո՛ր» ձեւով եւ «օտար տերմիններու եւ յատուկ անուններու ուղղագրութեան մէջ» իբրե՛ւ թէ... «բարեփոխեալ ուղղագրութեան» հետամուտ Բժ. Ջեբեջյան կը մերժէ ըսել հեռագիր, խորհրդակցութիւն, քաղաքային, դարմանատուն, մանրէաբանութիւն, ու կ'ըսէ «տելեգրամ», «կոնսուլտացիա», «սիվիլ», «կլինիկա», պակտերիոլոգիա»...:

Սակայն քիչ եաք կը մոռնա՛յ «բարեփոխեալ»ը ու կը գրէ ախտաճանաչում, բուժքոյր, քաղցկեղ... փոխանակ ըսելու «դիակնոստիկա», «նըրս» կամ «կանսեր»:

Արդեօ՞ք պէտք է «բարեփոխեալ»ներո՛ւ շարքին դասել նաեւ «կիրառական»ի, «շնչահեղձ»ի, «սերնդամիջային»ի, «շնչառութեան», «ձեռներեցութեան» նման ուղղագրաձեւեր՝ երբ Հալէպի «Կիլիկեան» նախակրթարանին մէջ իսկ կ'աւանդուին տարրական գիտելիքները, գրելու համար կիրառական, շնչահեղձ, սերնդամիջային, շնչառութիւն, ձեռներէցութիւն...:

Եթէ բժիշկ Ճեպէճեան այս հիւծախտով վարակեց իր հայերէնը, ո՞ւր էին հապա Հ. Բ. Ը. Միութեան «մատենագիտական յանձնախումբ»ի յարգամեծա՛ր անդամները՝ որոնց նախաձեռնութեամբ հրատարակուած է խնդրոյ առարկայ գրքոյկը:

Չէի՞ն կրնար «Նաճարեան» երկրորդական վարժարանի ուսուցիչներուն դիմել, այս կարգի հարիւրաւոր ոճիրներ խնայելու համար Մայրենիքին:

Բայց դուք տեսէ՛ք, թէ հայերէնը ի՛նչ բանի է վերածուած՝ «բարեփոխեալ» ու «դիտումնաւոր» նորարարութեամբ.

— «Աստված, սեվեռուն, ավազ, լվացված, տվի, թվական, եկավ, Ալբունյան, Ջեբեջյան, թեվ, Արտավազդ» ու այսպէս՝ հարիւրաւորնե՛ր:

Նոյնիսկ աս ու այլ կապկութիւններու մէջ, սակայն, հեղինակը թէ հրատարակիչները հետեւողական չեն: Հալեպ ուղիղ տառադարձութիւնը «կ'որդեգրեն» (ըսել կ'ուզէ կ'իւրացնեն) «Հալէպ»ի տեղ, սակայն նո՛յնքան հին ու պատմական Պաղտատը կը պահեն ա՛յսպէս, փոխանակ գրելու Բաղդադ...

Աւելին չըսենք:

Ու թողո՛ւնք, որ հասուն-եփուն տարիքի հասած հեռաւոր թէ մօտաւոր սուրբերը խելաբերին:

Իրենց քիթը չմխրճեն ապուրներու մէջ, զորս ուտելու արժանաւորութիւնը, — դո՛նէ վարժութիւնը չունին:

Եւ սորվին համեստ ըլլալ, ամէն տեղ փայլելո՛ւ եւ «յառաջդիմական» երեւալու մարմաջ ցոյց չտան:

Գիտակցին, թէ մարդիկ յաւիտենական աշակերտներ են եւ ո՛չ թէ ամենաբաւ վարպետներ:

Եթէ հայրենիքը ակամայ «բարեփոխեց» ուղղագրութիւնը, անճանաչելի դարձնելու համար ինքնութիւնը Մայրենիքի, մենք ո՛չ միայն պիտի չդնենք մեր գլուխը լուծի տակ, այլեւ ականջ պիտի տանք հայրենական առողջ եւ աղու ձայներուն...

Այս վերջաբանը բան մը կ'ըսէ՞ ձեզի, դոկտո՛ր Ռոբերտ Ջեբեջեան...:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

ԽՄԲ.— «Նորից դասագրքերի լեզուի մասին» խորագրին տակ, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Հ. Յովասափեան, «Սով. Հայաստան» թերթի փետրուար 2ի թիւին մէջ կ'անդրադառնայ դասագիրքերու լեզուին եւ քերականութեան, որոնք, դժբախտաբար, աւադուկ պատկեր մը կը ներկայացնեն:

Ստորեւ՝ յօդուածին գլխաւոր հատուածները, որոնք գաղափար կուտան Հայաստանի դասագիրքերու հայերէ՛նին մասին...

×

... Չորրորդ հրատարակութեան արժանացած 8րդ դասարանի Խորհ. Միութեան պատմութեան դասագիրքը կը սկսի այսպիսի նախադասութեամբ «ԺԹ. հարիւրամեակի սկզբին ռուսական կայսրութիւնը փռուած էր վիթխարի տարածութիւնների վրայ, սկսած Բարենցի ծովից՝ հիւսիսում մինչեւ Կովկաս ու Սեւ ծովը՝ հարաւում եւ Բալթիկ ծովից՝ արեւմուտքում մինչեւ Մեծ կամ Խաղաղ ովկիանոսը՝ արեւելքում»: Եւ ասիկա սկիզբն է, այն սկիզբը, որ պէտք է առաջին իսկ վայրկեանէն գրաւէ երախային հետաքրքրութիւնը՝ դասագիրքերու նկատմամբ անոր մէջ ստեղծելով մեծ շահագրգռութիւն: Պարզ է, որ դէմ յանդիման գտնուելով նմանօրինակ բառակոյտի մը, մանուածապատ, անհասկնալի նախադասութեան, երախան առաջին իսկ վայրկեանէն կրնայ հիասթափիլ դասագիրքէն, անտարբեր դառնալ անոր նկատմամբ:

Հարկ չկայ ըսելու, որ այս նախաբանը ինքնին ցոյց կուտայ դասագիրքին ընդհանուր որակին եւ լեզուին մակարդակը, որ, անշուշտ, ցած է, քանի որ անհամատեղելի է ուսումնական ձեռնարկին ընդհանուր նպատակներուն, անյարի՛ր անոր ոգիին:

Արդարեւ, քիչ բացառութեամբ, 8րդ դասարանի Խորհ. Միութեան պատմութեան դասագիրքի բոլոր էջերուն մէջ կարելի է տեսնել աչքի զարնող անհարթութիւններ, անհասկնալի նախադասութիւններ: Ահա տգեղ ոճի բազմաթիւ օրինակներէն մէկ քանին. «Ստեղծուեցին իրենց ուսումնական ծրագրերով համալսարաններին մօտ մի քանի լիցեյներ...»: «Բանակների քանակների տարբերութիւնը բացատրւում էր նրանով, որ Ֆրանսիայում յեղափոխութեան ընթացքում, ստեղծուել էր մասսայական բանակ...»: «Ֆրանսիական զինուորները մի քանի անգամ յարձակուեցին Ռաեւսկու մարտկոցի վրայ, բայց նրանց սուիրամարտի հակագրոհներով ետ շպրտուեցին»: Եւ այսպէս՝ շարունակ:

Տեղի խնայողութեան համար չենք շարունակեր մէջբերումները, բայց այդ տեղը վերստին կը տրամադրենք պատմութեան ուրիշ դասագիրքի մը, այն է՝ վեցերորդ անգամ հրատարակուած 10րդ դասարանի դասագիրքին, որ մրցանակի ալ արժանացած է:

Կատարենք մէջբերումներ. «Չվերացուեց ազգային ճնշումը, գործը սահմանափակուեց նրանով, որ չեղեալ յայտարարուեցին հրէաների նստակցութեան սահմանը դաւանանքի սահմանափակումը...», կամ՝ «Միջակ գիւղացիութեան նկատմամբ, որն իր տնտեսական դրութեան պատճառով տատանւում էր պրոլետարիայի եւ բուրժուազիայի միջեւ, խնդիրը նրա տատանումները չէզոքացնելու եւ նրան յեղափոխութեան կողմը ներգրաւելն էր»:

— Պատմութեան դասագիրքերու մէջ բանակ կազմող լեզուական այս թերութիւնները զգալի կերպով կը խանգարեն նիւթին իւրացումը:

... 10րդ դասարանի «Ընդհանուր կենսաբանութիւնը», որ, ինչպէս ցոյց կուտայ վերնագիրը, վարի դասարաններու «Բուսաբանութիւն», «Կենդանաբանութիւն», «Մարդու անատոմիա» եւ «Ֆիզիոլոգիա» նիւթերուն խորացումն ու ընդհանրացումն է, պէտք է աչքի զարնէր իր յատուկ շարադրութեամբ, աշակերտներու համար պարզ ու հասկնալի լեզուով: Մինչդեռ դասագիրքին մէջ իրարու կը յաջորդեն քերականական մեղանչումները, երախաներուն համար անհասկնալի եւ անորոշ նախադասութիւնները: Բազմաթիւ օրինակներէն թուենք միայն երկուքը. Նպատակայարմարութիւն՝ «արտայայտութեան տակ այն ժամանակ հասկանում էին օրգանիզմի կամ օրգանի համապատասխանութիւնը այն նպատակին, որը իբր թէ դրել էր արարիչը՝ ամէն ինչ ամենակատարեալ ձեւով ստեղծելով»: «Կենդանիների եւ բոյսերի տեսակները կապուած են մէկից միւսը բազմաթիւ մանր անցումներով...»: «Կախուած միկրոկլիմայից, կերային օ-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Բայց ինչո՞ւ այս խօսքերը կ'ընես, հարցուց խեղճ Ռոզիկ, որ հօր այդ տարօրինակ մխիթարանքներէն աւելի կը վշտակրէր ու աչքերը արցունքով կը լեցուէին:

— Այս խօսքերը կ'ընեմ քու երջանկութեանդ համար, աղջիկս, ըսաւ անողոք հայրը, եթէ այսպէս, իրաւցնէ զգացումներուդ գերի ըլլաս, ամիս մը առաջ չճանչցած մէկ մարդու մեկնումին համար տխրիս ու լաս, այն ատեն ինքզինքիդ տէրը չես կրնար ըլլալ... տես, մինչեւ հիմա գործը յաջողցուցինք, մինչեւ այս կէտին հասցուցինք, որովհետեւ մենք կրցանք անոնց քիթէն բռնել... որովհետեւ հաշիւով՝ վարպետութեամբ գործ տեսանք... դեռ ամէն բան չըմնցաւ, մինչեւ պսակը լմննալը վարպետութիւնը ձեռքէ ձգելու չէ, այս գործի մէջ տակաւին շատ բաներ կրնան դառնալ, դուն փորձառութիւն չունիս, խելքդ չի հասնիր, բայց ես հեռուն կը տեսնեմ... իրաւ է որ տղայէն վախ չկայ, բայց անդին անպիտան մայրը կայ, որուն խելքը դարձուցեր ենք... չտեսա՞ր խօսք-կապի օրուան կերպարանքը, երեսէն թոյն կը վազէր, կարծես մեռելի տուն եկեր էր... Տ. Միքիաս ըլլալիքն ալ ամէն աղտոտութիւն կ'ընէ եղեր: Ասոնց ամէնքը աչքիդ առջեւ բեր ու խոհեմութեամբ վարուէ...:

— Բայց ի՞նչ ըրած ունիմ, հարցուց Ռոզիկ այդ խօսքերէն վրդովուած:

— Դեռ ի՞նչ պիտի ընես, իրաւցնէ սիրել սկսեր ես այդ մարդը... կեցիր նայինք, մէյ մը սա հարսնիքը ըլլայ, անկէ ետքը ուզածիդ չափ սիրէ, բայց մինչեւ այս ատեն նայէ որ ինքզինքդ ազատ պահես, վարպետութեամբ, խոհեմութեամբ վարուիս... սիրոյ մէջ խոհեմութիւն չի մտներ, ասիկա աղէկ միտքդ դիր աղջիկս, ես քու աղէկութիւնդ կ'ուզեմ, ատոր համար այդպէս կը խօսիմ... դուն լուրջ աղջիկ մըն էիր մինչեւ հիմա, նորէն անանկ մնացիր... դուն նայէ, որ քեզ սիրէ, քիթէն բռնես եւ ոչ թէ դուն քիթէդ բռնուիս... այս աշխարհը խաբեբայութեամբ կը դառնայ:

Ռոզիկ, լռին, առանց պատասխանելու մտիկ ըրաւ իր հօր իմաստուն խրատներուն, սակայն առանց կարենալ համոզուելու: Միտքն ու սիրտը կը թռչէին, հեռուն, սուրացող կառախումբին ետեւէն:

Եւ երբ կառքով վերադարձան Բերա, ճամբան գրեթէ խօսք մը չփոխանակեց հօրը հետ, այնքան անոր նիւթապաշտ խրատները յուզեր էին իր սիրահար հոգին:

Սակայն Ղուկաս էֆէնտի անկեղծօրէն վրդովուած կը թուէր. տիկին Անթառամի ակնյայտնի դժգոհութիւնը, գրեթէ թշնամական ընթացքը իրեն կասկածներ կուտային: Կրնար ըլլալ, որ բաներ մը դառնային, եւ նշանտուքը, որ տակաւին պարզ խօսք-կապի մը վրայ հիմնուած էր՝ խզուէր, քայքայուէր:

— Արդեօք մէյ մը սա Տ. Միքիասը կանչե՞մ, հետը խօսի՞մ, բերանը ոսկոր մը նետե՞մ, կը խորհէր կառքին մէջ:

Բայց այդ բանը իր արժանապատուութեան համար վիրաւորանք մը կը համարէր: Միթէ այդ տէրտէրէ՞ն պիտի վախնար, եթէ մինչեւ հիմա իր մեքենայութիւնները չկրցաւ յաջողցնել, ասկէ ետքը ալ բնաւ բան մը չի կրնար ընել: Լեւոն ապահովաբար ականջ պիտի չկախէր անոր խօսքերուն: Գալով մօրը, յայտնի էր, որ տղան անոր ազդեցութեան ենթարկուած չէր, քանի որ խօսքը յայտնապէս անոր կամքին հակառակ տեղի ունեցած էր:

Երբ հայր ու աղջիկ տուն հասան, սպասաւորը նամակ մը յանձնեց Ղուկաս էֆէնտիին, ըսելով որ երիտասարդ մը բերած էր զայն եւ ժամէ մը պիտի գար պատասխանը առնելու:

Մութն արդէն կոխած էր եւ լամպերը վառած, Ղուկաս էֆէնտի սրահ մտնելով, լոյսին մօտ գնաց, նամակին պահարանը պատռեց, բացաւ եւ ստորագրութեան նայեցաւ, աչքերը շատ զօրաւոր չէին եւ գիրն ալ յստակ չէր, ուստի չկրնալով կարդալ, աղջկանը օգնութեան դիմեց:

— Աղջիկս, ուրկէ՞ է այս նամակը, եկուր նայէ, ստորագրութիւնը չեմ կրնար կարդալ:

Ռոզիկ մօտեցաւ, թուղթը առաւ եւ կարդաց.

— Գարեգին Հայկեան:

— Գարեգին Հայկեան, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, զարմացական ձեւով մը, ո՞վ է... ատանկ մարդ չեմ ճանչնար:

— Կ'ուզե՞ս որ նամակը կարդամ, հարցուց Ռոզիկ:

— Կարդա տեսնեմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

բիեկտների առկայութիւնից եւ բնոյթից, թշնամիներից, հողից եւայլն՝ տարբեր հողամասեր զբաղուած են տեսակի մէջ մտնող օրգակիզմների առանձին խմբերով»:

Թարգմանողները պէտք է ուշադրութիւն դարձնէին ուսողագիտութեան եւ բնագիտութեան դասագիրքերու լեզուին, մինչդեռ ցաւով պէտք է դիտել տալ, որ այդ դասագիրքերուն մէջ ոչ միայն կը բացակայի անհրաժեշտ մակարդակը, այլ եւ անտեսուած են Հայոց լեզուի ամէնէն տարրական օրէնքները, ոչ մէկ ջանք թափուած է պարզութեան եւ յստակութեան հասնելու համար:

Մեր ըսածը հաստատելու համար 3րդ դասարանի Թուաբանութեան դասագիրքէն բերենք հետեւեալ օրինակը. «Պէտք է մաքրեն դպրոցի պատուհանները, չէնքի երեք կողմից իւրաքանչիւրում՝ 12ական պատուհան, իսկ չորրորդ կողմում երկու անգամ պակաս պատուհան, քան մնացած կողմերից իւրաքանչիւրում: Ընդամէնը քանի՞ պատուհան պէտք է մաքրեն դպրոցում»:

«Դպրոցականները, կը կարդանք նոյն դասագիրքի 8րդ էջին մէջ, աճեցրին երկու մեծ ձմերուկ: Երբ փոքր ձմերուկը դրեցին կշիռքի մի նժարին, իսկ միւս նժարին դրեցին 5ական կիլոգրամանոց 2 կշռաքար, ապա կշիռքը հաւասարակշռուեց»: Այս տեսակ չարահիւսութիւնը պարզապէս զարմանք կը պատճառէ, երբ մանաւանդ, կողքին կ'երեւայ, որ դասագիրքը կը հրատարակուի 16րդ անգամ ըլլալով:

Ամէնէն առաջ նկատենք, որ այս նախադասութիւններուն մէջ խախտած է տրամաբանական կապը, որովհետեւ առաջինին մէջ ոչ մէկ խօսք կայ մեծ ու փոքր ձմերուկներու մասին, մինչդեռ երկրորդը կը սկսի «երբ փոքր ձմերուկը դրեցին կշիռքի նժարին վրայ...»: Անկէ զատ, նախադասութեան մէջ աչքի կը զարնեն լեզուական կոպիտ սխալները...

Այս տեսակէտէն 3րդ դասարանի Թուաբանութեան դասագիրքէն երբեք ետ չի մնար 6րդ դասարանի բնագիտութեան դասագիրքը: Իւրաքանչիւր էջի վրայ կը հանդիպինք այսպիսի հայերէնի. «Շատ կարեւոր է նշել, որ բոլոր բնական դիտութիւններն օգտագործում են ֆիզիկայի օրէնքները: Եւ հասկանալի է ինչու: Օրինակ՝ տարածութեան մէջ կարող է շարժուել ամէն մի մարմին՝ թէ՛ կենդանի, թէ՛ անկենդան, եւ շարժման այն օրէնքները, որ յայտնագործել է ֆիզիկան, նրանց համար կատարւում են միատեսակ»:

Մենք կրնանք շարունակել եւ նման բազմաթիւ օրինակներ բերել միւս դասագիրքերէն, սակայն այսքան ալ բաւական է ցոյց տալու համար, թէ լեզուական ինչ մակարդակ ունին պատմութեան, Թուաբանութեան, բնագիտութեան, կենդանաբանութեան եւ առհասարակ ռուսերէնէ թարգմանուած դասագիրքերը:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ ԵՒ ԱԼԷՆ ՌԷՍ

« Երիտասարդութիւն եւ Երաժշտութիւն » անունը կրող կազմակերպութիւն մը կայ, որուն նպատակն է երաժշտանոցի առաջին մրցանակաւորներուն առիթ տալ նուագելու լայն հասարակութեան առջեւ, անորմէ իսկ գնահատել տալու համար ապագայ աստղերը:

Յայտագրին մէջ երաժշտարան Փօլ Լըֆլէմ իրաւմբ կը նշէ թէ նոյնիսկ խըստապահանջ դատական կազմի մը կողմէ վարձատրուած մրցանակաւորներ չեն կրնար անպայման առաջնակարգ երաժիշտներ դառնալ այնքան ատեն որ իրական շփում չունին տակաւին հասարակութեան հետ որ ինքն է վերջնական դատաւորը:

Այս կազմակերպութիւնը յաջողագոյն պսակաւորներէն ընտրած էր այս տարի Ժիրայր Թորգոմեանը (ջութակ) եւ Ալէն Ռէս (դաշնակ), անոնց տալով վերոյիշեալ առիթը նուագահանդէսի մը միջոցաւ:

Ալէն Ռէս տաղանդաւոր դաշնակահար է, աէր հոյակապ մեքենականութեան ինչպէս նաեւ լաւ մեկնարկու:

Թորգոմեան իր ջութակի ուսումը առած է Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ, քանի մը տարիէ ի վեր աշակերտ Փարիզի Պետական Երաժշտանոցի, ուրկէ ելաւ 1969ին առաջին մրցանակով, տարի մը յետոյ՝ հաւաքական երաժշտութեան մէջ խլելով նոյնպէս առաջին մրցանակը:

Երկուքն ալ ընտրած էին դժուարին կտորները իրենց ճիւղին: Դաշնակահարը՝ Պախի, Շոփէնի, Լիսթի, Տըպիւսիի գործերով, Թորգոմեան նոյնպէս Պախի, Սէն Սանսի, Սարազաթի հեղինակութիւններէն, ուր ցոյց տուաւ զգայուն նուագածուի իր արուեստը, ինչպէս նաեւ փայլուն թեքնիք մը:

Էքօլ Նորմալի սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր, ուր անշուշտ մեծամասնութիւն չէին կրնար ունենալ Հայերը, տեսակ մը զօրավիգ ըլլալու համար իրենց ազգակցին, բայց հակառակ այս կացութեան, Թորգոմեան կրցաւ շահիլ ամբողջ սրահին համակրութիւնը:

Նշենք որ ջութակը բաղդատմամբ դաշնակին շատ աւելի դժուար նուագելի գործիք մըն է, մեծ տպաւորութիւններ տալու տեսակէտէն՝ աւելի ապերախտ քան դաշնակը որ ինքնին ամբողջական գործիք մըն է:

Ժիլպէրթ Լըքօնթ որ դաշնակով կ'ընկերանար Թորգոմեանի, իր դերին մէջ շատ կատարեալ չգտանք:

Նման ելոյթներու ընթացքին ունկընդիրներ երբեմն ակամայ կը շփոթեն գործակցութիւնը մրցակցութեան հետ, տեսակ մը մարդկային անըմբռնելի տկարութիւն, որմէ զերծ պէտք է մնան եւ չտարուին դիտումնաւոր գնահատական արտայայտութիւններ ընելու անտեղի յորձանքէն:

Յայտագրին վերջին կտորը նուագելու պատեհութիւնը տրուած էր Ֆրանսացի դաշնակահարին (չենք գիտեր թէ ինչպէս կատարուած է ընտրութիւնը), որ առիթ տուաւ իրեն ծափահարութեանց տեղի տալով «կրկին» մը նուագելու, ինչ որ քիչ մը անփափկանկատ գտանք:

Մօտ օրէն յայտագրին մէկ մասը պիտի ձայնասփռուի Ֆրանս Քիւլթիւր կայանէն:

Ա. Պ.

Հայաստանի Լուսաւորութեան Նախարարութիւնը, ինչպէս նաեւ «Լոյս» հրատարակչութեան ղեկավարութիւնը, պէտք է բարելաւեն ստեղծուած անհանդուրժելի վիճակը:

Հ. Յ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԱՐՓԻ - ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

Յունուարի ընթացքին ընդհանրապէս գոհացուցիչ աշխատանք կատարուած է Արփի–Սեւան ջրատարի կառուցման ուղղութեամբ: Փետրուար մէկին ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 27 հազար 940 մեթրի, որուն 17.255 մեթրը աղիւսապատուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՌՈՒՍՏԱՏԵՍԱՅԻՆ ԷԿՐԱՆ

(Իմա՝ հեռատեսիլի յայտագիր)

18,05 — Նորութիւններ (Մոսկուա):
18,25 — Հեռուստատեսային վաւերագրական կինոնկար (Մոսկուա):
19,00 — Կինոհամերգ՝ «Սեւինջ» (Մոսկուա):
19,30 — Կարճամետրաժ, կինօնկար Մոսկուայից:
20,00 — «Ժամանակ» ծրագիրը Մոսկուայից:
20,45 — Սպորտային հաղորդում (Մոսկուա):
22,15 — Գեղարուեստական կինոնկար (Մոսկուա):
23,00 — Համերգ արուեստի վարպետների կատարմամբ (Մոսկուա):
23,45 — Նորութիւններ (Մոսկուա):
00,00 — Հաղորդում Մոսկուայից: 8րդ ալիքով կենտրոնական հեռուստատեսութեան ծրագիրը:

«Սով. Գրականութիւն»
(Յունուար 1971)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս գաղութը շատ անգամ աշխատած է առանց աղմուկի: Արդարեւ ժլատ եղած է ան իր գործունէութիւնը ցուցադրելու տեսակէտէն մամուլի մէջ, բայց կրնանք ըսել, որ բնաւ կանգ առած չէ՝ կուսակցական աշխատանք, « Նոր Սերունդ », Ազգային Միութիւն եղած են միշտ ժողովուրդին հետ, ցաւերուն եւ ուրախութեան մասնակից: Ազգասէր եւ նախանձախնդիր ընտանիքներ եւս միշտ բերած են իրենց նիւթական, բարոյական եւ ֆիզիքական աջակցութիւնը:

Դեկտեմբեր 19ին, տեղւոյն Հայ Ազգային Միութեան հրաւէրով հայ հասարակութիւնը փութացած էր հայ մատուռը ժողովի:

Նախագահ Տոքթ. Սարաֆեան ներկայացնելէ ետք տարուած աշխատանքները, անցաւ գլխաւոր նիւթին՝ ընտրել նոր վարչութիւնը, որ նպատակ ունենայ զբաղելու կրթական գործով: Ընտրուեցան վեց հոգի: Նախագահ Տոքթ. Յարութիւն Սարաֆեան, քարտուղար Մանուկ Մանուկեան, գանձապահ Յարութիւն Յովսէփեան եւ երեք խորհրդականներ:

Ինչպէս ծանօթ է, շնորհիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի, դպրոցը վերաբացուած է Դեկտեմբերին: Ներկայիս հոն հայերէնի դասերու կը հետեւին քսան աշակերտներ, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք մինչեւ գիշերուան ժամը 21,30, մատուռին մէջ: Կը հաստատենք որ մանուկները եւ չափահասները մեծապէս օգտուած են դասերէն. կը զգանք, որ շատ դժուար է ուսուցանել հայերէնը նորահասներուն, երբ շատեր զրկուած են իրենց մայրենի լեզուով արտայայտուելու հնարաւորութենէն: Այս առթիւ կրկին ծնողքներուն կը թելադրենք, որ օր առաջ բարի ըլլան ղրկելու իրենց զաւակները դպրոց:

Ժողովին եղան նուիրատուութիւններ, որոնց գումարը հասաւ 2400 ֆրանքի: (ցանկը 4րդ էջ):

Աւելցնենք, որ երեք տարիէ ի վեր կազմուած է «Հայ Մարզական Միութիւն» մը իր ֆութպոլի խումբով՝ ղեկավարութեամբ մարզիչ Արմենակ Երեւանեանի եւ նախագահ Մերմէրեանի:

Մեր տղաքը կը մրցին տեղական խումբերու հետ: Փուլ Ա. 3րդ բաժանումի մէջ առաջին դասուած են. քիչ անգամ պարտութիւն կրած են: Կը մաղթենք որ քանի մը աստիճան եւս բարձրանան, մրցելու համար աւելի մեծերու հետ: Տարւոյն մէջ կը կազմակերպեն պարահանդէս, որ մեծ քաջալերութիւն կը գտնէ հայ գաղութին կողմէ:

Ն. ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Ահա, հոն, մեր մարտկոցներն են, ըսաւ սպան ցուցնելով ամէնէն բարձր կէտը, առանց կօշիկի նստող այն յիմարին մարտկոցներն են: Հոնկէ ամէն բան կ'երեւայ: Երթանք, իշխան:

— Սրտանց շնորհակալ եմ, ըսաւ իշխանը՝ սպայէն զատուելու դիտումով: Հիմա առանձին պիտի երթամ, անհանգիստ մի ըլլաք, խնդրեմ:

Սպան կեցաւ, իսկ Անտրէյ իշխան միինակ շարունակեց ճամբան: Որքան առաջ կ'երթար դէպի թշնամին, այնքան աւելի կանոնաւոր եւ ուրախ կ'երեւային զինուորները: Կատարեալ անկարգութիւն եւ վհատութիւն կ'իշխէր այն վաշտերուն մէջ որոնք առաւօտուն Ցնայմի մօտ Անտրէյ իշխանին պատահեցան, Ֆրանսացիներէն տասը մղոն հեռաւորութեամբ: Բանակի կեդրոնին մէջ նոյնպէս անկարգութիւն եւ երկիւղ կ'իշխէր, սակայն որքան Ֆրանսական զօրաշղթային կը մօտենար, այնքան աւելի ինքնավստահ կը դառնար ռուսական զօրքը:

Երկար շարք մը կազմած կեցած էին զինուորները եւ տասնապետները, իսկ յիսնապետները կը հաշուէին զանոնք մատով՝ վաշտի առաջին զինուորին կուրծքին զարնելով եւ հրամայելով որ ձեռքը բարձրացնէ:

Ամբողջ դաշտին երեսին վրայ սփռուած զինուորները փայտ եւ խոփ կը կրէին եւ խրճիթներ կը շինէին, ուրախ զուարթ խնդալով ու խօսելով:

Խարոյկներու շուրջը, շատերը կիսամերկ, ոմանք ադամական մերկութեամբ նստեր կարկտուք կ'ընէին, հագուստնին կը չորցնէին եւ զուարթ աչքերով կաթսաներուն կը նայէին: Մէկ վաշտին ճաշը արդէն պատրաստ էր եւ զինուորները ագահ աչքերով կաթսային մխացող բաց բերանը կը նայէին եւ իրենց բաժինին կը նայէին, որ ճաշարարպետը փայտեայ ամանով մը խրճիթին դիմաց գերանի մը վրայ նստած սպային կը տանէր:

Ուրիշ աւելի երջանիկ վաշտի մը մէջ, (ամէնքն ալ օղի չունէին), ժողվուեր եւ շրջապատեր էին լայնաթիկունք յիսնապետը, որ տակառիկը ծռելով երկնցուած ջրամանի կափարիչներուն մէջ կարգով օղի կը լեցնէր: Զինուորները երկիւղածութեամբ շրթունքներուն կը տանէին, կափարիչը կը պարպէին եւ բերաննին ծծելով վերարկուին թեւովը կը սրբէին ու զուարթ դէմքով կը հեռանային: Անոնց դէմքը այնքան անդորր ու խաղաղ էր, որ կարծես թշնամիին դիմաց չէին գտնուեր, ուր գոնէ իրենց կէսը անշուշտ պիտի փռուէր, այլ Ռուսիոյ ներքին նահանգներէն մէկուն մէջ: Եկերեան գունդէն անցնելով Քիեւեան գնդաձիգ զօրաց մէջ մտաւ, ուր նոյնպէս խաղաղ գործերով զբաղած էին: Իր բարձրութեամբ եւ մեծութեամբ միւսներէն զանազանուող խրճիթի մը (որ հաւանօրէն հրամանատարինը պիտի ըլլար) դրան մօտ երկու զինուորներ մարդ մը բռներ էին, իսկ երկու ուրիշ զինուորներ ճկուն, դալար ճիպոտներով հարուածներ կուտային անոր կռնակին, որ անընական կերպով կը պոռար: Գեր-մայորը կ'երթեւեկէր եւ անտարբեր գոռում գոչումին, կ'ըսէր.

— Զինուորի համար ամօթ է գողութիւն ընել. զինուորը ազնիւ, վեհանձն եւ քաջ պիտի ըլլայ. իսկ եթէ եղբօրմէդ բան մը գողցար, ուրեմն ազնուութիւն ըսուած բանը չունիս, անպիտանին մէկն ես: Քանի մը հատ եւս, քանի մը հատ եւս:

Եւ կը լսուէին հարուածներուն շաչիւնը եւ զինուորին յուսահատ, բայց կեղծ աղաղակը:

— Քանի մը անգամ, կը կրկնէր մայորը:

Երիտասարդ սպայ մը դէմքի տարտամ եւ ցաւոտ արտայայտութեամբ հեռացաւ պատժուողին քովէն հարցական ակնարկ մը նետելով մօտէն անցնող ադիւտանին վրայ:

Անտրէյ իշխանը հասնելով առաջին զօրաշարքին, սկսաւ զօրաճակատին գծով երթալ: Ռուսական եւ Ֆրանսական զօրաշղթան ձախ եւ աջ թեւերուն կողմը իրարմէ շատ հեռու ինկած էին, իսկ մէջտեղը այնքան իրարու մօտեցած էին, որ կարելի էր իրարու դէմք տեսնել եւ իրարու հետ խօսակցիլ:

Այդտեղ, զինուորներէն զատ, թէ այս եւ թէ այն կողմը խմբուեր էին հետաքրքիրներու բազմութիւն մը, որոնք խնդալով տարօրինակ եւ իրենց համար օտար թշնամիները կը դիտէին:

Առաւօտուն կանուխ, հակառակ նախապէս տրուած ազդարարութեան, սպաները չկրցան հետաքրքիր այցելուներէն ազատիլ:

Սահմանագիծի պահակ զինուորները այլեւս Ֆրանսացիները չէին դիտեր, այլ դիտողութիւններ կ'ընէին այդ այցելուներուն եւ ձանձրոյթ զգալով անհամբեր հերթի փոփոխման կը սպասէին: Անտրէյ իշխան կեցաւ եւ սկսաւ Ֆրանսացիները դիտել:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(110 – Շար.)

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Օր. Ժաքլին Կոստանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Պ. Գարեգին Կոստանեանի (Սէն–Մօրիս):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Հինգշաբթի (18 Փետր.) տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայի հայկական դպրոցներու աշակերտները:

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց վկայից ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին այս Շաբաթ (20 Փետր.):

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարսէյլի մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոց համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան: Կը քարոզէ Եղիշէ խաչակիր քահանայ Փանոսեան: Պատարագին կը մասնակցի Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10 եւ քարոզ 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հոգեպարար արարողութեանց:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարդանանցի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ այս Հինգշաբթի առաւօտ:

Ներկայ կ'ըլլայ Ալֆորվիլի հայ դպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը: Փափաքելի է որ ծնողքներ խուռներամ ներկայ ըլլան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիկին Վ. Նաճարեանի հոգեհանգստին առթիւ՝ Գ. Նաճարեան, Մ. Եմանէճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Փափազեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Հ. Մակարեան 10:

Վ. և Կ. Ջանպաքճեանի հոգեհանգստին առթիւ՝ Տիկին Պալթայեան 100, Տէր եւ Տիկին Տէր–Մեսրոպեան 50, Ա. Մարտիրոսեան, Տիկին Կարապետեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Քերօղլեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տիկին Զարուխճեան 10:

Մ. եւ Ժ. Հացագործեանի հոգեհանգստին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ադամեան 50, Տէր եւ Տիկին Հրաչեան 20, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Սահակեան 10ական:

Ե. Զարդարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Արութեան (աղքատաց) 50 ֆրանք:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

HOTEL MODERNE

8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République

Պարախումբ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Նուագ՝

BERNIE OLIVIER O.R.T.F.

Ճշանաւոր խումբը

Մուտք 10 ֆր. ուսանողներուն կէս գին

Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւյմէճեանէ 100 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Շահնար Նիկողոսեանի մահուան առթիւ (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Կ. Մակսեանէ 50 ֆր. Նոր Տարւոյ առթիւ, Պր. Անանիա Խազնէճեանէ 50, իր եղբօր ողբացեալ Յարութիւն Խազնէճեանի մահուան առթիւ, եւ կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հանգուցեալ Վարդխաթուն Նետէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. Նիսէն, Տէր եւ Տիկին Ասլանեանէ եւ 50 ֆր. այրի Տիկին Ձիլինկիրեանէ: Ալֆորվիլէն 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պէրպէրեանէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի Փետր. 21 կը կատարուի Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց: Կը տօնակատարուի նաեւ Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան հարիւրյիսունամեակը, եւ այս առիթով կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի Կոնդակը:

Հայրապետական մաղթանք, Վազգէն Ա.ի անուան տօնին առիթով: Պատարագի աւարտին՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ Վարդանանց եւ Խրիմեան Հայրիկի հոգիներուն համար:

Հանդիսութեանց կը նախագահէ, պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

Հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ հանդիսութեանց: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 9,45, ընթերցում Կոնդակին, քարոզ եւ հայրապետական մաղթանք 11,15, հոգեհանգիստ 11,50:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը ճիշդ 9ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 28 Փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ, Ազգ. Տան սրահը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական տրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 ֆրանք

Տեմսերը տեղւոյն վրայ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւյմէճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ազգականին, ողբ. Շահնար Նիկողոսեանի մահուան առթիւ (Կրընոպլը):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ Մարզական Միութիւն 500 ֆր., Մանուկ Մանուկեան, Նշան Այտապիրեան, Զարեհ Զուլֆայեան, Ռուպէր Սարաֆեան, Տօքթ. Յ. Սարաֆեան, Սարգիս Մօղեան, Ժան–Փիէր Սահակեան, Ժօզէֆ Քիւրքճեան 200ական, Արմենակ Երեւանեան, Լեւոն Պայընտրեան, Գրիգոր Թաշճեան 100ական:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ

Կը տօնուի Վալանսի մէջ Վարդանանցի առթիւ, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի կողմէ, Հինգշաբթի 18 Փետր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3,30ին Ե. Հիւսիսեան սրահը:

Կը հրաւիրուի ամբողջ գաղութը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խնճոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի: Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. իրիկուան ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ

Կանուխէն ապահովել սեղանները

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube

Organisée par le NOR SEROUND

Avec l'orchestre GARY BIBERIAN

Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon

RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69

à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Անմահ է զարունը Երեւանի մէջ, ուր վերածլող բնութեան հետ կ'եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան անմրցելի գինն է 2200 ֆրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՌԻՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱՐԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 18 FEVRIER 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12043
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.043

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶՈՅԳ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18)

Այսօր՝ Փետրուար 18՝ տարեդարձն է Հայոց հին ու նոր ազատագրական շարժումները խորհրդանշող պատմական երկու մեծ դէպքերու:

Ցատկանշական զուգադիպութիւն, որ շատ քիչ անգամ կը պատահի:

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին սուրբերու կարգը դասած է Քաջ Վարդանն ու իր զինակիցները՝ 1036 «վկաները», որոնք նահատակուեցան 451ին Աւարայրի դաշտին մէջ մղուած «մեծ պատերազմ»ի ընթացքին: Եւ «Ազգային տօն» է հռչակած Վարդանանցը, եկեղեցական – կրօնական սահմաններէն դուրս հանելով եւ ամբողջ ազգին պաշտամունքին ու երախտագիտութեան առարկայ դարձնելով այն հերոսները, որոնք զոհուեցան յանուն Հայրենեաց:

Վարդան Մամիկոնեան եւ ընկերները մերժելով ենթարկուիլ մազդէական-զրադաշտական հեթանոս կրօնքին, զոր Սասանեան հզօր արքան՝ Յազկերտ Բ. կ'ուզէր պարտադրել Հայերուն իր քուրմերուն եւ բանակներուն միջոցաւ, կ'երաշխաւորէին Հայոց կրօնական անկախութեան հետ նաեւ քաղաքական ազատութիւնը:

Հինգերորդ դարու առաջին կէսին Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց եւ երէց ու փոքր Թարգմանիչները Ոսկեդար ստեղծելով ապահոված էին մեր մշակութային անկախութիւնը: Աւարայրի ճակատամարտը ժողովրդական տարերային պոռթկում մըն էր, հայրենասիրական ընդվզում մը՝ ընդդէմ օտարին, որ կ'ուզէր իր հալոցին մէջ ձուլել հայ-քրիստոնեայ ազգը:

Աւարայրը բնական ու տրամաբանական արդիւնքն է Ոսկեդարին: 1520 երկար տարիներ անցած են Վարդանանց պատերազմէն ի վեր: Սակայն Վարդանանց ոգին վառ ու կենդանի է մնացած: Շնորհիւ այդ ոգիին է, որ մեր նախահայրերն ու հայրերը դիմակալած են այդ թուականէն ետք՝ դարերու ընթացքին՝ զիրենք ստրկացնելու եւ խսպառ բնաջնջելու բոլոր ահաւոր ու դիւային ծրագիրներուն: Անոր շնորհիւ է, որ անաղարտ պահած ենք մեր ազգային դիմագիծը:

Վարդանանց ոգին աւելի ցայտուն կերպով ի յայտ եկաւ Աւարայրէն 1470 տարի վերջ, 1921 Փետրուար 18ին Արարատեան դաշտին մէջ:

Նորագոյն Հայաստան հազիւ երեսուն ամիս էր շնչած, երբ կրկին ինկաւ օտար բռնակալներու լուծին տակ:

Եկուորը — կարմիր պատմուճան հագած խաչապաշտ Ռուսը — կարմիր սուլթանն ու ոճրագործ Իթթիհատը յիշեցնող խժդժութիւններ գործեց Հայաստանի խաղաղ ժողովուրդին դէմ:

Ականատես մը կը պատմէ թէ «Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը ժամարական կառավարութեան մէջ կը հալածէր ե՛ւ գիւղացին ե՛ւ բանուորը, ե՛ւ մտաւորականը, ե՛ւ իսկական յեղափոխականը, ե՛ւ սոցիալիստը, ե՛ւ անմեղը, ամէնքը:

«Ահա՛ ձեզի Երեւանի գիշերային խուզարկութիւնները, ամէնօրեայ ձերբակալութիւնները, սպաներու խաբեպատիր աքսորը, Դրոյի հեռացումը եւ անկէ ետք սանձարձակ բռնութիւնները: Եւ ահա՛ ձեզի Աթարբէգեանի հրապարակ գալը Հայաստան եւ մինչեւ փետր. 10 կատարած մասսայական ձերբակալութիւնները: Երեւանի, Էջմիածնի, Աշտարակի, Ախտայի եւ Նոր Բայազէտի բանտերը լեփ-լեցուն էին: Մասնաւոր տուները կը բռնագրաւուէին նոր բանտերու վերածելու համար: 2000է աւելի բանտարկեալները դժոխային կեանք մը կ'ապրէին...» (Կ. Սասունի, Փետրուարեան ապստամբութիւնը (1921) Պէյրութ, 1970 էջ 78):

Բաժակը յորդեցաւ 1921 Փետրուար 17էն 18 լուսնալիք գիշերը, երբ Երեւանի բանտին մէջ վայրագօրէն կացինով սպաննուեցան խմբապետ Համազասպ եւ ընկերները: Ապստամբ ժողովուրդը գրաւեց բանտն ու ազատեց մահապարտ մտաւորականները — Համօ Օհանջանեանը, Հայր Աբրահամը, Լեւոն Շանթը, Նիկոլ Աղբալեանը եւ բազմաթիւ ուրիշներ:

Փախան բոլշեւիկները: Իշխանութեան գլուխ անցաւ Փրկութեան Կոմիտէն եւ քառասուն օր ջանաց դարմանել նոր բացուած վէրքերը: Կարմիր բանակը դերակշիռ ուժերով կրկին տիրեց Հայաստանին:

«Փետրուար 18» մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ արձանագրուած է իբրեւ նոր իմն «Վարդանանք»:

Իրարմէ տասնեւհինգ դար հեռաւորութեամբ տեղի ունեցած այս զոյգ շարժումները կը ձգտէին նոյն նպատակին, — ընդվզում ընդդէմ բռնութեան: Ազատամարտ: Անկախութեան տենչանք:

Այսօր յիսնամեակն է Փետրուարեան ապստամբութեան:

Վարդանանց ոգին կ'առաջնորդէ միշտ հայ ազատատենչ ազգը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԹՈՄԱԶԻՆԻ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ

Իւ. Տէ. էռ.ի (Գոլիստ կուսակցութիւնը) ընդհ. քարտուղարը շատ ծանր խօսքեր արտասանած է առջի օր, խորհրդարանական մամուլին առջեւ որուն հիւրն էր:

Նոր է որ Թոմազինի կուսակցական այդ պատասխանատու պաշտօնը ստանձնեց, փոխարինելով Փուժատը, որ նախարար դարձած էր եւ կը թուի թէ իր առաջին ելոյթով իսկ, կ'ուզէ ուշադրութիւն գրաւել:

Թոմազինի շատ խիստ կերպով յարձակեցաւ Ֆրանսայի դատաւորներուն եւ Արդարութեան վրայ, զոր ամբաստանեց «վատութեան» համար: Ծաղրելով յետագային մամուլի միջոցաւ թէ տէր մնալով հանդերձ իր խօսքերուն կ'ուզէ չեշտել թէ որեւէ ձեւով խնդրոյ առարկայ չըներ անոնց պատուաւորութիւնը:

Թոմազինի շատ ծանր կերպով յարձակեցաւ նաեւ հեռատեսիլի Ա. կայանի լրատուութեան բաժնին պատասխանատուներուն վրայ որոնք «ծառաներն են ազատութեան հակառակորդներուն»: Այս առընչութեամբ Թոմազինի պատասխանատու կը նկատէ նաեւ նախարարապետը, որուն հրահանգով հեռատեսիլի լրատուութիւնը առարկայական չէ: Ընդհ. քարտուղարը կ'աւելցնէ.— «Ինչ որ կը մեղադրենք իրեն (իմա՛ ձայն-պատկերասփիւռի), այն է որ միշտ շեշտը կը դնէ ֆրանսական ընկերութեան բացասական երեւոյթներուն վրայ, ամէն ինչ որ սաբորինակ է, գայթակղեցուցիչ, բացառիկ, ախտաւոր, յոռետես, անհաճոյ, բարոյալքիչ: Լրատուութեան բացարձակ ազատութեան կողմնակից ենք: Ամէն մարդ պէտք է արտայայտուի, բայց դեռ պէտք է որ հաւասարակշռութիւն ըլլայ ինչ որ պարագան չէ»: Եւ Թոմազինի կ'ըսէ թէ կարգ մը բարեկամներու հետ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, որոնք հրապարակային պիտի չըլլան: Ինչ որ կը վերաբերի ուսանողներու ձերբակալութեան, Թոմազինի նոյնքան խիստ է: Երբ կը ձերբակալուին անոնք որ անիշխանական վիճակ մը կը ստեղծեն, կրած պատիժնին չնչին է իսկ անդին յանկարծ անսպասելի ատեն մը լիսէի ուսանող մը վեց ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուի:

Այս երիտասարդին հարցը օրէ օր աւելի աղմուկ կը հանէ եւ լիսէներու գործադուլը կը տարածուի: Դատաւորներն իսկ կը փաստեն որ Ժիլ Կիօ Շափթալէն ելած է ժամը 18,25ին, ձերբակալուած է 18,35ին մինչ երկու ոստիկանները որոնք կ'ամբաստանեն երիտասարդը, իբրեւ ոստիկանի վրայ յարձակողը, կը հաստատեն նախ թէ դէպքը պատահած է ժամը 18,50ին: Ամէն պարագայի մէջ, շատ ցաւոտ խնդիր մըն է, որուն լուծումին համար հարկ է սպասել մինչեւ Ուրբաթ, Վերաքննիչ Ատեանի նիստին, բայց մինչ այդ ուսանող, լիսէի աշակերտ, ծնողաց միութիւն եւայլն, եւայլն ձեռքերը ծալած չեն նստիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ օդանաւորդ մը առեւանգուեցաւ Անգարայի մէջ, թուրք ձախակողմեան տարրերու կողմէ, որոնք զինուած էին: Յետագային առեւանգիչները ազատ արձակեցին զայն: Անգարայի Միջին Արեւելքի Թեքնիք համալսարանի Քենթրի յուշարձանը քանդուեցաւ ռումբի մը պայթումին հետեւանքով: Ոստիկանութիւնը ձախակողմեան ուսանողութեան կը վերագրէ արարքը: Վերջին շաբաթներուն ահաբեկչական դէպքեր կ'արձանագրուին ամերիկեան հաստատութիւններու, բնակարաններու եւ անձերու վրայ, Թուրքիոյ մէջ:

ՌԵՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐ վերստին թատերաբեմ դարձաւ բուռն բախումներու, ոստիկանութեան եւ քաղաքացիներու միջեւ: Սեւ դրօշներ պարզուեցան իբրեւ սուգի նշան, երբ կառավարութեան որոշումը ծանուցուեցաւ, որ Քաթանզարօ կը մնար շրջանի կեդրոնը: Միւս կողմէ, պողպատաձուլարան մը պիտի հաստատուի Ռեճիոյի մէջ:

ՀԻՒՍԷՅՆ Գահիրէ պիտի երթայ ի մօտոյ, տեսնուելու համար Եգիպտոսի նախագահին հետ: Դէտերու կարծիքով Յորդանան իր կարգին համաձայնագիր մը պիտի կնքէ Իսրայէլի հետ, երբ Եգիպտոս յաջողի համաձայնութեան եզր մը գտնել Թել Ավիվի հետ: Ամմանի մէջ նոր կռիւներ տեղի ունեցան բանակին եւ Պաղեստինցիներուն միջեւ: Յորդանանի խորհրդային դեսպանը վեց ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած է Արաֆաթի հետ: Տեսակցութեան նիւթ եղած է Մերձաւոր Արեւելքը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ ձերբակալուեցաւ ռաբբունի Քահան, որ առաջնորդն է Հրեաներու Պաշտպանութեան Լիկայի: Քահան խորհրդային դեսպանատան առջեւ կը նետէր խորհրդային դիւանագէտ մը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան նախարարը լաւատես արտայայտութիւններ ունեցաւ Լաոսի իրադարձութիւններու մասին: «Յարձակողականը, որ մինչեւ հիմա յաջողութիւն մը եղաւ, կը շարունակուի գոհացուցիչ ձեւով»: Հարաւ. Վիեթնամցիները տրամադիր են երեք ամիս մնալ Հօ Շի Մին երթուղիին շրջանը՝ արգիլելու համար Հիւսիս. Վիեթնամցիներու պարենաւորումը մինչեւ անձրեւներու եղանակը:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ սահմանին վրայ հաստատուած խորհրդային ուժերը զինուորական ռազմափորձեր կը կատարեն ներկայիս: Լուրը հաղորդեց «Իզվեստիա»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարութիւնը անդրադառնալով Լիբիոյ առաջնորդին յայտարարութեան, ըստ որուն Լիբիա ազատ է ըստ կամս գործածելու «Միրաժ» օդանաւերը, ճշդեց թէ օդանաւերը սահմանուած են պաշտպանութեան համար: «Եթէ անոնք տարբեր նպատակներու համար գործածուին... մնացեալները արգելքի տակ կը դնենք»:

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ա.

Գիշեր մը երբեք այսպէս լուռ ու լուրթ
Չէ դիզուած, հսկա՛ծ բանակի մը շուրջ:

Եւ բանակ մ'երբեք, խաւարին մէջտեղ,
Չէ եղած այսպէս լուսազեղ, անմե՛ղ:

Երկինքն այս գիշեր երկիրը կ'օրրէ,
Հոգիներն Հայոց իրմով կը խմորէ:

Հո՛ս խաչեր եւ հո՛ն սաղաւարտ ու սուր՝
Խաւարի ծովուն շիթերն են մաքուր:

Հրամա՛ն Վարդանի.— ամէն կողմ ահա՛
Կոչնակներու կանչն հանդարտ
կը թրթռայ:

Ամէն կողմ սեղան, մոմեր, երէցներ.
Բանակը ճաշա՛կ կ'առնէ այս գիշեր:

Է՛ն վերջը Վարդան՝ գլխաբաց, հետի,
Կուգայ հաղորդուիլ արեամբն Յիսուսի:

Եւ խաչ համբուրելով՝ զինուորներն ամէն
Կը դառնան խումբ-խումբ... ու խո՛ր
կը նիրհեն...

Բ.

Դաշտն՝ արշալոյսին՝ խունկ է, կը մխա՛յ.
Զէնքերու շաչիւնն իր շուրջն է ծնծղայ:

Թշնամի բանակն, ամպի պէս խաւար,
Կ'երեւայ հեռուն եւ կը սահի վար...:

— «Վասըն Յիսուսի, վասըն հայրենեաց՝
Յառաջ»: Վարդանի ձայնը հոն գոռաց...

Քիչ յետոյ արդէն խառնուրդն է անհուն..
Կեանքէ կեա՛նք կ'երթան զինուորներն
Հայուն...:

Վարդան, իր ճերմակ ձիով, զրահով,
Ամէնէն առաջ, ամէնին է քով:

— «Յաղթեցի՛նք Կ'ըսէ, Պարսիկը
փախաւ...»
Ու կ'իյնա՛յ՝ տալով իր հոգին ամբաւ...:

Գ.

Սեւցած երկինքին ներքեւ՝ երկինքի
Ճաճանչ մը յանկարծ գետնէն կը ծագի:

Վարդանի հոգին, երազո՛ւնդը անշէջ,
Կը մտնէ՛ մրայլ ապագային մէջ:

Հոգիներուն մէջ, ան կ'երթա՛յ առաջ՝
Հոգիներէն դուրս ցցած սուր ու խաչ:

Կը գարնէ խաչովն ու սուրովը գիր
Կը գրէ, կ'օրհնէ՛ Վարդանը Կարմիր:

Դարերը կ'անցնին՝ բայց Վարդանը քաջ,
Բայց Վարդանը Սուրբ, կ'երթա՛յ միշտ
առաջ...:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Բազմաթիւ յիշատակելի դէպքեր կը պարունակէ Հայոց դարաւոր պատմութիւնը, բայց շատ քիչերը այնքան ժողովրդականութիւն վայելած են որքան Վարդանանցը:

Նոյնիսկ ուսումնական կոչուած դասը պատահաբար կը յիշէ Հայկի, Վահագնի, Արտաւազդի աւանդութիւնները եւ կամ Մեծն Տիգրանի քաջագործութիւնները:

Բայց, Վարդանանքը միշտ ալ մնացած է կենդանի: Ոչ միայն գիրքէ գիրք, այլ եւ բերնէ բերան փոխանցուելով:

Պատկերներ կամ քանդակներ անգամ գծուած են շատ մը եկեղեցիներու մէջ:

Մեր մանկութեան օրերուն, բախտաւոր կը համարուէին անոնք որ կրցեր են երթալ – տեսնել գանոնք, մկրտութեան աւազանին մօտ կամ կողմնակի անկիւն մը:

Թերեւս այս ժողովրդականութեան պատճառը այն է որ Վարդանանց պատերազմը սերտօրէն կապուած էր քրիստոնէութեան հետ, եւ Եկեղեցին ալ միշտ վառ կը պահէր անոր յիշատակը, տարեկան տօնախմբութիւններով:

Այդպէս, նաեւ Սահակ – Մեսրոպի պատմութիւնը, որ դարերով ամփոփուեցաւ եկեղեցիներու եւ դպրոցներու մէջ:

Ժամանակներուն հետ, մեր գիտելիք – ներն ալ ճոխացան:

Հետզհետէ զարգացաւ քննական պատմութիւնը, եւ սկսանք ըմբռնել այդ անցքերուն իրական իմաստը: Անոնց ամբողջ տարողութիւնը:

Այսօր ամէնէն բարեպաշտն ալ գիտէ որ ինչպէս Վարդանանքը, նոյնպէս Գրոց Գիւտը ամէն բանէ առաջ հետեւանք էին ազգային գիտակցութեան:

Ազատ եւ անկախ ապրելու կամքը, օտարին կրօնական, քաղաքական լուծը, անոր մշակոյթին կապանքները թօթափելու ձգտումն էր որ արիւն թափել կուտար կամ սեփական այբուբեն կը հնարէր:

Վարդանի եւ Ղեւոնդի ճառերն անգամ երեւութապէս կրօնաշունչ են:

Հարկ է դարեր եւ դարեր կտրել, անհնարին թռիչ մը կատարել ժամանակի աղջամուղջին մէջ, բաղդատելու համար այն օրերու ազգային գիտակցութեան չափանիշը՝ այսօրուան հետ:

Դէպքեր եւ երեւոյթներ կան որոնք յայտնապէս կ'ապացուցանեն թէ ինչ որ հաւատքի պաշտպանութիւն կը կոչեն պարզապէս ինքնուրոյն գոյութեան պայքար էր: Այսօրուան բառերով՝ ինքնապաշտպանութիւն կամ դոյամարտ:

Միայն կրօնական գետնի վրայ մղուած կռիւ մը դժուար թէ այնքան խոր հետքեր ձգէր, մեր դարաւոր պատմութեան մէջ:

Մնաց որ, ինչպէս Վարդան, նոյնպէս ամբողջ Մամիկոնեանք եւ Ղեւոնդեանք յատկապէս կը բնորոշուէին իրենց քաջութեամբ:

Արդ, ամէնքս ալ գիտենք որ քաջութիւնը ամէն բանէ առաջ կապ ունի ազգային գիտակցութեան հետ:

Ժողովուրդը ինք շատոնց ըմբռնած է այդ ճշմարտութիւնը, «Քաջն Վարդան» անուանելով Աւարայրի հերոսը, եւ տարածելով անոր անունը սերունդէ սերունդ:

Անշուշտ այդ ըմբռնումով էր որ կարմիր Երեւանը երկհատոր վէպ մը, Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանքը» հրատարակել կուտար պատերազմի փոթորիկներուն մէջ: (Այժմ «բարեփոխուած» երկրորդ տպագրութեամբ, օրուան պահանջներուն յարմարելու համար):

Ամէն ուր որ դիւրութիւն կը վայելենք Հայոց պատմութիւն ուսուցանելու, դպրոցներով կամ դասընթացքներով, հարկ է յատկապէս բացատրել այս պարագան:

Ինչ որ սորված էին պապերը, բաւական չէ Թոռներուն համար:

1954 Տ.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Գերազանցապէս ազգային տօնախմբութիւնն է մեզի համար Վարդանանց պատերազմին տարեդարձը: Այդ պատերազմը, որ իրապէս լոկ կարճատեւ ընդհարում մը եղաւ եւ Վարդանին մահուամբն ու հայ պատերազմիկներու ցրուումովը վերջացաւ, ռազմական տեսակէտով ա նշուշտ չարաչար պարտութիւն մըն էր Հայոց համար:

Ահա այդ պարտութիւնն է, որ դարերէ ի վեր կը տօնենք: Վարդանանց պատերազմը անսպառ նիւթ մը եղած է մեր պատմաբաններուն, թատերագիրներուն, բանաստեղծներուն եւ ճառախօսներուն համար. անիկա հայրենիքէն մեզի կտակուած ազգային միակ փառքը կը նկատուի ամէնուս համար: Տարօրինակ երեւոյթ արդարեւ:

Ինչո՞ւ այսպէս կառչած կը մնանք պարտութեան մը. — որովհետեւ, ինչ որ ռազմական տեսակէտով ամօթալի պարտութիւն մըն էր, բարոյական տեսակէտով պանծալի յաղթանակ մը եղաւ: Վարդան իր փոքրաթիւ բանակով Սասանեանց ահեղ զօրութեան դէմ ելլելով՝ ընդվզումի յուսահատական այնքան վսեմ ու գեղեցիկ ժէսթ մը ըրաւ, որ կրցաւ դարերով ազդել հայ ժողովուրդին բարոյական ու հոգեկան նկարագրին վրայ: Ցեղին ինքնապահպանութեան բնազդը կ'անձնաւորէ Վարդան Մամիկոնեան եւ ասոր համար արժանի է այն պաշտամունքին, զոր հայ ազգը իրեն կ'ընծայէ հազար հինգ հարիւր տարիէ ի վեր:

×

Կարգ մը քննադատներ փորձած են ատեն–ատեն նսեմացնել Վարդանի արժանիքը, յանուն քննական պատմութեան խծբծել իր արարքը, անձնական քինախնդրութիւններ տեսնել ուրացող նախարներու հանդէպ իր բռնած ընթացքին մէջ, նոյնիսկ ուզած են արդարացնել Վասակ իշխանը, զայն իր պատւին մէջ վերահաստատել, անոր տալով խորին քաղաքագէտի, հեռատես պետական անձի կարողութիւններ: Բայց չէ, այդ ճարտարամտութիւնները պիտի չկրնան երբեք յաջողութիւն գտնել: Ժողովուրդը այդ կնճռոտութիւններէն բան չի հասկընար, ինք իր անվերաքննելի վճիռը տըւած է. Վարդան սուրբ մըն է եւ Վասակ՝ մատնիչ մը:

Եւ այս է ճշմարտութիւնը:

Վասակները գուցէ ժողովուրդ մը կրնան կառավարել, բայց Վարդաններն են, որ կ'ապրեցնեն, կը յաւերժացնեն զայն:

Ամէն անգամ որ ժողովուրդ մը անել եւ յուսահատական կացութեան մը մատնուած է, հեռատեսը, փորձառուն, խորագէտը չեն, որ զինք փրկած են, այլ Սուրբը, այսինքն՝ հաւատացեալը, խանդավառը, ներշնչուածը, դիւահարը:

×

Վարդան, անհաւասար կռիւ մը մղելով Յազկերտի դէմ, հաւատք ունեցած էր իր դատին անպարտելիութեանը վրայ, եւ չէր սխալած, քանի որ իր մահուամբն ու իրեններուն չարաչար պարտութեամբը հանդերձ՝ գաղափարը, որուն համար կը պատերազմէր, յաղթանակեց: Հայը մինչեւ այսօր հայ եւ քրիստոնեայ մնաց, մինչդեռ Պարսիկները իրենց զանդիկ կրօնքը կորսնցուցին՝ արաբացի աշխարհակալներու դէմ Վարդան մը չունենալնուն համար:

Ահա ասոր համար Վարդանանց պատերազմը նուիրական է մեզի. ասոր համար այդ պարտութիւնը մեր ամէնէն անարատ փառքը կը կազմէ եւ անոր յիշատակը դարերէ ի վեր անկորուստ կը մնայ:

Աւարայրի դաշտը տասնըհինգ դարերէ ի վեր մեր ազգային մեծ ներշնչարանը եղած է. Վարդան եւ իրեն հետ ինկող 1036 վկաները մեզ սրտապնդած, մեզի յոյս ներշնչած են այն Գողգոթային վըրայ, ուրկէ, աւա՜ղ, կը քալենք դարերէ ի վեր: Վարդանանց պատերազմը խանդավառած է ամէն Հայու սիրտ, Եղիշէէն մինչեւ Ալիշան, եւ դեռ պիտի խանդավառէ դարերով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՇԱՐԱԿԱՆ

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆ

Նորահրաշ պսակաւոր եւ զօրագլուխ առաքինեաց, վառեցար զինու հոգւոյն արիաբար ընդդէմ մահու. վարդան քաջ նահատակ որ վանեցիր զբշնամին, վարդագոյն արեամբդ քո պսակեցեր զեկեղեցի:

Բամկական խումբ հազարաց եւ երեսնից եւ թիւ ընդ վեցից, որք ընդ նոսին նահատակեցայք արիաբար պատերազմաւ. եւ հեղին զարիւնս իւրեանց ի նորոգումն եկեղեցւոյ. ընդ նոսին պսակելով ի յերկնաւոր հանդիսադրէն:

Գոհութեամբ փառատրութիւն երբորդութեանդ նուագեմք, բազմութեամբ պսակելոցս զմեօք մածեալ առաքինեացս, եկեղեցիք հայաստանեայց պայծառապէս զարդարեցան, ունելով միշտ բարեխօս զերգնութիւն մարտի սոցա:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ԱՌԹԻՒ

Տարեդարձներու յիշատակութիւնը մեզի կը փոխադրէ միշտ այն ժամանակը, որ հեռուն է այլեւս. բայց եթէ դատենք այն տեսակէտէն, որ ժամանակը գոյութիւն չունի, կ'ուզենք ապրումներ փնտռել հեռաւոր անցեալէն:

Շատ երկար տարիներ առաջ երբ Պոլիս, հակառակ քաղաքական սեղմումներու ազգային եւ հայկական կեանքը գոյութիւն ունէր, «Վարդանանցը» կը տօնուէր մեծ շուքով. բոլոր հայ վարժարանները փակ էին այդ օրը, Սկիւտարը իր հոծ Հայութիւնով, բազմաթիւ վարժարաններով, դրադէտներով, բանաստեղծներով մտաւորական կեդրոն մը կը համարուէր՝ էր երբեմն...:

Նոյն օրը առաւօտուն բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը եկեղեցի կ'առաջնորդուէր ուր «Նորահրաշը» կ'երգէին դպրոցական հանդէսներ տեղի կ'ունենային եւ օրուան տօնին առընչութեամբ արտասանութիւններ, բանախօսութիւններ:

Զեմ գիտեր որ արդի պոլսական աշակերտութիւնը տեղեա՞կ է այն հերոսական պայքարին որ ազգին ճակատագիրը վըճռեց:

Խորհիլ, որ այդ հեռաւոր անցեալին մէջ Հայերը եղան առաջին քրիստոնեաները եւ պայքարեցան ոչ միայն յանուն կրօնքի եւ քրիստոնէական սկզբունքներու, այլ եւ յանուն ազատութեան:

Ղեւոնդեան կրօնականները խաչ ի ձեռին եւ զօրականները սուր ի ձեռին:

Երկիւղած յարգանքի յիշատակ բոլոր այն հին եւ նոր մարտիրոսներուն, որ ինկան հաւատքով բայց պիտի ապրին հայ պատմութեան մէջ յաւիտեան:

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔԲԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

«Ազնուաշուք տէր, կ'ըսէր նամակը, ներեցէք, որ առանց ձեզ անձնապէս ճանչնալու համարձակիմ գրել ձեզ: Խնդիրն այնքան կենսական է, որ անշուշտ ներողամիտ պիտի ըլլաք»:

— Փարա՞ պիտի ուզէ, ինչ պիտի ընէ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, նամակին քաղաքավարական սկզբնաւորութենէն կասկածելով:

«Երկու օր առաջ, այս Կիրակի, Բերայի Աղքատախնամին ներկայացած է այրի տիկին Սաթենիկ Ամասեան, ընդունելու համար նպաստ մը, որ խոստացուած էր տալ, իրեն վիճակին ու բարոյականին մասին կատարուելիք քննութենէ ետքը: Արդ, փոխանակ այդ նիւթական նպաստին, որուն ամէն կերպով արժանի էր յիշեալ թշուառ այրին, ձեր կողմէն կարգ մը անարդանքներու ենթարկուած է...»:

— Հասկցայ, սա բողին համար է... վայ աներես, դեռ երես ունի տէ՝ նամակ գրել կուտայ ինծի...

Ռոզիկ ընթերցումը շարունակեց.

«... Ձեր կողմէն կարգ մը անարդանքներու ենթարկուած է, որոնք ծանրապէս վիրաւորած են իր արժանապատուութիւնը»:

— Վայ, վայ, վայ, բոզերն ալ արժանապատուութիւն ունին եղեր հա՞, գոչեց էֆէնտին, որ երթալով կը կատղէր նամակագրին դէմ:

«Մասնաւորաբար, շարունակեց աղջիկը, իր վարձակալին համար ձեր ըրած ձրի զրպարտութիւնը, թէ՝ իր սիրահարն է, եւայլն, ոչ թէ միայն տիկին Սաթենիկի՝ այլ նաեւ իմ ալ պատուոյս արատ կը բերէ, քանի որ ակնարկուած վարձակալը նոյնիսկ ես եմ»:

— Վա՛յ անամօթ, սա ի՞նչ աներես մարդիկ են եղեր... Թող առնելիքնին ըլլայ, էյ կարդա տեսնենք:

«Արդ, ազնուաշուք տէր, կ'ենթադրեմ, որ դուք անգիտակցաբար խաբուած էք եւ այդ նախատինքները ըրեր էք սխալ ու սուտ տեղեկութիւններու վրայ հիմնուելով, քանզի պատրաստ եմ պատուոյս վըրայ երդում ընելու, որ յիշեալ տիկնոջ հետ, որ մեռած բարեկամի մը այրի է ու նուիրական [illegible] համար, որեւէ մեղապարտ յարաբերութիւն չեմ ունեցած, այլ իբրեւ պարզ վարձակալ մը բնակած եմ իր տունը, հետեւաբար ինծի համար խղճի խայթ մը պիտի ըլլայ, եթէ իմ պատճառով խեղճ կինը զրկուի նպաստէ ու միեւնոյն ատեն անունն ալ աղարտի: Ուստի դիմում կ'ընեմ ձեր արդարասիրութեան, որպէսզի բարեհաճիք գոհացում տալ հէք կնոջ, թէ իր անարգուած պատիւը վերահաստատելով եւ թէ զինքը չզրկելով նպաստէ մը, որուն գուցէ ձեր օգնած աղքատներէն ամէնէն աւելի արժանի է:

«Ուղելով այս մասին բերանացի բացատրութիւններ ալ տալ ձեր ազնուութեան, իրիկունը կրկին պիտի հանդիպիմ ձեր բնակարանը, վստահ ըլլալով, որ գիս ընդունելու պատիւը պիտի ընէք. մէկ քանի վայրկեանի համար:

«Մնամ ձեր ազնուութեան ամենախոնարհ ծառայ»:

— Թող գայ, թող գայ, որ հասակը ցուցունեմ, մռլտաց Ղուկաս էֆէնտի, երբ աղջիկը նամակին ընթերցումը աւարտեց:

— Բայց գուցէ կինը իրաւցնէ անմեղ է, դիտել տուաւ Ռոզիկ, նամակին մէջ անկեղծութեան շեշտ մը կայ կարծես:

— Քու խելքդ չի հասնիր, անանկ կեղծաւոր խօսքերէ խաբուելու չէ, ես ապրանքս կը ճանչնամ, մարդուն երեսը մէկ մը նայիմ նէ՝ ուրկէ գալ, ուր երթալը կը հասկնամ... վա՛յ անբարոյականներ, վա՛յ:

Քիչ մը ետքը ծառան եկաւ եւ ըսաւ, որ նամակը բերող երիտասարդը եկած է պատասխան առնելու:

— Վեր ղրկէ տեսնեմ, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, յետոյ աղջկանը դառնալով ըսաւ, որ զիրենք առանձին թողու:

Ռոզիկ դուրս ելաւ սենեակէն:

Քանի մը րոպէ ետքը Գարեգին ներս մտաւ: Երիտասարդը բարեգուշակ նշան մը համարած էր էֆէնտիին քով ընդունուիլը եւ կ'ենթադրէր, որ դրած նամակը արդէն իր արդիւնքը տուած էր, ուստի համարձակ կերպով մօտեցաւ էֆէնտիին, որ թիկնաթոռի մէջ ընկած էր, նամակը ձեռքը բռնած:

— Ներեցէք, որ համարձակիմ ձեզ անհանգիստ ընել, ըսաւ Գարեգին, խոնարհ բարեւ մը տալով:

Ղուկաս էֆէնտի ձեռքի ու գլխի անորոշ շարժում մը ըրաւ:

— Անշուշտ կարդացիք ձեր ազնուութեան ուղղած նամակս:

— Հա, կարդացի, դո՞ւն ես Գարեգինը:

— Այո, Գարեգին Հայկեան:

— Էյ, ի՞նչ կ'ուզես:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան ճիւղը Արեւմեան ազգերու նուիրուած հաւաքածոներ լոյս կ'ընծայէ պարբերաբար: Վերջերս լոյս ընծայեց այդ շարքին հինգերորդ հատորը, որ նուիրուած է Թուրքիոյ անցեալին եւ ներկային: Խմբագիրն է հիմնարկին Թուրքիոյ պատմութեան եւ տնտեսագիտութեան բաժնի վարիչը՝ փրոֆ. Ե. Սարգսեան:

Զանազան հարցեր շօշափուած են հոն:

Հատորը ունի խիստ շահեկան յօդուած մը, ուր ուսումնասիրուած է օսմանեան կառավարութեան վարչական ժողովրդագրական քաղաքականութիւնը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Յօդուածագիրը՝ փրոֆեսօր Ե. Սարգսեան, փաստերու հիման վրայ ցոյց կուտայ, որ մինչեւ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսը Օսմ. Թուրքիոյ վարչական բաժանումը սերտ կերպով կապուած էր իշխանութիւններու հողային, հարկային եւ ռազմական քաղաքականութեան հետ: Բայց Պերլինի վեհաժողովէն ետք երբ հարցը ստացաւ միջազգային բնոյթ, կառավարութիւնը սաստկացուց Հայութեան տնտեսական եւ քաղաքական կեղեքումը: Ջանալով ցոյց տալ, որ Թուրքիոյ մէջ հայկական հարց գոյութիւն չունի, Թուրք կառավարութիւնը կը դիմէր խարդախ միջոցներու՝ Հայերու թիւը Արեւմտ. Հայաստանի մէջ պակաս ցոյց տալ, հայկական վիլայէթներուն կցելով Թրքական եւ քրտական շրջաններ, որպէսզի պակսի Հայերու թուական գերակշռութիւնը մահմետական ժողովուրդներու համեմատութեամբ: Ասկէ զատ, դիտումնաւոր կերպով կը նենգափոխէր մարդահամարին վիճակագրական տուեալները: Այսուհանդերձ, հակառակ ձեռք առնուած այս բոլոր միջոցառումներուն, Հայերը իրենց հայրենիքին՝ Արեւմտ. Հայաստանի մէջ, մինչեւ անոնց զանգուածային բնաջնջումը առաջին աշխարհամարտի տարիներուն, կը կազմէին ամբողջ ազգաբնակչութեան գերակշռող տարրը:

Թուրքիոյ հայաջինջ քաղաքականութեան կ'անդրադառնայ Հ. Մարտիրոսեան՝ «Կիլիկիայի 1909 Թուականի Ապրիլի հայկական կոտորածը եւ երիտթուրքերի պատասխանատուութեան հարցը» յօդուածով: Ինչպէս ծանօթ է Ատանայի մէջ ջարդերու զոհ գացին մօտ 30.000 Հայեր: Հեղինակը կը հերքէ Թուրք պատմագրութեան պնդումը, թէ ջարդերու պատասխանատու էին Հայերն ու Ապտիւլ Համիտ Բ.: Ան, բազմաթիւ փաստերով կ'ապացուցանէ, որ Կիլիկիոյ խաղաղ բնակչութեան կոտորածը Երիտ. Թուրքերու իշխանութեան գլուխ անցնելէն ետք ծրագրուած է, եւ իր տեսակին մէջ առաջինը եղած է սահմանադրական օսմանեան կայսրութեան մէջ:

Թուրքիոյ մասին այլ յօդուածներ ալ կան այս հաւաքածոյին մէջ:

Ռ. Պ.

ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՊԵՏ ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆԻ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՄԷԿ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ» Յունուար 12ի թիւով կը դուժէր մահը բազմաշխատ մատենագէտին, որ Փարիզի Հ. Բ. Ը. Մ. Նուպարեան մատենադարանին վարիչն էր երկար ատենէ ի վեր: Միշտ բարեմոյն եւ օգնութեան պատրաստ այս իսկական Հայուն մատենագիտական երկու հատորները ծանօթ են, որոնցմով մատչելի կ'ըլլան Հայոց համար հրատարակուած օտար լեզուով գրքերը:

Հանգուցեալը Նուպարեան Մատենադարանի ձեռագիրներուն վրայ ոչ միայն կը գուրգուրար, այլ եւ երբեմն կ'աշխատասիրէր անոնցմէ մէկն ու մէկը եւ կը հրատարակէր:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

Յիշողութեանս մէջ է իր «Իսրայէլ Օրի, անոր Հայաստանի ազատութեան մը ծրագիրը Մեծն Պետրոսի հովանաւորութեամբ» թարգմանութիւնը, զոր հրատարակեց 1959ի «Հայաստանի Կոչնակ»ին 15–21 թիւերուն մէջ (11–4–1959 — 23–5–1959):

Մեքենագրուած գրքոյկ մըն է եղեր զոր ցարական դեսպան Իզվոլսկի Փարիզի մէջ յանձնած է եղեր Պօղոս Նուպար փաշայի: Իզվոլսկի իր նիւթերը հաւաքած է եղեր Մինիխի արխիւներէն 1898ին: Իսրայէլ Օրիի առաքելութեան մասին հետաքրքրական տուեալներ եւ աղբիւրներ յիշատակուած են այնտեղ: Թերեւս ուսումնասիրողներ կրնան գտնել այս թարգմանութենէն եւ որոշ համեմատութիւններ գտնել Հայկ Օհանեանի Իսրայէլ Օրիի վերաբերեալ արխիւային հաւաքածոյին հետ, որ կը գտնուի Հ. Յ. Դ. Թանգարանի գրադարանին մէջ:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Պերլին

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ », գրեց Կ. Մեհեան (Դէտ), հրատարակութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Պէյրութ 1970:

×

ՆՈՐ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԻ ԿԱՅԾԵՐ, գրեց Յ. Պէրպէրեան, Պէյրութ 1970:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Յատուկ).— Ամէն տարիներու պէս այս տարի եւս, Տր. Կարապետ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը կազմակերպած էր Մանուկներու Օրը Յունուար 24ին, կիրակի ժամը 16ին, Սերքլը Կաթոլիկի սրահը, Հայկ. Ծնունդի առթիւ: Գաղութին համրանքին նայելով, դժբախտաբար նախանձելի չէր ներկաներու թիւը:

Հանդէսը բացաւ երկու խօսքով, Միութեան նախագահուհի Տիկ. Վ. Բրատիկեան, որ ներկաներուն իր սրտագին մաղթանքի խօսքերը տալէ յետոյ, ղեկավարութեամբ իրեն՝ փոքրիկները երգեցին յաջորդաբար երեք խմբերգներ — Իմ հեռաւոր հայրենիք, Ո՛վ մեծասքանչ եւ Սուրբ գիշեր, լուռ գիշեր երգերը:

Յետոյ, երբ խօսնակ, այս տողերը գրողը գրաւոր ուղերձ մը կարդաց յատկապէս հայերէն դասընթացքներու առնչութեամբ, եւ շեշտելով իր խօսքը՝ եւ գնահատութեան հրաւիրելով հայ ծնողքները, որ պէտք չէ գոհանալ երախան շաբաթը մէկօրեայ դասընթացքներու կը հետեւի ըսելով. հապա, իւրաքանչիւր ծնողք տունին մէջ պէտք է ըլլայ դիմադրական բջիջներ եւ առանց թերանալու հսկէ զաւակներուն վրայ, որպէսզի դիւրացնեն թէ Կարապետ Խաչի հայապահպանման ուղղութեամբ տարած աշխատանքը եւ նոյն ատեն ուսուցիչին գործը: Որովհետեւ Հայոց լեզուն է որ օտարութեան մէջ խորշակահար մեր դէմքերուն գոյն կուտայ: Ս. Մեսրոպի հազարադանձ լեզուն դարեր շարունակ մեր գոյութեան ջիղը, տոկալու կիրքը եւ չորս հազար տարուան մեր խանդավառութեան չցամքող աղբիւրը եղած է... Ճիշդ ատոր համար հայկական մամուլը առատ իրիկուն, փոթորիկի բռնուած նաւու պէս ահազանգ կը հնչեցնէ սուր սուլիչով՝ Եւրոպայի Հայութեան ականջներն ի վեր խլացնող չափով...:

Ուրեմն, սիրելի հանդիսականներ, ջերմացնենք մեր եռանդը նոր տարուան առթիւ, եւ պարտաճանաչ գիտակցութեամբ հսկենք մեր զաւակներուն վրայ որպէսզի Կարապետ Խաչի տարիներէ ի վեր կատարած աշխատանքը արդիւնաւոր ըլլայ:

Նայեցէք, սա բեմին վրայ երեւցող մանուկներուն թիւը խիստ ընդվզեցուցիչ է բաղդատելով «դուրսը» մնացող մանուկներու թիւին:

Եւ եզրակացնելով իր խօսքը, ամէն անգամ այսպիսի պահերուն անկասկած, մեր բոլորին սիրտերը կը ճմլուին յուզումով, դիտելով անտարբերներու կեցուածքը հայերէն լեզուի հանդէպ, ըսելով վերջացուց իր ընթերցումը, յորդորելով ներկաները:

Գրաւոր ուղերձէն յետոյ, աշակերտները մէկիկ մէկիկ հրաւիրուեցան արտասանելու, մեներգելու եւ կարճ տրամախօսութեամբ մը զրոյց ըրին: Փոքրիկները մանկական պար մըն ալ պարեցին՝ «Ղուկասին շողգամը», ղեկավարութեամբ Օր. Աստղիկ Սանճեանի:

Կարճ դադար մը, Ծնունդի ծառը լուսաւորելու, կնքահայրութեամբ Վիէնի Հայ Ազգային Միութեան կողմէ 100 Փր. նուիրատուութեամբ: Այսպէս կարճ ժամանակի մէջ ինքնաբուխ նուէրներ եղան որմէ 550 Փրանքի գումար մը գոյացաւ: Հանդէսին փոքրիկներուն բաժինը լրացած ըլլալով, Նոր Սերնդական երիտասարդներ յաջորդաբար պարեցին կովկասեան տոհմիկ պարեր, մեներգներ կատարելով...:

Այսպէս քանի մը մեներգներու կըրկնումներէն յետոյ, վերջապէս աւանդական Կաղանդ Պապան եկաւ խորհրդաւոր ուսուցիկ տոպրակով, նահապետական ճերմակ մօրուքով՝ ձեռքը խոշոր մահակ մը, ճօճօռալէն աջ ու ձախ, ծերութեան տնքոցներ արձակելով, տոպրակին միրգերն ու խաղալիկները փոքրիկներուն բաշխելէ յետոյ, արդէն ժամանակը բաւական յառաջացած էր երբ հանդէսը վերջացաւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

— Եթէ մեր վրայ հաչող ամէն շուն քարկոծենք, քարերը շատ պիտի սղեն:

— Եթէ սիրես՝ աստուածուհի մը սիրէ եւ եթէ գողնաս՝ գոնէ ուղտ մը գողցիր:

— Վայրկեաններ կան, երբ առիւծն ալ երկչոտ կ'ըլլայ եւ երբ կինն ալ սրտոտ (քաջ) կ'ըլլայ:

— Հաւուն հաւկիթէն վառեակ մը պիտի ելլէ միշտ, եթէ անոր վրայ նոյնիսկ օձ մը թուխս նստի:

— Եթէ երկու հողի քեղի ըսեն թէ գըլուխդ տեղը չէ, ձեռքդ գլխուդ տար, վստահ ըլլալու համար թէ տեղն է ան:

— Դժբախտ է միայն այն մարդը, որ երգել չի գիտեր:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ԼԵՒՈՆ ԱՐԱՋԻՆ

— Նայէ մէյ մը, նայէ, ըսաւ զինուոր մը իր ընկերոջը, ցոյց տալով հրացանաձիգ զինուոր մը, որ սպայի մը հետ շըղթային մօտեցեր եւ խնդրոյ մը վրայ տաք տաք կը վիճէր Ֆրանսացի գնդաձիգ զինուորի մը հետ: Տես, ինչ աղուոր կը խօսի. Ֆրանսացին անոր հետ պիտի չկրնայ գլուխ ելլել: Դէ՛, դուն ալ սկսէ, Սիդորով:

— Կեցիր, ականջ դիր, ըսաւ Սիդորով, որ հմուտ Ֆրանսագէտ մը կը համարուէր:

Անոնց ցուցուցած զինուորը Դոլոխով էր: Անտրէյ իշխանը ճանչցաւ զայն եւ ականջ դրաւ անոր խօսակցութեան: Թալոխով իր գնդապետին հետ ձախ ձեւի զօրաշղթային մերձեցաւ, ուր իրենց գունդը եւս բանակած էր:

— Հը՛, շարունակէ՛, շարունակէ, կը խրախուսէր գնդապետը, առաջ ծռելով եւ իրեն անհասկնալի խօսքերէն բառ մը իսկ չփախցնել ջանալով, կ'աղաչեմ խօսէ՛, շուտ շուտ խօսէ, ի՞նչ ըսաւ:

Դոլոխով չպատասխանեց գնդապետին, ամբողջովին զբաղուած էր տաք վիճաբանութեամբ: Անոնք, ինչպէս հասկնալի է, պատերազմի մասին կը խօսէին: Ֆրանսացին՝ Աւստրիացիները Ռուսերուն հետ շփոթելով, կ'ըսէր թէ՝ Ռուսերը Ուլմի մօտ արդէն անձնատուր եղած եւ փախած են: Դոլոխով ճակատը կը ցնցէր յայտարարելով թէ Ռուսերը ջարդած են Ֆրանսացիները:

— Հոս կը հրամայեն մեզ ձեզ հալածել եւ կը հալածենք, ըսաւ Դոլոխով:

— Միայն թէ ուշադրութիւն ըրէք որ ձեզ քօղաքներնուդ հետ մէկտեղ դաշտին վրայէն չքշենք, ըսաւ Ֆրանսացի զինուորը:

Ունկնդրող Ֆրանսացիները բարձրաձայն խնդացին:

— Ձեզ կը ստիպենք պարել, ինչպէս Սուվորովի օրով պարեր էք, ըսաւ Դոլոխով:

— Այդ ի՞նչ կ'երգէ, հարցուց Ֆրանսացի մը:

— Հին պատմութենէն կը խօսի, ըսաւ ուրիշ մը, կռահելով որ խօսքը նախկին կռիւներու մասին էր: Կայսրը ձեր Սուվորովին ալ աղէկ դաս մը կուտայ:

— Պոնափարթը... սկսաւ Դոլոխով, բայց Ֆրանսացին ընդմիջեց.

— Ոչ Պոնափարթը, կայսրը... գոչեց Ֆրանսացին զայրացած:

— Սատանան տանի ձեր կայսրը, ըսաւ Դոլոխով եւ ռուսերէն լեզուով զինուորին ուղղեալ կոպիտ հայհոյանք մը ըրաւ եւ հրացանը վերցնելով՝ երթանք, Իվան Լուկից, ըսաւ գնդապետին:

— Ահա, այդպէս Ֆրանսերէն կը խօսին, ըսին զինուորները զօրաշղթային մէջ: Դէ՛, դուն սկսէ Սիտորով:

Սիտորով աչք ըրաւ եւ Ֆրանսացիներուն դառնալով՝ սկսաւ անհասկնալի բառեր շարել:

— Կարի, մալա, ղաֆա, սաֆի, մուդիր, կասկա, իրարու ետեւէ շարեց ան, ջանալով ձայնին արտայայտիչ շեշտ մը տալ:

— Հօ՛, հօ, հօ, հա՛, հա՛, հա՛, քահ, քահ, հնչեց զինուորներու ուրախ, առողջ եւ կայտառ ծիծաղը, որ ակամայ Ֆրանսացիներն ալ վարակեց, այնպէս որ կարծես ատկէ ետքը կը մնար հրացանները պարպել, սումբերը պատեանը դնել, եւ տուն դառնալ:

Բայց հրացանները լեցուն մնացին, թնդանօթներու բերանները մարտկոցներու եւ ամրութիւններու վրայէն դաժան սպառնալիքով մը կը նայէին եւ առաջուան պէս անոնց բերանները իրարու ուղղուած էին:

ԺԶ.

Զօրքին բռնած ամբողջ տարածութիւնը՝ աջ թեւէն մինչեւ ձախը անցնելով, Անտրէյ իշխանը բարձրացաւ այն մարտկոցը, ուրկէ՝ առաջնորդ սպային խօսքով, ամբողջ դաշտը կը տեսնուէր: Ձիէն իջաւ եւ չորս թնդանօթներէն վերջինին քով դնաց կեցաւ: Թնդանօթներու առջեւ հերթապահ թնդանօթաձիգ մը կ'երթեւեկէր, ու այդ վայրկեանին սպայի մը առջեւ բարեւ բռնած կեցած էր, եւ որ վերջինիս նշանին վրայ վերստին սկսաւ իր միակերպ տաղտկալի երթեւեկը:

Թնդանօթներու ետին շարուած էին կառքերու առաջամասերը եւ լծակները, իսկ աւելի հեռու թնդանօթաձիգներու խարոյկները: Ծայրի թնդանօթէն դէպի ձախ ոչ հեռու նոր հիւսուած խրճիթ մը կար, ուրկէ սպաներու եռանդագին ձայներ կը լսուէին:

Արդարեւ, մարտկոցներէն գրեթէ ամբողջ ռուսական զօրքը եւ թշնամիին զօրքին մեծագոյն մասը կ'երեւար:

Մարտկոցին ճիշդ դիմացը հորիզոնին վրայ կը նշմարուէր Շէնկրապէն գիւղը, ձախ եւ աջ, ծխացող խարոյկներու մէջ կարելի էր տեսնել Ֆրանսական զօրքին կազմութիւնը, որուն խոշոր մէկ մասն ալ գիւղին մէջ եւ լերան ետեւը կը գտնուէր:

(111 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Հաճեան ընտանիքէն, այրի Տիկին Շահնար Նիկողոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ 50 ֆրանք ի նպաստ դպրոցին։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Հինգշաբթի (18 Փետր.) տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց։ Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Ժամը 11ին տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը։ Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջակայի հայկական դպրոցներու աշակերտները։

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց վկայից ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին այս Շաբաթ (20 Փետր.)։

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարսէյլի մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոց համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան։ Կը քարոզէ Եղիշէ խաչակիր քահանայ Փանոսեան։ Պատարագին կը մասնակցի Նշան Քհնյ. Գույումճեան։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10 եւ քարոզ 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40։

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հոգեպարար արարողութեանց։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարդանանցի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ այս Հինգշաբթի առաւօտ։

Ներկայ կ'ըլլայ Ալֆորվիլի հայ դըպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը։ Փափաքելի է որ ծնողքներ խումներամ ներկայ ըլլան։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԵՒ
ԱԶԳ. ՏԱՆ ՆՈՐ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒ ԲԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի 21 Փետրուարին, Վարդանանց տօնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ ապա հոգեհանգստեան պաշտօն տեղւոյս Ազգ. Տան կառուցման համար, իրենց նպաստը բերող բոլոր նուիրատուներու, ծնողքներու եւ ընտանեկան պարագաներու հոգիներուն ի հանգիստ։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ին, տեղի պիտի ունենայ բացումը Ազգ. Տան նորակառոյց բաժիններուն։ Թէ պատարագի եւ թէ բացման հանդիսութեանց կը նախագահէ և կը խօսի Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE
ՔԱՅԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ փետր. 27 ժամը 18էն սկսեալ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION
GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE
DINER *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Իւղագին. Տիկին Հ. Զըրաշեան 100 ֆր. Վ. Գրիգորեան, Յ. Գալփաքճեան, Ն. Ագնաւուրեան եւ Տէօքմէճեան ընտանիք 50ական, Պ. Փափազեան 40, Ա. Հոլոփիկեան, Տիկիններ Պ. Սողոմոնեան, Զուքասիգեան, Զօպոյեան 30ական, Մ. Եազըճեան, Նիքոթեան ընտանիք, Խաղնէճեան ընտանիք, Պէրպէրեան ընտանիք, Զ. Արզումանեան, Մ. Իւզբերեան, Ն. Հացագործեան, 20ական, Ռաֆայէլեան, ընտանիք 15, Տիկիններ Ս. Պաժան, Մ. Ասատուրեան, Վ. Աճէմեան, Ի. Չէքէմեան, Լիութօ Զաքմաքլեան, Զ. Մանուէլեան, Քայմաքեան, Խրիմեան, Գաբրիէլեան, Ա. Միսաքեան, Լ. Կարապետեան, Վ. Թաղէոսեան 10ական, Պր. Ա. Մենզիկեան, Ժ. Յակոբեան, Գ. Զիւրիւքաիչեան, Ա. Համբարձումեան, Շվոտեան, Քինոսեան 10ական, Օ. Թիւզճեան Կիւրճեան 5ական։

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըռնջոյք մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (21 Փետր.) ժամը 16,30ին ընկ. Մինաս Ճապուրեանի բնակարանը, Սէն Շամոն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Նոր Սերունդի խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ա. Մաղաքեանի եւ ընտանիքին Աւետիս Մաղաքեանի մահուան (Ամերիկա) առթիւ։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։
Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14ին։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր)։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
ՀԱՅԿ. ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան հաշուետուութիւն 1970ի։ Ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր անդամներն ու նուիրատուները, Հինգշաբթի 18 Փետրուար ժամը 18ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան առաջին յարկը, Միութեան գրասենեակը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի Փետր. 21 կը կատարուի Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց։ Կը տօնակատարուի նաեւ Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան հարիւրյիսունամեակը, եւ այս առթիւ կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի կոնդակը։

Հայրապետական մաղթանք, Վազգէն Ա.ի անուան տօնին առթիւ։ Պատարագի աւարտին՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ Վարդանանց եւ Խրիմեան Հայրիկի հոգիներուն համար։

Հանդիսութեանց կը նախագահէ, պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Հաւատացեալները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ հանդիսութեանց։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 9,45, ընթերցում կոնդակին, քարոզ եւ Հայրապետական մաղթանք 11,15, հոգեհանգիստ 11,50։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Աճարեան ակումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՈ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ լոյս
Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ
Երգ՝ Օր. ԵՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ
Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ
Կանխէն ապահովել սեղանները
Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon
RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA
Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16-20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon
Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Կը ներկայացուի էտմոն Ապուի
ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը
Կը մասնակցին Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Ն. Պչտիկեան, Բ. Հալէչեան, Ա. Պետրոսեան եւ Ս. Մոստիչեան
Ծախսերու մասնակցութիւն 15 ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, Ազգ. Տան սրահը։

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ։

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 19 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12044

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.044

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐԸ

—o—

Բ.

Արտասահմանի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն ի՞նչ միջոցներով կ՚աջակցի հայապահպանման գործին:

Երիտասարդ Հայուհիի Թղթակցին այն հարցումին թէ՝ «Հայրենիքի Ձա՞յնն ուղարկելով այն հայ մանուկին, որ հայերէն կարդալ չի գիտեր, Վ. Համազասպեան կը պատասխանէ թէ միայն Հայրենիքի Ձայնն չէ. հիմա տարբեր ձեւեր, տարբեր մեթոտներ, աւելի լայն հնարաւորութիւններ ունին այդ գործով զբաղելու:

Լեհաստանի Հայերը ձուլուեցան անոր համար, որ այն ժամանակ հայրենիքի հասկացողութիւնը չկար: Պանդուխտ Հայը 5-10 տարին անգամ մը միայն տեղեկութիւն կը ստանար հայրենիքէն: Իսկ այսօր ամէն օր կը լսէ Երեւանեան ռատիօն:

Վերջերս ամերիկացի զօրավարներու Լենինականի մէջ վար դրուելուն առթիւ ամերիկեան բոլոր թերթերը, հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռը 15 օր անընդհատ «Լենինական – Արմենիա» կը հոլովէին: Մարդիկ քարտէսի վրայ կը փնտռէին թէ ո՞ւր է Արմենիան: Ամերիկահայ երախան նախ իր ծնողքին, ապա նաեւ ռատիոյի եւ հեռատեսիլի միջոցաւ կը շփուի հայրենիքին հետ: Ահա՛ հայապահպանման միջոց մը:

Կապի Կոմիտէն առաջին տարին Ամերիկայէն տասը երախաներ հրաւիրեր է Հայաստան հանգստանալու համար ամառը: Ո՛չ ոք գացեր է: Երկրորդ տարին երեք հոգի գացեր են: Տարուէ տարի թիւը աւելցեր է: Չորրորդ տարին 15 տեղ տուեր են. 27 հոգի գացեր է: «Անցեալ տարի տուէլ էինք 25 տեղ. բերել էին 47 հոգի»: Կոմիտէն կը ջանայ բոլոր միջոցները օգտագործել Հայապահպանութեան համար: Ձուլումը բնական երեւոյթ է: Անիկա կայ բոլոր ժողովուրդներու մօտ: Բայց մենք շատ փոքր ժողովուրդ ենք: «Դա մեծ ցաւ է պատճառում թէ ինչի՞ մի փոքր ժողովուրդ արագ ձուլման գնայ»:

Կապի Կոմիտէն «բաւարար» կը համարի Հայապահպանման համար իր ձեռք առած միջոցները: Թէ ի՞նչ իմաստով: «Այսօր Հայը իր դիրքով, Հայրենիքը իր դիրքով չի զիջում քաղաքակրթուած որեւէ երկրի. Հայը ամաչելու որեւէ բան չունի»: Իբրեւ օրինակ կը յիշէ Վիկտոր Համբարձումեանը, Լեւոն Օրբելին եւ Ալիխանեան եղբայրները, որոնք «քաղաքակրթութեան այն աստիճանին բարձրացող անձնագրեր են, որ ժողովուրդին չի տանել ձուլումի»:

Թղթակիցը կ՚առաջարկէ, որ Կոմիտէն կապ հաստատէ այնպիսի կեդրոններու հետ, որոնք մշակոյթով վառ են արդէն: Սակայն կայ գանգուած մը, որ մեզմէ դուրս կ՚ապրի եւ դադրած է Հայ ըլլալէ: Համազասպեան կ՚ընդունի, որ կան այնպիսի շրջանակներ, որոնց հետ ինք կապ չէ ունեցած: Բայց գիտէ, որ այսօր Թուրքիոյ մէջ — Սասուն — կ՚ապրին շուրջ 1500 Հայեր, որոնք բոլորովին հայերէն չեն գիտեր. կը խօսին միայն թուրքերէն եւ քրտերէն:

Կ՚ընդունի, որ օտար ամուսնութիւններ կան Հայաստանի մէջ: «Օտարի հետ ամուսնանում են, սիրում են. սէրը կայ: Սէրը որեւէ արգելակ ունի՞. չունի: Չես կարող արգիլել»: 1952–53ին, երբ Համազասպեան Մանկավարժական Ինստիտուտի Ռեկտոր էր, պահանջ ունէին «քատր»երու, յատկապէս Ռուսաց լեզուի համար: Լուսաւորութեան Նախարարութեան հետ միասին Կրասնոտարի շրջանէն բերել տուեր են միջնակարգ աւարտած 200 ռուս աղջիկներ եւ ցրուած գանոնք Հայաստանի բոլոր կողմերը, ամէնէն հեռաւոր գիւղերը որպէս ուսուցչուհի: «Հիմա գընացէ՛ք տեսէք, ինչպիսի երեխաներ են ունեցել, ի՛նչպիսի հայերէն են խօսում, ի՛նչքան երեխաներ են տուել մեզ»: Լիբանանի մէջ չկա՞ն այդպիսի պարագաներ, կը հարցնէ Կապի նախագահը:

Թղթակիցը կը պատասխանէ թէ Լիբանանի մէջ իրենք աւելի պէտք ունին Հայակերտումի, Հայաստեղծումի, որուն նախապայմանն է մեր բոլոր ուժերու միութիւնը: Ի՞նչ կ՚ընէ Հայրենիքը, որպէսզի միացնէ Սփիւռքի այս գաղութները եւ ոչ թէ բաժնէ:

Համազասպեանի պատասխանը.

«Հայրենիքը հիմնականում մտածում է, որ ամբողջ Սփիւռքը մէկ միասնական մարմին դառնէ, եւ այդ միասնականութեան մէջ ստեղծել Սփիւռք – Հայրենիք միասնութիւնը: Մեր ամբողջ նպատակն է կազմակերպութիւնների միացումը, միացեալ աշխատանք կատարելու համար: Որովհետեւ անջատ աշխատանքը արդիւնք չի կարող բերել: Եւ պէտք է ասել, որ մենք որոշ հարցերում մեծ յաջողութեան ենք հասնում: Ես չէի կարող ասել թէ Սփիւռքում պէտք է բոլորս միատեսակ մտածենք. դա մոնոթոն կը լինէր, անհետաքրքիր բան կը լինէր: Տարբեր մտածելակերպ կարող է լինել: Տարբեր գաղափարախօսութիւններ կարող են լինել: Մարդիկ հետեւում են տարբեր գաղափարախօսութեանց: Մեզ մօտ բոլորս միատեսակ չենք մտածում, եւ մեզ մօտ բոլորը համայնավարներ չեն: Բայց որոշ հարցերում բոլորս միատեսակ ենք մտածում»:

Այս կարեւոր հարցի շուրջ հարցազրոյցը կը շարունակուի:

Այդ մասին յաջորդով:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՑՈՅՑԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՆ

Չորեքշաբթի օր, Փարիզի լիսէներու մէջ ընդհ. գործադուլ տեղի ունեցաւ եւ զանազան տողանցքներ Պաթինեոլէն Լատինական Թաղ: Կիոյի հարցը դեռ չէ լուծուած եւ Նախարարաց Խորհուրդն ալ ծանրացաւ անոր վրայ: Եւ երբեւ անմիջական հետեւանք արգիլուեցան ծրագրուած ցոյցերը, բացի Ներքին հանրաժողովներէն: Հակառակ այս արգելքին ուսանողներու Ազգ. Միութիւնը (ԻւՆԷՖ) որոշեց կատարել իր ցոյցը, որ նախատեսուած էր Հինգշաբթի իրիկուան համար Պաստիյէն Նասիոն: Ներքին նախարարութիւնը այս արգելքին առթիւ հրատարակած զեկոյցին մէջ կ՚ըսէ թէ պատասխանատու պիտի նկատուին բոլոր անոնք որոնք չեն հնազանդիր օրէնքին:

Նախարարաց Խորհուրդը գրադած է նաեւ Թոմազինիի յայտարարութիւններով եւ Հանրապետութեան Նախագահը չէ ծածկած իր բուռն դժգոհութիւնը: Նախարարները միաձայնութեամբ հարկ տեսած են նոյնիսկ յարգանքի հանդիսաւոր արտայայտութիւն ունենալ դատաւորներու անկողմնակալութեան եւ արժանաւորութեան նկատմամբ: Մնաց որ Թոմազինի արդէն իսկ յետքայլ կ՚ընէ եւ ի տես այն աղմուկին որ ելած է «ես ատանկ չըսի» սկսած է ըսել եւ պատասխանատուութիւնը թողուլ խորհրդարանական լրագրողներուն վրայ: Այս վերջինները — որոնց հիւրն էր Թոմազինի — կը չեշտեն թէ երբ մէկը իրենց առջեւ կը խօսի, գիտէ թէ ո՛ւր է եւ որո՛ւ կը խօսի ու պարզ է որ իր յայտարարութիւնները գաղտնի չեն կրնար մնալ: Մնաց որ ամէն անգամ որ պատասխանատու անձ մը նեղը մնայ, յանցաւոր կը գտնէ ... մամուլը:

Ամէն պարագայի մէջ, հարցը չէ փակուած եւ քաղաքական կուսակցութիւններն ալ հարց կուտան՝ «անդիտակցութի՞ւն թէ ներշնչուած խօսքեր» կը հարցնէ Ալէն Սավարի (ընկերվարական): «մենատիրական մտայնութիւն» կ՚ըսեն արմատականները: Համայնավարները կը խորհին թէ Թոմազինի վարչակարգը շատ ազատական կը գտնէ եւ կոչ կ՚ընէ որ աւելի ամրապնդուին «հեղինակապաշտութիւնը» եւ պատիժները, իսկ իր կուսակցութեան (Իւ. Տէ. Էռ.) Գործադիր Բիւրօն ցաւ կը յայտնէ որ իր ընդհ. քարտուղարին «խօսքերը կը չահագործուին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

40.000 ԹՈՒՐՔԵՐ կ՚արտաքսուին Գերմանիայէն, համաձայն զանազան գաւառներու Ներքին նախարարներու որոշումով: Ասոնք ապօրինի կերպով Գերմանիա մտած են:

ՌԸՆԷ ՍԻՄՈՆ մեռաւ առջի օր 73 տարեկանին: Ինք է որ մօտ 50 տարի (1925էն ի վեր) ամբողջ սերունդ մը պատրաստած է դերասաններու, ինչպէս Փեռիէ, Միշէլ Մոռկան, Ժռվիճ Ֆէօյէռ, Փօլ Մէօրիս, Ժըլէն, եւայլն, եւայլն:

ՆԻՔՍԸՆ մամուլի թղթակիցներու յայտարարեց, թէ Լաոսի գործողութիւններու յաջողութեան պարագային՝ ամերիկեան ուժերու հեռացման ծրագիրը, Հարաւ. Վիէթնամէն, աւելի եւս պիտի փութացուի: Ամերիկեան օդուժը կրնայ վերսկսիլ իր ռմբակոծումները Հիւս. Վիէթնամի վրայ, եթէ Հանոյ բռնաբարէ ապազինման գիծը՝ յարձակելով Հարաւ. Վիէթնամի վրայ: Այսուհանդերձ, օդուժը հիւլէական զէնքերու գործածութեան պիտի չդիմէ: Միւս կողմէ, Ուաշինկթըն այլեւս նոր զիջումներ պիտի չընէ Փարիզի ժողովին մէջ, որովհետեւ ժամանակն է, որ Հանոյ լրջօրէն քննէ ամերիկեան առաջարկները, որոնք եղան Հոկտեմբերին: Լաոսի մէջ կռիւները կը շարունակուին: Հարաւ. Վիէթնամեան երկու գունդեր, վայրաչուներ, դիրք գրաւեցին Թայլանտի սահմանէն 50 քիլմ. անդին՝ փակելու համար Հիւս. Վիէթնամցիներու նահանջի ճամբան:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ եւ Լոցի Համայնավար կուսակցութեան շրջանի կոմիտէի քարտուղարները «հրաժարեցան» իրենց պաշտօններէն: Լոցի մէջ հրաժարեցան նաեւ քարտուղարին երկու օգնականները: Բանուորները խստօրէն քննադատած էին կուսակցութեան տեղական մարմինները: Լեհ վարչապետը լեհ-խորհրդային սահմանագլուխին գտնուող քաղաք մը այցելեց: Կ՚ենթադրուի, թէ գաղտնի հանդիպում մը պիտի ունենայ խորհրդային անձնաւորութիւններու հետ:

ԵԳԻՊՏՈՍ մտադիր է խաղաղութեան դաշնագիր մը կնքելու Իսրայէլի հետ, եթէ այս վերջինը յարգէ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը: Եգիպտոս իր այս տրամադրութիւնը հաղորդած է Եարինկի յանձնուած յուշագրով մը: Իսրայէլի Արտաքին նախարարը մերժեց ընդունիլ ՄԱԿի բանագնացին առաջարկը՝ պարպելու Սինայը:

ՀՈՆԿ-ՔՈՆԿ լոյս տեսնող թերթի մը համաձայն, Չինաստան որոշեց երկու հազար չին խորհրդատուներ ղրկել Հիւս. Վիէթնամ, որոնց ժամանումով չորս հազարի պիտի հասնի այս վերջիններուն թիւը Հիւս. Վիէթնամի մէջ: Փեքին թոյլ պիտի տայ նաեւ իր խորհրդատուներուն՝ մաս կազմել կռուող ուժերուն:

Օրը Օրին

ՄԵՐ ՁԱԼԸՔԸ

—o—

Լոնտոնի հայկ. կեանքին փոլքլորին մաս կը կազմէր մեր տարաբախտ Ձալըքը:

Իր ամէնէն յատկանշական գիծը եղած է ամէնուն հասնիլ, ամէն տեղ: Ով որ կը ծրագրէր դէպի Անգլիա ճամբայ ելլել, անցագրէն ու տոմսէն առաջ, կ՚առնէր Ձալըքին հասցէն:

Արդարեւ չափազանցութիւն չէ ըսել թէ դարձած էր տեսակ մը Ամենայն Հայոց Լոնտոնի «դեսպան»: Տունը, գիշեր-ցերեկ, բաց էր բոլորին առջեւ, հոգեւորական թէ աշխարհական: Բայց պէտք չէ որ յանկարծ յուսախաբ ըլլար անձէ մը կամ անոր գործելակերպէն: Ծայրայեղ իր զգացումներուն մէջ, չափազանց համակրութիւնը մէկ վայրկեանէն կրնար սաստիկ վրդովումի վերածուիլ եւ այն ատեն իր բարեկամներուն կը մնար զինքը զսպել:

Սէրերը վերածած էր պաշտամունքի: Բաւած էր որ լսէ մեծ Շ.ին մահը, որպէսզի յաջորդ առտուն իսկ, լուռ ու ընկճուած, ներս մտնէ խմբագրատունէն ու մեր դիմացը մնայ ժամեր, ոտքի, չհամարձակելով բառ մ՚իսկ արտասանել: Սպասելով, պարզապէս որ առիթն ունենայ օգտակար ըլլալու: Բաւած էր որ լսէ փոքր Շ.ին մահը, որպէսզի յաջորդ առտուն իսկ չունչը Մարսէյլ առնէ, ու միշտ լուռ, թիկնապահի պէս, սպասէ որ ինքզինքը, որեւէ ձեւով, օգտակար դարձնէ:

Պէտք էր զինքը լաւ ճանչնալ չխրտչելու համար իր անակնկալ պոռթկումներէն: Իր մահէն քիչ առաջ էր, որ Նայիրի Զարեան Լոնտոն կ՚այցելէր ու Ձալըք իրար անցած էր: Ի՞նչպէս կարելի էր պատուել անձ մը, որ — հայրենիքէն ներս թէ դուրս — կը մեղադրուէր իբրեւ մատնիչը Չարենցի: Ու հարկ եղաւ հեռաձայնով զինքը երկար խրատել որպէսզի «խելօք» կենայ: Կեցաւ անշուշտ, եւ նոյնիսկ ինք ալ «պատուեց» բանաստեղծ Զարեանը: Բայց նման վերաբերում մը հաշտ չէր իր նկարագրին հետ, «դիւանագիտութիւն» կը նկատէր ու դիւանագիտութիւնն ալ տեսակ մը կեղծաւորութիւն էր իրեն համար, որ նախնական մարդու հոգիի տէր, չէր կրնար հասկնալ թէ կեանքի մէջ, յաճախ, միտքը պէտք է տիրապետէ սրտին:

Ձալըքը չկայ այլեւս ու բան մը կը պակսի Լոնտոնի հայկ. կեանքէն: Շունչ մը, այլ մանաւանդ ոգի մը: Սփիւռքի այն Հայերէն էր, որոնց համար սուրբ են հայ գիրն ու թերթը, որոնց համար սուրբեր են այն մեծ Հայերը որոնք անկաշառ կը ծառայեն Հայութեան:

Ու այդ սրբութիւններու անկեղծ երկրպագու մըն է, որ մեռաւ առջի օր, լոնտոնեան պողոտայի մը վրայ, զոհ քաղաքակրթութեան ստեղծած բարիքներէն մէկուն՝ արագընթաց կառքի մը, ինք որ ազատած էր բարբարոսութեան ախոյեան՝ Թուրքին ձեռքէն:

ՇԱՀԷՆ

ԳՆԴԱՊԵՏ ԱՊԷԼ

ԽԱՂԱՂ ԼՐՏԵՍԸ

Մեր ժամանակներու հռչակաւոր լըրտեսներու շարքին, գնդապետ Ապէլ կը գրաւէ պատուոյ տեղ մը: Ապէլ, տասը տարի շարունակ, հաստատուած Միացեալ Նահանգներու բարախող սրտին վըրայ, քաղեց անգնահատելի տեղեկութիւններ եւ հաղորդեց իր հայրենիքին, Խորհրդային Միութեան:

Ռուտոլֆ Իվանովիչ Ապէլ ծնած է Մոսկուա, 1902 Յուլիս 2ին: Զաւակն էր բարեկեցիկ ընտանիքի մը: Դեռ պատանի, օտար լեզուներ սորվելու մեծ ձիրք ցոյց կուտար: Ցետագային, անգլերէնի, գերմաներէնի եւ լեհերէնի ուսուցիչ պիտի ըլլար Մոսկուայի երկրորդական վարժարաններէն մէկուն մէջ:

1927ին կը լքէ ուսուցչութիւնը, կ'ամուսնանայ ու, իբրեւ գործակալ, կը պաշտօնագրուի Կեփէուի եւ կը ծառայէ այդ հաստատութեան օտար երկիրներու գրասենեակին մէջ: Սկիզբները, անգլերէն կը դասաւանդէ աշակերտ լրտեսներու:

1930ին կը ստանձնէ առաջին առաքելութիւնը եւ կը շրջի քաղաքէ քաղաք, մանաւանդ Կեդրոնական Եւրոպայի երկիրներուն մէջ: Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, նոյն պաշտօնը կը կատարէ Արեւմտեան Եւրոպայի շըրջանները:

1946ին է, որ կը ստանձնէ պատասխանատու պաշտօն մը:

Ապէլ կը մեկնի Գերմանիա եւ մուտք կը գործէ գաղթականական կայան մը, Անտրեւ Քայոթիս, յոյն անունին տակ: 1947ին կ'անցնի Քանատա, իբրեւ տեղափոխուած անձ (Տի. Փի.) եւ ատեն մը ետք կը ստանայ քաղաքական անցագիր: Այլեւս իր առջեւ բաց են Միացեալ Նահանգներու դուռները:

1950ին կը հաստատուի Նիւ Եորք, Պրոտուէյի մօտերը, բայց շուտով կը փոխէ բնակարանը: Կը բարեկամանայ երիտասարդ արուեստագէտներու հետ, մանաւանդ նկարիչներու, որոնք քաղաքական ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ունին եւ երբեք օրաթերթ չեն կարդար:

Նախ կը գործէ առանձին: Սակայն, 1952ին, Մոսկուայէն կը խնդրէ, որ օգնական մը ղրկուի: Մոսկուա, երկար քըննութենէ մը ետք, յարմար կը տեսնէ Նիւ Եորք ղրկել Ռէյնօ Հայհանէնը, որ ծնած էր Լենինկրատ, բայց ճանչցուած էր իբրեւ Ֆինլանտացի եւ կրցած էր ձեռք ձգել ամերիկեան անձնաթուղթ մը, Եօկէն Նիքոլօ Մաքի անունով:

Ապէլ, իր գործակիցներուն հետ յարաբերութեան մէջ մտնելու համար, որոշած էր զանազան գաղտնի թաքստոցներ: Ճեղք մը՝ Պրոնքսի Ժերոմ Ավըընիւի պեթոնէ պատի մը մէջ, քակուած աղիւս մը՝ Սանթրալ Փարքի կամուրջներէն մէկուն տակ, ուրիշ քակուած աղիւս մը՝ 89րդ փողոցին վրայ, եւ ճեղք մը՝ Փրոսփեքթ Փարքի աստիճաններէն մէկուն մէջ:

Ներշնչուելով Վիքթոր Հիւկոյի Ժան Վալժանէն, ան պատրաստած էր տարօրինակ արկղեր: Հինգ սենթնոցներու մէջը փորած էր եւ զանոնք վերածած էր տուփի: Եւ այդ տուփերուն մէջ կը պահէր միքրոֆիլմերը, զորս կ'ուզէր տեղէ տեղ փոխադրել: Իրիկուն մը, Հայհանէն կը մօտենայ Փրոփեքթ Փարքի թաքստոցը, առնելու համար հոն պահուած թուղթը: Ցերեկը, քաղաքապետութեան գործաւորները ճեղքը գոցած էին շաղախով եւ կեղծ դրամը մնացած էր ներսը: Ցետագային է, որ Էֆ. Պի. Այ.ը, Հայհանէնի ցուցմունքներուն վրայ, բանալ տուաւ ճեղքը եւ հոն գտաւ պահուած տուփ-դրամը եւ միքրոֆիլմը:

Ուրիշ անգամ մը, Հայհանէն հրահանգ կը ստանայ, որ այս ինչ թաքստոցին մէջ դրամ տուփ մը իրեն կը սպասէ, մէջը շատ կարեւոր միքրոֆիլմով: Հայհանէն թաքստոցը պարապ կը գտնէ: Կրնայ ըլլալ, որ անցորդ մը տեսած ըլլայ դրամը ճեղքին մէջ եւ զայն առած ու գրպանը դրած: Այս կ'ըլլայ Ապէլի առաջին սխալը: Կեղծ դրամը հիմա կը շրջի ձեռքէ ձեռք:

1953ի ամառը, առաւօտ մը, Ճէյմս Պոզանթ անունով թերթի երիտասարդ ցըրուիչ մը, բարձր շէնքի մը աստիճաններէն վար կ'իջնէր: Ցաճախորդէ մը ստացած էր 50 սենթ մանր դրամներ: «Ցանկարծ, կը պատմէ տղան, դրամը ձեռքէս սահեցաւ ու գլորւեցաւ աստիճաններէն վար: Երբ ցիէէները կը հաւաքէի, նկատեցի, որ անոնցմէ մէկը երկուքի բաժնուած էր, եւ փորուած կտորներէն մէկուն մէջ կար մանր միքրոֆիլմ մը»:

Միքրոֆիլմը յանձնուեցաւ ոստիկանութեան, անցաւ Էֆ. Պի. Այ.ի գործակալներուն ձեռքը, բայց անոնք չյաջողեցան կարդալ ծածկագրերը, մինչեւ որ Հայհանէն չհրապարակեց անոնց բանալին:

Ապէլ եւ Հայհանէն երկու տարի աշխատեցան առանց զիրար տեսնելու: Երբ առաջին անգամ իրարու հանդիպեցան սրճարանի մը մէջ, Ապէլ, որ այն ատեն Մարք կը կոչուէր, շատ չսիրեց իր օգնականը: Կարճահասակ, ուռած եւ տժգոյն դէմքով, կերուխումը սիրող այս մարդը չէր կրնար համակրութիւնը շահիլ լրտեսաց ու խստապահանջ Ապէլին: Հայհանէն նկատեց Ապէլի աչքերուն մէջ ծիածող արհամարհանքը եւ ատեց իր մեծաւորը: «Հետս կը վարուէր, ինչպէս կը վարուին սպասաւորի մը հետ», պիտի ըսէր յետագային:

Ապէլ զանազան առաքելութիւններ վըստահեցաւ Հայհանէին: Եւ համրակ օգնականը ոչ մէկը կրցաւ գլուխ հանել, նոյնիսկ եղաւ անպարկեշտ:

Ժամանակ մը առաջ, Ապէլ 5000 տոլար թաղած էր Պիր Մաունթէն Փարքին մէջ: Այդ գումարը պիտի յանձնուէր տիկին Հէլէն Սոպէլի, որուն ամուսինը դատապարտուած էր 1951ին, լրտես Ռոզընպէրկներու հետ: Հայհանէն գտաւ գումարը եւ փոխանակ կնոջ յանձնելու, զայն իւրացուց, ու յաջորդ օրը, Ապէլին յայտարարեց, որ գումարը յանձնած է տիկին Սոպէլի եւ անոր խորհուրդ տուած է, որ զգուշութեամբ ծախսէ:

1955ի Մայիսին է, որ Ապէլ գործեց իր մեծագոյն սխալը: Որպէսզի Հայհանէն գրաւում մը ունենայ եւ ուշադրութիւն չկեդրոնացնէ իր վրայ, անոր պատկերահանի խանութ մը վարձած էր Նեւարքի մէջ: Եւ օր մը զայն տարած էր իր աշխատանոցը, զանազան գործիքներ յանձնելու համար: Այսպէսով անոր կուտար միջոցը՝ իրմէ վրէժ լուծելու:

Ամիս մը ետք, Մոսկուա, գոհ Ապէլի գործունէութենէն, զայն կը բարձրացնէր գնդապետի աստիճանին եւ անոր կը շնորհէր վեց ամիս արձակուրդ: 1955 Յուլիս 10ին, Ապէլ Փարիզի եւ Վիէննայի վրայով կը հասնէր Մոսկուա:

Երբ 1956ի սկիզբը, Ապէլ վերադարձաւ Նիւ Եորք, նկատեց, որ Հայհանէն, գործը երեսի վրայ ձգած, ժամանակը կ'անցընէր ուխտքի շիշեր պարպելով:

Ապէլ անմիջապէս կացութիւնը պարզեց Մոսկուայի կեդրոնը եւ շուտով հասաւ Մոսկուայի պատասխանը: Հայհանէն կը ստանար աստիճանի բարձրացում եւ երկար արձակուրդ մը՝ ընտանիքը տեսնելու: Հայհանէն անմիջապէս հասկցաւ, թէ բանը ինչումն էր:

24 Ապրիլին առաւ Լիպերթէ նաւը եւ հասաւ Լը Հավր, անկէ մեկնեցաւ Փարիզ ու անմիջապէս հաղորդակցութեան մէջ մտաւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան հետ: Եւ պատմեց ամէն ինչ: Ղրկուեցաւ Նիւ Եորք եւ յանձնուեցաւ Էֆ. Պի. Այ.ի:

1957 Յունիս 21ի առտուն, Էֆ. Պի. Այ.ի երեք ոստիկաններ վերելակով բարձրացան շէնքի մը ութերորդ յարկը եւ զարկին Մարթին Քոլինս կոչուած անձի մը դուռը: Ապէլ ձերբակալուած էր:

Անմիջապէս սկսաւ խուզարկութիւնը: Թուղթի սակառին մէջ գտան փայտի կըտոր մը, որուն մէջը պահուած էր 250 էջնոց տետրակ մը, որ կը պարունակէր ծրագիրներու բանալին: Գտան մատիտ մը, որուն մէջ պահուած էին 18 միքրոֆիլմեր եւ գրքոյկի մը մէջ տեսան տրցակ մը նամակներ, զորս ստացած էր կնոջմէն եւ աղջիկէն:

Ալէն Տալըս, Միացեալ Նահանգներու գաղտնի սպասարկութեան պետը, իր հիացումը չէր պահեր եւ կը բացագանչէր. «Երանի, թէ ասոր պէս մէնք ալ քանի մը լրտեսներ ունենայինք Մոսկուայի մէջ»: Գնդապետ Ապէլ կամ Մարթին Քոլինս կամ Էմիլ Կոլտֆուս կամ Անտրեւ Քաեոթիս կամ Մարք, պետն էր խորհրդային լրտեսական ամբողջ ցանցին ո'չ միայն Նիւ Եորքի համար, այլեւ ամբողջ Հիւսիսային եւ Կեդրոնական Ամերիկաներուն:

1957 Հոկտեմբեր 14ին, սկսաւ Ապէլի դատավարութիւնը:

Անոր դէմ արձակուած էին երեք տեսակ ամբաստանութիւններ:

1) Դաւադրութիւն Միացեալ Նահանգներու ապահովութեան դէմ եւ լրտեսութիւն՝ օտար պետութեան մը հաշւոյն: Ասոր պատիժը մահ էր:

2) Մասնակցութիւն հակակառավարական գործունէութեան: Պատիժը տասը տարի բանտարկութիւն:

3) Գաղտնի մուտք գործած Միացեալ Նահանգներէն ներս: Ապէլ խոստովանած էր այս յանցանքը:

Ժիւրին բաղկացած էր ինը այր մարդ եւ երեք կիներէ: Պաշտպան փաստաբանն էր Տոնովան:

Պաշտպան փաստաբանը դիտել տուաւ, որ Միացեալ Նահանգներու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով խորհրդային քաղաքացի մը, ըստ ամերիկեան օրէնքի, կը դատուէր իբրեւ լրտես: Այդ օրէնքը կը հրահանգէր, որ նոյնիսկ խաղաղութեան շրջանին օտար երկրի մը հաշւոյն աշխատող լրտես մը պէտք է մահուամբ պատժուի:

Վկաներ հաստատեցին, որ նկարիչ Ապէլ կասկածէ վեր անձ մըն էր, միշտ սիրալիր, միշտ ծառայասէր բոլորին հետ: Հայհանէն ներկայացաւ դատարան ու մանրամասնութեամբ պատմեց ամէն բան: Տոնովան խնդրեց, որ ժիւրիին առջեւ կարդայ Ապէլի նամակները, զորս ստացած էր իր ընտանիքէն: Շատերը զարմացան, թէ Ապէլի պէս լրտես մը ինչպէս կրնայ ընտանեկան կապեր ունենալ: Ժիւրիի անդամները լաւ տրամադրուած էին Ապէլի հանդէպ եւ կը հիանային անոր վրայ: Սակայն, մէկի դէմ 11 ձայնով, զայն մահուան դատապարտեցին: Վճիռը պիտի արձակուէր Նոյեմբեր 15ին: Մինչ այդ, Տոնովան նամակ մը գրեց դատաւորին ի միջի այլոց ըսելով. «Ապէլի մահով, Ռուսերը պիտի չդադրեցնեն իրենց լրտեսութիւնը: Կրնայ ըլլալ, որ մօտ ապագային, նոյնատիպ ամերիկացի լրտես մը ձերբակալուի Խորհրդային Միութեան մէջ: Եթէ Ապէլը ողջ պահենք, այն ատեն կարելի կ'ըլլայ զայն փոխանակել ամերիկացի լրտեսի մը հետ»:

Եւ իսկապէս ներկայացաւ այդ առիթը: Մայիս 1960ին, Ֆրանսիս Կերի Փովէրս, իր Իւ. 2 օդանաւով վար առնուեցաւ Ռուսերու կողմէ Պայքալ լիճի մօտերը եւ արգելափակուեցաւ:

Ամերիկացի դատաւորը խելացի գտնուելով համոզուելով Տոնովանի առաջ բերած փաստարկութիւններէն, գնդապետ Ապէլը դատապարտեց 30 տարի բանտարկութեան եւ 3.000 տոլար տուգանքի: Տարուեցաւ Ճորճիա Նահանգի Աթլանթա քաղաքը եւ հոն մնաց մօտ երեք տարի: Յարգուած ու սիրուած էր բոլորէն: Երեք տարի ետք, Ռուսերու եւ Ամերիկացիներու միջեւ տեղի ունեցան դիւանագիտա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Բայց նամակին մէջ բացատրած էի խնդիրը, կակազեց երիտասարդը, որ այդ պաղ ու անպատկառ ընդունելութենէն սկսած էր չփոթիլ:

Ղուկաս էֆէնտի ոտքի ելաւ յանկարծ ու գոչեց.

— Մենք տասը փարա չենք կրնար տալ ոչ քեզի, ոչ ալ այդ կնկան... գացէք, որ քարը մեծ է նէ՝ գլուխնիդ անոր զարկէք... հասկցա՞ր:

— Բայց ինչո՞ւ այդքան խիստ անիրաւութեամբ կը վարուիք կարօտ ու անպաշտպան այրիի մը հետ, ըսաւ Գարեգին, որ միտքը դրած էր դիւրաւ տեղի չտալու:

— Անիրաւութի՞ւն մի, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, ի՞նչպէս կրնանք նպաստ տալ կնկան մը, որ էրիկ մարդ մը առած նըստած է, ո՞ւր տեսնուած է սանկ բան:

— Բայց, էֆէնտի, ձեզի բացատրեցի թէ...

— Այդ բացատրութիւնը դուն փէսիս հասկցուր, յառաջ տարաւ էֆէնտին, երիտասարդ որբեւայրի, աղուոր կին մը, որ տունը քեզի պէս փայլուն երիտասարդ մը ունի, մէս-մինակ, տան մէջ եւ սուրբի պէս կ'ապրի... ըսել է, որ դուն քարէ շինուած ես, ան ալ փայտ է, հա՞ ... ընտանեկան պատիւ ունեցող ո՞ր պարկեշտ կինիկը սանկ բան կ'ընդունի ... բայց ինչ կ'ուզէ թող ընէ, մերին խառնուելիք բանը չէ, անիկա որբեւայրի, դուն ամուրի, ուզածնուդ պէս ապրեցէք, միայն թէ Աղքատախնամի դուռը կացին մի կախէք...

— Բայց, Ղուկաս էֆէնտի, գոչեց երիտասարդը, կ'երդնում, որ այդ կինը պարկեշտ է, կ'երդնում, որ որեւէ յարաբերութիւն չունինք միասին, բոլոր այդ խօսքերը զրպարտութիւն են, հաւատացէք խօսքիս:

— Երկար խօսք չեմ ուզեր, բոլոր դըրացիները ըսեր են, որ այդ կինը իր վարձակալը առած նստած է, ձայն բազմայ՝ ձայն Աստուծոյ կ'ըսեն, առանց կրակի մուխ չըլլար, հարկաւ բան մը կայ, որ թաղին մէջ ամէնուն բերանը ինկեր էք... դուն այդ կնոջ բարիք մը ընել կ'ուզե՞ս, ժամ մը առաջ տունէն ձգէ ելիր... պատուաւոր երիտասարդ մը սանկ վարուելու է:

Գարեգինի համբերութիւնը ալ հատած էր, հակառակ իր վրայ ըրած ճիգին ու պաղարիւնութիւնը չկորսնցնելու մտադրութեան, ինք ալ ձայնը բարձրացուց:

— Չէ, Ղուկաս էֆէնտի, գոչեց, պատուաւոր երիտասարդ մը այդպէս չի վարուիր, այդ ձեր ըսածը վատ մարդու գործ է... ես չեմ կրնար աղտոտ բամբասանքներու զոհել թշուառ կին մը, որուն վարած պարկեշտ ու զրկուած կեանքին ականատես վկան եմ ամէն օր. չէ, պիտի չհեռանամ տունէն, ընդհակառակն պիտի մընամ ու պիտի պաշտպանեմ զինքը եւ ցոյց տամ, որ շատ անխիղճ կերպով կը վարուէիք դուք եւ եթէ անբարոյական մը կայ գործին մէջ, ոչ թէ տիկին Սաթենիկն է, այլ զինքը դատապարտողը...

Ղուկաս էֆէնտի այս խօսքերէն կրակ կտրած, վազեց ելեկտրական զանգակին քով ու զայն հնչեցուց ուժգին. յետոյ երիտասարդին դառնալով պոռաց.

— Տօ, դուն ո՞վ կ'ըլլաս, որ իմ տանս մէջ սանկ խօսքեր կ'ընես ինծի... սըւոր նայեցէք, գրպանը տասը փարա չունի, անօթութենէն բերանը հոտող մէկը, ելեր բարոյականի, պատիւի խօսքեր կ'ընէ, եւ որո՞ւ... Ղուկաս էֆէնտի Կէլէկիւթեանի պէս մէկուն, դուրս կորսուէ նայիմ...

Նոյն միջոցին ծառան, որ զանգակին ձայնը առած էր, ներս մտաւ:

— Դուրս հանեցէք սա սրիկան, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի ծառային՝ Գարեգինը ցոյց տալով:

— Թո'ւ, զարշելի արարած, պոռաց երիտասարդը էֆէնտիին երեսին ու դուրս ելաւ սենեակէն:

Ղուկաս էֆէնտիի ոտքը ձեռքը բարկութենէն կը դողային ու չէր կրնար կանոնաւորապէս շնչել: Սկսաւ բաւական ժամանակ ժուռ գալ սենեակին մէջ, յետոյ քանի մը սիկարէթ ծխեց վրայ վրայի եւ երբ քիչ մը հանդարտեցաւ, քթին տակէն մռմռաց.

— Վաղը կը տեսնուիմ այդ սրիկային հետ...:

Հետեւեալ առտուն, երբ դրասենեակը հասաւ, առաջին գործը եղաւ իր դրագիր Պ. Արշաւիրը կանչել:

— Գարեգին Հայրկեան անուն մէկը կը ճանչնա՞ս, հարցուց:

Պ. Արշակ, գրիչը ականջին անցուցած, պահ մը մտածեց, ճակատը շփեց եւ ի վերջոյ հարցուց.

— Ի՞նչ գործ կ'ընէ եղեր:

— Չեմ գիտեր, վաճառականի մը դրագի՞ր է, ինչ է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՎԱՀՐԱՄ ՐԱԲՈՒՆԻ

Շահեկան հատոր մը լոյս ընծայած է Գ. Գրիգորեան Վահրամ Րաբունիի մասին, որ, անկասկած, կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ԺԲ.–ԺԳ. դարու հայ մտքի պատմութեան էջերուն մէջ:

Հեղինակը, որ լաւ ծանօթ է գրաբարին եւ միջնադարեան փիլիսոփայութեան պատմութեան, ոչ միայն վերծանած է Րաբունիի ձեռագիրները, այլեւ ճշդում – ներ կատարած է կարգ մը բանասէրներու տեսակէտներուն մէջ: Անոր կարգ մը գործերը վերագրուած են ուրիշ գրիչներու, ինչպէս օրինակ, Վահրամ Վկայասէր կաթողիկոսին են վերագրած Րաբունիի «Վահրամ վարդապետի ասացեալ ի գալուստ տեառն Երուսաղէմի...» աշխատութիւնը, իսկ «Հարցումն Թագաւորին Հեթում... պատասխան Վահրամայ» գիրքը՝ Եղիշէի եւայլն:

Մանրամասնօրէն վերլուծելով ականաւոր փիլիսոփային հայեացքները, հեղինակը կը յանգի այն տեսակէտին, որ միջնադարու այլ փիլիսոփաներու նման, Վահրամ Րաբունի եւս կ'ընդունի ըմբռնումի հինգ դասաւորումները՝ «գոյութիւն», «զօրութիւն», «երեւակայութիւն», «տրամախօսութիւն» եւ «միտք»: Անոնց լուսաբանումը կատարած է Արիստոտէլի տեսակէտներուն մեկնութեամբ:

Հեղինակը քննութեան կ'առնէ նաեւ Վ. Րաբունիի « Պատմութիւն Ռուբինեանց » չափածոյ աշխատութեան բովանդակութիւնը, որ նուիրուած է հայ ազգի՝ ԺԲ.–ԺԳ. դարերու քաղաքական իրադարձութիւններուն:

Փիլիսոփան յատկապէս պայքարած է աստղաբաշխութեան դէմ, ինչպէս քարնետելու (զքարնկէցս), դարիի (զդարնկէցս), ալիւրի (զալիւրադիւթս) գուշակութիւններ եւայլն: ԺԳ. դարուն, այսպիսի պայքար մը, բնականաբար, յառաջդէմ քայլ մը կը նկատուի:

Լեւոն Բ. Թագաւորի (1270–1289) օրով Րաբունի եղած է վարչապետ, վարած է երկրին թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին գործերը: Այդ բարձր պաշտօնին հետ, ան միաժամանակ զբաղած է մանկավարժութեամբ, փիլիսոփայութեամբ, պատմութեամբ:

Րաբունի կարեւոր դեր խաղացած է նաեւ բժշկագիտական հարցերու մէջ,

---

կան չփումներ եւ գնդապետ Ապէլ ազատ արձակուեցաւ ու վերադարձաւ իր երկիրը: Անոր փոխարէն, Ռուսերը ազատ կ'արձակէին լրտես օդաչու Ֆրանսիս Կէրի Փովէրսը:

Գնդապետ Ապէլ բախտաւորուած էր լաւ փաստաբանով մը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՌՈՍՏՈՍԹՈՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ՌՈՍՏՈՍԹՈՑԻՆԵՐՈՒ «ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ»Ի ՄԱՍԻՆ

Մօտ ատենէն լոյս պիտի տեսնէ Ռոստոսթոյի « Յուշամատեան »ը, հեղինակութեամբ Սոֆիաբնակ հայրենակից Պր. Սարգիս Փաչաճեանի:

Այս «Յուշամատեան»ը ամէն բանէ առաջ կոչուած է Ռոստոսթոյի տաղանդաւոր եւ նուիրեալ անձերու փունջ մը ներկայացնելու եւ յիշատակարան կանգնելու, որ «Մարմարայի Մարգարիտը» անունը ստացած այս գեղեցիկ քաղաքին մէջ 12 հազարէ աւելի Հայեր ապրած են երբեմն, եւ անոնց մէջէն ելած են տիպար

քանի որ Հեթումեաններու տիրապետութեան շրջանին, հայ մշակոյթին առընթեր զարգացման բարձր աստիճանի հասած է բժշկագիտութիւնն ալ: Այն ժամանակաշրջանին, երբ Արեւմուտքի մէջ եկեղեցին կ'ոչնչացնէր ամէն լուսաւոր միտք՝ խարոյկի վրայ բարձրացնելով յառաջադէմ միտքերը, Կիլիկիոյ մէջ հայ բժիշկները ազատ կերպով դիահերձում կը կատարէին և կը խօսէին անոր գիտական նշանակութեան մասին: Րաբունիի տուած տեղեկութիւններէն զատ, հետաքրքրական վկայութիւններ ունին նաեւ Յովհ. Թլկուրանցի, Յովհ. Երզնկացի եւ ուրիշներ:

Րաբունիի դարաշրջանին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Կիլիկեան Հայոց Թագաւորութիւնը դարձած էր զօրաւոր Պետութիւն: Հայ առեւտրականները մուտք գործած էին միջազգային շուկայ: Կը բարգաւաճէին հայկական քաղաքները, կը զարգանային արհեստները, գիւղատնտեսութիւնը, մշակոյթը: Ահա այս, համեմատաբար բարենպաստ եւ խաղաղ ժամանակամիջոցին հրապարակ կուգան ականաւոր դէմքեր, ինչպէս իրաւագէտ – մատենագիր Սմբատ սպարապետ, փիլիսոփայ Յովհաննէս Երզնկացի, բանաստեղծ Ֆրիկ, մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլին: Այս փայլուն համաստեղութեան մէջ իր փայլուն տեղն ունի Վահրամ Րաբունի:

Ա. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

եւ արժէքաւոր անձնաւորութիւններ մը – շակութային, հասարակական եւ եկեղեցական մարզերու մէջ:

Հայկական բարձրաւանդակի զանազան վայրերէն եկած եւ բոյն դրած էր Ռոստոսթոյի մէջ Հայութիւն մը, որ երեք դար չինած եւ ապրած էր մինչեւ 1915ի ընդհանուր տեղահանութիւնը՝ պահելով իր աւանդական սովորութիւնները եւ խստաբարոյ կեանքը: 1919ին բռնագաղթէն անճիտուած վերադարձող մաս մը սկսած էր դարձեալ ծաղկեցնել Ռոստոսթոն եւ գործել հանրային բարեկարգութեան հողի վրայ, բայց 1922 Հոկտեմբերին քաղաքական ստիպողութեան հետեւանքով, ամբողջ «Մնացորդաց»ը գաղթեց վերջնականապէս հիւրընկալ Պուլկարիա եւ Յունաստան:

Ահա այն ատեն մեր հայրենակից Սարգիս Փաչաճեան որ ուսուցչութեան, հրապարակագրութեան եւ բանասիրութեան կը նուիրուի՝ միտքը կը յղանայ գրքի մը մէջ ամփոփելու Ռոստոսթոյի Հայոց պատմութիւնը սկիզբէն մինչեւ 1922 թուականը, քանի դեռ թարմ էին յիշողութիւնները հայրենակիցներուն մօտ:

Խղճմտօրէն մտիկ ըրած է «բոլոր բանգէտ եւ տարեց Ռոտոսթոցիները, որոնք առ հասարակ իրենց բուռն փափաքը յայտնեցին գործիս հրատարակման համար», կը գրէր ան իր Ռոստոսթոյի Հայերը 1606–1922 վերնագիրով գրքին յառաջաբանին մէջ (Սոֆիա, տպ. «Զանգ», 1929): Իսկ գրքին ենթախորագիր պարզօրէն կը բացատրէր հեղինակին միտքը:

« Պատմութիւն չունեցող հաւաքականութիւնները կը նմանին ո'ւսկից գալ եւ ո'ւր երթալը չգիտցող ճամբորդներու, որոնք անխտիր կը կորսուին ժամանակ կոչուող անհունութեան մէջ: Ժամանակը ամենակարող է, միայն չի կրնար քանդել արձանագրուած պատմութիւնը, որը կը ներկայանայ յետագայ սերունդներուն առանց սպասելու անոնց հրաւէրին»:

Այժմ, 1971ին, աւելի քան քառասուն տարի անցնելէ վերջ, նոյն հեղինակը կուտայ մեզի արդիական ձեւով Ռոստոսթոյի «Յուշամատեան»ը խմբանկարներու եւ անձերու լուսանկարներով ճոխացած եւ կենսագրական նկարագրութիւններով այն բոլոր անձերուն, զորս կրցած է մեծ ջանադրութեամբ ի մի հաւաքել ամբողջ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած Ռոստոսթոցիներէն հիներէն եւ նորերէն, որոնք ապացոյցը տուած են իրենց ձեռներէցութեան եւ տաղանդին:

Տուեալ պայմաններու տակ, տարիներու տքնաջան այս աշխատանքը գովելի եւ շնորհակալութեան արժանի է առաւելապէս: Վերջին հաշուով ոչ միայն տեղական Ռոստոսթոցիական հայրենակցութիւն է որ կը փայփայուի, այլեւ ամբողջ հայ ազգին բնատուր կարողութիւնն է որ ի յայտ կուգայ այս գրքին մէջ:

Այս « Յուշամատեան »ը կը ծառայէ ազգային հպարտանքին վերածնաչման եւ կենդանի օրինակ պիտի հանդիսանայ

ԿՈՉ

ՌՈՍՏՈՍԹՈՑԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

Ռոստոսթոյի « Յուշամատեան »ի տպագրական աշխատութիւնները սկսած են արդէն հեղինակութեամբ Սոֆիաբնակ հայրենակից Պր. Սարգիս Փաչաճեանի:

Այս առթիւ կոչ կ'ուղղեմ հայրենակիցներուս, որ բարի ըլլան անյապաղ մեզի տրամադրելու պատմական նկարներ եւ նշանաւոր անձնաւորութիւններու կենսագրականներ, որոնք որեւէ կապակցութիւն ունին Ռոստոսթոյի Հայութեան հետ եւ որոնց պարագաներուն հետ հեղինակը չէ կրցած թղթակցութիւն ունենալ:

Նկատելով որ մեր հայրենակիցը այս գործը պատրաստելէ յետոյ մեզի տրամադրած է զայն հրատարակելու համար եւ տրամադիր է յաւելումներ ալ ընելու, կը խնդրեմ բոլոր Ռոստոսթոցիներէն ընդառաջել այս կոչին եւ սատարել գործնական եւ նիւթական օժանդակութեան տեսակէտէ:

Նուիրատուներուն անունները պիտի արձանագրուին « Յուշամատեան »ի սատարողներու ցանկին մէջ:

Դրամական առաքումներու համար գրել «Ի նպաստ Յուշամատեանի» հետեւեալ հասցէին.

Dédéyan
12, Rue des Marais
Viroflay (Yvelines)
Tél. 926-42-64
C. C. P. 8487-53

Կանխայայտ շնորհակալութիւններով
ԳԵՂՈՒՀԻ ՏԷՏԷԵԱՆ
(Դուստրը Տէր Բարթող Ա. Քհնյ. Թագըմճեանի)
Փարիզ, Փետրուար 1971

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

պալպալ հայ սերունդներուն:

Մտաւոր արժէքներու ցուցման այս անմոռաց յիշատակարանը մղում պիտի տայ նորանոր հայ յաջորդներու՝ նկըրտելու դէպի բարձրը, ճշմարիտը եւ գեղեցիկը:

ՏՈՔԹ. ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ
Պերլին

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Գիւղին ձախակողմը, մշուշին մէջ, մարտկոցի պէս բան մը կ'երեւար, որ սակայն հասարակ աչքով անհնար էր աղէկ որոշել:

Ռուսական աջ թեւը բաւական զառիվեր բարձրաւանդակի մը վրայ բանակած էր, որ կ'իշխէր Ֆրանսական դիրքերուն վրայ: Այնտեղ էր ռուսական հետեւակը եւ ծայրագոյն գծին վրայ կ'երեւար վիշապազօրքը: Կեդրոնը, ուր Դուշինի մարտկոցը կը գտնուէր եւ ուրկէ Անտրէյ իշխանը դիրքերը կը դիտէր, էն կարուկ ճամբան էր դէպի գետը, որ ռուսական բանակը Շէնքրաբէն կը բաժնէր: Դէպի ձախ ռուսական զօրքը անտառին հետ կը ձուլուէր, ուր հետեւակ զօրքին խարոյկները կը մխային:

Ֆրանսական բանակին երկայնքը ռուսականէն շատ աւելի ընդարձակ էր, այնպէս որ դիրքութեամբ կրնային անոր երկու կողմերէն անցնիլ եւ շրջապատել զայն: Ռուսական դիրքին ետեւի կողմը սեպեցը եւ խոր ձոր մը կ'ակօսէր, ուրկէ մեծ դժուարութեամբ պիտի կրնային անցնիլ հեծելազօրքը ու թնդանօթաձիգները: Անտրէյ իշխանը թնդանօթի փողին կռթնելով եւ ծոցէն տետրակ մը հանելով սկսաւ բանակին դիրքը գծագրել: Երկու տեղ մատիտով նշան դրաւ ատոնց մասին Փակրատիոնին հարցնելու մտադրութեամբ: Կ'ենթադրէր որ նախ ամբողջ թնդանօթները մէջտեղը պիտի կեդրոնացնեն եւ երկրորդ հեծելազօրքը ձորին միւս կողմը պիտի տեղափոխեն: Իշխանը միշտ ընդհանուր հրամանատարին քով գտնուելով, զօրքին ընդհանուր շարժումներուն եւ ընդհանուր կարգադրութիւններուն հետեւելով, շարունակ պատերազմներու պատմական նկարագրութիւնները կարդալով, նոյնպէս այս յառաջիկայ ճակատամարտին, լոկ ընդհանուր ընթացքը կը պատկերացնէր: Ան լոկ հետեւեալ խոշոր պատահարները կը պատկերացնէր. «Եթէ թշնամին աջ թեւին վրայ յարձակում գործէ», կ'ըսէր ինքնիրեն, «Քիեւեան գնդաձիգները եւ Պոտոլեան որսորդներու զօրքը իրենց դիրքը պիտի պահեն մինչեւ որ կեդրոնի պահեստները օգնութեան հասնին. այդ պարագային վիշապազօրքը կրնայ կեդրոնը զարնել եւ ետ մղել: Իսկ եթէ կեդրոնին վրայ յարձակին մենք այս բարձրութեան վրայ կը հանենք մեր կեդրոնական մարտկոցը եւ անոր կրակին պաշտպանութեան տակ ձախ թեւը կը քաշենք եւ ձորին միւս կողմը կը նահանջենք»:

Մարտկոցին քով գտնուած ժամանակամիջոցին խրճիթին մէջ վիճաբանող ըսպաներու խօսքերը անընդհատ Անտրէյի ականջին կը զարնէին, բայց անոնց խօսածէն բառ մը իսկ չէր հասկցած: Յանկարծ խրճիթին խօսակցութեան ոգեւորուած ձայները գրաւեցին անոր ուշադրութիւնը եւ ան սկսաւ ականջ դնել:

— Ոչ, աղաւնեակս, կ'ըսէր հաճելի եւ կարծես Անտրէյ իշխանին ծանօթ ձայն մը, կ'ըսեմ, եթէ կարելի ըլլար մահէն ետքը գալիքը իմանալ, այն ատեն մեզմէ ոչ ոք մահէն չէր վախնար: Այդպէս է, աղաւնեակս:

Ուրիշ աւելի երիտասարդ ձայն մը ընդմիջեց.

— Վախնաս չվախնաս նոյնն է, խուսափիլ չես կրնար:

— Եւ միշտ ալ կը վախնաս: Ախ դուք, գիտուններ, ըսաւ երրորդ խրոխտ ձայն մը երկուքն ալ ընդմիջելով, դուք թընդանօթաձիգներդ ու գիտուններդ այն մասին կը խորհիք թէ կարելի չէ՞ օդին ու պատառիկները մէկ տանիլ:

Խրոխտ ձայնի տէր անձնաւորութիւնը, որ հաւանօրէն հետեւակ զօրաց սպայ մը պիտի ըլլար, բարձրաձայն խնդաց:

— Եւ միշտ ալ կը վախնաս, շարունակեց նախկին ծանօթ ձայնը, անյայտէն կը վախնաս: Որքան կ'ուզեն թող ըսեն թէ հոգին երկինք կ'երթայ... Չէ՞ որ գիտենք թէ երկինք ըսուած բանը գոյութիւն չունի, այլ լոկ մթնոլորտ կայ:

Խրոխտ ձայնը նորէն ընդմիջեց.

— Օ'ն, Դուշին, հիւրասիրէ ծխատուփովդ:

«Ա՛, այդ ան քափիթանն է, որ գինետունը առանց կօշիկներու կեցած էր», մտածեց Անտրէյ իշխան հաճութեամբ ճանչնալով փիլիսոփայող ձայնը:

— Ատիկա գիտին է, ըսաւ Դուշին, բայց եւ այնպէս հանդերձեալ կեանքը...

Խօսքը չկրցաւ վերջացնել: Օդին մէջ սուլոց մը լսուեցաւ, որ մօտեցաւ արագ արագ եւ աւելի լսելի ու եղաւ ու ռումբը կարծես ըսելիքը չվերջացուցած գերմարդկային ուժով, չորս դին կոտրտուք սփռելով գետին զարնուեցաւ. խրճիթէն ոչ հեռու գետինը զօրեղ հարուածէն կարծես հառաչեց:

Այդ վայրկեանին խրճիթէն ամէնէն առաջ Դուշին դուրս ցատկեց եւ ծխամորճը բերնին մէկ անկիւնի ակռաներով խածած: Անոր բարի, խելացի դէմքը քիչ մը գունաթափ էր: Անոր ետեւէն դուրս ելաւ հետեւակ զօրաց հսկայ սպան եւ կոճկուելով իր վաշտին քով վազեց:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(112 – Շար.)

Պ. Կարապետ Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Սարօ Գարակէօզեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԻՍԿՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Փետր. 19) ժամը 15,30ին: Հաւաքուիլ Սիմըթիէռ էնթէռքոմիւնալ, Պուլվար Ժան-Մերմոզ, Շրվիյլի Լաուէ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հիմինեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (Փետր. 21) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծմօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՃԵՆԱՋԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ինչպէս նաեւ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏՐԴԱՏ ՀԻՄԻՆԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՈՐՏՕ.— Այրի Տիկին Արամ Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Միքայէլեան եւ զաւակները, Պր. Րաֆֆի Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Միքայէլեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով կամ ծաղկեպսակով, ցաւակցութիւն յայտնեցին եւ մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին, բարեկամին ու ընկերոջ

ԱՐԱՄ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լիոնէն Պ. Կիրակոս Փափազեան 10 Ֆր.

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՊՕՄՕՆԻ ՄԷՋ

Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց վկայից ի յիշատակ պատարագ կը մատուցուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին այս Շաբաթ (20 Փետր.):

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մարսէյլի մէջ ծառայած եւ վախճանած բոլոր եկեղեցականներու հոգւոց համար, նախագահութեամբ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Կը պատարագէ Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան: Կը քարոզէ Եղիշէ խաչակիր քահանայ Փանոսեան: Պատարագին կը մասնակցի Նշան Քհնյ. Գույումճեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ ժամը 10 եւ քարոզ 11,15, հոգեհանգիստ ժամը 11,40:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս հոգեպարար արարողութեանց:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վարդանանցի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ այս Հինգշաբթի առաւօտ:

Ներկայ կ՚ըլլայ Ալֆօրվիլի հայ դըպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը: Փափաքելի է որ ծնողքներ խումներամ ներկայ ըլլան:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԵՒ ԱԶԳ. ՏԱՆ ՆՈՐ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒ ԲԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի 21 Փետրուարին, Վարդանանց տօնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ ապա հոգեհանգստեան պաշտօն տեղւոյս Ազգ. Տան կառուցման համար, իրենց նպաստը բերող բոլոր նուիրատուներու, ծնողքներու եւ ընտանեկան պարագաներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ին, տեղի պիտի ունենայ բացումը Ազգ. Տան նորակառոյց բաժիններուն: Թէ պատարագի եւ թէ բացման հանդիսութեանց կը նախագահէ և կը խօսի Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (21 Փետր.) ժամը 16,30ին ընկ. Մինաս Ճապուրեանի բնակարանը, Սէն Շամոն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆօրվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Ֆր. Ալֆօրվիլի Հայ Մարզական Միութեան փեթանքի բաժնի խումբէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Փետր. 27 ժամը 18էն սկսեալ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION
GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE
DINER *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Լօրան - Արշաւիր - Զարմայր Ալեքսանեանի մկրտութեան առթիւ Հ. Մխիրեան 20 Ֆր:

Փոխան ծաղկեպսակի Յովսէփ Մարաշլեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Ս. Թումայեան 100, Փերուզ Մխիրլեանի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկին Վ. Յարութիւն 20 Ֆր., Աստուր Օհաննէսեանի թաղման առթիւ Աթթոյեան ընտանիք 50, Խ. Նալպանդեան 10, Ա. Արթինեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա. Սիսակեան 20, Եսթեր Դաւիթեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Տիկին Վարդանոյշ Յ. Փափազեան 30, Փափազեան եւ աղջիկ Տիկ. Կիզեանօ 15ական, Մակի Աճէմեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Բ. Եաղմուրեան, Ս. Եաղմուրեան, Հ. Աճէմեան 20ական, Գէորգ Փալամուտեանի տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ ողբ.ի զաւակներ 50, Տիկին Վ. Թուլլաճեան 50, Տագէսեան ընտանիք 30, Միքայէլ Յարութիւնեանի քառասունքին եւ Ճամճեան ընտանիքի հոգեհանգիստին առթիւ Խաչիկ Ճամճեան 100, Հայրապետ Մարտիրոսեանի թաղման առթիւ Վ. Պօզակեան, Տիկին Ա. Տատուրեան 50ական, Գ. Ահարոնեան, Տիկին Միքայէլեան 30ական, Եղիա Ահարոնեան, Աւետիքեան, Ս. Մանուկեան 20ական եւ Դաւիթեանի հոգեհանգիստին Յակոբ Փափազեան 30 Ֆրանք:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐԲՈՆԻԷՌԻ շքեղ սրահին մէջ, Շաբաթ 20 Փետր. երեկոյեան ժամը 21էն մինչև լոյս

Նուագախումբ ԿԱՐԻ ՊԻՊԷՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. ԷՒԱ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

Հայկական պար «Արծիւ» պարախումբին կողմէ

Կանխէն ապահովել սեղանները

Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներուն մօտ

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube

Organisée par le NOR SEROUND

Avec l'orchestre GARY BIBERIAN

Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon

RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA

Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69

à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

CESSION DE FONDS

Տարիքի բերմամբ, Կրընոպլի մօտ, Ֆոնթէնի կեդրոնը (նոր քաղաքապետարանէն 50 մեթր), խանութ մը 70 ք. մեթր որեւէ առեւտուրի համար, երեք մեծ ցուցափեղկերով եւ բոլոր յարմարութիւններով (թու քոնփոր): Ի հարկին տրամադրելի էնաեւ վրայի յարկաբաժինը:

Դիմել՝

Hovnanian
79, Ave. Aristide Briand
Fontaine (38)
Téléphone : 96-40-34

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնս կը կազմակերպէ հայկական պարի ձրի դասընթացք մը՝ մասնագէտ պարուսոյցի մը կողմէ, 13էն 25 տարեկան աղջիկներու եւ տղոց համար:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ չաբթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ:

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան չաբաթ կէսօրէ վերջերը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խընջոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ - Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճաշագին՝ 20 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի Փետր. 21 կը կատարուի Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց: Կը տօնակատարուի նաեւ Խրիմեան Հայրիկի ծննդեան հարիւրյիսունամեակը, եւ այս առիթով կը կարդացուի Ամենայն Հայոց Հայրապետի Կոնդակը:

Հայրապետական մաղթանք, Վազգէն Ա.ի անուան տօնին առիթով: Պատարագի աւարտին՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ՝ Վարդանանց եւ Խրիմեան Հայրիկի հոգիներուն համար:

Հանդիսութեանց կը նախագահէ, պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը տեղի կ՚ունենայ 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, Ազգ. Տան սրահը:

×

Փետրուար 18ը Վիէնի մէջ 28 Փետրուարին, կազմակերպուած Նոր Սերունդի կողմէ:

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ՚ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սան-Թրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 20 FEVRIER 1971
Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12045 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.045

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐԸ

—o—

Գ.

Վարդգէս Համազասպեան կը ներկայանայ իբրեւ ջատագով «ամբողջ Սփիւռքը մէկ միասնական մարմին դարձնելու»:

Ի՞նչ գործնական միջոցներ ձեռք կ'առնէք միասնականութիւնը ստեղծելու համար, կը հարցնէ «Երիտասարդ Հայ»-ի թղթակիցը: Պատասխանը.—

... Մենք աշխատում ենք համոզել բոլոր կազմակերպութիւններին որ միասնաբար հանդէս գան բոլոր հարցերում: Ենթադրենք որ յիսնամեակն է նշւում, ու բոլոր կազմակերպութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերեցին նրան... »:

Հատուած մը կար, որ չբերաւ, կ'ընդմիջէ թղթակիցը: Պատասխանը.— «Հատուածականութիւն կարող է լինել: Այդ հատուածականութիւնը աշխատում ենք լիկուիդացնել: Մէկ անգամից չես կարող, որովհետեւ մարդիկ 50 տարի անընդհատ կաղապարուել են այն մտայնութեամբ՝ թէ Համայնավարութիւնը կամ Հայաստանը, որ համայնավար շրջանակի մէջ է, ազգային որեւէ բան չունի: Ինտերնացիոնալիստ է, եւ առանց մտածելու որ այդ ինթերնասիոնալիզմը մի ժողովրդի բնածին յատկանիշներից մէկն է եղել, անկախ նրանից որ նա համայնավար է կամ ոչ»:

«Նրանք» (իմա՛ Դաշնակցականները) իբրեւ թէ տարիներ շարունակ սխալ կերպով դաստիարակեր են «որոշ սերունդը»՝ այն գաղափարը ներշնչելով անոր թէ համայնավարները չեն ընդունիր անցեալի ժառանգութիւնը, չեն գնահատեր ազգային արժէքները: Գնահատողները միայն իրենք են: Մինչդեռ յիսուն տարուան ընթացքին տեսնուեր է որ ամէնէն լաւ գնահատողը հայրենիքն է: Որեւէ ատեն հայ գիտնականը, գրողը, ճարտարապետը, արուեստագէտը այնպիսի փառքի չէ հասած, ինչպէս հասած է այսօր:

«Նոյնիսկ Հայ եկեղեցին կ'ասէի ես», կ'աւելցնէ Համազասպեան, որ իբրեւ փաստ կը յիշէ թէ 1836ական թուականներուն «կաթողիկոսը առանց թագաւորի հրամանին իրաւունք չունէր ոչ միայն արտասահման, այլ երկրում շրջագայութիւն կատարել»:

Այսօր պա՛տ է եղեր ան: «Թագաւոր»ի հրամանին պէտք չունի եղեր:

Կարելի՞ է միասնականութիւն ստեղծել Սփիւռքի մէջ: Համազասպեան լաւատես է: Տեսեր է, որ խորհրդայնացման յիսնամեակի հանդիսութեանց Փարիզի մէջ 3000, Պէյրութի մէջ 2500 հոգի մասնակցեր են. շատերն ալ տեղ չգտնելով թողեր գացեր են: Ճիշդ է, որ «որոշ հատուած» մը չէ մասնակցեր, սակայն Կոմիտէի նախագահը անոր մեծամասնութեան վրայ կը նայի եղեր «իբրեւ Հայաստանասէր մարդկանց, հայրենասէր մարդկանց»:

Ինչո՞ւ այդ հատուածէն ղեկավարներ չհրաւիրեցիք Հայաստան, կը հարցնէ թղթակիցը, որ կը մեղադրէ Կոմիտէն թէ միշտ նոյները կը հրաւիրէ Հայաստանի տօնակատարութեանց մասնակցելու համար:

Պատասխան.— « Մենք շատ լայնախոհ ենք: Այդ հատուածներից մենք շատ ենք հրաւիրել (?) ե՛ւ ուսուցչական ե՛ւ երեխաների ե՛ւ արուեստագէտ ների խմբերում: Բայց այդ հատուածը առ այսօր էլ չի ուզում կտրուել. նա ցանկանում է որ մայրը միշտ վիջող լինի...»:

Համազասպեան չըսեր սակայն թէ չի բաւեր Հայաստանի հրաւէրը: Անհրաժեշտ է ստանալ Մոսկուայի արտօնութիւնը:

1836ին Կաթողիկոսը առանց ցարի հրամանին իրաւունք չունէր ճամբորդելու: Ցամի Տեառն 1970 Սփիւռքի Հայերը իրաւունք չունին Հայաստան այցելելու առանց ցարի ժառանգորդ Կրեմլինի հրամանին:

Համազասպեան կ'ուզէ դաս տալ «այդ մարդկանց», երբ կը շեշտէ, որ «իսկական հայրենիքով մտահոգուողը ներկայ սիստեմի իրականութիւնը կ'ընդունի: Ինչո՞ւ չի ընդունում»: Ցեառոյ դժգոհ է, որ երբ Պէյրութի մէջ խորհրդայնացման 50 ամեակ կը տօնուի, դաշնակցականները «նշանակում են Սեւրի 50ամեակի հանդիսութիւն»:

Ըստ իրեն, Դաշնակցութեան ղեկավարութիւնն է մեղաւոր, «ամբողջ մնացեալ մասսան հիանալի է, Հայրենասէր է»: Հինալի կերպով կապուած է հայրենիքին եւ շատ մեծ աշխատանք է տանում հայրենիքի համար: Նոր երիտասարդութիւնն է, որ պիտի փոխէ միւսներու հոգեբանութիւնը:

Ակներեւ է Կոմիտէի նախագահի յետին միտքը: Կ'ուզէ որոմ ցանել Դաշնակցութեան մէջ, շարքերը գրգռելով ղեկավարութեան դէմ: Չի գիտեր թէ զուր է իր աշխատանքը եւ ժամանակավրէպ: Իրմէ առաջ շատեր փորձած են նոյնը եւ տեսած՝ որ քանի՛ հալածուին ղեկավարները, «մասսան» աւելի սերտիւ կը կապուի անոնց: Յիսուն տարիէ ի վեր քանիցս թաղեցին Դաշնակցութիւնը: Արդիւնքն եղաւ այն, որ այսօր անիկա աւելի քան երբեք կենդանի է ու միշտ պատնէշի վրայ, Սփիւռքի Հայութեան կողքին նուիրուած է ազգապահպանման սրբազան գործին եւ Հայ Դատի պաշտպանութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

—o—

ՀԱՆՕՅ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Չինական հաւանական միջամտութեան մասին արտայայտուեցաւ առջի օր Հանոյի ներկայացուցիչը Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ: Թիւի նախ դիտել տուաւ թէ Մ. Նահանգները տրամադիր են ընդլայնելու պատերազմի դաշտը: Արդարեւ, համաձայն Հիւսիս. Վիէթնամի ներկայացուցիչին, կարեւոր ուժեր համախմբուած են 17րդ զուգահեռականի վրայ եւ, միւս կողմէ, օր առուր կ'աւելնան ամերիկեան ռազմանաւերը Թոնքինի ծոցին մէջ: Այս մանրամասնութիւնները թուելէ ետք է, որ Հիւսի. Վիէթնամի պատուիրակութեան բանբերը յայտարարեց, թէ «Չին Ժողովրդական Հանրապետութիւնը ձեռնածալ պիտի չնստի, երբ անդին իր դրացիները յարձակման կ'ենթարկուին Մ. Նահանգներու կողմէ»: Չինաստանի համար, աւելցուց ան, «ծանր վտանգ» մը ստեղծուած է, քանի որ անոր սահմանները, գետերն ու լեռները հասարակաց գիծ մը ունին Լաոսի եւ Հիւսիս. Վիէթնամի հետ:

Ուաշինկթըն, համաձայն քաղաքական դէտերու, համոզուած է, որ Չինաստան պիտի չմիջամտէ Հնդկաչինի կռիւներուն: Ցամենայն դէպս Նիքսըն կ'ուզէ վստահեցնել այս վերջինը, թէ որեւէ վտանգ չի սպառնար իրեն: Արդարեւ, նախագահը իր մամուլի ասուլիսի ընթացքին դիտել տուաւ, թէ Լաոսի կռիւները, եւ ոչ ալ ձեռք առնուած նախապատրաստական միջոցները « սպառնալիք մըն են Չինաստանի համար » եւ այս վերջինները պէտք չէ երբեք նման մեկնաբանութիւն մը տան դէպքերուն:

Ուաշինկթըն, միւս կողմէ, կը փորձէ վստահութիւն ներշնչել Փեքինի, իր մտադրութիւններուն մասին: Այսպէս է, որ Արտաքին նախարարութեան բանբերը հրաւիրեց չին առաջնորդները փութով վերսկսիլ Վարշաւայի չին – ամերիկեան խօսակցութիւնները: Նոյնիսկ ակնարկ ըրաւ ամերիկեան քաղաքականութեան փոփոխման մասին՝ ՄԱԿի Չինաստանի անդամակցութեան կապակցութեամբ:

Շատերու կարծիքով Նիքսըն համոզուած է, որ յաղթանակ մը կարելի է ապահովել ռազմաճակատի վրայ՝ ստիպելով Հիւսիս. Վիէթնամցիներուն լրջօրէն խօսիլ խաղաղութեան հաստատման պայմաններու մասին: Զինուորական շրջանակները ապահովաբար դիտել տուած են նախագահին, որ Հարաւ. Վիէթնամի բանակը հաստատեց իր ռազմունակութիւնը Քամպոճի եւ Լաոսի մէջ: Միւս կողմէ, Խորհ. Միութիւն գոհացաւ քանի մը բողոքներով միայն, իսկ ներքին ճակատի վրայ, այսինքն ամերիկեան կեանքի մէջ, բողոքները Լաոսի միջամտութեան դէմ, աննշան բնոյթ ստացան ցայսօր:

Զինուորական գործողութիւնները կը շարունակուին Լաոսի մէջ, ուր Հարաւ. Վիէթնամի ուժերը, օդի աննպաստ պայմաններու հետեւանքով, դանդաղ յառաջխաղացում մը կ'արձանագրեն: Հանոյ նոր ուժեր ղրկած է Լաոս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՅՑԵՐԸ շարունակուեցան Ֆրանսայի մէջ Հինգշաբթի օր: Պէզիէի շրջանը այգեգործներն են — շուրջ 60 հազար — որ տակնուվրայ ըրին շրջանը, մինչեւ իսկ ստիպելով միսթրալ կառախումբը որ իր ճամբան չեղեցնէ: Ասոնց գլխաւոր դըժգոհութիւնը կուգայ Հասարակաց Շուկայի կարգադրութենէն գինիի ներածման վերաբերեալ: Փարիզի մէջ ալ հակառակ եղած արգելքին, երիտասարդներ հաւաքուեցան Ռեփիւպլիքի հրապարակը եւ հսկայ ցուցատախտակներով կը պահանջէին Ժիլ Կիոյի ազատ արձակումը: Շափթալ լիսէի աշակերտները լուռ ցոյց մը կ'ընէին, գետին նստելով վարժարանին առջեւ:

ԹՈՄԱԶԻՆԻԻ խօսքերը տակաւին արձագանգ կը գտնեն եւ բողոքի ելոյթներն ու ցեկոյցները իրարու կը յաջորդեն: Դատաւորները կ'ուզեն նոյնիսկ որ Թոմազինի հրաժարի ընդհ. քարտուղարի իր պաշտօնէն եթէ չուզեր հրապարակաւ ներողութիւն խնդրել ըսած խօսքերուն համար:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ընկերութիւնները գործադուլի շարժում մը սկսան Ուրբաթ օր որ պիտի տեւէ մինչեւ Երկուշաբթի:

ՓՐԱԿԱՅԻ դատարանը երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտեց չեխ ձայն-պատկերասփիւռի խօսնակը՝ Սքութինա, որովհետեւ խորհրդային յարձակման ժամանակ « խռովութիւններու հրաւէր կարդացած է » եւ «անուանարկած» է Հանրապետութեան նախագահը, ինչպէս նաեւ «դաշնակից երկիրներու ներկայացուցիչները»: Հուսաքի ժամանաշրջանի առաջին «քաղաքական դատն» է, որ տեղի կ'ունենայ այս ձեւով:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ հինգ պայթումներ տեղի ունեցան Չորեքշաբթի գիշեր: Բոլոր պայթումներն ալ արձանագրուեցան ամերիկեան եւ անգլիական ընկերութիւններու շէնքերու մէջ: Մարդկային զոհ չկայ, սակայն նիւթական վնասը երբեմն մեծ եղած է:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՁԵԿՈՅՑ

Հ. Բ. Ը. Միութեան 57րդ Ընդհանուր Ժողովին նախագահ Տիար Ա. Մանուկեանի արտասանած փակման խօսքը, որուն մէջ ան կը յայտնէր իր որոշումը 1971էն սկսեալ չստանձնելու Միութեան նախագահութիւնը, խոր յուզումի եւ անդոհանքի մատնեց Միութեան ղեկավարութիւնը, անդամակցութիւնը եւ Հայաշխարհը:

Տիար Ա. Մանուկեանի նախագահութիւնը Միութեան եւ ազգին համար հանդիսացաւ Հայ Սրտին տոփը կրող եւ Հայ Մտքին շողերով գեղապայծառ ծրագրումի, բարեգործութեան, շինարարութեան եւ առաջնորդութեան 17րդ տարիներու բացառիկ շրջան մը: Կարելի չէր, հետեւաբար, հաշտուիլ իր ներկայութեան իսկ Միութեան ղեկէն զինք հեռացած տեսնելու գաղափարին հետ:

Աղետաբեր որոշում մըն էր որուն ի լուր՝ մամուլ, կազմակերպութիւններ մարմիններ, ականաւոր դէմքեր, անդամներ թէ խոնարհ ազգայիններ՝ աշխարհի չորս ծագերէն, խմբագրականներով, նամակներով, հեռագրով եւ հեռաձայնային հաղորդակցութեամբ, որոնց թիւը հարիւրներու կը հասնի, համահայկական հոգեշարժ ցոյցով մը խնդրեցին նախագահէն ետ առնել իր որոշումը:

Որքան խոր էր մեր սրտաբեկումը շուրջ երկու ամիս առաջ, նոյնքան անպարագրելի է մեր բերկրանքը այսօր երբ կը փութանք աւետելու հանրութեան, թէ նախագահ Տիար Ա. Մանուկեան՝ Պատ. Կեդր. Վարչ. Ժողովի Փետրուար 9ի նիստին մէջ յայտնեց, որ անկեղծութեամբ թաթաւուն խնդրանքները հարկադրեր էին զինք վերաքննելու իր որոշումը, հակառակ հանդստեան կոչուելու իր բուռն փափաքին:

Ժողովը մեծ ուրախութեամբ դիմաւորեց նախագահին յայտարարութիւնը եւ ընթացք տալով 57րդ Ընդհ. Ժողովի յանձնարարութեան, զինք հռչակեց Կեդր. Վարչ Ժողովի Ցկեանս Անդամ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ցկեանս Նախագահ:

Նախագահին վերանորոգ յանձնառութիւնը նոր եւ խոշոր զոհողութիւն մըն է անկասկած իր կողմէ, զոր Միութեան անդամակցութիւնը մասնաւորաբար եւ հայ ժողովուրդը ընդհանրապէս երախտագիտութեամբ պիտի յիշեն միշտ:

Հիմա որ փարատած է մեր վրայ ճնշող տխրութիւնը, քաղցր պարտականութիւն կը զգանք սրտագին շնորհակալութիւն յայտնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ին, Միութեան Յանձնաժողովներուն եւ Մասնաժողովներուն, ազգային եւ մշակութային կազմակերպութեանց, Հայ Մամուլի այն անդամներուն եւ այն ազգայիններուն, որոնց համակրանքի սրտագրաւ արտայայտութիւնները մեծ չափով նպաստեցին նախագահ Տիար Ա. Մանուկեանի ցվերջ ի գլուխ Հ. Բ. Ը. Միութեան ունենալու մեր բուռն ցանկութեան իրագործումին:

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, Փետր. 12, 1971

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Արտաքին Նախարարութեան Մշակոյթի ճիւղին պետը՝ Լունկով անդրադարձաւ Ռոստրոպովիչի հարցին, դիտել տալով, թէ խորհրդային անուանի թաւջութակահարը «անտեսած» է իր երաժշտական պարտաւորութիւնները Խ. Միութեան մէջ: Այս պատճառով է, արտասահմանի մէջ նոր նուագահանդէսներ տալու կարելիութիւնը չունի: Ծանօթ է, որ Ռոստրոպովիչ արգելքի տակ կը գտնուի արտասահման մեկնելու այն օրէն ի վեր, երբ պաշտպանեց Սոլժենիցինը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ վեց տարուան փոթորկալից շրջան մը կայ, որ ունեցած է հիմնական հետեւանքներ եւ ունի հիմնական նշանակութիւն եւ որ տակաւին կարելի չէ եղած պատմագիտական առարկայական ու ամբողջական քննութեան ենթարկել: Վեց տարուան այդ շրջանին, որ կը սկսի 1915 Ապրիլին եւ կ'աւարտի 1921 Ապրիլին, հայ ժողովուրդը երեւան բերած է իր բարդ դիմագծի գրեթէ բոլոր երեսները, արտայայտած է իր հիմնական ձգտումները, երեւան հանած է իր տկարութիւններն ու ուժը: Հայ ժողովուրդը լրիւ ճանչնալ փորձողները հարկադրաբար մանրամասն քննութեան պիտի ենթարկեն այդ շրջանը, երբ Հայը իրեն սահմանուած դերեզմաններէն դուրս կուգար կիսամեռ եւ սակայն կը կանգնէր աշխարհի առջեւ իբրեւ կենսունակ ու ապրող միաւոր եւ ձեռք կը բերէր իր բոլոր իրաւունքներուն միջազգային ճանաչումը:

Յիսուն տարի անցած է փոթորկալի այդ ժամանակաշրջանէն ու պատմութեան կարգով յիսնամեակները յաջորդեցին իրարու ու ոգեկոչուեցան, անցեալ հընգամեակի ընթացքին. Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակը Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ, Մայիս 28ի Հայաստանի անկախութեան յիսնամեակը (Հայաստանի մէջ՝ Սարդարապատի հերոսամարտի յիսնամեակ), 1920 Մայիսի համայնավարական ապստամբութեան յիսնամեակը (Հայաստանի մէջ ոգեկոչուած), հայ ժողովուրդի իրաւունքներու միջազգային ճանաչման՝ Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեան յիսնամեակը (Սփիւռքի մէջ ոգեկոչուած), 1920 Դեկտեմբեր 2ին Հայաստանի խորհրդայնացման յիսնամեակը (Հայաստանի մէջ ոգեկոչուած՝ Նոյեմբեր 29ի խորհրդայնացման յիսնամեակ անունով, Սփիւռքի մէջ՝ Հայկական Հանրապետութեան յիսնամեակ անուանակոչումով) եւ Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան յիսնամեակ՝ ըՍփիւռքի մէջ ոգեկոչուած:

Պատմական այդ շրջանի վերջին ցնցող երեւոյթին՝ Փետրուարեան ապստամբութեան յիսնամեակի ոգեկոչումը պէտք է պահել իր իրական իմաստին եւ տարողութեան սահմաններուն մէջ, մէկ կողմ ձգելով ապստամբութեան մղող պատճառներուն եւ ապստամբութեան յառաջացուցած բոլոր կիրքերը:

Մեր առաջին տարուան թիւ 14ի խմբագրականին մէջ (1970 Փետրուար 22, էջ 209), կը գրէինք. «1921 Փետրուար 18ին պայթած ապստամբութիւնը Հայաստանի համայնավար իշխանութեանց դէմ, անտեղի եւ անելորդ ճնշումներով, բռնօրէն պարտադրուած ապստամբութիւն մըն էր»:

«Երբ պէտք էր հայօրէն մօտենալ արդէն իսկ շատ տառապած արիւնակիցներուն, երբ պէտք էր գուրգուրալ անոնց վրայ, դարմանել վէրքերը, օգնութեան հասնիլ, օտար իշխանաւորները բրին ճիշդ հակառակը, հայօրէն չմօտեցան իրենց խնամքին յանձնուած ժողովուրդին»:

Չի կրնար գոյութիւն ունենալ Հայ մը, որ չմտածէ, թէ շատ աւելի լաւ պիտի ըլլար արիւնաքամ հայ ժողովուրդին համար, եթէ օրուան իշխանաւորները, արիւնահեղութեամբ յեղափոխական կացութիւն ստեղծելու իրենց մարմաջին փոխարէն, գործադրէին աւելի հասուն, աւելի մարդկային քաղաքականութիւն մը եւ երեւան բերէին «աւելի մեղմութիւն, խոհեմութիւն, զիջողութիւն դէպի մանր բուրժուազիան, մտաւորականութիւնն ու յատկապէս գիւղացիութիւնը» (Լենինի նամակէն, ուղղուած Հայաստանի օրուան իշխանաւորներուն): Չէ՞ որ իշխանութիւնը փոխանցուած էր իրենց կամովին: Մտաւորականութիւն, աշխատաւորութիւն, գիւղացիութիւն, ժողովուրդ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն կամ այլ կուսակցութիւններ լրիւ պիտի յարգէին իրենց ստորագրութիւններն ու պարտաւորութիւնները. ո՛չ մէկ կասկած, որ հաւատարմօրէն պիտի ծառայէին հայրենիքին ու ազգին, իրենց նոր ընդունած վարչաձեւին տակ: Իրենց սպասածը մէկ բան էր միայն, — հայօրէն մօտեցում՝ իրենց դժուարին պայմաններուն, ճանաչում՝ հայ ժողովուրդի ազգային ձգտումներուն եւ իրաւունքներուն:

Փոխանակ այդ արդար պահանջներու գոհացման, տեղի ունեցաւ հ ա կ ա ռ ա կ ը, — հալածանք, բռնատիրութիւն մտաւորականութեան, աքսոր զինուորականներուն, բռնագրաւում ժողովուրդի հացի վերջին պատառներուն, արհամարհանք ազգայնական բոլոր ձգտումներուն հանդէպ, կաշկանդում բոլոր ազատութեանց, ազգային-ազատագրական պայքարին համար զոհաբերած մարտիկներուն, կուսակցական ղեկավարութեան բռնատիրութիւնն ու կացինահարումը անոնց մէկ մասին:

Գիտակցօրէն ամէն ճիգ թափուեցաւ, որպէսզի ժողովուրդը հասնի ծայրայեղ դժգոհութեան աստիճանին եւ ԸՄԲՈՍՏԱՆԱՅ: «Յեղափոխութիւն» բառին սխալ ու աղաւաղուած մէկ ըմբռնումով, օրուան իշխանաւորները կ'ուզէին ապստամբութեան մը եւ անոր ճզմումին համար գործածուելիք յաւելեալ բռնամիջոցներով արմատախիլ ընել Հայութեան մէջէն յիշատակը զուտ հայկական ազգայնականութեան եւ ազատատենչութեան: Այդ օրերուն, Ռուսաստանի մէջ համայնավարական յեղաշրջումը իրականացուցած առաջնորդներուն եւ անոնց հետեւորդներուն մտքին մէջ տեղաւորուած էր, յեղափոխական միջոցառումներով, ամէն ձեւի ազգայնական ու բուրժուական կամ աւատապետական ապրում ժողովուրդներուն հոգիէն ու կեանքէն արմատախիլ ընելու եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն մը իրականացնելու մըտածումը: Ատոր համար իսկ ծայրայեղ ու անտեղի եղան ճնշումները, գրեթէ ամէն կողմ, ուր նոր վարչաձեւը հաստատուեցաւ Կարմիր բանակի գրաւումներուն կամ ներքին յեղափոխութեան ուժով: Ամէնէն աւելի անտեղի եղան անոնք փոքր ու արդէն իսկ արիւնաքամ Հայաստանի մէջ:

Այդ բոլորը առաջնորդեցին հայ ժողովուրդը Փետրուարեան ապստամբութեան, առանց մազաչափ անգամ նպաստելու միջազգային յեղափոխութեան իրականացման ծրագրին կամ համայնավար վարչաձեւի ժողովրդականացման:

Երբ կոտորածներու ու սովամահութեան սպառնալիքներէն հազիւ ազատած ժողովուրդէ մը կը խլուին ամենակենսական երկու տուեալները, — հացը եւ ազատութիւնը, երբ անտեղի ու անիմաստ բռնամիջոցներ կը գործածուին, փոխանակ գուրգուրոտ վերաբերումի, անխուսափելի է որ գիտակից ժողովուրդները հասնին ըմբոստացման: Նման աւելորդ ու անտեղի զրկանքներու ու բռնութեանց հետեւանքն էր 1921 Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութիւնը: Ընդվզած էր Հայութիւնը մանաւանդ անոր համար, որ իրեն հանդէպ ցոյց տրըւած վերաբերումը Հայու վերաբերում չէր, օտարի վերաբերում էր. եւ այդ օտար բռնութեան դէմ էր, որ կ'ապստամբէր հայ ժողովուրդը: Իրական Հայու հոգիով մօտեցում մը տագնապահար Հայութեան եւ Հայաստանի՝ պիտի խնայած ըլլար մեր պատմութեան, Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը:

Անցեալի քաղաքական սխալները ընդունիլը վաղուան աւելի առողջ քաղաքականութեան մը գրաւականը կ'ըլլայ որեւէ պետութեան, որեւէ իշխանութեան համար: Անցեալի սխալները ընդունելու քաղաքական քաջութիւնը միայն կրնայ ազգի մը ճակատագիրը վարողներուն բերել վստահութիւնը ազգին:

Ժամանակն է որ Փետրուար. ապստամբութիւնը դուրս բերուի կիրքի ու հակամարտութեանց արտայայտութիւններու առիթ տուող նիւթի վիճակէն եւ տեղաւորուի պատմական հարկադրանքի իր ճշմարիտ ծիրին մէջ, արձանագրելով օրուան իշխանաւորներու սխալ ընթացքը, օրուան կացութիւնը չըմբռնելը եւ հարցերուն ամբողջովին հայօրէն չմօտենալը:

Համեմատաբար տարբեր պայմաններու մէջ կը գտնուի ներկայիս Խորհրդային Հայաստանը. Լենին իր ատենին յիշատակած է օրուան իշխանաւորներուն սխալ ընթացքը, Հայաստան լոյս տեսնող պատմութեան դասագրքերուն մէջ իսկ կայ արդէն յիշատակութիւնը այդ սխալներուն. անհրաժեշտ է քայլ մը եւս առաջ երթալ եւ դուրս բերել Փետրուարեան ապստամբութիւնը կուսակցական հակամարտութեանց արտայայտութեան առիթ տուող դէպքերու երեւոյթէն, տեղաւորելու համար զայն իր իրական բնոյթին մէջ, իբրեւ օրուան վարիչներու սխալ քաղաքականութեան պարտադրանքով առաջացած ժողովրդական ընդվզումի արտայայտութիւն: Սփիւռքն ալ պիտի կարենայ այն ատեն (փոխանակ ընդհանրական հալածանք ու բռնութիւն տեսնելու հայ ժողովուրդի ազատութեանց եւ ազգային ապրումներուն դէմ) Փետրուարեան ապստամբութեան մղող իրողութիւնները յեղափոխական վերիվայրումներու օրերուն ծայրայեղութիւններ, օրուան վարիչներու սխալներ համարել:

Այն ատեն, Փետրուար 18ի ապստամբութեան վերյիշումը կարելի պիտի ըլլայ կատարել առանց կիրքի եւ, իբրեւ հայ ժողովուրդի ամենափոթորկալից (1915-1921) վեցամեայ շրջանի պատմութիւնը եզրափակող պատմական իրողութիւն, որմէ անպայման կարելի պիտի ըլլար խուսափիլ, եթէ յարգուէին հայ ժողովուրդի ազգային ապրումները, ազգայնական ձգտումները, ազատութեան տենչը եւ սէրը՝ հանդէպ իրեն ծառայողներուն, իրեն համար զոհաբերել եւ զոհուիլ գիտցողներուն:

«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»

ՌՈՒՄԷՆ ՀԱՅԿԱԲԱՆ ԿԻՈՐԿԻ ՊԵԶՎԻՔՈՆԻ

Հայկաբանութիւնը Ռումանիոյ մէջ հին աւանդութիւններ ունեցող գիտութիւն մըն է: Դեռ ԺԹ. դարէն սկսեալ, ռումէն պատմաբաններ իրենց աշխատանքին մէկ մասը յատկացուցին հայ ազգի պատմութեան, քանի որ կենսական կապեր գոյութիւն ունեցած են երկու ազգերուն միջեւ: Մելքիսեդէկ Շթեֆընեսքու եպս. լոյս ընծայած էր հայկական եկեղեցիներու արձանագրութիւնները, Պ. Հաշտեու՝ յիշատակութիւններ կատարած էր Հայերու մասին, Կ. Պայշ՝ ուսումնասիրած էր հայկական ազդեցութիւնը ռումէն ճարտարապետութեան վրայ: Վերջապէս ամէնէն աչքառու հայկաբանները — որոնց գործունէութիւնը չի կրնար ամփոփուիլ քանի մը տողի մէջ — եղան Վլատ Պընըցեանու, որ լաւ կը ճանչնար հայ լեզուն եւ սրտակից բարեկամն էր Հայերուն, եւ Նիքոլայէ Եորկա, մեծ պատմաբանը, որ իր ուսումնասիրութեանց մէջ կարեւոր տեղ յատկացուց Ռումանահայոց պատմութեան:

Կ. Պեզվիքոնի եւս եռանդագին նուիրուեցաւ հայկական նիւթերու ուսումնասիրութեան: Սկզբնական հետաքրքրութիւնը ծագեցաւ, թերեւս Քիշնեւի եւ

«ՅՈՒՍԱՅ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Այդ անունով մարդ չեմ ճանչնար, եզրակացուց գրագիրը յուսահատ դէմքով մը. որովհետեւ տակաւին նոր մտած ըլլալուն՝ Ղուկաս էֆէնտիի քով իրեն համար ձախողանք մը կը նկատէր այս պարագային օգտակար չկարենալ ըլլալը:

— Ի՞նչ գործ ունիս ձեռքդ, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի:

— Քանի մը նամակներ կան գրելիք...

— Զգէ, այդ նամակները կէսօրէն ետքն ալ կրնաս գրել, ու շուտով գնա ասդին անդին, հարցուր փնտռէ եւ աղէկ մը հասկցիր թէ ո՞վ է այդ Գարեգին Հայրկեանը որո՞ւ քով կ'աշխատի... անունը միտքէդ չելլէ: Գարեգին Հայրկեան, Ֆերիգիւղ կը նստի... քեզ նայիմ, պարապ ետ չդառնաս:

— Շատ աղէկ, հիմա կ'երթամ կը հասկնամ, պատասխանեց գրագիրը եւ դուրս ելաւ էֆէնտիին քովէն:

Երկու ժամ ետքը Պ. Արշակ զուարթ ու յաղթական վերադարձաւ: Լիակատար տեղեկութիւններ քաղած էր Գարեգինի մասին:

— Ի՞նչ լուր նայինք, գոչեց Ղուկաս էֆէնտին, իր գրագրին ներս մտնելը տեսնելով:

— Հասկցայ այդ Գարեգինին ով ըլլալը. չորս տարիէ ի վեր Աբրահամեան Քերովբէ էֆէնտիին քով գրագիր է եղեր, վեց ոսկի ամսականով...

— Սա մեր Աբրահամ էֆէնտիի՞ն քով, հարցուց Ղուկաս էֆէնտի:

— Պաղչէ Գափուն, կերպասեղէնի վաճառական Աբրահամեան էֆէնտին:

— Հասկցայ, հասկցայ... աղէկ, ուրեմն ետքը գնա գտիր այդ Աբրահամեան էֆէնտիին, իմ կողմէս բարեւ ըրէ եւ ըսէ, որ անպատճառ գայ գիս տեսնէ:

Գրագիրը դուրս ելաւ եւ Ղուկաս էֆէնտի սկսաւ գոհունակ դէմքով մը ձեռքերը շփշփել: Քերովբէ էֆէնտին ոչ թէ իրեն ծանօթ բարեկամն էր, այլեւ երախտաւորեալը. դեռ մօտերս եկած էր իրմէ մեծկակ գումար մը փոխ առնելու՝ տոկոսով. գումար մը, որ պայմանաժամին պիտի չկրնար վճարել:

Ղուկաս էֆէնտի փողոց ելաւ ճաշարան երթալու համար: [illegible] մէջն էր եւ ահագին բազմութիւն մը կար դուրսը եւ խանութներուն մէջ: Էֆէնտին այդ իրարանցումը տեսնելով յիշեց, թէ կաղանդ էր, ժպիտ մը գծագրուեցաւ իր դէմքին վրայ ու միտքն ի վար մտածեց:

— Աս միւսիւ Գարեգինը ու տիկին Սաթենիկը աղուոր նուէր մը պիտի ընդունին ինձմէ:

Երէկ իրիկուընէ ի վեր ատելութիւնը ու բարկութիւնը երիտասարդին ու հէք կնոջ դէմ ոչ թէ միայն չէր մեղմացած՝ այլ եւ աւելի սաստկացած էր: Քանի միտքը կը բերէր Գարեգինի «թու, զարշելի արարած» խօսքերը, արիւնը գլուխը կը ցատկէր:

Ինք, Ղուկաս էֆէնտի մը, այդպէս նախատուէր տասը փարա չունեցող գրագիրի կտորէ մը... ասիկա անհաւատալի, անըմբռնելի, անկարելի բան մըն էր: Եւ սակայն եղեր էր այդ բանը, ականջին մէջ կը շառաչէին այդ բառերը մտրակի պէս:

— Աղուոր կաղանդչէք մը պիտի տանին, կը մտմտար քթին տակէն, իր վրէժխնդրութեան խորհուրդով սիրտը պաղըշկելով:

Ճաշէն յետոյ, գործի համար քանի մը տեղեր հանդիպեցաւ եւ յետոյ վերադարձաւ:

Քերովբէ էֆէնտի արդէն եկած՝ իրեն կը սպասէր:

— Ի՞նչպէս էք, աղէ՞կ էք, Քերովբէ էֆէնտի, բարի էք եկեր, արդեօք շատո՞նց է ինծի կը սպասէք:

— Չէ, էֆէնտի, հիմա եկայ, Պ. Արշակ լուր ձգեր էր խանութը ես ալ դուրս ելած էի, վերադարձիս երբոր ըսին գիս ուզեր էք, վազեցի եկայ... խէ՞ր է:

Ղուկաս էֆէնտի անմիջապէս չպատասխանեց, գրպանէն արծաթեայ տուփը հանեց եւ սիկարէթ մը հրամցուց հիւրին եւ յետոյ ըսաւ.

— Քերովբէ էֆէնտի, գիտես որ ես քեզի կը սիրեմ եւ պէտք եղած ատենն ալ ձեռքէս եկած ծառայութիւնը չեմ զլացած, ինչպէս որ ասկէ ետքն ալ պիտի չզլանամ:

— Այնպէս է, ես ալ ատոր համար շատ շնորհակալ եւ երախտապարտ եմ, պատասխանեց Քերովբէ էֆէնտի, առանց հասկնալու թէ իր խօսակիցը ինչ եզրակացութեան պիտի յանգէր:

— Ատոր փոխարէն, յառաջ տարաւ Ղուկաս էֆէնտի, ես ալ անշուշտ իրաւունք ունիմ ձեզմէ ծառայութիւն մը խնդրելու, եթէ առիթը ներկայանայ:

— Ինծի համար բարեբախտութիւն մը պիտի ըլլայ, եթէ կարենամ իմ կարգիս ձեզի օգտակար ըլլալ:

— Օ, խնդրելիքս մեծ բան մը չէ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Պուքրէշի իր հայ բարեկամներուն շնորհիւ: Հետաքրքրուելով հայ կեանքով եւ գնահատելով անոնց տաղանդն ու ջանասիրութիւնը, ան կ'ուսումնասիրէ հայկական վաւերաթուղթեր եւ յուշարձաններ, կ'այցելէ Հայոց անցեալին հետ կապ ունեցող վայրեր: Անոր առաջին հայկաբանական գործը՝ «Հայերը Պասարապիա մէջ, Նախիջեւանի Թաղականութիւնը եւ Պասարապիա, Մանուկ պէյ» լոյս տեսաւ 1934ին, ներկայացնելով հայ համայնքի մը պատմութիւնը ուսումնասիրելու առաջին փորձը: Հեղինակը անտիպ վաւերագրերու հիման վրայ կը հաստատէր, թէ «Հայոց մասին կատարած առաջին գործիս համար աշխատեցայ լրիւ տարի մը եւ ան կը ներկայացնէ իմ լուրջ գործերէս մէկը»: Մանուկ պէյի մասին կրկին կ'անդրադառնայ իր «Դէմքեր եւ ստուերներ Մոլտովայի հիւսիսակողմը» գործին մէջ (1935), ուսումնասիրութիւն, որու մէջ պատմականը կ'ընէ Մանուկի եղբօր Միրզայի ընտանիքին եւ Պուքովինացի փառնքուլ ընտանիքին: Տարիներու ընթացքին կատարուած աւելի լուրջ հետազօտութիւններու եւ պրպտումներու շնորհիւ, Պեղվիքոնի կը յաջողի գրել Մանուկ պէյի մասին հիմնական ուսումնասիրութիւն մը, որ լոյս կը տեսնէ 1938ին: Պատմաբանին փաստերը կ'ապացուցանեն հայ դիւանագէտին գործունէութեան կարեւորութիւնը Ռումանիոյ մէջ: Այս տաղանդաւոր Հայուն անունը արժանի էր աւելի մեծ ուշադրութեան, մասնաւորապէս այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր իր գործունէութեան կնիքը կը նշմարուի: Արդարեւ, կազմակերպեց պուլկար քաղաքները, եղաւ Թարգման Բարձրագոյն Դրան մօտ, ստացաւ պէյի, քըմըրաշի եւ բաշարնիքի աստիճան, եղաւ իշխան Մոլտո-Վալանիոյ, նկատուեցաւ աղատարարը Պուքրէշ քաղաքի եւ Սերպերու, կազմակերպիչը Պուքրէշի խաղաղութեան դաշնագրի կնքումին, Վիէննայի համագումարին զինք կոչեցին Հայոց իշխան, որ վայելեց յարգանքը Ալեքսանդր Ա. ցարի: Այսպէս, ռումէն պատմաբանը եղաւ, ինչպէս կ'ընդունի Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան, «առաջինը, որ հրատարակեց գիտական կենսագրականը Մանուկ պէյի»: 1940ին «Արարատ» պարբերականին մէջ կը հրատարակէ ուրիշ համառօտ կենսագրականներ կարգ մը բարձրաստիճան կղերականներու մասին: Իսկ Յ. Ճ. Սիրունիի ղեկավարած «Անի» տարեգիրքին մէջ ան կ'անդրադառնայ Նիւթոնի եւ Փրութի միջեւ գտնուող հայկական գերեզմաններուն: Դարձեալ «Անի»ի մէջ (1942–1943) յօդուածներ կը գրէ Գրիգոր Զաքարեանի եւ Միրզա պէյի շառաւիղ Տիգրան Փառնզուլի մասին, ունենալով վաւերագիրներու ճոխ հաւաքածոյ մը: «Նպաստներ բերուած ռումէն-ռուս յարաբերութիւններու պատմութեան» մէջ ռումէն պատմաբանը կը գրագի Հայերու գաղթով, յայտնելով այն կարծիքը, թէ անոնք Մոլտովայի մէջ

հաստատուեցան այս Պետութեան հիմնադրութենէն առաջ, եւ կը մատնանշէ անոնց ազդեցութիւնը ռումէն արուեստին եւ ճարտարապետութեան վրայ: Վերջապէս, Հայոց մասին գրած իր վերջին յօդուածը անտիպ մնացած գործ մըն է նուիրուած Միսիր ընտանիքին եւ գրուած է 1957ին, Ռումանիոյ ակադեմիայի յանձնարարութեան վրայ, եւ որ կը հանդիսանայ Ռումանահայ ընտանիքի մը ազգագրական ծառին մասին գրուած լաւագոյն գործերէն մէկը: Շնորհիւ իր ծայրայեղ բարեխղճութեան, Պեղվիքոմի եղաւ, հաւասար չափով, հետազօտող մը Ռումէններու պատմութեան, ինչպէս նաեւ Հայերու ունեցած կապերուն եւ ազդեցութիւններուն այդ պատմութեան վրայ: Որպէս ծանօթ անցեալին, զոր գիտցաւ կարդալ հասկացողութեամբ եւ հրայրքով, Կէորկէ Պեղվիքոնի կը դասուի ռումէն մշակոյթի ամէնէն աչքառու պատմաբաններու շարքին:

«Նոր Կեանք» Ս. ՍԵԼԵԱՆ

ՏՈՀՄԻԿ ՊԱՐԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Առաջին առթիւ հարկ է մատնանշել երեւոյթը, գնահատելի եւ քաջալերելի իր յղացումին մէջ: Տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, փարիզեան շրջանի պարախումբերէն երեքը՝ Կովկաս, Նայիրի եւ Նաւասարդ, իւրաքանչիւրը իր երեւուն կամ աւելի անդամներով, օրինակելի միտքն էին ունեցած տոհմիկ պարերու երեկոյթ մը հրամցնելու հայ հասարակութեան, Փլեյէլի սրահը, Կիրակի, Փետրուար 14ին:

Երիտասարդական այս համախմբումը, մեր փոլքլորիկ հարստութեան այլապէս հետաքրքրական մէկ բնագաւառին շուրջ, կը մնայ դովելի ձեռնարկ մը, որ, բնականաբար, գնահատուեցաւ իբրեւ երեւոյթ բոլոր հանդիսականներու կողմէ անխտիր:

Երիտասարդական վառվռուն մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ շատ շուտով, երբ պարախումբերը երբեմն միասնաբար եւ յաճախ առանձին՝ յաջորդաբար ներկայացուցին մերթ շարժուն ու եռուն եւ մերթ հանդարտ սահանքով ընթացող պարեր:

Յայտագիրը բաղկացած էր աւելի քան 25 պարերէ:

Բնականաբար, նմանօրինակ երեւոյթներու ընթացքին պէտք է նկատի ունենալ այն պարագան, որ բոլորն ալ ըլլալով «սիրողներ», այլ խօսքով՝ ամաթէօրներ, արդար չէ անոնցմէ ակնկալել մասնագիտական անթերի ցուցադրութիւն մը: Երկսեռ երիտասարդութիւն մըն է, խանդավառ հայկական պարերու առինքնող մթնոլորտով, որ յողնեցուցիչ յարատեւ փորձերու շնորհիւ կը յաջողի հասնիլ գովելի մակարդակի մը: Եւ հոս է, որ յայտնի կը դառնայ յարատեւ ու կանոնաւոր փորձերու հետեւող խումբերու առաւելութիւնը ուրիշներու վրայ:

Երեք պարախումբերն ալ ի յայտ բերին լաւագոյնը ցուցադրելու եւ կարծես մէկն ու միւսը գերազանցելու ձգտում մը, ինչ որ գնահատելի երեւոյթ մըն է անկասկած: Նոյնիսկ կարգ մը պարերու մէջ մեկնաբանութիւնն ու թեմփօն, այսինքն խորքն ու արտաքին տարազը, բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուէին:

Պարուսոյցները յաջողած էին երիտասարդներուն փոխանցել հայկական պարերուն մէկ-երկու գլխաւոր յատկանիշները: Այսպէս է, որ տղոց պարերուն մէջ տեւաբար նշմարելի էր մեկնաբանողներուն ձգտումը երեւալու առոյգ, շարժուն, տեսակ մը վեհանձն ու արի ասպետի «դերին» մէջ, իսկ միւս կողմէ, աղջիկները յաջողեցան, ժողովրդական խօսքով՝ նազն ու նազանքը սփռել իրենց չորս դին:

Եւ ասիկա կարեւոր յաջողութիւն մըն է իրենց համար:

Հարկ է խանդավառ բառերով արտայայտուիլ Մինի-Կովկասի փոքրիկներուն պարերուն մասին, որ եթէ չունէին իրենց «երէցներուն» թեմփօի բարձրութիւնը, յամենայն դէպս ծափահարելի էին իրենց ճիգին համար իսկ:

Տարազներուն մէկ մասը կը կրէին ճաշակի դրոշմ, այլ մանաւանդ հարազատ էին բնաշխարհի տարազներուն: Սակայն, հարկ է աւելցնել, որ անպակաս չէին անճաշակ եւ հայկական պարերու հետ աղերս չունեցող տարազներն ալ, որոնք շատ անգամ կատարուած էին չարժանըկարի ընդօրինակութեամբ: Անհրաժեշտ է բծախնդիր ըլլալ այս մարզին մէջ, մանաւորապէս երբ նկատի ունենանք, որ վերջին տարիներուն քանի մը չահեկան ալպոմներ հրատարակուեցան մեր երբեմնի հագուստ-կապուստի մասին, որոնցմէ կրնան լաւագոյն ձեւով օգտուիլ անոնք:

Տոհմիկ պարերու երեկոյթը, որ տեղի ունեցաւ Փլեյէլի մէջ, մեզ կը մղէ անդրադառնալու կարեւոր հարցի մը, հաստատումի ճամբով: Արդարեւ, փարիզեան խումբերը առհասարակ հետեւելով Հայաստանի իրենց ծանօթ պարախումբերու օրինակին, կը փորձեն ընդհանրապէս ներկայացնել, պարագէտ Սրբուհի Լիսիցեանին իսկ բնորոշումով՝ «հարահրոց, թռիչքներ, մեծ ցատկեր», որոնք «պար չեն, այլ ակրոբատիկա» են:

Դժբախտ իրականութիւնը այն է, որ այսօր Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռք ներկայացուած պարերուն կարեւոր տոկոսը չունի իր բնական, հարազատ եւ մաքուր դիմագիծը, որով կ'արտացոլուի մեր ազգային պարերուն նկարագիրը, կը պատկերացուի անոնց ոգին, կը հաստատուի, վերջապէս, անոնց հմայքն ու գեղեցկութիւնը, ինչպէս լեռնային ծաղիկ մը իր բնավայրին մէջ, թէկուզ քիչ մը նախնական եւ անմշակ:

Հայաստանի մէջ 1968էն ցայսօր յաճախ կը խօսուի այս մասին: Յատկապէս կը շեշտուի անհրաժեշտութիւնը գտնելու եւ բեմ հանելու հայկական բնագաւառի տոհմիկ պարերը, որոնք անտարակոյս հարուստ եւ այլապէս ինքնատիպ գոհարները կը կազմեն ժողովրդական պարարուեստին:

Պարախումբերու ձգտումը պէտք է ըլլայ, հետեւաբար, առաւելագոյն չափով օգտուիլ մեր պարարուեստի գանձարանէն, ի հարկին որոշ «յղկումի» մը ենթարկելով զանոնք, «բեմականացնելու» մտահոգութեամբ:

Անոնց կարգին՝ կարելի է միշտ այսպէս կոչուած «Կովկասեան» պարեր ալ ներկայացնել:

Յամենայն դէպս ընդունելի չէ իբրեւ հայկական ներկայացնել, օրինակ, «Շղարշներու պարը», որ իր բնոյթով եւ նաեւ տարազներով, կը յիշեցնէ սամըրղանտեան պարերը:

Յայտագրին իր մասնակցութիւնը բերաւ Օր. Է. Ռստիկեան, Վիէնէն: Հաճելի ձայնի տէր երգչուհին ինքնավստահ շեշտով եւ գունեղ երանգներով մեկնաբանեց քանի մը հայերէն երգեր: Զգացումի եւ ապրումի ցայտուն գիծ մը ակներեւ է իր մօտ, թէեւ իր առոգանութիւնը դեռ կը կարօտի մշակումի: Կը կարծենք, թէ օրուան երեկոյթին շատ աւելի պիտի պատշաճէին փոլքլորիկ նկարագիր ունեցող հայերէն երգերը:

Զոյգ մը նուագախումբեր յաջող ընկերակցութիւն մը ունեցան պարերուն եւ երգերուն:

Գնահատանքի կարեւոր բաժին մը կ'երթայ, անշուշտ, երեք խումբերու պարուսոյցներուն, որոնց աշխատանքը իր վարձատրութիւնը գտաւ անկասկած այդ օր:

Երեկոյթը լաւ կազմակերպուած ձեռնարկ մը եղաւ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿՈՐՍՏԵԱՆ ԹՌՅՆԵՐ, գրեց Պօղոս Սրնապեան, տպարան Համազգային, 1970, Պէյրութ:

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ (տառապանքի տարիներ Գ. Նժդեհի հետ), գրեց Արմէն Սեւան, Պուէնոս Այրէս, 1970:

ՏԵՍ'ՐՔ ԴԱՏԱՒՈՐՔ, ԴՈ'ՒՔ ԴԱՏԵՑԷՔ, գրեց Տոքթ. Լեւոն Գասպարճեան (երբեմնի Գէորգ Քհնյ. Գասպարճեան, փիլոնազուրկ էջմիածնական), տպարան Մշակ, Պէյրութ 1971:

ՀԱԶԱՐ ՈՒ ՄԷԿ ԲԱՌ ՈՒ ԲԱՆ ՀԱՅՈՑ ԽՕՍԻՑ ԲԱՐԲԱՌԷՆ, հաւաքեց եւ աշխատասիրեց ողբացեալ Տոքթ. Տիրայր Ֆըրունճեան, Տպ. Տօնիկեան, Պէյրութ 1970:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԺԷ.

Անտրէյ իշխան ձիով կեցաւ մարտկոցին վրայ՝ ընդակը արձակած թնդանօթին ծուխը դիտելով: Եւ սաչափը միայն նշմարեց որ Ֆրանսական զօրքերը կը սկսէին շարժիլ, եւ ձախ կողմը մարտկոց մը կ'երեւար, որուն վրայ ծուխը տակաւին կը սաւառնէր: Երկու սպորագաս Ֆրանսացի սպաներ բլուրն ի վեր մագլցեցան: Վարէն ալ կ'անցնէր սակաւաթիւ գունդ մը վերջապահներուն կռնակը զօրացնելու համար: Առաջին հարուածին ծուխը դեռ ցրուած չէր, եւ ահա նոր ծուխ մը նշմարուեցաւ եւ նոր հարուած մը լսուեցաւ:

Ճակատամարտը սկսած էր:

Անտրէյ իշխան ձին դարձնելով ընթաց գտնել Փակրատիոն իշխանը: Իր ետեւէն թնդանօթաձգութիւնը հետզհետէ կ'առատանար եւ ալ աւելի կը զօրար: Ռուսերը պատասխանած էին: Վարը, պատգամաւորներուն գացած ճամբուն վրայ, հրացանի հարուածներ կը լսուէին: Լըմառուա հազիւ թէ Միւռայի յանձնած էր Պոնափարթի խիստ պատգամը, եւ ահա այս վերջինը, ամօթահար եւ իր նախորդ վարմունքին տկարութիւնը դարմանելու փափաքով, կեդրոնին եւ երկու կողերուն վրայ ուղղեց իր բանակը, կայսեր գալէն առաջ թշնամին ջախջախելու վստահութեամբ:

— Ահա սկսաւ ճակատամարտը, խորհեցաւ Անտրէյ իշխան, որ իր սրտին տրոփիւններուն կրկնապատկուիլը կը զգար:

Կրկին անցաւ այն վաշտերուն առջեւէն, որոնք քառորդ ժամ մը առաջ հանդարտօրէն կ'ուտէին ճաշան եւ վոտքան կը խմէին, եւ ամէն կողմ տեսաւ զինուորներուն միեւնոյն արագ արագ շարժումները, զէնքերնին առնելով իրենց կարգերուն մէջ մտնելը, եւ ամէն դէմքերու վրայ դիտեց իր սիրտն ալ լեցնող խայտանքին միեւնոյն զգացումը:

Ճամբան, Անտրէյ իշխան, աշնանային աղօտ օրուան մը իրիկնամուտի պայծառութենէն, նշմարեց դէպի իրեն եկող քանի մը ձիաւորներ: Անոնց առջեւէն կուգար Փակրատիոն իշխանը ճերմակ ձիու մը վրայ, կարճ շրջազգեստով եւ աստրախան գլխանոցով: Անտրէյ իշխան իր ինքզինքը ամփոփեց ճամբայ տալու համար անոր: Փակրատիոն իշխան կեցաւ, եւ Անտրէյը ճանչնալով՝ գլխով թեթեւ բարեւ մը տուաւ անոր: Եւ շարունակ առջեւը կը նայէր՝ մինչ Անտրէյ իշխան իր տեղեկատուութիւնը կը կատարէր:

Փակրատիոն իշխան հաւանութեան նշան մը ցոյց տուաւ Անտրէյ իշխանին տեղեկատուութեան, եւ ըսաւ.

— Աղէկ:

Իր քալուածքին արագութենէն շնչասպառ եղող Անտրէյ իշխան շուտ շուտ կը խօսէր, իսկ Փակրատիոն իշխան՝ արեւելեան շեշտով մը, շատ կամաց, որպէս թէ հասկցնել կ'ուզէր որ աճապարելու պէտք չկար: Սակայն խոկոյն ձին մտրակելով սլացաւ Թուշինի մարտկոցին ուղղութեամբ: Փակրատիոնի ճիշդ ետեւէն կ'երթային իշխանին թիկնապահը Կէրքով, պահակ մը եւ սպայակոյտի սպայ մը: Թուշինի մարտկոցին մօտեցած էին արդէն, երբ ռնդակ մը ինկաւ իրենց ոտքերուն առջեւ: Դարձեալ թնդաց ահագին շչիւն մը, եւ քիչ մը աջակողմ իր ձիուն ետեւը գտնուող քողաքը գետին տապալեցաւ: Կերքոֆ եւ սպան իրենց թամբին վրայ ծռելով ձիերնին շշեղեցուցին: Քողաքը մեռած էր, ձին ալ հոգեվարք:

Փակրատիոն իշխան բոլորտիքը նայեցաւ, եւ յուզումին պատճառը հասկնալով, անտարբերութեամբ մը հեռացաւ մէկ կողմ: Պոլքոնսքիի գտնուած մարտկոցին մօտեցած էին այսպէս, դիտելով մօտալուտ ճակատամարտին հանդիսավայրը:

— Ո՞վ է այս ջոկատին հրամանատարը, հարցուց Փակրատիոն իշխան, ռազմասնտուկներուն քով պահակ կեցող թնդանօթաձիգին, որ կանոնական դիրքի մէջ մտնելով գոչեց զուարթ ձայնով մը. — Հարիւրապետ Թուշինը, վսեմափայլ տէր:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ Փակրատիոն, եւ է՛ն ետքի թնդանօթին կողմը գնաց:

Ճիշդ այդ պահուն զարհուրելի հարուած մը ճայթեց այդ թնդանօթէն, եւ զամէնքը զալարող ծուխին մէջ նշմարուեցաւ որ թնդանօթաձիգները իրենց բոլոր ուժով թնդանօթը բռնելով զայն իր տեղը կը դնէին դարձեալ: Թիւ մէկ զօրականը, որ լայն ուսերով հսկայ մըն էր, փարտոց մը ձեռքը կ'երթար անիւները մաքրելու, թիւ երկուքը դողդոջ ձեռքով մը դարձեալ կը լեցնէր թնդանօթը:

Թուշին, թնդանօթին պոչին կառչած, առանց զօրավարը տեսնելու կ'աղաղակէր իր սուր ձայնով.

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(113 – Շար.)

THEATRE DE L'ALLIANCE FRANÇAISE
101, Boulevard Raspail, Métro : N. D. des Champs

« ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՏՈՒՆԸ » ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՊԱՐՍԻԿ ԹԱՌԻՍՏ

ԱՆՏՐԷ ՀՈՍԷՅՆ

իր ստեղծագործութիւններով

Ամէն Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21ին

Փետրուար 22 Մարտ 1, 8, 15, 22 եւ 29

Մուտք՝ 30 ֆր., 20 ֆր. եւ 10 ֆր. (ուսանողներուն)

Location au Théâtre — Téléphone : 548-87-93

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի ընկերահամակրական խըն-ճոյքով մը, Կիրակի, Փետր. 21ին ժամը 16էն սկսեալ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը խօսին՝
ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՍԵՐՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ եւ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Սեւան խումբին կողմէ, հովանա-ւորութեամբ Անի կոմիտէի, Կիրակի, Փետրուար 28ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ:

Առատ կերուխում Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու-թեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունե-նայ Հինգշաբթի ՄԱՐՏ 25ԻՆ ժամը 20,30-ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ Փարիզ:

Կանոնագրի թիւ 5 յօդուածին համա-ձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորո-գելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնա-մի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 11ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ըն-թեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց ա-նունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն ան-դամները, որոնք իրենց անդամավճար-ները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
HOTEL MODERNE
8 bis, Place de la République, Paris — Métro : République

Պարախումբ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ
Նուագ՝
BERNIE OLIVIER O.R.T.F.
նշանաւոր խումբը

Մուտք 10 ֆր. ուսանողներուն կէս գին
Ապահովել սեղանները: Հեռ. 033-02-12

DANS LES SALONS DU CASINO DE CHARBONNIERES

à Lyon Soirée Dansante

Samedi 20 Février de 21 à l'aube
Organisée par le NOR SEROUND
Avec l'orchestre GARY BIBERIAN
Chants et danses arméniens avec EVA RESDIKIAN et la troupe « ARDZIV » du NOR SEROUND de Lyon
RYTHME — AMBIANCE — BUFFET — COTILLONS — TOMBOLA
Billet auprès des groupes. — Les tables pourront être réservées jusqu'à 23 h. en téléphonant : à Lyon, Carosserie Anto Frères (78) 72-58-97 — Varoujan Sarkissian (78) 68-22-69
à Vienne Vrège Kaloustian 85-22-12

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides
Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ Ժընեւէն ըլլալու հանդէսին
Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պա-րեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը
Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարեկամ ու պատուակալ անդամներուն կողմէ
Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէու-թեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո-լոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժա-մը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի (21 Փետր.) ժամը 16,30ին ընկ. Մինաս Ճապուրեանի բնա-կարանը, Սէն Շամոն: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խում-բի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երեք-շաբթի իրիկուն ժամը 8,30ին: Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԵՒ
ԱԶԳ. ՏԱՆ ՆՈՐ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒ ԲԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի 21 Փետրուարին, Վար-դանանց տօնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկե-ղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդի-սաւոր պատարագ եւ ապա հոգեհանգստ-եան պաշտօն տեղւոյս Ազգ. Տան կառուց-ման համար, իրենց նպաստը բերող բո-լոր նուիրատուներու, ծնողքներու եւ ըն-տանեկան պարագաներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը ճիշդ 5ին, տեղի պիտի ունենայ բացումը Ազգ. Տան նորակառոյց բաժիններուն: Թէ պատա-րագի եւ թէ բացման հանդիսութեանց կը նախագահէ և կը խօսի Արեւմտեան Եւ-րոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆեքսիոնի ճիւղին մէջ, երիտասարդ հայ քարտուղարուհի մը (նոյնիսկ սկըս-նակ), որ հաշուապահութեան մասին գա-ղափար ունենայ:

Ներկայանալ.—
ANDREAS
93 Rue de Cléry — Paris (2e)
Tél. CEN. 41-27

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը 20 Փետրուար Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ա-կումբը. պարտաւորիչ է բոլոր ընկերու-հիներու ներկայութիւնը: Կարեւոր օրա-կարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Փաթրիք Նազար-եան իրենց սիրելի ազգականին Յովհ. Զալըքեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յա-ռաջ»ի բարգաւաճման:

×

Սողոմոնեան ընտանիքը (Շուազի լը Ռուա) կը նուիրէ 50 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, այրի Տիկին Արուսեակ Հէլվաճեանի մահուան տխուր առիթով:

Նոյն առիթով եւ նոյն նպատակին հա-մար Տէր եւ Տիկին Արշամ Հէլվաճեան կը նուիրեն 50 Ֆր.:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Նորա եւ Տորք Տէր-Յակոբեան 200 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին Վեհանոյշ Զրբաշեանի կըս-կծալի մահուան առիթով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՃԱՇ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ի-սիի մասնաճիւղին Փետր. 20, Շաբաթ ժամը 20ին Սամուէլ – Մուրատեան վար-ժարանի
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ սրահը (26 Ռիւ Թրուայոն, Սեւր):
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
ՀԱՅԿ. ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Ճաշագին՝ 20 ֆր.

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE
Centre Rue St. Denis, un local avec machines à tricoter, machines à boutons et machines à boutonnières
Téléphoner de 11 h. à 14 :
LOU. 46-74

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԷՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշա-կան, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազ-գային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:
ԵՒ ԶԱՏԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 21 FEVRIER 1971
Le Numéro 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12046 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 47e ANNÉE — N° 12.046

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ - ՍՓԻՒՌՔ ԿԱՊԵՐԸ

—o—

Դ.

Երիտասարդ Հայունիի Թղթակիցը դիտել կուտայ Վ. Համազասպեանին թէ Հայրենիքին կապուած եւ անոր յիսնամեակը տօնող հատուածին մէջ իսկ բաժանում կայ երիտասարդութեան ղեկավարներուն միջեւ, որոնք «կը չհաղորդեն Հայաստանասէրի իրենց դիրքը»: Համազասպեան նիւթական կամ «փառասիրական նպատակներու» չի վերագրեր այդ: Շատ օրերուն անոնք պատնէշի վրայ են եղեր: Թերեւս անոնց մէկ մասը իր գիտելիքներով ու մեթոտներով չի բաւարարեր երիտասարդութեան աճող պահանջը: Անոնցմէ շատեր բանտ են նստած Հայաստանի, թէկուզ Լիբանանի համար:

Անդրադառնալով միշտ նոյն մարդիկը Հայաստան հրաւիրելու խնդրին, Նախագահը կը չեշտէ թէ ունին «որոշ մարդիկ» որոնք «անպայման պէտք է լինեն, ի՛նչ ուզում է լինի»: Այդ «որոշ մարդիկ»էն փունջ մըն ալ մենք ունինք Փարիզի մէջ: «Հայաստանում շատ մինիստրներ կան, որոնք բոլորովին չեն եղել Հայաստանում. իսկ ես տարին մի անգամ կամ երկուս անպայման կը լինեմ», կ՚ըսէ Նախագահը:

Թղթակիցը փափուկ խնդիր մը կը յարուցանէ: Քանի որ, կ՚ըսէ, երկու հատուածներու ղեկավարութիւնը իրենց գոյութիւնը իրենց հակառակութեամբ կը պահպանեն, Հայրենիքը փոխանակ այնելու այդ ղեկավարներու խողովակէն խօսելու համար Սփիւռքի հետ, պէտք է դիմէ ուղղակի մասսային:

Համազասպեան դիւանագիտական պատասխան մը կուտայ այս թելադրութեան: Հայրենիքը, կ՚ըսէ, նախ իրաւունք չունի Սփիւռքի ներքին գործերուն խառնուելու: Իր կապերը մշակութային են միայն: Իրաւունք չունի կուսակցութեանց ըսելու թէ «վաղն եւ եթ դադարեցէք կուսակցութիւն լինելուց կամ ղեկավարութիւն փոխեցէք: Շատ լաւ կը լինէր անշուշտ եթէ առհասարակ կուսակցութիւններ չլինէին: Դա նրանց գործն է: Նոյնիսկ մշակութային կազմակերպութիւններին մենք իրաւունք չունենք այդպիսի բան ասելու: Նրանք մեզի ենթակայ կազմակերպութիւններ չեն»:

Իբրեւ Մշակութային Կապի Նախագահ, Համազասպեան չի կրնար յարաբերութեանց մէջ մտնել քաղաքական կուսակցութեանց հետ, որովհետեւ կուսակցութիւնը իր գործը չէ, գիտնալով հանդերձ, որ կան մշակութային կազմակերպութիւններ, որոնք հովանաւորուած են այս կամ այն կուսակցութեան կողմէ:

Հարցազրոյցի վերջաւորութեան խօսք կը դառնայ արտասահմանէն Հայաստան գացած քանի մը ուսանողներու մասին, որոնք բանտարկուեր են օտար դրամանիշի առեւտուրի համար: «Դա գցում է Սփիւռքահայ երիտասարդութեան վարկը եւ վտանգում է որ վաղը միւս օր մենք ասենք՝ բաւակա՛ն է, ի՞նչ էք գալիս մեր երկիրը, ի՞նչ անելու: ... Նոյնիսկ մարդիկ են եկել, համալսարան են ընդունուել, մարդիկ որ երկրորդական վարժարանի կրթութիւն չեն ունեցել: ... Տարեկան մենք 70 ուսանող ենք ընդունում: Աստիճանաբար պէտք է կազմակերպուել: Մեր բոլոր կազմակերպութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերեն մարդկանց ընտրութեան գործում եւ յատկապէս պատրաստեն բանասէրներ եւ մանկավարժներ որքան կարելի է շատ»:

«Որպէսզի հոս անգո՞րծ մնան», դիտել կուտայ Թղթակիցը, որ ամէնէն վերջ կը հարցնէ Համազասպեանին թէ համաձա՞յն է Ուրուկուէյի դիմումնագրին, Հայ Դատի առընչութեամբ: Նախագահը քաղաքական այս հարցին խուսափողական պատասխան կուտայ: «Ի հարկէ այդպիսի հարցերը ես չեմ կարող ասել որ վատ են. ամէն մի հարց իր ժամանակն ունի: Հիմա մեր ժողովուրդի համար ամենամեծ շահը խաղաղութեան ճանապարհն է. խաղաղ ճանապարհով մենք ինչ կարող ենք ձեռք բերել, պէտք է այդ մասին մտածել»:

— Ուրուկուէյը պատերազմի՞ ճամբայ է, հարց կուտայ Թղթակիցը:

— Չէ՛, պատերազմի ճամբայ չէ ի հարկէ, բայց աւելորդ է առ այժմ... Լաւ կը լինէր որ այդ հարցերը լաւ նախապատրաստուած լինէին, իրենց ժամանակին բարձրացուէին: Դուք գնացէք ձեր ճանապարհով: Ուրիշներ ինչ կ՚ուզեն թող ասեն: Բայց գնացէք ուղիղ ճանապարհով, ճիշդ ճանապարհով, այն ճանապարհով որ կը նպաստի Սփիւռք-Հայրենիք կապերի ամրանցման եւ մեր մշակոյթի փոխականտմանը եւ նաեւ Սփիւռքի համախմբմանը հայրենիքի շուրջ», կ՚եզրակացնէ Վարդգէս Համազասպեան:

Մշակութային Կապի Նախագահը իր յայտարարութեանց մէջ չէ կրցած խուսափիլ Երեւանի վարիչներու կոչկոռ կապած ժամանակավրէպ մօտքերէ: Իրար խառնած է մշակոյթ եւ քաղաքականութիւն: Հակասական են իր խօսքերը: Երբեմն նեղը կը մնայ, կ՚ըսէ թէ քաղաքականութեամբ չի զբաղիր, այլ միայն մշակոյթով, սակայն իր խօսքերը գերազանցօրէն քաղաքական հանգամանք կը ներկայացնեն:

Թերեւս առիթ կ՚ունենանք անդրադառնալու իր յայտարարութեանց:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԿԻՕ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

ԹՈՄԱԶԻՆԻ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵՑ

Ուրբաթ օր, հազարաւոր երիտասարդներ համախմբուած էին Սէն Միշէլի շրջանը, գետինը նստած, լուռ, սպասելով այն վճիռին զոր պիտի տար Վերաքննիչ Ատեանը Ժիլ Կիօյի մասին: Ծանօթ է որ երիտասարդը ձերբակալուած էր Փլաս Քլիշի, ձախապաշտներու ցոյցին օրը երբ դուրս կ՚ելլէր Շափթալ լիսէէն: Իբրեւ «յանցանքի վրայ բռնուած», անմիջապէս կը դատուէր եւ կը դատապարտուէր վեց ամիս բանտարկութեան, որու 3ը՝ յետաձգումով: Այդ վճիռէն ի վեր, Ֆրանսայի եւ մանաւանդ Փարիզի ուսանողութիւնը եւ աշակերտութիւնը ցոյցերու եւ բողոքներու կը դիմէր: Բոլորը կը վկայէին թէ Կիօ լուրջ ուսանող մըն է որ երբեք քաղաքականութեամբ չէ զբաղած:

Ի վերջոյ Ուրբաթ օր Վերաքննիչ Ատեանը պարզապէս ազատ կը ձգէր երիտասարդը: Դատախազն իսկ նման վճիռ մը կ՚առաջարկէր դատաւորներուն, այն պատճառաբանութեամբ որ այդ հարցին մէջ կարելի չէ եղած ճշմարտութիւնը գտնել եւ վարանումի պարագային, պէտք է ազատ արձակել: Արդարեւ միայն երկու ոստիկաններ կը կարծէին ճանչնալ Կիօն իբրեւ իրենցմէ մէկուն վրայ յարձակողը, մինչ այլ վկաներ կը պնդէին որ ան չէր:

×

Իւ. Տէ. Խո.ի ընդհ. քարտուղարը՝ Թոմազինի, որու ելոյթը մեծ աղմուկ հանած էր երկրին մէջ, մանաւանդ դատաւորներու մօտ, ներողութեան նամակ մը գրեց Հանրապետութեան Նախագահին: Թոմազինի կ՚ըսէ թէ սխալ բառ գործածած է դատաւորներու հանդէպ եւ երբեք չի խորհիր որ անոնք «վատութեամբ» կը գործեն: Այս ձեւով կը փակուի «Թոմազինիի միջադէպը»:

×

Ֆրանսական օդանաւային երեք ընկերութիւնները՝ Էր-Ֆրանս, Էր-Էնթէր եւ Իւթա ծանրակշիռ որոշում մը տուին իբրեւ հետեւանք օդաչուներու գործադուլին:

Արդարեւ օդաչուները եւ թռչող անձնակազմը գործադուլի դիմած էր Ուրբաթէն Երկուշաբթի, որպէսզի նկատի առնուին իրենց պահանջները: Երեք ընկերութիւնները որոնք անընդունելի կը գտնեն որ ամիսը մէկ միլիոն հին ֆրանքէ աւելի շահող մարդիկ յաւելում պահանջեն, որոշեցին դադրեցնել բոլոր թռիչքները Երկուշաբթիէն սկսեալ, մինչեւ որ համաձայնութիւն գոյանայ կողմերու միջեւ:

Անձնակազմի առարկութիւնն այն է գլխաւորաբար որ ժամերը լաւ բաշխուած չեն, մանաւանդ արագընթաց օդանաւերու (Ճեթ, Պօյինկ 747 եւայլն) գործածութենէն ի վեր: Կը չեշտեն թէ աւելի դէշ մատակարարութեան դէմ է իրենց բողոքը քան ամսաթոշակի:

Օրը Օրին

ՓՐԿՈՒԵՑԱ՛Ր, ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈ՛ՒՐԴ, ՓՐԿՈՒԵՑԱ՛Ր

—○—

Վերջա՛պէս սկսանք շունչ առնել: Հրճուանքն ու ուրախութիւնը, բերկրանքն ու երանութիւնը կ՚ալեկոծեն մեր հոգիները: Ի՛նչ բախտաւոր ազգ ենք եղեր, որ մեռասաներորդ ժամուն, փրկուեցանք այն մե՛ծ աղէտէն որ կը սպառնար մեր գլխուն: Գիտէ՞ք ինչ ահաւոր բան մը պիտի պատահէր: Մտաբերելն իսկ սոսկում կը պատճառէ: Երեւակայեցէք, օ՛, ոչ, մի՛ երեւակայէք իսկ: Պ. Ալեք Մանուկեան որոշեր էր հրաժարիլ Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահի իր պաշտօնէն: Այս սարսափազդու լուրը կը հաղորդէր, Հ. Բ. Ը. Մ.ը Դեկտ. 17ի իր ղեկոյցով (*) «... Ընդհ. Ժողովը, լսելէ ետք նախագահին անակնկալ եւ ծանրակշիռ յայտարարութիւնը, սիրոյ եւ բողոքի սրտաբուխ ցոյցով մը անվարան եւ յստակայս մերժեց զայն ընդունիլ...»: Ու կ՚եզրակացնէր.— «Մեր յոյսն ու ջերմ մաղթանքն է, որ մեր թանկագին նախագահը լսէ իրեն ուղղուած թախանձագին խնդրանքները, վերանկատողութեան առնէ իր աղետաբեր որոշումը եւ շարունակէ յուսափիւռ նախագահութիւնը յուրախութիւն բոլորին»:

Ու թացիկ ոճով գրուած այս պաշտօնական ղեկոյցին, յաջորդեցին գիրար գերազանցող աղաչանքներ, պաղատանքներ, «մ՚ըներ մ՚ըլլար»ի կոչեր, այն տպաւորութիւնը թողլով որ 1915ի եղեռնէն ի վեր հայ ժողովուրդին գլխուն նման վտանգ մը չէր սպառնացած: Իբրեւ միակ եւ խորհրդանշական նմոյշ հոս կ՚արտատպենք «Պայքար»ի խմբագիր՝ Տօքթ. Նուպար Պէրպէրեանի «Ո՛չ Պ. Մանուկեան» խմբագրականին վերջին պարբերութիւնը.—

«Անկասկած հարիւր հազարաւորներու, նոյնիսկ միլիոններու աղաղակին արձագանգը հանդիսացած կ՚ըլլանք գոչելով՝

— Ո՛չ, Պարոն Մանուկեան, պէտք չէ հրաժարիք, պէտք չէ որբացնէք Բարեգործականը, պէտք չէ որբացնէք հազար ու մէկ դառն որբութիւն տեսած սփիւռքահայութիւնը:

«Ո՛չ, Պարոն Մանուկեան» (**):

×

Ի՞նչպէս կարելի էր դիմանալ նման խօսքերու: Ու Պարոն Ալեք Մանուկեան չդիմացաւ եւ ետ առաւ իր որոշումը «անպարագրելի բերկրանք» (***) պատճառելով բոլորին: Ու հայ ժողովուրդը լայն շունչ մը առաւ:

Պ. Ալեք Մանուկեան շատ յարգելի անձնաւորութիւն մըն է եւ իր անձը չէ որ հոս խնդրոյ առարկայ է: Մնաց որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի նախագահը ինք եղեր է, Մարկոսը եղեր է, Կիրակոսը եղեր է, չենք կարծեր որ կարենար բան մը փոխել այն քարացած մտայնութեան մէջ, որ Բարեգործականինը եղած է կէս դարէ ի վեր (եթէ վախ ըլլար որ կրնայ բան մը փոխել, արդէն մինչեւ նախագահական աթոռ չէր հասներ): Բայց ասիկա արդէն ուրիշ նիւթ է:

Այսօր մենք ալ գոհ ենք որ Պ. Ալեք Մանուկեան չէ հրաժարած: Բայց արդեօք ինք եւս ծիծաղելի չգտա՞ւ այս պառաւ մամիկի ոճով շարադրուած ղեկոյցները, խմբագրականները եւ կոչերը: Ի վերջոյ, աշխարհի վրայ ոչ ոք անփոխարինելի է, եւ մանաւանդ՝ ո՛չ Բարեգործականի նախագահ մը:

ՇԱՀԷՆ

(*) «Յառաջ» 1970 Դեկտ. 30:
(**) «Պայքար» 1970 Դեկտ. 24:
(***) «Յառաջ» 1971 Փետրուար 20:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, իբրեւ հետեւանք շատ ծանր բախումներու ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ Հաչէթեփէի համալսարանը փակուած է իշխանութեանց կողմէ:

ՄԱԿ-ի բանագնացին յանձնուած յուշագրով Եգիպտոս պատրաստակամութիւն կը յայտնէ խաղաղութեան դաշնագիր մը ստորագրելու Իսրայէլի հետ, պայմանաւ որ այս վերջինն ալ հեռացնէ իր ուժերը արաբ հողերէ:

ՀԻՒՍ. ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐԸ հրետանիի կայան մը պաշարեցին Լաոսի մէջ: Հար. Վիէթնամցիք ծանր վնաս կրեցին: Միւս կողմէ, այս վերջինները կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը, թէեւ շատ դանդաղ, ըստ իրենց տուած լուրերուն:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ 12 երկիրներ որոշեցին հիւլէական մեծ արագացուցիչ կեդրոն մը ստեղծել Զուիցերիոյ մէջ: Նմանօրինակ կեդրոններ ունին Խ. Միութիւն եւ Մ. Նահանգներ: Եւրոպականը ամէնէն մեծը պիտի ըլլայ 310 միլիոն էլեկտրոն վոլթով:

«ՏԻԳՐԱՆ ՄԵԾ» ՕՓԵՐԱՆԵՐ

Եւրոպացի երգահաններ Տիգրան Մեծի նուիրուած 24 օփերաներ յօրինած են, որոնցմէ 22ը միայն գտնուած է ցարդ: Ասոնք մինչեւ այսօր չեն ուսումնասիրուած:

Հետաքրքրութեան համար կը յիշատակենք այն հեղինակները, որոնք Հայոց արքային նուիրուած օփերաներ յօրինած են, ընդհանրապէս «Տիգրան Մեծ» անունով.— Սքարլաթի, Փիչչինի, Ալպինի, Պոնոնչինի, Ռիչինի, Լամբունիանի, Գասպարինի, Հասէ, Արենա, Սանթոս, Պաքանելլի, Կլիւք, Կոլիա, Թոծծի, Սեւոնիաթ, Սքարլաթի, Սարթի, Պերնարտոնի, Հէնտէլ, Արտամանով եւ Հոտս: Ասոնցմէ 17ը գրուած է իտալերէն, 4ը՝ գերմաներէն (Հասէ, Կլիւք, Հէնտէլ եւ Հոտս) եւ մէկը՝ սպաներէն (Սանթոս):

Ասոնք՝ իրենց ժամանակի նշանակելի երեւոյթներէն նկատուած են Եւրոպայի երաժշտական կեանքի մէջ: Այսպէս, իտալացի աշխարհահռչակ երգահանը՝ ըՍքարլաթի, որ գրած է 125 օփերա, անոնցմէ ամէնէն տպաւորիչը, համաձայն մասնագէտներուն, «Տիգրան Մեծ»ն է, որուն նիւթը մշակած է Լալլի: Երգահանը զայն յօրինած է 1715ին: Նոյն թուականին ալ ան ներկայացուած է Նափոլիի Ս. Բարդուղիմէոս թատրոնին մէջ, հեղինակին ղեկավարութեամբ, ապա Սան Քարլօ արքունի թատրոնը եւ, վերջապէս, Իտալիոյ այլ քաղաքներու մէջ: Քանի մը տարի առաջ Միլանոյի Ռուրշի հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց Սքարլաթիի չորս մը գործերը, որոնց կարգին « Տիգրան Մեծ » օփերայէն սուիթ մը: 1936ին Մոսկուա ռուսերէն բնագրով լոյս տեսած « ԺԶ.-ԺԸ. դարերու իտալական մեներգներու եւ երգերու հաւաքածոյին » մէջ զետեղուած էր նաեւ այդ օփարային «Յաղթանակի երգ»ը: Երկուհարիւր յիսուն տարիէ ի վեր Սքարլաթիի Տիգրանի նուիրած երաժշտութիւնը կը հնչէ Նափոլիի մէջ: Անցեալ տարի, Նափոլիի 13րդ երաժշտական աշունը փակուեցաւ այդ օփերային երաժշտութեան ունկնդրութեամբ:

Տիգրանի նուիրուած օփերա մը գրած է նաեւ Սքարլաթիի զաւակը՝ երգահան Տոմենիքօ Սքարլաթի (Ճուզեփփէ Տոմենիքօ):

Իտալացի երգահան Փիչչինիի «Տիգրան Մեծ»ը (նիւթը մշակած է՝ Սանտի) բեմադրուած է 1761ին, եւ նոյն թուականին ալ ներկայացուած է Թորինոյի օփերային մէջ:

Ալպինի «Տիգրան Մեծ՝ թագաւոր Հայաստանի» օփերան (նիւթը մշակուած Նեգարէի կողմէ) գրուած 1697ին եւ բեմադրուած է Վենետիկ, Սան Քասիանօ թատրոնը: Պոնոնչինի «Տիգրան Մեծ՝ թագաւոր Հայաստան»ի բեմադրուած է 1710 Յուլիս 20ին, Վիէննա: Հետաքրքրական ճակատագիր ունեցած է Ռիչինիի օփերան, որ գրուածէ 1799ին: Այս օփերային ձեռագիրը կը գտնուէր Ալպերթշթատ, Գերմանիա: Պատերազմի ժամանակ կը ռմբակոծուի շէնքը եւ ձեռագիրը կ'այրի: Բարեբախտաբար օրինակ մըն ալ կը գտնուէր Մակտըպուրկ: Լամբունիանիի «Տիգրան Մեծ»ը բեմադրուած է 1748ին, Լոնտոն:

Տիգրան Մեծի նուիրուած 24 օփերաներէն միայն քանի մը հատին տեղը յայտնի է: 1963ին երգահան Աւետիս Մեսումենց կ'ընդօրինակէ եւ կը լուսանկարէ Սքարլաթիի օփերան, որուն ձեռագիրը կը գտնուէր Սան Փիեթրօ ա Մաճելլա երաժշտանոցի մատենադարանը (Նափոլի), ինչպէս նաեւ Փիչչինիի համանուն օփերան: Իսկ 1964ին երգահանը կը դիմէ Մակտըպուրկ եւ կը ստանայ Պոնոնչինիի եւ Ռիչինիի օփերաներուն ձեռագիրներու լուսանկարները: Այս չորս օփերաներու ձեռագիրներուն կրկնօրինակները ուղարկուած են Երեւան՝ Աւ. Մեսումենցի կողմէ: Ի պահ կը մնան գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը:

Տեգրան Մեծի նուիրուած մեզի ծանօթ օփերաներուն մէջ աղաւաղուած է Հայոց արքային կերպարը, որու պատճառով անիմաստ կը դառնայ անոնց բեմադրութիւնը: Թերեւս կարելի ըլլայ անոնցմէ առանձին հատուածներ ներկայացնել: Հաւանական է, որ այդ օփերաներուն նիւթը ներկայացուցած է ԺԸ. դարու անուանի բանաստեղծ – թատերագիր Մեթասթազիօ (Փիեթրօ Անթոնիօ Տոմէնիքօ 1698–1782), որուն համար Ժան Ժաք Ռուսօ ըսած է՝ «սրտի բանաստեղծ» է ան: Սակայն բոլոր հեղինակներն ալ աղաւաղած են արքային կեանքի պատմութիւնը եւ հայրենասէր արքային վերագրած են բազմաթիւ անհեթեթութիւններ: Եւ այնուամենայնիւ, ուէ թագաւորէ աւելի Տիգրանի մասին է, որ օփերա գրուած է: Բանասէր Արտաշէս Անդրէասեան կը գրէ.

« Ան մինակն է միջազգային կայսրերու եւ թագաւորներու մէջ, որ արժանացած է ուրիշ բացառիկ պատիւի մը՝ 24 օփերաներ յօրինած են, տարբեր լեզուներով, Մեծն Տիգրանի կեանքին շուրջ («Ուրուագիծ Հայոց պատմութեան եւ հայկական մշակոյթի», Պոսթըն, 1968): Ի դէպ, եւրոպացի երգահանները 17 օփերա ալ գրած եեն Տիգրան Մեծի աներ՝ Միհրդատ Եւպատորի մասին, որ Պոնտոսի հզօր արքան էր: Բոլորին մէջ ալ, առանց բացառութեան, գլխաւոր հերոսներէն է Հայոց թագաւորը:

Հայ երգահաններէն Տիգրան Մեծին անդրադարձած է Տիգրան Չուխաճեան: 1874 Յունուար մէկին, Պոլսոյ մէջ կը ներկայացուի թատերագիր Ռոմանոս Սեւեֆճեանի «Մեծն Տիգրան Բ., կամ նախայարձակ պատերազմ Հայոց ընդ Հռոմէացւոց եւ աւումն Քաղկեդոնի » դիւցազնական թատերգութիւնը, որուն երաժշտութիւնը գրած էր Չուխաճեան: Սակայն պահպանուած չեն ոչ թատերգութեան եւ ոչ ալ երաժշտութեան ձեռագիրները:

Տիգրան Մեծի նուիրուած 24 օփերաներէն երկուքին հեղինակները ցայսօր անծանօթ կը մնան: Կ'ենթադրեն, որ այդ երկուքէն մէկը անուանի երգահան եւ ջութակահար Վիվալտին է (1678–1741): Այսօր, Իտալիոյ մէջ Վիվալտիի անունը կապուած է Անճելօ Էփրիկեանի անունին հետ: Տաղանդաւոր խմբավար Էփրիկեանն էր, որ մոռացումէ փրկեց Վիվալտիի ստեղծագործութիւններուն մեծ մասը: Ան ամէնէն փայլուն մեկնաբանն է Վիվալտիի գործերուն: Ի միջի այլոց ըսենք, որ Անճելօ Էփրիկեան «Պատկերազարդ բնաշխարհիկ Բառարան»ի հեղինակ Սուքիաս Էփրիկեանի զաւակն է:

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԼՃԱՇԷՆԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Մօտաւորապէս 5000 տարի առաջ Սեւան լիճի հայելին եղած է փոքր, իսկ լիճին շուրջը, ջուրին մօտ աւելի քան 2000 տարի շարունակ բնակութիւն հաստատուած է: Հոն կառուցուած են ամրոցներ, բնակավայրեր: Բայց երկար չտեւեց մարդոց հանգիստ կեանքը. լիճը ընդարձակեց իր սահմանները՝ հարկադրելով տեղացիներուն հեռանալ իրենց բնակավայրերէն եւ հաստատուիլ աւելի ապահով բարձր վայրերու վրայ: Սեւանի ջուրերուն տակ ծածկուեցան նախկին վայրերը, ամրոցներն ու ընդարձակ դերեզմանատուները: Յուշարձան դարձան շինութիւնները եւ մօտաւորապէս երեք հազար տարի թաքնուած մնացին 7–10 մեթր ջուրի տակ: Ասոնք երեւան եկան, երբ 1951ին լիճին ջուրերը նուազեցան եւ լիճը կարեւոր տարածութիւն մը կորսնցուց:

Առաջին դամբարաններն ու ամրոցին աւերակները գտնուեցան Մուխան գիւղի մօտ, որուն պեղումները կատարելու պատուին արժանացաւ այս տողերու հեղինակը: Երկրորդ եւ երրորդ յուշարձանները պեղեցինք Հայրավանքի եւ Ցամաքաբերդի մէջ: Այդ պեղումները կարեւոր արդիւնք ձեռք ձգեցին: Բայց ամէնէն հետաքրքրականը, անտարակոյս, Լճաշէն գիւղի պեղումը եղաւ: Հոն երեւան եկան ընդարձակ բնակավայրեր՝ լայն եւ ուղիղ փողոցներով, շրջանաձեւ եւ քառանկիւն շէնքերու մնացորդներով եւ դամբանադաշտերով: Մեծ կացարաններու մէջ գտնուեցան արհեստանոցներ, ուր կեդրոնացած էին քարէ գործիքներ, եղջերուի եղջիւրներու եւ այլ կենդանիներու ոսկորներու կէս մշակուած մասեր, ջուլհակի ոսկորէ գործիքներու ամբողջ մաս մը: Կացարաններէն քանի մը հատը միջնապատերով բաժնուած են 2-4 փոքր սենեակներու, որոնց պատերուն կից հաստատուած են քարէ թախտեր: Ատոնց վրայ աշխատողները քնացած եւ հանգստացած են:

Բայց այս յօդուածին հիմնական նիւթը նոյն տարածութեան վրայ գտնուած իրերն են: Հոս թաղուած են կիկլոպեան ամրոցին բնակիչները: Փոքր դամբարաններուն մէջ, ուր թաղուած են աղքատները, կը հանդիպինք երկու-հինգ կաւէ ամաններու կամ ալ աննշան թիւով զարդերու: Մինչդեռ ունեւորներու դամբարաններուն մէջ կան սայլեր, ռազմակառքեր, խեցեղէն հարիւրաւոր իրեր, անագապղինձէ, արծաթէ, ոսկիէ, անագէ առարկաներու բազմաթիւ տեսակներ: Փաստացի նիւթերէն կը պարզուի, որ 20–13րդ դարերուն, Ք. Ա. Լճաշէնի մէջ ընկերային դասեր հաստատուած էին:

Հոս ցեղային միութիւնները զօրացած էին, արտադրութեան մակարդակը բարձր էր, տնտեսութեան կարեւոր ճիւղերը բուռն թափով յառաջդիմած են: Տեղւոյն վրայ կ'արտադրուէր պղինձէ, անագապղինձէ, ոսկիէ եւ արծաթէ առարկաներ: Զգալի չափով ընդարձակ էր երկրագործութիւնը, գոյութիւն ունէր զարգացած անասնապահութիւն, մեծ ծաւալի էին հասած խեցեգործութիւնը, փայտամշակումը: Անագապղինձի դարու պայմաններու համաձայն կը պատրաստէին գեղեցիկ սայլեր, որոնք կ'օգտագործուէին տնտեսութեան մէջ, իսկ անոնց տէրերուն մահէն ետք այդ սայլերը կը զետեղուէին դամբարաններու մէջ, իրենց տէրերուն հետ, իբրեւ դիակառք: Ռազմակառքերը կը վարէին երկու ձիաւորներ:

Յուշարձաններէն շատերուն մէջ կը յայտնաբերուին փոքր եւ մեծ եղջերաւոր անասուններու, ամբակաւորներու ու խոզերու հազարաւոր ոսկորներ, իսկ դամբարաններուն մէջ՝ նոյն կենդանիներուն ամբողջական կմախքները՝ ասոնցմէ զատ կան կենդանիներու կաւէ եւ մետաղէ արձանիկներ, պատկերներ:

Անոնց մօտ մանածագործութիւնը հասած էր կատարեալ բարձրութեան: Բուրդէ եւ բոյսերէ կը բանէին տարատեսակ հագուստներ: Հագուստը կը զարդարէին անագապղինձէ գեղեցիկ բոժոժներով, մեծ ու փոքր փայլուն կոճակներով, ապաթէ պատրաստուած գեղեցիկ ուլունքներով: Կը մշակէին կաշի, կը պատրաստէին գլխարկներ, երկար կօշիկներ, լանջապանակներ: Կենդանիներու եղջիւրներէ եւ ոսկորներէ ալ՝ աշխատանքի այլատեսակ գործիքներ: Անագապղինձէ գօտիներու վրայ կան մեծ թիւով պատկեր-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Հրաման ըրէք, էֆէնտիս, խնդիրքը ի՞նչ է... եթէ ձեռքէս գալիք բան մըն է, գլխուս վրայ, անմիջապէս կատարեմ:

— Ձեր քով գրագիր մը ունիք եղեր Գարեգին անունով...

— Այո, Գարեգին Հայկեան, չորս տարի է քովս է:

— Գո՞հ էք, իրմէ:

— Շատ գոհ, պարկեշտ, գործունեայ, խելացի երիտասարդ մըն է:

— Եթէ այդպէս է, ուրեմն պիտի չկրնաք ուզած ծառայութիւնս ընել ինծի... տոր մասին ալ չխօսինք:

— Բայց խնդիրը ի՞նչ է, էֆէնտիս:

— Խնդիրը այն է, որ այդ սրիկայ Գարեգինը անբարոյականին մէկն է...

— Ի՞նչ կ'ըսէք, Ղուկաս էֆէնտի, գոչեց միւսը շուարած:

— Եւ այդ անբարոյական սրիկան համարձակեցաւ մինչեւ տունս գալ եւ գիս նախատել եւ եթէ ծառաները չհասնէին, գուցէ վրաս ալ յարձակէր...

— Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, այս ինչե՛ր կը լսեմ:

— Հիմա քեզի կարճ խօսք մը ըսե՞մ, Քերովբէ էֆէնտի, կամ այդ սրիկային անմիջապէս ճամբայ կուտաս եւ կամ բարեւ Աստծու բարինը կը կտրենք իրարու հետ:

Քերովբէ էֆէնտի շփոթած, այլայլած՝ պահ մը անխօս՝ Ղուկաս էֆէնտիին երեսը նայեցաւ: Անոր հետ խրգուելու հեռանկարը զինքը կը սահմռկէր. ոչ թէ միայն մեծագումար պարտք մը ունէր Ղուկաս էֆէնտիի վճարելիք, այլեւ հրապարակին վրայ, իր գործունէութեանց մէջ յաճախ անոր երաշխաւորութեանը դիմելու պէտք ունէր: Ուստի վարանում կարելի չէր. պէտք էր զոհել Գարեգինը:

— Ղուկաս էֆէնտի, եթէ այդ է ձեր խնդիրը, գլխուս վրայ, հիմա երթալուս պէս հաշիւը տեսնեմ, ճամբեմ... վայ, թշուառական, վրայէն պարկեշտ, խելօքիկ մէկը կ'երեւար...

— Տես, ես քեզի չեմ ստիպեր, որ ճամբես... եթէ կ'ուզես պահէ, բայց անկէ ետքը ալ Ղուկաս էֆէնտին մոռցիր:

— Աստուած չընէ, գոչեց խեղճ մարդը, ոչ թէ Գարեգինը, այլ անոր պէս հարիւր հատ Գարեգին ալ ըլլայ, քու մէկ եղունգիդ հետ չեմ փոխեր, ատ ի՞նչ խօսք է, Ղուկաս էֆէնտի, դուն իմ բարերարս կը սեպուիս...

Ղուկաս էֆէնտի տեսաւ, որ յաղթանակը տարած էր, ձայնը մեղմացուց եւ դէմքը զուարթացաւ:

— Միայն թէ, ըսաւ, ճամբած ատենդ չըսես որ ինծի համար է, չեմ ուզեր, որ միտքը դնէ, թէ իրեն պէս սրիկաներուն կարեւորութիւն կուտամ: Ասկէ զատ կ'ելլէ դէշութիւն մը կ'ընէ. ատ տեսակ անբարոյական մարդիկներէն ամէն բան կը սպասուի:

— Անհոգ եղիր, Ղուկաս էֆէնտի, անհոգ եղիր...

Յետոյ խօսեցան գործերու վրայ եւ Ղուկաս էֆէնտի ըսաւ, որ եթէ դրամի պէտք ունենայ, կրկին կրնայ իրեն դիմել. գալով հին պարտքին, եթէ պայմանաժամին չկրնայ վճարել, վճարումը երկարաձգելու համար նոր մուրհակ մը կը շինեն: Քերովբէ էֆէնտի՝ յուզուած, իր խորին երախտագիտութիւնը յայտնեց եւ մեկնեցաւ:

Դուրս ելած միջոցին Ղուկաս էֆէնտի ըսաւ.

— Վաղը այդ սրիկային ճամբուիլը պէտք է որ իմանամ:

— Հիմա երթալուս պէս առաջին գործս այդ պիտի ըլլայ:

Արդարեւ, Քերովբէ էֆէնտի, երբ խանութ հասաւ, անմիջապէս կանչեց Գարեգինը, վեց ոսկի ամսականը տուաւ, երեք ոսկի ալ կաղանդի առթիւ բացառիկ նուէր մը բրաւ եւ ըսաւ.

— Տղաս, բախտդ այսչափ է եղեր, ալ վաղուընէ ուրիշ գործի մը նայէ:

Երիտասարդը ափ ի բերան մնաց:

— Բայց յանցանքս ի՞նչ է, էֆէնտի, կակազեց:

— Յանցանք մը չունիս, միայն թէ խընայողութեան համար ասկէ ետքը ես պիտի տեսնեմ քու գործդ... ի՞նչ ընենք, գործերը դէշ կ'երթան, պէտք է բաւեցնել... երթաս բարով, Աստուած յաջողութիւն տայ:

Եւ Քերովբէ էֆէնտի կարճ կապելու համար խօսքը, ոտքի ելաւ դրասենեակին մէջ եւ խանութէն դէպի դուրս ուղղուեցաւ: Իրեն համար շատ դժնդակ էր երիտասարդին հետ որեւէ բացատրութիւն ունենալ այդ միջոցին:

Բայց երիտասարդը չէր կրնար առանց որոշ բացատրութեան մը թողուլ, հեռանալ, այսպէս յանցաւոր կամ զեղծարար պաշտօնեայի մը պէս: Չորս տարիէ ի վեր կը ծառայէր այդ վաճառատան մէջ եւ օր մը դժգոհութեան տեղի չէր տուած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ներ, ուր ներկայացուած են գինուած ներ, ռազմակառքեր՝ ճակատա–մարտներու տեսարաններով:

Խեցեղէնի հարուստ հաւաքածոներուն մէջ կան մեծ թիւով առարկաներ, որոնք կապ ունին կաթնամթերքներու մշակման հետ (կաթ փռելու տաշնակներ, կովկիթներ, ձձումներ):

Ինչպէս ծանօթ է, տնտեսութեան մէջ կաւամանները կարեւոր տեղ գրաւած են, երբ գոյութիւն չէ ունեցած մետաղէ անօթը: Ասոր համար է, որ բուռն զարգացում արձանագրած է խեցեգործութիւնը: Լճաշէնի խեցեղէնի արտակարգ հարուստ հաւաքածոները եզակի են իրենց բազմազանութեամբ, նորանոր ձեւերով եւ նուրբութիւններով:

Դարերու ընթացքին խեցեղէնի արտադրութիւնը կատարելագործուեցաւ նոր գործերով եւ եզակի իրերու նոր խումբերով: Ասոնք թէ՛ իրենց ձեւերով ու պատրաստութեան միջոցներով եւ թէ նախշազարդերու անկրկնելի օրինակներով իրենց նմանը չունին:

Աւելի հարուստ է Լճաշէնի մետաղը՝ պղինձէ, անագապղինձէ, արծաթէ, անագէ եւ ոսկիէ առարկաներու հաւաքածոները: Փաստացի նիւթերէն կ՚երեւի, որ տեղացիները եղած են ռազմունակ, զինուած են օրուան կատարելագործուած զէնքերով:

Պղինձը առնուած է Լճաշէնի մօտերը գտնուող պղնձահանքերէն. մշակուած են տեղւոյն վրայ: Ոսկին հանուած է Զօդի ոսկեհանքէն, 15–13րդ դարերուն, Ք. Ա.: Արտադրութեան դրուած են շուրջ 15 տեսակ զարդեր: Ոսկի կոճակներ կան, որոնք ընդելուզուած են գոյնզգոյն թանկագին քարերով: Պատրաստուած է ոսկիէ գօտ, անագապղինձէ առիւծի գլուխը ծածկուածէ ոսկիէ թերթիկներով:

Շրջանի նիւթական մշակոյթը չափազանց հարուստ է կենդանիներու եւ թռչուններու անագապղինձէ եւ կաւէ արձանիկներով: Անագապղինձէ ձուլած են ձիերու մեծ արձաններ, ուժի արտայայտութիւն ունին:

Շրջանը Հայաստանի հին պատմութեան անսպառ շտեմարանն է: Շուրջ 800 տարիներու ընթացքին է, որ ստեղծուած են եւ տնտեսական ու ռազմական նպատակներով օգտագործուած են այն քսան սայլերը, որոնք գտնուած են հոն: Ասոնց մէկը մասը երկանիւ է, միւսները՝ քառանիւ: Բոլոր անիւներն ալ սկաւառակաձեւ են, գեղեցիկ ձեւաւորումով (շառաւիղներ չունին): Ասոնք մինչեւ դարասկիզբին Հայերու կողմէ անուանուած են «քոռ սել, մառանի սել» եւ մեծ չափերով ընդհանրացած էին լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններու մէջ: Դիակառ–սայլերուն քանի մը հատը բազկացած են հարիւրաւոր մասերէ, ունին հազուար անցքեր, հանդոյցներ, խաչաձեւումներ: Փայտը առնուած է Արեգունիի լեռնաշղթայէն կամ այլ անտառներէ (կաղնի, կարմիր փայտ):

Լճաշէնի մէջ հազուադէպ չեն փայտէ ամանները՝ տաշտակներ, սեղաններ, մատուցարաններ, դգալներ, շերեփներ, եւայլն:

Գիտական փորձերը հաստատեցին, որ Լճաշէնի մշակոյթը ծագում կ՚առնէ 3րդ հազարամեակի սկիզբները, իսկ վերջ կը գտնէ 6–5րդ դարերուն, Ք. Ա.: Աւելի ետք անոր բնակիչները եղած են Հայերը, որոնք ձգած են մատուռներ, խաչքարեր, գերեզմաններ եւ նիւթական մշակոյթի այլ արժէքներ:

2.500 տարուան ընթացքին տեւաբար զարգացած է Լճաշէնի մշակոյթը: Այդ մշակոյթը հիմնաքարը դարձած է ուսումնասիրելու համար Հայաստանի անագապղինձի (պրոնզ) դարու պատմութիւնը:

Յ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՓԵՔԻՆ ԵՒ ԱՐԱԲ ԱՇԽԱՐՀԸ

Չինաստան, որ աւելի քան երեք տարիէ ի վեր ինքզինք առանձնացուցած էր արաբ աշխարհէն, մշակութային յեղափոխութեան հետեւանքով, այժմ կրկին կը փորձէ կարեւոր ներկայութիւն մը դառնալ Միջին Արեւելքի մէջ, քաղաքական եւ տնտեսական ճակատներով:

Չին մամուլի գործակալութեան հայթայթած վիճակագրութիւններուն համաձայն, չին ապրանքներու արտածումը դէպի արաբ շուկան, տասը առ հարիւրի յաւելում արձանագրած է անցեալ տարի, բաղդատմամբ 1967–1969ի տարիներուն: Յաւելումը 200 միլիոն տոլարի կը հասնի:

Փեքինի արտաքին երկիրներու ընծայած օժանդակութեան 26 առ հարիւրը յատկացուած է արաբ աշխարհին: Վերջին տասնամեակին այդ գումարը 212 միլիոն տոլար եղած է:

Արտածումի գետնի վրայ մեծագոյն յաւելումը արձանագրուած է Հար. Եմէնի, Սուտանի եւ Լիբանանի մէջ: Այսուհանդերձ, Քուէյթ միշտ կը մնայ գլխաւոր ներածիչը չինական ապրանքներու: Լիբանանի ազատ շուկային մէջ կարելի է նոյնիսկ գտնել չինական մասիտ եւայլն: Համաձայն ներկայացուած վիճակագրութեան, արտածումի հետեւեալ յաւելումները արձանագրուած են — Լիբանան 58 տոկոս, Հարաւ. Եմէն՝ 72, Սուտան՝ 63: Բոլորն ալ 1969ի կէսէն մինչեւ 1970ի կէսը:

Քուէյթէն ետք Իրաքն է, որ ամէնէն աւելի չինական ապրանք կը ներածէ: Անկէ ետք կուգան, յաջորդական կարգով, Սուրիա եւ Լիբիա: Մինչ 1967ին Եգիպտոսի ներածումներու քանակը 38 առ հարիւրի նուազում արձանագրած է, 1971ի համար կը նախատեսուի կրկնապատկում մը, քանի որ այս ուղղութեամբ համաձայնագիր մը կնքուած է Փեքինի եւ Գահիրէի միջեւ:

Չինական արտածումներու կարեւոր տոկոսը կը կազմեն սառած ուտեստեղէններ, քիմիական եւ մասամբ ալ ճարտարապետական արտադրութիւնները:

Առեւտուրի զարգացման առընթեր, Փեքին կը ձգտի նոյնպէս զօրացնել իր հեղինակութիւնը քաղաքական մարզի մէջ: Բազմաթիւ դեսպաններ, որոնք ետ կանչուած էին Չինաստան 1967ին, մշակութային յեղափոխութեան ժամանակ, այժմ անցած են իրենց պաշտօններու գլուխը արաբ մայրաքաղաքներու մէջ: Դամասկոսի մէջ է, որ տեղւոյն չին դեսպանը յայտարարեց, թէ իր երկիրը «ամբողջովին զօրավիգ կը կանգնի Արաբներուն, անոր մղած պայքարին մէջ՝ ընդդէմ Իսրայէլի եւ Մ. Նահանգներու»:

Թ. Ա. Թ.

ՅՈՒՆՈՒԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, ցուրտը աւելի զօրաւոր եղած է Արարատեան դաշտի քան թէ լեռնային շրջաններու մէջ: Ամսուան առաջին տասը օրերուն 3էն հինգի մէջ տարուբերած է ցուրտի աստիճանը հարթավայրին մէջ, երբ անդին՝ երկրին միւս շրջաններուն, յատկապէս Լոռի–Փամբակ, Զանգեզուր, եւայլն, նոյնիսկ մինչեւ 23 աստիճանի բարձրացած է ջերմութիւնը:

Յունուարը ընդհանրապէս «չոր» եղած է, այլ խօսքով քիչ անձրեւ տեղացած է, բացառութեամբ հիւսի – արեւելեան շրջանները, ուր անոնց քանակը կազմած է 10–15 մ.մ.: Ձիւնն եւս անհամաչափ եղած է. միայն բարձր լեռնային շրջաններու մէջ է, որ ան մնայուն կերպարանք ստացած է:

Օդը պաղ եղած է Արարատեան հարթավայրի մէջ, որովհետեւ շրջանը շրջապատուած ըլլալով լեռնաշղթաներով, որոնք ծովի մակերեսէն մինչեւ 2000–3000 մեթր բարձրութեան կը հասնին, տաք օդը հնարաւորութիւն չէ ունեցած ներս խուժելու եւ մեղմելու եղանակը: Ահա թէ ինչու օրինակ, Յունուար 25ին Երեւանի մէջ սնդիկը իջած է մինչեւ 14 աստիճան 0էն վար, երբ անդին՝ 3000 մեթր բարձրութեան վրայ ջերմաչափը ցոյց տուած է մէկ աստիճան տաքութիւն: Արարատեան դաշտի մէջ պաղ օդը հաստատուած էր Դեկտեմբերին:

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կարգ մը մարդիկ, չեն կրնար բաժնուիլ իրենց համար որեւէ օգտակարութիւն չունեցող որոշ բաներէ: Այսպէս՝

— Անգլիացի տիկին Հիլտա Օվըրթըն, ամբողջ սենեակ մը լեցուն գլխարկներ ունի: Այս գլխարկները գործածած է իր կեանքի զանազան շրջաններուն: Առաջին գլխարկը՝ մանկութեան օրերուն կրած առաջին գլխարկն է, երկրորդը այն՝ զոր քօղով գործածած էր իր հարսնիքի ընթացքին:

— Ամերիկուհի մը կ՚ապրի երկու սենեակնոց փոքր յարկաբաժինի մը մէջ: Բայց, շարժելու տեղ չունի: Սենեակներէն մէկուն մէջ կը պահէ տարիներէ ի վեր ամուսնացած իր չորս զաւակներուն բոլոր խաղալիքները, պուպրիկները, կապարէ զինուորները եւայլն: Կ՚ըսէ թէ անկարելի է որ բաժնուի այդ բոլորէն:

— Տիթրոյթ բնակող ուրիշ Ամերիկուհի մը, որ կ՚ապրի վեց սենեակներէ բաղկացած յարկաբաժինի մը մէջ, չորս սենեակները լեցուցած է զանազան ըմպելիներու պարապ շիշերով: Կ՚ըսէ թէ՝ այդ շիշերու տեսքն ու բոյրը իրեն կը յիշեցնեն իր երջանիկ օրերը: Այդ շիշերը պարպած է իր սիրելիներուն ու բարեկամներուն հետ:

— Անգլիոյ Մանչեսթր քաղաքը բնակող այրի մը, տիկին Պէթի Զայլտս, սենեակի մը մէջ կը պահէ իր կեանքի ընթացքին հագած զանազան ձեւի եւ գոյնի 270 զոյգ կօշիկները: Կ՚ըսէ թէ՝ ձեռքը առաջ չերթար որ զանոնք նետէ:

— Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մօտ 14 սենեակներէ բաղկացած դղեակի մը մէջ կ՚ապրի Ֆրանսացի գրող, հրապարակագիր եւ դրօսաշրջիկ Սոնիա Վօ:

Տասնըչորս սենեակներէն միայն երեք հատը կը գործածէ ան: Միւսները լեցուն են գիրքերով, թուղթերով ու թերթերէ կտրուած մասերով: Կ՚ըսէ թէ չի կրնար բաժնուիլ իր գործածած կտոր մը թուղթէն իսկ:

— Փարիզաբնակ ուրիշ Ֆրանսուհի մը, Իվէթ Տիւպուա, իր տունը լեցուցած է իր կեանքի ընթացքին գործածած ճերմակեղէններով: Մէկ հատ իսկ չէ նետած: Կ՚ըսէ թէ իրեն համար անկարելի է բաժնուիլ անոնցմէ:

— Եուկոսլաւ կին մըն ալ, որ կը կոչուի Վերա Ռենքըի, ու կ՚ապրէր Պերքեբէքուլի իր դղեակին մէջ, ուրիշ մոլութիւն մը ունէր:

Դղեակին մէկ զաղտնի յարկաբաժնին մէջ դիզած էր երեսուներհինգ դագաղներ, որոնց մէջ կը գտնուէին իր երկու ամուսիններուն, իր զաւկին եւ իր երեսունեւերկու սիրահարներուն զմռսուած դիակները:

Բոլորն ալ թունաւորած էր արսենիքով:

Այս բոլորին համար դատապարտուեցաւ ցմահ բանտարկութեան:

Ա. Օ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—○—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Երկու գիծ ալ աւելցուր... յաւ... եղաւ... հապօ՛ն, քանդէ՛ զանոնք տեսնեմ, Մէտվէտիեւ:

Փակրատիոն կանչեց սպան, եւ Թուշինի զօրավարին մօտենալով բարեւեց:

Ոչ ոք հրամայած էր Թուշինի կրակ ընել, այլ ինք առանձին, խորհուրդ հարցնելէ վերջ իր օգնականին, զոր շատ կը յարգէր, որոշած էր թէ աղէկ բան մը ըրած կ՚ըլլայ գիւղը կրակի տալով:

— Աղէկ, ըսաւ Փակրատիոն, սպային տեղեկատուութիւնը լսելէ վերջ, եւ սկըսաւ իրեն առջեւ բացուող ճակատամարտի դաշտը դիտել:

Աջ կողմէն Ֆրանսացիք շատ յառաջացած էին. հեղեղատին մէջ սարսափելի հրացանաձգութիւն մը կը լսուէր, եւ ալ աւելի աջ կողմը, վիշապազօրքերուն ետեւը, հետեւորդ սպան Փակրատիոնի ցոյց տուաւ Ֆրանսական գունդ մը՝ որ Ռուսերուն աջ կողը պաշարելու վրայ էր: Ձախակողմէն անտառը կը վերջացնէր հորիզոնը:

Փակրատիոն կեդրոնի երկու վաշտերուն հրաման տուաւ օգնութեան փութալ: Հետեւորդ սպան սիրտ առնելով դիտել տուաւ Փակրատիոն իշխանին թէ այս վաշտերուն մեկնումին վրայ թնդանօթները անպաշտպան պիտի մնային: Իշխանը պատասխան չտուաւ եւ բաւականացաւ միայն իր անփայլ աչքերով սպային երեսը նայելով:

Այդ պահուն թիկնապահ մը հասաւ քառասմբակ, լուր բերելով թէ հեղեղատին մէջ Ֆրանսացիք ահուսարսափի մատնած էին զօրագունդը, պարտաւորելով զայն քաշուիլ դէպի Քիեւի նռնաձիգները: Փակրատիոն գլուխը շարժեց ի նշան հաւանութեան, եւ մանրաքայլ մեկնեցաւ աջակողմ, թիկնապահ մը ղրկեց վիշապազօրքերուն՝ Ֆրանսացիներուն վրայ յարձակելու հրամանով: Բայց շուտ մը ետ դարձաւ թիկնապահը լուր բերելով թէ արդէն վիշապազօրքերը հեղեղատին ետեւը նահանջած եւ դարանի մտած են ամրոցին մէջ:

— Լաւ, ըսաւ Փակրատիոն:

Մարտկոցէն անոր հեռանալու պահուն, անտառին մէջ հրացանի հարուածներ լսուեցան, եւ որովհետեւ ձախ կողին հասնելու ժամանակ պիտի չունենար, Կերքովը ղրկեց ըսելու նոյն այն զօրավարին, որ Պրաւնոյի մէջ իր զօրագունդը Քութուզովի ներկայացուցած էր, կարելի եղածին չափ շուտ քաշուիլ հեղեղատին ետեւը, քանի որ աջ կողմը պիտի չկրնար անշուշտ երկար ատեն դիմադրել թշնամիին: Գալով Թուշինին եւ զայն պաշտպանող վաշտին, անոնք բոլորովին մոռցուեցան:

Անտրէյ իշխան ուշադրութեամբ կը հետեւէր զօրապետներուն հետ Փակրատիոնի խօսակցութիւններուն եւ բոլոր անոր հրամաններուն, եւ որքան մեծ եղաւ իր զարմանքը, երբ դիտեց որ իրականին մէջ որեւէ հրաման չէր տրուեր, թէ ամէն բան ստիպողական հարկին համեմատ, ըստ բախտի կ՚ըլլար, եւ կամ վաշտերու հրամանատարներուն բաղձանքին համեմատ: Բայց Փակրատիոնի ցոյց տուած վարպետութեան շնորհիւ, Անտրէյ իշխան հասկցաւ որ իր ներկայութիւնը թանկագին էր: Անոր առջեւ եկող ստուած դէմքով պետերը կը հանդարտէին, զինուորներն ու սպաները ուրախութեամբ կ՚ընդունէին զայն, անոր առջեւ սիրտ կ՚առնէին, եւ քաջութիւնին կը ցուցադրէին:

ԺԸ.

Իշխան Փակրատիոն, իրեն ընկերացողներուն հետ, աջ կողին ամէնէն բարձր կէտին հասնելէ վերջ, սկսաւ վար իջնել այն կողմէն, ուրկէ կը դոռար անդադրում հրացանաձգութիւն, թանձր ծուխի մը միջեւ:

Վիրաւորներ սկսան անցնիլ շարք շարք:

Փակրատիոն եւ իր հետեւորդները հանդիպեցան ձի նստող զինուորներու, որոնք շնչասպառ, –կը շարունակէին տակաւին խօսիլ եւ ձեռքի շարժումներ ընել, թէեւ նշմարած էին զօրավարը:

Սպայ մը զինուորներու ետեւէն կը վազէր պոռալով, զանոնք կռիւի կողմը վերադարձնելու համար:

Փակրատիոն հասաւ այն շարքին վրայ, ուրկից անընդհատ կ՚արձակուէին հրացանի հարուածները:

Օդը ամբողջովին վառօդ կը հոտէր:

Զինուորներուն վառվռուն երեսները սեւցած էին, ոմանք թնդանօթներն ու հրաղէնները կը լեցնէին գաւազաններով, ուրիշներ փամփուշտ դուրս կը հանէին պարկերէն, երրորդներ կրակ կ՚ընէին: Սակայն հովին չցրուած ծուխը արգելք կ՚ըլլար տեսնելու թէ որու վրայ կ՚արձակէին գնդակները:

— Բայց կրակ ընողը ո՞վ է հոս, խորհեցաւ Անտրէյ իշխան՝ դէպի արձակադէնները քալելով. զինուորները ըլլալու չեն, քանի որ անոնք իրենց կեցած տեղերը իրենց շարքերուն մէջ անշարժ են:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(114 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Վարդանեան, Անտիլլի ծերանոցին 200 Ֆր., այրի Տիկին Մարի Ակոնայեան, Լեւոն Ղուկասեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Աճէմեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Հրանոյշ Սէտէֆի մահուան առթիւ 50, այրի Տիկին Սալմասլեան եւ զաւակները իր ողբ. տաքրոջ՝ Պ. Արմենակ Սալմասլեանի յիշատակին 100, Պր. Արէլեան եկեղեցւոյ միջոցաւ 30, Տիկին Գումրուլեան–Հանէսեան Անտիլլի ծերանոցին 20, Տիկին Արմենուհի Լոյոս, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Լիսի Սուճեանի մահուան առթիւ 20, Տիկին Վարսենիկ Ագպիքեան (Մարսէյլ) Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան տան ի նպաստ 100 Ֆր.:

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ Սէն Էթիէնի հայ վարժարանի աշակերտութեան եւ անոնց ուսուցիչ՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի, տեղի կ'ունենայ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ տօնը, Շաբաթ Փետր. 27ին, երեկոյեան ժամը 8,45ին, Լէօ Լակրանժ, 22 Ռեզիսթանս փողոց սրահին մէջ, Սէնթ Էթիէն:

Յաջորդ առաւօտ, տեղւոյն հայկական մատրան մէջ, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, նոյն տօնին առթիւ:

Կը հրաւիրուի Սէնթ Էթիէնի եւ շըրջաններու Հայութիւնը պանծացնելու համար յիշատակը Աւարայրի հերոսներուն եւ քաջալերելու հայկ. դպրոց յաճախող աշակերտութիւնը:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Փետր. 27 ժամը 18էն սկսեալ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION
GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE
DINER *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Այր եւ կին մը, այրը 45–50, իսկ կինը 35–40 տարեկան: Այրը իբրեւ պարտիզպան, տիկինը իբր խոհարարուհի, միեւնոյն առեն պահապան Փարիզէն 100 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ կալուածի մը համար: Ամսավճար զոյգին 1 500 Ֆր., բնակութիւն, ջերմութիւն, լուսաւորութիւն եւ ջուր ձրի:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան դրասենեակը,
11, Square Alboni, Paris (16e)
Téléphone : 870-03-18

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեռունդի Սեւան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի, Կիրակի, փետրուար 28ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ:

Առատ կերուխում Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8,30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

Շաբաթ, 27 Փետր. ժամը 20,45ին
Dans la salle du
MUSEE DES ARTS DECORATIFS
109, Rue de Rivoli
Métro: Palais-Royal, Pyramides, Tuileries

1. Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԷՋՄԻԱԾԻՆ
2. ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Մուտք 7 փրանք

Ուշադրութիւն՝ վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
36, rue Cléry, Paris (2e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆեքսիոնի ճիւղին մէջ, երիտասարդ հայ քարտուղարուհի մը (նոյնիսկ սկըսնակ), որ հաշուապահութեան մասին գաղափար ունենայ:

Ներկայանալ.—

ANDREAS
93 Rue de Cléry — Paris (2e)
Tél. CEN. 41-27

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921
Պէյրութ 1970
Հրատարակութիւն «Համազգային»
տպարանի
Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի
Գին 10 փր

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES — Tél. : 027-18-28

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը ներկայացուին

1. ԱԽԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԸ, պատմական տրամ մէկ արար
2. FETE AU MANOIR, opérette en un acte
3. ՍԱՏԱՆԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ, զաւեշտ մէկ արար

Կիրակի 14 Մարտ 1971, ժամը 16,30ին

Մուտք 5 փրանք
Տոմսերը տեղւոյն վրայ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, Ազգ. Տան սրահը:

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին ցերեկոյթ – թէյասեղանը Կիրակի 7 Մարտ, Մէզօն տէ Սանթրօ:

×

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14ին Օթէլ Սանթրոյի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour
GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :
HAROUTIOUN KURKDJIAN
chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth
CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE

EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon
Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Կը ներկայացուի էտմոն Ապուի
ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը
Կը մասնակցին Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Ն. Պշտիկեան, Բ. Հապէշեան, Ա. Պետրոսեան եւ Ս. Մոստիչեան
Տախտերու մասնակցութիւն 15 փր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 23 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12047

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.047

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Զօր. Տը Կոլի մահէն երեք ամիս ետք, Ֆրանսա մերձեցման ճիգ կը կատարէ Ատլանտեան Ուխտի բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ, նոյնիսկ, զինուորական կեդրոնատեղիին հետ: Ցատկալէս գործնական բանակցութիւններ կը վարէ, որպէսզի վերստին մաս կազմէ Ուխտի հաղորդակցութեան դրութեան, որմէ քաշուած էր 1967էն:

Մերձեցման վերջին քայլը արձանագրուեցաւ Յունուարի վերջերը, երբ Ֆրանսայի պաշտպանութեան պայակոյտի պետ՝ Զօր. Միշէլ Ֆուրքէ, պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Ուխտի զինուորական կեդրոնատեղին, Մոնս, Պելճիա, որու ընթացքին ան տեսնուեցաւ դաշնակիցներու ընդհ. հրամանատար, ամերիկացի զօրավար Անտրիւ Կուտփասթըրի հետ: 1967 Ապրիլէն ի վեր առաջին անգամն էր, որ նմանօրինակ հանդիպում մը տեղի կ'ունենար: Ինչպէս ծանօթ է, այդ թուականին էր, որ կեդրոնատեղին Փարիզէն փոխադրուեցաւ Պրիւսէլ: Խօսակցութիւններու բնոյթի մասին մեծ բան չըսուեցաւ, սակայն, համաձայն Ուխտի դիւանագէտներուն, այցելութիւնը ինքնին յատկանշական երեւոյթ մըն է, քանի որ դուռ կը բանայ աւելի սերտ եւ կանոնաւոր գործակցութեան մը՝ Ֆրանսացիներու եւ Ուխտի զինուորական մարմիններու միջեւ:

Իբրեւ գործնական ապացոյց մերձեցման՝ ֆրանսական նաւատորմիղը իր լրիւ մասնակցութիւնը բերաւ Ուխտի Միջերկրականեան ռազմափորձերուն: Ֆրանսական օդուժը, իր կարգին, մնայուն կերպով կը գործակցի Ատլանտեան Ուխտի օդային հետազօտութիւններուն, որոնք կը ձգտին հսկողութեան տակ առնել խորհրդային նաւերու շարժումները Միջերկրականի մէջ:

Զօր. Ֆուրքէ, բնականաբար, իր հանդիպման ընթացքին կրկնեց Ֆրանսայի տեսակէտը դիտել տալով, թէ հարց չի կրնար ըլլալ Ֆրանսայի քաղաքականութեան փոփոխման մասին, այլ խօսքով Փարիզ իր ուժերը երբեք տրամադրելի չէ նկատելու տակ դնելու Ատլանտեան Ուխտի հրամանատարութեան: Բայց փաստը կը մնայ այն, որ ֆրանսացի զինուորականները անձանօթ չեն իրենց մեկուսացման վնասներուն համար իրենց դաշնակիցներէն: Զօր. Տը Կոլ պարտադրեց իրենց առանձնանալ 1966էն ի վեր: Զինուորականները կրեփաքին վերահաստատել համագործակցութիւնը, առանց երբեք գործածելու արգիլուած բառը՝ «ձուլում»: Այս է, որ այժմ տեղի կ'ունենայ:

Կարեւոր հարց մըն է Ատլանտեան Ուխտի հաղորդակցութեան դրութեան պարագան: Արդարեւ, երբ Տը Կոլ հրամայեց Ուխտին հեռանալ Ֆրանսայէ, զինուորական մարմիններուն համար ստեղծուեցաւ գլխացաւանք մը: Ուխտի հիւսիս-հարաւ հաղորդակցութեան գիծերը՝ Իտալիայէն եւ Միջերկրականէն մինչեւ իրենց կեդրոնատեղին Պրիւսէլ, կ'անցնէր Ֆրանսական երկրամասէն եւ կը գտնուէր ֆրանսական [illegible] ձեռքը: Արդ, Պրիւսէլի մէջ փաստ չէին, թէ Տը Կոլ տեւական ձեւով պիտի ընդունէր նման կացութեան մը պահպանումը: Եւ որովհետեւ Ֆրանսա հեռացած էր Ատլանտեան Ուխտի զինուորական գործունէութիւններէն, այս վերջինները ծրագրեցին հաղորդակցութեան նոր գիծեր հաստատել ամերիկեան արուեստական արբանեակներու միջոցաւ: Այս ձեւով է, որ Ֆրանսա դուրս մնաց զինուորական հաղորդակցութեան ցանցէն, որ կը տարածուի ամբողջ Եւրոպայի վրայ: Տասը տարուան ծրագրով մը, որ գործադրութեան մէջ դրուած է այժմ, Ուխտի զինուորական կեդրոնատեղին կը ձգտի հաղորդակցութեան ապահով ցանց մը հաստատել ամբողջ Եւրոպայի վրայ: Պարզ է, որ Ֆրանսա կ'ուզէ օգտուիլ այդ ցանցէն:

Երկար բանակցութիւններէ եւ վէճերէ ետք, Ատլանտեան Ուխտի քաղաքական կեդրոնը պահանջեց Ֆրանսացիներէն՝ մասնակցիլ ցանցի հաստատման ծախքերուն, այլ խօսքով վճարել իր բաժինը վերջին չորս տարիներու կատարուած աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ յետագայ ծախքերուն բերել իր մասնակցութիւնը: Ֆրանսացիք սկզբունքով ընդունած են առաջարկը եւ, ներկայիս, մասնագէտներ կ'աշխատին ճշդել գումարը:

Քաղաքական գետնի վրայ եւս փոփոխութիւն մը նշմարելի է: Հակառակ այն իրողութեան, որ Ֆրանսա երբեք պաշտօնապէս չքաշուեցաւ Ատլանտեան Ուխտէն, այսուհանդերձ, իր ներկայութիւնը Պրիւսէլի մնայուն Խորհուրդին մէջ ձեւական բնոյթ ունեցաւ: Արդարեւ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչները խուսափեցան մասնակցելէ ժողովներու աշխատանքներուն, մնալով միշտ դէտի դերին մէջ:

Զեխոսլովաքիոյ վրայ կատարուած խորհրդային յարձակումէն ետք մթնոլորտը փոխուեցաւ: Զեխ իրադարձութիւններու ժամանակ Փարիզ համագործակցութեան տրամադրութիւն ցոյց տուաւ, յատկապէս տեղեկութիւններու փոխանցման մարզին մէջ: Մթնոլորտը աւելի եւս ջերմացաւ Տը Կոլի մեկնումով Էլիզէէն 1969: Ատլանտեան Ուխտի մօտ դեսպան նշանակուեցաւ Ֆրանսուա Տը Ռոզ, որ համակրութիւն ցոյց չէր տուած Տը Կոլի Ատլանտեան Ուխտի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի քաղաքականութեան հանդէպ եւ որու պատճառով հեռացուելով Քէ տ'Օռսէէն՝ իբրեւ դեսպան ճամբուած էր Լիզպոն:

Անշուշտ, դեռ բաւական ճամբայ պէտք է կորել կարենալ ըսելու համար, թէ Ֆրանսա խանդավառութեամբ կը մասնակցի Ուխտի աշխատանքներուն: Այսուհանդերձ, կրկին չփուռ հաստատուած է: Այժմ Ֆրանսայի կը մնայ շարունակել իր նոր ընթացքը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Իսրայէլ պատրաստակամութիւն յայտնեց բանակցելու խաղաղութեան դաշնագրի մը կնքման համար:

Եգիպտական կառավարութեան յուշագրին պատասխանելով, Իսրայէլի կառավարութիւնը պաշտօնապէս դիտել կու տայ, թէ գոհունակութեամբ նկատի կ'առնէ «եգիպտական կառավարութեան լաւ տրամադրութիւնը» խաղաղութեան շուրջ համաձայնութեան եզր մը գտնելու Իսրայէլի հետ: Այնուամենայնիւ, Թել Ավիվ կը մատնանշէ իր եւ Գահիրէի տեսակէտներու միջեւ գտնուող «բաց»՝ սահմաններու եւ գաղթականներու հարցին կապակցութեամբ:

Թել Ավիվ անգամ մը եւս կը շեշտէ, թէ պիտի չքաշուի 1967 Յունիս 4ի սահմանագիծին ետին, այլ խօսքով հողերու պարպումը չընդունիր իբրեւ նախապայման համաձայնութեան համար: Ճշդենք, որ իր պատասխանին մէջ Թել Ավիվ չի խօսիր իր առաջարկած կամ նախատեսած նոր սահմաններու մասին, զայն նկատելով բանակցութեամբ կարգադրելի խնդիր մը:

Իսրայէլի Արտաքին Նախարարը՝ Ապպա Էպան անդրադառնալով եգիպտական յուշագրին, իր գոհունակութիւնը յայտնեց, որ Գահիրէ ներկայիս տրամադիր է խաղաղութեան համաձայնագիր մը կնքելու, ինչ որ Թել Ավիվի իրաւունք կու տայ «զուսպ լաւատեսութիւն» մը ունենալու Եարինկի բանակցութեանց մասին:

Գահիրէի կարծիքով իսրայելեան կառավարութիւնը «կը մերժէ» ընդունիլ Եարինկի առաջարկները: Թել Ավիվի հաղորդագրութիւնը, յայտարարեց եգիպտական կառավարութեան բանբերը, վերստին ցոյց կու տայ Իսրայէլի նպատակը՝ շարունակելու իր ծաւալողական քաղաքականութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ ոտնահարել Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումն ու Միացեալ Ազգերու Ուխտին տրամադրութիւնները: Գահիրէի տեսակէտով, Ապահովութեան Խորհուրդին կը մնայ այժմ ստանձնել իր պատասխանատուութիւնները «իսրայելեան այս մերժումին» հանդէպ:

Միւս կողմէ, սակայն, միացեալ զեկոյցը, որ հրատարակուեցաւ Գահիրէի մէջ մառեչալ Թիթոյի եւ Հանրապետութեան Նախագահին տեսակցութեան առթիւ, ցոյց կու տայ անգամ մը եւս, որ Գահիրէ որոշ չափով մեղմացուցած է իր դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի հարցին մէջ: Արդարեւ, փոխանակ խօսելու «գրաւուած հողերու ազատագրման մասին», միացեալ զեկոյցը կը գոհանայ շեշտելով, թէ անոնք կը պատկանին Արաբներու եւ պէտք է, որ Եգիպտոսի գերիշխանութիւնը վերահաստատուի այդ բռնաբարուած հողերուն վրայ:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր օդանաւային Ֆրանսական ընկերութիւնները դադրեցուցին իրենց Թռիչքները, ի պատասխան անձնակազմերու գործադուլին:

Ֆրանսա օդանաւային երեք ընկերութիւններ ունի որոնք հետեւեալ պատկերը կը պարզեն.—

ԷՌ-ՖՐԱՆՍ.— 1970ին աշխարհի երրորդ ընկերութիւնն էր եւ եւրոպական ցամաքային առաջինը: Թռիչքներ ունի բացի Ֆրանսայէն դէպի Եւրոպա, Ափրիկէ, Ամերիկա, Ասիա: Դրամագլուխն է 500 միլիոն ֆրանք: Ցանցը՝ 417 հազար քիլոմեթր: Օրական շուրջ 15 հազար հոգի կը փոխադրէ: Անձնակազմը՝ 27 հազար հոգի, որու 3600ը՝ Թռչող:

ՈՒԹԱ (Օդային Փոխադրութեանց Միութիւն).— Թռիչքներ ունի դէպի հինգ ցամաքամասեր, ի մասնաւորի՝ Ափրիկէ: Մասնագիտութիւնն է հեռաւոր ճամբորդութիւնները: Ցանցը՝ 190 հազար քիլոմեթր: Օրը, շուրջ 2500 ճամբորդ կը փոխադրէ: Անձնակազմը՝ 4600 հոգի, որու 350ը՝ Թռչող:

ԷՌ-ԷՆԹԷՌ.— Մասնագիտութիւնն է ֆրանսական ներքին գիծերը, միշտ բարգաւաճման մէջ: Դրամագլուխը՝ 36 միլիոն ֆրանք: Օրական շուրջ 7500 հոգի կը փոխադրէ: Անձնակազմը՝ 2400 հոգի, որու 550ը՝ Թռչող

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒԻԶԻԱՆԱՅԻ եւ Միսիսիփիի նահանգները կորուած են Միացեալ Նահանգներու միւս նահանգներէն ահաւոր մրրիկի մը հետեւանքով: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 47 մեռեալ կայ, բազմաթիւ վիրաւորներ, անհետացողներ եւ աղէտեալներ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ բախումները շատ ծանր բնոյթ ստացած են ուսանողներու եւ ոստիկաններուն միջեւ: Վերջին կռիւը շուրջ հինգ ժամ տեւած է եւ կրակ պարպուած ամէն կողմէ: Եղեռնափորձերն ալ շարունակուած են: Ոստիկանութիւնը 200 ձախապաշտ ուսանողներ ձերբակալած է Հաչէթէփէի բժշկական համալսարանը: Վիրաւորներ կան ոստիկաններուն եւ դիտող հետաքրքիրներուն մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ արտաքսուած է Ժան Մարիօ տը Սէռ, որ քարիւղի Ֆրանսական Ընկերութեան Միջին Արեւելքի Թիւ Մէկն է: Լուրը բաւական աղմուկ հանած է, տրուած ըլլալով որ ենթական տասը տարի է Պէյրութ հաստատուած է եւ ամենաչնչին պատճառը չի տեսներ որ նման որոշումի մը տեղի տայ: Ըստ իշխանութեանց, այս արտաքսումի որոշումը տրուած է ի շահ Պետութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ բնագէտ Սախարովի հիմնած «Մարդկային Իրաւանց Կոմիտէն» ապօրինի հռչակուած է: Պէտք է որ անդամները կառավարութեան ներկայացնեն մարմնին նպատակն ու կանոնագիրը որպէսզի օրինաւոր ճանչցուին: Բայց անշուշտ մեծ յոյս չկայ այդ ուղղութեամբ:

ՌԷՃԻՕ ՏԻ ՔԱԼԱՊՐԻ մէջ կացութիւնը չէ հանդարտած եւ Կիրակի օր տեղւոյն հոգեւոր հովիւն է, որ հազար ցուցարարներու յարձակման ենթարկուած է, երբ պատարագէն ետք դուրս կ'ելլէր եկեղեցիէն: Տեղացիները միշտ չեն ընդունիր որ իրենց քաղաքը դադրած ըլլայ շրջանի մայրաքաղաքն ըլլալէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարաւ-արեւմտեան շրջանը ողողումներու տակ մնաց առջի օր բայց 48 ժամ ետք կառոնը կը սկսէր իջնել եւ անձրեւներն ալ կը դադրէին, նոր վտանգներու առաջքն առնելով:

ՀԻՍ. ՎԻԷԹՆԱՄՑԻՆԵՐԸ բուռն յարձակում մը գործեցին Հարաւ. Վիէթնամցի յառաջապահներու վրայ, Լաոսի մէջ: Ընդհարումը մեծ վնաս հասցուց «Ռանճըրս»ներուն, որոնք հարիւրէ աւելի մեռեալ ձգեցին կռուի դաշտին վրայ: Ամերիկեան օդուժը, կրակի սաստկութեան հետեւանքով, հնարաւորութիւն չունեցաւ միջամտելու եւ նոյնիսկ վիրաւորները տեղափոխելու: Փեքին կրկին ազդարարեց Ուաշինկթընի, թէ «սխալ հաշիւ չընէ», որովհետեւ Վիէթնամի ժողովուրդը որոշած է մինչեւ ծայրը պայքարիլ, իսկ «եօթը հարիւր միլիոն Չինացիներն ալ որոշած են զօրավիգ կենալ անոր»:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ 150.000 ցուցարարներ տողանցք կատարեցին բողոքելու համար կառավարութեան ծրագրած նոր օրինագիծին դէմ, որով կը սահմանափակուի սենտիքաներու գործունէութեան դաշտը:

ԱՒՍՏՐԻԱ որոշեց դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Չինաստանի հետ: Այս ուղղութեամբ բանակցութիւններ տեղի պիտի ունենան երկու երկիրներու միջեւ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Ռումանիա նոր համաձայնագրով մը որոշեցին աւելի եւս զարկ տալ իրենց առեւտրական փոխանակութիւններուն:

ԼԵՀ կառավարական շրջանակներու մէջ խուլ պայքար մը ծայր տուած է «կարծրերու» եւ «գաղջերու» միջեւ, կը հաստատէ Վարշաւայի թերթերէն մին: Բարեփոխման հակառակորդները, կը գրէ թերթը, պատրաստ են պաշտպանելու իրենց սխալ տեսութիւնը, ըստ որուն ընկերութիւնը պէտք է կառավարուի եւ ոչ թէ ժողովուրդին հետ մատակարարուի միասնաբար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Խորհ․ Միութեան տնտեսութեան ղըլ–խաւոր թերիներէն է արտադրութեան որակի ցած չափանիշը։ Պատճառները շատ եւ այլազան են բնականաբար, սակայն, մէկ կողմէ ամէն գնով ի վերուստ նշանակուած ծրագիրները իրագործելու փոյթը եւ, միւս կողմէ, ժամանակակից թեքնոլոժիի իւրացման դանդաղ ընթացքը եւ, վերջապէս, մրցակցութեան ստեղծած խթանի պակասը, հիմնական պատճառներ կը նկատուին իրաց այս կացութեան։

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնադրութեան 25ամեակին առթիւ, 1969ին, Ակադ․ Վ․ Համբարձումեան կը շեշտէր, թէ անհրաժեշտ է, որ Հայաստան ունենայ նոր տեսակի ժամանակակից գիտական գործիքներու արտադրութիւն մը, որպէսզի կարողանայ բարելաւել իր արտադրութեան որակը, զայն հասցնելով միջազգային չափանիշի։ «Գիտական գործիքներու արդիւնաբերութեան ծաւալումը այսօրուան հրամայական պահանջն է։ Ասիկա փաստօրէն արդիւնաբերական նոր ճիւղ ստեղծելու խնդիր է, որ կապուած է երկրին ապագային հետ (*)։

Նոյն միտքը կը յայտնէ նաեւ Ա․ Քոչինեան՝ Երեւանի համայնավար կազմակերպութեան 33րդ «կոնֆերանսին», այսինքն՝ համագումարին, որ տեղի ունեցաւ Յունուարի վերջերը։ «Դրանցից առաջինը գիտատեխնիկական առաջընթացի արագացման պրոբլեմն է, որը ամբողջ հանրային արտադրութեան ինտենսիվացման եւ նրա արդիւնաւէտութեան բարձրացման գլխաւոր գործօնն է», կը շեշտէր ան շատ յստակ ձեւով, դիտել տալով միաժամանակ, որ անիրագործման պարագային շատ ծանր կացութիւն մը կը ստեղծուի յառաջիկային, երբ այլեւս անհնար կը դառնայ «տեխնիկայի եւ տեխնոլոգիայի, ինչպէս նաեւ տնտեսութեան վարման իր դարն ապրած մեթոդների կիրառումը (**)։

Ժամանակակից թեքնոլոժիի իւրացումը կարեւոր հարց մըն է երկրի մը համար, որուն մայրաքաղաքին բանուորներուն միայն 40–45 տոկոսի աշխատանքն է, որ մեքենայացուած է։ Նոյնիսկ արտադրութեան գետնի վրայ յառաջապահ դիրքերու վրայ գտնուելու սահմանուած ձեռնարկութիւններու, ինչպէս, օրինակ, կիսահաղորդիչներու, ելեկտրաշարժիչներու, մետաղախեցեգործութեան, ելեկտրական սարքերու արտադրութեան մեքենայացման չափանիշը ցած աստիճանի վրայ կը գտնուի։

Պատկերացումի համար իբրեւ օրինակ յիշատակենք Երեւանի «մահուդի ֆաբրիկան», այսինքն՝ հաստ բուրդէ հիւսուածքներու գործարանը, որուն մեքենաներուն 27 տոկոսը 1910–1915 թուականներու արտադրութիւնն է, 18 տոկոսը՝ 1915–1955, իսկ տասը տոկոսն ալ 1966էն ետք է, որ շինուած է։

Ահա թէ ինչո՛ւ Ա․ Քոչինեան մտահոգութիւն կը յայտնէ դիտել տալով, թէ «գիտատեխնիկական յեղափոխութեան բուռն ծաւալման ներկայ պայմաններում ձեռքի աշխատանքի այդպիսի մեծ տեսակարար կշիռը հանդիսանում է անախրոնիզմ (ժամանակագրական սխալ) եւ լրջօրէն պէտք է մտահոգի արդիւնաբերութեան ղեկավարներին»։

«Սով․ Հայաստան»ի Յունուար 13ի թիւին մէջ Ֆ․ Զօրանեան, որ պատասխանատու պաշտօն կը վարէ «ՍՍՀՄ պետպլանի նորմատիւների եւ պլանաւորման գիտահետազօտական ինստիտուտի հայկական բաժնի» մէջ, երկրին թեթեւ արդիւնաբերութեան բազմաթիւ ձեռնարկութիւններու մօտ նկատուող հում նիւթերու «գերածախսին», այսինքն՝ արտակարգ փճացումի կամ անօգուտ վիճակի մէջ թափուելու հիմնական պատճառները կը նկատէր «տեխնոլոգիական պրոցեսների խախտումը» եւ «առաջաւոր տեխնիկայի դանդաղ ներդրումը»։

«Սով․ Հայաստան» թերթը, իր կարգին, Փետրուար 12ի խմբագրականով անհրաժեշտ կը գտնէր արտադրութեան որակի բարձրացումը, ինչպէս նաեւ աշխատանքի արդիւնաւէտութիւնը եւ հում նիւթերը կեանքի կոչելու պահանջը, որովհետեւ, ինչպէս նկատել կուտար թերթը, անցեալ տարուան աշխատանքի արդիւնքները ցոյց տուած են, որ արտադրութեան որակի ցած չափանիշը, աւելորդ ծախքերն ու հում նիւթերու կորուստները կամ անոնց ոչ չահաբեր չահագործումը, բացասական անդրադարձ կ'ունենան արդիւնաբերութեան ընդհանուր զարգացման վրայ։

Օրուան հրամայական պահանջը կը մնայ, ուրեմն, հետեւողական կերպով իրականացումը արտադրութեան եղանակի մեքենայացման եւ ինքնաշխատ սարքերու կիրարկումը արագ կերպով։

Այս պահանջը այնքան կարեւոր եւ, միաժամանակ, հրատապ է դարձած, որ Խորհ․ Միութեան 1971–1975ի հնգամեայ ծրագրին մէջ տեւարար խօսք կ'ըլլայ այս մասին, տնտեսութեան բոլոր ճիւղերու կապակցութեամբ։ Արդարեւ, ինչպէս դիտել կուտայ Ա․ Քոչինեան, արտադրութիւնը պէտք է հասնի այնպիսի չափանիշի մը թէ՛ իբրեւ քանակ եւ թէ մանաւանդ իբրեւ որակ, որ ան կարողանայ «հեղինակութիւն» ձեռք ձգել միջազգային շուկայի մէջ։

Ասիկա դժուար իրականելի աշխատանք մըն է, քանի որ բաւական մեծ ոստում կատարելու հարկը կը զգացուի ներկայիս։ Որովհետեւ, ինչպէս կը հաստատէր Ա․ Քոչինեան Երեւանի համայնավար կազմակերպութեան 33րդ համագումարին, «մի բան որոշակի է, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների զգալի մասի թողարկած արտադրանքի որակը խիստ ետ են մնում ներկայացուող պահանջներից»։

Այս աշխատանքը մեծապէս պիտի դիւրանար եւ արդիւնքն ալ շօշափելի դառնար, եթէ Հայաստան, Արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու պէս, ինչպէս Ռումանիա, Հունգարիա եւ Արեւելեան Գերմանիա (մինչեւ խորհրդային յարձակումը՝ նաեւ Չեխոսլովաքիա) հնարաւորութիւն ունենար անհրաժեշտութեան չափով օգտուելու արեւմուտքի թեքնոլոժիէն, ինչպէս նաեւ եթէ կարելիութիւնը ունենար տեղ տալու, թէկուզ սահմանափակ ձեւով, ինչպէս պարագան է, օրինակ, Արեւելեան Գերմանիոյ, անհատական նախաձեռնութեան։

Ժ․ Մ․

(*) «Պատմա-բանասիրական Հանդէս», 1969, թիւ 2։

(**) «Սով․ Հայաստան», Յունուար 28, 1971։

ՄՏԱՒՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Շատ դժուար է առաջրկել չափանիշ մը մտաւոր աշխատանքի համար։ Արդարեւ, գործին հանդէպ հետաքրքրութիւնը, շատ յաճախ, մոռցնել կուտայ մարդոց թէ պէտք է նաեւ հանգստանան։ Այս մոռացութիւնը երբեմն պատճառ կը դառնայ գեր–յոգնածութեան, երբ օրեր շարունակ մարդիկ կը զբաղին իրենց սիրած աշխատանքով։ Արտակարգ յոգնածութեան արտաքին նշանները «սարսափելի չեն». կը նուազին հետաքրքրութիւնը գործի նկատմամբ, երկար նստելու ընդունակութիւնը, ուշադրութիւնը եւ յիշողութիւնը, ինչ որ ճնշում յառաջ կը բերէ գլուխի մէջ։ Կը թուի թէ՝ պարզապէս յոգնած է մարմինը. այսուհանդերձ, արդէն ենթական դժուարութեամբ կը քնանայ, իսկ քնանալու պարագային ալ՝ քունը խոր չէ, քանի որ թեթեւ ձայնէ կ'արթննայ։ Հետեւանքը կ'ըլլայ ան, որ առաւօտեան մարմինը յոգնած է, իսկ ենթական դարձած է դիւրագրգիռ։

Երբ կը փորձուի այդ երեւոյթը յաղթահարել շատ ծխելով կամ փոքր քանակութեամբ խմիչք օգտագործելով, վիճակը աւելի կը բարդանայ, քանի որ մարմինը երբեք չի ներեր իրեն դէմ գործուած «բռնութիւն»ը։

Արդ, ի՞նչ պէտք է ընել նման վիճակի չմատնուելու համար։ Ատոր հիմնական միջոցն է՝ լաւ կազմակերպել մտաւոր աշխատանքը, ստեղծել աշխատանքի բարենպաստ պայմաններ, հոդ տանիլ սնունդին, բաւական ժամանակ յատկացնել թէ քունի եւ թէ հանգիստի։

Մտաւոր աշխատանքի պէտք է սկսիլ աստիճանաբար։ Այս օրէնքը պէտք է կիրարկուի ոչ միայն այն ժամանակ, երբ նոր գործի կը ձեռնարկուի, այլեւ ծանօթ գործին վերսկսման առեն, յատկապէս երկարատեւ հիւանդութենէ, արձակուրդէ ետք։ «Վարժութիւնը» անմիջապէս չի վերահաստատուիր. աճապարանքը վնասակար է։

Երկրորդ կանոնն է՝ աստիճանաբար բարդացնել գործը, վարժուիլ անոր։ Յաճախակի կրկնութիւնները կը նպաստեն ուղեղի յատկութիւններուն զարգացման եւ կատարելագործման. անկէ կախուած են աշխատանքին արդիւնաւէտութիւնը, ինչպէս նաեւ աշխատունակութեան մակարդակը, յիշողութեան խորութիւնն ու ծաւալը, ընդհանուր մտածումի կարողութիւնը։

Յատուկ դեր կը կատարեն նաեւ «երկրորդական» նկատուած բաները, օրինակ, լուսաւորութիւնը, քանի որ լաւ լուսաւորուած դրասենեակի մը մէջ տեսողութիւնը նուազ ճիգով կ'ապահովուի։ Սենեակին օդն ալ, հոտն ալ իրենց դերն ունին։ Ոմանք սխալմամբ կը կարծեն, թէ երաժշտութիւնը, խօսակցութիւնները, աղմուկը մտաւոր աշխատանքի վրայ չեն ազդեր։ Սխալ է։

Պէտք է կարենալ ոչ միայն աշխատիլ, այլեւ հանգստանալ, առանձնապէս ընդմիջումներու ժամանակ։ Նպատակայարմար փոքր դադարներ յատկացնել 1,5-2 ժամը անգամ մը։ Հինգ կամ տասը վայրկեան տեւող դադարը (բայց ոչ աւելի) կը վերստեղծէ թարմութիւն, կը պահպանէ «աշխատանքի ընտելացումը»։ Մըկաններու լարուած վիճակին վերջ տալու համար յարմար է պտոյտը։ Աչքերը կարելի է գոցել կամ հայեացքը սեւեռել դէպի հեռուն եւ, այդ ձեւով, հանգստացնել աչքը։ Կարելի է դէմքն ու վիզը շփել պաղ ջուրով կամ գլուխը դնել զովացուցիչ ցնցուղի տակ։ Ջուրը կը խթանէ աշխատունակութեան տրամադրութիւնը՝ մէկուկէս–երկու ժամով։

Քսանէն մինչեւ վաթսուն տարեկան մարդը, մտաւոր աշխատանքով զբաղելու պարագային, պէտք է օրական քնանայ 7–8 ժամ, իսկ եթէ արդէն երեւան են եկած մնայուն (քրոնիկ) յոգնութեան նշաններ՝ աւելի շատ։ Պակաս քնանալէն աւելի վնասակար բան չկայ, յատկապէս երբ ան սովորութիւն եւ օրէնք կը դառնայ։ Մեր բոլոր կենսական հոլովոյթներուն կենսաբանական կշռոյթին քնանալու ամէնէն յարմար ժամերն են գիշերուան 11–12էն մինչեւ առաւօտեան 7–8ը։

Բայց կարեւոր է անտարբեր չմնալ եւ այս տողերը կարդալով չմտածել կրկին, թէ «ասոնք հին խօսքեր են, ծանօթ բոլորին. հարիւր անգամ կարդացած ենք»։ Այո՛, հարիւր անգամ կարդացած էք, բայց մի՞թէ կը գործադրէք զանոնք։ Այս է կարեւորը։

Ն․ Շ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Միշտ զովեստներու արժանացած էր եւ ամսականը, որ նախ երկու ոսկի էր միայն, ամէն տարի աւելցուցած էին ու այս տարի ալ, յոյս ունէր յաւելումի մը։

Կաղանդի օրով այս յանկարծական վըտարումը բոլորովին անբացատրելի էր։

Ի զուր Գարեգին մտքին մէջ կ'որոնէր ամենափոքր թերութիւն մը, սխալ մը, յանցանք մը, որ գործած ըլլար այս օրերը. ոչինչ, ոչինչ։ Ուրեմն տարբեր պատճառ մը կար, գուցէ զրպարտութիւն մը, որուն զոհ կ'երթար։

— Կ'աղաչեմ, էֆէնտի, Աստուծոյ սիրոյն, վայրկեան մը կեցէք։

Քերովբէ էֆէնտի սոխպուեցաւ կենալ դժգոհ դէմքով մը։

— Գիտեմ, որ մինչեւ այսօր գործիս մէջ թերութիւն մը չեմ գործած, միշտ հաւատարմութեամբ ծառայած եմ եւ միշտ գոհ թողած ձեզ, հետեւաբար իրաւունք ունիմ, հիմա գոնէ գիտնալու թէ ի՞նչ բանի համար կը ճամբուիմ։

— Ըսի արդէն, խնայողական պատճառներով։

— Ոչ, այդ չէ ճշմարտութիւնը, կ'աղաչեմ, որ բուն պատճառը ըսէք, պնդեց Գարեգին։

Վաճառականը ինքն ալ յուզուած էր։ Խղճի խայթ մը կը զգար այսպէս ճամբու դնելով պաշտօնեայ մը, որմէ որեւէ դըժգոհութիւն չունէր։

— Տղաս, ըսաւ Գարեգին, քեզմէ միշտ գոհ եմ եւ կամքիս հակառակ քեզ կը ճամբեմ, կը հասկնա՞ս, շուզելով, բանի։

— Բայց ի՞նչպէս, գոչեց երիտասարդը, այս առեղծուածային խօսքերէն բոլորովին այլայլած։

— Ուրիշ բացատրութիւն չեմ կրնար տալ, աւելցուց Քերովբէ էֆէնտի, միայն սաչափը ըսեմ, որ եթէ քեզ անմիջապէս ճամբու չդնեմ, ինքզինքս կը կորսնցնեմ, գործս կը խանգարեմ...

Եւ այս խօսքերն արտասանելով վաճառականը գրեթէ վազելով հեռացաւ Գարեգինին քովէն, որ եղած տեղը դամուեր մնացեր էր։

Հիմա կ'ըմբռնէր իրողութիւնը։ Հարուածը զուրսէն կուգար, բայց որմէ՞։ Ղուկաս էֆէնտիին բնաւ մտքէն չէր անցուցեր. չէր կրնար երեւակայել, որ այդպիսի ցած վրէժխնդրութիւն մը կարելի է գործել։

Գարեգին քիչ մըն ալ մնաց այդպէս շուարուն, մտախոհ՝ յետոյ գլխիկոր անցաւ խանութէն եւ ուղղուեցաւ փողոց։

Դրանը քով կը գտնուէր արկղակալը, իր բարձր աթոռին վրայ թառած. էֆէնտին արդէն դուրս ելած էր, շուզելով նոր բացատրութիւն մը ունենալ երիտասարդին հետ։ Գարեգին երբ արկղին առջեւէն կ'անցնէր, գլուխը կախ, արկղակալին ձայնը լսեց, որ կ'ըսէր.

— Ի՞նչ է այս, Գարեգին, կանուխ կանուխ կը փախչի՞ս... հիմա էֆէնտին զայ քեզ փնտռէ նէ՝ ի՞նչ ընենք։

— Ան գիտէ երթալս, պատասխանեց երիտասարդը, յետոյ խորհեցաւ թէ գուցէ կրնար արկղակալէն բան մը հասկնալ եւ մօտեցաւ իրեն։

Արկղակալը, Պ․ Գրիգոր, Քերովբէ էֆէնտիի կնոջ ազգականներէն էր, շատախօս երիտասարդ մը, վայելուչ եւ ունայնամիտ։

— Ո՞ւր գնաց էֆէնտին, հարցուց Գարեգին՝ խօսակցութեան սկսելու համար։

— Ձեմ գիտեր, կ'երեւայ որ մէկը տեսնելու գնաց։

— Այսօր խանութը կեցած չունի, շարունակեց Գարեգին, ցերեկէն վերջն ալ հոս չէր։

— Այո, որովհետեւ ցերեկին լուր եկաւ, որ Ղուկաս էֆէնտին զինքը կ'ուզէր տեսնել անպատճառ։

Ղուկաս էֆէնտիի անունը, թեթեւ սարսուռ մը պատճառեց երիտասարդին։

— Ղուկաս էֆէնտի Կէլկիթեա՞նը, հարցուց։

— Այո, դրագիրը եկաւ եւ լուր թողուց, որ էֆէնտին անպատճառ իրենց դրասենեակը երթայ... հա, աղէկ միտքս ինկաւ, դրագիրը քու խօսքդ ըրաւ։

— Ի՞մ խօսքս...

— Այո, հարցուց, թէ քանի՞ տարի է, որ հոս կ'աշխատիս, թէ գործդ ի՞նչ է, թէ ո՞ւր կը նստիս, եւայլն։

Գարեգին գոյնը նետեց. կը սկսէր գուշակել թէ հարուածը ուրկէ կուգար։

— Ղուկաս էֆէնտի եւ Քերովբէ էֆէնտի իրարու հետ շա՞տ մտերիմ են, հարցուց։

— Հարկաւ, պատասխանեց արկղակալը, Ղուկաս էֆէնտի մեր պանքերն է, երբոր դրամի պէտք ունենանք՝ իրեն կը դիմենք. իր գանձը մեր տրամադրութեան տակն է եւ արկղին մէջ կարմրուկ ոսկիներ կան..։

Եւ Գրիգոր սկսաւ ապուշ–ապուշ խընդալ, իբր թէ սրամիտ խօսք մը ըսած ըլլար։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար․)

ՓՐՈՖ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԵԼԻՔ-ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Անցեալ տարի 22 փետրուարին կնքեց իր մահկանացուն անուանի բանասէր Կ. Մելիք-Օհանջանեան, ճիշդ 77 տարեկանին (ծնեալ 1893 փետր. 20ին):

Բացի դասախօսի, թարգմանի, աղգագրի վաստակէն, հանգուցեալը ունեցած է ազգային արտակարգ պաշտօն մը, զոր յաջողութեամբ գլուխ հանած է, բայց քիչեր տարիներու փոշիներուն տակ մոռացութեան տրուած է շատերու կողմէ:

Ա. Աշխարհամարտին ուսանող եղած է Պերլինի մէջ: Աւարտելէ ետք Գանձակի վարժարանը, ուսանած է Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը եւ յանձնարարութեամբ ղրկուած Պերլին ուսանելու: Բայց 1914ի պատերազմը արգելք եղած է ուսանող արձանագրուելու եւ միայն Հայոց մեծ բարեկամ Յովսէփ Մարկուարտի անձնական արտօնութեամբ եւ պաշտպանութեամբ հետեւած է հայ հին գրականութեան եւ արեւելեան լեզուներու:

Շատով ռազմագերիներու մէջ հայածին ռուսական գերիներու մասին տեղեկութիւն կը տարածուի Պերլինի հայ փոքր գաղութին մէջ: Ուսանողներ կը լծուին պաշտօնատուներէն որոշ արտօնութիւններ խնդրելու գործին: Օհանջանեան եւ Հայկ Տէր-Օհանեան ուրիշներու կարգին կ՚այցելեն ռազմագերիներուն եւ անոնց պաշտպան կը կենան, թարգմանի դեր կը կատարեն եւայլն:

Կուգայ ռազմագերիներու իրենց երկիր վերադառնալու ժամանակը եւ ռազմագերիները կը հաւաքուին Համպուրկ եւ անկէ 13 Դեկտ. 1919ին շոգենաւով կը մեկնին եւ 1920 փետրուարի սկիզբը կը հասնին Երեւան: Ամբողջ գործողութեան պատասխանատուութիւնն ու առաջնորդութիւնը կը կատարէ Օհանջանեան: Գերիներու թիւին մասին բերանացի տեղեկութիւն ունինք, անոնց թիւը 1700ի չափ էր կ՚ըսէ Պր. Վահան Զաքարեանց, որ այն օրերու ընկերական շրջանակին մաս կազմած է, եւ որուն հանգուցեալը իր մահէն չորս ամիս առաջ գրած առաջին եւ վերջին նամակին մէջ (11 Հոկտ. 1969) կը յիշէ ռազմագերիներու Երեւան փոխադրուիլը եւ անոնցմէ մէկ քանիին հետ դեռ թղթակցութեան մէջ ըլլալը, բայց չէր յիշեր թէ քանի՞ հոգի էին:

Պերլինի Հայութեան մէջ չէ մոռցուած այս անձնուէր Կարապետ Մելիք-Օհանջանեանը, որ յետոյ իր «Սասնայ ծռեր»ու աշխատակցութեամբ համահայկական տիպար մը դարձաւ իբր գիտնական մարդ:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՃԱՆՃԸ

ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Անկասկած աշխարհի մէջ ամէն ոք ծանօթ է ճանճերու պատճառած նեղութեան, որովհետեւ այս ճանճրացուցիչ եւ վնասակար միջատները կը հետեւին մարդուն, ուր որ ալ ըլլայ ան: Ամենուրեք կը բզզան անոնք, Լոնտոնի փողոցներուն մէջ, սառուցեալ շրջաններուն թէ Սահարայի մէջ, նոյնիսկ ծովուն բացերը՝ շոգենաւերու վրայ:

85.000 տեսակ ճանճերէն մեզի ամենածանօթն է սովորական տնային ճանճը: Անոր մարմինին երկայնքն է մօտ կէս սանթիմեթր, եւ կշիռքը, այնքան թեթեւ է, որ եթէ պէտք ըլլար անով կազմել կէս քիլօկրամ, պէտք պիտի ունենայինք 200 հազար ճանճի: Որովհետեւ ճանճը շատ փոքր է, մեզմէ քիչեր նկատած են անոր խակական տեսքը: Մոխրագոյն մարմինը (ծածկուած կարճ եւ ոլորուն մազերով) եթէ զետեղուէր բարդ խոշորացոյցի մը տակ, պիտի նմանէր առասպելական հրէշի մը:

Անոր բարակ վզին վրայ գլուխը կը դառնայ ամէն կողմ: Գլխուն վրայ կը կրէ նշմարելի (խոշորացոյցի տակ) երկու մութ աչքեր, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կազմուած է 4000 վեցանկիւն ոսպնեակներէ: Այս պատճառով ճանճը ամէն բան կը տեսնէ կտոր-կտոր, եւ աշխարհը անոր համար լոյսի, մթութեան եւ շարժումի խառնուրդ մըն է: Իւրաքանչիւր աչքի մօտ կայ կարճ եւ հաստ ալեհաւաք «կայմ» մը, որ կը զգայ օդին մէջ տեղի ունեցող շարժումները, ճանճի մը մօտեցումը եւ այլ վտանգներ: Այս «կայմ»ը կը զգայ նաեւ նեխած միսի ու աղբի ներկայութիւնը, ու ճանճը կը մղուի ճաշակելու: Գլխուն յատակամասին կը գտնուին ճանճին բերանն ու պատիճը: Երբ չուտեր, պատիճը կը կծկուի: Պատիճին ներքին մասին մէջ կը գտնուին ծամող մանր ակռաներ: Ճանճը իր վեց ոտքերը կը գործածէ թէ քալելու եւ թէ համտեսելու: Երբ անոր ոտքերը կ՚անցնին համեղ մակերեսի մը վրայ, ան կը հակէ գլուխը եւ պատիճը կը մխրճէ ուտելիքին մէջ: Ճանճը կ՚ուտէ ամէն բան: Մնունդին առաջին պայմանն է հեղուկ ըլլալը եւ կամ դիւրին հալիլը: Ան նախ կը քնէ կարծր մակերեսը, ինչպէս շաքարի, ճըզմուած գետնախնձորի կամ իւղի, ապա կը թքնէ անոր վրայ, կը հալեցնէ եւ կը ծծէ:

Երբ թափանցենք միջատներու եւ որդերու աշխարհէն ներս, կը նկատենք թէ անոնցմէ ամէնէն անմիտն ու ծոյլը ճանճն է: Ան ոչ մէկ բան կը սորվի եւ կը շարժի միայն, երբ անօթի է: Երբ կուշտ է, ան ժամեր անշարժ կը կանգնի՝ չորս ոտքերուն վրայ, թուլութեամբ կախելով միւս երկուքը: Ճանճին գեղեցիկ անդամները միայն թեւերն են: Անոնք լոյսի տակ կ՚արտացոլացնեն կանաչ եւ վարդագոյն գոյներ եւ ունին բնական փայլ մը:

Ճանճը կրնայ երկար թռիչքներ կատարել, բայց ոչ արագ: Անոր միջին արագութիւնը հաւասար է քալող ձիու մը՝ ժամական 4-5 մղոն: Ճանճին նեղացուցիչ բզզիւնը առաջ կուգայ թեւերուն 200 թափահարումներէն:

Էգ ճանճ մը կրնայ տասը օրուան ընթացքին աշխարհ բերել 120 նոր ճանճեր: Գիտնական մը հաստատած է, թէ զոյգ մը ճանճեր, ամրան մը ընթացքին, կրնան ամբողջ Գերմանիան ծածկել 47 ոտնաչափ բարձրութեամբ իրենց պիլիոնաւոր «ձագ»երով: Բայց, բարեբախտաբար, նոր սերունդին դէմ միշտ կը ցցուին թըշնամիներ, ինչպէս՝ գորտեր, օձեր, թռչուններ, մողէզներ, առնէտներ եւ պիծակներ: Սովորական ճանճի մը կեանքը կախում ունի օդի ջերմութենէն, երբ ջերմաստիճանը իջնէ վեցի, ան կը մտնէ թմբիրի մէջ: Երբ բարձրանայ 44ի, մարմինին չորնալուն պատճառով, ճանճը կը մեռնի: Միջին հաշուով, ան կրնայ ապրիլ ամրան ընթացքին երեսուն օր, զով օդին երեք ամիս:

Ճանճին ամենավնասակար յատկութիւնն է հիւանդութեանց տարածիչ ըլլալը: Ան կը փոխադրէ թոքատապի, հնդկախտի (քոլերա), թանչախտի (տիֆոյիդ) եւ ժանտատենդի (թիֆօ) մանրէները: Մերձաւոր Արեւելեան գիւղի մը մէջ, մէկ տարուան ընթացքին, բնակչութեան կէսը կուրցած էր ճանճերու տարածած մանրախտի (թրաքոմա) պատճառով:

Թէեւ ամէն ճիգ ի գործ կը դրուի պայքարելու համար մարդկութեան այս փոքրիկ թշնամիին դէմ, բայց տակաւին կարելի չէ եղած բոլորովին կասեցնել անոր աճումը ու տարածումը: Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն ետք գործածուած Տի. Տի. Թի.ն եւ այլ միջատասպանները ճանճերը օժտեցին ինքնապաշտպանութեան մարմիններով: Այսօր գիտնականներ կ՚աշխատին գտնել աւելի ազդու միջոցներ: Անոնցմէ ամենահետաքրքրականն է արու ճանճերուն ամլացումը:

Մինչ այն ատեն, մեր պարտականութիւնն է հետեւիլ առողջապահական հետեւեալ օրէնքներուն.

— Ուտեստեղէնը պահել ծածկուած:

— Շրջապատէն հեռացնել նեխած ըստուղներ ու կերակուրները:

— Մառանները եւ պահարանները օժտել անթափանց դռներով:

— Սպասները պահել ծածկուած եւ մաքուր:

— Կենդանիներն ու պարտէզները պահել մաքուր:

— Աղբամանները մաքրել եւ պահել ծածկուած:

Մենք թերեւս չկարողացանք ջնջել ճանճի զզուելի գոյութիւնը, բայց կրնանք ջնջել զայն սնուցանող եւ պահպանող միջավայրը:

Քաղեց ԹԱՄԱՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 25-ԱՄԵԱԿԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Մխիթարեան Սանուց Միութիւնը փետրուար 11ին տօնած է իր հիմնադրութեան 25ամեակը, այսինքն՝ արծաթէ յոբելեանը:

Հրաւիրեալներու մեծ բազմութեան մէջ գտնուած են նախկին Մխիթարեանցիներ, կրթական մշակներ, մտաւորականներ, ինչպէս նաեւ Շնորհք Արք. Գալուստեան, Գերապայծառ Հապոզեան, վիէննական միաբանութեան աբբահայրը, Պոլսոյ կաթողիկէ համայնքի վիճակաւորը, Գեր. Զօլաքեան եւ Մխիթարեան բազմաթիւ հայրեր:

Յոբելենական յանձնախումբը Միութեան գործունէութիւնը պատկերացնելու նպատակով սրահին պատերը ծածկած էր տրուած բանախօսութիւնները, կատարուած վիճաբանական ասուլիսները, գեղարուեստական եւ գրական հաւաքոյթները, թատերական ներկայացումները թուարկող ցուցակագրութիւններով:

Յոբելենական երեկոյթի բացման խօսքը արտասանած է Միութեան այժմու վարչութեան ատենապետը՝ Արման Զարդարեան, որուն իրենց ճառերով յաջորդած են Արա Կիւրտէն, Թօկօ Աճէմեան, Արա Կարմիրեան, Տօքթ. Եղ. Սիմքէշեան, Տօքթ. Գ. Գէորգեան եւ ուրիշներ:

Վերջին խօսողները եղած են Հ. Գրիգորիս Մանեան, Մեսրոպ Արք. Հապոզեան եւ Շնորհք Արք. Գալուստեան:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Արիստիպպոսի աշակերտներէն մէկը, օր մը պարծենալով ըսաւ՝ թէ փիլիսոփայական շատ մը գործեր կարդացած է.

Փիլիսոփան պատասխանեց.

— Շատ ուտողները չեն որ կը գիրնան, այլ՝ լաւ մարսողները...:

×

Հին Հելլադայի եօթը իմաստուններէն Թալէս Միլեթոս, օր մը երբ աչքերը աստղերուն յառած կը քալէր, յանկարծ, փոսի մը մէջ ինկաւ:

Այս արկածը տեսնելով՝ պառաւ մը, հեգնական ժպիտով անոր ըսաւ.

— Երբ ոտքերուդ առջեւ եղածը չես տեսներ, ի՞նչպէս կ՚ուզես երկինքի մէջ գտնուածները տեսնել...:

×

Անաքարսէս երբ իմացաւ՝ թէ Սողոն օրէնքներ կը պատրաստէր Աթէնք քաղաքին համար, ըսաւ.

— Օրէնքները կը նմանին սարդի ոստայններուն, որոնցմէ փախուստ կուտան մեծ ճանճերը եւ որոց մէջ կը բռնուին միայն փոքր ճանճերը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Զօրագունդին պետը, ճողած ու տկար ծերուկ մը, հաճելի ժպիտով մը, որուն արտեւանունքները կիսովին քողարկած էին անոր ծերուկի աչքերը, համեստութեան կերպարանք մը տալով անոր, Փակրատիոնի մօտեցաւ եւ ընդունեցաւ զայն, ինչպէս հիւրընկալու մը կ՚ընդունի պատուաւոր մարդու մը այցելութիւնը:

Յայտարարեց թէ ֆրանսական հեծելազօրքը յարձակած է իր զօրագունդին վրայ, թէեւ այդ յարձակումը ետ մղուած, բայց իր մարդոցմէ կէսէն աւելին կորսնցուցած: Ծերունին կ՚ըսէր թէ յարձակումը ետ մղուած էր, բայց չէր գիտեր թէ իրեն յանձնուած զօրքերուն մէջ ինչ անցած դարձած էր վերջին կէս ժամուան մէջ: Սա չափը միայն գիտէր թէ կռիւը սկսած պահուն գնդակներ եւ ռումբեր կը տեղային ամէն կողմէ իր զօրագունդին վրայ եւ կը սպաննէին մարդիկը. յետոյ մէկը կը պոռար. «Հեծելազօ՛րքը», և Ռուսերը սկսած էին հրացանաձգութեան: Կրակ կ՚ընէին ոչ թէ հեծելազօրքին վրայ, որ անտես պահուըտած էր, այլ հետեւակներուն վրայ եւ նոյնիսկ իրենք իրենց վրայ:

Փակրատիոն գլուխը ծռեց հասկցնելու համար թէ ամէն բան իր նախատեսածին պէս եղած էր, ինչպէս որ պէտք է ըլլար: Ապայ թիկնապահին կողմը դառնալով՝ հրաման տուաւ անոր որ երթայ բլուրէն վար բերէ որսորդ գինուորներու երկու վաշտերը, որոնց առջեւէն քիչ առաջ անցած էր:

Այս վայրկեանին, Անտրէյ իշխանին աչքին զարկաւ Փակրատիոնի դէմքին վըրայ տեսնուած փոփոխութիւնը: Այդ դէմքը բուռն ու երջանիկ հաստատամըտութիւն մը կ՚արտայայտէր:

Զօրագունդին պետը խնդրեց Փակրատիոնէն որ քաշուի, որովհետեւ իր գըտնուած տեղը վտանգաւոր էր:

— Կ՚աղաչեմ, տէր, բայց նայեցէք, անգամ մը նայեցէք...

Եւ մատովը ցոյց կուտար իրենց բոլորտիքը անդադար շշող ու բզզուն գընդակները:

Հետեւորդ սպան իր թախանձանքները միացուց զօրագունդի պետին աղաչանքներուն, բայց Փակրատիոն առանց բնաւ պատասխանելու՝ հրաման կուտար միայն կրակը դադրեցնելու եւ զինուորները կարգի դնելու, դալիք երկու վաշտերուն տեղ տալու համար:

Նոյն այն վայրկեանին, հովը վերցուց ծուխին վարագոյրը, եւ դիմացի լերան վրայ նշմարեցին Ֆրանսացիները: Մինչեւ իսկ կը տեսնուէին անոնց մազէ գդակները, մինչեւ իսկ կարելի էր որոշել ըսպաներն ու զինուորները:

— Ի՛նչ աղուոր զինուորներ, ըսաւ Փակրատիոնի հետեւորդներէն մին:

Այդ միջոցին, կռիւին մասնակցող ռուս զօրագունդին մնացած մասը, իր շարքերը վերակազմելով, դէպի աջ կ՚ուղղուէր, եւ անոր ետեւէն ամենամեծ բարեկարգութեամբ կը մօտենային երկու որսորդ վաշտերը: Առջեւէն կ՚երթար վաշտին հրամանատարը, աղուոր մարդ մը, կըլոր երեսով, միամիտ կամ թանձրամիտ դիմագիծերով: Թեթեւակի կը քալէր իր գնդերոտ զիստերուն վրայ, որպէս թէ կը լողար, եւ առանց ճիգի, երկաթեայ ձողի մը նման ուղիղ:

Գնդակ մը ճեղքեց օդը, Փակրատիոնի ու իր հետեւորդներուն գլխուն վրայ թըռչելով:

— Իրարու մօտ եկէք, հրամայեց հրամանատարը:

Զինուորները գնդակին մխուած տեղին բոլորտիքէն անցան, եւ սպաննուած զինուորներու անկումէն իր շարքէն դուրս նետուած ենթասպայ մը կրկին բռնեց իր տեղը, մանր ոստում մը ըրաւ ոտք փոխելու համար, եւ սկսաւ քալել՝ բոլորտիքը նայելով բարկութեամբ:

— Շատ լաւ, տղաքս, աղաղակեց Փակրատիոն իշխան:

Փակրատիոն հրաման տուաւ կենալ եւ պարկերը վար դնել: Ձիով անցաւ բոլոր ջոկատներուն առջեւէն, եւ յետոյ վար իջնելով ձիուն պախուցը նետեց իր քոզակին, իր կարճ վերարկուն ալ անոր յանձնեց, սրունքները թօթվեց եւ գլխանոցը շտկեց:

Ֆրանսական գունդին գլուխը, սպաները առջեւօք, դուրս կը ցայտէր այդ պահուն լերան ետեւէն:

« Աստուած օգնական ըլլայ» , ըսաւ Փակրատիոն ուժգին, բարձր ձայնով մը: Պահ մը զինուորներուն ճակատին կողմը դարձաւ, եւ թեթեւ մը շարժելով ձեռքերը, առաջ քալեց ձիէն վար իջած ձիաւորի մը անճարակ քալուածքով:

Անտրէյ իշխան զգաց թէ անպարտելի զօրութիւն մը զայն առաջ կը քշէր եւ խանդավառ արիութիւն մը կը մտրակէր զինքը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(115 – Շար.)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՀԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին

Կիրակի Փետր. 28, ժամը ճիշդ 16ին Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը

Կը մասնակցի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՃԱՒԵՇՏ

ժամը 19էն սկսեալ՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԻՒՖԷ — *ՄՈՒՏՔ* 10 *Ֆր.*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8,30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Քոնֆեքսիոնի ճիւղին մէջ, երիտասարդ հայ քարտուղարուհի մը (նոյնիսկ սկսնակ), որ հաշուապահութեան մասին գաղափար ունենայ:

Ներկայանալ.—

ANDREAS
93 Rue de Cléry — Paris (2e)
Tél. CEN. 41-27

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Նախաձեռնութեամբ Սէն Էթիէնի հայ վարժարանի աշակերտութեան եւ անոնց ուսուցիչ՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի, տեղի կ'ունենայ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ տօնը, Շաբաթ Փետր. 27ին, երեկոյեան ժամը 8,45ին, Լէօ Լակրանժ, 22 Ռեփուբլիքանս *փողոց սրահին մէջ, Սէնթ Էթիէն:*

Ցաջորդ առաւօտ, տեղւոյն հայկական մատրան մէջ, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, նոյն տօնին առթիւ:

Կը հրաւիրուի Սէնթ Էթիէնի եւ շրջաններու Հայութիւնը պանծացնելու համար յիշատակը Աւարայրի հերոսներուն եւ քաջալերելու հայկ. դպրոց յաճախող աշակերտութիւնը:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:

Մուտք 15 ֆրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին

Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Ողբ. Երուանդ Յովսէփեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ զանազան նուէրները, եկեղեցւոյ միջոցաւ՝ Պ.Պ. Գալֆայեան 50 Ֆր., Խաչիկեան Օննիկ 30, Քէխիայեան Պետրոս 20, Աղամեան Կարպիս 20, Եազըճեան Շապուհ 20, Կարապետեան Կարպիս 20, Հաշմանեան եղբայրներ 50, Սալման ընտանիք 20, Տիկին Խաչմանեան Վիքթորիա եւ Պ. Ջաւէն 20, Առաքելեան ընտանիք 20, Տիկիններ Մաղաքեան Թագուհի 20, Փուասոն Անգինէ 20, Օրան Երանուհի 20, Սեդրոսեան Քրիստինէ 20, Մարտիկեան Հայկուհի 10, Երէպազանեան Մարի 10, Ընդհանուր գումար՝ 370 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Այր եւ կին մը, այրը 45–50, իսկ կինը 35–40 տարեկան: Այրը իբրեւ պարտիզպան, տիկինը իբր խոհարարուհի, միեւնոյնատեն պահապան Փարիզէն 100 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ կալուածի մը համար: Ամսավճար զոյգին 1 500 Ֆր., բնակութիւն, ջերմութիւն, լուսաւորութիւն եւ ջուր ձրի:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը,

11, Square Alboni, Paris (16e)
Téléphone : 870-03-18

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի, Կիրակի, Փետրուար 28ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ:

Առատ կերուխում Մուտքը ազատ է

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Փետր. 27 ժամը 18էն սկսեալ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION
GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE

DINER — *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. Քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ Ժընեւէն ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնաբարին ընդունելութիւն *ի պատիւ* Լասլօ Նաճիի *Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարեբար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ*

Ցարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն *Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն*

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Աստղիկ–ճաշ»ը Մարտ 27ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ: Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ *դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝*

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի
4, Ռիւ Փարմանթիէ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 24 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12048
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.048

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ ԿԸ ՊԱՅԾԱՌԱՆԱՅ

—o—

Արաբ Հանրապետութեան նախագահ Անուար Էլ–Սատաթ դիւանագիտական կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրեց:

Սուէզի Ջրանցքը բանալու առաջարկ ներկայացնելով, ցոյց տուաւ թէ նպատակ չունի վերսկսելու պատերազմը Իսրայէլի դէմ:

Իւրացուց Ամերիկայի Արտաքին նախարար Ուիլեըմ Ռոճըրսի ծրագիրը, որ գրեթէ կրկնութիւնն է ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյ. 22ի ծանօթ բանաձեւին:

Գահիրէ եւ Ամման առաջին վայրկեաններէն իսկ իւրացուցին այս բանաձեւը, որ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ արաբական գրաւեալ հողերու պարպումը, Պաղեստինի գաղթականներու խնդրին կարգադրութիւնը եւ այլ յարակից հարցեր: Փոխարէնը արաբական երկիրները պաշտօնապէս պէտք է ճանչնան Իսրայէլը՝ իբրեւ անկախ Պետութիւն, որուն սահմանները պէտք է երաշխաւորուին՝ իբրեւ վերջնական:

Տարակոյս չկայ, որ հրադադարի վեցամսեայ ամիսները օգտագործուեցան երկուստեք սպառազինուելու եւ ռազմագիտական դիրքերը ամրացնելու համար:

Եգիպտացիք լուրջ պատրաստութիւններ տեսան՝ դարձեալ անակնկալի չգալու համար: Գահիրէի թանգարանին թանկագին գանձերը ապահով նկուղներու մէջ փոխադրեցին: Քաղաքապաշտպան կամաւորներուն զինուորական համազգեստ հագցուցին: Կրաւորական պաշտպանութեան փորձեր կատարեցին՝ ահազանգ հնչեցնելով: Ջրանցքի երկայնքին Սամ 2 եւ 3 հրթիռի արձակարաններ հաստատեցին: Մէկ խօսքով՝ բանակը կազմ ու պատրաստ վիճակի մէջ դրին:

Զինուորական գետնի վրայ զօրացած՝ Էլ–Սատաթ աւելի յստակ ու կտրուկ առաջարկներով կը ներկայանայ դիւանագիտական աշխարհին առջեւ: Իր տեսակէտները լաւ ընդունելութեան արժանացան ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին, Կուննար Եարինկի, ինչպէս նաեւ չորս Մեծերուն կողմէ:

Նեղ դրութեան մատնուած է Իսրայէլ, որ կրկին կառչած է Մ. Նահանգներու աջակցութեան: Այս վերջինը անցեալ ելմտական տարուան ընթացքին կէս միլիոն տոլար յատկացուցած էր Թել Ավիվի կառավարութեան: Նոր տարեշրջանին համար խոստացած է 300 միլիոն — թերեւս կէս միլիառ — տոլար յատկացնել կրկին:

Ուաշինկթըն կը ջանայ համոզել Իսրայէլը, որ վերջ տայ ցարդ իր բռնած անհաշտ ու անզիջող դիրքին եւ ընդառաջ երթայ Գահիրէի կառավարութեան ներկայացուցած առաջարկին:

Ջրանցքը բանալէ զատ Եգիպտոսի նախագահը կ'ընդունի նաեւ, որ միջազգային զինուորական մնայուն ուժ մը պահուի Շարմ էլ Շէյխի մէջ՝ իբրեւ ապահովութիւն Իսրայէլի ազատ նաւարկութեան Աքապայի ծոցին մէջ:

Էլ–Սատաթ համաձայն է նոյնպէս, որ չորս մեծ Պետութիւնները՝ — Մ. Նահանգներ, Խ. Միութիւն, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա — երաշխաւորեն Իսրայէլի սահմանները եւ միասին ստորագրեն համաձայնագրի նախագիծը:

Ցոյս կայ, որ առաջին քայլերը չուշանան դէպի խաղաղութիւն:

Ամէնէն կնճռոտը սահմաններու խնդիրն է: Իսրայէլ չուզեր ընդունիլ 1967 Յունիս 5ի սահմանները: Աչք ունի Երուսաղէմի եւ Կոլանի վրայ: Սուրբ քաղաքի արաբական բաժնին մէջ մեծ շէնքեր կը կառուցանէ ստիպողաբար՝ հազարաւոր հրեայ ընտանիքներ բնակեցնելու համար: Ու Թանթ քանիցս ՄԱԿի եւ Ապահովութեան Խորհուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրեց այս մասին:

Ուշագրաւ երեւոյթ էր մառէչալ Թի–Թոյի Գահիրէ այցելութիւնը անցեալ շաբաթ: Եուկոսլաւիոյ նախագահը կը շարունակէ աւանդական բարեկամութիւնը Նասրի յաջորդին հետ՝ հաւատարմօրէն:

Տենդոտ գործունէութեան լծուած է միջազգային դիւանագիտութիւնը:

Քաղաքական հորիզոնը կը պայծառանայ հետզհետէ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

ԻՍՐԱՅԷԼ ՀՈՂԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԷ

Ամերիկեան լրատեղեակ շաբաթաթերթ Թայմի համաձայն, իսրայելեան կառավարութիւնը պիտի վերադարձնէ գրաւուած հողերուն մեծ մասը, խաղաղութեան փոխարէն, բայց պիտի պահանջէ սահմաններու կարեւոր բարեփոխումներ: Ըստ թերթին, սահմաններու հարցը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.—

ՍԻՆԱՅԻ սահմանը պիտի երթայ էլ Աուիշէն միջերկրականեան ափին վրայ, մինչեւ Աքապայի ծոցը: Իսրայէլ կը պնդէ որ Շարմ էլ Շէյխի մէջ իր ներկայութիւնը պահէ, ուր իսրայելեան կարեւոր համայնք մը տեղաւորուելու վրայ է, պաշտպանելու համար դէպի Էյլաթ անցքը: Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, Զօր. Մոշէ Տայեան պիտի «պայքարի» որպէսզի միաժամանակ քաշուին Իսրայէլ եւ Եգիպտոս Սուէզի երկայնքէն: Իսկ եթէ Իսրայէլ միայն պիտի քաշուի արեւելեան ափէն մինչեւ 15–20 քիլոմեթր, այն ատեն Իսրայելացիք պիտի պնդեն որպէսզի յատուկ յօդուած մը նախատեսէ այն պարագան որ եթէ ունէ եգիպտացի զինուոր Ջրանցքը անցնի` ճազուս պէլլի (պատերազմական պարագայ) մը ստեղծած կ'ըլլայ:

Յորդանան գետի արեւմտեան ափ.— Իսրայէլ տրամադիր է քաշուելու պատերազմէն առաջուան սահմանին վրայ «Ալլոն ծրագրի» նշանակած պայմաններուն մէջ, որ կը նախատեսէ նաեւ Այսրյորդանանի ապազինուորականացումը եւ լայն գօտի մը ուր իսրայելացի կէս–զինուորական համայնքներ կը հաստատուին:

Կոլանի բարձունքներուն վրայ, Իսրայէլ պատրաստ պիտի ըլլայ դէպի արեւմուտք քաշուելու, պահելով սակայն այն դաշտերը ուրկէ սուրիական ուժերը կը ռմբակոծէին քիպուցները 1967էն առաջ:

Վերջապէս, Երուսաղէմի մասին ոչ մէկ կարգադրութիւն կ'ընդունուի: Իսրայէլ այլեւս չի հեռանար Երուսաղէմէն, միայն ազատ մուտք կը հաստատուի Ս. Վայրերուն համար:

× Եգիպտոս գոհ չէր արդէն Իսրայէլի պաշտօնական պատասխանէն եւ Արտաքին նախարար՝ Ռիատ հրաւիրած էր չորսերու Գահիրէի ներկայացուցիչները, որպէսզի հաղորդէ Եգիպտոսի կարծիքը Կիրակի օրուան իսրայելեան պատասխանին վերաբերեալ: Ռիատ յայտարարած է որ այդ պատասխանը կը նշանակէ ստապարէզ կարդալ Միացեալ Ազգերու Ուխտին, հանրային կարծիքին եւ չորս մեծ Պետութեանց: Շեշտած է թէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը հաշտութիւն չի կնքեր ցորչափ Իսրայէլ չպարպէ իր գրաւած բոլոր հողերը:

× Սուրիոյ նախագահը՝ Ահմէտ Էլ–Խաթիպ հրաժարած է:

× Պրիւսէլի մէջ կը գումարուի ժողով մը ի պաշտպանութիւն խորհրդային Հրեաներուն եւ հակառակ Խորհ. Միութեան բողոքին, Պելժիա մերժեց արգիլել հանդիսանալ այդ համագումարին:

ՎԱՈՍԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—o—

Հարաւ. Վիէթնամեան ուժերը շաբաթէ մը ի վեր ոչ մէկ յառաջխաղացում արձանագրած են: Դեռ կը գտնուին Չեփոն քաղաքէն քսան քիլոմեթր հեռու: Այս քաղաքը, որ հիմնովին քանդուած է, նպատակակէտը դարձած էր Սայկոնի ուժերու յառաջխաղացման:

Վերջին քանի մը օրերուն, Հիւսիս. Վիէթնամցիները յաջողեցան պաշարել յաջորդաբար երկու գունդեր, որոնք ծանր վնասներ կրեցին: Առաջին գունդը գրեթէ բնաջնջուեցաւ, իսկ երկրորդը, որ կը շարունակէ դիմադրել, շատ ծանր կացութեան մատնուած է:

Հարաւ. Վիէթնամի յարձակումը Լաոսի վրայ, ցոյց տուաւ, որ այս վերջիններս լայնօրէն կախում ունին ամերիկեան օդուժին օժանդակութենէն: Մօտաւորապէս 1500 օդանաւ եւ 500 թռան ճակատ հանուած են Ամերիկացիներու կողմէ: Սակայն, մէկ կողմէ օդին անբարենպաստ պայմանները եւ, միւս կողմէ, հակօդային սաստիկ կրակը, արգելք կը հանդիսանան ամերիկեան օդուժին գործողութեանց, ինչ որ ծանր կացութեան կը մատնէ յարձակող ուժերու կացութիւնը:

Լաոսի վարչապետը՝ իշխան Սուվաննա Ֆումա յայտարարեց, թէ չի հաւատար չինական միջամտութեան մը: Առաջին հերթին Հանօյ չուզեր նման միջամտութիւն մը, որովհետեւ, անգամ մը որ Չինացիք ոտք կոխեն Հիւսիս. Վիէթնամ՝ «շատ դժուարութեամբ դուրս կ'ելլեն»:

Ուաշինկթըն միշտ լաւատես է Լաոսի գործողութեանց արդիւնքի մասին: Նոյնիսկ մեծ կարեւորութիւն չի տար վերջին օրերու ձախողութիւններուն, քանի որ, համաձայն ամերիկեան զինուորական շրջանակներուն, Հօ Շի Մին երթուղին մասամբ փակուած է Հիւս. Վիէթնամցիներու առջեւ, որոնք հարկադրուած են տարբեր երթուղիներ օգտագործել իրենց պարենաւորման համար: Միւս կողմէ, առաջին անգամն է, երկու տարիէ ի վեր, որ բաց ճակատ կ'ելլեն կռուելու՝ մեծ վնասներ աչք առնելով:

Ցամենայն դէպս բոլորն ալ համաձայն են հաստատելու, որ Լաոսի գործողութիւններու յաջողութենէն կախում ունի Վիէթնամականացման ծրագրին իրագործումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷԻ Պրազիլի դեսպանը, որ եօթը ամիսէ ի վեր առեւանգուած էր Թուփամարոներու կողմէ, ազատ ձգուեցաւ: Համաձայն որոշ լուրերու, դեսպանին կինը իբրեւ փրկագին 250.000 տոլար վճարած է:

ՄԻՍԻՍԻՓԻԻ (Մ. Նահանգներ) զօրաւոր մրրիկին հետեւանքով սպաննուածներու թիւը բարձրացաւ: Երեքշաբթի օր 84 մեռեալ կը հաշուուէր:

ԼՈՆՏՈՆ որոշեց եօթը թռան եւ զինուորական պիտոյքներ ծախել Հարաւ. Ափրիկէի, որպէսզի այս վերջինը զօրացնէ իր ծովային պաշտպանութեան ուժը:

ՃԱՓՈՆԻ կայսրը, ընկերակցութեամբ կայսրուհիին, աշնան Եւրոպա պիտի այցելէ: Այցելութեան երկիրներն են Գերմանիա, Անգլիա, Պելժիա եւ Ֆրանսա:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, 42 տարեկանին մեռած է գրագէտ Եան Պրոչազկա: Մէկն էր «Փրակայի գարնան» այն մտաւորականներէն որոնք ամէնէն աւելի յարձակման ենթարկուեցան մամուլին կողմէ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22էն ի վեր Ֆրանսական օդանաւային երեք ընկերութիւնները չեն բանիր տնօրէնութեանց հաւաքական որոշումով: Ինչպէս գրած էինք, այս ծանրակշիռ որոշումը, որ նախընթաց չունի, տրուեցաւ իբրեւ հետեւանք օդաչուներու պարբերական գործադուլներուն, որոնք մեծ վնաս կը բերեն գլխաւորաբար Էր–Ֆրանսի: Շատեր չեն ուզեր այլեւս պայմանագրեր ստորագրել Ֆրանսական ընկերութեանց հետ, տրուած ըլլալով որ յաճախակի գործադուլներու հետեւանքով, կարելի չէ ճամբորդութեանց ապահովութիւն տալ: Օդաչուները մէկէն երկու միլիոն հին ֆր. ամսական կը ստանան 65 ժամ աշխատանքի համար 17 օրուան վրայ բաշխուած:

ՄԷՕՐ ԳՐԻԳՈՐ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ ԵՒ ՌՈՒԲԷՆ ՏԻՐԱՐԵԱՆ

ԱՆԴԱՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Փետր. 16ին Երեքշաբթի իրիկուն, Դամասկոսի ձայնասփիւռը պաշտօնական գեկոյցով մը հաղորդեց կազմութիւնը Ժողովրդային Խորհուրդի մը, որ բաղկացած է 183 անդամներէ:

Նորակազմ Խորհուրդին անդամ նշանակուած են նաեւ երկու Հայեր, Հալէպէն. Մէօր Գրիգոր Էպլիղաթեան եւ Ռուբէն Տիրարեան:

Խորհուրդը իր առաջին նիստը գումարեց Երկուշաբթի, Փետրուար 22ին:

Հանրապետութեան նախագահ Ահմէտ Խաթիպ եւ բոլոր նախարարները անդամ են այս Խորհուրդին, որուն, Սուրիոյ խորհրդարանական կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, մաս կը կազմեն նաեւ երեք աղջիկներ, ամուսնացած կին մը եւ երեք չէյխեր:

Խորհուրդին գլխաւոր առաքելութիւնն է Սուրիոյ մնայուն Սահմանադրութեան մշակումը:

Փետր. 17ին, փոփոխութիւններ մտցուեցան Սուրիոյ առժամեայ Սահմանադրութեան մէջ: Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը պիտի կատարուի հանրաքուէով, պաշտօնին վրայ եղող նախագահին հրաժարումէն մինչեւ 60 օր ետք: Նախագահը, մինչեւ հիմա, կը նշանակուէր Պաասի շրջանային հրամանատարութեան կողմէ:

Քաղաքական դիտողներու համաձայն, Սուրիոյ նախագահը պիտի ընտրուի Մարտ 8ին: Միակ թեկնածուն զօրավար Հաֆէզ Ասատն է: Հաւանական է, որ այժմու նախագահը, Ահմէտ Խաթիպ Ժողովրդային Խորհուրդի նախագահ ընտրուի:

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

1948 Փետրուար 18ին, Հալէպի մէջ մեռաւ ու մեզմէ անադմուկ բաժնուեցաւ մէկը, որ Յակոբ Օշական կը կոչուէր: Անաղմուկ բաժնուող այդ մարդը, երբ պատանի էր, աղմուկով մտած էր Հայ Գրականութեան անդաստանէն ներս:

Քսան տարեկան չկար, երբ վռնտուեցաւ գեղի իր ուսուցչական պաշտօնէն, որովհետեւ «Արեւելք» օրաթերթին ղրկած պատմուածքներէն մէկուն մէջ Թաղական մը ծաղրած էր:

Ու իր ծրարն առած՝ եկաւ Պոլիս:

Վստահ ալ չենք, թէ իրապէս ծրար ունէ՞ր... Կամ ի՞նչ կար ծրարին մէջ: Արտակարգօրէն աղքատ էր իր մայրը ու հաւանաբար Օշական Պոլիս եկած պահուն՝ փոխնորդ իսկ չունէր: Բոլոր ունեցածը գլխուն մէջ էր:

Երբ սուլթաններու մայրաքաղաքը հասաւ, մեր գրականութիւնը արդէն վանքերէն դուրս էր ելած ու մեր աշխարհաբարը մեծ չափով կոկուած էր, մաքրուած: Բաւ է յիշել, թէ Զօհրապ արդէն հրատարակած էր իր «Կեանքը ինչպէս որ է»ն: Կիւրճեան, Բաշալեան ու Երուխան նորավէպեր կը հրատարակէին:

Կար նաեւ անհման «Ազատամարտ»ը եւ անոր կողքին՝ համանուն շաբաթօրեակը: Երկուքն ալ կը հրատարակուէին Զարդարեանի խմբագրութեամբ: Ասոնց մէջ էր, որ երեւնալ սկսան Օշականի «Խոնարհները»ուն շարքը կազմող գործերը. Տոլիճը, Պաղտոն, Տոգսանը, եւայլն:

Լէոնիդ Անտրէէֆի համար կ՚ըսուի, թէ առտու մըն ալ արթնցաւ, որ ինք նշանաւոր է: Նոյն բանը կարելի է ըսել նաեւ Օշականի համար: Ուրիշներ տատանումներ, վարանումներ, վերելքի շրջաններ կ՚ունենան, «Խոստումնալից երիտասարդ գրող» կը ճանչցուին ժամանակ մը: Տարբեր եղաւ Օշականի պարագան. երբ մեր գրական անդաստանէն ներս մտաւ ան, վերեւը դիրք գրաւելու թէ՛ արժանիքը եւ թէ մտադրութիւնը ունէր. այս էր պատճառը, որ բրտօրէն, աս ու ան մէկ կողմ հրելով, տեղ բացաւ իրեն համար:

Ունէր շատ յարգի բան մը.— գաւառէն իրեն հետ բերած թարմութիւն, ինքնատպութիւն, սեփական ոճ, տեղական գոյն ու անսահման, անսահմա՛ն ինքնավստահութիւն:

Զարմանալին այն է, որ գրագէտի իր ընդունակութեանց հետ յայտնաբերեց նաեւ քննադատի տաղանդ, խոր հասկացողութիւն ու համապատասխան յանդգնութիւն: Գիւղացիի անխիղճ բարբարոսութեամբ ու իր բնատուր շնորհներով զինուած՝ Տիրոջ Այգիին մէջ կեցաւ իր ամբողջ հասակով ու ապարէզ կարդաց աջին ու ձախին: Կուռքեր տապալեց, անուններ փճացուց: Անխնայ հարթեց: Հարթել բառը մեր գրականութեան մէջ, իր օրերէն է մնացած:

Ու այն օրերուն ինքն էր հարթողը՝ չխնայելով ոչ ոքի: Իրեն համար, անոնց մեծամասնութիւնը, այսինքն իր ժամանակակից գրողներէն շատեր պարզապէս հռետորներ էին. անոնց մէջ էր նաեւ Ռ. Զարդարեան...

Օշական, մինչեւ վերջն ալ իր կարծիքը չփոխեց Զարդարեանի մասին: Կը մեղադրէր անոր խմբագրական պաշտօնը ու իր չփանալը:

— Այնքան շատ ու շուտ գովեցին, որ հաւատաց, թէ կատարելութեան է հասած ու ճամբան մնաց, կ՚ըսէր:

Օշական մեր գրականութեան ամէնէն վիճելի, ամէնէն վաստակաշատ, ամէնէն սիրուած, ամէնէն ատուած, ամէնէն անիբաւուած, գլխուն ու շուրջին ամէնէն շատ քար նետուած մարդն ու անունը եղաւ:

Գրքերու մէջ մնայուն արժէք փնտռեց միշտ ու ինքնատպութիւն: Տրեխներով քաղաք եկաւ ու ցնցել ձեռնարկեց արեւմտահայ գրականութիւնը:

Ուրկէ՞ իրեն հետ բերած էր արուեստի այն նոր հասկացողութիւնը, նոր կանոնը, որով ան չափեց իր շրջապատի գործերը ու, պակաս գտնելով՝ հարթեց:

Բնական է, որ իր շուրջ աղմուկ բարձրացաւ: Վիրաւորուած եսերը աղմկել ու հայհոյել սկսան. բայց ան մնաց անայլայլ. նոյնիսկ անտեղեակ ըլլալ կը թուէր իր շուրջ բարձրացող աղմուկէն ու անտարբեր ու անշեղ կը շարունակէր իր գործը:

Մինչեւ վերջն ալ այդպէս եղաւ իր վերաբերմունքը. իր մասին ըսուածով, գրուածով չէր հետաքրքրուեր. ժամանակ չունէր մանրուքներով զբաղելու: Մա՛նաւանդ վերջին տարիները, կ՚աճապարէր, որովհետեւ գիտէր, թէ իր օրերը համբուած են ու ինք դեռ պարպուած չէր, ըսելու խօսք ունէր:

Գովք ու պարսաւանք չէին հետաքրքրեր զինքը:

Այդ գովքն ու պարսաւանքը, մինչեւ այսօր ալ, փոխն ի փոխ կը շարունակուին:

Իր պաշտպանները իր գործերուն մէջ նոր բան կը տեսնեն. կը հանդուրժեն իր երբեմնակի մթութեան ու երկարաբանութեանց. իր հակառակորդները, որոնք թերեւս իր գիրքերէն ոմանց անուններն է, որ միայն լսած են, անծանօթ են իր ամբողջական գործին, թութակաբար հին մեղադրանքներ կը կրկնեն:

Հայաստանի վերաբերումն ալ շատ տարբեր չեղաւ այս վերջիններէն: Հոն ալ մանրուքներով զբաղիլ սիրեցին. Մալէզեան, Վահէ Հայկ, Սիտալ, Յակոբ Գուլումճեան, Ենովք Արմէն գուրգուրանքով յիշուած են «Հայ Ժողովուրդի Պատմութիւն» շարքի չորրորդ հատորին մէջ, հակառակ այն բանին, որ Հայաստանը հպարտ ըլլալու իրաւունք ունի իր շարք մը բաներուն հետ նաեւ իր բանիմաց ու իրաւ քննադատներով:

Սակայն մինչեւ հիմա ոչ, ոք, ո՛չ ոք յանդգնած է արհամարհել Օշականը: Անտեսել, դէմ խօսիլ, այո՛, բայց արհամարհել՝ բնա՛ւ: Օշական գրագէտը ու Օշական քննադատը արհամարհել կարելի չէ:

Հիմա հարց կը ծագի, թէ ուրկէ՞, ի՞նչպէս ան սորվեցաւ ճանչնալ արուեստի յատկանիշները... Համալսարան չմըտաւ, հաւանաբար անոնցմէ մէկուն դուռնէն իսկ չէ անցած. գրական դասընթացքներու չհետեւեցաւ... Միակ բացատրութիւնը՝ ինքնաշխատութիւնն է: Սորված ֆրանսերէնի ու գերմաներէնի օժանդակութեամբ ու անվերջ ընթերցանութեամբ ծանօթացաւ հայ թէ օտար գրականութեանց գլուխ-գործոցներուն, ու անոնց միացնելով արուեստի մասին իր բնազդական հասկացողութիւնը, ինքնավստահ իջաւ ասպարէզ:

Իջաւ ասպարէզ ու ըսաւ. «Ահա՛ ես»:

Գրագէտի ու քննադատի անուրանալի տաղանդէն զատ, ան ունի մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ նաեւ պատուոյ տեղ՝ իբրեւ ուսուցիչ:

Իր ամբողջական վաստակը գրեթէ կ՚ընդգրկէ Հայ Գրականութեան բոլոր սեռերը: Պատմուածք, վէպ, վիպակ, վերլուծական էջեր, մենագրութիւններ, թատերական երկեր, քննադատութիւն ու Հայ Գրականութեան Պատմութիւն:

Մինչեւ հիմա առանձին հատորներով լոյս տեսած են «Խոնարհները», «Խորհուրդներու մեհեանը», «Երբ պատանի են», «Մնացորդաց», «Ստեփանոս Սիւնեցի», «Հայ Գրականութիւն», «Երբ մեռնիլ գիտեն», «Համապատկեր Հայ Գրականութեան», (վեց հատոր), «Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը», «Վկայութիւն մը» ու թերեւս մէկ քանի ուրիշներ, որոնց անունները այս պահուս կը վրիպին յիշողութենէս:

Իրմէ կը մնան դեռ բազմաթիւ անտիպ հատորներ:

Իր վաստակը իրապէս պատկառելի է, որ հազիւ իր նմանը ունի մեր գրականութեան մէջ:

Միայն իր թատերական երկերուն թիւը 13ի կը հասնի: Ոմանց համար անբաւատ թիւ մը:

Դեռ կայ նաեւ իր ուսուցչական վաստակը: Իր աստանդական կեանքի ընթացքին ամէնէն շատ գրող կամ գրագէտ հասցնող ուսուցիչը եղաւ Օշական: Բան մը, որ պզտիկ փառք մը չէ ուեւէ ուսուցչի համար: Ուրիշներ ալ աշակերտ են ունեցած, թերեւս աւելի բազում, թիւով շա՛տ աշակերտ, ուրեմն ինչո՞ւ Օշականի աշակերտները գրող կը դառնան եւ միւսներուններ՝ ոչ... Բացատրութիւնը շատ պարզ է: Օշական գրողի ու քննադատի իր հմայքին կը միացնէր նաեւ գրական հոտառութիւն. սաղմին մէջ իսկ կը ճանչնար վաղուան գրագէտը ու քաջալերական երկու խօսքով զայն կը դնէր ուղիղ ճամբուն վրայ:

Իր աշակերտներուն անուններուն փակցուցած «Մեծ Աղա»ները, «Մեծ Փիլիսոփայ»ները, «Մեծ Բանաստեղծները», «Զօրպանի»ները, նոյնիսկ սրտնեղութեան պահերուն անոնց նետած «սատկիք»ները ո՛չ միայն չէին խրտչեցներ զանոնք, այլ եւ մտերմութեան տաքուկ մթնոլորտ կը ստեղծէին:

Պոլիս, Ա. համաշխարհային պատերազմէն ետք, «Ճակատամարտ»ի էջերէն լսուող իր ձայնը, որ զգաստութեան կը հրաւիրէր շրջապատը, հպարտութեամբ կը լեցնէր իր աշակերտներուն սիրտը:

Իրմէ դաս առնելը բախտաւորութիւն կը համարուէր: Գրական — քննադատական իր վճիռներուն ու տեսութիւններուն հետ կարելի էր չհամաձայնիլ, բայց զինքը մտիկ չընել՝ կարելի չէր:

Առանց վախի ու առանց երկրորդական հաշիւներու, լման քառասուն տարի խօսեց հրապարակին: — Օշականի տեղ մը իրենց համար լաւ, դնահատական խօսք մը ըսած ըլլալը, մարդիկ իբրեւ իրենց արժանիքին փաստ կը գործածէին՝ ու դեռ կը գործածեն:

Այսօր չկայ ինք: Իր տեղը մնացած է թափուր: Գրախօսականի անուան տակ դրքի բովանդակութեան մասին է, որ կը խօսուի յաճախ, ու սեւին սեւ, ճերմակին ճերմակ ըսելու քաջութիւնը կը պակսի յաճախ:

Օշականի համար չհաւնիլը համոզում, անհրաժեշտութիւն էր. որովհետեւ ան կը հաւատար, թէ առանց այդ սրբազան դժգոհութեան յառաջդիմութիւն կարելի չէր:

Իր մահուան տարեդարձին առթիւ, այս քանի մը սրտագին խօսքերը կը փակեմ, ըսելով նաեւ, թէ Օշական ո՛չ միայն հայերէնի ու հայ գրականութեան ուսուցիչ էր, այլեւ Հայութեան. ազգասիրութիւն կը ներշնչէր իր աշակերտներուն:

Լոյս իջնէ իր գերեզմանին վրայ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՅՈՒՇԵՐ

ԽՄԲ.— «Սով. Արուեստ» ամսագրի անցեալ տարուան Հոկտեմբերի թիւին մէջ, դերասան Դաւիթ Գուլազեան «Կեդարեայ հեռուից» խորագրին տակ կը ներկայացնէ Յովհաննէս Զարիֆեանի թատերական գործունէութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն: Բնականաբար, ինչպէս ըմբռնելի է, դերասանը անհրաժե՛շտ նկատած է այդ առթիւ կշտամբելու «դաշնակցական կառավարութիւն»ը եւ խօսելու «մաուզերիստ»ներու մասին:

×

1918 թուականի աշնան սկզբին Երեւան եկաւ ականաւոր դերասան Յովհաննէս Զարիֆեան:

Մենք վաղեմի ծանօթներ էինք: Գրեթէ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ԳԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Բայց Գարեգին իրեն պէտք եղածը իմացեր էր եւ բարեւելով հեռացաւ արկղակալին քովէն:

Ալ կասկած չկար, Ղուկաս էֆէնտին էր, որ առջի օրուան դէպքին վրէժը կը լուծէր:

Այս հարուածը սակայն արիաբար ընդունեցաւ երիտասարդը, ոչ թէ չընկճուեցաւ անկէ՝ այլ ընդհակառակն նոր զօրութիւն մը զգաց իր մէջը պաշտպան կանգնելու թշուառ այրիին: Յետոյ տեսակ մը գոհունակութիւն կը վայելէր այսպէս պաշտօնէն ճամբուելուն: Իրեն համար խորին ցաւ մը, տեսակ մը խղճի խայթ եղած էր խորհիլը, թէ խեղճ Սաթենիկ իրեն պատճառով զրկուած էր նպաստէ: Հիմա որ ինքն ալ անոր պատճառաւ գործէն կը զրկուէր, այլեւս կ՚ազատէր խղճի խայթէն, քանի որ անոր զրկանքը փոխարինած էր այս կերպով:

— Ինը ոսկիով ամիս ու կէս կրնամ ապրիլ եւ մինչեւ այն ատեն անշուշտ գործ մը կը գտնեմ... իսկ Ղուկաս էֆէնտիին հետ նորէն կը տեսնուինք:

Երբ Բերայի մեծ փողոցը հասաւ, բազմութիւնը խռնուած էր ամէն կողմ, կաղանդի իրիկուան ուրախ զուարթ ամբոխ մը, ծրարներով բեռնաւորուած, որ մայթերուն վրայ հրմշտկելով կը յառաջանար: Գարեգին յանկարծ գաղափար մը յղացաւ:

— Պէտք է, որ նուէր մը առնեմ Սիրվարդին, կաղանդի առթիւ, մտածեց ինքնիրեն:

Եւ Պոն Մառշէ մտնելով փոքրիկ սիրուն պէպէք մը առաւ:

Յետոյ, երբ Ֆերիգիւղ հասաւ, պտղավաճառէ մը զանազան պտուղներ առաւ եւ մանչու մը ձեռքը տալով, յաղթականօրէն ուղղուեցաւ տունը:

— Այս իրիկուն բան մը յայտնի չեմ ըներ, կը խորհէր, կաղանդի օրով պէտք չէ տխրեցնեմ խեղճ կինը, ընդհակառակն զուարթ կերպարանքով կ՚երթամ...:

Եւ իրաւ ալ նոյն գիշերը տիկին Սաթենիկ եւ իր աղջիկը ուրախ կաղանդ մը անցուցին, մանաւանդ Սիրվարդ, որ աչքերուն չէր ուզեր հաւատալ, երբոր պէպէքը իրեն նուիրեցին:

Հետեւեալ օր, երբ Ղուկաս էֆէնտի եկաւ իր գրասենեակը, Քերովբէ Արրահամեան արդէն իրեն կը սպասէր աւետիսը հաղորդելու համար:

— Երէկ, աւկէ երթալուս պէս, հաշիւը տեսայ, ճամբեցի այդ Գարեգինը, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտիին:

— Աֆերիմ, եա, այդ տեսակ անբարոյական սրիկաները անօթութենէ սատկեցնելու է, որ երթան չափերնին սորվին:

Եւ սակայն այս չափով չգոհացաւ, ուզեց որ այդ բոզը եւ սրիկան իրենց բնակած տունէն հանել տայ, որ ոպէսզի թաղը չապականեն: Ասոր համար դիմեց Բերայի թաղ. Խորհուրդի ատենապետին, որ իր բարեկամն էր եւ խնդիրը բացատրեց:

— Էֆէնտիմ, անբարոյական կին մը, որ երիտասարդ մը առեր նստեր է, չըրած լկտիութիւնը չի մնար, բոլոր դրացիները կը բողոքեն... սանկ գայթակղութիւն, սանկ խայտառակութիւն կ՚ըլլա՞յ, ամէնուս պատիւին արատ կը բերէ ասիկա. մէկ ընտանեկան պատիւ մը, սրբութիւն մը ունէինք պարծենալիք, ան ալ վրայ տա՞նք...

— Բայց Ղուկաս էֆէնտի, կ՞նչ կ՚ուզէք որ ընենք:

— Դուք հանել տուէք տունէն, կառավարութեան դիմեցէք, ոստիկանութեան ձեռքով թող դուրս նետեն:

— Մինչեւ որ դրացիներու կողմէ գրաւոր բողոք մը չըլլայ, մենք չենք կրնար միջամտել, առարկեց ատենապետը:

— Ատ ըլլայ ուզածդ, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, ամբողջ թաղեցիին կողմէ ստորագրուած քեզի բողոքագիր մը բերել կուտամ:

— Եթէ այդպէս գիր մը գայ, այն ատեն անմիջապէս կրնանք դիմում ընել Բերայի միւթեսարրըֆին ու զիրենք տունէն հանել տալ:

Ղուկաս էֆէնտի անմիջապէս լուր ղրկեց Սաթենիկի մասին քննութիւն կատարող մարդուն, որ ինչպէս ըսինք, Աղքատախնամի օժանդակ անդամ էր: Խնդիրը բացատրեց անոր եւ առաջարկեց, որ բողոքագիր մը պատրաստէ եւ տանի ստորագրել տայ դրացիներուն:

Մարդը սակայն չուզեց յանձն առնել այդ պաշտօնը, առարկելով, որ ինք Ֆերիգիւղէն չէր ու ազդեցութիւն չունէր այդտեղի թաղեցիներուն վրայ. հարկ էր հոնտեղէն մէկը գտնել, այդ գործը գլուխ հանելու համար:

— Ուրեմն մէկը գտիր ու ղրկէ, հրամայեց Ղուկաս էֆէնտի, ես իր յոգնութիւնը կը վճարեմ, վստահ եղիր:

— Շատ լաւ, էֆէնտիս, ըսաւ միւսը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

միաժամանակ էինք մտեր Թատերական միութեան՝ դարասկիզբին: Յովհաննէս Աստուածատրեան եկել էր Թիֆլիս եւ պատրաստւում էր բեմադրել Սունդուկեանի «Պատուի» պիէսը: Յաջողութիւն էր տուել եւ հրաւիրել սիրող թատերախմբակիցների: Արտիստական թատերախմբակից հաւաքուած՝ սպասում էինք անհամբեր մեր վարպետի գալուստին, որի խաղը տեսել էինք, դիտել, իսկ այժմ երիտասարդական յանդգնութեամբ ուզում էինք նրա խաղընկերը դառնալ:

Հաւաքուածների մէջ էր արտայայտիչ ու առինքնող լուրջ դէմքով, չիկահեր, թաւ յօնքերով մի երիտասարդ, կօշկակարի գոգնոցով: Նրան առաջին անգամն էի տեսնում: Նա ինչո՞ւ էր եկել: Գոգնոցը ինչո՞ւ չէր հանել:

Ժպիտը երեսին արտաքայլ ներս մտաւ Աբէլեանը: Բարեւեց բոլորին: Բայց կարծես միայն նրան տեսաւ եւ առաջին հարցումը նրան ուղղեց:

— Դու ի՛նչ մարդ ես, ինչո՞ւ ես եկել:

Մի ուրիշը յանկարծակիի պիտի գար նման հարցումից: Բայց երիտասարդը մաքուր գրական լեզուով ու մի քիչ Գիւմրեցու առոգանութեամբ պատասխանեց.

— Ձեր յայտարարութիւնը կարդացի եւ աչա եկել եմ: Առաւեմեայ փողոցի անկիւնում գտնուող կօշկակարանոցի բանուոր եմ: Շէյքսպիրի գրուածքները կարդացել եմ: Կարող եմ Համլէթի մի քանի մենախօսութիւններն արտասանել, եթէ կամենաք: Ազգանունս Զարիֆեան է, Յովհաննէս Զարիֆեան:

Աբէլեանի զարմանքը հիացմունքի փոխուեց: Նրան դուր էին եկել երիտասարդի արտաքինը, ինքնավստահ կեցուածքը, մեղաղանչիւն ձայնը: Նա չուզեց մատնել իրեն: Պեխի տակ ժպտաց:

— Լաւ, ասաց, վաղը կը գաս փորձի:

Նոյն ձեւով հարցուփորձ արեց բոլորին: Բայց ոչ ոք այլեւս նման ժպիտի չարժանացաւ:

Մի քանի օրից յետոյ Զարիֆեանը «Պատուի» մէջ հանդէս եկաւ երկրորդական դերով եւ վերջնականապէս գրաւեց մեր վարպետի համակրանքը: Նա այլեւս չէր ծածկում իր հիացմունքը: «Վանիչինի գաւակների» մէջ աւելի պատասխանատու դեր յանձնարարեց: Զարիֆեանը նորից արդարացրեց իրեն: Աբէլեանի քէֆն եկաւ: Չէր սիրում խօսքեր շռայլել, բայց այս անգամ խփեց Զարիֆեանի ուսին.

— Ապրե՛ս, իմ ուզած մարդն ես, — ասաց:

Յաջորդ թատերաշրջանում Զարիֆեանն արդէն գլխաւոր դերեր էր կատարում:

Այն ժամանակներում անուն հանած դերասանները Թիֆլիսում խմբեր էին կազմում եւ ամառները մեկնում Հայաստանի վայրերը հիւրախաղերի: Շուտով բոլորի ձգտումը դարձաւ իրենց թատերախմբերում ընդգրկել Զարիֆեանին: Կարճ ժամանակ անց նրա անունը այնքան բարձրացաւ, որ արդէն ինքն էր խմբեր կազմում:

Ահա այդ մարդն էր, որ ոտք էր դնում Երեւան: Նա գալիս էր ոչ թէ հիւրախաղերի, այլ որպէս Երեւանի թատերական կեանքը կազմակերպող առաքեալ: Նա եռանդով սկսեց գործը: Միասին կազմեցինք մեր խաղացանկը: Ես հաւաքեցի Երեւանում ինձ ծանօթ դերասաններին: Շուտով մեզ միացաւ Յովհաննէս Ղազարեանը, Արտեմ Բերոյեանը, Յովսէփ Ոսկանեանը, Լեւոն Ալավերդեանը եւ ուրիշներ: Սկզբում յաջողութեամբ բեմադրեցինք «Պատուհանութիւնը», որտեղ Զարիֆեանը չչմեցուցիչ խանդավառութեամբ կատարեց Դաթոյի դերը: Յաջողութեամբ անցան նաեւ յաջորդ բեմադրութիւնները:

Բայց երբեմն ներկայացումներն անցնում էին ոչ խաղաղ. ընդմիջւում էին կամ բոլորովին խափանւում: Այսպէս, մի անգամ «Ապոլլոն» կինոյի շէնքում, ուր մի կերպ յարմարեցրել էինք մեր ներկայացումներին, բեմադրում էինք ինչ որ պիէս: Ես փաշայի դեր էի կատարում: Որքան յիշում եմ՝ այդ փաշան մի դաժան, մարդատեաց արարած էր. բստ երեւոյթին ես էլ շատ էի ընդգծում դաժանութիւնը: Յանկարծ դահլիճի առաջին շարքերում իրարանցում ընկաւ: Ես ընդհատեցի խօսքս:

Բանն այն է, որ մի հարբած մաուզերիստ, չհանդուրժելով իր աչքի առաջ կատարուող տեսարանը, քաշել էր զէնքը ատելի փաշային սպաննելու համար: Մօտիկ նստողները իրար էին անցել: Մէջ էր ընկել դահլիճում գտնուող իմ ընկերներից դերասան Օննիկ Ստեփանեանը եւ, հարբածի ձեռքից բռնելով, բղաւել.

— Ծօ՞, ի՛նչ կ՚ընես, խեղճ մեր Գուլայն է, Գուլա՛ն ը, խապա՞ր ես:

Ընդհանրապէս մաուզերիստները տոմս չէին գնում: Նստում էին անպատճառ առաջին կարգում: Ջամփոլադեանի թատրոնում «Արշին Մալ ալան»ի ներկայացման ժամանակ դրանցից մէկը լկտի առաջարկութիւն է անում նոյն շարքում նստած մի օրիորդի: Եղբայրը պատիւ է պահանջում: Սկսուեց գոռգոռոց, լսուեցին առաջին կրակոցները: Վարագոյրն իջեցրինք: Կռիւը փողոց տեղափոխուեց: Ներկայացումն այլեւս անհնար էր շարունակել:

Եթէ նկատի չունենանք այդպիսի դէպքերը, ապա կարելի է ասել, որ ժողովուրդը սիրով յաճախում էր ներկայացումներին եւ շատ գոհ էր:

Զարիֆեանն ամէն ինչ անում էր թատերական կեանքն աշխուժացնելու համար, բայց դաշնակ ղեկավարները ոչ մի աջակցութիւն նրան ցոյց չէին տալիս: Նա նոյնիսկ յատուկ ծրագիր նախագիծ ներկայացրեց դաշնակցական կառավարութեանը Երեւանում թատերական գործի վիճակը բարելաւելու մասին, բայց անօգուտ (*):

Շուտով աւելի վատ բան տեղի ունեցաւ: Քաղաքային ժողովարանի շէնքը վերածուեց Խորհրդարանի նստավայրի: Մենք կեդրոնացանք Ջամփոլադեանի թատրոնում: Մի գեղեցիկ օր «Ասլան Բալասի» ներկայացման կէսին թատրոն մտաւ քաղաքի պարետ տեղական Գնդ. Զատիկեանը եւ պահանջեց դադարեցնել ներկայացումը, անմիջապէս ազատել շէնքը, որպէսզի Երեւան հասած զօրամասերը այնտեղ գիշերեն: Երկրորդ գործողութիւնը չսկսած՝ մենք հեռացանք թատրոնից...

Երեւանցիները շատ սիրեցին Զարիֆեանին, որովհետեւ բացի լաւ դերասան լինելուց նաեւ լաւ մարդ էր: Հանդիսատեսը այդպիսի հոգեբանութիւն ունի: Նա կարող է բարձր գնահատել դերասանի խաղը, բայց չսիրել, եթէ նրա մէջ չի տեսնում կատարեալ մարդուն: Զարիֆեանը կատարեալ մարդ էր:

... Նրա մասին պէտք է շատ գրել: Ասեմ, որ Զարիֆեանը նաեւ հայկական կինոյի (չարժանկարի) պիոներն էր: Նա տէր էր մի հրեայ կինօօպերատորի (նըկարահան), որի օգնութեամբ նկարահանեց մեր մի քանի բեմադրութիւնները: Չեմ յիշում, թէ ինչպէս եղաւ, որ նկարահանի գործիքն այրուեց, մեծ վիշտ պատճառելով Զարիֆեանին: Որքան յիշում եմ՝ նա բաւական փող էր ծախսել: Եւ ի՛նչ յոյսեր ունէր:

Ի՞նչ եղան արդէն նկարահանուած բեմադրութիւնները: Ինձ անյայտ է:

Դ. Գ.

(*) ԽՄԲ.— Հայաստանի կառավարութիւնը այդ դժուար օրերուն իսկ մղում տուաւ թատերական գործին՝ քաջալերելով հայ դերասաններու ճիգերը: Կառավարութեան յանձնարարութեամբ էր, որ դերասան Յովհ. Աբելեանը Պոլիս մեկնեցաւ, որպէսզի արեւմտահայ բեմի վարպետներու հոյլին մեկտեղումով կորիզը դրուի նորաստ Հայաստանի պետական թատերախումբին, որուն կազմութեան նախաձեռնարկ եղած էր հայկական կառավարութիւնը: Աւելցնենք, որ Պոլսոյ Հայ Տրամաթիք անդամներէն շատեր պատրաստակամութիւն յայտնած էին մեկնելու Հայաստան:

ԿՈՉ ՀԱՅՐԵՆԻ

—o—

Ուրախ եմ յայտարարելու, թէ Հայրենիքի մէջ կը պատրաստուին գրելու, գնահատելի գործը՝ Պատմութիւն Հայ Մարմնամարզութեան, ծագումէն մինչեւ մեր օրերը:

Այս ընդարձակ աշխատութեան համար, պէտք ունին աջակցութեան բոլո՛ր մարզասէր հայրենակիցներու...:

Արդ, ընթերցողներուս ուշադրութեան կը յանձնեմ հետեւեալ երկու նամակները, ստացուած Մայր Հայրենիքի պատասխանատու, յարգելի անձնաւորութիւններէ:

Եւ, յատկապէս կը խնդրեմ ընթացք տալ, այդ թելադրանքներուն:

Ահաւասիկ արարք մը, հայրենասիրական: Ու, բացառիկ առիթ մը՝ կորուստէ փրկելու թանկագին յուշեր, նկարներ եւ փաստաթուղթեր:

Ուրախ եմ նշելու նաեւ, թէ մեր նախկին կազմակերպիչ – վարիչ աւագ խմբապետներէն «եղբայր»ներ Վազգէն Անդրէասեան եւ Գրիգոր Ծօլօլեան կը մասնակցին այս հանրօգուտ ձեռնարկին: Սիրելի ամէնուս:

Շնորհակալութիւններս:

Ա. ԿԱՊԵՆՑ

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտատպել ըսփիւռքի թերթերէն:

Հասցէ.— Պր. Գրիգոր Յարութիւնեան
Տնօրէն Հայ. Պետ. Պատմական
Արխիւներու Թանգարանին
Հրաչեայ Քոչար փողոց թիւ 5
Հայաստան, Երեւան 51 (Իւ.Խռ.Խս.Խս.)

×

... Չեմ թաքցնում իմ յուզմունքը, Ձեր նամակը, որ գրուած է հայրենասիրական վառ զգացումներով, խորհելու առիթ է տալիս: Իսկապէս, ժամանակն է, որ ի մի բերուեն հայ մարմնակրթական պատմութեան բոլոր էջերը, պէտք է տրուի այն ամէնը, որպէսզի ոչինչ չմոռացուի, ոչ ոք չմոռացուի: Իսկ դա հնարաւոր է, եթէ իւրաքանչիւրիս մօտ մասնաւոր պահպանութեան տակ գտնուած թանկարժէք մասունքներ հաւաքուեն – ծովանան մայր հայրենիքի մշակոյթի գանձարաններում:

Ձեր ուղարկած ծրարն ամբողջ պարունակութեամբ ես յանձնեցի Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան պետական Կենտրոնական պատմական արխիւին (հասցէն՝ Երեւան, Հրաչեայ Քոչարի անուան փողոց թիւ 5): Արխիւի տնօրէն Գրիգոր Յարութիւնեանը շնորհակալութեան իր ջերմ խօսքն ուղղեց Ձեր հասցէին եւ յայտարարեց, որ Ձեր ուղարկած փաստաթղթերը իրենց մշտական տեղը կ՚ունենան Հայաստանի պետական արխիւում:

Երեւան — Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

×

Ձեզ հետ ծանօթ չլինելով, սակայն Ձեր գործունէութեանը մասամբ տեղեակ եմ դարձել «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թերթի աշխատակից Ս. Յակոբեանին ուղարկած Ձեր նամակների միջոցով:

Ձեր նամակները նկարներով հանդերձ յանձնուած է ՀՍՍՀ պետական կենտրոնական պատմական արխիւին ի պահպանութիւն:

Մայր Հայրենիքի՝ Խորհրդային Հայաստանի օր աւուր ծաղկող ու բարգաւաճող գիտութեան ու մշակոյթի հանդէպ Ձեր անհուն սէրն ու նուիրուածութիւնը ջերմ զգացմունքով է լցնում մեր սրտերը Ձեր նկատմամբ:

Մ/Թ Օգոստոսի 18ին, Ձեր նամակում գրել էիք. «Կ՚ուզէք ուղարկեմ քանի մը հատոր գրքեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատմութենէն»: Անշուշտ մարմնամարզութեան պատմութեան համար դրանք կարեւոր են: Սակայն էլ աւելի կարեւոր են արխիւային փաստաթղթերը (նամակներ, յուշեր, արձանագրութիւններ, որոշումներ, ակտեր, ալբոմներ, միկրո–լենտեր, թերթեր, ամսագրեր եւայլն):

Կանխաւ յայտնում ենք մեր շնորհակալութիւնը ստացման համար:

Սիրելի հայրենակից, եթէ արխիւային փաստաթղթեր, նիւթեր եւ դրականութիւն ունէք, կամ կարող էք ձեռք բերել ուղարկեցէք «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէ»ի միջոցով, յանձնուելու «Հայկական ՍՍՀ մինիստրների սովետին առընթեր Արխիւային վարչութեանը», Երեւան 51, Հ. Քոչարի թիւ 5:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Երեւան

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԺԹ.

Արդէն Ֆրանսացիք շատ մօտեցած էին, Փակրատիոնի քովն ի վեր քալող Անտրէյ իշխան արդէն իսկ պայծառօրէն կ՚որոշէր Ֆրանսացիներուն փամփշտարաններ, կարմիր ուսնոցները, նոյնիսկ դէմքերը, սակայն Փակրատիոն իշխան որեւէ հրաման չէր տար եւ շարունակ անտարբեր կը քալէր շարքերուն առջեւէն:

Մէկէն ի մէկ, Ֆրանսացիներու շարքերէն դուրս պոռթկաց հարուած մը, յետոյ երկրորդ մը, երրորդ մը, ծուխ մը գլգլուեցաւ վեր, եւ հրացաններ կը ճարճատէին: Ռուսերը իրարու ետեւէ ինկան, ի մէջ այլոց, այնքան ուղիղ կերպով տողանցող գունդին պետը: Բայց ճիշդ այդ հարուածին արձակուելուն ատեն, Փակրատիոն գոչեց իր զինուորներուն.

— Կեցցէ՛, հուրրա՛:

— Հուրրա՛, աղաղակեցին Ռուսերը երկայնաձիգ ձայնով, եւ Փակրատիոնը կանխելով ու զիրար ալ կանխելով, դըւարթ ու կորովի խումբ մը կազմած սլացան լերան ետեւ, հալածելու Ֆրանսացիները:

Որսորդներուն յարձակումը աջ կողին նահանջը պարտկեց: Իսկ կեդրոնին մէջ, բոլորովին մոռցուած Թուշինի մարտկոցը, յաջողած էր կրակի տալ Շէօնկրաբէնը, Ֆրանսացիներուն ընթացքը կասեցնելով: Ասոնք կրակը մարելու ետեւէ ինկած էին, որ հովէն շարունակ կ՚արծարծէր, եւ միտքերնէն չէր անցներ Ռուսերուն նահանջը կտրել:

Կեդրոնի նահանջը տեղի կ՚ունենար արտորանքով եւ ժխորալից: Գալով ձախ կողին, որ Ֆրանսական լաւագոյն զօրքերէն պաշարուած էր եւ միանգամայն անոնց յարձակման նշաւակ, հրամանատարութեամբ Լանի, ցիրուցան եղաւ: Փակրատիոն այդ կողքին հրամայող զօրավարին ղրկեց Կէրքովը, անմիջապէս նահանջի փողը հնչեցնելու հրամանով: Կէրքով քառասմբակ ճամբայ ելաւ, բայց հազիւ քիչ մը հեռացած էր, ուժը սպառեցաւ. անյաղթելի վախով մը բռնուած՝ չէր կրնար վտանգին վերահաս վայրը երթալու սիրտ ընել: Ուստի սկսաւ զօրավարը եւ պետերը փնտռել այնպիսի տեղեր ուր չէին կրնար գտնուիլ, եւ իր հաղորդելիք հրամանը հասցէին չղնաց:

Ձախ կողին հրամանատարութիւնը կը պատկանէր բստ օրէնի Տոլոխովի գտնուած զօրագունդին պետին, իսկ ձախ կողին ծայրագոյն մասին հրամանատարութիւնը Փակլոկրատ զօրագունդին հրամանատարին, այսինքն Ռոստովի գտնուած զօրագունդին, եւ այս պարագան թիւրիմացութեան մը առիթ տուաւ: Երկու պետերը իրարու դէմ թշնամական զգացումներով տոգորուած էին, եւ մինչ ձախ կողին մէջ գործը կը տաքնար, հոս երկու հրամանատարները կեցած իրարու հասցէին ծանր խօսքեր կը փոխանակէին, զինուորներն ալ պատրաստ չէին, ճակատամարտի չէին սպասեր, եւ իրենց սովորական գործերուն կը պարապէին:

— Եթէ մէկ աստիճան ինձմէ վար է, բսաւ հիւսարներու գնդապետը իրեն մօտեցող թիկնապահին, թող ուզածին պէս ընէ, ես իմ մարդիկս չեմ կրնար զոհել: Եւ հրամայեց որ նահանջի փողերը զարնուին:

Սակայն կացութիւնը տագնապալից կը դառնար, երկու հրամանատարները պահ մը իրարու հանդիպեցան, եւ քաղաքավարութեամբ զիրար բարեւեցին, բարկութիւնը սիրտերնին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(116 – Շար.)

Այրի Տիկին Մանուկ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Նազար Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովակ Մանուկեան եւ զաւակը ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 21ին, 65 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Փետր. 24։ Հանգուցեալ բնակարանէն, 10, Ռիւ Մարսէլ Ռումէնիլ (Վիլժուիֆ) ժամը 16,15ին եւ թաղումը կը կատարուի ժամը 16,30ին Լ'Այ-լէ-Ռոզի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողները կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց Հինգշաբթիներուն, այսինքն՝ Փետր. 25ին, Մարտ 4ին, 11ին, 18ին, 25ին եւ Ապրիլ 1ին, երեկոյեան ժամը 6,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները։

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 28ին, Մարտ 7ին, 14ին, 21ին եւ 28ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն։

Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ
ԸՆԿ. ՅՈՎՀ. ՉԱԼԸՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԻԼԱՆՈՅԷՆ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սրապեան Յովհ. Չալըքեանի կսկծալի մահուան առթիւ 500 Ֆր. կը նուիրեն իր այնքան սիրելի «Յառաջ»ին։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ նոյն տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ին կը նուիրեն.—
Պ. Գեղամ Եղիայեան 10 անգլիական,
Պ. Ստեփան Գասպարճեան 10 անգլ.
Պ. Վարդգէս Սարաֆեան 5 անգլ.։
Պ. Վ. Շահպազեան 5 անգլիական,
Պ. Տիգրան Արայեան 3 անգլիական։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի, Կիրակի, Փետրուար 28ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ։

Առատ կերուխում Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբին մէջ, Ռիւ Պուֆիէ։

Ճոխ պիւֆէ, զանազան խմիչքներ եւ հաճելի անակնկալներ։

Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին, այս Կիրակի (28 Փետր.) կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին Հայ Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Պուալօ փողոց։

Կը բանախօսէ ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Խօսնակ ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր
Առատ կերուխում, հաճելի մթնոլորտ
Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մուտքը ազատ է։

SOIRÉE DANSANTE

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Փետր. 27 ժամը 18էն սկսեալ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION
GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE

DINER *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մինասեանի մահուան տխուր առիթով Վալանսի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար կը նուիրեն Պ. Լեւոն Ճերմնեան 100 Ֆր. եւ Պ. Գեղամ Ստեփանեան 20 Ֆրանք։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ Սէն Էթիէնի հայ վարժարանի աշակերտութեան եւ անոնց ուսուցիչ՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի, տեղի կ'ունենայ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ տօնը, Շաբաթ Փետր. 27ին, երեկոյեան ժամը 8,45ին, Լէօ Լակրանժ, 22 Ռեպիւբլիքին փողոց սրահին մէջ, Սէնթ Էթիէն։

Յաջորդ առաւօտ, տեղւոյն հայկական մատրան մէջ, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, նոյն տօնին առթիւ։

Կը հրաւիրուի Սէնթ Էթիէնի եւ շրջաններու Հայութիւնը պանծացնելու համար յիշատակը Աւարայրի հերոսներուն եւ քաջալերելու հայկ. դպրոց յաճախող աշակերտութիւնը։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Հ. Յ. Դ. տան նորոգութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Սիւզան Թաղոսեան 200 Ֆրանք, Տրնիզ Լէյլէկեան 200, Լեւոն Ասատուրեան իր զաւկին մահուան առթիւ 50։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Անման է զատիկը Երեւանի մէջ, ուր վերածնող բնութեան հետ կ'եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան անմրցելի գինն է 2200 փրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՀԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Առնուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին

Կիրակի Փետր. 28, ժամը ճիշդ 16ին Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը

Կը մասնակցի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՁԱՒԵՇՏ

ժամը 19էն սկսեալ՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 10 Ֆր.

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ։

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին։

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած։

Մուտք 15 փրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Այր եւ կին մը, այրը 45-50, իսկ կինը 35-40 տարեկան։ Այրը իբրեւ պարտիզպան, տիկինը իբր խոհարարուհի, միեւնոյն ատեն պահապան Փարիզէն 100 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ կալուածի մը համար։ Ամսավճար զոյգին 1 500 Ֆր., բնակութիւն, ջերմութիւն, լուսաւորութիւն եւ ջուր ձրի։

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան դրասենեակը,
11, Square Alboni, Paris (16e)
Téléphone : 870-03-18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը իր բոլոր անդամները ընդհ. բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Զատիկ Զատիկեանի սրճարանը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Օրակարգ՝ Շատ կարեւոր հարց մը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս-ճաշ»ը Մարտ 27ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ-Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16-20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon
Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Կը ներկայացուի էտմոն Ապուի
ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը
Կը մասնակցին Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Ն. Պշտիկեան, Բ. Հապէշեան, Ա. Պետրոսեան եւ Ս. Մոստիչեան
Ծախսերու մասնակցութիւն 15 Ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 25 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12049

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.049

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՌՆԱԼ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐԸ

Հակառակ այն իրողութեան, որ Գահիրէի կառավարութիւնը իբրեւ մերժում կը նկատէ Իսրայէլի պատասխանը 15 փետր. 1971ի իր յուշագրին՝ ներկայացուած Կուննար Եարինկի միջոցաւ, տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է, որ կարեւոր քայլ մը առնուած է դէպի խաղաղութիւն:

Փաստօրէն կողմերու միջեւ անուղղակի բանակցութիւնները սկսած են: Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը Եարինկի առաջարկներուն պատասխանած է՝ ճշդելով իր դիրքը յարուցուած հարցերուն հանդէպ:

Ասոնք են՝

1) Վերջ տալ ամէն կարգի պահանջներու եւ պատերազմական վիճակին:

2) Յարգել ու ճանչնալ շրջանի բոլոր Պետութեանց գերիշխանութիւնը, հողային ամբողջութիւնն ու քաղաքական անկախութիւնը, անոնց իրաւունքը՝ խաղաղութեամբ ապրելու ապահով եւ ճանչցուած սահմաններէ ներս:

3) Ապազինեալ զօտիներ հաստատել արաբեւիսրայէլեան սահմանագլուխի երկու կողմերը՝ հաւասար տարածութեան վրայ:

4) Խաղաղութիւնը պահպանելու համար կազմել միջազգային ուժ մը՝ բաղկացած ամերիկեան, խորհրդային, բրիտանական եւ ֆրանսական զօրագունդերէ:

5) Երաշխաւորել իսրայէլեան նաւերու ազատ երթեւեկը Սուէզի ջրանցքէն եւ Թիրանի նեղուցէն, որ Աքապայի ծոցը կը միացնէ Կարմիր ծովուն:

Էլ-Սատաթի կառավարութիւնը իր յուշագրով այս հինգ յանձնառութիւններուն փոխարէն կը պահանջէ, որ Իսրայէլ ընդունի վերադառնալ 1-4 կէտերէն զատ նաեւ հետեւեալները.—

Իսրայէլի զինուորները քաշել ամբողջովին Սինայէն եւ Կազայի շրջանէն:

Արդարօրէն կարգադրել Պաղեստինի գաղթականներու հարցը:

Զինաթափել ուրիշ Պետութեանց զօրքերուն:

Հրաժարիլ հողային ծաւալումի ծրագիրներէն:

Եթէ Իսրայէլ ընդունի այս պայմանները, Եգիպտոս պատրաստ է խաղաղութեան համաձայնագիր մը կնքելու Թել Ավիվի կառավարութեան հետ:

Այս վերջինը կիրակի օր արտակարգ նիստ մը գումարելով քննեց եգիպտական առաջարկները: Այս առթիւ հրատարակուած հաղորդագրութիւնը կը շեշտէ, որ Իսրայէլ գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ Եգիպտոսի կառավարութեան փափաքը խաղաղութեան համաձայնագիր մը կնքելու մասին: Ու փափաք կը յայտնէ մանրամասնելու արդիւնաւոր բանակցութեանց այն բոլոր հարցերու շուրջ, որ պիտի առաջնորդեն երկու երկիրներուն միջեւ խաղաղութիւն կնքելու:

Սակայն դիտել կուտայ թէ բացորոշ տարբերութիւններ կան եգիպտական եւ իսրայէլեան տեսակէտներուն շուրջ, մասնաւորապէս սահմաններու եւ գաղթականներու հարցերուն մասին: Օրինակ, Եգիպտոս կը պահանջէ որ Իսրայէլ ամբողջութեամբ պարպէ գրաւած հողերը: Իսրայէլի կառավարութիւնը 1970 Օգոստոս 4ին ամերիկեան կառավարութեան յայտնած է, Քնէսէթն (Խորհրդարան) ալ հաստատած է, որ կարելի չէ քաշուիլ 1967 Յունիս 4ի զինադադարի սահմանագիծերուն ետեւը:

Խական հարցերու մասին նախօրօք ո՛չ մէկ յանձնառութեան տակ կարելի է մտնել: Անոնք պէտք է կարգադրուին բանակցութեանց միջոցաւ:

Սկիզբէն եւ եթ յայտնի էր, որ սահմաններու խնդիրը մեծ դժուարութեանց դուռ պիտի բանայ: Պէն Կուրիոն, որ կողմնակից է հաշտարար քաղաքականութեան, անգամ մը եւս կրկնեց իր տեսակէտը սահմաններու մասին: Իսրայէլ պէտք է պարպէ գրաւած բոլոր հողերը, բացի Երուսաղէմէն եւ Կոլանի բարձունքէն (Սուրիա):

Ուրեմն Իսրայէլ կը շարունակէ իր անզիջող դիրքը սահմաններու մասին: Կենաց եւ մահու խնդիր կը համարի Երուսաղէմը: Երկու հազար տարի երազելէ ետք, այժմ որ տիրացած է անոր, չուզեր ձեռքէ հանել զայն որեւէ գնով:

Պաղեստինի գաղթականներուն հարցը, — նոյնինքն Պաղեստինի ապագան վճռի ենթակայ են:

Դիրքերը կը ճշդուին հետզհետէ: Երկուստեք վերջնական պահանջները կը պարզուին: Զօրս մեծ պետութեանց վրայ կը ծանրանայ ապերախտ պարտականութիւն մը՝ խոչընդոտները բառնալու եւ կողմերը համոզելու, որ փոխադարձ զիջումներու գնով անպայման դիմեն դէպի վերջնական խաղաղութիւն:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐԻՓՈԼԻԻ ԺՈՂՈՎԸ

Թրիփոլիի մէջ, Լիբիա, Երեքշաբթի բացումը կատարուեցաւ քարիւղի խորհրդաժողովին, որուն կը մասնակցին այսպէս կոչուած քարիւղ արտադրող միջերկրականեան չորս երկիրներ — Ալժերիա, Լիբիա, Իրաք եւ Սէուտական Արաբիա: Այս վերջին երկուքը թէեւ հեռու կը գտնուին Միջերկրականէ, սակայն, քարիւղատար խողովակներով իրենց «սեւ ոսկի»ն կը հասնի Լիբանան եւ Սուրիա:

Չորս երկիրներու նպատակն է բարձրացնել իրենց քարիւղի գիները, թէեւ Իրաք եւ Սէուտական Արաբիա արդէն իսկ համաձայնութիւն գոյացուցած են Թեհրանի մէջ, քարիւղի ընկերութիւններուն հետ, հինգ տարուան համար:

Լիբիա եւ Ալժերիա մերժեցին ստորագրել Թեհրանի համաձայնագիրը, եւ այժմ, կը փորձեն կարեւոր յաւելումներ կատարել իրենց քարիւղի գինին վրայ: Միւս կողմէ, իրենց նպատակն է առանձին համաձայնագիրներ կնքել քարիւղի ընկերութիւններու հետ:

Ալժերիոյ ներկայացուցիչը Թրիփոլիի մէջ յայտարարեց, թէ իրենց երկրի քարիւղին որակը շատ բարձր է եւ, հետեւաբար, պէտք է անհամեմատ չափով աւելի բարձր ըլլայ անոր գինը, բաղդատմամբ միւս երկիրներունը:

Աւելցնենք նոյնպէս, որ Լիբիա եւ Ալժերիա այլ պահանջներ ալ կը ներկայացնեն: Այսպէս, կ'ուզեն որ քարիւղի ընկերութիւնները իրենց շահաբաժնէն մաս մը յատկացնեն Ալժերիոյ եւ Լիբիոյ՝ տեղւոյն վրայ զարգացնելու համար անոնց տնտեսութիւնը: Ալժէ կը մտածէ նաեւ աւելցնել իր մասնակցութեան չահաբաժինը քարիւղի օտար ընկերութիւններու մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Փետր. 5ի մեր թիւին մէջ վերապահութեամբ արձագանգ հանդիսացած էինք Երեւանեան դատավարութեանց, լուրը քաղելով արեւմտեան Գերմանիա լոյս տեսնող Փոսեւ թերթէն: Այս առթիւ Նիւ Եորքի Նովոյէ Ռուսկոյէ Սլովօ, ռուսերէն օրաթերթը, փետր. 11ի իր թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ «Երեւանեան դատավարութիւնները» խորագրին տակ.—

×

1969 Փետրուարին, Խորհրդային Հայաստանի բարձրագոյն ատեանը, նախագահութեամբ Ա. Ս. Եղիազարեանի, կառավարական դատախազութեամբ Կ. Մ. Համբարեանի եւ պաշտպան փաստաբաններ Կ. Արոնեանի եւ Ա. Մոսոյեանի, կատարած է գաղտնի դատավարութիւնը հետեւեալ ամբաստանեալներուն.

Օ. Մ. ՎԱՍԻԼԵԱՆ (ծն. 1936ին), Ա. ՊԱՊԱՅԵԱՆ՝ ծն. 1915ին (ուսուցիչ, հայրենական պատերազմին մասնակցած, 7 անգամ վիրաւորուած, ստացած է բազմաթիւ շքանշաններ), Ն. ՀՆԱՇԵԱՆ (ծն. 1939ին, մեքենագէտ «քոնսթրուքթէօր»), Ս. Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ (ծն. 1930ին, վարորդ), Ա. Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ (ծն. 1931ին) եւ Կ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ (ծն. 1936ին):

Վերոյիշեալները կ'ամբաստանուին այն հիմամբ, որ վարկաբեկած են խորհրդային իրաւակարգը, հերքած են ազգերու իրաւական հաւասարութեան գոյութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ, տարածած են զրպարտչական բնոյթ ունեցող յերիւրանքներ՝ խորհրդային ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Ամբաստանեալները գրած են նաեւ յօդուածներ անկախ հայկական Պետութեան ի նպաստ: Տարածած են թերթիկներ՝ «կարելի չէ աւելի լռել» վերնագրով: Պատրաստած են 343 տպաքանակով պարբերաթերթ մը՝ «Յանուն հայրենիքի» վերնագրով:

Բոլոր դատապարտեալներն ալ ընդունած են իրենց յանցանքները:

Դատական ատեանը կը տնօրինէ.

Վասիլեան, Պապայեան, Հէքիմեան, Թորոսեան՝ վեց տարի բանտարկութիւն, Անտոնեան՝ հինգ տարի, Հնաշեան՝ չորս տարի, Յարութիւնեան՝ մէկ տարի եւ վեց ամիս:

×

1970 Փետրուարին, Խորհրդային Հայաստանի բարձրագոյն Ատեանը, նախագահութեամբ Խանամիրեանի, կառավարական դատախազութեամբ Գլեփչակի եւ մասնակցութեամբ պաշտպան փաստաբաններ Արեւշատեանի, Մելիքեանի եւ Մոսոյեանի, յանցապարտ գտած է հետեւեալ հինգ քսանամեայ երիտասարդները.

Բ. ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ (ծն. 1949ին, Երեւանի Բազմարուեստից վարժարանի ուսանող), Ա. Օ. ԱՇԻԿԵԱՆ (ծն. 1949ին, ուսանող), Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ (ծն. 1950ին, մեքենագործ), Վ. Ս. ԲԱՐՍԵՂՈՎ (ծն. 1950ին, որբանոցի սան), եւ Ա. Զ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ (ծն. 1951ին, համալսարանական ուսանող):

Վերոյիշեալները 1967 թուականին կազմակերպած են «Շանթ» խմբակը (գրագէտ Լեւոն Շանթի անունով), առաջադրանք ունենալով սորվիլ Հայոց պատմութիւնը, հսկել հայ լեզուի մաքրութեան վրայ, պայքարիլ ձուլումի դէմ եւ պայքարիլ Հայաստանի հողերու ամբողջականութեան համար:

Հայրիկեան ամբաստանուած է իբրեւ խմբակի առաջնորդ. անձամբ կարդացած է եւ ուրիշներու ալ տուած է «Փարոս» անունով թերթը, եւ «ծրագիր-կանոնագիրը ազգային միասնական կուսակցութեան»:

Ամբաստանեալները 24 Ապրիլ 1969ին կազմակերպեր են պատեհաղորդում «Մեծ եղեռնի յիշատակին նուիրուած»:

Իրենց խմբային ժողովներուն մէջ կարդացած են զանազան գրութիւններ՝ հայ ազգի ճակատագրին եւ Խորհրդային Միութեան ընդգրկած ազգային քաղաքականութեան մասին:

Պատանիներ ցրուած են վերոյիշեալներու կողմէ պատրաստուած թռուցիկներ՝ «ռուսական շովինիզմի դէմ» եւ պահանջ՝ Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի շրջաններու միացման համար, Խորհ. Հայաստանի:

Դատական բարձրագոյն Ատեանը, նկատի ունենալով ամբաստանեալներու տարիքը եւ անոնց «քաղաքական հասունութեան պակասը», համեմատօրէն մեղմ ու չափաւոր պատիժներ տնօրինած է.

Հայրիկեան՝ չորս տարի բանտարկութիւն.

Աշիկեան եւ Նաւասարդեան՝ երկուական տարի.

Բարսեղով եւ Խաչատուրեան՝ վեցական ամիս:

Դատավճիռները վերջնական են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ներքին նախարարը յայտարարած է անցեալ օր որ Անգարայի Հաճէթթեփէի համալսարանի միջադէպերը «ընդհ. փորձն են համայնավար ապստամբութեան մը, որու նպատակը կառավարութիւնը տապալել չէ այլ դեմոկրատ վարչակարգը եւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը»: Ըստ ոստիկանութեան, խառնակութիւնները գործն են ձախ ծայրայեղներու, որոնք կ'ուզեն որ Թուրքիայէն քաշուի ամերիկեան զօրքը: Պոլսոյ շրջակայքը ուսանող մը սպաննուած է:

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ հսկայ կեդրոն մը պիտի հաստատուի Թիւիլըրիի պարտէզներուն տակը (250 հազար գիծ) եւ 1973ին 40 հազար գիծ պիտի բանի: Այս աշխատանքին նպատակն է թեթեւցնել Անժու, Էլիզէ, Օփերա եւ Ռիշըլիէօ կեդրոնները:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ խորհրդային դեսպանատան կցորդին կառքը կրակի տրուած է անցեալ գիշեր, անծանօթներու կողմէ: Յապաղումով պայթելիք ռումբ մըն ալ պայթած է Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան առջեւ, թեթեւօրէն վիրաւորելով մէկը: Միւս կողմէ բախումները կը շարունակուին ծայրայեղ ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ:

ՔՈՄՊՈՃԻ մէջ Թռանի արկածի զոհ գնաց Հարաւ. Վիէթնամի անուանի զօրավարներէն Տօ Քաօ Թրի, որ կը նկատուէր Վիէթնամի զօրավոր Փաթընը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Կրեչկօ յայտարարեց, թէ անհրաժեշտ է զօրացնել խորհրդային զինուորական ուժը, որպէսզի ան դէմ դնէ այն «տագնապալի կացութեան, զոր ստեղծած է միջազգային գաղթատիրութիւնը»: Դէտերու համոզումով, Պաշտպանութեան նախարարը պարզապէս փորձած է արդարացնել խորհրդային պիւտճէին յաւելումը զինուորական ծախքերու մէջ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը պատրաստուի արուեստական արբանեակ մը արձակել կրկին, համաձայն Վաշինկթընի:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳՈԼԱՆՃԵԱՆ

Ահա մէկն ալ անոնցմէ, որոնց հանդէպ անիրաւ եղաւ ճակատագիրը: Դժբախտ բան է գրիչ շարժել աւելի քան վաթսուն տարի, ու մոռցուիլ երթալ, ուրիշ ընելիք չձգելով մեզի՝ բայց եթէ առիթներու ապաւինիլ իր անունը մեր միտքը բերելու համար:

Եդուարդ Գոլանճեանի պարագային՝ այդ առիթը իր ծննդեան 90ամեակը կ'ըլլայ: Ան ծնած էր Պոլսոյ Սկիւտար թաղը, ուր պիտի ստանար իր նախնական ուսումը, յաճախելու եւ աւարտելու համար յետոյ Պէրպէրեան վարժարանը անոր մեծ հիմնադրին օրով, եւ մէկն հանդիսանալու համար այն սերունդէն, որոնք Պէրպէրեանի դրասեղաններէն եկան հայ գրականութեան:

Կեանքը զայն նետեց գործի ասպարէզ, բայց չկրցաւ զայն հեռացնել իր պատանեկան օրերու նախասիրութենէն, որ գրականութիւնն էր եղած: Իր նախափոր–ձերը ըրած դեռ դպրոցական նստարաններու վրայ՝ միշտ փարած մնաց գրչին, առաջին օրէն ուշադրութիւն գրաւելով արեւմտահայ գրականութեան այն մօայլ շրջանին՝ որ հուրիէթը նախորդող տարիներն էին, շրջան, ուր հին անուններ մեծ մասամբ քաշուեր էին իրենց պատեանը ու նորերը հազիւ կը նետէին ամէն մէկը ձգուած իր բախտին, առուլի մը կեանքը ապրելով յաճախ: Գոլանճեան կրցաւ դիմանալ, ու շարունակեց երեւալ նոր օրերու մէջ ալ, որոնք հայ գրականութեան կը բացուէին 1908ի հետ: 1909–ին էր, սակայն, որ ան պիտի նուիրագործուէր նոր գրողներու շարքին մէջ, լոյս ընծայելով իր քերթուածներու մէկ փունջը «Արեւելքի բոցեր» խորագրին ներքեւ: Այս քերթուածներուն մէջ ան երեւան կուգար արդէն կրկնակ իր ձիրքով. գրելու վարժութեան, այսինքն ձեւին կը միացնէր խորքին ալ մտահոգութիւնը. իմաստասիրական խոհերը, որոնք Տէմիրճիպաշեանի եւ Զրաքեանի քերթողութեան հրապոյրներն էին եղած, վարակեցին նաեւ Գոլանճեանի ոտանաւորները, իրենց խորթին կերպէն բաժին հանելով նաեւ անոնց, որ կերպ մը, որ այլեւս պիտի չրաժնուէր Գոլանճեանի ալ քերթողութենէն, զանէ սկզբնական իր շրջանին մէջ:

Գոլանճեանի քերթուածները այլեւս հիւրընկալուեցան ամէնուրեք: Չկար տարեգիրք մը կամ հանդէս մը, ուր տեղ չգտնէին անոնք: Ան յաճախ ասպարէզ կուգար արձակ էջերով ալ, որոնք առաւելապէս գրախօսականներ կամ գրական վերլուծութիւններ էին եւ որոնք եթէ բացառիկ տեղ մը չապահովեցին իրեն՝ անոնցմէ չպակսեցաւ սակայն ողջմտութիւնը, ողջմտութիւն, զոր ան ցոյց տուեր էր դեռ այն օրերէն, երբ գոյներու ողորմելի երամը հալածանքի նշաւակ կ'ընէր Միսաք Մեծարենցը: Գոլանճեան դիրք բռներ էր այդ թշուառներուն դէմ:

Գոլանճեան մէկն եղաւ եղեռնէն ճողոպրածներէն: Զինադադարին քնարը ձեռք առաւ կրկին, որ իր աշխատակցութիւնը բերաւ գրեթէ բոլոր գրական հանդէսներուն՝ զորս Պոլսոյ մէջ ստեղծեր էր նոր կեանքը: Մէկը կ'ըլլար այս կերպով այն քիչերէն, որոնք մեծ սպանդէն յետոյ նոր կորիզ կը կազմէին արեւմտահայ գրականութեան մէջ: Երբ Յովհաննէս Թումանեանի նախագահութեամբ Պոլսոյ մէջ Հայ Արուեստի Տունը կը կազմէինք 1921ին, մեզ հետ Եդուարդ Գոլանճեանն ալ կար: Տարի մը չանցած փոթորիկը ցրիւ պիտի ընէր մեզ կրկին:

Գոլանճեան Ռումանիա ապաստանողներէն մէկն եղաւ մեզի հետ միասին ու ումէն երկինքին տակ անցուց իր կեանքին վերջին երեսունեւհինգ տարին: Դժնդակ պայմանները, զորս զաղութի կեանքը բաժին կը հանէ հայ մտաւորականին՝ չկրցան ձեռքէն խլել գրիչը: Գոլանճեան միշտ գրեց, աշխատակցելով գրեթէ բոլոր թերթերուն, որոնք լոյս տեսան այստեղ: Իր առաջին գրութիւնը Փուճջն էր հիւրընկալէր: 1893ին, վեց տասնամեակ յետոյ Նոր Կեանքի մէջ պիտի երեւար ան վերջին անգամ: 1957ին անդարձ կը բաժնուէր մեզմէ:

Ազմուկէ հեռու էր ապրեր: Քիչերը միայն գիտցան իր խոր ծանօթութիւնը իմաստասիրական ուսմանց, ուրկէ շատ բան կուգար իր բանաստեղծութիւններու մօայլ խորքէն, եւ իր հմտութիւնը ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի: Ինքն էր որ, Արշակ Չօպանեանի եւ Գրիգոր Եսայեանի հետ մէկտեղ, ֆրանսերէնի թարգմաներ էր Ռուբէն Զարդարեանի Ցայգալոյսը:

Այս քանի մը հապճեպ տողերը թող առիթ մը ըլլան միտք բերելու իր մոռցուած անունը: Հաւանաբար դեռ անդրադառնանք իր գրական կեանքին, անոր տեղը որոնելու համար իր ժամանակակիցներու շարքին մէջ, եւ պատմելու համար չահեկան ալ բաներ իրեն հետ կապուած յուշերէ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Գառնիի (Ք. Ա. 3րդ դար) բաղնիքի սենեակներէն մէկուն յատակին գտնուած է խճանկար մը, որ հեթանոսական շրջանի նկարչական արուեստի միակ պահպանուած նմոյշն է Հայաստանի մէջ: Խճանկարին չափերը 2,90×2,90 մեթր են: Կեդրոնը ովկիանոսն ու ծովը անձնաւորող, այժմ խիստ վնասուած, կիսանդրիներ են: Ասոնք շրջապատուած են կանաչ գաշտով, որ ծովի տպաւորութիւն կը թողու: Հոս պատկերացուած են զանազան աստուածներ եւ այլաբանական տիպարներ՝ յունական արձանագրութիւններով: Խճանկարին մեծ մասը աւերուած է, այսուհանդերձ, պահպանուած են Տրիտոններու վրայ նստած քանի մը ջրահարսեր, ծովային աստուածներ:

Դուինի մէջ թէ այլուր գտնուած բեկորները կ'ապացուցանեն, որ Հայերը նկարազարդման այս ձեւը շարունակած են օգտագործել յետագային եւս: Սակայն, պահպանուած լաւագոյն նմոյշները կը գտնուին Հայաստանի սահմաններէն դուրս, հին քրիստոնէական շրջանի Երուսաղէմի հայկ. վանքերու եւ եկեղեցիներու մէջ: Ցատակի խճանկարներէն ամէնէն մեծը, որ ունի հայերէն արձանագրութիւն, կը գտնուի եկեղեցիի մը մէջ, Դամասկոսի Դուռ կոչուած դարպասին մօտ: Կը պատկերացնէ սափորի մէջէն սկսող ճոխ որթագալար մը եւ այլեւայլ տեսակի թռչուններ: Խճանկարները օգտագործուած են նաեւ պատերու նկարազարդման համար: Դուինի Է. դարու կաթողիկէի խորանի մէջ յայտնաբերուած են Աստուածածինն ու Մանուկը ներկայացնող նկարի բեկորներ: Պատկերի հետքեր գտնուած են նաեւ Զուարթնոցի մէջ:

Խճանկարի օգտագործումը հաւանաբար վերապահուած էր խիստ կարեւոր եկեղեցիներուն: Ընդունուած ձեւը եղած է նկարչութիւնը: Զ. դարու վերջը, կամ Է. դարու սկիզբը, պատկերամարտական աղանդի մը դէմ ուղղուած իր «Ցաղագս պատկերամարտից» ճառին մէջ, Վրթանէս քերթող կը չեշտէ, թէ՝ «զամենայն զսքանչելագործութիւնսն Քրիստոսի զոր արար, որպէս եւ ի գիրսն գրեալ է... զայդ ամենայն նկարէն յեկեղեցիս զոր գիրք սուրբք պատմեն...»: Ան յատկապէս կը յիշատակէ Ծնունդը, Մկրտութիւնը, Զարչարանքները, Խաչելութիւնը, Թաղումը, Յարութիւնը, Համբարձումը, Աստուածածինի նկարը Մանուկի հետ, տեսարաններ սուրբերու կեանքէն, մասնաւորապէս Ս. Ստեփանոսի քարկոծումը, դրուագներ Ս. Գր. Լուսաւորչի, ինչպէս նաեւ Ս. Հռիփսիմէի եւ Ս. Գայեանէի նահատակութենէն: Սակայն, այդ ժամանակաշրջանի յուշարձաններուն մէջ, այդ ձեւի ամբողջական նկարաշարքեր չեն մնացած: Քանի մը եկեղեցիներու խորանները այնպիսի ձեւ ունին, որ մտածել կուտան, թէ անոնք պատկերացուցած են Եզեկիէլի եւ Եսայիի տեսիլները: Լմբատի մէջ, Քրիստոս լուսապսակի մէջ բազմած է գահին վրայ, որուն կողքին կան զոյգ անիւներ, իր չուրջը՝ բոցեր, քառաթեւ հրեշտակ եւ վեցթեւեան Սերովբէ մը: Աւետարանական պատկերաշարին գոյութեան վերաբերեալ Վրթանէս Քերթողի վկայութեան միակ հաւաստի ապացոյցը Թալինի յօրինուածքին մասունքներն են, որ հաւանաբար կը պատկերացնեն «Երուսաղէմի Մուտքը»: Թալիշի, Թալինի եւ Մրենի եկեղեցիներու խորաններու ներքեւի պատին վրայ կը բերեին սուրբերու կեցած նկարներ, իսկ վերջին երկու եկեղեցիներու խորանի կամարին չուրջ կան սուրբերու դիմանկարները պատկերացնող մետալիոններ:

Հայ նկարչական արուեստի զարգացման հոլովոյթին կարելի է հետեւիլ նախ եւ առաջ նկարազարդուած ձեռագիրներուն մէջ: Ասոնք, բարեբախտաբար, մեծ թիւ կը կազմեն, ինչ որ զարմանալի է, երբ նկատի կ'առնենք տեւական պատերազմներն ու կրօնական հալածանքները: Իրեն գործերու մէջ, պատմագիրները երբեմն կը խօսին մեծ հաւաքածոներու բնաջնջման մասին: Զեռագրական կորուստներու մասին մօտաւոր պատկերացում մը կուտայ հետեւեալ յիշատակութիւնը: Ըստ Ստ. Օրբելեանի, երբ Սելճուկները 1170ին գրաւեցին Բաղաբերդի ամրոցը, ոչնչացուցին աւելի քան 10.000 ձեռագիր, որոնք հաւաքուած էին Սիւնիքի եկեղեցիներէն եւ վանքերէն ապահովութեան համար: Ձեռագիրներու «արտադրութեան» առատութիւնը կրնայ մասամբ բացատրուիլ անով, որ Հայերուն համար անոնք ունեցած են չափազանց կարեւոր նշանակութիւն: Սուրբ գիրքի կամ ծիսական որեւէ գիրքի մը ընդօրինակուած նմոյշը անոր տիրոջ կողմէ կը նկատուէր երկնային անկորուստ գանձ մը, զոր ան կը նուիրէր եկեղեցիին կամ վանքին եւ առով իսկ կը բազմապատկէր իր հոգիի փրկութեան յոյսերը, քանի որ այդ օրուընէ սկսեալ, ամէնօրեայ աղօթքներու մէջ կը յիշատակուէր նուիրատուին անունը: Ձեռագիր ընդօրինակելը կամ պատուիրելը երբեմն համեմատուեր է եկեղեցի կառուցանելու, կամ խաչ պատրաստելու հետ եւ համարուեր է բարեպաշտ արարք: Որոշ ձեռագիր աւետարաններու վերագրուած են հրաշագործ կարողութիւններ, մանաւանդ յետագայ դարերուն, երբ այդ ձեռագիրները սկսեր են ճանչցուիլ յատուկ անուններով, ինչպէս, օրինակ, «Ամենափրկիչ» կամ «Մեռելայարոյց»: Անհաւատներու ձեռքը ինկած ձեռագիրը կը նկատուէր գերի եւ բարեպաշտ քրիստոնեային պարտքն էր փրկագինով ազատել զայն: Շատ յաճախ գրիչները իրենց յիշատակարաններուն մէջ, ձեռագրի տիրոջ կը պատուիրէին պատերազմի արհաւիրքներու ժամանակ գրչագիրները թաղել: Ընկերային տարբեր խաւերու պատկանող հաւատացեալ կիներ եւ այրեր կը փափաքէին ունենալ նոյնիսկ նկարազարդ ձեռագիր Աւետարան կամ Սաղմոսարան, որ կը դառնար ամէնէն թանկարժէք սեփականութիւնը:

Շատ հաւանական է, որ այրուբենի գիւտին յաջորդած բուռն գործունէութեան ժամանակաշրջանին, գրիչներուն օգնած ըլլան նկարիչները, իբրեւ նախօրինակ օգտագործելով Հայաստան բեր–

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Երկու օր ետքը, երբ Ղուկաս էֆէնտի գրասենեակը նստած էր, մարդ մը ներս մտաւ, խոնարհ բարեւ մը տուաւ եւ նամակ մը երկարեց իրեն:

Ղուկաս էֆէնտի պահարանը պատռեց եւ նամակը բանալով կարդաց.

«Վսեմաշուք էֆէնտի,

«Գրաբերս, զինեպան Հաճի Թումիկ Ֆերիգեղցի է եւ Թաղին մէջ շատ ծանօթ մարդ մը, ինք շատ յարմար է բողոքագրին գործը յաջողցնելու, միայն թէ հարկ է քիչ մը բան վճարել:

«Մնամ ձեր վսեմութեան խոնարհ ծառայ»:

Նամակագիրը Աղքատախնամի օժանդակ քննիչն էր:

— Հրամմեցէք, նստեցէք, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի:

Մարդը կրկին խոնարհ բարեւ մը տուաւ եւ աթոռի մը ծայրը նստաւ, երկու ոտքը քով քովի բերած:

Յիսուն տարեկան, գիրուկ, թաւ յօնքերով ու խոշոր շրթունքներով մարդ մըն էր Հաճի Թումիկ: Երկաթագործութեամբ սկսած էր իր ասպարէզը, յետոյ ջրհանկիր եղած էր, յետոյ ալ ձկնավաճառ: Արիասիրտ ու կռուարար, շատ անգամներ, բարկութեան կամ գինովութեան մէջ, մարդ վիրաւորած ու ամիսներով բանտարկութիւն կրած էր: Այդ բանը իր վարկը բարձրացուցեր, տեսակ մը հեղինակութիւն եւ ժողովրդականութիւն տուեր էր իրեն: Հաճի Թումիկ իր հիացողները, կուսակիցները, հետեւորդները ունէր, որոնց վրայ բարոյական իշխանութիւն ի գործ կը դնէր: Տարիներէ ի վեր եկած հաստատուած էր Ֆերիգիւղ, ուր գինետուն մը կը բանեցնէր: Իր յաճախորդները միեւնոյն ժամանակ իր հպատակներն էին, որոնց վրայ կը տարածէր իր դերիշխանութիւնը: Բայց իր ազդեցութիւնը միայն իր գինետան մէջ չէր սահմանափակուեր, անկէ դուրս ալ կը ճառագայթէր, երբ հարկը ներկայանար: Կիրակի օր, երբոր եկեղեցի երթար, յարգանքով կ'ողջունուէր թաղականներուն, քահանային, ժամկոչին եւ վարժապետին կողմէ: Հաճի Թումիկ մարդ մըն էր, որ լաւագոյն էր իրեն հետ ունենալ, քան իրեն դէմ:

Եւ սակայն Հաճի Թումիկ իր ազդեցութիւնը չարաչար չէր գործածեր, իր հեղինակութիւնը չէր գոհհկացներ ճղճիմ խնդիրներու մէջ մտնելով: Մեծ վճռական վայրկեաններուն երեւան կուգար ան ու կը գործէր յանուն ժողովուրդին, որուն մարմնացումը, չօշափելի արտայայտութիւնն էր:

Տգէտ, բայց մտացի, իրեն որոշ սկզբունքներ ունէր, հաստատ անսրբագրելի սկզբունքներ, որոնց վրայ հիմնուած էր իր ապրելակերպը:

Ղուկաս էֆէնտի վայրկեան մը ուշադրութեամբ քննեց իր հիւրը, հասկցաւ թէ իր փնտռած մարդն էր:

— Շատո՞նց է, որ Ֆերիգիւղ կը նստիս, հարցուց:

— Տասը տարի կայ:

— Ըսել է Թաղին մէջ ճանչցուած ես:

— Էֆէնտի, Բանկալթիէն բռնէ մինչեւ Շիշլի Հաճի Թումիկը չճանչցող չկայ:

— Գիտե՞ս քեզ ինչու համար ուզեցի:

— Քիչ մը հասկցուցին:

— Ըլլալիքը թէ մեր ազգին պատիւին եւ թէ մասնաւորապէս ձեր Թաղի պատիւին համար է: Դուն ամուսնացա՞ծ ես, զաւակներ ունի՞ս, Հաճի Թումիկ աղա:

— Ամուսնացած եմ, էֆէնտի, երկու հատ ալ աղջիկ ունիմ...

— Աստուած պահէ:

— Շնորհակալ եմ, շատ ապրիք:

— Էյ քեզի պէս ամուսնացած, աղջիկներու տէր, պարկեշտ, բարոյական մարդու տանը քով բոզ մը նստի նէ՝ թող կուտա՞ս, ձայն չե՞ս հաներ...

— Ինչ ըսել է, էֆէնտիս, մենք հարուստ չենք բայց պատուի համար հոգինիս կուտանք...

— Կեցցես, Հաճի Թումիկ աղա... հիմա քեզի խնդիրը բացատրեմ, ատ ձեր կողմերը Սաթենիկ անուն որբեւայրի մը եկեր տուն բռներ նստեր է իր սիրականին հետ, ատ անամօթ կնիկը եկաւ մեր Աղքատախնամէն դրամ ուզելու, մենք ալ մարդ ղրկեցինք, ինչպէս կնիկ ըլլալուն մասին հարցուցինք, փնտռեցինք, մէյ մըն ալ ի՞նչ իմանանք, անբարոյական բոզին մէկն է եղեր... Երկրորդ անգամ զալուն աղէկ մը լուացի գինքը ու դուրս վռնտեցի: Հիմա պատուաւոր մարդիկ կ'ուզեն, որ այդ կինը եւ քովի սիրականը նստած տունէն հանեն, որպէսզի փողոցը մաքրուի: Ատոր համար Թաղական Խորհուրդէն դիմում պիտի ընենք Բերայի Միւթեսարրըֆին, բայց պէտք է որ այդ կողմերը բնակող, ընտանիքի տէր, պատուաւոր մարդիկը գրաւոր բողոք մը ընեն Թաղական Խորհուրդին, որպէսզի ան ալ կարենայ կառավարութեան դիմել... հիմա ատանկ թուղթ մը պատրաստուի, դուն կրնա՞ս ստորագրել տալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Հինգ զգայարանքներէն երեքը՝ հոտատելիքը, ճաշակելիքը եւ շօշափելիքը, արչատ հասարակ զգայարանքներ են: Արդարեւ այս երեք մարզերուն մէջ կենդանական աշխարհը շատ աւելի բարձր կարողութեանց դիրքի մէջ կը գտնուի: Կը մնան, ուրեմն, տեսանելիքն ու լսողութիւնը, որոնք մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն ներկայ օրերուն: Օրինակ, նկատել կը տրուի, որ մեր աչքերը, որ դարերէ ի վեր վարժուած էին սեւեռիլ գիրքերու վրայ, այժմ իրենց դիրքը կը զիջին լսելիքին՝ ձայնասփիւռի, պատկերասփիւռի եւ այլ «նորութիւններու» հետեւանքով: Իսկ ականջը լաւ կացութեան մէջ չի գտնուիր. չունի փակիչ, անկարելի է կարգաւորել ականջէն ներս թափանցող տեղեկութեան քանակը: Աչքը կարելի է փակել, կիսով փակել, դարձնել ուրիշ ուղղութեամբ կամ պարզապէս սեւեռել պարապութեան մէջ: Ականջը տեւապէս կը մնայ արթուն:

Ձենք կրնար միաժամանակ ունկնդրել, խօսիլ, խորհիլ եւ գրել: Հետեւաբար, լսելիքին չափազանցեալ գործածութիւնը կը դառնայ ի վնաս միւս կարողութիւններուն, յատկապէս ի վնաս մտածողութեան: Փոքր է թիւը այն մարդոց, որոնք կրնան կարդալ եւ ունկնդրել միաժամանակ: Ընդհանրապէս լսելու գործողութիւնը կը ցրուէ այն ուշադրութիւնը, որ անհրաժեշտ է կեդրոնացնելու համար մեր մտածողութիւնը:

Մարդիկ շատ կը խօսին: Իրարու կը փոխանցեն լուրեր, կուտան տեղեկութիւններ: Հաղորդակցութեան համար օգտագործուած նշաններուն թիւը շատ մեծ է: Արդարեւ, տասնեակ նախադասութիւններ կ'օգտագործուին կրկնելու համար նոյն բանը: Գոյութիւն չունին ինքնապաշտպանութեան միջոցներ: Լսողութիւնը կ'արձանագրէ ամէն բան եւ մտածման մեքենան ժամանակ կը կորսնցնէ մաքսելու համար քանի մը հատիկները ճշմարիտ տեղեկութեան, որ կը բովանդակէ բառերու անվերջանալի հոսքը: Որքան շատ ըլլան մարդիկ, որքան մօտ ըլլան իրարու եւ կապուած մնան իրարու իրենց գործունէութեամբ եւ շահերով, այնքան աւելի կը շատնայ խօսակցութեան «վտանգը»: Այս տեսակէտէն յար եւ նման են ֆիզիքական եւ խօսակցական յարձակումները: Արդարեւ ոչ մէկ տարբերութիւն կայ այն մարդուն միջեւ, որ կը փորձէ անշարժութեան մատնել իր դիմացինը, ոտքը դնելով անոր կուրծքին վրայ, եւ անոր՝ որ իր խօսակիցին կը ստիպէ ունկնդրել իր աղմկալի ճառը:

Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է մտածել ականջի կամ լսողութեան սաղաւարտի մը մասին: Ասիկա նորութիւն մը չէ մարդուն համար, որ վարժուած է ժամացոյց մը կրել իր բազուկին կամ ակնոց մը իր քիթին վրայ: Մարդոց եւ գործիքին միջեւ գոյութիւն ունեցող կենակցութիւնը կը մեծնայ: Սաղաւարտը պիտի ըլլայ պարզ եւ գեղագէտները զայն պիտի չինեն վայելչագեղ ձեւով: Ան ականջներու բլթակներուն մէջ պիտի տեղաւորէ երկու փոքր գործիքներ եւ այս ձեւով լսողութիւնը պիտի գտնուի երկու դիրքերու մէջ — «բաց» եւ «գոց»:

Խօսակիցին հետ պիտի խօսինք միայն այն ատեն, երբ սաղաւարտին կանաչ լամպը շողշողայ, ինչ որ համարժէք պիտի նկատուի խօսակցական ուղերձ մը արձանագրելու մտաւոր տրամադրութեան: Մարդոց համար ասիկա շատ աւելի քաղաքավար ձեւ մը պիտի ըլլայ յայտնելու իրենց խօսելու բաղձանքը եւ կարելիութիւնը, քան այժմու եղանակը, որ է կոնակը դարձնել կամ ջղագար շարժումով մը ընդհատել խօսակցութիւնը:

Ականջի կամ լսողութեան սաղաւարտը լուծումն է մարդկութեան մեծ պահանջին՝ խնայելու ամէնէն թանկագին աղբիւրը մարդոց, որ է մտածողութիւնը: Կարելի չէ ըմբռնել, որ 2000ին մտածողութիւնը գործէ կտրատուած եւ կոտրակուած ընդհատումներով, երբ այնքան պահանջ ունի մտածելու ամէն բանի մասին: Այժմէն իսկ ունինք անոր կարօտը, երբ դրասենեակներու դուռները կը բացուին առանց նախապէս թոյլտուութիւն ուզելու եւ ներս մտնող անձը ներկաներուն միտքերը կը բեռնաւորէ խելքին փչած նիւթերու մասին խօսելով:

Սաղաւարտը մեր կրած միակ գործիքը պիտի չըլլայ: Ան սերտ կապ պիտի ունենայ «փոխադրելի օժանդակ յիշողութեան» հետ: Հին, անհիմն ըմբռնում մը կայ, թէ մենք պարտաւոր ենք մեր միտքին մէջ մթերել ամէն տեղեկութիւն:

Միտքը բաւականաչափ տեղ չունի բոլորին համար: Ժամանակաւոր օգտակարութիւն ունեցող տեղեկութիւնը կրնայ արձանագրուիլ մանրանկար մանէթոֆոնի մը վրայ, զոր պիտի կրենք գրպանի մէջ:

Այսօր ալ ունինք «օժանդակ յիշողութիւններ» նոթագրութիւններու եւ գրպանի տետրակներու ձեւին տակ: Օրուան ժամանակացոյցը, գնումներու առարկաները կամ նոյնիսկ գեղեցիկ մէջբերում մը (ո՞ւր կարդացի զայն) արձանագրուած են այդ տետրակներուն մէջ: Գրպանի մանէթոֆոնին վերապահուած է այդ դերը:

Մ. Մ.

ուած յունարէն նկարազարդ ձեռագիրներ: Իր «Ցաղագս պատկերամարտաց» ճառին մէջ Վրթանէս Քերթող կը խօսի ծիրանեգոյն մագաղաթի վրայ գրուած ձեռագիր աւետարաններու մասին, նկարազարդուած ոսկիով եւ արծաթով, իսկ կազմին վրայ՝ փղոսկրէ սկաւառակներ: Այս շքեղ ընդօրինակութիւնը հաւանաբար բերուած է կայսրութեան մայրաքաղաքէն, եւ Էջմիածինի Աւետարանի (Ժ. դար) փղոսկրեայ կազմը կը հաստատէ Վրթանէսի վկայութիւնը: Աւելին. Էջմիածնի Աւետարաններու խորաններու զարդաշրջանակները, որոնք, կը թուի թէ աւելի հարազատ են մնացած Եւսեբիոսի թուղթի համար նախատեսուած սկզբնական զարդանկարի ծրագրին, քան ժամանակակից յունական եւ լատինական ձեռագիրները, նոյնպէս ենթադրել կուտան, որ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են հին շրջանի յունական նկարազարդ ձեռագիրներ:

Ս. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական խնջոյքով մը յիշատակուեցաւ Փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձը, Փարիզի մէջ: Կիրակի, Փետրուար 21ին, Մշակոյթի Տուն խմբուած էին ընկերներ եւ ազգայիններ, որոնք բանախօսութիւններով եւ գեղարուեստական յայտագրով պանծացուցին ազգային ըմբոստութեան թուականը՝ Փետրուար 18:

Երեկոյթին նախագահութիւնը ստանձնած էր ընկ. Կարապետ Փափազեան: Երիտասարդ ընկերը հայերէն իր բացման խօսքին մէջ հաստատեց, թէ ապստամբութիւնը պարտադրուեցաւ օտար վարչապետութեան հայ հետեւորդներու կողմէ, որոնք չուզեցին ըմբռնել ո՛չ օրուան կացութիւնը եւ ոչ ալ հայ ժողովուրդին ակնկալութիւնները՝ եկուոր իշխանաւորներէն: Ժողովուրդին անհատական եւ ազգային իրաւունքները պաշտպանելու փոխարէն՝ զայն կեղեքեցին: Ոտնահարեցին ազգի մը իրաւունքները: Փետրուար 18ը «դաս» մըն է. արդարեւ ցոյց կուտայ, թէ կարելի չէ անպատիժ խաղալ անոր արժանապատուութեան հետ: Ահա թէ ինչո՛ւ հայ գիւղացին, քաղաքացին, ոտքի ելան համայնավար բռնատիրութեան դէմ: Ցեղային ուրիշ ազգեր եւս նոյն ուղին ընդգրկեցին Փեշտայի, Պերլինի եւ այլ քաղաքներու մէջ:

Ընկ. Սերոբ Մանուկեան երկար նկարագրեց բոլշեւիկեան խժդժութիւնները Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին ամիսներուն: Մասնաւորապէս խօսեցաւ բոլշեւիկեան կառավարութեան արեւելեան քաղաքականութեան մասին, որ կը ձգտէր ապահովել արեւելքի ժողովուրդներու «ազատագրումը» գաղթատիրական երկիրներէ: Ասիկա, անշուշտ, արտաքին քօղն էր հետապնդուած բուն նպատակին, որ իրականութեան մէջ ռուսական գաղթատիրութեան մը հաստատման կը միտէր: Այդ քաղաքականութեան կիրարկման ճամբուն վրայ Մոսկուա ոտնահարեց մեր ժողովուրդին իրաւունքներն ու շահերը: 1921ի Կարսի դաշնագիրը այդ ոտնահարման վերջին արարը կազմեց, զոր բոլշեւիկ պատմաբանը՝ Բորեան չվարանեցաւ «ամենավատթար» դաշնագիրը անուանել, պարտադրուած հայ ժողովուրդի վիզին: Նոյնիսկ Մռաւեան փորձեց մերժել ստորագրել դաշնագիրը, բայց ի զուր: Մեր ժողովուրդին ազգային իրաւունքները զոհ գացին Մոսկուայի շահերուն:

Ընկ. Վարդգէս Պարոնվարդեան, օրուան երկրորդ բանախօսը, այս անգամ Ֆրանսերէն ճառով մը նախ պարզեց արեւմտեան երկիրներու որդեգրած քաղաքականութիւնը Խորհ. Ռուսիոյ նկատմամբ, 1920–21ի ժամանակաշրջանին: Այդ շրջագիծին մէջ է, որ ան ներկայացուց խորհրդային իրադարձութիւնները Անդրկովկասի եւ Հայաստանի մէջ: Բանախօսը տեսական մօտեցումով հաստատեց, թէ Խորհ. Միութեան մէջ բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը պարզապէս այլափոխած է ընկերվարութեան գեղեցիկ սկզբունքները, ոտնահարելով անոր ամէնէն տարրական եւ, միանգամայն, հիմնական գաղափարները:

Հայ երիտասարդութիւնը ո՛չ միայն հաւատարիմ պիտի մնայ իր ժողովուրդին ազգային անժամանցելի իրաւունքներուն, այլեւ ընկերվարութեան անաղարտ սկզբունքներուն:

Բանախօսութիւններուն յաջորդեցին երգն ու խմբերգները եւ խրախճանքը:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԻՇ. — Վալանսի Հայ Մարզականի Ա. եւ Պահեստի խումբերը, Կիրակի Փետրուար 14ին, Վալանսի Թաղապետական գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ իրենց ախոյենական մրցումը կատարեցին:

Բացման մրցումը տեղի ունեցաւ ժամը 1:15ին, ու ճարպիկ խաղարկութիւնով մը յաղթական դուրս եկան 0ի դէմ մէկ նշակէտով, Ֆութպոլ-Բլիւփի 3րդ խումբին դէմ:

Սոյն արդիւնքը խիստ գովելի է նկատի ունենալով որ հակառակորդին յաղթանդամ բարձր կազմը զօրացուած էր երկու լաւագոյն ուժերով: Որով մեր անպարտելի Պահեստի խումբը կատարած է 12 ախոյենական խաղ, 9 յաղթանակ եւ 3 հաւասար, որով միշտ դասաւորման առաջին տեղը կը գրաւեն իրենց «փուլ»ի տասը խումբերուն մէջ 33 կէտով, այսպէսով ապահովելով իր դասակարգի բարձրացումը «Փրոմոսիոն Տիսթրիք»ի Բ.ին:

Ժամը 3ին սկսաւ Ա. խումբին մրցումը Վէնիսիէօ խումբին դէմ: Մեր տղաքը հակառակ երեք լաւագոյն խաղացողներու պակասին, շատ մը առիթներ կորսնցուցին: Հակառակ որ խումբը օգտուելով մեր պաշտպանողական գիծէն, տղոց իրարու անվարժ ըլլալէն, յաջողեցան երկու նշանակէտ նշանակել: Մեր տղաքը թէեւ ամէն ճիգ ի գործ դրին, բայց յառաջապահներէն մէկ երկուքին լաւ տրամադրուած չըլլալը, արգելք եղաւ իրենց ճիգերը պսակելու: Այսպէսով բազմաթիւ առիթներ կորսնցուցին: Խաղին վերջաւորութեան 15 վայրկեան մնացած միայն մեր տղաքը գովելի ջանք թափելով, յաջողեցան միակ նշանակէտը շահիլ: Այսպէս խաղը վերջացաւ 2ի դէմ 1 կէտով, Վէնիսիէօ խումբին յաղթութեամբ:

Ընդհանուր դասաւորման մէջ 6րդ տեղը կը գրաւէ 12 խումբերու մէջ 27 կէտով: 6 յաղթական, 1 հաւասար եւ 7 պարտութիւն, մէկ պակաս մրցումով: Ամէն պարագայի տակ, այլեւս ապահովուած է Հայ Մարզականի դասաւորումը «Փրոմոսիոն տ'Օնէօռ»ի կարգին:

Վալանսի Հայ Մարզականին Ա. խումբը այս Կիրակի (28 Փետր.) կը մրցի Ֆիրմինիի մէջ տեղական զօրաւոր խումբին դէմ: Անշուշտ տեղւոյն, Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի մարզասէր հայութիւնը պիտի փութայ մարզադաշտ, քաջալերելու մեր հայ մարզիկները:

ԱԶԱՏ-ՄԱՐԶԻԿ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Սակայն, գնդապետ, կ'ըսէր զօրավարը, չեմ ուզեր մարդոց կէսը անտառին մէջ թողուլ, կ'աղաչեմ, կ'աղաչեմ քեզի որ դիրք բռնես եւ յարձակումի պատրաստուիս:

— Ես ալ կ'աղաչեմ քեզի չվերաբերած բանին չխառնուիս, պատասխանեց գնդապետը զայրացած, իր գերմանական շեշտով: Եթէ դուն հեծելազօրքին վերաբերէիր...

— Հեծելազօրքին չեմ վերաբերիր, գնդապետ, բայց ռուս զօրավար մըն եմ, եւ եթէ չես գիտեր...

— Գիտեմ, տէր, աղաղակեց գնդապետը, յանկարծ կաս-կարմիր կտրելով, եւ ձին մտրակելով: Հրամմէ՛ հետս եկուր հասկնալու համար թէ այս դիրքը բնաւ արժէք մը չունի: Քու քմահաճոյքիդ համար չեմ ուզեր ջարդել տալ իմ զօրագունդը:

— Ինքզինքդ կը մոռնաս, գնդապետ, ես իմ քմահաճոյքս չեմ փնտռեր, եւ կ'արգիլեմ քեզի այդ կերպ խօսիլ:

Զօրավարը սակայն ընդունեցաւ գնդապետին առաջարկութիւնը, եւ կուրծքը տնկելով՝ անոր հետ ուղղուեցաւ դէպի առաջը, որպէս թէ իրենց գժտութիւնը հոն միայն վերջ պիտի գտնէր:

Հասան հոն, քանի մը գնդակներ սուլեցին իրենց գլուխներուն վերեւ: Կեցան առանց խօսելու:

Բացայայտ էր թէ այդ մացառներուն եւ այդ ձորերուն մէջտեղ բոլորովին անօգուտ էր հեծելազօրքը: Զօրավարն ու գնդապետը իրարու երես նայեցան երկու աքաղաղներու պէս, որոնք պատրաստ են կռուելու, եւ փոխադարձաբար ի զուր փնտռելով իրարու վրայ տղայամտութեան ախտանիշեր: Եւ ասանկ ալ մնացին բաւական երկար ատեն: Որովհետեւ իրարու ըսելիք մը չունէին, եւ երկուքն ալ չէին ուզեր ետ քաշուելու մասին առաջինը ըլլալ, դեռ երկար ատեն հոն պիտի մնային իրենց փոխադարձ սրտոտութիւնը խուզարկելու, եթէ այդ պահուն բուն հրացանաձգութիւն մը չպայթէր անտառին մէջ, իրենց ետեւը:

Անտառին մէջ փայտ կտրելու զբաղած ռուս զինուորներուն վրայ յարձակեցան Ֆրանսացիք: Հիւսարները չէին կրնար այլեւս հետեւակներուն հետ շարունակել իրենց նահանջը: Ֆրանսացիք ճամբանին կտրած էին. թէեւ գետինը անպատեհ էր, բայց պէտք էր յարձակումով միայն ճամբայ մը բանալ:

Ռոստովի առաջնորդած գումարտակը հազիւ թէ ձի նստած էր, թշնամիէն արգիլուեցաւ: Գնդապետը դիրքին հրամանատարութիւնը ստանձնեց, եւ թուրերը կճրտեցին պատեաններէն դուրս: Սակայն տեղէն շարժող չկար տակաւին: Ձախ կողին գունդերը, հետեւակ եւ հիւսար, զգացին որ հրամանատարները անճրկեր մնացեր էին, եւ իրենց յողդողդութիւնը զինուորներուն ալ փոխանցուեցաւ:

— Ե՜՛՞, գոնէ յարձակումը եղած ըլլար մինչեւ հիմա, խորհեցաւ Ռոստով:

— Տիրոջը օգնականութեամբ, տղաք, հրամայեց Դէնիսով, քշեցէք ձիերնիդ, օ՛ն, յառա՛ջ:

Ձիերուն գաւակները շարժեցան առաջին շարքերուն վրայ: Կրաչիք սանձը կը ծամէր ինքնիրմէ դուրս ելած: Ռոստով աջ կողմը կը նշմարէր իր հիւսարներուն առաջին շարքը, եւ աւելի հեռուն, առջեւօք, կը տեսնէր մութ գիծ մը, զոր կրնար ճշդել, բայց զոր թշնամի ենթադրեց:

Հրազէնի հարուածներ կը լսուէին, բայց հեռուէն:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(117 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Քրիստ Նեսէլեան եւ զաւակները, Պ. Ալպէր Նեսէլեան եւ Պ. Վրէժ Նեսէլեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նեսէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ՎԱՐԽԱԹՈՒՆ ՆԵՍԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց Հինգշաբթիներուն, այսինքն՝ Փետր. 25ին, Մարտ 4ին, 11ին, 18ին, 25ին եւ Ապրիլ 1ին, երեկոյեան ժամը 6,30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները:

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 28ին, Մարտ 7ին, 14ին, 21ին եւ 28ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՀԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Առնուվիլ - Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին

Կիրակի Փետր. 28, ժամը ճիշդ 16ին Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը

Կը մասնակցի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՔԱՒԵՇՏ

ժամը 19էն սկսեալ՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 Ֆր.

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

վեցերորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Միւթէվէլեան (Փարիզ) 1000, Պ. Նշան Հայթայեան (Փարիզ) 500, Պր. Վարդեվառ Ղամպէրեան (Պուք-Պէլ-էռ) 300, Պր. Նշան Մաթոսեան (Փարիզ) 200, Պր. Պր. Ժանօ Սիրունեան, Սահակ Տէր-Սահակեան, Յակոբ Տէր-Սահակեան, Սերոբ Ղազարեան, Տիրան Համբարձումեան, Գուրգէն Պօյաճեան, Արշակ Յակոբեան, Փարամազ Ալիքսանեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Յովհաննէսեան, Հայկ Ալիքսանեան եւ որդիք 100ական Ֆր.:

Նախկին գումար 44430 Ֆր., վեցերորդ ցանկի գումար 3000, ընդհանուր գումար 47430 Ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Տոքթ. Անդրանիկ Յովակիմեանի տխուր մահուան առթիւ (Հալէպ), Զարուհի Թորոսեան կը նուիրէ 50 Ֆր. կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցիին:

Տիկին Արուսեակ Հալվաճեանի մահուան առթիւ, Զարուհի Թորոսեան կը նուիրէ 50 Ֆր. Կարմիր Խաչի օղափոխութեան կայանի կահաւորման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, նախաձեռնութեամբ Սէն Էթիէնի հայ վարժարանի աշակերտութեան եւ անոնց ուսուցիչ՝ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի, տեղի կ'ունենայ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ տօնը, Շաբաթ Փետր. 27ին, երեկոյեան ժամը 8,45ին, Լէօ Լակրանժ, 22 Ռեփուբլիքեն փողոց սրահին մէջ, Սէնթ Էթիէն:

Յաջորդ առաւօտ, տեղւոյն հայկական մատրան մէջ, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, նոյն տօնին առթիւ:

Կը հրաւիրուի Սէնթ Էթիէնի եւ շրջաններու հայութիւնը պանծացնելու համար յիշատակը Աւարայրի հերոսներուն եւ քաջալերելու հայկ. դպրոց յաճախող աշակերտութիւնը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի, Կիրակի, Փետրուար 28ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի ընկ. ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ:

Առատ կերուխում Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբին մէջ, Ռիւ Պուֆիէ:

Ճոխ պիւֆէ, զանազան խմիչքներ եւ հաճելի անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին, այս Կիրակի (28 Փետր.) կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին Հայ Ազգ. Տան սրահը՝ 295 Պուալօ փողոց:

Կը բանախօսէ ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Խօսնակ ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Առատ կերուխում, հաճելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Ա. Նիստ Շաբաթ ժամը 14ին:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

Շաբաթ, 27 Փետր. ժամը 20,45ին

Dans la salle du

MUSEE DES ARTS DECORATIFS

109, Rue de Rivoli

Métro: Palais-Royal, Pyramides, Tuileries

1. Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԷՋՄԻԱԾԻՆ
2. ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Մուտք 7 ֆրանք

Ուշադրութիւն՝ փարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
36, rue Cléry, Paris (2e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE
ՔԱՅԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Փետր. 27 ժամը 18էն սկսեալ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION
GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE

DINER — *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին:

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:

Մուտք 15 ֆրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին

Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Գաւառի Հայրենակցական Միութիւնը իր բոլոր անդամները ընդհ. բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Զաւէն Զատիկեանի սրճարանը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Օրակարգ՝ Շատ կարեւոր հարց մը:

ՎՈՅԱԺ

VOYAGES WASTEELS
87 LA CANEBIÈRE
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : *de chemin de fer - de bateau - d'avion*

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les servics de
Mr JACQUES CHELELEKIAN
à votre entière disposition

ԿՈՉ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իսի լէ Մուլինօ, Փարիզեան շրջանի այս հայաշատ շրջանը մինչեւ այսօր չունէր իր սեփական «Տուն»ը: Մեր հաւաքոյթներն ու հանդիպումները տեղի կ'ունենային վարձու սրահներու կամ սրճարաններու մէջ:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու մեր սիրելի հայրենակիցներուն, որ նորակազմ Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղը յաջողած է նպաստաւոր պայմաններով գնել ընդարձակ յարկաբաժին մը — իր յարակից մասերով — յարմար ծառայելու իբրեւ ժամադրավայր, հաւաքատեղի, հանդիսասրահ, ընթերցասրահ մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար:

Տան գնման եւ կահաւորման ծախքերը հայթայթելու համար կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ժապաւինեալ տոմարներով հանգանակութիւն պիտի կատարէ: Ստացուած նուէրները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցաւ:

Վստահ ձեր ազգասիրական ազնիւ զգացումներուն, յանձնախումբս կը յուսայ, որ շնորհիւ բոլորիդ առատաձեռն նուիրատուութեան, յաջողութեամբ պիտի պսակուի իր ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կոչուած է կարեւոր ազդակ մը դառնալու հայապահպանման նուիրական գործին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides

Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ

Ընդհ. Քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին

որ յատկապէս կուգայ Ժընեւէն ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնարարին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարեկար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 26 FEVRIER 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12050

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.050

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Երկու գլխաւոր խոչընդոտներ կան խաղաղութեան ճամբուն վրայ, — սահմաններու եւ գաղթականներու հարցը:

Իսրայէլ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ սահմաններու խնդրին՝ ռազմագիտական եւ պատմական կրկնակ նկատումներով:

Ռազմագիտականը ապահովութեան հարց է: Նկատի ունենալով, որ շրջապատուած է անհամեմատօրէն գերակշիռ թիւով արաբ բնակչութեամբ, իբրեւ նախազգուշութիւն ապագայ բախումներու, թէլ Աւիվի կառավարութիւնը կ'ուզէ դիւրաւ պաշտպանելիք սահմաններ ունենալ դրացիներուն հետ: (Թէեւ ինք է եղած նախայարձակը 1956ին եւ 1967ին):

Կը պահանջէ նաեւ, որ ճշդուելիք նոր սահմանները պաշտօնապէս ճանչցուին Արաբներուն կողմէ եւ ի հարկին նաեւ երաշխաւորուին չորս մեծ Պետութեանց կողմէ:

Իսրայէլ ցարդ պաշտօնապէս չէ հաղորդած թէ ի՛նչ կը հասկնայ «ապահով սահմաններ» բացատրութեամբ: Զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան այս մասին:

Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք, որ ըստ ամերիկեան աղբիւրներու, սահմանագիծը պէտք է երկարի Էլ-Արիշէն (Միջերկրականի վրայ) մինչեւ Շարմ-էլ-Շէյխ, Աքապայի ծոցին մուտքը: 1967 Յունիսէն ետք այս շրջանին մէջ հրէական համայնքներ հաստատուած են: Իսրայէլ կը պահանջէ զինուորական ուժ մը պահել այնտեղ՝ պաշտպանելու համար նաւարկութիւնը դէպի հրէական Էյլաթ նաւահանգիստը:

Պաշտպանութեան նախարար Մոշէ Տայան կ'առաջարկէ, որ կողմերը միաժամանակ Ջրանցքէն 15-20 քիլոմեթր ներս քաշուին: Իսկ եթէ միայն Իսրայէլ պիտի քաշուի, այն ատեն համաձայնագրին մէջ պէտք է դրուի պայման մը, որով եգիպտական ուժերուն Ջրանցքի արեւմտեան ափերէն արեւելեանը անցնիլը նկատուի «պատերազմի պատճառ»:

Գալով Յորդանանի ճակատին, Իսրայէլ համաձայն է քաշուելու վեցօրեայ պատերազմէն առաջուան սահմանագծին ետեւ, պայմանաւ որ Այսրյորդանանը ապազինուի եւ Յորդանան գետի երկայնքին լայն գօտիի մը մէջ հաստատուին հրէական կէս - զինուորական համայնքներ՝ սահմաններու պաշտպանութեան համար:

Սուրիոյ սահմանին վրայ Իսրայէլ պատրաստ է քաշուելու լեռներու արեւմուտքը, սակայն պէտք է պահէ Կոլանի բարձունքը:

Ամէնէն կնճռոտ հարցն է Երուսաղէմի պարագան: Այստեղ ռազմագիտական հարցէն աւելի պատմական, կրօնաազգային նկատումներն են, որ կը մղեն Իսրայէլը անհաշտ դիրք բռնելու: Հրէական բոլոր կազմակերպութիւնները նոյն մտածումն ունին այս մասին: Ո՛չ մէկ զիջում Երուսաղէմի համար: Անիկա պէտք է ըլլայ անվիճելի մայրաքաղաքը Իսրայէլի անկախ Պետութեան:

Սողոմոնի հնադարեան աւերեալ տաճարի կանգուն մնացած պատը երկու հազար տարիէ ի վեր դարձած է ուխտատեղի ի սփիւռս աշխարհի ցրուած բոլոր Հրեաներուն համար: «Լացի Պատ»ն է այդ, որուն առջեւ երկիւղածութեամբ կ'աղօթեն ամէնքը, առանց սեռի ու տարիքի խտրութեան: Հրէական տօներու առթիւ իրարու փոխադարձ այցելութեան գացողները հրաժեշտի պահուն մէկ մաղթանք միայն ունին, — «Գալ տարի յԵրուսաղէմ»:

Մենք ալ կէս դարէ ի վեր տարագրութեան մէջ, երբ մեր անկախութեան տարեդարձը կը տօնենք, ամէն անգամ մէկ մաղթանք միայն ունինք, — Յաջորդ տարի Հայաստանի մէջ տօնել «Մայիս 28ը»:

Բազմաթիւ շահեր եւ զանազան կրօնքներ իրար կը խաչաձեւեն Սուրբ Քաղաքին մէջ: Դիւրին չէ գրչի մէկ հարուածով լուծել թնճուկը:

Իսրայէլ կը խոստանայ ամէն ազատութիւն ընծայել իսլամներուն եւ քրիստոնեաներուն, որոնց համար նոյնպէս սուրբ քաղաք է Երուսաղէմ:

Երկար բանակցութիւններ եւ անվերջ սակարկութիւններ պէտք պիտի ըլլան արդար կերպով լուծելու արաբեւիսրայելեան սահմաններու խնդիրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՆԿ. Յ. ԶԱԼՔԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՈՆՏՈՆ.— Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10,30ին, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ ընկ. Յովհաննէս Զալքեանի յուղարկաւորութիւնը, ընկերներու եւ բարեկամներու ջերմ շրջանակի մէջ: Մեծ թիւ կը կազմէին ներկաները, որոնք եկած էին իրենց վերջին հրաժեշտը տալու «ընկեր Զալքին»: Ծաղկեպսակներ ուղարկած էին հայ կազմակերպութիւններ եւ ողբացեալին բարեկամներն ու ընկերները:

Արարողութեան յաջորդեցին չորս դամբանականներ: Առաջին առթիւ խօսեցաւ Հ. Կորիւն Վրդ. Գոճապապեան, որ ագդուած չեշտով թուեց ողբացեալին հայ մարդու բարեմասնութիւնները: Ապա, յանուն Լոնտոնի Հ. Յ. Դ. «Նաւասարդեան» կոմիտէի խօսեցաւ ընկ. Հայաստան Վարդանեան, որ մտանանչելէ ետք ողբացեալին սրտբաց վերաբերումը բոլոր Հայերու հանդէպ, դիտել տուաւ, թէ ան մոլեռանդութեան աստիճանին հասցուցած էր իր հայրենասիրական զգացումը: «Իր դաւանանքը իր կուսակցութիւնն էր. պաշտամունք ունէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ»: Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէի անունով դամբանական խօսեցաւ ընկ. Կարպիս Յակոբեան, որ հակիրճ անդրադարձէ մը ետք անոր կեանքի մասին, ըսաւ, թէ ան միշտ պահեց իր դաւառացիի նահապետական նկարագիրը՝ դիւրահաղորդ, սրտբաց, պարկեշտ, նոյնիսկ իր պոռթկումներուն մէջ: Աւելին՝ ան երեւան բերաւ տոկուն եւ անշեղ դիմագիծ մը իր Հայութեան վերաբերեալ՝ ո՛չ մէկ ատեն սակարկութեան դնելով գոհողութեան եւ նուիրումի տրամադրութիւնները, որոնք յատկանիշը կը կազմեն դաշնակցական հայ մարդուն. «ընկ. Զալքը եղաւ տիպար Հայ եւ նուիրեալ կուսակցական» մը:

Վերջին խօսողը եղաւ ընկեր Հրաչ Տասնապետեան՝ յանուն Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան եւ Ճեմարանի:

Եռագոյնով ծածկուած դագաղը ինքնաշարժերու թափորով ուղղուեցաւ Քենսերկրի գերեզմանատունը, ուր կրկին տեղի ունեցաւ կրօնական արարողութիւն: Ընկերներ բուռ մը հայրենի հող ցանեցին անոր գերեզմանին վրայ՝ երգելով «Վէրքերով լի»ն, ողբացեալին այնքան սիրած հայրենական երգը: Ապա մտերիմներ իրարեւ վերջին յիշատակ հաւաքուեցան անոր տունը, որ միշտ բաց մնացած էր ամէն Հայու առջեւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՐԻՒՂ

ԱԼԺԵՐԻԱ ՖՐԱՆՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱԿԱԿՇԻՌԸ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆԷ

Անակնկալ թէեւ ոչ անսպասելի, Զորեքշաբթի օր Պումետիէն յայտարարեց թէ Ալժերիա որոշած է իւրացնել քարիւղի Ֆրանս. ընկերութեանց 51 առ հարիւրը, ինչ որ ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ ազգայնացման ճամբան բանալ:

Այս միակողմանի որոշումով Պումետիէն կատարուած իրողութեան առջեւ կը դնէ թէ՛ Ֆրանսան եւ թէ Թրիփոլիի բանակցողները:

Ցիշենք որ Ալժերիա 1970ին 50 միլիոն թոն քարիւղ արտադրած է: Ֆրանսական ընկերութեանց բաժինը եղած է 70 առ հարիւր եւ Սոնթրաքինը (ալժերական ընկերութիւն) 30 առ հարիւր:

Ալժերիոյ ղեկավարը կը խոստանայ սակայն արդար հատուցումներ վճարել եւ պահպանել պարենաւորումը: Իր արտասանած ճառին մէջ շեշտած է.— «Կը խորհինք որ ազգայնացումի, հակակշռի եւ յեղափոխութեան մուտքին հարցերը քարիւղի ճիւղին մէջ, ուրկէ վտարուած էր, մաս կը կազմեն մեր երկրին գերիշխանութեան եւ մեր հիմնական սկզբունքներուն եւ երբեք խնդրոյ առարկայ պիտի չընենք այդ սկզբունքները: Եթէ ազգայնացման իրաւունքը ալժերական Պետութեան իրաւունքներէն մէկն է եւ մաս կը կազմէ ՄԱԿի սկզբունքներուն, այսուհանդերձ կը յայտարարենք եւ պաշտօնական ձեւով մեր ազգայնացած ընկերութեանց հատուցումը: Այդ հատուցումը պիտի կատարուի նախապէս ազգայնացուած միջազգային ընկերութեանց հիման վրայ»: Արդարեւ Ալժերիա արդէն իսկ ազգայնացուցած էր միջազգային ընկերութիւններ ինչպէս Շէլ, Մոպիլ եւայլն: Պումետիէն կ'աւելցնէ իր ճառին մէջ.— «Եթէ վաղը մեզի ըսեն թէ մեր քարիւղը շատ սուղ է, կը պատասխանենք՝ մի՛ գնէք: Բայց կ'երաշխաւորենք թէ պիտի շարունակենք հայթայթումը ֆրանսական շուկային»:

Ալժերիոյ պետը անշուշտ կը խորհի թէ Ֆրանս. մամուլը խիստ հակազդեցութեանց պիտի անցնի, բայց այդ մասին ալ կ'ըսէ.— «Գուցէ նոյնիսկ պիտի փորձէ սարսափեցնել Ֆրանսա գաղթած մեր բանուորները: Բայց ցայսօր մենք իրար չենք խառնած մարդիկը եւ քարիւղը: Իրար չենք խառնած մարդիկը եւ գինին»:

Պարզ է որ շատ ըսելիք ունի Ֆրանսական մամուլը այս առընչութեամբ, մանաւանդ այն թերթերը որոնք կը նկատեն թէ Ֆրանսա միշտ կը խարուի Ալժերիայէն, զոր պէտք է նկատել ինչպէս որեւէ օտար երկիր եւ զայն զրկել առանձնաշնորհեալի դիրքէն:

Ալժերացիներու թիւը Ֆրանսայի մէջ 660 հազար է, որու 380 հազարը ամսականաւոր, 20 հազարը՝ առեւտրական, 210 հազար երախայ եւ 50 հազար կին: 1970ին այս աշխատաւորները Ալժերիա ղրկած են 700 միլիոն ֆրանք:

1965էն ի վեր Ֆրանսա Ալժերիոյ տուած է (ելմտական օժանդակութեան գիծով) հինգ միլիառ 38 միլիոն (նոր ֆրանք):

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ Պաշտպանութեան Լիկայի նախագահը՝ ռաբբունապետ Քահան, արտաքսուեցաւ Պրիւքսէլէն, ուր գացած էր մասնակցելու համար Հրեաներու համագումարին: Համագումարը մերժած է ընդունիլ ռաբբունապետին ներկայութիւնը ժողովին:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ ՈՐՈՇԵՐ Է ՓԱԿԵԼ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ԸՆԴՀ. ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ

Յունուար 11-12ի Թուրք թերթերէն կը տեղեկանանք՝ թէ Սահմանադրական Ատեանը որոշած է փակել Թուրքիոյ մէջ հետեւոր անցեալէն ի վեր գոյութիւն ունեցող օտար եւ մասնաւոր վարժարանները, ինչպէս օրինակ, ամերիկեան «Ռոպերթ» քոլէճը, ֆրանսական, իտալական, գերմանական եւ այլ ազգերու միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթական հաստատութիւնները՝ որոնք կարեւոր դեր կատարած են երկրի կրթական կեանքին մէջ:

Որոշումը բուռն հակազդեցութիւն բատեղծած է մամլոյ, կրթական, կառավարական շրջանակներուն ու նոյնիսկ Սահմանադրական Ատեանի մաս կազմող որոշ անդամներու մօտ՝ որոնք կը պահանջեն վերաքննել այս կարգադրութիւնը:

Գաղտնիք չէ, որ մասնաւոր վարժարաններու փակումով տասնեակ հազարաւոր ուսանողներ կրնան... փողոցը մնալ: Թուրքիա տակաւին բաւարար երկրորդական եւ բարձրագոյն վարժարաններ չունի, գոհացում տալու համար ուսանող սերունդներու կրթական պահանջներուն:

×

Այս որոշումին հետեւանքն է անշուշտ, հետեւեալ լուրը զոր կ'արտատպենք Պոլսոյ թերթերէն (Փետր. 20):

ՌՈՊԵՐԹ ՔՈԼԷՃԻ ԲԱՐՁՐԱԳ. ԲԱԺԻՆԸ ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Ռոպերթ Քոլէճի մատակարար մարմինը որոշեց քոլէճին բարձրագոյն բաժինը Թուրք կառավարութեան շնորհել ինքնավար համալսարանի փոխակերպուելու համար: Կրթական գործավարութիւնն ալ ընդունեցաւ բարձրագոյն բաժինը «ինքնավար Թուրք համալսարանի» վերածել:

Մատակարար մարմինը Յունուարին Ամերիկայի մէջ գումարուելով Թուրք կառավարութեան թողուց ընտրել այն շէնքերը որոնք համալսարանին պիտի յատկացուին: Քոլէճին միջնակարգ եւ Լիսէին բաժինները ըստ առաջնոյն պիտի շարունակեն դասաւանդել:

×

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Փետր. 18 Թուականով.—

ՎԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ՍԱՌԵՑԱՒ

ՎԱՆ.— Արեւելեան շրջանը շաբաթէ մը ի վեր շարունակուող սաստիկ ցուրտերը կեանքը կատարելապէս դադրեցուցին, ցամաքային, ծովային ու օդային երթեւեկը մեծապէս կաղաց:

Սաստիկ ցուրտերէն մասամբ սառած Վանայ լիճին վրայ Թաթուան-Ահլաթ-Վան շոգենաւային երթեւեկը երէկ միայն կարելի եղաւ կատարել, բանուորները յաջողած ըլլալով խորտակել նաւամատոյցներուն սառերը:

Սաստիկ ձիւնին պատճառաւ Վանի եւ շրջակայից մէջ կեանքը ջլատուեցաւ, ձիւնին թանձրութիւնը կէս մեթրի հասաւ, բազմաթիւ գիւղերու հետ հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ:

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՌԱՒԱՇՈԼ ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆԸ

Անիշխանականութիւնը քաղաքական շարժում մըն է, որ ծայր տուաւ ԺԹ. դարու կէսերուն, եւ որուն նպատակն էր ջնջել Պետութիւնը եւ ձգել, որ անհատը կազմէ ընկերակցութիւններ, որոնք փոխարինեն իշխանութիւնը: Եւ որպէսզի ընկերային կարգն ու սարքը չխանգարուին եւ քաղաքացիները ապրին խաղաղ, անոնցմէ կը պահանջուէր իրերօգնութիւն եւ բարոյական համեստութիւն: Հարկաւ, իշխանութիւնը տապալելու համար, պէտք էր ուժ գործածել:

Պէտք է ըսել, որ բոլոր անիշխանականները չունեցան այդ բարոյական պարկեշտութիւնը եւ, այդ պատճառով, ժողովուրդին համար՝ անիշխանականը հոմանիշ է աւազակի եւ ահաբեկիչի: Ռաւաշոլ այս վերջիններէն էր:

Եթէ անիշխանականութիւնը ունեցաւ իր լուսաւոր դէմքերը, ինչպէս Էլիզէ Ռըքլիւ կամ Ժան Կրաւ, ունեցաւ նաեւ իր խաւարածին ասպետները:

Բուն անունով Ֆրանսուա Քլոտիւս Քէօնիկշթայն, մեր հերոսը, ծնած էր 11 Հոկտեմբեր 1854ին, հոլանտացի հօրմէ մը, որ շուտով քաշուեցաւ հրապարակէն, ձգելով իր Ֆրանսացի մօր, որ կը կոչուէր Մարի Ռաւաշոլ: Այսպիսի ընտանիքի մը մէջ, տղան չկրցաւ ստանալ որոշ կրթութիւն եւ շուտով դարձաւ ստահակ ու իրաւ անիշխանական:

Երբ սկսաւ գործել Փարիզի մէջ, մութ ու արիւնոտ անցեալ մը կը թողուր իր ետին: Ռաւաշոլի առաջին հետքը կը գտնենք կեդրոնական Ֆրանսայի շրջանը, ուր, իր ապրուստը շահելու համար, զանազան աշխատանքներ կ'ընէ: 1886ին, Սէն Շամոնի մէջ արդուկիչ – ներկարարի մը քով կ'աշխատի: Վարպետը, որ մէկէ աւելի պատճառներ ունէր իրմէ դժգոհ ըլլալու, զայն գործէ կ'արձակէ: Ռաւաշոլ կը դիմէ աջ ու ձախ՝ դրամ փոխ առնելու համար: Ծանօթներէն մէկը խորհուրդ կու տայ, որ դիմէ Ռիվոլիէ անունով 80ամեայ, հանգստեան կոչուած պաշտօնեայի մը, որ դիւրին որս մը նըկատուած էր: Գիշեր մը, Ռաւաշոլ այցելութեան կ'երթայ Ռիվոլիէի... Յաջորդ առտու, անցորդները ծերունիին դըրան առջեւ կը գտնեն պառաւ սպասուհիին դիակը եւ լուր կու տան ոստիկանութեան: Ոստիկանները, դուռը կոտրելով, ներս կը մտնեն, եւ Ռիվոլիէն կը գտնեն իր մահճակալին մէջ, գլուխը ջախջախուած: Ծերունին կը պատմէ պատահածը, բայց անկարող կ'ըլլայ որոշելու իր վըրայ յարձակողին ինքնութիւնը: Հարցը կը մնայ առկախ:

Հինգ տարի ետք, Սէնթ Էթիէնի մէջ, Ռաւաշոլ կը սպաննէ խանութպանուհի մը եւ անոր դեռատի աղջիկը ու կը գողնայ արկղին մէջ պահուած դրամը: Եւ այսպէս, գորշ գայլի մը պէս, կը շրջի գիւղէ գիւղ, լեռնէ լեռ:

Այդ շրջանին, Ֆորէզ լեռներու գիւղերէն մէկուն մէջ կ'ապրէր այսպէս կոչուած Շամպլի ճգնաւորը: 92 տարեկան այս ծերունին դարձած էր նահանգին հետաքրքրութեան առարկան. զբօսաշրջիկները հեռուներէն կուգային զայն տեսնելու: Բարձրահասակ, նիհար, ոսկրուտ, բայց կենսունակ էր Շամպլի ճգնաւորը, որ կ'ապրէր առանձին, բլուրի մը գագաթը: Բազմաթիւ ձիրքեր ունէր, ապագան կը գուշակէր, հիւանդութիւններ կը բուժէր: Այցելուները կ'ընէին դրամական նուէրներ, զորս կը պահէր իր անկողնին տակը: Երկու շաբաթը անգամ մը, շըրջուն սափրիչ մը կուգար ու ճգնաւորին մազերը կը յարդարէր: 20 Յունիս 1891ին, սափրիչը ճգնաւորին դուռը կը զարնէ: Բայց ծերունին չի յայտնուիր: Անմիջապէս կը վազէ գիւղ եւ լուր կու տայ ոստիկանութեան: Դուռը կը կոտրեն, գետինը կը գտնեն մանր մունր դրամներ, հոս ու հոն ցրուած, եւ անկողնին վրայ ճգնաւորը խեղդուած:

Այս դղուելի ոճիրէն ամիս մը առաջ, 14 Մայիս 1891ի գիշերը, գող մը մտած էր Սէնթ Էթիէնի գերեզմանատունը, ուր թաղած էին կոմսուհի մը: Գերմարդկային ճիգով մը տեղափոխած էր 150 քիլօ կշռող գերեզմանաքարը, կոտրած դագաղը, յուսալով կոմսուհիին զարդեղէնները գողնալ: Բայց յուսախաբ եղած էր:

Ոստիկանութիւնը կը սկսի փնտռտուքի: Այս անգամ, Շամպլ գիւղի բնակիչները կը յաջողին նկարագրել ոճրագործը, որ երկու անգամ տեսնուած է: Անգամ մը առանձին, անգամ մը կնոջ մը հետ, որ իր հոմանուհին եղած ըլլալու է: Երկուքին ձեռքը կային դեղին գոյնով կաշիէ պայուսակներ: Կառապանը, որ զանոնք փոխադրած է, կու տայ անոնց տան հասցէն:

Ռաւաշոլ, երկար դիմադրութենէ մը ետք, կը ձերբակալուի ու կը տարուի ոստիկանատուն: Փողոցին մէջ, դինով մը, մեղսակից մը անպայման, ոստիկաններուն կը զարնուի եւ Ռաւաշոլ իրարանցումէն օգտուելով, խոյս կու տայ: Գողօնը, մօտ 40.000 Ֆրանք, արդէն անհետացած էր: Հոմանուհին, Պենետիքթ Ռուլիէռ, որ կը մնայ ձերբակալուած, յետագային, իբրեւ մեղսակից, կը դատապարտուի եօթը տարի տաժանակիր աշխատանքի:

×

Անդին, Փարիզի մէջ, նոյն ատենները, անիշխանականներու խումբ մը Մայիս 1ի ցոյցը կը կատարէ Քլիշի թաղին մէջ, գոռալով.

— Անկցի՛ կառավարութիւնը. կեցցէ՛ ընկերային յեղափոխութիւնը:

Ոստիկանները անմիջապէս կը միջամտեն եւ կը յաջողին երկու հոգի ձերբակալել: Դատարանը զանոնք կը պատժէ շատ խիստ ձեւով. մէկը հինգ, միւսը երեք տարի տաժանակիր աշխատանքի:

Լը Փէր Փենար անիշխանական թերթը ծանր լուտանքներ կը տեղացնէ դատաւորներու գլխուն եւ կ'ընէ հազիւ քօղարկուած սպառնալիքներ:

Ատեն մը խաղաղութիւն կը տիրէ հրապարակին վրայ: Երբ յանկարծ, 11 Մարտ 1892ի իրիկունը, զօրաւոր պայթում մը տեղի կ'ունենայ Սէն Ժերմէն պողոտայի ապարանքներէն մէկուն մէջ: Բարեբախտաբար, վնասները թէեւ ծանր, բայց միայն նիւթական կ'ըլլան: Այդ շէնքին մէջ կը բնակէր դատաւոր Պընուա, որ կը նախագահէր անիշխանականները դատապարտող ատեանին: Յայտնի էր, որ հարուածը ուրկէ կուգար: Քանի մը օր ետք, 27 Մարտին, ուրիշ պայթում մը կը քանդէ Քլիշի փողոցի շէնքերէն մէկուն սանդուխները: Այդ շէնքին մէջ կը բնակէր ընդհանուր դատախազ Պիւլօ:

Խուճապ մը ծայր կու տայ Փարիզի մէջ: Մարդիկ կը սկսին իրարմէ կասկածիլ: Ամէն տեղ ռումբ կը տեսնեն, ամէն աղմուկ պայթումի համազօր կ'ըլլայ:

30 Մարտի իր թիւին մէջ, «Փըթի Ժուռնալ» օրաթերթը նկարագրութիւնը կու տար ահաբեկիչներէն մէկուն, Լուի Լեժէի, որ կը կարծուէր պարագլուխներէն մէկն ըլլալ:

Քանի մը օր ետք, Մաժէնթա պողոտայի ճաշարաններէն մէկէն ներս կը մտնէ վերարկու ու սեւ գլխարկ հագած մէկը, ու կը նստի սեղանի մը առջեւ, ճաշելու համար: Ճաշարանապետ Լերօ անմիջապէս կը ճանչնայ «Փըթի Ժուռնալ»ի մէջ նկարագրուած անձը, ու իր աշկերտներէն մէկը կը ղրկէ ոստիկանատուն, որ շատ հեռու չէր: Ոստիկաններու ջոկատ մը կը շտապէ մինչեւ ճաշարան: Մարդը կը հասկնայ եղելութիւնը եւ ինքզինք դուրս կը նետէ. ոստիկանապետը կը խուժէ վրան ու կը բռնէ ձեռքերը: Մարդը կը փորձէ գրպանէն ատրճանակը հանել ու մայթին վրայ կը գոռայ բարձրաձայն.

— Կեցցէ՛ անիշխանականութիւնը, կեցցէ՛ ընկերայինը, եղբայրնե՛ր ինծի հասէք:

Լուի Լեժէ կը տարուի ոստիկանատուն, վրան կը խուզարկեն, կը գտնեն հասցէն: Տունը վերածուած էր զինագործարանի: Անկիւն մը ռումբեր, ուրիշ անկիւն մը՝ կեղծ դրամ տպելիք մամուլ մը, եւայլն, եւայլն:

Հանրային կարծիքը, զայրացած, կը պահանջէ յանցաւորներուն արագ դատապարտութիւնը, մանաւանդ երբ կ'իմացուի, որ Լուի Լեժէ ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ բազմաթիւ ոճիրներու հեղինակ Ռաւաշոլը:

25 Ապրիլին, այն ճաշարանը, որուն մէջ ձերբակալուած էր Ռաւաշոլ, օդը կը հանուի եւ երկու հոգի մահացուօրէն կը վիրաւորուին: Անիշխանականները իրենց ընկերոջը վրէժը լուծած էին կանխիկ:

Փարիզի ոճրադատ ատեանին առջեւ, Ռաւաշոլ եւ իր ընկերները կը քակեն իրենց խոստովանութիւններուն կծիկը: Գործատեղիէ մը գողցած էին սնտուկ մը տինամիթ եւ օդը հանած նախ դատաւոր Պընուայի, յետոյ ընդհանուր դատախազ Պիւլոյի տուները: Ռաւաշոլ դիմացի մայթէն կը ղեկավարէր գործողութիւնը: Նոյն օրը կը մտնէր Մաժէնթա պողոտայի ճաշարանը, ուր օձիքը ձեռք կու տար:

Յետոյ, մէկիկ մէկիկ կը քակուի հին ոճիրներու շարանը: Դատարանին երդուեալները, սակայն, այնքա՛ն կը սարսափին անիշխանականներէն, որ քաջութիւնը չեն ունենար ոճրագործները մահուան դատապարտելու: Վճիռին արձակման օրը բոլոր մեծ թերթերու թղթակիցները ներկայ են սրահին մէջ եւ կը սպասեն որ արդարութիւնը ըսէ իր խօսքը: Եւ ո՛վ զարմանք, երդուեալները ոճրագործներու արարքներուն մէջ կը գըտնեն մեղմացուցիչ պարագաներ եւ զանոնք կը դատապարտեն միայն ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի:

Սակայն, Մոնպրիզոնի ոճրադատ ատեանը, որ իրաւասութիւն ունէր կեդրոնական Ֆրանսայի շրջանին վրայ, կը պահանջէ Ռաւաշոլը, որպէսզի զայն դատէ այն ոճիրներուն համար, զորս գործած էր Սէնթ Էթիէնի եւ մօտակայ գիւղերուն մէջ:

Մոնպրիզոն կը խուժեն զինուորական ուժեր, թղթակիցներ եւ հետաքրքիրներ, այնպէս որ քաղաքին մէջ ոտք կոխելիք տեղ չի մնար: Ռաւաշոլ, նստած ամբաստանեալներու նստարանին վրայ, մէկ կողմը ունի իր հոմանուհի Պենետիքթը, միւս կողմը՝ իր մեղսակիցներէն մէկը: Ընկճուած չերեւիր ամենեւին: Յոխորտանքով կը պատմէ այդ շրջաններու մէջ գործած ոճիրները, քաղաքական բնոյթ տալով անոնց: Եւ լուտանքներ կը թափէ իշխանութեան գլխուն: Սակայն, ատեանին նախագահը զայն կ'ընդմիջէ, պոռալով.

— Լռէ՛, հո՛ս Փարիզի դատարանը չէ: Իրաւունք չունիս խօսելու ժողովուրդին եւ աշխատաւորներուն անունով. խօսէ՛ միայն ոճրագործներուն անունով:

Պաշտպան փաստաբանները ի զուր կը ջանան փրկել Ռաւաշոլի գլուխը: Երեւան կու գայ, որ Մոնպրիզոնի երդուեալները աւելի քաջ էին, քան Փարիզինները– Միաձայնութեամբ անոր կու տան արդար պատիժը եւ կը դատապարտեն մահուան:

1892 Յուլիս 11ի այգաբացին, բանտին պահակները կ'արթնցնեն Ռաւաշոլը: Փողոցները կը յորդին հետաքրքիրներու բազմութիւններով: Ահա, բանտին դուռնէն կ'ելլէ դատապարտեալներու կառքը: Ռաւաշոլ, կանգնած, կ'երգէ բարձրաձայն: Հայհոյելով կը բարձրանայ կա-

---

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ի՞նչ ըսել է, էֆէնտիս, Հաճի Թումիկին խօսքէն հիչ դուրս ելլող կը գըտնուի՞ Ֆերիգիւղի մէջ... մինակ սա կայ, որ խանութը ձգելու, այդ գործին ետեւէն պտըտելու եմ, քանի մը օր... էհ, դիտես ա, էֆէնտի, մենք օրէ շահող օրէ ուտող մարդիկ ենք... իրաւ է, այդ գործը ազգերնուս պատիւին համար է, բայց.

— Կը հասկնամ, կը հասկնամ, ընդմիջեց Ղուկաս էֆէնտի, այդ մասին դուն հոգ մի ըներ, ես քու վնասիդ տեղը կը լեցնեմ, ես այսօր գրելիք թուղթը կը պատրաստեմ, դուն վաղը առտու, Բերա իմ տունս հանդիպէ, որպէսզի քեզի տամ եւ անմիջապէս ստորագրել տաս... ժամ մը առաջ այդ աղտոտութիւնը վերցնելու է մէջտեղէն:

— Շատ աղէկ, գլխուս վրայ, էֆէնտի:

Ղուկաս էֆէնտի քսակը հանեց, մէջէն երեք ոսկի առաւ եւ Հաճի Թումիկին երկարելով ըսաւ.

— Հիմակուհիմա աս երեք ոսկին առ, գիտնաս որ թուղթը ստորագրել տալ ու բերելէդ ետքը նորէն ես քեզի պարապ չեմ հաներ:

Ոսկիներուն տեսքը բոլորովին շլացուց Հաճի Թումիկը: Երբեք չէր սպասեր, որ տակաւին չսկսուած գործի մը համար այսքան առատ կանխավճար մը պիտի ըստանար:

— Էֆէնտիս, շատ շնորհակալ եմ, շատ ապրիս, թոթովեց յուզուած կերպարանքով:

— Քեզ տեսնեմ, Հաճի Թումիկ աղա, դուն պատուաւոր մարդ մը կ'երեւաս, աշխատէ աս անբարոյականները հանել տալ այդ տեղէն, որ ընտանիքները հանգըստանան:

— Դուն ալ հոգ մի ըներ, էֆէնտիս, դոչեց գինեպանը... ինծի հարցնես նէ՝ առանկ թուղթ ստորագրելու ալ ալ պէտք չկայ, ես անոնք այն տեղէն աս ժամուն հանելու ձեւը գիտեմ...:

— Չէ, չէ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի կէս մը ժպտելով, օրինաւոր կերպով գործ տեսնենք:

— Ինչպէս որ կ'ուզես...

Եւ Հաճի Թումիկ կրկին խոնարհ բարեւներ տալով՝ դուրս եկաւ գրասենեակէն:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Նոյն իրիկունն իսկ, Ֆերիգեղ Հաճի Թումիկի սրճարանը, Սաթենիկի ու Գաբրիէլին խնդիրը սեղանի վրայ դրուեցաւ:

Գինեպանը երբոր տեսաւ թէ իր խանութին հիմերը մէկիկ մէկիկ եկան բոլորուեցան սեղաններու շուրջ, որոնց վրայ օղիի շիշեր շարուած էին, խաշած լուբիայի, ձթապուղի եւ ուրիշ աղանդերներով, վայրկեանը եկած համարեցաւ խօսելու:

— Ծօ՛, Տարսավիչ աղա, իմացա՞ր, հարցուց խօսքը ուղղելով ձկնավաճառի մը, որ առանձին նստած խորին համոզումով մը իր օղիի գաւաթը կը պարպէր կամաց–կամաց, դէչ մը եկեր մեր թաղը, չըրած խաղքութիւնը չի մնար. դըրացիները ամբողջ ոտքի ելեր են, անպայման տունէն հանել կ'ուզեն:

— Ի՞նչ ազդ է...

— Հայ, աղբար, Հայ չըլլար նէ՝ որո՞ւ հոգ... Հայ ըլլալուն համար է խօսքը կ'ընեմ...

— Ո՞ւր կը նստի ան, հարցուց ազգային արժանապատուութեան նախանձախնդիր ուրիշ խման մը:

— Սըտեղէն վար, երրորդ փողոցը մտնես նէ՝ ձախիդ վրայ առաջին փողոցը՝ խանութպան Մանոլին տունը, բացատրեց Հաճի Թումիկ, որ արդէն նախնական քննութիւն մը ըրեր ու այդ մանրամասնութիւնները իմացեր էր քիչ առաջ:

— Հասկցայ, միջամտեց ներկաներէն մէկը, որբեւայրի կնիկ մըն է, պզտիկ աղջիկ մըն ալ ունի... բայց անիկա վեց ամիս է որ եկած է...

— Վեց ամիս է գալը, բայց հոտը հիմա մէջտեղ ելաւ, ըսաւ Հաճի Թումիկ:

— Մինչեւ հիմա բան մը չխօսուեցաւ, պատասխանեց մարդը, որ Սաթենիկի տան փողոցը կը բնակէր եւ պարկեշտ ատաղձագործ մըն էր, Սիմոն անուն:

— Ի՞նչ կ'ըսես պէ, գոչեց գինեպանը, որ ընդդիմախօսութեան վարժուած չէր, Պէյ Օղլուի ժամուն թաղական աղաները քննութիւն բացեր, տեղն ու տեղը հասկցեր են, սիրող ունի եղեր առած նստած, ես պարապ տեղը խօսք չեմ ըներ:

— Անանկ է, Հաճի Թումիկ պարապին խօսք չըներ, հաստատեցին ներկաներէն մէկ քանին:

— Աղբար, սիրող ըսածդ իր վարձակալն է ազնիւ երիտասարդ մը... ատ ձեր ըսած կնիկը մեր փողոցը կը նստի... վեց ամիս է գալը, դեռ օր մը օրանց վրան բան մը չլսուեցաւ, խեղճ աղքատ կնիկ մըն է, իր եղօվը կը տապկուի, ըսաւ ատաղձագործը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Բնական էր, որ քրիստոնեայ Հայաստան իր կրօնական արուեստին օրինակը փնտռէր Բիւզանդիոնի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ ձգտումն ունենար Արեւմուտքի յարելու: Այս ձգտումը, որ սկսած էր ծայր տալ Տիգրան Մեծի օրով եւ շարունակուած էր յետագայ դարերուն, դեռ զօրաւոր էր շնորհիւ հին քրիստոնէական օրինակներու ազդեցութեան: Այսուհանդերձ, այդ ժամանակաշրջանի նկարչական արուեստի միակ պահպանուած նմոյշները, այն է՝ որմնանկարներու մնացորդներն ու յատկապէս Զ. դարու վերջերու եւ Է. դարու սկիզբի նկարազարդ ձեռագիրի մը երկու թերթերը, իրենց ոճով պարզ ցոյց կուտան, որ պէտք է նկատի ունենալ նաեւ Պարթեւ աւանդութիւններու վերապրումն ու Սասանեան արուեստի ազդեցութիւնը: Պահպանուած աւետարանական չորս տեսարաններէն մէկը՝ Մոգերու երկրպագութիւնը, աքանչելի կերպով ցոյց կուտայ այդ երկուքին ազդեցութիւնը հայկ. արուեստին վրայ:

Այս երկու ուղղութիւններու վարպետ զուգորդումը կը բնորոշէ հայկական ոճը: Հայ նկարիչներ, առ հասարակ, կը ձգտին պարզացնել եւ ոճաւորել մարդկային կերպարը: Հազուադէպ կը պատահի, որ անոնց առաջին մտահոգութիւնը ըլլայ միայն բնութեան նմանողութիւնը: Անոնք կը գերադասեն ընդգծել առանձին կերպարներու, ինչպէս նաեւ ամբողջ յօրինումին զարդանկարային յատկանիշը եւ կարելի չէ ժխտել այն փաստը, որ անոնց ստեղծագործութիւնները պարզութեան այս ճամբով յաճախ կը հասնին բարձր արտայայտչականութեան:

Արաբական տիրապետութեան յաջորդած ժամանակաշրջանի նկարչական արուեստի վերելքի մասին կը վկայէ բարձրարուեստ ստեղծագործութիւն մը: Ասիկա Վասպուրականի Գագիկ Թագաւորի կնոջ՝ Մլքէ Թագուհիի անունով ծանօթ Աւետարանն է: Ձեռագիրը նկարազարդուած է 862ին, հաւանաբար Արծրունեաց տոհմին պատկանող անձնաւորութեան մը համար եւ յետագային Թագուհիին կողմէ նուէր տրուած է Վարագայ վանքին: Կոկորդիլոսի որսի նեղոսեան տեսարանները, մարմարի եւ ծիրանաքարի տեսք ունեցող հաստատուն սիւներու վրայ յենած խորաններու ճարտարապետական յատկանիշը եւ այդ խորաններու կիսաշրջանակներու մէջ գտնուող ութոտնեաներն ու այլ ծովային կենդանիները ցոյց կուտան, որ ձեռագրին համար իբրեւ օրինակ ծառայած է հին քրիստոնէական շրջանի եւ թերեւս Աղեքսանդրիա ծագում ունեցող նմոյշ մը: Աւետարանիչներու կերպարները, ինչպէս նաեւ Համբարձման նկարը, որ անկասկած հանդիսացած է ձեռագրին սկիզբը նախապէս գտնուող աւետարանական տեսարաններէն մէկը, կատարուած են ուշ շրջանի դասական արուեստի տպաւորապաշտ ոճի նմանողութեամբ, ուր ձեւերը մշակուած են ոչ թէ աստիճանական մգացումով, այլ գոյներու հակադրութեամբ: Յամենայն դէպս, բիւզանդական կայսերական զգեստ հագած երկու հրեշտակներու միջեւ լուսապսակի մէջ բազմած Քրիստոսի վեհ ու խիստ տիպարը ինքնին ցոյց կուտայ ոճարումի հանդէպ Հայերուն ունեցած հակումը:

Այս հակումը շատ աւելի կը շեշտուի կէս դար ետք, Աղթամարի մէջ Գագիկ Թագաւորի կառուցած եկեղեցիին նկարներուն մէջ: Ասիկա հայկական միակ եկեղեցին է, որ գրեթէ ամբողջութեամբ պահպանած է իր նկարազարդումները: Պատերուն վրայ երկու շարքով հարուստ նկարաշար մը կայ, որ կը սկսի Աւետումի տեսարանով եւ կը հասնի մինչեւ վերջին դատաստանը: Մոյթերն ու թեք որմնախորշերը ծածկուած են եպիսկոպոսներու կերպարներով: Խորանին նկարները անհետացած են, պահպանուած են միայն կիսաշրջանաձեւ պատին առաքեալները: Սկզբնական գմբէթը քանդուած է, բայց վերնամասին վրայ դեռ կ'երեւին քանի մը տեսարաններ, որոնք կը պատկերացնեն Ադամի եւ Եւայի ստեղծումը ու անոնց դրախտէն արտաքսումը՝ Ծննդոց գիրքի նկարաշարի:

Բոլոր այս տեսարանները, այնպէս ինչպէս շէնքի ճակատի բարձրաքանդակները, նկարուած են խիստ, եկեղեցապետական ոճով: Հոն, ուր տեսարանը դիտելու անհրաժեշտութիւն չի զգացուիր, դրուագի մանրամասնութիւնները զանց առնուած են, ինչպէս նաեւ բնակարաններն ու ճարտարապետական նշումները: Տիպարները կեցած են անշարժ, ճակատի մասով, կամ երեք քառորդ դիրքով: Խումբերը ետ ու առաջ են, գլուխները շարքով դասաւորուած իրարու վրայ: Զգեստներու ծալքերը վերածուած են երկրաչափական զարդօրինակներու, որոնք մարմնի ձեւերը շեշտելու փոխարէն, ընդհակառակն, կը տափակցնեն մարդկային կերպարները: Նկարիչը միաժամանակ կը խուսափի արտայայտել յուզումներ նոյնիսկ այնպիսի յօրինուածքներու մէջ, ինչպէս, օրինակ, Խաչելութիւնն է, այսուհանդերձ, վեհութեամբ եւ կոթողի շքեղութեամբ աչքի կ'իյնան այս նկարները. հակառակ իրենց կոպտութեան, զարմանալի կերպով տպաւորիչ են:

Այս ոճը կը բնորոշէ Ժ. դարու մանրանկարչական արուեստը: Երբեմն զարդանկարային, վերացական յատկութիւնները կը հասնին ծայրայեղութեան, ինչպէս, օրինակ 966ին նկարազարդուած Աւետարանը, որ այժմ կը գտնուի Ուալթըրս Արթ պատկերասրահը: Նստած դիրքով պատկերացուած Աստուածածինն ու Մանուկը, ինչպէս նաեւ ոտքի կեցած Աւետարանիչները պուպրիկանման կերպարներ են, որոնք կ'ուրուագծուին մագաղաթի անգոյն խորքին վրայ: Զուգահեռ կամ թեք երիզներով ծածկուած, ինչպէս նաեւ ճառագաձեւ բազմագոյն զգեստները հազիւ թէ առընչութիւն ունենան իսկական հագուստներու հետ, նկարիչին ուշադրութիւնը առաջին առթիւ կեդրոնացած ըլլալով զարդանկարներու նմոյշներուն եւ գոյներուն վրայ: Կը պատահի, յատկապէս աւելի հմուտ վարպետներու աշխատանքներու մէջ, որ ոճաւորումը երկրորդական կարգի վրայ գայ, որովհետեւ նախապատուութիւնը տրուած է մարդու մարմնի ձեւերուն՝ բնական տեսքով 989ին նկարազարդուած Էջմիածնի Աւետարանը այս տիպի լաւագոյն նմոյշն է: Հոս բոլոր տիպարները՝ Աստուածածինն ու Մանուկը, երկու առաքեալներու միջեւ գահին բազմած Քրիստոսն ու Աւետարանիչները, կրկնակ ծաւալ ունին, այսինքն՝ լայնք եւ երկարութիւն, բայց զգեստներու ծալքերը ընդհանուր առմամբ յարմարցուած են մարմնի շրջագիծերուն: Մենք հոս կը տեսնենք, ըստ էութեան, դասական նախատիպի ո՛չ թէ ձեւափոխութիւն, այլ պարզացում ճիշդ այն ձեւով, որ եղած են Աղթամարի նկարներու մէջ: Ձեռագիրներու, ինչպէս նաեւ որմնանկարներու մէջ, կերպարները ներկայացուած են ճակատէն եւ ոչ մէկ շարժում կայ, նոյնիսկ Իսահակի զոհաբերութեան տեսարանին մէջ: Ի հակադրութիւն կերպարներու մարմնանկարներու, խորաններու կամարները ճարտարապետական նմոյշներ յիշեցնող հաստատուն կառոյցներ են, ներկայացուած իբրեւ բարձրաքանդակներ՝ յենած հաստ սիւներու:

Ժ. դարէն մնացած սակաւաթիւ նմոյշները բաւարար պատկերացում չեն տար տուեալ ժամանակաշրջանի արուեստի մասին, ուստի դժուար է որոշել, թէ արդեօք իսկապէ՞ս Տաթեւի վանքի հիանալի որմնանկարները կատարած են օտար նկարիչներ 930ին, ինչպէս կը հաղորդէ 1300ին Ստ. Օրբէլեան: Վերջին դատաստանի լայնածաւալ տեսարանը, ուր մեռելները յարութիւն կ'առնեն իրենց գերեզմաններէն, խիստ անսովոր յօրինում մըն է: Նոյնը նաեւ Ծնունդի տեսարանը: Ասոնց ոճը կը տարբերի Հայաստանի մէջ տեսնուած ստեղծագործութիւններէն:

ԺԱ. դարուն, Բագրատունեաց իշխանութեան բարգաւաճման ժամանակաշրջանի թագաւորները, իշխաններն ու պալատական բարձրաստիճան պաշտօնեաները ձեռագիրներու շքեղ ընդօրինակութիւններ կը պատուիրէին: Այդ շրջանը կը բնորոշուի նաեւ Բիւզանդիոնի նուաճողական քաղաքականութեամբ եւ Բիւզանդական ազդեցութիւնը այս նկարներուն մէջ շատ աւելի ուժեղ կը նկատուի, քան նախորդ դարաշրջանի ստեղծագործութիւններուն մէջ: Տրապիզոնի Աւետարանը, որ համանուն քաղաքէն բերուած ըլլալուն համար այդպէս կը կոչուի եւ, ներկայիս, կը գտնուի Վենետիկ, Մխիթարեաններու մօտ, մեծ մանրանկարներ ունի, որոնք, իսկապէս, կրնան յոյն նկարիչի ձեռքով եղած ըլլալ: Օրինակ, Մկրտութեան տեսարանը կրնայ հիանալի կերպով համեմատուիլ բիւզանդական լաւագոյն աշխատանքներու հետ: Կերպարները, մասնաւորապէս Յովհ. Մկրտիչ եւ Քրիստոս, ամբողջովին մշակուած են կեցած բնական, շնորհալի դիրքով: Այլ յօրինուածքներու մէջ, ինչպէս օրինակ, Այլակերպութիւնը, մարմնի նուազ ճկունութիւնը եւ կեցուածքի քիչ մը կոպտութիւնը կը մատնեն հայ նկարիչի ձեռքը: Խորանները հարուստ են թռչուններու եւ բոյսերու զարդանկարային մանրամասնութիւններով: Անոնք նկարուած են ճոխ գոյներով, որոնց մէջ կը գերիշխէ կապոյտը, իսկ ոսկին օգտագործուած շռայլօրէն: Եթէ այս ձեռագիրը մասամբ նկարազարդուած է յոյն նկարիչի ձեռքով, ինչ որ հաւանական կը թուի ըլլալ, ապա այն Աւետարանը, որ Կարսի Գագիկ Թագաւորին է պատուիրած, ամբողջովին հայ նկարիչի գործ է: Ան իր ներշնչումը ստացած է բիւզանդական օրինակէ, սակայն ի գործ դրած է իր սեփական ոճը եւ գործածած զարդի շատ մօթիֆներ, որոնք բիւզանդական ձեռագիրներու մէջ բնաւ չեն երեւար: Ասոնք լուսանցքներու մէջ երեւցող զարդապատկերներ են: Թռչուններու երամ մը կ'երեւի կենդանի ու խօսուն զարդերիզի տեսքով: Անոնք երբեմն թառած են սկզբնատառերուն, երբեմն կեցած են դէմ առ դէմ, երբեմն ալ նկարուած են ճռուողելու կամ թռչելու դիրքին մէջ: Հակառակ որ ձեւերը ոճաւորուած են, այսուհանդերձ, տեսակները յաճախ կարելի է զանազանել: Նկարիչը, սակայն, միեւնոյն ատեն նկարած է երեւակայական էակներ, տեսապէս ստեղծելով նոր համադրութիւններ: Կան այլ լուսանցազարդեր, որոնք քուֆի գրութեան նմանող արձանագրութեամբ փոքրիկ գորգեր կամ բանուածքներ յիշեցնող հիւսքեր են:

Ս. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ափնարանին աստիճանները ու կը մեռնի՝ հաւատարիմ իր կեանքին եւ ոճիրներուն:

Զարմանալին հոն է սակայն, որ ոճրագործ Ռաւաշոլ, մարտիրոսի համբաւ կը վայելէ անիշխանական շրջանակներէն ներս, եւ շատեր կ'ուզեն նմանիլ անոր: Ոճրային արարքները իրարու կը յաջորդեն:

9 Դեկտեմբերին, Վայեան, իրա՛ւ անիշխանական մը, ռումբ մը կը նետէր Խորհրդարանի սրահին մէջ ու մահուան կը դատապարտուէր: Ուրիշներ՝ ռումբով օդը կը հանեն Թերմինիւս պանդոկը, Ֆայօ ճաշարանը: 1894 Յունիս 24ին, Լիոնի մէջ, անիշխանական Քազերիօ կը սպաննէ Հանրապետութեան Նախագահ Սատի Քառնօ, խուճապի մատնելով ամբողջ ֆրանսական իշխանութիւնը:

Եւ կատղած մոլոխը, յագեցած այսքան արիւն հոսեցնելէ ետք, ատեն մը կը հանդարտի...:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

— Առա՛ջ, առա՛ջ, աղաղակեց հրամանատարը:

Ռոստով մտրակեց Կրաչիքը քառասմբակ:

Իրենց առջեւ արդէն կը տեսնէին թշնամին: Գումարտակը կ'արշաւէր ահեղօրէն: Ռոստով թուրը վերցուց զարնելու համար, բայց առջեւը գտնուած ձիաւոր մը յանկարծ բաժնուեցաւ անկէ, եւ Ռոստով կարծես երազի մը մէջ զգաց որ կը շարունակէր իր վազքը խելայեղ արագութեամբ, իր գտնուած տեղը մնալով հանդերձ: Ուրիշ հիւսար մը անոր վրայ նետուեցաւ՝ բարկաճայթ նայուածք մը արձակելով, բայց հիւսարին ձին խթեցաւ եւ Ռոստովի բոլորտիքը դարձաւ:

— Ի՞նչ կ'ըլլանք, տեղէս չեմ շարժիր, ինկա՞ծ եմ, սպաննուա՞ծ եմ, ինքնիրեն կը հարցնէր Ռոստով, ինքզինքը մինակ տեսնելով դաշտերուն մէջ: Այլեւս չէր տեսներ ո՛չ ձիերը, ո՛չ հիւսարներուն կռնակները, այլ միայն անշարժ գետինը եւ հնձուած արտերը: Տաք արիւն մը կը հոսէր տակէն:

«Ոչ, վիրաւորուած եմ, եւ ձիս զարնուած»:

Կրաչիք փորձեց իր առջեւի կարթերուն վրայ ոտքի ելլել, բայց ինկաւ իր տեղը ճզմելով իր ձիաւորին սրունքը:

Արիւն կը վազէր ձիուն գլխէն, կը մաքառէր, բայց չէր կրնար կանգնիլ: Ռոստով ինք ալ ուզեց թօթվուիլ, բայց ինկաւ թուրին կապոցը թամբին կառչած ըլլալով: Այլեւս չէր գիտեր ոչ Ռուսերուն եւ ոչ Ֆրանսացիներուն ուր ըլլալը:

Սրունքը ազատեց եւ ոտքի ելաւ: Այդ պահուն իսկ ծանրութիւն մը զգաց իր թմրած ձախ թեւին մէջ: Ձեռքը մեռածի պէս էր, քննեց զայն եւ ի զուր արիւն փնտռեց:

Այդ միջոցին դէպի իրեն դիմող մարդիկ տեսաւ. նախ եւ առաջ կուգար բարձրահասակ թուխ դէմքով մէկը, չոր ու ցամաք, կեռ քիթով, արտառոց սաղաւարտ մը դրած եւ կապոյտ վերարկու մը հագած, իր ետեւէն կուգային ուրիշներ: Անոնցմէ մին կը խօսէր, բայց ոչ ռուսերէն: Սակայն Ռոստով նշմարեց որ անոնք իրենց մէջ թեւէն բռնած էին ռուս հիւսար մը, որուն ձեռքերը կռնակին ետեւը կապուած էին, անոր ձին ալ մէկտեղ կը բերէին:

— Արդեօք Ֆրանսացի՞ են, արդեօք զի՞ս ալ գերի պիտի բռնեն: Արդեօք պիտի սպաննե՞ն զիս:

Յիշեց իր մայրը, իր ընտանիքին, բարեկամներուն սէրը, եւ անկարելի երեւցաւ որ սպաննեն զինքը:

Կեռ քիթով Ֆրանսացին այնքան մօտեցաւ իրեն որ կրցաւ որոշել անոր դէմքին բոլոր գիծերը, եւ շունչը բռնած ու սուինը տնկած իրեն վրայ վազող մարդը սարսափ ազդեց Ռոստովի: Ատրճանակին տարաւ ձեռքը, բայց փոխանակ քաշելու՝ Ֆրանսացիին ոտքին առջեւ նետեց զայն եւ մացառներուն մէջ փախաւ: Ցանկապատերուն վրայ ցատկեց, մերթ ետին դարձնելով իր մատղաշ, տժգոյն ու բարի դէմքը, եւ այն ատեն սարսուռ մը կը հոսէր կռնակէն ի վար:

Ֆրանսացիք առիթը փախցուցած էին, բայց Ռոստով իր ետեւը նայած մէկ պահուն, առջեւէն եկող Ֆրանսացին քալուածքը կամացցուց: Ռոստով կեցաւ:

Ֆրանսացին ալ կեցաւ եւ նշան առաւ անոր: Ռոստով աչքերը գոցելով գլուխը ծռեց: Երկու գնդակներ բզզացին իր բոլորտիքը: Հաւաքեց իր վերջին ուժերը, եւ հիւանդ ձախ ձեռքը աջ ձեռքին մէջ դնելով մացառներուն մէջ վազեց: Հոն Ռուսեր գտաւ:

Ի.

Անտառին մէջ յանկարծակիի եկած հետեւակ զօրագունդերը թաւուտքէն դուրս կը վազէին, եւ ջոկատները շփոթութեան մատնուելով խմբովին ու անկարգօրէն կը փախչէին: Սարսափահար զինուոր մը պատերազմի միջոցին ամէնէն աւելի անիմաստ եւ ահաւոր սա բառերը արտասանեց. «Պաշարուած ենք ամէն կողմէ», եւ այս խօսքերը, զանոնք արտասանող զինուորին սարսափի զգացումին հետ, ամբողջ գունդին փոխանցուեցաւ:

— Պաշարուած ենք ամէն կողմէ, նահանջի ճամբանիս կտրուած է, կորսուած ենք, կ'աղաղակէին փախստականներուն ձայները:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(118 – Շար.)

Օր․ Սիրանոյշ Քիրազեան, Օր․ Երանուհի Քիրազեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Սահակեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ (ՀՐԱՆԴ) ՔԻՐԱԶԵԱՆԻ

(Թոստոսքոցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 22ին, 72 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Փետր․ 26, ժամը 13,45ին Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ–Լաշէզի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Քրիստ Նեսէլեան եւ զաւակները, Պ․ Ալպէր Նեսէլեան եւ Պ․ Վրէժ Նեսէլեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Նեսէլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս․ Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ՎԱՐԽԱԹՈՒՆ ՆԵՍԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ․ Կարապետ Նիկողոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Մարօ Գարակէօզեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ըլլայ անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօրաքրոջ

ԻՍԿՈՒՀԻ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԻ Ս․ ՅՈՎՀ․ ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահոց Հինգշաբթիներուն, այսինքն՝ Փետր. 25ին, Մարտ 4ին, 11ին, 18ին, 25ին եւ Ապրիլ 1ին, երեկոյեան ժամը 6,30ին Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենան Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները։

×

Մեծ Պահոց բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր․ 28ին, Մարտ 7ին, 14ին, 21ին եւ 28ին, Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն։

Այս օրերուն հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ՝ ժամը 11ին։

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ․ Յ․ Դ․ Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր․ Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 եւ 28ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Ա․ նիստ Շաբաթ ժամը 14ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ․— Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր․ Ալեք Մանուկեանէ 300 Փր․ ի նպաստ դպրոցին, Պր․ Լեւոն Ասատուրեանէ, իր տարաբախտ զաւկին՝ Վահէի մահուան առթիւ 50 Փր․։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալ Արամ Միքայէլեանի մահուան առթիւ (Պորտօ) իր այրիին, զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ․ Ֆրանսայի Ազգ․ Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դուրայի Հայրենակցական Միութիւնը իր բոլոր անդամները ընդհ․ բացառիկ ժողովի կը հրաւիրէ այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Զաւէն Զաւէնեանի սրճարանը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Օրակարգ՝ Շատ կարեւոր հարց մը։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սեբաստիոյ Սեւան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Անի կոմիտէի, Կիրակի, Փետրուար 28ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Կը խօսի ընկ․ ՊԵՐՃ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Նոր Սերունդի կողմէ։

Առատ կերուխում Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Քրիստափոր Կոմիտէի, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբին մէջ, Ռիւ Պուֆիէ։

Ճոխ պիւֆէ, զանազան խմիչքներ եւ հաճելի անակնկալներ։

Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին, այս Կիրակի (28 Փետր․) կէսօրէ ետք ժամը 15,30ին Հայ Ազգ․ Տան սրահը՝ 295 Պուլօ փողոց։

Կը բանախօսէ ընկ․ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Խօսնակ ընկ․ ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր

Առատ կերուխում, հաճելի մթնոլորտ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մուտքը ազատ է։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Փետր․ 27 ժամը 18էն սկսեալ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION

GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE

DINER *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՀԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Առնուվիլ – Սարսէլի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին

Կիրակի Փետր․ 28, ժամը ճիշդ 16ին Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը

Կը մասնակցի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը

ԵՐԳ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՁԱՒԵՇՏ

ժամը 19էն սկսեալ՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 10 Ֆր․

CESSION DE FONDS

Տարիքի բերմամբ, Կրընոպլի մօտ, Ֆոնթէնի կեդրոնը (նոր քաղաքապետարանէն 50 մեթր), խանութ մը 70 ք․ մեթր որեւէ առեւտուրի համար, երեք մեծ ցուցափեղկերով եւ բոլոր յարմարութիւններով (թու քոնփոր)։ Ի հարկին տրամադրելի էնաեւ վրայի յարկաբաժինը։

Դիմել՝

Hovnanian

79, Ave. Aristide Briand

Fontaine (38)

Téléphone : 96-40-34

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Նախագահութեամբ

Կաթող․ Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ․ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20

Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon

Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար

Ջութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա․ մրցանակ Պետ․ Երաժշտանոցի)

Կը ներկայացուի էտմոն Ապուի

ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը

Կը մասնակցին Օր․ Վիքի Մոստիչեան, Պ․ Պ․ Ն․ Պշտիկեան, Բ․ Հալէչեան, Ա․ Պետրոսեան եւ Ս․ Մոստիչեան

Ծախքերու մասնակցութիւն 15 փր․ օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ Ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ։

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ Նուագախումբ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին։

Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած։

Մուտք 15 ֆրանք

Ուսանողներու մասնաւոր գին

Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ։

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

Շաբաթ, 27 Փետր․ ժամը 20,45ին

Dans la salle du

MUSEE DES ARTS DECORATIFS

109, Rue de Rivoli

Métro: Palais-Royal, Pyramides, Tuileries

1․ Ս․ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԷՋՄԻԱԾԻՆ

2․ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Մուտք 7 ֆրանք

Ուշադրութիւն՝ վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Տոմսերը կը ծախուին

Mr. Z. Tchakmechian

22, rue Richer, Paris (9e)

Mr. H. Chirinian

36, rue Cléry, Paris (2e)

Restaurant Adjémian

12, rue Cadet, Paris (9e)

Alimentation Massis

21, rue Saulnier, Paris (9e)

Patisserie Markarian

32, rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–ճաշ»ը Մարտ 27ին։

×

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան Ցերեկոյթ–Պարահանդէսը 21 Մարտ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, Կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ․ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

1921

Պէյրութ 1970

Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 փր

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հայ Ազգ․ Միութեան, նախաձեռնութեամբ Սէն Էթիէնի հայ վարժարանի աշակերտութեան եւ անոնց ուսուցիչ՝ Դաւիթ Ծ․ Վրդ․ Սահակեանի, տեղի կ'ունենայ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ տօնը, Շաբաթ Փետր․ 27ին, երեկոյեան ժամը 8,45ին, Լէօ Լակրանժ, 22 Ռեփուբլիք փողոց սրահին մէջ, Սէնթ Էթիէն։

Յաջորդ առաւօտ, տեղւոյն հայկական մատրան մէջ, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, նոյն տօնին առթիւ։

Կը հրաւիրուի Սէնթ Էթիէնի եւ շրջաններու հայութիւնը պանծացնելու համար յիշատակը Աւարայրի հերոսներուն եւ քաջալերելու հայկ․ դպրոց յաճախող աշակերտութիւնը։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 27 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12051

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.051

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԵՒ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Սահմաններու թնճուկին զուգընթաց կան դժուար լուծելի ուրիշ հարցեր եւս: Ամէնէն կարեւորն է Պաղեստինի ապագայ իրաւական վիճակը եւ գաղթական-ներու խնդիրը:

Աւելի քան մէկ միլիոն պաղեստինցի գաղթականներ կ՚ապրին դրացի արաբ Պետութեանց հողերուն վրայ: ՄԱԿի տնտեսական կազմակերպութիւնը՝ «Ունրուա»՝ 1948էն ի վեր իր խնամակալութեան տակ կը պահէ զանոնք: Բնակարան, սնունդ, դպրոց, հիւանդանոց եւ այլ կեանքի ան-հրաժեշտ յարմարութիւններ կ՚ապահովէ բոլորին:

Սակայն մինչեւ ե՞րբ:

Գաղթականներու հայրենի երկիր վե-րադառնալու յոյսերը կը պակսին տարուէ տարի:

Նոր սերունդ մը հասակ նետած է ար-դէն հարեւան երկիրներուն մէջ: Այս սե-րունդը չի ճանչնար Պաղեստինը, իր հայ-րերուն հայրենիքը, չէ տեսած զայն: Ա-նիկա ձուլուած է ցեղակից ու կրօնակից ժողովուրդին հետ, որուն հիւրընկալ հո-ղին վրայ բացած է աչքերը եւ որուն լեզուն իր ալ մայրենի լեզուն է:

Կայ նաեւ դասակարգ մը գաղթական-ներու, որ վերջնապէս տուն-տեղ եղած է հիւրընկալ երկրին մէջ եւ նոր բնտանիք ու նոր տնտեսութիւն կազմած: Դժուար է անոր համար մէկ օրէն միւսը հաշուե-յարդարի ենթարկել իր տունն ու գործը եւ տեղափոխուիլ Պաղեստին, ուր վըս-տահ չէ թէ պիտի գտնէ իր հայրենի բոյնն ու կալուածը՝ իբրեւ «լքեալ գոյք» գրաւուած Հրեաներու կողմէ տարիներէ ի վեր:

1948էն առաջ, բրիտանական հոգատա-րութեան տակ, ամբողջութիւն մը կը ներ-կայացնէր պատմական Պաղեստինը: Անգ-լիացիներու մեկնումը սկիզբն եղաւ Ա-րաբներու դժբախտութեանց: Երկու ան-հաւասար մասերու բաժնուեցաւ Պաղես-տին: Հրէական մասին մէջ կազմուեցաւ Իսրայէլի անկախ Պետութիւնը (1948 Մայիս 15ին), որուն կը հակառակէին Արաբները:

Հետեւանքն եղաւ արաբեւիսրայելեան առաջին պատերազմը եւ գաղթականներու առաջին կարաւաններուն խուճապահար փախուստը: 1956ի երկրորդ պատերազմը նոր գաղթականներ նետեց դէպի հարե-ւան երկիրները:

Անդրյորդանան, որ 1948ին սահման-ները ընդարձակելով դարձած էր Յորդա-նան, հասնելով մինչեւ Երուսաղէմ ու Քեբրոն (Խալիլ Րահման), ծանր օրեր ապրեցաւ: Պաղեստինցիները կը հակա-ռակէին Հաշէմի Թագաւորներուն, Ապ-տուլլահէն վերջ իր Թոռան Հիւսէյնի: Այս վերջինը քաջութեամբ դիմադրեց, ու կը շարունակէ դիմադրել իրեն դէմ ուղ-ղուած բոլոր յարձակումներուն, կռթնած Արաբական Լեգէոնին ու իր հաւատարիմ Պետուիններու վրայ:

Տարիներով անգործ ու անհոգ՝ գաղ-թականներու Պաղեստինցի երիտա-սարդները մեծ թիւով մտան ֆէտայինե-րու շարքերը: Բաժնուեցան զանազան ճա-կատներու: Շատեր տարուեցան ձախա-կողմեան, «յառաջդիմական» գաղափար-ներէ: Յաճախ իրարու ներհակ գործու-նէութեան լծուեցան: Զկրցան կազմել միացեալ ճակատ մը, որ դիմադրական կարեւոր ուժ մը ներկայացնէր: Թշնա-միին դէմ իրենց աճարեկչական եղեռնա-փորձերը չօշափելի արդիւնքի մը չյան-գեցան:

Ի՞նչ կը պահանջեն Պաղեստինցի գաղ-թականներու անունով խօսող «Ազատա-գրական Ճակատ»ի զանազան կազմակեր-պութեանց վարիչները: Անոնք փաստօրէն աւելի շատ եռանդ սպառեցին Հիւսէյն Թագաւորն ու անոր կառավարութիւնը տապալելու քան թէ գրաւման բանակին վնաս հասցնելու համար: Ու ձախողեցան: Հարիւրաւոր — թերեւս հազարաւոր — ֆէտայիներ եւ յորդանանցի զինուորներ զոհ գացին անցեալ Սեպտեմբերի եւ վեր-ջին ամիսներու եղբայրասպան կռիւնե-րուն:

Ի՞նչ տեղ պիտի տրուի Պաղեստինի խնդրի հաշտութեանց բանակցութեանց մէջ: Վերջնական հաշուեյարդարի պահուն անկախ Պետութի՞ւն մը պիտի դառնայ Պաղեստին՝ Այսրյորդանանի հողերուն Յորդանանէն անջատուելով՝ թէ պիտի վերականգնուի նախկին գոյավիճակը՝ Հիւսէյն Թագաւորի մականին տակ:

Ծրագրուած է Փետրուար 27ին Գահի-րէի մէջ գումարել ֆէտայիներու կեդրո-նական վարչութեան ժողովը, ուր պիտի խօսուի անշուշտ Պաղեստինի ապագային մասին:

Իրազեկներու համաձայն, Ամերիկացիք կը ծրագրեն Պաղեստինը վերածել ան-կախ Պետութեան: Ֆէտայիները հակա-ռակ են այդ տեսակէտին: Կը կարծեն թէ նման Պետութիւն մը պիտի իյնայ Իսրա-յէլի ազդեցութեան տակ:

Մինչ այդ, Կուննար Եարինկ կարծես մո-ռացութեան տուած է Յորդանանն ու Հիւ-սէյն Թագաւորը: Ո՛չ մէկ յուշագիր ներ-կայացուցած է այս վերջինին: Այս պա-րագան զանազան մեկնութեանց տեղի կուտայ:

Եասըր Արաֆաթ վերապահ դիրք բռը-նած է Պաղեստինի ապագային մասին: Կ՚ուզէ սպասել մինչեւ Մարտ 7, հրա-դադարի պայմանաժամին լրանալը, վերջ-նական որոշման մը յանգելու համար: Կ՚ուզէ, որ մինչ այդ պաղեստինցի քա-ղաքային ու զինուորական վարիչները համաձայնութեան մը գան այս խնդրին շուրջ:

Պաղեստինի հարցը նոյնքան կարեւոր է, որքան սահմաններու խնդիրը՝ դիւա-նագէտներու օրակարգին վրայ:

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՆՏԱՐԲԵՐ ՉԷ

Մոսկուա, որ ի տարբերութիւն Փեքի-նի մինչեւ վերջերս յարաբերաբար մեղմ լեզուով միայն կը քննադատէր ամերիկ-եան քաղաքականութիւնը ընդհանրապէս Հնդկաչինի եւ, յատկապէս Լաոսի նը-կատմամբ, առջի օր առաջին անգամ ըլ-լալով խիստ ոճ մը գործածեց դիտել տա-լով, թէ «չի կրնար անտարբեր մնալ ա-մերիկեան նոր յարձակումին առթիւ»:

Մ. Նահանգները, դիտել կուտայ խոր-հրդային կառավարութիւնը իր յայտա-րարութեան մէջ, ծանր պատասխանա-տուութիւն կը ստանձնէ ծանրացնելով միջազգային մթնոլորտը: Այս գործողու-թիւնները չեն կրնար անդրադարձ չու-նենալ խորհրդային – ամերիկեան յարա-բերութիւններու վրայ:

Խորհրդային կառավարութիւնը խստիւ կը դատապարտէ Լաոսի զինուորական միջամտութիւնը, զայն նկատելով «ոճրա-յին նոր արարք» մը, զոր Ամերիկա կը կատարէ ոտնակոխելով միջազգային ըս-կզբունքները:

Այսուհանդերձ, Մոսկուա ոչ մէկ ըս-պառնալիք կը կատարէ, կը շեշտէ միայն թէ պիտի զօրացնէ իր օժանդակութիւնը Հանոյի:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով, Մոսկուա այժմ կը ձգտի ցոյց տալ, թէ Փեքինէն ետ չի մնար իր դիրքորոշումին մէջ: Ծանօթ է, որ Չինաստան քանի մը առիթներով նոյնիսկ միջամտութեան մը սպառնալիքը ըրած էր Մ. Նահանգնե-րուն:

Մինչ Մոսկուա խստիւ կը դատապարտէ Լաոսի գործողութիւնները, անդին՝ Հա-րաւ. Վիէթնամի նախագահը, ճառի մը ընթացքին կը յայտարարէր, թէ ժամա-նակի խնդիր է միայն «հիւսիսի ուղղու-թեամբ կատարուելիք յառաջխաղացու-մը»:

Նիքսըն, իր կարգին, անդրադարձաւ Հարաւ. Վիէթնամի հարցին, ամերիկեան Քոնկրէսի ուղղած իր ուղերձին մէջ, ուր ի դէպ կը խօսէր նաեւ միջազգային այլ հարցերու մասին: Մ. Նահանգներու նա-խագահը պատերազմի վերջաւորութեան հեռանկար չի տեսներ, թէեւ ամերիկեան ուժերը պիտի շարունակեն հեռանալ ռազ-մաճակատէն: Բանակցութիւնները, նա-խագահին համար, կը մնան կարելի միակ ուղին վերջ տալու կռիւներուն: Ահա թէ ինչու Նիքսըն կոչ կ՚ուղղէ Հանոյի «լըր-ջօրէն բանակցիլ Փարիզի մէջ»: Նախա-գահը վերանորոգեց իր առաջարկները, այսինքն անմիջական հրադադար հաստա-տել եւ Հնդկաչինի մասին խորհրդաժո-ղով գումարել: Միեւնոյն ատեն բոլոր օ-տար ուժերը կը հեռանան ռազմաճակա-տէն, ազատ արձակելով պատերազմի գե-րիները:

Ցամենայն դէպս Նիքսըն յոռետես է քաղաքական լուծման ուղղութեամբ:

Ցորթ Պեննինկի մէջ կը շարունակուի դատավարութիւնը Մի Լէյի ջարդի պա-տասխանատուներուն. ամբաստանեալնե-րէն մէկը՝ ամերիկացի գնդապետ Քալէյ յայտարարեց դատավարութեան ընթաց-քին, թէ երբեք խորութիւն դրած չէ «այրերու, կիներու եւ երախաներու» մի-ջեւ: «Օրուան առաքելութիւնս էր ոչըն-չացնել թշնամին»:

Ճակատի վրայ կռիւները կը շարունակ-ուին: «Ռանճեր»ները առջի օր յաջողե-ցան ետ մղել Հիւսիս. Վիէթնամցիներու զօրաւոր յարձակումը իրենց պաշարուած բլրակին վրայ: Վերջինները հրասայլեր գործածեցին:

ՔԱՐԻՒՂ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ալժերիոյ տուած միակողմանի որոշու-մին իբրեւ հետեւանք, Փարիզ կը խորհի փոխադարձութիւններու դիմել, գլխաւո-րաբար դրամական գետնի վրայ: Պաշտօ-նական զեկոյցը կ՚ըսէ.— «Փարիզի մէջ կը շեշտուի թէ այս միակողմանի որոշումը, առանց խնդրոյ առարկայ ընելու թեքնիք եւ մշակութային գործակցութեան սկըզ-բունքը, խորապէս կը փոխէ երկու եր-կիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող յա-րաբերութեանց կառոյցը: Ինչ կը վերա-բերի քարիւղային յարաբերութեանց, ալժերական կառավարութեան կը մնայ ճշդել գործադրութեան ձեւակերպութիւն-ները իր որոշումին, որու պատասխանա-տուութիւնը ստանձնեց եւ յայտնել ֆրան-սական կառավարութեան, որպէսզի կա-րենայ գնահատել «արդար» հատուցմանց գումարը: Կը շեշտուի ֆրանսական նոյն շրջանակներուն մէջ, որ Ֆրանսայի պա-րենաւորումը քարիւղի համար, խնդրոյ առարկայ չէ»:

Ծանօթ է որ քարիւղի ֆրանսական ըն-կերութիւնները երեք են: Առաջինը Էլֆ-Էրափը, որ պետական է կ՚ուզէ որ ամ-բողջ իր ունեցածը ազգայնացուի եւ ոչ թէ միայն 51 տոկոսը ինչպէս յայտա-րարեց Պումետիէն: Արդարեւ ֆրանսա-կան ընկերութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ ինք ալժերական հսկակշռի տակ ըլ-լայ, քանի որ 51 առ հարիւրի ազգայնա-ցումով, Էլֆ կը մնայ փոքրամասնութեան մէջ:

Ֆրանսական կառավարութեան որո-շումներէն մէկը կրնայ հետեւեալն ըլլալ: Ոչ մէկ ձեւով պիտի արգիլուի որ Ֆրան-սայի ալժերացի բանուորները դրամ ղըր-կեն Ալժերիա իրենց ընտանիքներուն, բայց Ալժերիոյ Դրամատունը այլեւս ար-տօնութիւն պիտի չունենայ այդ գումար-ները տոլարի կամ ուրիշ որեւէ տարա-դրամի վերածելու: Այս ձեւով Ալժերիա այլեւս չի կրնար այդ գումարները գոր-ծածել որեւէ երկրէ ապրանք գնելու հա-մար, ստիպուած է դիմել՝ Ֆրանսայի:

Ալժերական որոշումը հետեւանքներ ու-նի նաեւ Թրիփոլի, ուր Լիբիացիք ալ տաքցած գլուխներով կ՚ուզեն նման գոր-ծեր տեսնել: Փոխ-նախարար Ճալուտ, յայտարարած է թէ Թեհրանի որոշումնե-րը պիտի օգտագործէ իր ուզած ձեւով եւ նկատի կ՚առնէ եթէ գործին գան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ վերջ գտաւ հրեայ հա-մայնքներու համագումարը: Այս առթիւ կոչ մը ուղղուած է աշխարհի, որպէսզի Խորհ. Միութեան Հրեաները ազատօրէն ընտրեն իրենց ճակատագիրը: Յիշենք որ խարայելեան մամուլը շատ խիստ կերպով կը քննադատէ համագումարին արտաքս-ման որոշումը ռաբբի Քահանի համար (որու հետեւանքով արտաքսուեցաւ նաեւ Պելժիայէն): Քահան, որ Հրեայ Պաշտ-պանութեան Ամերիկեան Լիկայի պետն է, ծանօթ է իբրեւ ծայրայեղ բայց հրէա-կան մամուլը կը գրէ անոր արտաքսման առթիւ.— «Կարելի չէ մեղի պայքարիլ Մոսկուայի Հրեաներուն կաշկանդումին դէմ եւ միաժամանակ Հրեաները կաշկան-դել մեր մէջ: Յիմարութիւն է եւ ատիկա բացէ ի բաց կը ծառայէ Ռուսերուն»:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ 180 հոգի մեռած են բա-րեկենդանի չորս օրերու տօներուն ըն-թացքին: Ռիոյի մէջ 11 հազար հոգի հի-ւանդանոց մտած է խնամուելու համար (վիրաւորներ կռիւի հետեւանքով, գի-նովներ եւայլն): Վենեզուելայի մէջ, բա-րեկենդանի տօներուն 50 հոգի մեռած է, 250՝ վիրաւորուած եւ 2000 հոգի ալ ձեր-բակալուած են:

ՇԱՄՈՆԻՔՍԻ ազատարարները գեր-մարդկային ճիգերով կրցան գտնել եւ ետ բերել երկու յանդուգն լեռնագնացները, որոնք փորձած էին յաղթել Կռանտ-Ժո-ռասին: Դժբախտաբար մէկը մեռած էր արդէն երեք օրէ ի վեր, եւ միւսն ալ շատ տկար վիճակի մէջ է եւ մարմնին զանա-զան մասերն ալ սառած են: Երկար ժա-մանակի կը կարօտի իր ապաքինումը եւ մինչեւ 48 ժամ բժիշկները վերապահ կար-ծիք կը յայտնէին:

ՄԷԿ ՄԻԼՈՆԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Արշակուհի Դաւիթեան (Սար-սէլէն), որ նախապէս 5000 ֆրք նուիրած էր Նոր Սերունդին՝ երկրորդ սրահի մը շինութեան համար, կրկին 5000 ֆ. վճա-րեց, ընդհ. գումար 10.000 ֆր. զոր նուի-րած է ի յիշատակ իր որդւոյն, որ կը ծառայէր ֆրանսական բանակին եւ զոհ-ուած էր Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին:

ՅՈՎՀ. ՋԱԼՐՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽՄԲ.— Ապրիլեան տարաբախտ սեբունդի այս խոնարհ ներկայացուցիչը որ արկածի զոհ գնաց ասկէ տասը օր առաջ, իր ամբողջ ունեցածը կտակած էր Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանին: Իր թարմ յիշատակին, ստորեւ կը հրատարակենք Ճեմարանի տնօրէն՝ Հրաչ Տասնապետեանի յարգանքի խօսքը:

Գաղտնիք մը տուած պիտի չըլլամ ոչ ոքի, եթէ յայտնեմ՝ որ, ասկէ տակաւին շաբաթ մը առաջ, մտքիս ծայրէն իսկ անցնելէ շա՛տ հեռու էր՝ որ այսօր, Մեծն Բրիտանիոյ մայրաքաղաքին սա գերեզմանատան մէջ կանգնած, կոչուած պիտի ըլլայի դամբանական խօսելու մեր բոլորին սիրելի ու մեր բոլորը սիրող, մեր բոլորը խո՛րապէս սիրող՝ ընկ. Յովհաննէս Զալըքեանի դագաղին առջեւ:

Բայց հաւանաբար շատերու համար անակնկալ պիտի ըլլայ եթէ ըսեմ՝ որ անոր հասցէին համակրանքի ու յարգանքի այս հուսկ բանքը ընողը անձամբ ճանչցած չէր Յովհաննէս Զալըքեանը, ըսել կ'ուզեմ՝ չէր տեսած զայն, անձամբ յանձին չէր խօսած անոր հետ, եւ ուրախութիւնը ունեցած չէր անոր ձեռքը սեղմելու: Ճանչնալը ըսելու ձեւ մըն է սակայն, քանի մանաւանդ, իր պաշտօնին բերումով, ներկայ դամբանախօսը վերջին տարիներուն քանի մը առիթներով թղթակցած էր մեր անհետացող ընկերոջ հետ, եւ այդ ճամբով զգացած՝ թէ ի՛նչ քնքշութեամբ կը բաբախէր այսօր գործելէ դադրած սիրտը Յովհաննէս Զալըքեանի, ամէն անգամ որ հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան վերաբերեալ հարց մըն էր խնդրոյ առարկան:

Եւ չճանչնալը ըսելու ձեւ մըն է անո՛ր համար մանաւանդ՝ որ, մասնաւորաբար վերջին տասնըհինգ տարիներուն ընթացքին, այսօրուան դամբանախօսը ունեցած չէր Լոնտոնէն եկած, շրջան մը Լոնտոն ապրած կամ պարագայաբար ու կարճ ժամանակով Լոնտոն այցելած ոեւէ ընկեր կամ բարեկամ, որ խօսած չըլլար իրեն՝ ընկ. Յովհ. Զալըքեանի մասին: Եւ եթէ քիչ են այն մարդիկը որոնց մասին բոլորի արտայայտութիւններուն մէջ տիրական են դրակա՛ն գիծերը, եթէ քիչ են այն մարդիկը՝ որոնց բարութեան, ծառայասիրութեան, անշահախնդրութեան եւ նուիրումին մասին աներկբայ հաստատումով է որ կ'արտայայտուին բոլորը, որոնց խառնուածքի երբեմն քիչ մը տարօրինակ, քիչ մը ծայրայեղ, բայց հայօրէ՛ն ծայրայեղ գծերուն նկատմամբ համակրանքով կը խօսին նո՛յնիսկ իրենց գաղափարական հակառակորդները, — ապա վստահօրէն այդ քիչերէն մէկն էր Յովհաննէս Զալըքեանը, բոլորին սիրելի ու բոլորի՛ն նուիրուած ողբացեալ ընկեր Կոնզալէսը: Չկար Լոնտոն այցելած մէկ հատիկ ընկեր կամ բարեկամ, ըլլար ան համեստ ուսանող մը, ծանօթ թէ երկրորդական մտաւորական մը կամ ոեւէ ասպարէզի մարդ՝ որ այտեղ հանդիպած չըլլար ընկեր Յովհաննէս Զալըքեանին, վայելած չըլլար անոր հիւրասիրութիւնը, վայելած չըլլար բարիքները անոր անսահման ընկերասիրութեան եւ աղուոր յիշատակ մը պահած չըլլար անկէ: Չկար մանաւանդ շրջան մը Լոնտոն մնացած ո՛եւէ երիտասարդ ընկեր, մանաւանդ համեստ ուսանող — ու բազմաթիւ են անոնք՝ այսօրուան մեր ազգային – հասարակական կեանքի զանազան ասպարէզներուն մէջ առաջնորդող դիրքերու հասած մարդիկ — որ օրերով, երբեմն շաբաթներով նոյնիսկ, հիւրասիրուած չըլլար ընկեր Կոնզալէսի բնակարանին մէջ, որ փարթամ այս մայրաքաղաքի ցուրտ ու մշուշոտ մթնոլորտին մէջ վայելած չըլլար հոգեկան ու գաղափարական ջերմութիւնը Յովհ. Զալըքեանի, ու հարազատ մթնոլորտը՝ տեսակ մը ազգային հաւաքավայրի կամ դաշնակցական ակումբի վերածուած անոր տան: Այն աստիճան՝ որ մեզի, դրսեցիներուս համար, Լոնտոնը տեսակ մը նոյնացած էր կարծես ողբացեալ մեր ընկերոջ անձին հետ, — ու պայմանադրական դարձած մեր հարցումը Լոնտոնէն եկողին՝ «Կոնզալէսը տեսա՞ր», կամ առաջին հաստատումը վերադարձողին՝ «Լոնտոն էի, Զալըքեանը բարեւ ունի»:

Այսպէս ապրեցաւ, Մեծն Բրիտանիոյ մայրաքաղաքին մէջ թէ այլուր, Յովհաննէս Զալըքեանը՝ միակ վերապրողը, իր իսկ հաստատումով, Մեծ Եղեռնին ամբողջութեամբ զոհ գացած մեծ գերդաստանի մը: Այսպէս ապրեցաւ ան, եւ ապրեցաւ յաճախ զրկանքով ու դժուարութիւններով, ապրեցաւ պայքարելով, Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներէն մինչեւ ափերը Թայմզի: Ապրեցաւ ան ու գործեց, կազմակերպական թէ անհատական իր բոլո՛ր միջոցներով, քարոզչութեան համար Դատին եւ պաշտպանութեան համար անսասանելի իրաւունքներուն հայ ազգին՝ որուն ամբողջական ու ջերմեռանդ պաշտամունքը ունէր, եւ ի ծառայութիւն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան, որու գաղափարական դըպրոցն էր դարբնած իր նկարագիրը, եւ որու դերին ու կոչումին անխորտակելի հաւատքը կ'ապրէր: Այսպէ՛ս ապրեցաւ Յովհաննէս Զալըքեանը՝ իր որբութեան սկզբնական օրերէն մինչեւ 1971 Փետրուարի այն դառնաղէտ պահը՝ երբ արկածահար ինկաւ մեր ողբացեալ ընկերը, արդէն իսկ գրեթէ անշունչ. — ըսինք՝ ապրեցաւ յաճախ զրկանքով ու տառապանքով, երբեմն նաեւ՝ կեանքի համեմատաբար նպաստաւոր պայմաններու մէջ, բայց մի՛շտ համեստ, միշտ նուիրումով, մի՛շտ զոհաբերութեամբ, մի՛շտ պայքարով՝ ի շահ իր ժողովուրդին եւ իր կուսակցութեան: Դաշնակցական ակումբները եղան անոր տունը յաճախ՝ որպէսզի իր կարգին ինք ակումբի եւ բոլորանուէր հիւրանոցի վերածէր, օր մը, իր սիրակա՛ն բնակարանը, ու միեւնո՛յնն էր գաղափարական պարունակը երկու պարագաներուն ալ, — անսակարկ նուիրում ազգային ամենահիմնակա՛ն առաջադրանքներուն, զոհաբերութիւն, հաւաքական գո՛րծ: Բայց ինչ որ աւելի գեղեցիկ է եւ դաստիարակիչ, այն է՝ որ, նոյնիսկ Լոնտոնեան իր ամենափարթամ տարիներուն, ողբացեալ մեր ընկերը ինք ապրեցաւ համեստ. ու յաճա՛խ զրկեց իր անձը՝ որպէսզի իր նիւթական բարիքներէն լոյսի ծարաւով Լոնտոն ուսանելու եկած հայ երիտասարդ մը աւելի՛ օգտուի, կամ Արեւելքի հայաշատ կեդրոններուն մէջ, ազգապահպանման ու հայակերտման սրբազան գործին ինք կարենայ յաւելեալ նպաստ մը բերել՝ բազմաթիւ սաներու կրթաթոշակը հոգալով: Այսպէ՛ս ապրեցաւ ու այսպէ՛ս գործեց ընկ. Յովհաննէս Զալըքեանը: Երանի՜, ազնիւ բարեկամներ, երանի՜ թիւ կազմէին անոր նմանները...:

Հայ ազգային դատին ու դաշնակցական գաղափարաբանութեան իր ամբողջական նուիրումը, հայապահպանման սրբազան գործին նկատմամբ իր պաշտամունքը եւ զոհողութեան իր անհուն պատրաստակամութիւնը այնպէս ըրին ուրեմն՝ որ մտաւորական համեստ պատրաստութեամբ այս հայորդին ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մանուկ ու երիտասարդ այլ հայորդիներու կրթութեան, մտաւոր պատրաստութեան եւ հայեցի դաստիարակութեան հնարաւոր առաւելագոյն օժանդակութիւնը բերելու միայն հոգեվիճակովը ապրի: Եւ այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի ոչինչ կար, որ ողբացեալ ընկեր Զալըքեանը հոգեւին ամբողջապէ՛ս կապուած ըլլար մշակութային եւ կրթական այն մեծ կազմակերպութեան՝ որ հայ մշակոյթի եւ դպրութեան ծաղկումը եւ սփիւռքահայ մատղաշ սերունդներու հայեցի դաստիարակութիւնը իրեն համար առաջնորդող սկզբունք եւ գործնական ամէնօրեայ մտահոգութիւն դարձուցած է աւելի քան քառասնամեակէ մը ի վեր, — ըսել կ'ուզենք՝ «Համազգային Մշակութային Միութեան» եւ անոր աւագ զաւակին՝ «Նշան Փալանճեան» Ճեմարանին: Անխառն պաշտամունք ունենալով մանաւանդ Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ անուն ձգած այն կարգ մը մարդոց նկատմամբ — Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան եւ ապա՝ Սիմոն Վրացեան — որոնք դպրութեան եւ մշակոյթի այդ օճախին գաղափարական ու գործնական առաջնորդները հանդիսացան, անվերապահ եւ անսահման վստահութիւն ունենալով անոնց սկսած ու շարունակած սրբազան գործին եւ հայակերտ առաքելութեան վերաբերմամբ, ընկ. Յովհաննէս Զալըքեանը «Համազգային»ի և Ճեմարանի ամէնէն իրաւ բարեկամներէն եւ ամենագործօն օժանդակներէն մէկը եղաւ, եւ այդպէս ալ մնաց մինչեւ իր մահը: Ճեմարանի մօտ 450 աւարտականներէն եւ շուրջ 700 թերաւարտներէն՝ որոնց թուով տասը «Զալըքեան սաներ» եղան, ոմանք նաեւ են ներկայիս, իրենց ուսումը եւ հայեցի դաստիարակութիւնը ստանալով շնորհիւ մեր ողբացեալ ընկերոջ նիւթական օժանդակութեան, — օժանդակութի՛ւն որմէ ընդհանրապէս տեղեակ չէին եղած սաները՝ իրե՛նք, քանի հայ դպրութեան համեստ այս մեկենասը խորշանք կը զգար ցուցականութենէ եւ շնդալից կերպով յայտարարուող նուիրատուութիւններէ:

Այդպէս ալ եղաւ միշտ: Այդպէս եղաւ նաեւ իր այն միւս, մե՛ծ ու ամբողջական նուիրաբերումը «Համազգային»ին եւ անոր «Փալանճեան» Ճեմարանին, երբ 1962ի ամռան մէջ օր մը, իր շարժուն եւ անշարժ ամբողջ ստացուածքները կը կտակէր Սփիւռքի հայակերտման կեդրոնական այդ օճախին: Լուռ եւ անաղմուկ, առանց փողի ու թմբուկի, — ա՛յն աստիճան՝ որ նոյնիսկ իր ընկերներէն եւ բարեկամներէն շատեր անոր մահէն ետք միայն իմացան Յովհ. Զալըքեանի կտակին մասին: Բայց ինք գիտէր թէ ի՛նչ կ'ընէր, քանի կ'ընէր հաւատքով, երկիւղածութեամբ նոյնիսկ, տեսակ մը՝ ազգային – կուսակցական ջերմեռանդութեամբ, զոհաբերումով, երբեմն՝ չափազանցութեան հասնող ինքնանուիրումով մը: «Ձեզի՛ համար կ'ընեմ, ինչ որ մնայ՝ ձեզի՛ համար է» կ'ըսէր երբեմն, մտերմիկ խոստովանութեամբ մը, Համազգայինի իսկ շրջանակէն կարգ մը ընկերներու՝ որոնք, պարագայաբար, գիտել կուտային իրեն՝ թէ ի վերջոյ Լոնտոնեան իր ստացուածքներով ինք ի վիճակի՛ էր քիչ մը նուազ զրկանքով ապրելու իր կեանքին վերջին տասնամեակները:

Ու հիմա, մեզմէ անդարձ բաժնուող գաղափարակի՛ց ընկեր, սիրելի՛ Յովհաննէս Զալըքեան, հաւատա՛ որ ամենայն անկեղծութեամբ է որ կը յայտարարենք այստեղ, թէ մեզի «Համազգային»ի եւ Ճեմարանի քու բարեկամներուդ համար, բոլորովին երկրորդական է քու կտակիդ բերելիք նիւթակա՛ն նպաստը մեր հաստատութեան: Ինչ ալ ըլլայ արդիւնքը կտակիդ, բնականաբար սիրով պիտի ընդունինք զայն, քանի անկէ օգտուողը հայ դպրոցն ու հայ մշակոյթը պիտի ըլլան: Բայց մեզի համար, ու քեզ ճանչցած ու սիրած բոլո՛ր ընկերներուդ եւ բարեկամներուդ համար, ինչ որ հիմնական է եւ մնայուն, անիկա «Զալըքեան երեւո՛յթ»ն է, որուն համար պիտի ուզէինք՝ որ վարակիչ ըլլար քու հարստութեան բազմապատիկը ունեցող շա՜տ ու շատ հայ մարդոց համար: Այսինքն պիտի ուզէինք — եւ պիտի ուզէինք ի շահ հայ լեզուի, մշակոյթի եւ հայեցի նկարագրի յաւերժացմա՛ն միայն — որ շա՜տ ու շատ հայ մարդիկ տողորուէին ազգային իտէալներու քու պաշտամունքովդ, հայ դպրոցին,

---

«ՅԱՌ.Ջ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Վայ, Սիմոն աղա, քեզի դրացի է եղեր, հա՞, անոր համար տանիկ պաշտպան կ'ելլես իրեն, մէջ մտաւ ուրիշ մը խնդալով... խնտոր, աչքդ խածեր է կ'երեւայ...

— Իրաւցնէ ալ գէշ ապրանք չէ եղեր, իմացածիս նայելով, ըսաւ գինեպանը:

Երիտասարդ գործաւոր մը, որ մինչեւ այն ատեն լուռ կը հետեւէր խօսակցութեան, ուզեց ինքն ալ մասնակցիլ վիճաբանութեան:

— Ես տեսած եմ կնիկը, իրաւցնէ աղուոր է բայց երեսին քիչ մը խնդացողին անանկ ժանիք մը կ'ընէ որ... ես շիտակը չեմ հաւատար, որ այդ կնիկը գէշ ըլլայ:

— Տօ, փախցնո՛ղ, ահա անանկներէն վախնալու է, գոչեց գինեպանը, արդէն մեր խօսիլը աւելորդ է, թաղականները քններ, ամէն բան հասկցեր են... հիմա մենք այդ խայտառակները ասկէ ժամ մը առաջ վռնտելը նայինք...

Եւ Թումիկ աղա վիճաբանութիւնը աւելի լուրջ հողի մը բերաւ:

Բացատրեց թէ մեր ազգը մինչեւ հիմա հաստատ մնացած է իր եկեղեցիին, գերեզմաննոցին եւ ընտանեկան պատիւին շնորհիւ է, եթէ այդ երեք հիմերը խախտին՝ ազգը կը փճանայ: Ինչպէս օդին առանց ազանդէրի չի կրնար ըլլալ, պատիւը ընտանիքին ազանդէրն է: Այսօր եթէ թոյլ տանք որ անբարոյական կին մը մեր թաղին մէջ հաստատուի, վաղը ամբողջ թաղը բոզանոց մը կը դառնայ: Չարիքը դեռ չմեծցած պէտք է խափանել: Կրակը մարելու է առաստաղը չպատած, ետքը աշխարհի բոլոր ջրհանները օգուտ չեն ըներ:

Հաւանութեան մրմունջներով ընդունուեցաւ Հաճի Թումիկի «յաղագս բարոյականի» ճառը: Գինեպանը ստորագրելիք հանրագրութեան խօսք չըրաւ, թողուց, որ նախ մտքերը պատրաստուին:

Երբ ներկաները մեկնելու կը պատրաստուէին, Թումիկ հրամայողական ձեւով մը գոչեց.

— Նստեցէք, այս իրիկուն մէյ մէկ շիշ ալ ինձմէ պիտի խմէք:

Ու շիշերը լեցուեցան, բացառիկ մէզէներով:

Հետեւեալ օրը Հաճի Թումիկ ներկայացաւ Ղուկաս էֆէնտիի բնակարանը, ուր զինքը առաջնորդեցին սեղանատան քով փոքրիկ սենեակ մը:

Քիչ մը ետքը էֆէնտին եկաւ, ձեռքը թուղթ մը բռնած, Թաղական Խորհուրդին ուղղելիք հանրագրութիւն մը, զոր Ղուկաս էֆէնտի գրել տուած էր մասնաւոր խնամքով մը:

Այդ գրութեամբ Ֆերիգիւղի Հայերը կը դիմէին Բերայի Թաղական Խորհուրդին եւ յանուն ընտանեկան սրբութեան, ազգային արժանապատուութեան եւ բարոյականին, եւ մանաւանդ «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց» կը խնդրէին որ ոստիկանական միջամտութեամբ իրենց թաղէն վտարուէին Սաթենիկ Ամասեան եւ Գարեգին Հայկեան, որոնք թաղին մէջ քար գայթակղութեան եղած էին:

— Քեզ տեսնեմ, այսօր վաղը այս գործը լմնցուր... արդէն ըսի, գիտես ա, քու յոգնութիւնդ էվելօք պիտի վճարեմ:

— Ողջ ըլլաս, էֆէնտի, արդէն մեր պարտքն է ասիկա ընել, պատասխանեց գինեպանը եւ թուղթը խնամքով ծալելէ ու գրպանը տեղաւորելէն ետք մեկնեցաւ:

Նոյն իրիկունն իսկ, գինետան մէջ հանրագրութիւնը քանիէ աւելի ստորագրութեամբ լեցուեցաւ: Հաճի Թումիկ այնքան վստահ էր մարդոց վրայ, որ բացակայ ծանօթներուն անուններն ալ գրել տուաւ:

— Գրէ, կը հրամայէր գիտցողի մը, ձուլագործ Պետրոսն ալ գրէ, ձկնորս Համբարձն ալ գրէ, Հաճի Յովսէփն ալ գրէ ... վերջապէս բոլոր միտքը ինկած անունները:

Հաճի Թումիկ այս կեղծ ստորագրութիւնները դնել կուտար ամենայն բարեմտութեամբ, առանց խղճահարութեան հետքի մը, բարիք մը, ազգին ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու հաստատ համոզումով, նոյնպէս բոլոր ներկաները այդ հաւատքը ունէին... Թաղը պիտի մաքրագործէին, իրենց ընտանեկան պատիւը պիտի փրկէին:

— Ապրիս, Հաճի Թումիկ աղա, նորէն դուն ես որ այս բանը մտածեցիր, կ'ըսէին գինետան յաճախորդները:

— Տօ, ես չըլլայի նէ՝ պատիւնիս փարայի մը պիտի ըլլար...

Եւ գինեպանը, յաղթական ու հպարտ իր պեխերը կ'ոլորէր:

Խեղճ Սաթենիկ ու Գարեգին չէին գիտեր իրենց շուրջ տեղի ունեցած անարգ մեքենայութիւնը: Որբեւայրին գրեթէ շատ քիչ կը տեսնուէր իր դրացիներուն հետ, իսկ երիտասարդը Քերովբ էֆէնտիին քովէն ճամբուելէն ի վեր առտուները կանուխ կ'երթար եւ շատ ուշ, միայն պառկելու համար կը վերադառնար տուն. խելքը միտքը նոր գործ մը գտնելու տուած:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

Սովորական ձեւի հայերէն ձեռագիր աւետարաններու Տէրունական նկարները, որոնք կը գրաւեն ամբողջ էջ մը, կը խմբուին ձեռագրին սկիզբը, իսկ Գալիկի Աւետարանին մանրանկարները մտցուած են բնագրին մէջ: Ասոնք մանրամասն գիծերով ներկայացուած են Աւետարանի պատմութիւնը, բայց անգութ ձեռք մը պոկած է զանոնք, ձգելով միայն քանի մը մասեր, որոնք գաղափար կուտան յիշատակուած նկարներու նուրբ ոճին մասին: Մնացած մանրանկարներէն ամէնէն կարեւորը խմբանկար մըն է, որ կը ներկայացնէ Թագաւորը, Թագուհին եւ անոնց աղջիկը՝ ծալապատիկ նստած ցած բազմոցի մը վրայ: Թագաւորին Թիկնոցը, որ իր ոճով արեւելեան է, պատրաստուած է մետաքսէ: Ասիկա հիւսուած է շրջանակներու մէջ պատկերացուած կենդանիներով, որ Սասանեան ձեւ է: Այս ձեւը շարունակուած է յետագայ դարերուն: Այսպիսի գծագրութեամբ մը զարդարուած է բազմոցին ծածկոցը, ուր շրջանակներու մէջ փիղեր եւ թռչուններ կան:

Յատկապէս անհրաժեշտ է յիշատակել նոյն ժամանակաշրջանին պատկանող չքեղ ձեռագիր մը, որովհետեւ ան պատրաստուած է հարուստ մարդոց համար եւ իր աշխատանքի բնոյթով քիչ մը տարբեր է: Ասիկա օգտակար է ծանօթանալու համար գոյութիւն ունեցող տիպերուն եւ ոճերու բազմազանութեան: Այդ ձեռագիրը Երեւանի Մատենադարանի մէջ գտնուող Աւետարան մըն է, որ ծանօթ է Մուղնի Աւետարան անունով: Ասոր միջոցով կարելի է ճանչնալ հին շրջանի ձեւերը, որոնք սակայն ամբողջովին փոխուած են: Այսպէս օրինակ՝ խորաններէն մէկուն կիսաշրջանակը, Մլքէի Աւետարանին պէս, կը պատկերացնէ Նեղոսեան տեսարան մը, ուր սակայն մնացած են միայն կոկորդիլոս մը, իսկ միւսները փոխարինուած են կրիֆոններով եւ մարդու գլուխ ունեցող չորքոտանիներով: Կը բացակայի ծովը: Քանի մը աւետարանական տեսարաններու ճարտարապետական ձեւաւորումը ծագում առած է Պոմպէի այն ձեւաւորումէն, որ օգտագործուած է հին քրիստոնէական քանի մը յուշարձաններու մէջ: Ասոնց շարքին կը պատկանին նաեւ Զ.-Է. դարերու հայ մանրանկարչութեան Մովսէսի երկրպագութեան տեսարանի խորքը, սակայն հոս ձեւափոխութիւնը աւելի չեշտուած է ու ցայտուն: Եւ վերջապէս, աւետարանական տեսարաններու մէջ, թէեւ յօրինուածքները հիմնականին մէջ կը համապատասխանեն բիւզանդական պատկերագրութեան, այսուհանդերձ, նախորդ երկու ձեռագիրներուն հետ բաղդատմամբ աւելի չեշտուած է դէպի գծային ոճ կատարուած փոփոխութիւնը: Դէմքերը, մանաւանդ կիներու մօտ, յաճախ հայկական տիպեր կը յիշեցնեն: Այսպէսով, այս երեք ձեռագիրները թէեւ ժամանակակից են, բայց կը ներկայացնեն այն երեք աստիճանները, որոնք բիւզանդականէն դէպի ազգային ոճ անցնելու ճամբան կը կազմեն:

Ազգային այս ոճը աւելի լաւ պահպանուած էր այն ձեռագիրներուն մէջ, որոնք ի տարբերութիւն պալատական շրջանակներու համար նկարազարդուած չքեղ ընդօրինակութիւններուն, ուր մեծ էր կայսրութեան մայրաքաղաքին ազդեցութիւնը, կը գրուէին հեռաւոր կամ պահպանողական վանքերու մէջ: Այդ ձեռագիրներուն մէջ կը բացակային ոսկէ խորքն ու հարուստ զարդերը: Սահմանափակ է գործածուած գունաշարը, ինչպէս նաեւ կերպարներու թիւը: Այս շարքին պատկանող ձեռագիրներէն շատերը նկարազարդուած են ոչ վարպետ անձերու ձեռքով, բայց անոնք, որոնք աւելի վարպետ նկարիչներու գործեր են, ուշագրութիւն կը գրաւեն շնորհիւ նկարին վերացական յատկանիշներուն եւ գուսպ յոյզին:

Ժամանակաւոր ընդհատումէ մը ետք, որ յառաջ եկաւ սելճուքեան արշաւանքներու պատճառաւ, երբ ԺԳ.-ԺԴ. դարերուն վերսկսաւ նկարչական աշխատանքը, այլեւս չի նկատուիր բիւզանդական օրինակներու հետ գոյութիւն ունեցող սերտ կապը, որ ի յայտ կուգար քանի մը չքեղ ձեռագիրներու մէջ: Աւելի հարազատ եւ ծանօթ յատկանիշ մը կ'երեւայ շարք մը նկարներու մէջ՝ աւետարանական տեսարաններու երկրորդական կերպարները երբեմն հագուած են ժամանակակից ոճով: Աշխարհական մարդոց եւ հոգեւորականներու տիպարները հրապարակ կուգան ոչ թէ պարզ պատուիրատուի հանգամանքով, այլ իբրեւ մանրանկարներու բաղկացուցիչ մաս: Մենք զանոնք կը տեսնենք, օրինակ, խորաններու քով կեցած դիրքով: Աշխարհական մը ունի ջուրի փարչ, ուրիշ մը բռնած է մեծ ձուկ, իսկ միեւնոյն ձեռագրին մէկ այլ էջին մէջ կը տեսնենք երիտասարդ մը, որ ծառի տակ նստած կ'երգէ եւ կը նուագէ: Աշխարհիկ այս գիծը յետագային աւելի զարգացած ձեւով պիտի երեւան գար Վասպուրականի ժողովրդական ոճին մէջ:

Այս ժամանակաշրջանի գործերը շատ բազմազան են եւ դպրութեան արդիւնաշատ կեդրոններ գոյութիւն ունեցած են մեծ քաղաքներու մէջ, ինչպէս օրինակ, Երզնկա, Թէոդուպոլիս (Կարին), ինչպէս նաեւ վանական դպրոցներու մէջ՝ մասնաւորապէս Գլաձոր: Զարդաձեւերու մէջ նախապատուութիւնը արդէն կը տրուի ոչ թէ արմաւենիի զանազան ձեւերէն սկզբնապէս կազմուած բուսական, այլ իրարու հետ հիւսուած երկրաչափական մոթիֆներուն: Լուսանցքներուն մէջ միշտ կ'երեւան թռչուններ, բայց անոնք շատ աւելի ոճաւորուած են եւ յաճախ միացած են բուսական զարդերու հետ:

Այս ժամանակաշրջանին մեծ թափ կը ստանայ նաեւ կոթողային նկարչութիւնը: Ասիկա կրնար մասամբ վրացական ազդեցութեան հետեւանք ըլլալ եւ Տիգրան Հոնենցի 1215ի կառուցած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին նկարներու արձանագրութիւնները վրացերէն են: Զարդանկարներու եղանակը բիւզանդական եկեղեցիներու մէջ կիրարկուած ձեւն է: Համբարձման տեսարանը կը գրաւէ գմբէթի մասը, իսկ վարը՝ շարքով պատկերացուած են մարգարէները: Խորանին վրայ կ'երեւան գահի վրայ բազմած Քրիստոսը, իսկ առաքեալները ներկայացուած են կիսաշրջանակաձեւ պատի վրայ: Եկեղեցիին հարաւային եւ հիւսիսային գօտին մէջ նկարուած են Քրիստոսի եւ Աստուածածնի կեանքին վերաբերեալ տեսարաններ, մինչդեռ արեւմտեան գօտին յատկացուած է Գր. Լուսաւորչի կեանքին: Անիի մէջ ուրիշ եկեղեցիներ եւս զարդարուած էին որմնանկարներ, որոնցմէ մնացած են միայն բեկորներ: Հոս հայկ. ոճը աւելի յստակ կ'երեւայ: Որոշ եկեղեցիներու մէջ նկարուած են պատուիրատուները, ինչպէս, օրինակ, Հաղպատ եւ Գեղարդ, ուր պատուիրատուն ներկայացուած է իր ընտանիքի միւս անդամներուն հետ:

Ս. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Շար.)

գրականութեան, մշակոյթին, եւ հայապահպանման զանազան այլ ազդակներու նկատմամբ քու ցուցաբերած նուիրումով. որ շա՜տ ու շատ հայ մարդիկ իրենց տեսած մեծ թէ փոքր գումարներէն բաժին մը — չենք ըսեր ամբողջ կեանքի մը վաստակը կամ խնայողութիւնը — ի սպաս դնէին հայապահպանման եւ հայակերտման սրբազան գործին: Չենք ուզեր մաղթել որ քեզի՛ պէս ապրին անպայման — ամբողջական այդ ինքնուրացումը քիչերու է տրուած — բայց պիտի ուզէինք որ շատե՛ր, գէթ իրենց մահով, քեզի՛ պէս ու քեզի՛ չափ սատարէին յաւերժացմանը հայ լեզուին, գրին եւ մշակոյթին, յաւերժացնելով իրենց անո՛ւնը միանգամայն:

Դուն լրի՛ւ կատարեցիր քու պարտաւորութիւններդ ազգիդ, կուսակցութեան եւ քու ժողովուրդիդ դպրութեան ու մշակոյթին նկատմամբ, հանգի՛ստ նինջէ, Հայութեան անհայրենիք բեկոր, բայց Հայոց Յաւերժական Հայրենիքի արժանաւոր զաւակ: «Համազգային»ի Կեդրոնական Վարչութեան, «Նշան Փալանճեան» Ճեմարանի Տնօրէնութեան, ուսուցչական կազմին, աշակերտութեան, քու անցեալ ու գալիք բոլո՛ր սաներուդ անունով, կը խոնարհիմ դագաղիդ եւ պայծառ յիշատակիդ առջեւ, ըսելով «Վարձքդ կատա՛ր, սիրելի՛ Յովհաննէս Զալըքեան, սիրելի՛ ընկեր Կոնդալէս»:

Հ. Տ.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղն ալ շատ գեղեցիկ կերպով կազմակերպած էր մանուկներու օրը, Յունուար 17ին Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին իր սրահին մէջ:

Ժամանակէն առաջ ծնողքներ ու փոքրիկներ համախմբուած էին խմիչքներով ու զանազան կարկանդակներով, պտուղներով բեռնաւոր սեղաններուն շուրջ առ ի գնահատութիւն մեր սիրասուն ժրաջան աշակերտներուն:

Հանդէսին բացումը կատարեց դպրոցի ուսուցիչ Հայր Նշան Գույումճեան, որ իր գեկուցումով պարզեց ետք Կապոյտ Խաչի, Թաղականութեան ստանձնած դըժուարին դերը, դպրոցը կանգուն պահելու համար, թելադրեց ծնողքներուն չթեթեւնալ իրենց պարտականութեանց մէջ, եւ չզրկել իրենց զաւակները ազգային տոհմիկ կրթութենէ: Շարունակելով իր խօսքը հայապահպանման մասին, լայնօրէն բացատրութիւններ տուաւ վտանգին մասին:

Աշակերտներու կողմէ եղան արտասանութիւններ: Երկու քոյր Յուսիկեաններ երգեցին եւ արտասանեցին: Փոքրիկն Մարտիրոսեան երգեց գեղեցկօրէն: Ծնողքներու կողմէ եղան խմբերգներ եւ մեներգներ:

Ուրախութիւնը ծայր առաւ իճանի հասաւ: Մանաւանդ ծնողքները հոգեկան մեծ ուրախութեամբ կ'ունկնդրէին իրենց զաւակներու արտասանութիւններն ու երգերը:

Այս բոլորը առիթ ստեղծեց որ մեր սիրասուն աշակերտները ջերմօրէն ծափահարուին:

Երկու ժամ ուրախութենէ վերջ, վիճակահանութեան տոմսակներ ծախուեցան. ներկաներէն շատերը շահեցան առարկաներ: Ի վերջոյ, բոլոր աշակերտներու եւ դուրսէն եկած երախաներուն անխտիր, բաժնուեցան ծրարներ, մասնաճիւղին կողմէ:

Հանդէսը վերջ գտաւ Տէր Հօր փակման խօսքով եւ Պահպանիչով:

Ներկաները մեծ ուրախութեամբ բաժնուեցան, խոստանալով իրենց զաւակները դպրոց ուղարկել:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Զօրագունդին հրամանատարը հասկըցաւ որ դժբախտութիւն մը պատահած էր իր գունդին, եւ սա մտածումը թէ՝ հակառակ [illegible] ծառայութեան երկար տարիներու՝ կրնար իբրեւ անհոգ ամբաստանուիլ, այնքան ուժով գրաւեց զինքը որ մոռցաւ թէ՝ գնդապետին չարակամութիւնը, եւ իր զօրավարի արժանապատուութիւնը, թէ բոլոր վտանգները եւ թէ իր անձնապահպանութեան զգացումը: Ձին մտրակելով վազեց դէպի իր զօրագունդը գնդակներու տարափի մը տակ, որոնք բարեբախտաբար խնայեցին իրեն: Փափաք մը ունէր միայն — անցած դարձը հասկնալ եւ դարմանել իր թերութիւնը, եթէ թերութիւն կար:

Ողջամբ անցաւ Ֆրանսացիներուն մէջէն, եւ անտառին ետեւը տարածուող դաշտը հասաւ, ուր դասալիքները գլխար կը հրէին, հրամանատարութիւններուն չանսալով այլեւս: Բոլոր ճակատամարտներուն բախտը վճռող բարոյական սա՛ ճգնաժամին հասած էին.— դասալիքները իրենց մեծերուն ձայնը մտիկ պիտի ընէ՞ն թէ ալ աւելի պիտի երազեն իրենց փախուստը:

Քանի մը վայրկեան առաջ այնքան երկիւղալի եղող այս յուսահատական ձայնին հակառակ, հրամանատարին կատաղի կերպարանքին եւ երերցուած թուրին սպառնալիքին հակառակ, զինուորները կը փախչէին, իրարու մէջ խօսելով, եւ օդին մէջ կը պարպէին չանսալով հրամանատարութեան:

Պոռալէն կոկորդը ճաթած, ծուխէն շնչահեղձ, զօրավարը հազաց եւ կեցաւ յուսահատ: Ամէն ինչ կորսուած կ'երեւար, բայց այդ պահուն Ֆրանսացիք, առանց որոշ պատճառի մը, դէպի ետ վազեցին, մինչ թաւուտքին մէջ կ'երեւային ռուս արձակողականներ:

Թիմոխինի գունդն էր այն, որ միմինակ դարանի մտած էր անտառին մէջ եւ մէկէն ի մէկ յարձակած էր Ֆրանսացիներուն վրայ: Թիմոխին թշնամիին վրայ նետուեցաւ կատաղութեան այնպիսի ճիչերով, այն աստիճան խօլ թափով միմիայն իր թուրը բռնած առաջ կը քալէր, որ Ֆրանսացիք, դողահար, զէնքերնին նետելով փախուստ տուին:

Թիմոխինի քովն ի վեր վազող Դոլոխով խիստ մօտէն Ֆրանսացի մը սպաննեց, եւ օձիքէն բռնեց սպայ մը որ անձնատուր կ'ըլլար:

Ռուս դասալիքները ետ դարձան, վաշտերը վերակազմուեցան, եւ պահ մը Ֆրանսացիք ետ մղուեցան: Զօրավարը կանգ առաւ կամուրջին վրայ, իր առջեւէն անցնելով գունդերը, երբ զինուոր մը մօտենալով իրեն բռնեց ասպանդակէն եւ կիսովին կռթնեցաւ անոր: Զինուորը կը կրէր կապոյտ վերարկու մը, ոչ պայուսակ ունէր, ոչ սաղաւարտ, գլուխը պատաղով մը ծածկուած էր, ուսին վրայ ալ Ֆրանսական փամփշտանոց մը կը կրէր: Ձեռքը բռնած սպայի թուր մը, դեղ-դեղին կտրած, եւ կապոյտ աչքերը ամբարտաւանօրէն կը դիտէին պետին երեսը, մինչ կը ժպտէր իր բերանը:

— Տէր, ըսաւ Դոլոխով, Ֆրանսական թուրն ու փամփշտանոցը ցոյց տալով, ահա երկու յաղթական կողոպուտ, սպայ մը գերի բռնեցի, կ'աղաչեմ որ ձեր վսեմութիւնը ասիկա չմոռնայ:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ զօրավարը:

Բայց Դոլոխով չմեկնեցաւ, գլուխը պատող թաշկինակը քակեց, եւ մազերուն մէջ սառած արիւնը ցոյց տուաւ:

— Սուինով վէրք մը. իմ կարգէս ընաւ չբաժնուեցայ, մի՛ մոռնաք, տէ՛ր իմ:

Թուշէնի մարտկոցը մոռցուած էր, եւ կռիւին վերջն էր միայն որ Փակրատիոն իշխան, կեդրոնին մէջ գոռացող թնդանօթաձգութիւնը լսելով, նախ իր հետեւորդ սպան ղրկեց, եւ յետոյ Անտրէյ իշխանը, կարելի եղածին չափ շուտ նահանջելու հրամանը:

Ֆրանսացիք չէին գրաւած Թուշէնի մարտկոցը, որովհետեւ թշնամին չէր կրնար ենթադրել թէ այդ յանդուգն մարտկոցին ուժերը բաղկացած ըլլային միմիայն չորս թնդանօթներէ, առանց օգնականի: Ընդհակառակն կը կարծէին թէ Ռուսերը իրենց բոլոր ուժերը համախմբած էին կեդրոնին մէջ: Երկու անգամ այդ կէտին դէմ յարձակում փորձեցին, եւ ամէն անգամ ետ մղուեցան բլուրներուն վրայ մեկուսացած այդ չորս թնդանօթներուն ռումբերէն:

Թուշէն յաջողած էր հրդեհել Շէօնկրապէնը. Ֆրանսացիք պատժելու համար անոր այս գործը, գիւղին ձախ կողմը զետեղեցին թնդանօթներ եւ կրակ ժայթքեցուցին Թուշէնի վրայ:

Բայց գիւղը կրակած ըլլալու ուրախութիւնը եւ ճիշդ տեղին զարկած ըլլալու գոհունակութիւնը այնքան հըրճուեցուցած էին արձակաղէնները, որ Ֆրանսական թնդանօթները այն ատեն միայն նշմարեցին երբ երկու գնդակներ, ետեւէն ալ ուրիշ երկու, սպաննեցին երկու ձիեր եւ թնդանօթաձիգի մը սրունքը կտրեցին:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(119 - Շար.)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT RAPHAEL

SOIRÉE DANSANTE
ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ Փետր. 27 ժամը 18էն սկսեալ
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
26, Rue Troyon, 92-Sèvres

ORCHESTRE MELKON — BEDIKIAN ET SA FORMATION
GROUPE FOLKLORIQUE CAUCASE
DINER *BUFFET*

Réservations et billets : Collège Arménien Samuel-Moorat, Tél. : 027-18-28 et Restaurant « Les Diamantaires », 60, Rue Lafayette, Paris (9ème) 770-78-14 Entrée : 10 Frs

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղականութիւնը կը ծանու-ցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ըն-թացքին ամէն Ջորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն: Կը հրա-ւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իգմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ:

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՖԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արզուեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին:
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած:
Մուտք 15 փրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամ-ներուն մօտ:

VOYAGES WASTEELS
87 La Canebière
13 MARSEILLE 1er
Tél. : 62-03-44 et 64-09-49

DELIVRE tous billets : *de chemin de fer - de bateau - d'avion*

PROPOSE : *des séjours — des voyages organisés individuels et groupes — des croisières.*

MET les services de Mr JACQUES CHELELEKIAN à votre entière disposition

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Առնուվիլի Նոր Սերունդի հանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս Կիրակի Փետր. 28:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւ-ղը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 Ֆր. այրի Տիկին Ագնիւ Նիկողոսեանէ եւ զաւակներէ Տիկին Շ. Նիկողոսեանի մահ-ուան (Կալընոպլը) առթիւ:

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Պր. Վահէ Ա-սատուրեանի մահուան քառասունքին առ-թիւ Տէր եւ Տիկին Զարեհ Աթթարեանէ (Մարսէյլ) եւ Պր. Մխիթար Ալոյեանէ 100ական ֆրանք:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները՝

Փետրուար 27 *եւ* 28*ին, Շաբաթ եւ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:*

Ա. նիստ Շաբաթ ժամը 14*ին:*

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25*ին Կիրակի առաւօտ ժամը* 10*ին, նախաձեռ-նութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա* Քափիթոլի *մէջ:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides
Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ Ժընեւէն ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պա-րեր եւ երգեր: Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40*րդ տարեկան հանդէսը*

Միջնարարին ընդունելութիւն *ի պատիւ* Լասլօ Նաճիի *Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ*

Ցարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն *Հայ Արիներու Միութեան գործունէու-թեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն*

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24
ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2.150 ՖՐ.

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԷՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը: Ա. կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի *պանդոկ*):

Բոլոր պտոյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հոկտեմբեր, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օշա-կան, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազ-գային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

ԵՒ ԶԱՏԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 28 FEVRIER 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12052

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.052

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՍԵՐԸ

Յառաջի 5 եւ 25 Փետրուարի թիւերուն մէջ, ռուսերէն թերթերէն առնելով, հրատարակեցինք մանրամասնութիւնները այն զոյգ դատավարութեանց, որոնք տեղի ունեցած են Երեւանի մէջ՝ իրարմէ մէկ տարի տարբերութեամբ, — 1969 Փետրուարին եւ 1970 Փետրուարին — եւ որոնց արձագանգը Եւրոպա հասած է 1971 Յունուար – Փետրուարին միայն :

Առաջին անգամ լուրը հաղորդեր չէինք վերապահութեամբ, սպասելով լրացուցիչ տեղեկութեանց : Այժմ երբ ուրիշ աղբիւրէ մը եւս կը հաստատուին Երեւանի դատավարութիւնները, կը նշանակէ, որ սոյն աղբիւրէ քաղուած են Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի ռուսերէն թերթերու հրատարակութիւնները :

Թէ՛ առաջին (1969 Փետրուար) եւ թէ երկրորդ (1970) դատավարութիւնները տեղի ունեցած են Խորհրդային Հայաստանի Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ, Երեւան : Յականէ անուանէ յիշուած են նախագահը, կառավարական դատախազն ու պաշտպան փաստաբանները, որոնք նոյները չեն : Մէկ տարիէն միւսը փոխուած են :

1969ի ամբաստանեալները եօթը հոգի են եւ բաղդատմամբ երկրորդ խումբին աւելի տարիքոտ են : Ամէնէն մեծը՝ Ա. Պապայեան՝ ուսուցիչ եւ չքանշանակիր՝ ծնած է 1915ին. ամէնէն երիտասարդը ծնած է 1939ին :

Ասոնք ամբաստանուած են իբրեւ հակահամայնավար : «Զրպարտչական բնոյթ ունեցող յիւիւրանքներ տարածած են խորհրդային ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան մասին» :

Ու դեռ աւելի ծանրակշիռ յանցանքներ են գործեր : «Անկախ հայկական Պետութեան» մը ի նպաստ յօդուածներ գրեր են : Յանուն Հայրենիքի վերնագրով պարբերաթերթ մըն են հրատարակեր եւ «Այլեւս կարելի չէ լռել» խորագրով թերթիկներ տարածեր են :

Կ'երեւայ, որ այս խումբին ամբաստանեալները որոշ զարգացումի տէր մտաւորականներ են :

Դատարանը աւելի խիստ պատիժներ է սահմանած ասոնց : Չորս հոգի դատապարտած է վեց տարի, մէկ հոգի հինգ տարի, մէկ հոգի՝ չորս տարի եւ մէկ հոգի՝ մէկուկէս տարի բանտարկութեան :

1970 Փետրուարին դատի ենթարկուածները 1949–1951 տարիներուն ծնած քսանամեայ հինգ երիտասարդներ են, երեքը համալսարանի ուսանող :

Ասոնց մեղքն ալ ա՛յն է, որ երբ դեռ 17-18 տարեկան էին, կազմեր են Լեւոն Շանթի անունով խմբակ մը՝ Շանթ, գեբազանցօրէն հայրենասիրական նպատակով մը, զոր կարելի է որակել մէկ բառով, — հայապահպանում : Սորվիլ Հայոց պատմութիւնը, հսկել հայ լեզուի մաքրութեան վրայ, պայքարիլ ձուլումի դէմ : Ու դեռ աւելին՝ «պայքարիլ Հայաստանի հողերու ամբողջականութեան մար» :

Ասոնք ծրագրեր են նոյնիսկ կազմել «Ազգային միացեալ կուսակցութիւն» մը, հրատարակեն են Փարոս անունով թերթ մը եւ կուսակցութեան Ծրագիր – կանոնագիրը : Խօսքէն գործի անցնելով, այս խմբակի երիտասարդները 1969 Ապրիլ 24ին ուտխոհաղորդում կազմակերպեր են՝ նուիրուած Մեծ Եղեռնի յիշատակին : Պահանջ ներկայացուցեր են Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի շրջանները Խորհրդային Հայաստանի միացնելու համար : Պատանիներու միջոցաւ ցրուած են թռուցիկներ, որոնցմով կը դատապարտեն ռուսական շովինիզմը, կ'ամբաստանեն Լենինը, որ 1921ին Կարսն ու Արտահանը նուէր տուաւ Մ. Քէմալի : Հայ ժողովուրդը կը նկատեն «զոհ ռուս-թրքական դիւանագիտութեան» եւայլն :

Դատական Բարձրագոյն Ատեանը նեբողամիտ գտնուեր է այս երիտասարդներուն հանդէպ, նկատի ունենալով անոնց տարիքն ու «քաղաքական հասունութեան պակասը» : Խումբին առաջնորդը՝ 21 տարեկան ուսանող Հայրիկեան՝ դատապարտուեր է չորս տարուան : Երկու հոգի 2ական տարուան, երկու հոգի ալ՝ վեցական ամիս բանտարկութեան :

×

Այս զոյգ դատավարութիւնները ցոյց կուտան թէ ի՛նչ խմորումներ կան Հայաստանի երիտասարդութեան շարքերուն մէջ : Բացի մէկէն, որ ծնած է 1915ին, միւս դատապարտեալները 20–40տարեկան են : Բոլորն ալ մեծցած են եւ ուսած՝ խորհրդային վարչաձեւի տակ : Ու բոլորն ալ հակառակ են համայնավարութեան : Տոգորուած են ազգայնական զգացումներով, կը մտածեն ու կը գործեն իբրեւ իսկական Հայեր : Կ'ըմբոստանան Մոսկուայի թրքասիրական քաղաքականութեան դէմ : Կը պայքարին ռուսացման (ձուլման) ճիգերուն դէմ : Հակառակ են բոլշեւիկեան ուղղագրութեան (այսինքն սխալագրութեան) եւ մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուի աղճատման : Կը ծրագրեն «հսկել հայ լեզուի մաքրութեան վրայ» : Կ'ուզեն վերականգնել «միացեալ Հայաստան»ը : Կը պահանջեն ներքին սահմաններու սրբագրութիւնը — Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը : Չեն մոռցած Կարսի ու Արտահանի Թուրքերուն տրուիլը : Խմբական ժողովներու մէջ դասախօսութիւններ կը կարդան հայ ազգի ճակատագրի մասին, եւայլն :

Այս բոլորը անգամ մը եւս կուգան փաստելու թէ խորհրդայնացումէն յիսուն տարի վերջ համայնավարութիւնը չէ կրցած արմատ բռնել Հայաստանի մէջ :

Բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ Վարդանանց ոգին է, որ զարթօնքի նոր շրջան մը բացած է մեր հայրենիքի մէջ :

1965ին տեսանք թէ ի՛նչպէս հարիւր հազար երկսեռ երիտասարդներ Երեւանի փողոցները թնդացուցին «մեր հողե՛րը» պահանջելով եւ օփերայի պատկինները ջարդուփշուր ըրին՝ իրենց պահանջները լսելի ընել տալու համար ներսը ճառախօսող մեծերուն, որոնք հողեշահ խօսքեր միայն կ'արտասանէին, առանց ակնարկութիւններ ընելու քաղաքական հարցերու մասին :

Երիտասարդներու մտայնութիւնը վարակիչ դարձաւ : Մեծերն ալ արթնցան : Սարդարապատի հերոսամարտը պաշտամունքի առարկայ դարձուցին : Ապրիլեան զոհերու յիշատակը անմահացուցին Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանով : Ու դեռ վերջերս Գէորգ Չաւուշի կիսանդրին կերտեցին : Անշուշտ ուրիշ գեղեցիկ բաներ ալ պիտի լսենք տակաւին :

Դատարանները իրենց վճիռներով չեն կրնար Հայաստանի նոր սերունդի սրտէն արմատախիլ ընել հայրենասիրական ոգին :

Հալածանքը տարածանք է :

Կեցցէ՛ Վարդանանց ոգին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Իսրայէլի կառավարութիւնը յուշագրով մը պատասխանեց եգիպտական կառավարութեան առաջարկներուն : ՄԱԿի Իսրայէլի ներկայացուցիչն է, որ Եարինկի յանձնեց իր երկրին յուշագիրը, առանց երեւան հանելու գրութեան բովանդակութիւնը : Այսուհանդերձ, կարճ խօսակցութեան մը ընթացքին իր եւ լրագրողներու միջեւ դիտել տուաւ, թէ Թել Ավիվ երբեք պիտի չընդունի քաշուիլ 1967ի սահմաններու շրջագիծին մէջ :

Ծանօթ է, որ Եգիպտոս այս պահանջը իբրեւ նախապայման կ'ընդունի, խաղաղութեան դաշնագրի կնքման համար : Թել Ավիվ, ինչպէս դիտել տուաւ ՄԱԿի Իսրայէլի ներկայացուցիչը, պատրաստ է խօսիլ սահմաններու մասին Եարինկի բանակցութեանց շրջագիծին մէջ :

Գահիրէ, համաձայն «Ալ Ահրամ» կիսապաշտօնաթերթին, որոշած է անտեսել Իսրայէլի պատասխանը, սպասելով որ ՄԱԿի բանագնացը նոր միջոցառումներու դիմէ : Եգիպտական թերթը կը շեշտէ, թէ Թել Ավիվ պարզապէս կը խուսափի յստակ պատասխաններ տալէ, երբ Գահիրէ պարզ կերպով շեշտած է, թէ Իսրայէլ պէտք է ենթարկուի Ապահովութեան Խորհուրդի ծանօթ որոշումին :

Իսրայէլի Արտաքին նախարարութեան շրջանակները վրդոված են Նիքսընի առջի օրուան ճառին համար : Յատկապէս երկու կէտեր դժգոհութիւն կը պատճառեն իրենց : Մ. Նահանգներու նախագահը, ամերիկեան Քոնկրէսին ուղղած իր ուղերձին մէջ նկատել տուած է, թէ կ'ընդունի միայն «աննշան» փոփոխութիւն մը սահմանային գիծերու : Միեւնոյն ատեն աւելցուցած էր, թէ Միջին Արեւելքի մէջ կարելի չէ խաղաղութիւն հաստատել առանց նկատի առնելու «պաղեստինեան ժողովուրդի օրինական ձգտումները» :

Նիքսըն կրկնած է Ռոճըրսի միտքերը, ինչ որ գոհացում չի տար Թել Ավիվի : Ցամենայն դէպս այս վերջինը կը փորձէ երեւան չհանել այն տարակարծութիւնները, որ գոյութիւն ունին իր եւ Ուաշինկթընի միջեւ :

Գահիրէ «դրական» կէտեր նշմարած է Նիքսընի ուղերձին մէջ, որոնք «արժանի են քննութեան», ինչպէս կը գրէ «Ալ Ահրամ» :

Ամման ջատագովեց Մ. Նահանգներու նախագահին ուղերձը, քանի որ հոն խօսք կայ Միջին Արեւելքի հարցին լուծման մասին : Սակայն, շեշտեց Արտաքին նախարարը, մնայուն լուծում մը կարելի չէ տալ հարցին ցորչափ Իսրայէլացիք չեն հեռանար իրենց գրաւած հողերէն : Երրորդ անգամ ըլլալով, Արտաքին նախարարը՝ Ապտուլա Սալահ ազդարարեց, թէ պաղեստինեան Պետութիւն մը կարելի չէ կազմել իսրայէլեան հողերէն դուրս : Իսրայէլեան ըսելով Արտաքին նախարարը կ'ըմբռնէ այն ինչ որ ներկայիս Իսրայէլի Պետութեան սահմանը կը կազմէ : Խօսքը ուրեմն Այսրյորդանանի մասին է :

Ամման դէմ է, որ պաղեստինեան Պետութիւն մը կազմուի Յորդանանի արեւմուտքը եւ Կազայի շրջանին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԿԱՄՈՒՏԻ տուրքերու յայտարարութիւնը կարելի է ընել մինչեւ Մարտ 3, որ վերջին պայմանաժամն է :

ԼԱՈՍԻ մէջ Միացեալ Նահանգները կը միջամտեն նաեւ ցամաքային ուժերով «ձեռք ձգելու համար ամերիկեան օդանաւերու եւ թռաններու անձնակազմերը» : Միւս կողմէ «31 թիւ բլուրը» ինկած է Հիւսիսային Վիէթնամցիներու ձեռքը կատաղի կռիւներէ ետք : Սայկոնի 450 վայրաշուները չեն կրցած դիմադրել յարձակողներուն :

ՄԻԼԷՅ գիւղին իբրեւ հետեւանք դընդապետ մը զինուորական Ատեանի քաշուած է : Ամերիկացի այս զինուորականը կը մեղադրուի որպէս մէկը որ փորձած է ծածկել դէպքերը եւ հարցը խեղդել :

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ, Հիւս. Իրլանտա, երկու ոստիկաններ սպաննուեցան : Ցոյցերն ու բախումները վերսկսան, երբ դատարանը վեց ամսուան բանտարկութեան դատապարտեց կաթողիկէ Իրլանտացի մը, որ ազատագրական բանակի համազգեստ կը կրէր :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ եւ Արեւելեան Գերմանիաներու վարչապետները Պոնի մէջ երկար հանդիպում մը ունեցան : Խօսակցութեան նիւթը՝ բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Մ. Նահանգներ համաձայնագիր մը ստորագրեցին Փարիզի մէջ, որով երկու երկիրները պիտի համագործակցին հակաթմրեցուցիչ պայքարին մէջ :

ՀԻՆԳԻ ՎՐԱՅ մէկ Ֆրանսացի քաղցկեղէ պիտի մեռնի, յայտարարած է Փրոֆ. Ժորժ Մաթէ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդանաւային ընկերութիւնները եւ օդաչուները սկսան բանակցիլ Շաբաթ օր : Ծանօթ է որ իբրեւ հետեւանք օդաչուներու գործադուլին, երեք ընկերութիւնները (Էռ-Ֆռանս, Իւթա, Էռ-Էնթէռ) դադրեցուցած էին բոլոր թռիչքները Երկուշաբթիէն ի վեր :

ՁՄԵՌԻ աշխարհի ախոյենական մրցումներուն, որոնք տեղի ունեցան Լիոնի մէջ, Հայկ Ուճեան (Մեծն Բրիտանիա) 6րդ տեղը գրաւեց : Յաղթողն էր Չեխ մը՝ Նեփելա :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինի սահմանապահ զինուորները երեւան հանեցին գաղտնի փապուղի մը, որ փախուստի ճամբայ պիտի ծառայէր 17 արեւելեան Գերմանացիներու :

ԼԵՀ արհեստակցական միութիւններու երեք ղեկավարներ «հրաժարեցան» : Համագումարի ընթացքին արհեստակցական կազմակերպութիւնները քննադատած էին կեդրոնական մարմնի գործունէութիւնը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Իրանի սահմանագլուխին վրայ թմրեցուցիչ փոխադրող 16 մաքսանենգներ սպաննուեցան կռիւի մը ընթացքին : Մաքսանենգները բազմաթիւ գիւղեր կողոպտած եւ գիւղացիներ սպաննած էին :

ՄԱՐՏ 4ԻՆ ոստիկաններն են որ ցոյց պիտի կատարեն Փարիզի մէջ, արտայայտելու համար իրենց տագնապը :

ՊԵՆ ՊԱՐՔԱՅԻ առեւանգման թիւ մէկ վկան անձնասպան եղած է ինքզինքը կախելով :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը արգելքի տակ առած է ազգայնացուած քարիւղային ընկերակցութեանց դրամատան մէջ ունեցածները :

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ առեւտուրի բաւական կարեւոր ցանց մըն է որ սկսած է «քակուիլ» ոստիկանութեան կողմէ, Մարսէյլի մէջ : Ձերբակալուած է ղեկավարներէն մէկը՝ Խտուար Թուտայեան :

ԱՔԻՍ ԵՒ ԽԱՅՏԱՔԻՍ

Սրանք երկուսն էլ պատկանում են կզաքիսների ընտանիքին:

Աքիսը այդ ընտանիքի ամենափոքր ներկայացուցիչն է, նա մարմնով առնէտից էլ փոքր է: Բայց ամէնից քաջն է ու անվեհեր: Շատ անգամ եմ հանդիպել այդ կենդանուն եւ միշտ անվախութիւն եմ նկատել նրա արարքի եւ համարձակ հայեացքի մէջ: Երբ փոքր էի, աչքիս առաջ ճուտ փախցրեց մեր գոմի առաջից: Որսորդ Աւագ Ղազարեանի մօտից բերանն առած փախցրել էր իր վիրաւոր ընկերոջը: Կոմպոզիտոր Ռոմանոս Մելիքեանը մի անգամ ինձ պատմեց, թէ ինչպէս, Առինջ գիւղի մօտ որս անելիս, վիրաւոր աքիսը փախչելու փոխարէն ետ է դառնում, զայրագին ցատկում խփւում նրա լանջին ու քիչ է մնում դէմքը ծուատի…

Այդ դեռ՝ ամենազօր մարդու նկատմամբ: Իսկ թոյլ կենդանիների խակի բանի տեղ չի դնում. յարձակւում է նապաստակի վրայ, խեղդում ուտում է իրենից խոշոր առնէտներին, իսկ մկներին հօ «հնձում» է: Այն վայրերում, ուր շատ մուկ կայ (օրինակ Հրազդանի շրջանում), հաշուել են, որ աքիսը տարեկան խեղդում է 2–3 հազար մուկ: Ասում ենք՝ «խեղդում է», որովհետեւ այդքանն ուտէ չի լինի, ուստի խեղդում անցնում է կամ ուտում է միայն նրանց ուղեղները: Մի անգամ մի դէզի տակ 450 մուկ գտան, որոնց բոլորի ուղեղներն էլ դատարկուած էին…:

Ահա ինչպիսի արիւնարբու է աքիսը: Եւ որովհետեւ նրա հիմնական որսը մկնակերպ կրծողներն են, ուստի մեր երկրում աքիսներ աւելի շատ հանդիպում են այն շրջաններում, ուր մուկ շատ կայ: Բայց եւ այնպէս մուկ կայ մեր Հանրապետութեան ամենացածրադիր վայրից մինչեւ Արագածի ձեան սահմանները, ուստի աքիսին կարելի է հանդիպել ամենուրեք՝ ե՛ւ հացահատիկի դաշտերում, ե՛ւ անտառային բացատներում, ե՛ւ Աշտարակի ու Արովեանի քարքարուտներում ու «ղռերում»:

Ի՞նչ տեսք ունի աքիսը: Պոչը ո՛չ երկար է, ո՛չ թաւամազ: Մարմինը, ընդհակառակն, բարակ է ու երկար՝ կարծես յատուկ յարմարեցուած լինի մկների բները խցկելու համար: Այդ նպատակին ծառայում է նաեւ նրա զարմանալի ճկունութիւնը: Գոյնը թիկունքի կողմից դեղնադարչնաւուն է, իսկ փորի ու դնչի տակը՝ սպիտակաչայ: Դա ամառը: Ձմեռը մօտենալիս սպիտակը հետզհետէ բարձրանում, տարածւում է նաեւ կողերի վրայ, իսկ Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսներին ես ձիւնաթոյր ճերմակ աքիսներ եմ հանդիպել Սաղարակի հանդում եւ Վեդու Ջիման գիւղի մօտ: Այս օրինակները յատկապէս մէջ եմ բերում, հերքելու նպատակով կենդանաբանական գրականութեան մէջ տիրող այն կարծիքը, թէ Անդրկովկասում «աքիսների ամառային եւ ձմեռային մազի գոյնը միանման է»: Այսպիսով, Հայաստանի բնութեան մէջ աքիսը միակ կենդանին է, որ հիւսիսի կենդանիների նման ձմրանը ճերմակ մուշտակ է հագնում:

Աքիսը գարնանը ծնում է 3–9 ձագ:

Խայտաքիսը եռապատիկ խոշոր է աքիսից: Սրա պոչը աւելի երկար ու «փըրչոտ», թաւամազ է նաեւ մարմինը, իսկ ականջները մեծ են: Դարչնաթաւուն մարմնի վրայ բազմաթիւ ճերմակ ու դեղնաւուն խալեր կան, որի համար այդ կենդանուն անուանում են նաեւ բծաւոր ժանտաքիս: Շատ տարօրինակ դէմք ունի, որի վրայ հերթով, յարկ առ յարկ իրար յաջորդում են շագանակագոյն ու ճերմակ շերտեր:

Բնաւորութիւնը գրեթէ նոյնն է, ինչ աքիսինը. ճարպիկ որսորդ է եւ ամէնից շատ կոտորածներ է սարքում մկնակերպ կրծողների շրջանում, ճագարամկները, գետնասկիւռները, դաշտամկները, աւազամկները, համստերը «օր ու արեւ չունեն» խայտաքիսի ձեռքից: Ափսոս, այդ օգտակար գազանիկից քիչ կայ մեր երկրում, նա սիրում է չորադուրկ տափաստաններ, անտառային շրջաններում չի բնակւում եւ սահմանափակւում է միայն այն շրջաններով, ուր տարածուած է իր սիրած որսը՝ գետնասկիւռը (Ախուրեան, Կիրովական, Ղուկասեան, Ապարան, Թալին եւայլն): Սրանք լեռնային շրջաններ են, ուր հիմնական բնակութիւն է հաստատել խայտաքիսը: Բայց հնում, միջինասիական տափաստաններից երբ մուտք գործեց Հայաստան, սկզբում տեղաւորուեց Արաքսի հովտում, ուր եւ գտնուած են 2000 տարուայ հնութիւն ունեցող նրա ոսկորները: Բայց որովհետեւ իր սիրած կերը լեռնային տափաստաններում էր, Արաքսն ի վեր տարածուելով՝ հասաւ այն վայրերը, որոնք թուեցինք վերեւում:

Մայր խայտաքիսը յղի է մնում 50–60 օր եւ Ապրիլ–Մայիս ամիսներին ծնում է 4–8 ձագ: Ամառը ձագերն արդէն մի-մի գիշատիչներ են եւ խեղդում են բոլոր այն չնչաւորներին, որոնց ուժները պատում է:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՄՏՔԵՐ

— Միայն ապուշներն են որ ամէն բան գիտեն եւ ամէն բան կը հասկնան:

ՉԵԽՈՎ

— Պետական մարդ մը իր սիրտը պէտք է իր գլխուն մէջ դնէ:

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

— Տաղանդով կ'ընես ինչ որ կ'ուզես, հանճարով կ'ընես ինչ որ կրնաս:

Ժ. Տ. ԷՆԿՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Մանրանկարչութեան արուեստը իր բարձրագոյն աստիճանին հասած է Կիլիկեան շրջանին: ԺԲ.–ԺԳ. դարերու ձեռագիրները աչքի կը զարնեն իրենց գոյներու հարստութեամբ, որուն վրայ կ'աւելնայ շողշողուն ոսկէ խորքը եւ մօթիֆներու երկար շղթան: Հայկական զարդաշարքը շատ աւելի բազմազան է, քան բիւզանդականներունը: Յօրինումները միաժամանակ կը խուսափին մահմետական զարդանկարներու խճողումէն: Խաղողի, ազանթի կամ արմաւենիի դալարներէն ելումուտք կ'ունենան թռչուններ, որոնք թառած են խորաններու քով նկարուած ծառերու վրայ: Ոլորուն՝ անոնք յաճախ կը կազմեն Աւետարանի ընթերցուածքներուն սկզբնատառերը: Բուսական եւ երկրաչափական նորանոր հիւսուածքները այնպիսի համաչափութիւն ունին, որ նկարիչին երեւակայութիւնը կը փաստեն: Այդ երեւակայութիւնը կը չափաւորուի յօրինումին թելադրած տրամաբանութեամբ եւ յստակութեամբ: Բուսազարդերու փոխարէն երեւան կուգան մարդու եւ կենդանիներու գլուխներ, նաեւ թռչուններ եւ ձեռագիրի մը մէջ հետաքրքրական ձեւով կը ներկայանան մերկ տիպարներէ կազմուած կենդանի մը, ինչպէս նաեւ այլ կենդանիներ:

Այսպիսի ինքնատիպութեամբ կը բնորոշուի աւետարանական նկարազարդման ճոխ եւ հարուստ պատմաշարքը յատկապէս Թորոս Ռոսլինի մօտ: Ան ԺԳ. դարու մեծագոյն նկարիչն էր, որ կը գլխաւորէր Հռոմկլայի կաթողիկոսական աթոռի դպրութեան կեդրոնը: ԺԲ. դարու հին շրջանի յօրինուածքներու շքեղութիւնը արդէն մեզի կուտայ նոր ինքնակամութեան, աշխոյժ շարժումներու եւ կենդանի արտայայտութիւններու առջեւ, որոնք կը պատշաճին պատկերագրութեան թելադրած ծանօթ, պատմելու ձեւի ոճին: Ռոսլին յաճախ մէկ կողմ կը դնէ ընդունուած կանոնները եւ աւետարանի պատմութիւնը կը մեկնաբանէ նոր ձեւով: Առօրեայ կեանքը կ'երեւի ո՛չ միայն երկրորդական տիպարներու հագուստներուն մէջ, ինչպէս պարագան էր բուն Հայաստանի կարգ մը ձեռագիրներուն, այլեւ իրենց յօրինումներուն մէջ: Օրինակ Հրեաներ, որ Յուդայի կը վճարեն 30 արծաթ, ներկայացուած են չուկայի ծեր վաճառականներու տեսքով՝ արծաթը կշռելու միջոցին, իսկ տուն վերադարձող մոգերուն կ'ուղեկցին ձի նստած զինուորներ, իրենց ձեռքին մէջ բռնած ծածանող դրօշներ, ճիշդ այն ասպետներուն նման, որոնք արշաւանքներու ժամանակ կ'ընկերակցին իրենց թագաւորին: Առանց անցեալէն կտրուելու, Ռոսլին այս ձեւով յաճախ կը բարեփոխէ աւանդական նիւթերը, աւելցնելով նորերը, որոնք նիւթը կը դարձնեն աւելի կենդանի: Նկարիչին գործը ցոյց կուտայ շնորհալի տիպարներու եւ ներդաշնակ յօրինումներու ճամբով նուրբ եւ քնքոյշ զգացումներ արտայայտելու ակներեւ ճիգ, սակայն Քրիստոսի չարչարանքները պատկերացնող նկարներու մէջ, օրինակ, ան գիտէ նաեւ աւելի խոր յոյզեր արտայայտելու կերպը, առանց չափազանցութեան հասնելու: Նախընթաց ժամանակաշրջանի խստութիւնն ու ոճաւորումը կը փոխարինուի բնապաշտութեամբ: Նուրբ ձեւով կատարուած ստուերումը եւ զգեստներու ծալքերու դասաւորումը ցոյց կուտան մարմնի ձեւերու կլորութիւնը բացայայտելու ձգտում: Այրերն ու կիները կեցած են շնորհալի ձեւով կամ շարժուն վիճակի մէջ: Յօրինումները լաւ են դասաւորուած եւ հոն, ուր կարելի է, բացարձակ համաչափութիւնը խախտած է: Ռոսլինի ստեղծագործութեան որոշ տարրեր ենթադրել կուտան, որ ան կրնայ տեսած ըլլալ արեւմուտքի նկարազարդ ձեռագիրներ: Ասիկա անկասկած ընդարձակած է անոր մտահորիզոնը եւ կրնայ նաեւ նպաստած ըլլալ անոր սեփական բնական հակումներուն զարգացումին: Բայց այն միջոցները, որոնցմով այս նրբանկատ եւ բարձր երեւակայութեամբ օժտուած նկարիչը հարստացուցած է եւ վերակենդանացուցած է քրիստոնէական պատկերներու դարերու աւանդութիւնը, ամբողջովին կը պատկանի իրեն:

Նկարչական կեդրոն մը, որ բեղնաւոր գործունէութիւն կ'ունենար ԺԳ. դարու երրորդ քառորդին, կիլիկեան մանրանկարչութեան զարգացման համար խթան հանդիսացաւ: Թուակիր ձեռագիրներու մէջ այս նոր ոճը առաջին անգամ երեւան կուգայ Լեւոն Բ.ի կնոջ՝ Կեռան թագուհիին համար գրուած (1272) նկարազարդ գեղեցիկ Աւետարանին մէջ եւ կը զարգանայ քանի մը այլ ձեռագիրներով, որոնցմէ շատերը կը գտնուին Երեւանի Մատենադարանը: Նոյնիսկ այնպիսի տեսարաններու մէջ, ուր չկայ որոշակի գործողութիւն, շարժումը ընդգծուած է եւ ուժեղ ու խոր տրամադրութիւն կը հաղորդուի գլխաւոր տիպարներու արտայայտութեան եւ կեցուածքին միջոցով, ինչպէս նաեւ շնորհիւ երկրորդական տիպարներու մասնակցութեան: Յոյզը այլեւս հրապարակ չի գար զուսպ ձեւով: Խաչելութեան տեսարանին մէջ, օրինակ, հրեշտակները տագնապահար կը թռչին վար, Քրիստոսի մարմինը կքած է խաչին վրայ, իսկ իր վիշտին ծանրութենէն նուաղած Աստուածածինին ոտքի կը պահեն ընկերակցուհիներ: Բնանկարը եւս, իր կարգին, տռամաթիք ներգործութիւն կը ստեղծէ: Այնպիսի տեսարաններու մէջ ինչպէս Այլակերպութիւնն է, կամ Ղազարոսի յարութիւնը, շնորհիւ լեռներու

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Շատ տեղեր արդէն դիմած էր եւ յոյս տուեր էին իրեն, որ աս տօնական օրերը անցնին, խթում, ծնունդ, եւայլն: Քերովբէ էֆէնտի բաւական բարեսիրտ գտուեր էր իրեն բարի վարուց վկայական մը տալու, որու մէջ կը հաստատէր թէ Գարեգին իր յօժար կամքով թողած էր գործը, ամսականի անբաւականութեան պատճառով եւ թէ, իր ամբողջ պաշտօնավարութեան միջոցին շատ գոհ ձգած էր զինքը, իր պարկեշտութեամբը, աշխատութեամբը եւ գործունէութեամբը:

Երբ այդ վկայագիրը ծալեց ու գրպանեց, Գարեգին, որ կ'ուզէր վստահ ըլլար իր կասկածներուն մասին, չեչտակի Քերովբէ էֆէնտիին նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Շիտակ ըսէք, էֆէնտի, Ղուկաս էֆէնտի կէլկիթեա՞նը պահանջեց, որ զիս ճամբէք:

Քերովբէ էֆէնտի թեթեւ սարսուռ մը ունեցաւ, որ չվրիպեցաւ Գարեգինի աչքերէն:

— Այնպէս չէ՞, պնդեց երիտասարդը:

Վաճառականը չկրցաւ ստել:

— Իրաւ է, հաստատեց, բայց տղաս, շարունակեց, կ'ազաչեմ, որ գիտցած չըլլաս ու մանաւանդ այդ մարդուն հետ չխնաս, թէ քեզի եւ թէ ինծի փորձանք կը բերէ ետքը… Ինչո՞ւ այդ տեսակ մարդոց հետ կռուելու կ'ելլես. միթէ քեզի պէս պզտիկ դրագիր մը կրնա՞յ Ղուկաս էֆէնտիին հետ գլուխ ելլել… տես, պարապ տեղը դուն ջախջախուեցար, տռիպուեցայ քեզ ճամբելու, որովհետեւ օձիքս անոր ձեռքն է, կը հասկնա՞ս…

— Բայց Քերովբէ էֆէնտի, ի՞նչպէս կարելի էր համբերել գործուած անիրաւութեան:

Եւ Գարեգին մանրամասնօրէն պատմեց այրի կնոջ ամբողջ եղերական պատմութիւնը, որ շատ յուզեց վաճառականին սիրտը:

— Բայց, խոստովանեցաւ տխրութեամբ, ձեռքէս բան մը չի գար: Ղուկաս էֆէնտի անանկ յամառ մարդ մըն է, որ կարելի չէ համոզել, երբոր միտքը բան մը դնէ: Քանի որ հիմա միտքը դրած էր, որ այդ կինը անբարոյական է, լաւագոյն է իմէ փախչիլ:

Երիտասարդը գլուխը թօթուեց այնպիսի ձեւով մը, որ ցոյց կուտար, թէ ինքը վաճառականին կարծիքէն չէր, եւ ոտքի ելաւ մեկնելու համար:

— Նորէն կը խրատեմ, խելօք վարուէ, եղաւ Քերովբէ էֆէնտիի վերջին խօսքը:

Գարեգին առանց հաստատական խօսք մը ըսելու դուրս ելաւ:

Հիմա ալ կասկածը ստուգութեան փոխուած էր: Ղուկաս էֆէնտին էր զինքը այսպէս անխնայ հալածողը, եւ ինչո՞ւ համար, որովհետեւ անմեղ ու թշուառ կին մը փորձած էր պաշտպանել…

Այս ահռելի անիրաւութիւնը կ'ըմբոստացնէր զինքը: Վրէժխնդրութեան ծրագիրներ միտքը կը չարչարէին, բայց ի՞նչպէս կարելի էր հաւասար առ հաւասար կռուիլ մէկու հետ, որ իր հարստութեան ու դիրքին ազդեցութեան շնորհիւ, անհատապէս զօրաւոր է իրմէ:

Եւ այս տխուր մտածումներուն մէջ թաղուած՝ երիտասարդը մտամոլոր կ'անցնէր Ղալաթիայէն, երբ զուարթ ձայն մը յանկարծ դոչեց իրեն.

— Օօ, Գարեգին; դո՞ւն ես… երիտասարդը ձայնին կողմը դարձաւ եւ զարմացական ճիչ մը արձակեց.

— Վայ, Սերգիս…

Երկու բարեկամները համբուրուեցան:

— Ե՞րբ եկար, հարցուց Գարեգին:

— Կաղանդէն օր մը առաջ… ալ հոս փոխադրուեցայ, եկուր տեղ մը նստինք ու քիչ մը խօսակցինք… քանի մը օր առաջ ձեր խանութը գացի քեզ տեսնելու եւ ըսին թէ ելած ես Քերովբէ էֆէնտիին քովէն, տունդ հարցուցի, Ֆերիգիւղի կողմն է ըսին, բայց հասցէդ որոշ գիտցող չկար… ինչ որ է, բարեբախտաբար հոս իրարու հանդիպեցանք:

Ու գացին նստեցան Թրամվայի ճամբուն վրայ գարեջրատուն մը:

Սերգիս Գարեգինի տարեկից երիտասարդ մըն էր, անոր դպրոցական ընկեր եւ մտերիմ բարեկամը, կարելի է ըսել միակ բարեկամը, որովհետեւ Գարեգին իր խոհական դժուարահաճ բնաւորութեամբը դիւրաւ մտերմութիւն չէր հաստատեր իր ծանօթներուն հետ:

Վարժարանէն ելլելէն ետքն ալ իրարու անբաժան ընկերներ մնացեր էին: Յետոյ Սերգիս անգլիական առեւտրական տուն մը մէջ մտած էր եւ այդ տան կողմէ՝ հետզհետէ ղրկուած էր Տրապիզոն, Սելանիկ եւ Պէյրութ, ի վերջոյ Իզմիր, ուր հաստատուած էր երկու տարիէ ի վեր:

Իզմիր երթալէն առաջ ամսի մը չափ մնացեր էր Պոլիս եւ անկէ ի վեր Գարեգինը զինքը տեսած չէր:

Սերգիս եռանդուն, անձնուէր, բարի եւ քիչ մը մեծախօս երիտասարդ մըն էր, դիւրահաղորդ եւ զուարճասէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ժայռոտ կատարներուն, որոնք կարծես գերբնական ուժով կապուած են իրարու հետ, աւելի կ'ընդգծեն իրադարձութեան սարսափ ներշնչող էութիւնը: Այս նկարները շնորհիւ նկարազարդման թեքնիքին, ոսկիի առատ գործածութեան եւ գլխաւներու զանազան մասերու գոյներու յանկարծական փոփոխութեան կը տարբերին Թորոսի եւ անոր արուեստակիցներու գործերէն: Եւ վերջապէս, շատ աւելի հարուստ է զարդաձեւերու շարքը եւ աւելի յաճախ պատկերուած են երեւակայական էակներ:

ԺԴ. դարու սկիզբի քանի մը ձեռագիրներու մէջ դեռ կարելի է հանդիպիլ կիլիկեան նկարիչներու շքեղ ոճին: Իր ատենին մեծ հռչակ վայելած է Սարգիս Պիծակ, բայց անոր ստեղծագործութիւնը թէեւ թեքնիք գետնի վրայ շատ բարձր է, այնուամենայնիւ, չունի նախորդ դարաշրջանի մանրանկարներու ինքնատիպութիւնն ու կենսունակութիւնը:

Մամլուքներու տիրապետութեամբ Կիլիկիոյ մէջ վերջ կը գտնէ նկարչական գործունէութիւնը: Ան սակայն կը շարունակուի բուն Հայաստանի մէջ ընդգրկելով նաեւ ԺԵ. դարը: Հոս կը տարածուի կիլիկեան ազդեցութիւնը, որ յատկապէս արդիւնաւէտ կը դառնայ գրչութեան մեծ կեդրոնի մէջ, որ Գլաձորի դպրոցն էր: Նկարիչ Տարոնացիի նկարազարդած ձեռագիրները ցոյց կուտան մէկ կողմէ՝ նախորդ դարաշրջանի բուն Հայաստանի մէջ կատարուած ստեղծագործութիւններու ոճին եւ պատկերագրութեան վերակենդանացումը եւ, միւս կողմէ, կիլիկեան նկարչութեան ազդեցութիւնը, յատկապէս զարդանկարի յօրինումներու մէջ: Կիլիկեան ազդեցութիւնը աւելի զօրաւոր է Աւագի ծաղկած մանրանկարներու մէջ: Այս ժամանակաշրջանին մանրանկարչական դպրոցներ կը ծաղկին ու կը զարգանան նաեւ գաւառներու մէջ, մասնաւորապէս Վանայ լիճի շրջակայքը, ուր զանազան ուղղութիւններ կը նկատուին: Ամէնէն ուշագրաւ նմոյշները Խիզանի ձեռագիրներն են, նկարազարդուած ժողովրդական ոճով, որ ունի ուժեղ արեւելեան դրոշմ:

Մինչեւ վերջերս, հրատարակուած ձեռագիրներէն շատերը պատկանած են յետագայ դարերուն եւ անոնք եղած են միջակ ստեղծագործութիւններ, բայց Թ.–ԺԱ. դարերուն բուն Հայաստանի եւ ԺԲ.–ԺԳ. դարերուն Կիլիկիոյ մէջ նկարազարդուած ձեռագիրներուն եթէ աւելի մօտէն ծանօթացուի, աւելի լաւ կ'ըմբռնուի հայ մանրանկարչական արուեստին արժանիքն եւ տեղը միջնադարեան մանրանկարչութեան ընդհանուր պատմութեան մէջ:

Ս. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Թարգմանութիւն, «Հայերը» անգլերէն հատորի 9րդ գլուխի

ԵՐԿՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

1951 Ապրիլ 14ին, երբ 21ամեայ Պերճ Ժամկոչեան երաժշտասէր հասարակութեան ներկայացաւ իր անդրանիկ համերգով, «Պոսթըն Հերըլտ» գրեց. «Այս երիտասարդ Պոսթընցին այժմու երգէհոնահարներու ամէնէն շնորհալին է»: Արդարեւ, մեծ յաջողութիւն գտան անոր նուագահանդէսները Մ. Նահանգներու, Քանատայի, Լոնտոնի, Փարիզի, Վիէննայի, Հռոմի, Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ: Շիքակոյի ամերիկեան Երաժշտանոցը 1970ին հայ արուեստագէտին շնորհեց պատուակալ տոքթորի տիտղոս՝ երգէհոնի արուեստի զարգացման գործի մէջ մատուցած ծառայութիւններուն համար:

Շատ լայն ընդգրկում ունի անոր յայտագիրը՝ Պախ, Վիվալտի, Պուքսթեհուտէ, Տիւպրէ, իսկ իբրեւ հայ երաժիշտ՝ նաեւ Կոմիտաս, Եկմալեան մինչեւ Ա. Ջրբաշեան, Ալ. Մնացականեան: Պերճ Ժամկոչեան կեանքի կը կոչէ հարուստ եւ խորիմաստ երաժշտական գործերը ոչ միայն մեկնաբանման վարպետութեամբ, այլեւ հոգեբանական խոր ըմբռնումով:

Ժամկոչեանի նուագի թեքնիքը անթերի է: Արդէն հիացումի սահմանի կը հասնի հնչերակին տիրապետելու անոր կարողութիւնը: Ձայնի այնպիսի երանգապնակ, որով կը զուգաւորուին տեսանելի դարձած զգացումները, երաժշտութիւնը կը վերածուի հոգեկան մերձեցումի ջերմ մթնոլորտի մը:

Իր երկու նուագահանդէսներուն մէջ, Երեւան, Ժամկոչեան ոգեկոչեց բազմաթիւ հետաքրքրական ստեղծագործութիւններ: Բայց Փուլենքի Երեւանի մէջ առաջին անգամ հնչող քոնչերթօն, երգէհոնի եւ համանուագախումբի համար, դարձաւ նուագահանդէսին բարձրակէտը: Այս գործին մէջ ներդաշնակ մրցումի մէջ էին երգէհոն ու նուագախումբը Պերճ Ժամկոչեանի եւ Ռուբէն Գրիգորեանի շնորհիւ: Դժուար էր միաւորել եւ սահմանազատել, ճշդելու համար թէ մենակատարն ու նուագախումբը ո՞ր մասերու մէջ գերազանցէին: Անոնք թէ՛ միաձուլումով եւ թէ ընդվզումով կը ձայնանկարէին այն հոգեկան խոր տռամը, որ իմաստն ու բովանդակութիւնը կը կազմէին ֆրանսացի երգահանի ստեղծագործութեան:

Ռուբէն Գրիգորեան պարսկահայ երաժշտասէր գերդաստանի մը ամէնէն շնորհալի ներկայացուցիչն է: Ան մեծ ջանք թափած է նախ Պարսկաստանի, ապա նաեւ վերջին 18 տարիներուն՝ Պոսթընի մէջ, ազգային երաժշտական մշակոյթի ծաւալման համար: Ջանք, որուն շնորհիւ Ամերիկայի մէջ յաճախ կը հնչէ հայ սէնֆոնիք երաժշտութիւնը՝ Սպենդիարեանէ մինչեւ Էդ. Միրզոյեան, Ա. Բաբաջանեան, Ալ. Յարութիւնեան եւ դեռ աւելի երիտասարդները: Հռչակաւոր խմբավարներէ (Պիկօ: Ֆուրնիէ, Մունչ) ստացած դասերով սնանած է ան իր մասնագիտական յառաջընթացին մէջ: Խմբավարութիւնը այս արուեստագէտին հիմնական ոլորտն է, ուր ան կատարելութեան հասած է նաեւ շնորհիւ այն փաստին, որ շատ լաւ ջութակահար մըն է: Գործը ըմբռնելու եւ մեկնաբանելու աշխատանքին կը նպաստէ նաեւ անոր երգահանի ձիրքը:

Ռուբէն Գրիգորեան, որ խմբավարի լաւագոյն դպրոցը յաճախած է, գրեթէ երկու տասնեակ տարիէ ի վեր փրոֆեսէօր է Պոսթընի Երաժշտանոցին մէջ. կը վարէ սենեկային եւ համանուագային դասընթացքները: Երաժշտական գրականութեան շատ լաւ ծանօթ, հմուտ մանկավարժ, խստապահանջ եւ նրբաճաշակ է: Փորձերու ընթացքին կը սորվեցնէ, կը յղկէ, կը մշակէ ամէն ինչ, որ կը նպաստէ գործին գեղարուեստական մեկնաբանման համար, իսկ համերգի պահուն զուսպ է, չափաւոր, նուագախումբէն կը յաջողի կորզել իր այն մտայղացումները, որ փոխանցած էր նուագախումբին փորձերու ընթացքին:

Էդուարդ Միրզոյեանի «Տօնական նախերգանքի» անոր մեկնաբանութիւնը նորութիւն էր այդ գործին լաւ ծանօթ Երեւանցիներու համար: Իրական տօնական թափ էր ներարկած երկին՝ կատարողական նոր ու թարմ շտրիխներով, մաքուր եւ կատարեալ հնչողութեամբ, մանրամասնութիւններու յղկուածութեամբ; յստակ ձեւակառուցում մը տալու մեծ վարպետութեամբ:

Միւս երաժշտութիւնը, որու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկաւ Գրիգորեան, Ֆին երգահան Սիպելիուսի առաջին համանուագն էր: Հոգեկան ոլորտի եւ բնութեան միաձուլման փիլիսոփայական մեկնաբանութիւնը կը զարմացնէր իր հնչիւնային կատարեալ մաքրութեամբ:

Սիրոյ եւ բնութեան փոխադարձ թափանցումի, անոնց վեհանցման ներբողն է համանուագը, ուր խոր եւ լարուած, մինչեւ իսկ խստաշունչ տռամաթիզմը թափանցած է քնքշագին քնարականութեամբ: Եւ այս հակամէտ միասնութեան մէջ ամէն ինչ՝ անցում, հնչերանգ, բնոյթ, կշռոյթ, շարժում, կ'ընթանայ չափի լաւագոյն զգացողութեամբ:

Գրիգորեան գիտէ երաժշտական կտորը այնպէս մեկնաբանել եւ հրամցնել, որ ստեղծուի հոգեկան ելեւէջներու կուռ միասնութիւն, գիտէ անընդմէջ ամբողջացնել ձեւը, ստեղծել միտքերու եւ յոյզերու ծնունդ տուող անվերջանալի յորձանք: Մեկնաբանութիւնը կատարեալ կը դառնար իւրաքանչիւր նուագարանի հնչումի մաքրութեամբ, հնչիւնային – կատարողական հնարաւորութիւններու բացայայտումով:

Ռուբէն Գրիգորեան եւ Պերճ Ժամկոչեան այն արուեստագէտներն են, որոնք իրենց աշխատանքին հատուցումը կը գտնեն երաժշտութիւնը ունկնդրին բարձր արուեստով հաղորդելու եւ հայրենական արուեստին ծառայելու մէջ:

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խորհ. Միութեան 1971–1975ի նոր հնգամեայ ծրագիրը Հայաստանի համար կը նախատեսէ հետեւեալը:

«Հայաստանի արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը աւելցնել 60–63 տոկոսով: Ապահովել զունաւոր մետաղագործութեան, մեքենաշինութեան ոչ-մետաղատար արտադրութիւններու, թեթեւ ու սնունդի արդիւնաբերութեան յետագայ զարգացումը:

Ելեկտրուժի արտադրութիւնը աւելցնել 1,7 անգամ, պղինձինը՝ 1,3 անգամ, ինքնաշխատացման սարքերը եւ միջոցները՝ 1,9 անգամ, կրաղիւսինը՝ 2,6 անգամ, պտուղի եւ բանջարեղէնի պահածոները՝ 1,6 անգամ, բանուածքներն ու օղահիւսերը՝ 1,3 անգամ, կօշիկինը՝ 1,4 անգամ, սառնարաններունը՝ 2,5 անգամ, կահոյքինը՝ 1,9 անգամ: Ընդլայնել կենցաղի եւ տունի գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւնը:

Շահագործման յանձնել Զօդի ոսկեհանքի գործարանը, Հրազդանի լեռնաքիմիական գործարանի արդնահողի եւ քիմիական նիւթերու արտադրութեան կարողութիւնները: Ծաւալ տալ հիւլէական ելեկտրակայանի շինարարութեան, գործածութեան դնելով անոր առաջին մասը: Լրացուցիչ ձեւով օգտագործել Հրազդանի ելեկտրակայանը, շարունակել Որոտան գետի ջրելեկտրակայանի ջրվէժի շինարարութիւնը: Աւելցնել հանքային պարարտանիւթի, կերպընկալ ձիւթի արտադրութեան կարողութիւնները:

Ապահովել խաղողի, պտուղի, բանջարեղէնի, ծխախոտի, եթերիւղատու մշակութիւններու, անասնապահական մթերքներու արտադրութեան յաւելումը: Շահագործման ենթարկել 50·000 հեկտար ոռոգելի հող, ջրարբիացնել 130·000 հեկտար արօտավայր:

ՄՏՔԵՐ

— Կիներ կան որ չեն սիրեր միաժամանակ քանի մը այր տառապեցնել եւ կը նախընտրեն մէկը միայն տառապեցնել. — Հաւատարիմ կիներն են:

ԱԼՖՐԷՏ ՔԱՓԻՒ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Թնդանօթաձիգներուն հրճուանքը չերկարացաւ, միայն թէ անոնց զուարթութիւնը բարեփոխուեցաւ: Ձիերուն տեղ ուրիշ ձիեր բերուեցան, վիրաւորները ետ տարուեցան, եւ չորս թնդանօթները ուղղուեցան տասը կտորնոց ֆրանսական մարտկոցին դէմ: Թուշինի հետ գտնուող միակ սպան սպաննուեցաւ կռիւին սկիզբները իսկ, եւ քառասուն թնդանօթաձիգներէն տասնեւեօթը մէկ ժամ կռիւէ վերջ անկարողութեան դատապարտուեցան: Բայց մնացածները կը մնային միշտ նոյնքան ուրախ եւ նոյնքան խանդավառ:

Թուշին մէկն մի թնդանօթաձգութենէ վերջ առաջ կը վազէր եւ փոքրիկ ձեռքը աչքերուն վրայ դնելով, թշնամին կը քննէր:

— Զարդեցէք զանոնք, տղաքս, կը պոռար, եւ ինք անձամբ թնդանօթին անիւները կը բռնէր եւ պտուտակները կը վերցնէր:

Մէկ թնդանօթէն միւսը կը վազէր, նշան կ'առնէր թշնամիին, գնդակները կը համրէր իր նուրբ ձայնով, սպաննուած եւ վիրաւորուած ձիերը փոխելու հրաման կուտար:

Երեսը հետզհետէ կը խանդավառէր, եւ յօնքերը կը պռստէր միայն այն ատեն, երբ իր մարդիկներէն սպաննուէին կամ վիրաւորուէին:

— Հարիւրապետ Թուշին, հարիւրապետ Թուշին, լսեց յանկարծ. ետին դարձաւ զարմանահար:

Փակրատիոնի կողմէ ղրկուած սպան էր որ կը պոռար իրեն:

— Թուշին, խենթեցա՞ր: Ահա երկրորդ անգամն է որ նահանջի հրաման կը տրուի մեզի: Սպան ձիուն սանձը դարձուց, վազեց եւ պոռաց հեռուէն.

— Նահա՛նջ, ամէնքդ ալ, նահա՛նջ:

Թնդանօթաձիգները խնդալէն մարեցան:

Մէկ վայրկեան վերջ նոյն հրամանը բերող թիկնապահը հասաւ, Անտրէյ իշխանը որ երբ մարտկոցին գտնուած վայրը ժամանեց, տեսաւ լծընկէց ձի մը, ոտքէ վիրաւոր, որ լծուած ձիերուն մօտ կը վրնջէր. արիւնը սրունքէն կը հոսէր աղբիւրի մը պէս:

Գնդակներ իրարու ետեւէ կը թռչէին Անտրէյ իշխանին գլխուն վերեւ: Ձիէն իջնելով քալեց թնդանօթներուն մէջտեղուանքէն: Հրամանը հաղորդեց եւ կեցած տեղը մնաց: Որոշեց որ նահանջի գործողութեան ինք ներկայ ըլլայ եւ թնդանօթները ինք առնէ տանի: Սկսաւ Թուշինի օգնել թնդանօթները քակելու, թշնամիին ահաւոր կրակին տակ մեռած մարմիններուն վրայէն քայլափոխեր առնելով:

— Պահ մը առաջ զօրավար մը եկաւ, ըսաւ թնդանօթաձիգ մը Անտրէյ իշխանին, բայց անիկա քեզի պէս չէր, ոտքերը շալկելով կծիկը դրաւ:

Անտրէյ իշխան չէր խօսեր Թուշինի հետ. այնքան զբաղած էին որ կարծես զիրար չէին տեսներ: Անաղարտ մնացած երկու թնդանօթները սայլակներուն վրայ դնելէ եւ ճամբայ ելլելէ վերջ միայն իշխան Թուշինի մօտենալով, ձեռքը անոր երկնցուց եւ ըսաւ.

— Է՛, ուրեմն, ցտեսութիւն:

— Ցտեսութիւն, հոգիս, ցտեսութիւն, սիրելի աղաւնեակս, ըսաւ Թուշին, աչքերը լեցուած մէկէն ի մէկ աղբերահոս արցունքներէն:

ԻԱ.

Հովը հանդարտեցաւ, սեւ ամպեր ցածէն սողացին ճակատամարտի դաշտին վրայ, հորիզոնին վերեւ խառնուելով վառօդին ծուխին: Կը սկսէր գիշեր ըլլալ, եւ հրդեհին վառարանը երկու կէտերուն վրայ աւելի ուժովցած կ'երեւար: Թնդանօթաձգութիւնը կը յամրանար, բայց հրացանի հարուածները աւելի առատ կ'ըլլային եւ իրարու կը մօտենային:

Երբ Թուշին իր թնդանօթներով կրակին գիծէն դուրս ելաւ եւ հեղեղատին մէջ իջաւ, զօրավարն ու թիկնապահները, որոնց միջեւ կը գտնուէին Փակրատիոնի հետեւորդ սպան եւ Կէրքով, այս վերջինը երկու անգամ ղրկուած, եւ որ միշտ միջոցը գտած էր խուսափելու, իրեն մօտենալով դիտողութիւններ եւ յանդիմանութիւններ ըրին: Թուշին լռեց:

Հրաման տրուեցաւ վիրաւորները լքելու, բայց անոնցմէ շատերը զօրքերուն ետեւէն իրենք զիրենք քաշկռտելով՝ թախանձագին խնդրեցին որ թնդանօթներուն վրայ առնեն զիրենք:

Լերան ստորոտը, հիւսարներու երիտասարդ ենթասպայ մը, մէկ ձեռքովը միւսին ուժ տալով, Թուշինի մօտեցաւ եւ արտօնութիւն խնդրեց թնդանօթի սայլակին վրայ ելլելու:

— Հարիւրապետ, կ'աղաչեմ, ըսաւ երկիւղածութեամբ, ալ չեմ կրնար քալել. շնորհ ըրէք, հրաման տուէք որ թնդանօթին վրայ առնեն զիս:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՅ

(120 – Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեան իրենց ամուսնութեան 40ամեակին առթիւ Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 500 Ֆր.։ Նոյն առիթով եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Արլէն Փափազեան 300 Ֆր.
Նուպար Նիկողոսեան 200
Ռուբէն Դավութեան 200
Սեդրակ Դավութեան 100
Ժորժ Վիչեղ 200
Կարօ Սարեան 200
Սարգիս Սապունճեան 100
Սարօ 200
Ա. Իսակեան 20
(Գումար 2020 Ֆր.)։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օգափոխութեան կայանի կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.

Սասունեան ընտանիք (Անկէն), այրի Տիկին Վեհանոյշ Մանուեան (Մարսէյլ) 200ական Ֆր.։ Տոքթ. Մարք Գոհարեան (Վալանս), Պր. Յովհ. Հրաչեան (Մարսէյլ), Տիկին Անահիտ Նազըրմեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Մալեան (Նիս) 100ական Ֆր.։ Պր. Վահան Բոր–Թուղալեան (Էքս ան Փրովանս), Տէր եւ Տիկին Պերճ Զաքըրճեան (Նէօյի), Պր. Օննիկ Թուղճեան (Մարսէյլ), Տոքթ. Ժիրայր Բաբերդեան, Պ. Միսաքեան (Բլամա), այրի Տիկին Մառի Ալեանաքեան, Տիկին Ժանէթ Շալկրէն 50ական Ֆր.։ Տէր եւ Տիկին Գարեգին Ծիհանեան 40, Պր. Խաչիկօֆ (Անվերս), Աբրահամեան ընտանիք (Պուա Քոլոմպ) 25ական Ֆր.։

(Շար.)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Եօթներորդ ցանկ

Առաքելեան ընտանիք (Պոլէն) 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զաթալեան 300, Պր. Յակոբ Սինիկեան (Փարիզ) 200, Պր. Պր. Լեւոն Տէր–Ղազարեան, Առաքել Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Արման Իսկէնտէրեան, Հրայր Պօյաճեան, այրի Տիկին Շողոյ Բարսեղեանց, այրի Տիկ. Դշխուհի Ղազարեան, Ռուբէն Կենճօյեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Զաքարեան, այրի Տիկին Շուշան Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մանկասարեան, այրի Տիկին Մանուշակ Սալլապաչեան, Տիկին Ակոնայեան (Փարիզ), Գեղամ Միսիրլի (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Արիս Սարգիսեան 100ական Ֆր.։

Նախկին գումար 47430, եօթներորդ ցանկի գումար 3000, ընդհանուր գումար 50430 Ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ–ՄՕՐԻՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Մօրիսի «Վրացեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Չորեքշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն 150 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, եւ յաջողութիւն, ուժ ու կարողութիւն կը մաղթէ խմբագրութեան։

ՆՈՒԷՐ

Օր. Նալպան 10ական Ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի, Ազգատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի ուխտի մը առթիւ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Նախագահութեամբ
Կաթող. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կիրակի 7 Մարտ ժամը 16–20
Maison des Centraux, 8, Rue Jean Goujon
Սիրուած արուեստագէտներու կողմէ մեներգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար
Զութակ ԺԻՐԱՅՐ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆԷ (Ա. մրցանակ Պետ. Երաժշտանոցի)
Կը ներկայացուի խմբովին Ապուլի
ԽԵՆԹԵՐՈՒ ԲԺԻՇԿԸ կատակերգութիւնը
Կը մասնակցին Օր. Վիքի Մոստիչեան, Պ. Պ. Ն. Պչտիկեան, Բ. Հալէչեան, Ա. Պետրոսեան եւ Ս. Մոստիչեան
Ծախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆր. օշարակի եւ թէյի սպասարկութեամբ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հաճեանէ (Տրակինեան) 50 Ֆր. Նոր Տարւոյ առթիւ, Ոմն 100 Ֆր.։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ հայկական պարի ձրի դասընթացք մը՝ մասնագէտ պարուսոյցի մը կողմէ, 13էն 25 տարեկան աղջիկներու եւ տղոց համար։

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շաբթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, գրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

— Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ։

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան շաբաթ կէսօրէ վերջերը։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՓԱՓԱՔԻՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՊԱՀՈՎԵՑԻՆՔ 18 ՕՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԵԿՆՈՒՄ 7 ԱՊՐԻԼ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ 25 ԱՊՐԻԼ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» կամ «ԱՆԻ» հիւրանոցներէն միոյն մէջ փանսիոն քոմփլէթ — Այցելութիւն Հայաստանի տեսարժան վայրերը եւ

ԶԱՏԻԿԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Աննման է գարունը Երեւանի մէջ, ուր վերածնող բնութեան հետ կ'եռեւեփի նաեւ գեղարուեստական կեանքը

18 օր տեւող այս ճամբորդութեան անմրցելի գինն է 2200 ֆրանք

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ մեծ պահոց տեւողութեան ընթացքին ամէն Չորեքշաբթի առաւօտեան ժամը 9,30ին կը կատարուի Արեւագալի արարողութիւն եւ Ուրբաթ օր ժամը 4,30ին հսկումի արարողութիւն։ Կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ։

ԹԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին։ Հասցէ՝

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Նոր լոյս տեսան, Պէյրութահնակ երգիչներու՝ Արա Կիրակոսեանի երկու սալերը.— 1) Ազգային եւ յեղափոխական երգեր, ՎՈԿ 10008, 2) Ազգային եւ ժողովրդական երգեր, ՎՈԿ 100006 Ա թիւերը։

Ունինք նոյնպէս՝ Հայաստանեան սալեր եւ օփերաներ։ «Էրեբունի» հրատարակչականի «Լէժանտ Արմէնիէնը», Ա. Հարմանդեանի, Լ. Գաթրճեանի, Լիա Սարեանի, Թաթիտ Գարեգինի, Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ափրիկեանի, Պարթեւեանի ամբողջական գործերը եւ հայկ. պատարագը։

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ։

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է։

Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը։

40-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի 7 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint Dominique — Paris (7e) — Métro Invalides
Կը նախագահէ Պ. ԼԱՍԼՕ ՆԱՃԻ
Ընդհ. քարտուղար Համաշխարհային Սկաուտական Պիւրոյին
որ յատկապէս կուգայ ներկայ ըլլալու հանդէսին

Սկաուտական տողանցք, ներկայացումներ, բանակումի կրակը, հայկական պարեր եւ երգեր։ Սկաուտական խաղեր. բոլոր շրջանը կը տօնէ 40րդ տարեկան հանդէսը

Միջնաբերին ընդունելութիւն ի պատիւ Լասլօ Նաճիի Հայ Արիներու Միութեան վարչութեան եւ բարերար ու պատուակալ անդամներուն կողմէ

Յարակից սրահի մը մէջ ցուցադրութիւն Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան եւ ձեռագրական աշխատանքներու Արենոյշներուն եւ Արիներուն կողմէ եւ միջազգային սկաուտական կեանքէն

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Մարտ 14ին կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 23, 8 Ռիւ ժան Կուժոն Փարիզ 8րդ։

Կ'երգէ ԱՍՏՂԻԿ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՍՕՍԻ պարախումբ
Մենապար՝ Տիկին Եւա Արգուեան
ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբ
Գեղարուեստական ընտիր բաժին։
Հարուստ պիւֆէ իզմիրեան ուտելիքներով եւ անուշեղէններով ճոխացած։
Մուտք 15 ֆրանք
Ուսանողներու մասնաւոր գին
Տոմսակները կը ծախուին բոլոր անդամներուն մօտ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը՝ Համբարձման տօնին 20 Մայիս։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի «Ասուլիս–ճաշ»ը Մարտ 27ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ, կիրակի 4 Ապրիլ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ